

A
MAGYAR BÖRTÖNÜGY
ÉS AZ
ORSZÁGOS LETARTÓZTATÁSI
INTÉZETEK

KÖZZÉTESZI A MAGYAR KIR. IGAZSÁGÜGYMINISTERIUM

SZERKESZTETTE

Dr. MEGYERY ISTVÁN

KIR. FŐÜGYÉSZI HELYETTES

BUDAPEST

1905

TARTALOMJEGYZÉK.

ELSŐ RÉSZ.

A Börtönügy multja 1772—1867-ig.

	Lap száma
A Büntetőtörvénykönyv létesítésére irányuló munkálatok. Az 1791. 67. és 1827. 8. t. cz. által kiküldött országos bizottság dolgozatai	3
Az 1840. V. t. cz. által kiküldött országos választmány s az 1843. évi büntetőtörvénykönyvi javaslat	4
A szabadságvesztés-büntetés végrehajtása a XVIII. század végén.	
A szempezi fenyítő és dologház.....	6
A tallósi fegyintézet	8
A szegedi Domus Correctoria («jobbító ház»).....	9
A szamosújvári fegyintézet	10
A megyei hatósági börtönök	12
Az 1843-iki börtönrendszer javaslat intézkedései	14
Az 1831. és 1840. évt rablétszám-kimutatások.....	18—33
Az osztrák igazságügyminiszterium 1854. jun. 16-án kelt rendelete a hatósági fogházakról	34
Adatok a munkácsi fegyintézet 1857., 1865. évi statisztikájából ..	35
A provisorium alatt a helytartó-tanács felügyelete, a letart. intézetek felett	37
A helytartó-tanácsnak a hatósági fogházak szervezete tárgyában kiadott 1863. évi 20,172 sz. rendelete	38
A munkácsi fegyintézet 1861. évi létszám-kimutatása.....	43
A váci fegyintézet 1861—1862. évi létszám-kimutatása.....	44
Az illavai fegyintézet orvosi jelentése 1862. év április hónapról	47
Az illavai fegyintézet létszám-kimutatása 1862. április hónapról	48
A lipótvári fegy- és javítóintézet kimutatása 1861. év utolsó napján	49
A lipótvári fegyintézet létszám-kimutatása 1862. április hónapról	50

A lipótvári fegyintézetben az iskolakötelezett magyar fegyenczek száma az 1862/3-ik iskolai évben	51
A mária-nostrai női fegyintézet létszám-kimutatása	52—57
A fogházak és vizsgálati tömlőczők létszám-kimutatása	58—69
A lipótvári fegyintézetben működött kir. biztos által a tisztviselők részére 1863. évben kiadott utasítás	71
Fegyenczeknek a fegyintézetbe való beutalása iránt tett felterjesztés	76
A testi fenyíték megszüntetésére vonatkozó jelentések	77—79
Az elítéltnak a büntetés végrehajtása előtt történt orvosi megvizsgálásáról szóló bizonyítvány	80
Trencsénmegye főispánjának az illavai fegyintézet megvizsgálásáról szóló 1862. évi jelentése	81
A katonai fegyházi őrség bevonása	82

MÁSODIK RÉSZ.

Az 1867—1880-ig terjedő időszak.

Horváth Boldizsár igazságügyminiszternek a börtönügy érdekében tett intézkedései	85—86
Az 1869. évi febr. 10-én kiadott az 1870. jun. 10-én kelt rendelettel bővített, jelenleg is érvényes utasítások és házszabályok	87—138
A progressiv rendszer meghonosításának kezdeményezése, Csillag László és Tauffer Emil külföldi útja	139
Az 1867. és 1868-ban kiadott fontosabb börtönügyi rendeletek	140
Az 1867. évben letartóztatott fegyenczek létszám-kimutatása	141—142
Az 1869. évi szabályzat főbb intézkedései	143—148
A törvényhatósági fogházakról	148
A kir. ügyészségek szervezése	149
Kozma Sándor, pesti kir. főügyész, szervezeti körrendelete	150
Fogházrendtartási szabályok. Az 1874. évi 696. számú fogház rendtartás	151—169
A bírósági fogházak 1872. évi kimutatása s egyéb fogházi viszonyok	171—175
A közigazgatási bizottság teendője a börtönügy terén	175
Fogházi kimutatások (1873 év)	176—178
A fegyintézetekben letartóztatottak kimutatása 1869—1879	180
A fegyintézetek helyiségei. Tauffer Emil, lipótvári kir. orsz. fegyintézeti igazgató jelentése az intézet 1872. évi állapotáról	181—204

	Lap száma
A mária-nostrai női fegyintézet 1872. évi jelentése — — — — —	204
Az 1871—1877. évben kiadott fontosabb börtönügyi rendeletek — — —	213
A vácsi fegyintézet irodai ügyforgalma 1856—1875-ig — — — — —	214
A Szegeden 1869-ben felállított kir. bizottság — — — — —	214

HARMADIK RÉSZ.

A Magyar Büntetőtörvénykönyv Büntetési Rendszere és a szabadságvesztés-büntetések.

A büntetőtörvénykönyv előkészítése — — — — —	217
A büntetőtörvénykönyv alapelvei — — — — —	218
A szabadságvesztés-büntetések — — — — —	221—228
Közvetítő intézetbe való utalás feltételes szabadságra bocsátás — — —	229
Külföldi büntető-jogászoknak a magyar büntetőtörvénykönyvről nyil- vánított véleménye. (Mayer, Holtzendorff, Wahlberg, Dochow, Wines.) — — — — —	230—233
A Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottsága — — — — —	233

NEGYEDIK RÉSZ.

A Börtönügy Állása 1880—1905-ig.

Az 1880. évi 2106. számú igazságügyi miniszteri rendelet a büntetések végrehajtása tárgyában — — — — —	237—241
Az országos letartóztatási intézetek költség-kimutatása 1872—1886-ig	246
A feltételes szabadságra bocsátott egyének kimutatása 1880—1885 — — —	252
Fogház építkezések — — — — —	255
Az 1880—1890-ig kiadott fontosabb börtönügyi rendeletek — — — — —	256
A kir. bírósági fogházakban letartóztatottak létszáma (1860—1896) — —	261
A letartóztatási intézetek létszám-kimutatása (1892—1896) — — —	262
Adatok a letartóztatottak személyes viszonyairól készített 1890. évi fegyencz-statisztikából — — — — —	266
A letartóztatási intézetek kimutatásai 1897—1903. — — — — —	268—271
A kir. bírósági fogházak 1902. évi forgalma — — — — —	272
Szervezeti intézkedések. A kir. ítélőtáblák és kir. főügyészségek ujja- szervezése. A bűnvádi perrendtartás életbeléptetése — — —	286
A B. P.-nak a büntetés végrehajtásáról szóló intézkedései — — — — —	288

VI

	Lap száma
A letartóztatási és javító-intézetek székhelyei	292
Az országos letartóztatási intézetek és a kir. bírósági fogházak tisztviselői.....	292
Ezeknek javadalmazása	294
Az őrszemélyzet	296
A letartóztatottak munkáltatása	297
Élelmezés, ruházat és házi ellátás.....	307
Egészségügy.....	325
A vallás és elemi oktatás	333
Fegyelem.....	338
A feltételes szabadonbocsátás szabályai	342
Rabsegélyezés	359
A magánelzárásról	366
A börtönügy főintézői	374
A fegyház rendtartás szabályai	377
Az 1890—1905-ig kibocsátott fontosabb börtönügyi rendeletek fel- jegyzése	403
A letartóztatási intézetek 1890—1904. évi pénzügyi kimutatásai	407—416
A bírósági fogházakban 1904-ben üzött munkáltatás	417
A kir. bírósági fogházakban létező magánzárkák száma	419
Az országos fegyintézetekben 1904. végéig letartóztatottak létszám- kimutatása	419
Börtönügyi irodalom	420
A kir. főügyészségek területe és népessége.....	422

ÖTÖDIK RÉSZ.

Az Országos Letartóztatási intézetek.

Az illavai kir. országos fegyintézet	425
A váci kir. országos fegyintézet	436
A soproni kir. országos fegyintézet	446
A nagyenyedi kir. országos fegyintézet	453
A lipótvári kir. országos fegyintézet.....	463
A szamosújvári kir. országos fegyintézet.....	479
A márianostrai fegyintézet	489
A budapesti kir. országos gyűjtőfogház	498
A szegedi kir. kerületi börtön	508

	Lap száma
A munkácsi volt kir. orsz. fegyintézet	512
Közvetítő intézetek és a vonatkozó szabályok	513
A kis-hartai kir. közvetítő intézet	520
A váci kir. közvetítő intézet	523
A lipótvári közvetítő intézet	524
Államfogházak és a vonatkozó szabályok	525
A szegedi kir. államfogház	537
A váci kir. államfogház	538

HATODIK RÉSZ.

Statisztika	541
Tervrajzok	573

Hibaigazítás.

306-ik oldal 3-ik sor alulról: körül helyett *közül*.
307 « « 12 « « « 1885 « 1890.
307 « « 13 « « felülről: római « *szeptérvári*.
571 « « 9 « « alulról: évés « *éves*.
572 « « 6 « « « számítottó « *számítandó*.



A BÖRTÖNÜGY MULTJA

1772—1867-IG.

Az 1791-ik évi 67. t.-cikk a büntető-törvénykönyv elkészítésére országos bizottságot rendelt ki.

Addig is azonban, a míg az országos bizottság a bíróságokról és általában a jogszolgáltatásról szóló munkálatát elkészítette volna, az 1792. évi 16. t.-cikkben az igazságszolgáltatás gyorsítása rendeltetett el.

A bizottság által kidolgozott, a régi büntetések enyhítésére irányuló munkálat a növekedő francia forradalom által előidézett politikai állapot miatt tárgyalás alá nem vétetett.

Csak az 1827. évben, a midőn «elmult az összes, valaha viselt háborúk legveszedelmesebbikének a válsága» lehetett visszatérni a bizottsági munkálatok tárgyalására.

Az 1791:67. t.-cz. alapján kidolgozott munkálat, mint igen nagy jelentőségű ügy hosszabb tanácskozást igényelt; ez okból az 1827-iki országgyűlés 8-ik cikkelye számos tagból álló országos bizottságot küldött ki a büntető-törvénykönyvi javaslat megbirálására.

Az országos bizottság dolgozatai az 1832/6.—1844. évi országgyűlések alatt tárgyalattak.

A büntető-törvénykönyvvvel kapcsolatos «büntető rendszer» behozatala iránt az 1840. évi V. t.-cikk tartalmaz bővebb rendelkezést. Eme törvénycikkben a büntető s javító-rendszer kidolgozására hasonlóképen országos bizottság (választmány) küldetett ki.

A törvény 1. §-a akkép intézkedik, hogy «a választmány tekintetbe vevén a külföld jelesebb büntető s javító börtöneinek elrendezését, javaslatot készítsen az ország különös körülményeihez képest azon rendszernek legcéli irányosabb módon mi alakban lehető alkalmazása, az e végből szükséges fog-

házaknak hol, mennyi számban s mi módon felállítása, azoknak felállítására, belső igazgatására s fentartására megkívántató költségeknek a lehetőségig közelítő kiszámítása felől, s az iránt is, hogy azon költségek honnan fedeztessenek? egyzersmind pedig javaslatot készítsen a felől, hogy a most említett börtön s javító-intézet mellett a büntetések törvényes céljának elérése végett gyakorlati alkalmaztatás tekintetében, az 1827-iki választmány által javaslatképen bemutatott büntető-törvénykönyvnek tökéletesítésére mik kívántatnak? s mindezekről készítendő munkálatát a legközelebbi országgyűlésnek okvetlenül bemutatni köteleztessék».

A választmány tagjai a főrendi tábla részéről, a Karok és Rendek táblája részéről, a Királyi táblától, a főtisztelendő egyházi rendből, Dalmát, Horvát és Tótországok részéről, a vármegyék részéről és Horvátország városai részéről nevezettek ki.

Az országos választmány az 1841-ik évi december hó 1-től 1842 márczius 19-ig tartott 60 ülésében fontos javaslatát elkészítette.

A börtön-rendszer a javaslat harmadik részébe véteztett fel.

A munkálat az 1843/4. évi országgyűlésnek lett bemutatva. Végleges megállapodás azonban létre nem jöven: az Európa-szerte hires javaslat törvényerőre nem emelkedett.

A következő országgyűlés az 1847. év végére hivatott össze.

Az 1848. évi törvényalkotások a büntető törvénykezési és végrehajtási szabályok meghozatalát elhalasztották.

1850-ben az osztrák birodalmi alkotmány lépett életbe.

1852 szeptember 1-én hatályba lépett az osztrák büntető-törvénykönyv, a mely a szorosabb értelemben vett Magyarországon 1861 július 23-ig, Erdélyben s a polgárosított határ-örvidéken, valamint Fiume kerületében 1880 szeptember 1-ig volt érvényben.

Az 1860. évi októberi diploma állította vissza a magyar alkotmányt. Kezdetét vette a dicsőn uralkodó Ferencz József,

Magyarország Apostoli királyának bölcs akaratából a magyar igazságszolgáltatás szervezése is.

Így jött össze az országbirói értekezlet, a mely testület által javaslatba hozott, 1861-ben az Országgyűlés elé terjesztett s Ő Felsége által helybenhagyott «Ideiglenes törvénykezési szabályok»-ban a magyar büntető-törvények és a törvényes gyakorlat, a változott viszonyokhoz idomítva, visszaállítottak.

Az 1861-től 1867-ig tartott ideiglenes kormányzás (provisorium) alatt a «börtönügy» felügyelete a vármegyei kormányokra, felsőbb fokban pedig a magyar kir. helytartótanácsra bízott, a melynek hatósága alatt az állami fegyházak 1867. évi márczius hó 10-ig állottak, a mikor a m. kir. miniszteriumok felállításával, a börtönügy kezelése a m. kir. Igazságügyminiszterium hatáskörébe jutott.

★

A vázolt történeti mozzanatok azt mutatják, hogy az ország büntető-igazságszolgáltatása a régibb időben is reform és intézkedések tárgyát képezte.

Az 1791. évi országos bizottság a büntetőjog általános elveivel is tudományosan foglalkozott.

Az 1790-iki 42. törvényczikkelyben végkép eltiltatik a kínzó vallatás; a 43. törvényczikkelyben szabályoztatik a nem nemes személyek ügyében hozott büntető ítéletek felebbvitele, s az 56. cikkelyben a jószágvesztés módja.

A börtönügy közigazgatási ügynek tekintetett, s mint ilyen a vármegyei hatóságokat illette. Ezek tartoztak kellően felszerelt börtönökről gondoskodni és a foglyok őriztetése iránt intézkedni.

A végrehajtásnál a szabadságvesztés-büntetésnek két neme alkalmaztatott: a börtön és enyhébb esetekben: a fogóság. A börtönbüntetés súlyosbításául a bilincs, a bőjt, a testi fenytetés és a közmunka alkalmaztattak. De gondoskodni kellett a megyei törvényszékeknek, «hogy a tömlöcz új büntettré vagy a fogolynak erkölcsi nagyobb megromlására alkalma-

tosságot ne nyújtson». Elrendeltetett, «hogy férfiak nőszemélyekkel s ujoncz bűnösök megrögzött gonosztevőkkel össze ne zárassanak».

A letartóztatottak munkáltatását az 1816. évi királyi rendelet szabályozta akképen, hogy «ha a hatóságok börtönhelyiségei megengedik, a foglyok nemükhöz illő kézi munkával foglalkozzanak, a munkabér pedig oly módon fordíttassék tartásukra, hogy abból a hatóság által megállapított részük félretétetvén, kiszabadulásuk után kézbesíttessék és a meny nyiben adakozásokból vagy más forrásokból számukra pénzek gyűltek be, azok hatóságilag közös tartásukra fordíttassanak».

A büntetésnek — néhány büntett kivételével — sem fokozata, sem tartama nem volt meghatározva; e tekintetben a bűnösség mérvéhez képest, a bíró belátása szerint határozott.

A hatósági börtönökön kívül, a súlyos bűntevők számára, országos fegyintézet is állíttatott fel 1772-ben, Szempczen, Pozsonymegyében. A fenyítő-házat gróf Eszterházy Ferencz alapította, a ki ugyanazon időben államférfiúi buzgalomból, árvaházat és tanintézetet is létesített.*

A fegyintézet céljául a büntetés, a munkáltatás és a javítás tüzetett ki.

A «fenyítő és a dologház» a m. kir. helytartótanács felügyelete alatt állott s igazgatása részletes szabályok szerint történt.

Az «igazgató» kötelességéről a szabályzat így szólt: Miután a fenyítőház létesítésének az emberi társaság oda jövőendő szerencsétlen selejtyének nem annyira büntetése, mint javítása a célja, ennél fogva az igazgató gondjának szüntelen csupán azon cél elérésére kell irányulnia. E végre dicséretes és épületes erkölcsével másoknak példát kell adnia és keresztényi könyörületnek kell minden cselekedetét vezérelni

* A fegyházról szóló adomány-levél az 1772 február 21-én kiadott udvari cancellariai rendeletben foglaltatik.

olyképen, hogy sem önkényüleg, sem végső szükség esetén kívül büntetést ne alkalmazzon, ez által pedig a bűnhődő rabokat a míg csak lehet, a jó útra visszatéríteni és belőlük hasznos polgárokat képezni törekedjék.

A munkáltatásról a szabályzat következőkép intézkedett:

A mi a rabok alkalmazását illeti, annak azok neme és képességéhez képest szintén különbözönek kell lenni.

A fenyítő-házban fődolog, hogy a benne levő emberek folytonosan munkára szoríttassanak, ez által pedig szorgalomhoz szokjanak, a minek hiánya őket mindenféle bűnre csábította. És mivel kevés ember létezik, a ki épen semmiféle munkára se lenne képes vagy alkalmas, ezért ebben a házban is, a mint tőle telik, mindenki dolgozzék és gondoskodni kell arról, hogy mindenkit olyan munkára fogjanak, a melyre legügyesebbnek találhatik vagy alkalmassá képezhető. Hogy azonban ezek az emberek szorgalomra inkább ösztönöztessenek, ezért maguk okozta sorsuknak javítását szorgalmukkal kell előidézniök s így nekik több vagy kevesebb, jobb vagy rosszabb munkájukhoz képest arányos jutalom fog adatni.

A legelőnyösebb munka, a mivel az ilyenféle emberek foglalkozhatnak, kétségtelenül az, a mely vagy a legközönségesebb, vagy legalább a legkönnyebben megtanulható és a melynek készítményei készpénzért a legbiztosabban és leggyorsabban eladhatók.

Ezen cél elérésére a «fonás» lenne a legjobb eszköz; javasoltatik tehát először, hogy kendert kell venni, azt a még tudatlan kezdőkkel meg kell fonatni és abból szalmazsáknak való vásznat kell készíttetni; másodszor, len-t kell fonatni, s abból a kincstári raktárak számára gabonás zsákokat és a katonaság számára foszlánynak való csinvatot kell készíteni; harmadszor, magyar gypjut kell első kézből venni, azt a házban kell osztályozni, tisztítani és akképen elkészíteni, hogy azt ottan nemcsak megfonni, hanem a nyerendő minőség szerint feldolgozni lehessen — és pedig a javaslat

oda irányul, hogy abból általában, kiváltképen pedig a cs. kir. lovasság számára a szükséges pokróczokat készítsék, a mit, ha a dolog egyszer folyamatban lesz, senkisem szállíthat olcsóbb árban, mint egy ilyen ház, a hol inkább a rabok részére befolyó munkadíjra és a tartásra, mint egyéb haszonra kell nézni.

A rabok létszáma 1778 január 5-ikén: 109 volt. Ebből magyarországi letartóztatott volt: 59, bécsi rab: 50.

A szempczi fenyítőház 1780-ban a közel fekvő Tallós községbe helyeztetett át, a hol mint férfi-fegyintézet 1785-ig, mint női letartóztatási intézet 1790-ig állott fenn.

A tallói fegyintézet átlagos létszáma 1785-ben 101 volt, a melyből 51 szám az Ausztriából átszállított rabokra esett.

A rabokat a helytartótanács utalta be a fenyítő házba. A beutalás feltétele az volt, hogy az illetékes törvényhatóság a jogerős ítéletet bemutassa, s a rabtartási díjnak egy félévre való lefizetése igazoltassék.

A beutalások nagyobb számban nem fordultak elő. 1780—1785-ig a beutalt magyarországi illetőségű férfi- és nő-rabok száma 91 volt. Ezek közül halálra volt ítélve 27 rab, a kiknek büntetése 2 évtől 10 évig terjedő szabadságvesztés-büntetésre változtatott át.

A szabadságvesztés-büntetés enyhítése vagy leszállítása a letartóztatott magaviseletétől függött. Viszont az igazgató kötelessége volt, «hogy azokat a letartóztatottakat, a kik javulásuknak semmi ismertető jelét nem adták, szabadon ne bocsássa».

A munka a tallói fegyintézetben is a szövészet volt. E mellett üzetett: a szabóság, az esztergályos- és az asztalos-ipar. A szerelvények beszerzését a helytartótanács engedélyezte. 1783-ban beszereztetett: 4 darab berlini szövőszék, összesen 100 ftr árban; egy darab linczi szövőszék 25 ftr árban; egy hatvan orsós fonógép 70 ftr árban; 1300 darab orsó, darabonként 2 kr.-val.

A munkakeresetről az igazgató, az ellenőr, a felügyelő együttes felelőssége mellett, szabályszerű számadások vezet-

tettek. Az élelmezés rendes, heti étlapok szerint történt. Az élelmezés állott vasárnap: egy meszely rántott levesből s egy meszely paczalból, hétfőn: egy meszely árpakásalevesből s egy meszely paszuly-főzelékből. Az élelemért a rabok naponként 2 krt fizettek.

A fegyelmi büntetések szigorúak voltak. Büntetésül alkalmaztatott: a korbács-ütés, a bilincselés, a vizen és kenyeren való böjtölés.

Szigorú fegyelem alatt állott az őrség is, a melyet a katonai parancsnokság rendelt ki.

Ilyen pontos szervezet mellett állott fenn a tallósi fenytőház 1790-ig, a mikor a női rabok is a szegedi várba szállítottak.

A fenytőház áthelyezésének egyik oka az volt, hogy Szegeden a kincstári vizi szállításoknál hajóvontatásra alkalmas rabokra volt szükség.

A szegedi fegyintézet, II. József parancsa szerint, három részre oszlott. Az első osztály, a katonai parancsnokság alá tartozó hajóvontatók számára rendeztetett be. Ezek a letartóztatottak végezték a hajóvontatást a Maroson felfelé.

A második osztály, a fegyházra ítélt férfi-rabok osztálya volt. Ezek a város tisztántartásával, nyilvános földmunkával és épületmunkával foglalkoztak.

A harmadik osztályt képezték a nők, a kik az intézetben fonással s házi munkával voltak elfoglalva.

A várépületet — 1786-ban — II. József császár meglátogatván: a fegyintézet átalakítása iránt maga rendelkezett.

Az intézet 1807-ig a helytartótanács, 1807-től Csongrád-megye alispánjának felügyelete alatt állott.

A büntetés-végrehajtási, az irodai és számadási teendők a legrészletesebb szabályokban voltak előírva. (1806 augusztus 12-kén 15,875. sz. alatt kiadott helytartótanácsi rendelet). Iktató-könyvek, rabtörzskönyvek vezettettek. Az intézet tisztviselői rendes fizetéssel és nyugdíjjogosultsággal bírtak. Volt lelkésze és orvosa is az intézetnek.

A birói ítélet végrehajtásáról rendeltetett, «hogy az igazgató és ellenőr súlyos felelősség terhe alatt minden erejük-

ből rajta legyenek, ne hogy az illetékes bíróság által a fenytés üdvös gyógyszerél hozott büntetés vétkes hanyagságból vagy elnézésből mellőztessék vagy megváltoztattassék; miért is az igazgató a hivatalból közölt bírói ítéleteket főképen gyakran és figyelemmel olvassa át, azok valódi értelmét az előirt jegyzőkönyvi lajstromokba kivonatosan iktassa be, ha pedig azok értelmére nézve kételye támadna, az illető bírótól kérjen felvilágosítást, mindég eszében tartván, hogy ő a bírói ítéletnek végrehajtója, nem magyarázója».

A büntetés súlyosbításául a nehézvas, a katonavas, a lábvas s a közmunka alkalmaztattak.

A letartóztatottak létszáma évenként átlag 70 volt.

Az őrizetet a katonaságtól szabadságolt őrség teljesítette.

Az intézet «jobbító-ház» (Domus Correctoria) nevet viselt. Főczélja a javítás-, s megfeszített erővel törekszik annak elérésére, minden intéshez, minden megszólításhoz tanítást fűz hozzá — írja egy 1817-iki jelentés.

Az 1808 okt. 18-kán 22985. sz. alatt kelt helytartótanácsi rendelet szerint, a letartóztatottak osztályozására is gond fordítottatott.

A jól igazgatott intézet a létszám csekélyisége miatt, 1832-ben megszűnt. A létszám alászállását az okozta, hogy a törvényhatóságok minél ritkábban mondották ki ítéleteikben, miszerint a büntetés a szegedi fegyintézetben töltendő ki, hanem a saját törvényhatósági börtöneikben hajtatták végre a büntetést.*

Az említett fegyintézeteken kívül a XVIII. század végén Erdélyben, Szamos-Ujváron állíttatott fel a most is létező fegyintézet «tartományi (provinciális) börtön» név alatt.

Az erdélyi kormányzóság ajánlatára a megyei börtönökben őrzött rabok gyűjtettek össze a szamosujvári katonai várba, a melyet II. József császár, 1786 márczius 27-kén kiadott udvari rendeletével börtönné szervezett, meghagyván,

* A szempcezi, tallósi, szegedi fegyintézetek részletes leírását Vajna Károly: «Régi büntetések» című munkája tartalmazza.

hogy az tartományi jelleggel birjon s határőrvidéki bűnösöket oda ne szállítsanak.

A börtön előljárósága, ebben az időben a következő volt: egy várnagy, egy őrnök, egy őrmester, egy takarítószolga és 24 tartományi őr. Az utóbbiakat, a katonai szolgálatból kilépett, félrokkant katonákból is fellehetett fogadni. Rendeltetett, hogy az életfogytig tartó börtönbüntetésre elítélt rabok naponta és fejenként 2 krt kenyérre, a többiek pedig azonfelül még 1½ krt kapjanak élelemre a provincia kaszájából.

1787—1788-ban 151 rabot szállítottak az intézetbe. A katonasági raktárakból kilencz börtönszobát (kaszamátát) rendeztek be, hetet a férfi és kettőt a nőrabok számára, felállítottak két szégyenoszlopot, egyet a vár kapuja előtt, a másikat a város piaczn. Így történt meg a börtönépület megnyitása: 1787 január 1-én.

Az intézet az erdélyi főkormányshék felügyelete és igazgatása alá helyezettetett.

1817 szeptember 15-ikén I. Ferencz császár látogatta meg az intézetet.

1831 július 14-ikén a kir. főkormányshék, a fegyház igazgatására vonatkozó szabályokat adott ki. A munkánál a díj ⅓ része a rabé, ⅔ része a kincstáré volt.

1811-ben a posztógyártást, 1823-ban pedig a ma is üzött halina-gyártást kezdték meg. 1840-ig a rabok külső munkára is kijártak. A rabok kövezték ki 1802-ben a város utczáit, 1804-ben a dési piaczt, 1805-ben a kolozsvári utczákat. Vidéken mezei munkát is végeztek.

A büntetés végrehajtása: súlyos börtön volt, a melynek sötét színezetét felejtetőleg enyhítik egyes igazgatók humánus cselekedetei.

«Becses előtttem — írja nagyváradi Josintzi József igazgató lemondási kérvényében — az a visszaemlékezés, hogy reám a szerencsétlenek soha sem haragúdtanak, engemet nem átkozának, mert én a hivatalos kötelességet felebaráti szeretetté változtattam és a felebaráti szeretetből kötelességet

alkottam.» Majd rabsegélyző alapítványára czélozva írja: «lettem ezen alapítványt, hogy valamennyi részben érezhesék eltávozásom után is ezen szerencsétlenek, hogy volt valaha nekik egy olyan előjárójuk, a ki róluk el nem felejtkezett és kevés részben is maga után emlékezetét hagyta». (1836.)

★

A megyei és városi törvényszékek felügyelete alatt álló hatósági börtönök elhanyagolt állapota az 1830-as években kezdett javulni.

Az 1840-es években pedig kezdetét vette a börtönjavítás valódi, fontos munkája — jeles férfiaknak külföldön szerzett tapasztalatai nyomán.

A főeszme, a javítás eszméje volt. — Szemere Bertalan államférfiu, 1838-ban egy építési tervvel ellátott értekezést intézett «Borsod vármegyének tömlöcz-ügyekben munkálkodó küldöttségéhez» — s az ő bőven körülírt értekezése nyomán épültek Komárom, Nógrád, Pozsony, Bihar és Tolna vármegyék magánrendszerü börtönei. Komárommegye 1836-ban egy magánrendszerü börtön építése iránt intézett felterjesztést a Canczelláriához. 1840-ben épült börtöne az osztrák börtönök mintájául szolgált.

Nógrádmegyében 1845-ben nyílt meg az öt emeletes, 168 magánzárkával épített balassa-gyarmati börtön.* A törvényhatóság e tárgyban erről az évről a következőket jelentette: A rabok összes száma 1845-ben 528. Elítéltettek 398. Per alatt vannak 56. Felmentettek 71. Más hatósághoz küldettek 3. Ezek közül van: marhalopó 15, verekedő 60, gyilkos 31, gyermekgyilkos 9, gyujtogató 7, rabló 17, tolvaj 226, más vétségü 33. Férfi 370, nő 28. Katholikus 291, evang. 92, reformatus 4, zsidó 11.

«A magán rendszer, mely alig 5 hónap óta hozatott be, már is jó következményeket mutat mind egészségi, mind erkölcsi tekintetben. A conduite-liste, mely rendesen vezette-

* Részletes leírása: Dr. Megyery István, kir. ügyésztől (1895).

tik, legmeglepőbb eredményeket tanúsít legmegrögzöttebb rabjainkról. Ezen eredmények annál meglepőbbben hatnak reánk, mert még csak néhány hónappal ezelőtt mind a rabok, mind a megyei cselédség között elharapódzott legrútabb visszaélések voltak szemeink előtt, mely örvendetes változást, az újabb czélszerű rendszabályok és épületen kívül, nagyrészt a börtönfelügyelő ügyességének és éber figyelmének kell tulajdonítanunk. De maradtak még itt is tennivalók. A rabok hetenként két böjtre ítéltetnek, de valósággal 5 nap böjtnelnek és a két napon is csak öt lat hust kapnak. Ezen mielőbb segíteni kell, annál is inkább, mert tetemes költségek nem kíván, egy-egy rab élelmezése naponként 1 1/2 pengő krba kerülén.)

1845-ben Pozsonymegye építtetett 60 magánzárkával le tartóztatási intézetet.

Biharmegyében, Nagyváradon 150 zárkával ellátott fogház épült.

Torontálmegye 1846-ban 120 rab számára építtetett magánrendszerű börtönt.

A börtönök mellett «rabdolgozó intézetek» létesültek. Aradmegyében 1821-ben nyílt meg a rabok dolgozó-háza, a melyben 40 rab gypjuszövés és posztókészítéssel foglalkozott.

Borsodmegye 1835-ben állított fel rabdolgozó intézetet, a melyben cserép, zsidelykészítés és téglavetés üzetett.

A letartóztatottak ellátását — a régi könyöradományok helyett — a megyei házi pénztárak kezdték viselni, a legtöbb helyen már háromszor adatván a rabnak leves és egyszer 1/2 font hus, naponta pedig 1 1/2 font rozskenyér, mely azonban az adófizetők buzájából süttetett.

*

Az 1840. V. törvényczikk által kinevezett országos választvány a magánrendszert fogadta el a börtönrendszer alapjául. E tekintetben a választmány határozata a következő volt: Legyen bár maga a büntetés a rabnak javítása, vagy ha ez talán elérhető nem volna, annak elkerülése a cél, hogy

inkább elromolva a tömlöczből ki ne jöjjön — a magánrendszer az, mely már a maga alkotó és lényeges részei által kezességet nyújt az iránt, hogy büntető jellemét elvesztene nem fogja, másrésről pedig a szigorúságnak az emberiség parancsaival összeköttetését lehetővé teszi.»

Az 1843-iki börtönrendszer-javaslat fejezetek szerint, az alábbiakról intézkedett: I. fejezet: Az elzárandó vádlottakkal fogházba vitelök és átvételök alkalmávali bánásmódról. II. Az elzárt vádlottakkali bánásmódról. III. A szabadon bocsátandó vádlottakkali bánásmódról. IV. Az egyszerű fogságra ítelt foglyokkali bánásmódról. V. A félévénél rövidebb időnyi rabságukat a büntető hatóságok börtöneikben töltendő rabokról. VI. A félévi vagy annál hosszabb időnyi rabságra ítelt, következőkép büntetésöket a kerületi börtönök egyikében szenvedő rabokról. VII. A kerületi börtönökbeli börtönfegyelemről, az ezt gyakorlandó bíróságról s ennek eljárása módjáról. VIII. A törvényhatóságbeli börtönökbeli fegyelemről s az e tárgyban eljárásról. IX. Az egyes törvényhatóságok fogházaihoz és börtöneihez szükséges tiszti és szolgálatbeli személyzetről, ennek tagjai választásokról vagy kinevezésekről s szabályos utasításaikról. X. A kerületi börtönök mindegyikéhez rendszeresítendő tiszti és szolgálatbeli személyzetről. XI. A kerületi börtönbeli tiszti és szolgálatbeli személyzet tagjainak ki általi kinevezésekről vagy fogadásokról és elmozdításokról. XII. A kerületi börtöni tiszti és szolgálatbeli személyzet tagjai évi fizetésökről, lakairól és egyéb illetőségeikről. XIII. A kerületi börtöni tiszti személyzet tagjai részükre készített szabályos utasításokról. XIV. Az összes börtönrendszerre való felügyelésről, a mely a kir. helytartótanács kötelességei közé utaltatott. XV. Az ország és ehez kapcsolt részekbeli törvényhatóságok fogházaiknak és börtöneiknek rendszeres építésökről, azok belső elrendezéséről s egyéb ide tartozó körülményekről. XVI. A kerületi börtönök felállításáról, azok építése módjáról és egyéb körülményeiről. XVII. A kerületi börtönök helyeiről és a kerületek kiterjedéséről. Végül a XVIII. fejezet: A törvényhatósági kerületi börtönök

tönök első felállítására és azontuli fentartására szükséges költségekről.

A javaslat a börtönügy remek-műve volt. A munkálatokhoz szükséges adatok megszerzése végett József nádor meghagyta az ország s ehez kapcsolt részekbeli minden megyének, szabad királyi városnak s külön portájú kerületnek, miszerint az 1831-iki január 1-ső napjától kezdve 1840-ik évi december 31-kéig, vagyis az utóbbi tíz év alatt, saját vagy a megyékbeli vérhatalommal felruházott uradalomnak s kivált-ságos községek börtöneikbe került egyének lajstromait a királyi helytartótanácsnak mielőbb felterjeszszék, mely azokat a kebelbeli számvevő hivatala által összeállíttatta.

Az 1830—1840-ig összeállított statisztikai kimutatásokból közöljük az 1830. és 1840-ik évekről készített kimutatókat.*

A kimutatások a bűncselekmények minőségére s a büntetések tartamára is adatokat nyujtana. A pallósjoggal birt uradalmak börtöneiben letartóztatottak külön kimutatásokba vétettek fel. Az összes kimutatások szerint a félévre és hosszabb időre elítélt fegyenczek száma középszámítással évenként 4886-ot tett ki. Ezek számára 10 kerületi börtön építése javasoltatott.

* Dr. Fayer László egyetemi tanár, akadémiai tagnak a Magyar tudományos akadémia megbízásából szerkesztett műve: Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteményéből.

ÖSSZES JEGYZEMÉNYE

a Magyar- és Horvátország Törvényhatóságainál 1831. és 1840. esztendőn által börtönben létező raboknak, mely a legutóbbi Országgyűlésen hozott 5-ik törvényczikk szerint munkálkodó Orsz. Kiküldöttség használatára felküldött egyes Jegyzeményekből készült.

I.

Folyó szám	Törvényhatóságok nevei	Rabok száma	Közülők voltak			Az elítéltek között voltak 1831-ben													
			Per alatt	Felmentve	Elítélve	Vétséget tekintve										Nemek szerint			
						Gyilkosok	Szülőgyilkos	Gyermekgyilkos Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyújtogatók	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári útra tartozó vétségek	Férfiak	Nőszemélyek			
																	Ezek közt		
	Vármegyék :																		
1	Abauj _ _ _ _ _	429	—	102	327	4	—	—	4	1	2	24	78	24	190	287	40		
2	Arad _ _ _ _ _	357	37	47	273	33	1	—	20	18	7	45	80	69	—	262	11		
3	Árva _ _ _ _ _	75	18	7	50	—	—	1	12	1	1	—	11	11	13	45	5		
4	Bács _ _ _ _ _	410	66	224	120	2	—	—	26	—	—	27	14	51	—	116	4		
5	Baranya _ _ _ _ _	222	86	27	109	—	—	1	3	15	5	27	43	15	—	107	2		
6	Bars _ _ _ _ _	46	12	15	19	—	—	—	1	2	—	1	14	1	—	18	1		
7	Békés _ _ _ _ _	159	79	22	58	—	—	1	8	11	1	4	20	8	5	51	7		
8	Bereg _ _ _ _ _	215	28	56	131	—	1	1	16	4	2	22	40	31	14	115	16		
9	Bihar _ _ _ _ _	1161	232	217	712	42	—	2	84	30	29	124	186	119	96	633	79		
10	Borsod _ _ _ _ _	836	444	16	376	10	—	—	61	16	146	2	92	49	—	364	12		
11	Csanád _ _ _ _ _	122	4	47	71	6	—	—	—	—	—	37	21	5	2	70	1		
12	Csongrád _ _ _ _ _	161	43	48	70	3	—	—	4	3	—	11	9	40	—	69	1		
13	Esztergom _ _ _ _ _	142	3	90	49	3	—	1	4	—	1	—	30	10	—	38	11		
14	Fehér _ _ _ _ _	187	45	44	98	—	—	—	6	1	—	13	33	16	29	89	9		
15	Gömör _ _ _ _ _	521	76	127	318	16	—	3	16	30	5	27	101	119	1	288	30		
16	Győr _ _ _ _ _	39	16	4	19	2	—	—	4	2	—	4	3	4	—	19	—		
17	Heves _ _ _ _ _	480	119	56	305	11	—	1	45	—	2	149	51	46	—	281	24		
18	Hont _ _ _ _ _	96	1	27	68	—	—	—	20	—	—	—	38	10	—	61	7		
19	Komárom _ _ _ _ _	91	16	6	69	—	1	—	5	3	—	2	45	10	3	57	12		
20	Kőrös _ _ _ _ _	13	9	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—		
21	Krassó _ _ _ _ _	292	135	21	136	11	1	—	14	10	3	12	28	56	1	133	3		
22	Liptó _ _ _ _ _	22	8	3	11	3	—	1	—	2	2	—	2	1	—	10	1		
23	Mármaros _ _ _ _ _	271	122	29	120	4	1	4	22	8	1	30	24	16	10	114	6		
24	Moson _ _ _ _ _	46	—	25	21	—	—	4	2	2	—	—	12	—	1	16	5		
25	Nógrád _ _ _ _ _	343	105	64	174	9	—	1	18	6	3	9	83	45	—	150	24		
26	Nyitra _ _ _ _ _	282	8	96	178	—	—	10	7	3	12	22	50	74	—	145	33		
27	Pest _ _ _ _ _	634	104	34	496	10	1	6	46	20	9	70	161	115	58	468	28		

Az elítéltek között voltak 1831-ben																													
Életkorra nézve								Állapot szerint				Vallás szerint						Büntetésbeli rab-ság ideje szerint											
16 éven alól		16évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																							
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Nemesek	Előkelőbbek	Polgáriak	Jobbágyok	Külföldiek	Róm. kath.	Agostai vallást követők	Helvét vallást követők	Egyesült görögök	Nem egyesült görögök	Zsidók	1/2 éven alól	1/2 évtől 1 évig	1 évtől 3 évig	3 éven túl							
2	1113	16142	2030	3	151	311	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	266	32	29	—							
—	—	80	6118	464	17	1—	258	7	25	—	17	—	3613	—	—	—	—	10	159	34	48	32							
1	—	18	—	223	4	2	101	319	17	3613	—	—	—	—	—	—	—	1	42	5	2	1							
—	—	26	178	212	1	40	—	179	—	83	—	10	—	—	—	—	—	—	42	51	27	—							
1	—	32	—	471	27	1	72	5543	2	325	27	—	37	8	28	37	29	15	—	—	—	—							
—	—	4	—	101	4	—	1	612	—	17	—	1	—	—	—	—	—	1	18	1	—	—							
1	124	319	27	1	1	—	252	3	1618	14	19	—	—	—	—	—	—	—	41	11	4	2							
3	—	25	862	625	2	14	—	687	24	232	34	42	5	25	63	56	10	2	—	—	—	—							
15	1162	27305	43151	8	6111	10593	37	60	4291	128203	26	515	120	60	17	—	—	—	—	—	—	—							
4	—	67	2238	855	2	180	—	196	—	131	4228	7	—	6	151	103	93	29	—	—	—	—							
1	—	16	138	—	15	—	22	67	—	38	210	4	16	1	60	5	6	—	—	—	—	—							
—	—	20	—	391	10	—	7	253	8	56	—	14	—	—	—	—	—	—	46	16	8	—							
—	—	8	221	79	2	3	—	46	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	1	1	3							
2	121	228	528	1	14	—	84	—	60	532	—	—	—	1	76	19	2	1	—	—	—	—							
3	—	88	7119	1578	8	30	136	249	2	19355	66	3	—	1	176	55	51	36	—	—	—	—							
—	—	3	—	11	5	—	7	—	11	1	14	1	3	—	—	—	—	—	1	6	5	6	2						
2	2102	8113	664	8	32	22	265	4	235	259	3	2	4	276	15	11	3	—	—	—	—	—							
1	—	14	220	226	3	12	—	43	22	4713	7	—	1	—	66	2	—	—	—	—	—	—							
1	—	13	732	311	2	14	—	3320	2	371	28	—	—	3	47	3	17	1	—	—	—	—							
—	—	—	—	2	2	—	—	—	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
1	—	45	152	135	1	13	1131	—	5	—	—	—	131	—	60	24	35	17	—	—	—	—							
—	—	4	11	—	5	—	1	—	10	—	56	—	—	—	—	—	—	—	3	4	3	1							
4	132	251	327	—	30	16	72	11	7	—	5104	—	—	4	66	16	32	6	—	—	—	—							
—	—	2	210	34	—	11	—	17	2	20	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	2	6	—						
4	—	51	871	1024	6	13	—	161	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108	36	25	5							
9	819	663	1154	8	8	—	138	32	11313	—	—	—	—	52	147	20	4	7	—	—	—	—							
7	1145	9213	14103	4	3120	16392	39	357	29	78	—	3	29	398	66	25	7	—	—	—	—	—							

Folyó szám	Törvényhatóságok nevei	Rabok száma	Közülők voltak			Az elítéltek között voltak 1831-ben													Nemek szerint	
			Per alatt	Felmentve	Elítélve	Vétséget tekintve														
						Gyilkosok	Szülőgyilkos	Ezek közt Gyermekgyilkos	Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyújtogatók	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári útra tartozó vétségek					
																Férfiak	Nőszemélyek			
28	Pozsega _ _ _ _ _	43	8	6	29	5	—	1	3	2	—	—	16	2	—	22	7			
29	Pozsony _ _ _ _ _	61	12	10	39	1	—	—	4	2	2	21	9	—	30	9				
30	Sáros _ _ _ _ _	130	25	14	91	1	1	3	10	2	5	8	22	33	6	77	14			
31	Somogy _ _ _ _ _	483	21	56	406	10	—	3	26	45	5	76	165	73	3	382	24			
32	Sopron _ _ _ _ _	52	7	22	23	4	—	—	6	6	—	—	5	1	1	21	2			
33	Szabolcs _ _ _ _ _	280	43	26	211	7	—	—	37	7	—	—	93	67	—	205	6			
34	Szatmár _ _ _ _ _	108	41	23	44	4	—	1	1	—	—	—	32	6	—	43	2			
35	Szepes _ _ _ _ _	138	60	54	24	—	—	—	1	3	2	1	15	2	—	21	1			
36	Szerém _ _ _ _ _	94	30	20	44	3	—	1	—	—	—	12	25	3	—	42	2			
37	Temes _ _ _ _ _	302	100	35	167	38	—	3	4	46	3	24	31	18	—	160	7			
38	Tolna _ _ _ _ _	280	84	20	176	13	—	2	10	36	2	69	12	31	—	170	6			
39	Torna _ _ _ _ _	28	16	—	12	—	—	—	5	—	—	—	3	4	—	11	1			
40	Torontál _ _ _ _ _	219	45	50	124	14	—	1	10	11	6	33	19	27	3	118	6			
41	Trencsén _ _ _ _ _	151	29	17	105	1	—	3	10	12	—	4	46	16	13	88	17			
42	Turócz _ _ _ _ _	32	6	4	22	1	—	—	5	—	1	—	11	3	1	20	2			
43	Ugocsa _ _ _ _ _	104	10	20	74	4	—	—	3	—	5	—	38	24	—	65	9			
44	Ungvár _ _ _ _ _	157	49	21	87	19	1	1	6	4	2	28	17	9	—	81	6			
45	Vas _ _ _ _ _	192	—	54	138	—	—	1	10	8	3	14	28	66	8	131	7			
46	Varasd _ _ _ _ _	67	7	13	47	1	—	2	—	—	—	—	13	12	9	41	6			
47	Verőcze _ _ _ _ _	65	—	10	55	3	—	1	11	—	7	27	3	3	50	5	1			
48	Veszprém _ _ _ _ _	350	121	42	187	8	—	2	17	14	1	35	50	60	—	151	36			
49	Zala _ _ _ _ _	260	1	54	205	8	—	3	6	38	7	36	54	50	3	184	21			
50	Zágráb _ _ _ _ _	164	38	57	69	10	2	5	6	5	1	7	16	11	6	58	11			
51	Zemplén _ _ _ _ _	263	85	20	158	—	—	5	24	8	2	18	37	64	—	131	27			
52	Zólyom _ _ _ _ _	42	10	3	29	2	—	4	2	9	—	2	10	—	—	24	5			
53	Hajdú Városok _ _	248	—	18	230	7	—	2	11	11	1	29	20	15	134	216	14			
54	Jász és Kunság _ _	282	34	47	201	3	—	1	13	—	1	28	69	77	8	187	14			
55	Nagy Kunság _ _	112	3	22	87	—	—	—	7	—	—	30	28	11	11	80	7			

Az elítéltek között voltak 1831-ben

Életkorra nézve								Állapot szerint					Vallás szerint					Büntetésbeli rab-ság ideje szerint					
16 éven alól		16 évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																	
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Nemesek	Előkelőbbek	Polgárok	Jobbágyok	Külföldiek	Róm kath.	Ágostai vallást követők	Helvét vallást követők	Egyesült görögök	Nem egyesült görögök	Zsidók	1/2 éven alól	1/2 évtől 1 évig	1 évtől 3 évig	3 éven túl	
—	—	5	1	12	3	5	3	—	—	—	29	—	14	—	—	—	15	—	—	4	9	12	4
2	1	4	1	17	4	7	3	4	—	10	20	5	27	3	3	—	—	6	32	2	3	2	
8	2	20	4	21	6	28	2	2	1	3	79	6	21	10	—	48	—	12	52	21	6	12	
—	1	110	5	183	13	89	5	6	5	6	379	10	281	182	40	—	—	3	182	80	125	19	
1	—	8	1	8	1	4	—	1	—	—	21	1	22	1	—	—	—	—	13	6	4	—	
6	—	64	2	196	2	39	2	28	—	—	152	31	46	6	104	39	13	3	176	12	22	1	
—	—	18	—	19	—	6	1	8	—	—	36	—	10	—	15	18	—	1	29	11	4	—	
—	—	9	1	6	2	6	—	—	—	—	24	—	16	5	—	2	—	1	10	6	4	4	
—	—	18	2	16	—	8	—	—	—	—	23	21	30	—	2	—	12	—	25	4	14	1	
1	1	45	2	73	4	41	—	—	5	4	158	—	15	1	2	—	146	3	34	43	56	34	
1	1	57	3	80	2	32	—	20	—	11	144	1	102	14	48	—	9	3	96	21	30	29	
—	—	8	—	1	—	2	1	1	—	1	10	—	7	—	5	—	—	—	6	4	2	—	
2	—	16	2	59	2	41	2	7	5	—	99	13	19	1	1	—	100	3	77	32	15	—	
1	—	20	6	37	7	30	4	4	—	10	83	8	87	9	—	—	2	7	79	12	12	2	
—	—	1	—	16	2	3	—	2	—	—	20	—	6	15	—	—	—	1	13	1	3	5	
1	—	30	4	4	5	30	—	2	—	—	70	2	—	—	10	54	—	10	41	23	8	2	
1	—	28	3	35	3	17	—	12	—	—	35	—	20	1	24	34	—	8	40	13	26	8	
3	—	41	5	61	1	26	1	12	—	—	126	—	103	22	9	1	—	3	115	11	7	5	
—	—	3	3	28	3	10	—	—	—	—	43	4	47	—	—	—	—	—	29	4	10	4	
—	—	10	3	24	2	15	—	—	—	—	51	4	36	—	—	—	18	1	128	25	22	12	
1	—	64	11	62	17	24	8	53	—	10	123	1	117	26	26	—	—	18	121	40	27	17	
2	3	63	6	76	8	43	4	39	3	140	20	3	187	2	8	—	—	8	20	6	19	24	
3	—	15	4	29	6	11	1	7	—	4	46	12	66	—	—	—	2	1	12	36	77	33	
1	—	37	10	69	14	24	3	29	2	—	124	3	67	5	49	32	—	5	13	—	9	7	
2	—	6	3	9	2	7	—	1	—	1	27	—	17	12	—	—	—	—	129	62	33	6	
1	—	23	3	75	6	117	5	25	1	201	—	3	6	—	210	14	—	—	179	12	7	3	
4	1	59	2	91	8	33	3	4	—	172	25	—	152	1	48	—	—	—	59	11	15	2	
—	—	23	1	42	5	15	1	7	—	71	9	—	25	—	62	—	—	—	59	11	15	2	

Folyó számok	Törvényhatóságok nevei	Rabok száma	Közülők voltak			Az elítéltek között voltak 1831-ben											Nemek szerint																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										
			Per alatt	Felmentve	Elítélve	Vétséget tekintve																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
						Gyilkosok	Ezek közt	Szülőgyilkos	Gyermekgyilkos	Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyújtogatók	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári útra tartozó vétségek																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											

Az elítéltek között voltak 1831-ben

Életkorra nézve								Állapot szerint					Vallás szerint						Büntetésbeli rab-ság ideje szerint				
16 éven alól		16 évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																	
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Nemesek	Előkelők	Polgárok	Jobbágyok	Külföldiek	Róm. kath.	Agostai vallást követők	Helvét vallást követők	Egyesült görögök	Nem egyesült görögök	Zsidók	1/2 éven alól	1/2 évtől 1 évig	1 évtől 3 évig	3 éven túl	
		1		1	1	3				1	3	1	5							3	1	1	
						1					2		2									2	
				1							1		1							1			
		4		8	4	5	3			2	21	1								24			
		1		1							1	1	2									2	
		2		4						1	3	2	4	2							2	3	1
5	1	16	15	25	12	19	6			99			94	1				4	97		1	1	
11	8	116	54	158	70	61	28	16	6	104	59	15	30	74	47	2	8	12	502	2	2		
2			16	4	3		1			1	25		16	6		3		1	26				
		15	4	58	21	16	5		1	10	61	47	95		5		17	2	107	5	2	5	
1		4		2		2				4	4	1	7					2	9				
4		24	1	6	2	3					39	1	37		3				31	4	3	2	
1		1		4		1	1			4	4		4		1	3			7		1		
		5		1						4		2	6						3	2		1	
	2	7	3	2	1	1				1	15		15	1					10	5	1		
7	2	26	9	31	14	16	4		2	12	93	2	92	6	4	3		4	98	9	2		
		2	1	2	6	9	1			2	16	3	12	9					21				
3		9	3	13	6	5	1		1	35		4	26	2	8		1	3	39	1			
		1		3	1	1			1	2	3		4	2					6				
		1		2		1				1	2	1	4						4	1			

Folyó szám	Törvényhatóságok nevei	Rabok száma	Közülők voltak			Az elítéltek között voltak 1831-ben												
			Per alatt	Felmentve	Elítélve	Vétséget tekintve										Nemek szerint		
						Gyilkosok	Szülőgyilkos	Ezek közt	Gyermekgyilkos	Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyújtogatók	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári útra tartozó vétségek	Férfiak	Nőszemélyek
25	Kőrös	6	—	—	6	—	—	—	—	—	1	—	3	—	2	4	2	
26	Kőszeg	2	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	
27	Libetbánya	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
28	Lőcse	5	—	—	5	—	—	2	—	—	—	—	3	—	—	2	3	
29	Modor	4	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	
30	Nagy-Bánya	6	—	—	6	1	—	—	—	—	—	—	5	—	—	6	—	
31	Nagy-Szombat	33	—	6	27	—	—	—	—	—	—	—	26	—	1	24	3	
32	Pécs	14	1	1	12	2	—	—	1	—	—	1	8	—	—	7	5	
33	Pest	939	—	259	680	—	—	—	—	17	—	—	5535	123	—	496	184	
34	Pozsega	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	
35	Pozsony	890	10	61	819	—	—	—	—	1	—	—	148	48	622	536	283	
36	Ruszt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
37	Selm. és B.-Bánya	10	1	—	9	—	—	—	1	—	—	—	8	—	—	8	1	
38	Sopron	120	—	3	117	1	—	1	13	—	—	1	56	28	17	97	20	
39	Szabadka	214	89	46	79	6	—	—	7	20	—	7	16	15	8	65	14	
40	Szakolcza	9	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	5	4	
41	Szatmár-Németi	51	8	20	23	—	—	—	2	—	—	—	18	3	—	14	9	
42	Szeben	14	4	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	6	3	
43	Szeged	387	54	166	167	—	—	—	20	24	—	34	52	37	—	133	34	
44	Sz.-György	2	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	—	
45	Temesvár	17	3	4	10	—	—	—	—	3	—	—	6	1	—	8	2	
46	Trencsén	8	—	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	
47	Újbánya	3	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	
48	Újvidék	86	4	28	54	—	—	—	5	6	1	8	25	9	—	41	13	
49	Varasd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
50	Zágráb	16	1	1	14	—	—	—	—	5	—	—	9	—	—	14	—	
51	Zombor	125	10	40	75	—	—	—	—	—	—	1	37	31	6	56	19	
52	Zólyom	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	

Az elítéltek között voltak 1831-ben																							
Életkorra nézve								Állapot szerint					Vallás szerint						Büntetésbeli rab-ság ideje szerint				
16 éven alól		16 évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																	
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Nemesek	Előkelőbbek	Polgáriak	Jobbágyok	Külföldiek	Róm. kath.	Agostai vallást követők	Helvét vallást követők	Egyesült görögök	Nem egyesült görögök	Zsidók	1/2 éven alól	1/2 évtől 1 évig	1 évtől 3 évig	3 éven túl	
—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	2	—	4	6	—	—	—	—	—	—	5	—	—	1
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—
—	—	1	2	1	1	—	—	—	—	1	4	—	5	—	—	—	—	—	—	2	1	—	2
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
—	—	1	—	5	—	—	—	—	—	—	6	—	4	—	1	1	—	—	—	4	1	—	1
3	—	7	2	11	1	3	—	—	—	1	22	3	19	2	—	—	—	—	6	25	2	—	—
—	—	1	—	5	1	1	4	—	—	4	8	—	12	—	—	—	—	—	—	8	2	1	1
49	13	158	63	202	84	87	24	—	—	229	379	72	430	32	42	—	28	148	617	40	15	8	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
93	57	130	115	175	74	138	37	—	—	2	565	252	666	89	6	—	2	56	818	2	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	5	1	1	—	2	—	—	—	5	—	4	8	1	—	—	—	—	—	5	2	1	1
10	—	25	11	39	7	23	2	2	2	38	34	3	72	40	—	—	—	—	5	113	3	—	1
—	—	17	—	31	11	17	3	—	—	6	72	1	72	—	2	—	5	—	—	55	5	15	4
—	—	4	3	1	—	—	1	—	—	1	1	7	6	3	—	—	—	—	—	9	—	—	—
—	—	3	4	10	4	1	1	—	—	—	12	11	7	—	9	7	—	—	—	23	—	—	—
—	—	—	—	5	3	1	—	—	—	—	8	1	9	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—
2	—	33	15	51	11	47	8	—	—	150	16	1	162	—	3	—	—	—	2	137	16	8	6
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—
—	—	5	2	1	—	2	—	—	—	—	19	—	5	—	—	—	4	1	—	6	1	2	1
—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—
—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
—	2	13	4	18	4	10	3	—	1	4	46	3	16	3	2	2	29	2	35	15	4	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	—	10	—	2	—	—	—	2	—	12	14	—	—	—	—	—	—	7	3	4	—
2	3	13	6	25	8	16	2	—	—	2	38	35	46	1	2	—	24	2	71	1	—	—	—
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—

II.

Folyó szám	Törvény- hatóságok nevei	Rabok száma	Közülők voltak			Az elítéltek között voltak 1840-ben													Nemek szerint																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
			Per alatt	Felm entve	Elítél ve	Vétséget tekintve																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
						Gyilkosok	Szülőgyilkos	Ezek közt	Gyermekgyilkos Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyujtogatók	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári utra tartozó vétségek																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
	Vármegyék :																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	

Az elítéltek között voltak 1840-ben																							
Életkorra nézve						Állapot szerint						Vallás szerint						Büntetésbeli rab-ság ideje szerint					
16 éven alól		16 évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																	
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Nemesek	Előkelőbbek	Polgáriak	Jobbágyok	Külföldiek	Rom. kath.	Ágostai vallást követők	Helvét vallást követők	Egyesült görögök	Nem egyesült görögök	Zsidók	1/2 éven alól	1/2 évtől 1 évig	1 évtől 3 évig	3 éven túl	
4	65	8	76	14	32	2	51				150		150			42	5	4	163	21	15	2	
—	46	1	201	3	77	1	10				315	4	48	1	15	3	251	11	93	50	133	53	
—	13	7	12	7	14	3	8	1	33	14			30	21				5	30	24	2	—	
3	90	4	133	11	41	1	17	4	1	256	5		184	8	40		47	4	216	38	25	4	
—	13	1	26		16	1	5	2	27	21	2		27	2	17		10	1	11	19	22	5	
—	23	3	15	1	13		3		10	42			46		8			1	47	3	4	1	
3	15	1	44	5	24	1	5		5	82	1		21	30	29		11	2	53	13	20	7	
2	32	4	58	8	38	5	16	10	100	21			30		37	46	2	32	96	36	15	—	
25	6373	78	528	123	270	34	200	14	29	1154	40		108	8	680	191	419	31	928	257	223	29	
4	164	1	302	4	19	3	141	1		355			204	4	273	3		13	222	159	92	24	
2	18		19		11		2			48			17		19	10	3	1	25	6	16	3	
—	38	2	48	4	27	1	14			86	20		91	2	26		1		90	9	11	10	
2	14	7	17	5	9		2			49	3								49	2	2	1	
1	25		44		25	2	26		1	68	2		47	5	42			3	74	15	8	—	
2	1	59	13	148	16	61	61		6	237	1		153	64	87	1			153	69	46	37	
—	10		12	1	7	4	12			22			26	5	2			1	13	4	12	5	
5	1204	9	211	8	81	7	58	4	6	454	4		407	3	107	2		7	435	62	29	—	
1	1	30	1	20	2	34	1			62	26		70	14	4		1		86	2	1	—	
5	1	15	5	23	9	12	21	34		17	4		42	2	28			4	53	9	14	—	
—	5		14		4		6			12			22						15	1	5	2	
6	1	91	5	157	9	27	41		11	287			21		3	7	271		48	27	93	134	
3		7	2	1	1		2			12			7	7					4	5	3	2	
6		60	5	80	7	20	63		7	82	26		3	1	2	162		10	129	13	30	6	
—	15	1	22	2	14		1			37	16		50	3				1	41	3	10	—	
1		70	4	111	5	31	9			215	1		154	65	2			4	148	34	37	6	
2	2	51	5	76	8	23	16	1	2	136	13		119	16	5			28	121	25	14	8	
7	2	232	20	286	29	178	24	5	1	717	25		634	23	95	1	3	16	504	142	94	32	

Folyó szám	Törvény- hatóságok nevei	Rabok száma	Közülők voltak			Az elítéltek között voltak 1840-ben														Nemek szerint	
			Per alatt	Felmentve	Elítélve	Vétséget tekintve															
						Gyilkosok	Ezek közt	Szülőgyilkos	Gyermekgyilkos Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyujtogatók	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári utra tartozó vétségek						
28	Pozsega _ _	111	20	16	75	6	—	—	10	2	—	—	40	17	—	73	2				
29	Pozsony _ _	108	26	11	71	15	—	1	4	1	1	5	34	10	—	53	18				
30	Sáros _ _ _	128	33	17	78	1	—	2	7	1	2	9	47	7	2	71	7				
31	Somogy _ _	479	77	44	358	13	—	4	30	31	3	76	144	54	3	341	17				
32	Sopron _ _ _	118	7	30	81	—	—	—	11	—	—	—	61	6	3	73	8				
33	Szabolcs _ _	535	67	28	440	16	—	2	104	6	8	61	138	105	—	411	29				
34	Szatmár _ _	287	177	19	91	1	—	—	14	—	—	—	53	22	1	83	8				
35	Szepes _ _ _	59	11	22	26	1	—	1	3	6	—	—	14	1	—	23	3				
36	Szerém _ _ _	163	25	70	68	8	—	1	5	2	1	18	23	10	65	3	1				
37	Temes _ _ _	355	88	29	238	40	—	2	29	17	5	28	84	33	—	228	10				
38	Tolna _ _ _	267	107	26	134	13	—	2	14	14	—	47	9	35	—	125	9				
39	Torna _ _ _	51	11	4	36	2	—	—	—	2	—	3	24	5	—	32	4				
40	Torontál _ _	256	76	36	144	11	—	2	7	5	9	41	44	25	—	128	16				
41	Trencsén _ _	300	57	34	209	8	—	8	27	16	2	6	106	28	8	187	22				
42	Turócz _ _ _	67	7	14	46	—	—	—	7	1	1	2	25	3	7	36	10				
43	Ugocsa _ _ _	110	45	15	50	3	—	—	2	26	—	7	6	4	2	46	4				
44	Ungvár _ _ _	237	54	18	165	18	—	2	12	4	1	85	36	7	—	150	15				
45	Vas _ _ _ _	283	19	63	201	9	—	2	35	13	4	22	50	41	25	184	17				
46	Varasd _ _ _	29	4	—	15	—	—	2	—	1	—	—	11	1	—	13	2				
47	Verőcze _ _	141	—	52	89	1	—	5	9	4	2	26	27	13	2	78	11				
48	Veszprém _ _	278	61	52	159	—	—	—	21	5	1	44	67	21	—	149	10				
49	Zala _ _ _ _	375	64	111	200	33	—	1	41	31	4	44	24	22	—	196	4				
50	Zágráb _ _ _	168	37	32	99	9	1	2	17	3	—	7	26	24	10	92	7				
51	Zemplén _ _	312	61	20	231	—	1	9	61	6	5	39	78	32	—	202	29				
52	Zólyom _ _ _	63	9	4	50	1	—	—	5	15	—	8	16	2	3	50	—				
53	Hajdú Városok	314	3	37	274	23	1	—	76	15	—	20	88	39	12	244	30				
54	Jász és Kunság	547	65	95	387	—	—	1	37	2	4	86	132	123	2	363	24				
55	Nagy Kunság	136	2	21	113	6	—	—	12	—	2	40	24	14	15	107	6				

Az elitáltak között voltak 1840-ben																							
Életkorra nézve								Állapot szerint				Vallás szerint						Büntetésbeli rab-ság ideje szerint					
16 éven alól		16 évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																	
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Nemesek	Előkelőbbek	Polgáriak	Jobbágyok	Külföldiek	Róm. kath.	Ágostai vallást követők	Helvét vallást követők	Egyesült görögök	Nem egyesült görögök	Zsidók	1/2 éven alól	1/2 évtől 1 évig	1 évtől 3 évig	3 éven túl	
1	21	32	2	19	2	—	—	2	—	63	10	20	—	1	—	49	5	32	23	11	9		
4	18	6	26	8	5	4	15	2	12	31	11	56	4	3	—	—	8	65	4	2	—		
4	1	13	2	19	2	35	2	2	3	2	63	8	30	17	—	25	—	6	45	31	2	—	
7	—	93	4	161	8	80	5	4	1	5	331	17	246	68	34	1	—	9	183	89	68	18	
1	—	19	3	28	2	25	3	18	2	6	54	1	54	24	—	—	—	3	68	11	2	—	
6	1	152	7	193	10	60	11	79	—	335	26	85	10	228	97	14	6	298	88	51	3		
—	—	24	2	43	3	16	3	32	—	59	—	12	—	21	56	—	2	60	28	3	—		
—	—	4	1	14	2	5	—	—	—	25	1	21	2	—	1	—	2	7	8	6	5		
—	13	233	1	—	18	—	1	1	1	47	18	18	3	2	—	45	—	22	23	20	3		
2	1	47	5	131	3	48	1	1	4	4	229	—	28	—	4	1201	4	100	28	80	30		
3	1	43	3	54	5	25	—	14	1	—	118	1	82	13	30	—	4	5	72	10	26	26	
—	—	6	—	20	3	6	1	13	—	—	23	—	14	—	20	—	—	2	19	7	10	—	
3	—	30	5	74	9	21	2	13	17	—	81	33	43	3	4	—	93	1	53	63	28	—	
1	1	26	6	109	10	51	5	10	—	4	192	3	191	13	—	—	—	5	152	26	22	9	
—	—	9	1	20	6	7	3	5	—	—	41	—	20	24	—	—	—	2	37	4	5	—	
1	1	10	—	20	—	15	3	11	—	—	39	—	2	—	10	24	—	14	15	15	20	—	
4	1	53	3	69	9	24	2	11	1	—	135	18	59	—	26	65	—	15	85	27	40	13	
12	3	64	6	60	5	48	3	29	—	—	165	7	163	32	2	—	—	4	168	13	19	1	
—	—	2	1	6	1	5	—	1	—	—	13	1	15	—	—	—	—	—	6	4	3	2	
4	—	22	6	40	3	12	2	4	—	—	66	19	49	—	1	—	37	2	59	13	13	4	
1	—	46	4	66	4	36	2	40	2	—	116	1	90	8	58	—	—	3	124	22	11	2	
—	—	108	4	30	—	58	—	84	1	73	42	—	179	4	3	—	—	14	97	79	11	13	
3	—	8	5	58	2	23	—	5	—	—	90	4	90	—	—	—	—	—	39	17	13	30	
—	2	81	9	93	11	28	7	37	2	—	186	6	72	13	80	52	—	14	76	25	100	30	
—	—	19	—	26	—	5	—	—	—	—	1	49	—	24	26	—	—	—	15	9	22	4	
—	—	74	4	116	19	54	7	54	5	214	—	1	4	—	230	37	—	3	206	20	38	10	
6	1	118	6	155	11	84	6	6	—	320	58	3	277	4	105	—	1	—	321	47	14	5	
—	—	47	4	45	2	15	—	3	4	103	3	—	11	—	102	—	—	—	58	33	18	4	

Folyó szám	Törvény- hatóságok nevei	Rabok száma	Közülök voltak		Az elítéltek között voltak 1840-ben														Nemek szerint	
			Per alatt	Felmentve	Elítélve	Vétséget tekintve														
						Gyilkosok	Szülőgyilkos	Ezek közt	Gyermekgyilkos	Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyújtogatók	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári ultra tartozó vétségek				
56	16. Szepes vár.	11	—	—	11	—	—	—	—	1	—	—	—	7	3	—	10	1		
57	Tengermellék	6	—	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1		
	Városok :																			
1	Arad _ _ _ _	120	19	47	54	6	—	—	4	1	—	2	33	7	1	46	8			
2	Bakabánya _	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—			
3	Bártfa _ _ _	4	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	—			
4	Brazin _ _ _	9	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	6	1	2	8	1			
5	Beszterczeb. _	9	4	—	5	—	—	—	4	—	—	—	1	—	—	4	1			
6	Breznóbánya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
7	Bukari _ _ _ _	13	2	7	4	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	3	1			
8	Buda _ _ _ _	400	12	121	167	2	—	—	14	7	1	1	240	2	—	167	100			
9	Debreczen _ _ _	226	16	7	203	9	—	3	44	12	1	48	65	12	9	178	25			
10	Eperjes _ _ _	35	2	—	33	—	—	—	—	—	—	—	1	3	29	14	19			
11	Eszék _ _ _ _	179	—	7	172	—	—	—	2	1	—	6	18	4	141	120	52			
12	Esztergom _ _	29	14	2	13	3	—	—	—	—	—	1	9	—	—	12	1			
13	Fejérvár _ _ _	55	12	5	38	—	—	—	—	—	3	29	6	—	—	19	19			
14	Felsőbánya _ _	9	—	—	9	—	—	—	1	—	—	2	5	1	—	9	—			
15	Fiume _ _ _ _	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
16	Győr _ _ _ _	20	7	1	12	—	—	—	—	1	2	1	7	1	—	9	3			
17	Kaproncza _ _	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
18	Károlyvár _ _	4	1	—	3	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2	1			
19	Kassa _ _ _ _	103	2	4	97	—	—	—	—	3	1	—	84	6	3	59	38			
20	Késmárk _ _ _	2	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1			
21	Kis-Márton _ _	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—			
22	Komárom _ _ _	90	12	2	76	—	—	—	1	6	—	—	48	12	0	55	21			
23	Korpona _ _ _	8	6	—	2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	—			
24	Körmöczbánya	6	2	—	4	—	—	1	—	—	—	—	2	1	—	3	1			

Az elítéltek között voltak 1840-ben																							
Életkorra nézve								Állapot szerint					Vallás szerint						Büntetésbeli rab-ság ideje szerint				
16 éven alól		16 évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																	
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek																
1	2	7	—	—	1	—	—	—	—	4	5	2	3	8	—	—	—	—	9	2	—	—	
—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	2	1	—	
—	1	17	5	21	—	8	2	—	—	—	54	—	23	—	4	1	23	3	38	9	6	1	
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	
1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—	—	
—	1	—	1	6	1	—	—	—	—	5	3	1	8	—	—	—	—	9	—	—	—	—	
—	—	2	—	1	1	1	—	—	—	2	2	1	3	2	—	—	1	3	3	2	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	1	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—	3	4	—	—	—	—	2	2	—	—	—	
6	4	73	39	54	45	34	12	—	267	—	—	—	190	8	14	—	9	46	249	11	5	2	
4	—	64	9	76	11	34	5	28	2	9	159	5	28	5	143	17	6	4	141	28	28	6	
—	5	10	12	4	2	—	—	—	—	2	15	16	12	12	—	6	—	3	30	3	—	—	
4	2	30	26	58	20	28	4	—	1	11	60	100	113	—	10	—	37	12	164	—	5	3	
1	—	3	—	5	1	3	—	—	—	7	4	2	13	—	—	—	—	—	9	2	1	1	
—	—	4	8	7	9	8	2	—	—	—	35	3	35	1	2	—	—	—	24	3	9	2	
1	—	2	—	3	—	3	—	—	—	4	5	—	1	—	—	8	—	—	5	1	3	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	1	1	2	8	—	—	—	—	—	—	12	—	10	1	1	—	—	—	1	9	2	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	1	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	1	2	
1	3	17	14	27	16	14	5	—	2	4	90	1	90	—	1	1	—	5	95	2	—	—	
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	
—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	
8	3	21	8	13	7	13	3	—	4	67	—	5	55	2	15	2	—	2	65	11	—	—	
—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	
—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	2	2	—	4	—	—	—	—	—	2	2	—	—	

Folyó szám	Törvény- hatóságok nevei	Rabok száma	Közülők voltak			Az elítéltek között voltak 1840-ben											
			Per alatt	Felmentve	Elítélve	Vétséget tekintve										Nemek szerint	
						Gyilkosok	Szülőgyilkos	Ezek közt Gyermekgyilkos	Történetes gyilkosok és verekedők	Rablógyilkosok és rablók	Gyújtogatások	Marhalopók	Tolvajok	Más vétségűek	Polgári ultra tartozó vétségek	Férfiak	Nőszemélyek
25	Kőrös _ _ _ _	10	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	6	—	4	7	3
26	Kőszeg _ _	8	1	—	7	—	—	—	—	2	—	—	4	1	—	6	1
27	Libetbánya _	10	2	2	6	—	1	2	—	—	—	—	3	—	—	5	1
28	Lőcse _ _ _ _	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—
29	Modor _ _ _ _	3	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—
30	Nagy-Bánya	21	—	4	17	1	—	2	—	—	—	—	13	1	—	15	2
31	Nagy-Szombat	62	—	11	51	—	—	—	—	—	—	—	49	—	2	38	13
32	Pécs _ _ _ _	18	8	1	9	—	1	2	2	—	—	—	4	—	—	8	1
33	Pest _ _ _ _ _	1748	25	371	1352	—	1	32	43	—	3	1170	103	—	—	998	354
34	Pozsega _ _ _	6	3	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—
35	Pozsony _ _ _	1955	61	452	1442	1	1	—	4	—	—	228	196	1012	—	973	469
36	Ruszt _ _ _ _	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Selm. és B.-Bánya	13	4	—	9	1	2	3	1	—	—	—	2	—	—	7	2
38	Sopron _ _	153	—	3	150	1	1	75	—	—	—	—	58	15	—	132	18
39	Szabadka _ _ _	590	41	125	424	8	—	34	16	—	43	133	148	42	—	366	58
40	Szakolcza _ _	10	—	1	9	1	1	—	—	—	—	—	7	—	—	7	2
41	Sz atm.-Németi	133	23	25	85	—	—	18	—	—	9	52	6	—	—	61	24
42	Szeben _ _	7	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—
43	Szeged _ _ _ _	279	49	110	120	—	—	12	8	—	19	54	27	—	—	96	24
44	Sz.-György _ _	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—
45	Temesvár _ _ _	48	11	13	24	—	—	3	2	—	2	10	6	1	—	21	3
46	Trencsén _ _ _	17	1	4	12	—	—	1	—	—	—	—	6	1	4	8	4
47	Újbánya _ _ _	8	—	—	8	—	1	—	2	—	—	—	5	—	—	8	—
48	Újvidék _ _ _	60	7	10	43	—	—	6	6	—	13	13	5	—	—	39	4
49	Varasd _ _ _ _	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	Zágráb _ _ _	14	2	1	11	1	—	—	—	—	—	—	5	1	4	9	2
51	Zombor _ _ _ _	173	55	51	67	—	—	—	—	—	3	32	32	—	—	38	29
52	Zólyom _ _ _	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—

Az elítéltek között voltak 1840-ben																						
Életkorra nézve								Állapot szerint					Vallás szerint					Büntetésbeli rab-ság ideje szerint				
16 éven alól		16 évtől 24-ig		24 évtől 40-ig		40 éven túl																
Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Férfiak	Nőszemélyek	Nemesek	Elkelőbbek	Polgáriak	Jobágyok	Külföldiek	Róm. kath.	Ágostai vallást követők	Helvét vallást követők	Egyesült görögök	Nem egyesült görögök	Zsidók	1/2 éven alól	1/2 évtől 1 évig	1 évtől 3 évig	3 éven túl
—	—	2	1	5	1	—	1	—	—	6	—	4	10	—	—	—	—	—	6	1	2	1
—	—	2	—	4	1	—	—	—	—	1	4	2	5	2	—	—	—	—	5	—	—	2
—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	2	4	—	1	5	—	—	—	—	5	1	—	1
—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	—	5	—	—	—	—	—	—	3	2	—
—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—
—	—	2	1	9	1	4	—	—	—	16	1	—	5	1	5	6	—	—	6	4	4	3
2	2	14	2	14	5	8	4	—	—	2	46	3	37	4	—	—	—	10	42	7	2	—
—	—	4	—	3	1	1	—	—	—	6	3	—	9	—	—	—	—	—	—	6	3	—
73	11480	136310	158135	49	—	—	—	—	—	611	596	145	958	101	65	1	9218	1296	48	8	—	—
—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—
141	87229	119346	173257	90	—	—	—	—	—	2	6936	498	1114	225	4	—	6	93	1418	22	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	6	1	1	1	—	—	7	—	2	6	3	—	—	—	—	—	2	1	6
2	—	60	6	48	9	22	3	—	—	56	88	6	82	52	1	—	—	15	150	—	—	—
14	4	113	26	159	23	80	5	—	—	139	285	—	391	—	5	—	26	2	391	14	16	3
—	1	2	—	3	1	2	—	—	—	5	—	4	9	—	—	—	—	—	9	—	—	—
5	4	12	11	35	5	9	4	—	—	—	36	49	25	—	32	27	—	1	83	—	2	—
—	—	2	—	3	—	—	—	—	—	—	5	—	5	—	—	—	—	—	5	—	—	—
1	4	32	9	45	8	18	3	—	—	99	17	4	112	—	—	—	3	5	99	4	13	4
—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	1	—	—	—	2	4	—	—	—
1	—	2	—	11	3	7	—	—	1	6	16	1	11	—	1	—	12	—	5	6	8	5
1	1	4	—	2	1	1	2	—	—	3	—	9	9	2	—	—	—	1	12	—	—	—
—	—	3	—	3	—	2	—	—	2	2	2	2	6	1	—	—	—	1	4	1	2	1
—	—	26	4	10	—	3	—	—	—	5	38	—	12	3	4	1	22	1	13	16	14	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	1	2	1	6	—	—	—	2	1	8	11	—	—	—	—	—	9	—	1	1
—	2	9	6	22	14	7	7	—	—	1	43	23	44	—	—	—	23	—	46	—	21	—
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—

Az 1850—1860-ig tartott császári uralom alatt, 1852. évi szeptember 1-től az osztrák büntetőtörvénynek a büntetés végrehajtására vonatkozó része s egyéb ausztriai szabályok voltak érvényben.

Az osztrák igazságügyminisztérium 1854. június hó 16-ikán kelt rendeletével intézkedett a hatósági fogházakról, megállapítván azok szerkezetét és meghatározta a foglyokkal való bánásmódot.

A rendelet 85. §-a szerint a hatósági fogházakban letartóztatott fegyenczek is munkára voltak kötelezve; a munka a fogház falain belül történt, ha csak a fogház szerkezete, a letartóztatottak egészségi állapota, vagy a viszonyok eltérést nem igényeltek; ebben az esetben csak oly munkák voltak választhatók, a melyek a fogház közelében, sok néptől járt utak érintése nélkül voltak teljesíthetők s a melyeknél a fegyenczek sem a közönség szemének nem voltak kitéve, sem a reájok való folytonos felügyelet nem gátoltatott, sem pedig az elszökés vagy harmadik személyekkel való összebeszélés veszélyétől tartani nem lehetett.

A hatósági fogházak a cs. kir. megyei törvényszékek és városi bíróságok felügyelete alatt állottak.

1854-ben fontos börtönügyi okokból, állami fegyintézetek építése határoztatott el — s 1854-től 1856-ig tényleg öt fegyintézet állíttatott fel.

1855—1858-ban Illaván, Trencsénmegyében, 1854—1856-ban Lipótváron, Nyitramegyében, 1855-ben Vácson, Pestmegyében, 1856-ban Munkácson, Beregmegyében épültek fogházak; 1857—1858-ban pedig Mária-Nosztrán, Hontmegyében nők számára rendeztetett be fegyintézet.

Ezekén kívül Erdélyben a szamos-ujvári fegyintézet állott fenn férfi-fegyenczek számára; Nagy-Enyeden pedig 1857-ben női fegyintézet létesült.

Horvátországban, Lepoglaván férfi, Zágrábban nő-fegyenczek számára rendeztetett be fegyintézet.

A magyarországi állami fegyházak a m. kir. helytartótanács, az erdélyi fegyházak a kolozsvári kir. kormányzóság,

a horvát-tótországi állami fegyintézetek pedig a zágrábi helytartótanács felügyelete alá helyeztettek.

A büntetés végrehajtása szigorú, a munkáltatás pedig nagymérvű volt.

Az osztrák büntetőtörvénykönyv és ügyviteli szabályok a testi büntetést, mint fegyelmi büntetést visszaállították. A végrehajtás pálcza, illetőleg vesszővel, orvosi vizsgálat után történt; 20 ütésnél többre nem terjedhetett; a bírósági fogházakban csak a bíróság határozata folytán, a fegyházakban tiz ütésig, az igazgató által, utólagos feljelentés mellett, ezenfelül csak az előljáró politikai hatóságok előleges engedelmével volt alkalmazható.

A fegyencz-munkaerőt az élelmezéssel együtt általában vállalkozók birták bérben. Az ellátásért az állam fizetett a bérlőnek, a munkaképes fegyenczért pedig a bérlő az államnak.

Napi renden voltak a bérleti rendszer hátrányai.

A letartóztatottak erkölcsi javítását az épületek czélszerűtlensége akadályozta.

Az elítéltek, magánzárkák hiányában osztályozás nélkül, közös termekben őriztettek.

A büntetési időtartam tekintetében különbség volt azonban a fegyházak között. — Az illavai fegyintézetbe a 10 évnél hosszabb börtönre ítélt fegyenczek szállítottak, a lipótvári fegyintézet pedig 1-től 10 évi börtönre ítélt férfi fegyenczek számára rendeztetett be.

Az intézetek legrégibb statisztikájából közöljük a következőket:

A munkácsi fegyintézetben 1857-ben a tényleges létszám volt 571 fő.

„ „ 1865-ban „ „ „ 573 „

Ezek közül 10 éven alul elítélt volt 570.

Vallásra nézve:

Római katolikus	—	361
Protestáns	—	169
Izraelita	—	43
Összesen	—	573

Életkorra nézve :

18 éven felüli	— — — — —	564
„ „ aluli	— — — — —	9
Összesen	— — — — —	573

Visszaeső fegyencz volt 195.

1856-ban a beruházási (építkezési) költségen kívül, az intézet fentartása került: 72.309 frtba. Egy fegyencz fejénként és naponként átlagosan került: 20 $\frac{1}{5}$ krba. Egész éven át: 121 frt 12 krba.

Iparszerűleg folytatott mesterségek voltak: a szövészet, szabóság, czipészet, asztalosság, kádár és lakatos mesterségek.

Szövő volt	— — — — —	115 fegyencz
szabó	— — — — —	54 „
czipész	— — — — —	24 „
asztalos és kádár	— — — — —	11 „
lakatos	— — — — —	8 „

Az 1856-iki építkezésekre fordított összes költség kitett: 11.058 frt 15 krt. A berendezési költség 1856-ban 7000 frt, 1857-ben 4896 frt 72 kr volt.

Az őrsegi személyzet állott:

1 őrpáncsnokból	— —	350 frt évi	zsolddal
6 főfegyőrből	— — — —	240 „ „	„
60 fegyőrből	— — — — —	180 „ „	„

teljes egyenruházattal és naponkénti kenyéreltmenynyel díjazva. Az őrpáncsnoknak ezenkívül szabad lakása, öt öl tűzifája és 36 font gyertyából álló természetbeni illetménye volt.

Az intézet biztonsága érdekében a várban tartózkodó katonai őrizet állott: 1 káplár, 1 szakaszvezető, 2 kürtös és 40 közemberből. Ezek évi pótilletéke kitett: 3899 frt 67 krt.

A hivatalos érintkezés a kassai és eperjesi helytartósággal kizárólag német nyelven történt.

1850-ben a szamos-ujvári tartományi börtön is cs. kir. országos fegyházzá lőn.

A letartóztatottak létszáma itten 1855-ben: 384 volt.

A büntetés végrehajtásánál az osztrák büntetőtörvénykönyv rendelkezései léptek itt is életbe. A súlyos börtönre ítélt rab lábbilincsben tartatott s csak a közvetlen őrizetére bízott személyekkel érintkezhetett. A büntetés súlyosbításául a böjt, kemény fekhely, magán elzárás s a bot vagy vesszőverés alkalmaztattak. A böjtölés hetenként három megszakított napon történhetett. A magánelzárás egy hónapra terjedt, a sötét elzárás egy évben 30 napot tehetett ki, de egy folytában 3 napnál hosszabb időre nem terjedhetett. A vesszőfenyítés 18 éven aluli ifjaknál, a botbüntetés azonfelüli férfiaknál volt megengedve.

Eme gyakorlattal szemben, az intézet számára 1854-ben kiadott utasítás az intézet céljául, a büntető ítéletben kimondott büntetés végrehajtását, illetőleg a fegyencz javítását jelölte meg.

A szabadulást illetőleg rendeltetett, hogy a lelkészek a szabaduló fegyenczeknek vallás erkölcsi oktatást adjanak. (1850-iki cs. bir. belügymin. börtönszabályzat.)

A szabaduló bűnös — egyébként — a legközelebbi szolgabíró elé volt állítandó, a ki a fegyenczet kötött utlevéllel tovább indítja: kivétel tételik azonban az olyan fegyenczcel, a ki büntetési ideje alatt fedhetlenül viselte magát és vagy előbb már vagy az intézetben valamely mesterséget megtanult. Ez az illető politikai hatóság útján közvetlenül az igazgatóságtól kap vándorlevelet, melyben az illető egyén fenyíttetésének körülményei teljesen mellőztetnek. (1860 jun. 15-én 13.233. sz. alatt kelt osztr. ig. rend.

*

Az 1861—1867-ig tartott provisorium alatt a fegyintézetek továbbra is a helytartótanács felügyelete alatt maradtak. A személyzeti és a fontosabb gazdasági ügyek azonban a m. kir. udvari cancellária hatáskörébe tartoztak. Az intézetek rendszeres rovincsolását a m. kir. állam-számvévőség teljesítette s a vizsgálat eredményéről jelentést tett a helytartótanácsnak.

Az építkezésekre a budai cs. kir. országos építészeti bizottság ügyelt fel.

A hatósági börtönök a megyei kormányzók, a főispánok s ezek távollétében az első alispánok felügyelete alatt állottak.

Az eljárás lehető egyöntetősége végett a helytartótanács, a hatósági fogházak szervezetéről 1863 július 10-én 20.172 sz. alatt az alábbi rendeletet adta ki:

I.

A börtönök szerkezete és foglyokkalti bánásmód iránt.

1. A börtönablakok, mennyire lehetséges, ne nyílt útra, hanem valamely udvarra vagy folyosóra szolgáljanak, és oly magasak legyenek, hogy azokon sem ki, sem belátni ne lehessen.

2. Az ablakok erős és sűrű vasrostélyzattal, és az ajtók pedig vaspántokkal és két erős lakattal látandók el.

3. Hol a falak nem elég vastagok, vagy az egészség ártalmára nedvesek, belülről vastag deszkával bélelendők ki.

4. Az ajtó közepén hat hüvelyknyi négyszögű nyílás vágandó, mely bezárható, és csak kívülről legyen felnyitható, mely arra szolgál, hogy a fogházba levegő bocsáttathassék, és az őr bármikor betekinthesse.

5. A fogháznak kemenczével, mely belülről vasrudakkal biztosítandó, kelletik ellátva lenni, hasonló módon a kémény is biztosítandó, a fűtésre szolgáló nyílás pedig mindig gondosan zárva tartandó.

6. Az igen veszélyes gonosztevő letartóztatására szolgáló fogházban a padolat szilárdul megerősítendő, s abba vastag karikák alkalmazandók.

7. A várnagy és felügyelő személyzet a fogházbani tisztaság folytonos fentartásáért felelős, a fogházi helyiségek, folyosók, lépcsők stb. naponkint megtisztítandók és szellőztetendők, a szobapadlók pedig valahányszor a kellő tisztaság megkívánja, surlandók. Egyszersmind a foglyok testének

tisztántartására gondos figyelem fordítandó, különösen annak az elzáratás alkalmávali megtisztítására kelleik ügyelni.

8. A raboknak időről-időre, mennyiben a fogház szerkezete megengedi, annak falain belől a szabad levegő élvezete s a mozgás, az elszökés vagy más visszaélés elleni kellő elővigyázat mellett, megengedendő, különösen azoknak, kikre nézve az orvos a szabad levegő élvezetét szükségesnek tartja. A férfi-fegyenczek hetenkinti beretváltatása megengedendő, megnyiratásuk pedig a tisztaság tekintetéből időszakonként szükséghez képest elrendelendő.

9. Azon foglyoknak, kiknek a szükséges váltani való fehéreneműjük van, ez a fogházba is beadható. Fekhelyül minden fogolynak egy szalmazsák, egy szalmapárna és egy takaró pokrócz adandó, mindezek tisztán tartandók, és a szalmazsák s párna évnegyedenként friss szalmával ellátandó. A fegyenczek testi ruhái is gyakrabban tisztázandók, nélkülözhető ruháik azonban kellő összeírás mellett elteendő, hogy annak idejében visszaadathassanak, vagy időszakonként ki is szolgálathassanak.

10. Önkényt értetik, hogy az elítélt bűnhönczök a vizsgálat alatti foglyoktól, valamint a nők a férfiaktól általában elkülönítendő.

11. Ha valamely fogoly megbetegszik, vagy ha valamely befogott nőszemély a szüléshez közelget, vagy ha az orvos valamely megbetegedett rab állapotát életveszélyesnek nyilvánítja, a várnagy erről az illető alispánnak azonnal jelentést tenni, ez pedig a szükséghez képest rendelkezni köteles.

12. A beteg raboknak kórházul szolgáló helyiségek, a megszökés vagy más visszaélés meggátlására szolgáló biztonsági kellékekkel ellátandók.

13. Azon lelkész, kire a fogházbani lelkészség bízva van, e részbeni kötelességét mindig egyik börtönőr jelenlétében teljesítendő. A tekintetben, hogy minden vallásfélekezetű rab saját hitvallásu papjaitól nyerjen lelki ellátást, a hatóság, mennyiben szükséges, felsőbb jóváhagyás kikérése mellett gondoskodik.

14. A börtönőri személyzet általános kötelessége a szolgálat pontos teljesítése, hűség, józanság s komoly magaviselet.

15. A börtönőrök kötelesek a foglyokkal komolyan ugyan, de nem túlzott szigorral bánni, magokat azok irányában minden szemrehányástól és szidalmazásoktól megtartóztatni. — Azon esetben, ha a börtönőr valamely rab által megtámadtatnék, vagy szolgálati működésében rossz szándékkal gátoltatnék, a börtönőrnek szabadságában álland, a rakoncátlankodó fegyenczet rögtön és tetteleg megfékezni, miről azonban további fegyelmi eljárás végett azonnal jelentést tenni köteles.

16. Azon foglyok, kik magukat makacsul vagy sértőleg viselik, másokat felingerelnek, a beérkező foglyokkal megszegyenítő módon bánnak, vagy a szükséges rendet és csendet szigorú megintés daczára háborgatják, fegyelmi uton bőjtettel, kemény fekhely elrendelésével, magánelzárással büntetethetnek. A felügyelő személyzet durva megbántása, vagy tetteleges ellenszegülése esetében, ha más büntetéstől többé hatály nem várható, az orvos meghallgatása után, mérsékelt mennyiségre terjedő testi büntetés is szabható.

17. A felügyelő személyzetnek a foglytól bármit is venni, vagy becserélni, velük ügyletet kötni, és tőlük, vagy szolgálati működésük tekintetében, idegen személyektől is ajándékot elfogadni tilos.

II.

A raboknak munkára alkalmaztatása körül.

1. A vizsgálati foglyoknak csak a megyeházon belőli dolgoztatása (a mennyiben azt a fogház szükséglete kívánja) engedendő meg; e részben azonban gondoskodni kell arról, hogy bűnrészesek egymással érintkezésbe ne jöjjenek.

2. Az elítélt raboknak a megyeházon kívüli dolgoztatása általánosan, és minden megszorítás nélkül helyt nem foglalhat ugyan, ott azonban, hol ez vagy egészségi tekintetben, vagy helyi viszonyoknál fogva, mind a közre nézve előnyösnek valósult be, s eddig is a helybeli vagy más saját-

ságos viszonyokra figyelve, különös szabályok szerint gyakoroltatott, az e részben létező s jövőre is alkalmazandó szabályok pontos megtartása mellett megengedendő, de a következő megszorításokkal:

a) hogy közmunkára csak elítélt, s nem még vizsgálat alatt álló fegyenczek, tisztesb rendűek pedig épen ne alkalmaztassanak;

b) hogy magánházaknál végzendő munkákra fegyenczek semmi szín alatt ne bocsáttassanak;

c) hogy veszedelmes bűnhönczök, addig is, míg fegyintézetbe szállíthatnának, külmunkákra egyáltalán ne rendeltessenek;

d) hogy országos vagy heti vásárok alkalmával a fegyenczek a megyeházból ki ne bocsáttassanak, önként értetvén,

e) hogy minden efféle küldolgoztatás esetében a foglyoknak, mind szigorú őrzésére s elillanhatásuk meggátolására, mind a néppeli érintkezés teljes lehetetlenítésére legéberebb figyelem fordítandó.

III.

A fegyenczek munkabérei körül.

A munkabér leginkább a helyi körülményektől függvén, és így előre megszabható sem lévén, itt csak annyi jegyeztetik meg:

a) hogy a fegyenczek munkabérének a helyileg szokásos napszámnál mindenkor mérsékletesebbnek kell lennie;

b) hogy a fegyenczek munkabére a munkaadó által előre a várnagy kezéhez fizetendő ki, valamint a munkára eresztett foglyokról, úgy az ekép begyűlt pénzekről is, a tiszti főügyész ellenőrködése mellett rendes naplót vezetni, s a begyűlt pénzt további kezelés végett minden hó utólján a házi pénztárba szolgáltatni köteles;

c) méltányos lévén, hogy a fegyencz az általa kiérdemelt munkabérből arányosan részesüljön, e tekintethen azon, jelenleg is több megyénél divatozó, czélszerű eljárás követendő,

hogy a munkabérnek $\frac{2}{3}$ része ugyan a házi pénztár javára essék, $\frac{1}{3}$ része azonban a fegyencz kiszabadulása idejéig eltétetvén, akkor nekie kézbesíttessék vagy pedig szükség esetén a fegyencz inségben hagyott családja számára, de mindig csak a fenyítő törvényszék elnökének jóváhagyásával, előbb is kiadassék;

d) az itt tapasztalt eljárás, mely szerint a dolgozó fegyenczek mellé rendelt őrhajduk számára, a munkabéren kívül még fejenkint 40—50 krnyi túlságos napidíj is követeltetik, már csak annál fogva sem helyeseltetvén, mert a hajduk kötelességeik teljesítéseért különben is rendes bért húznak, e szokás jövődjére megszüntetendő, az e czim alatti díjazás, ott, hol az gyakorlatban van, naponta 10 krajczárt felül nem haladhatván.

Az állami fegyintézetek, a vármegyei és városi fogházak viszonyainak ismertetése czéljából az alábbi eredeti kimutatók közöltetnek:

Összes kimutatása

az 1856. év Boldogasszony hó 2-től a munkácsi fegyintézetben büntetések kiállása végett behozott fegyenczeknek.

<i>Összesen</i> 1962	Lázadó —
<i>Fogyatékek:</i>	Nyilvános erőszakoskodó ... 1
Elbocsájtatott 1127	Hivatal hatalommali visszaélő ... 1
Megkegyelmezett 54	Közhiteli papirosokat meg-
Megszökött —	hamisító 3
Meghalt 274	Pénzhamisító —
Más intézetbe által tétetett ... 22	Vallásháborító 1
<i>A mai nap marad</i> 485	Erőszakos nemi közösködő ... 6
<i>Vallások:</i>	Megfertőztető —
Római katolikus 139	Más fajtalansági büntető ... 1
Görög katolikus 112	Gyilkos 29
Görög nem egyesült 57	Emberölő 62
Ágostai 14	Magzatelhajtó —
Helvét 122	Gyermekkító —
Unitárius 1	Sulyos testi sértő 11
Zsidó 40	Párviadalért —
<i>Korok:</i>	Gyújtogató 21
22 évig 60	Tolvaj 244
22 évtől 30-ig 161	Sikkasztó 4
30 évtől 40-ig 166	Rabló 91
40 évtől 50-ig 70	Csaló 7
50 éven felül 28	Kettős házasságért —
<i>Vétségek:</i>	Rágalmazó 3
Felségáruló —	Büntevőket elősegítő —
Felségnek és a császári ház	<i>Büntetés tartama:</i>
tagjait megsértő —	1 évtől 5 évig 343
Közcsend háborító —	5 évtől 10 évig 141
Zendülő —	10 évtől 15 évig 1
	15 évtől 20 évig —
	Betegek a kórházban 23

Kelt a Munkácsi fegyház-igazgatóságtól, 1861. év Karácson hó 31-én.

A bűnügyi vizsgálatoknak és foglyoknak félévenkénti névszerinti kimutatása az 1848 előtti gyakorlat szerint, a Helytartó-tanács által, Ő cs. és apostoli királyi felsége elé terjesztetett. — (33987/1863 h. t. sz.)

Tabelle I. A.

Männliche Strafanstalt zu Waitzen.

Beleg Raum	Sträfllings Stand am 1. Jänner		Im Jahr 1861 sind				In den Stand vom 1. Jänner 1862 befinden sich													
	1862	1861	gestorben	entlassen worden	entwichen	von den Entwichenen eingebracht worden	verurtheilt mit einer Strafdauer		Katholiken (latairitus)		griechisch		evangelisch		Juden		Nach dem Alter		Rückfällige	
900	692	958	55	381	—	—	—	692	329	18	103	21	196	25	682	10	412			
								über	unter				ausburgischer	helvetischer				über	unter	
								10 Jahren				Confession			18 Jahren					

Verpflegs- Portionen im Jahre 1861	Anzahl der durchschnitt- lich auf einen Tag entfal- lenden Köpfe	Angabe der Beschäftigungs-Arten im Jahre 1861	Wirklicher Reinertrag der Arbeit der Sträflinge	Bau-Auslagen im Jahre 1861	Anmerkung
318,475	884	Schneiderei		Keine.... —	
		Schusterei			
		Tischlerei			
		Schlosserei			
		Zwölch und Leinwand-Weberei			
		Spinner und Spuhlerei	Gesamt Einnahme — — — — —	— — — — —	35,252 fl. 41 ³ / ₄ k.
		Binderei	Verdienst der Sträflinge 8201 fl. 57 k.		
		Handarbeiter	Betriebsauslagen — — 8358 fl. 13 ¹ / ₄ k.		16,649 fl. 70 ¹ / ₄ k.
		Wäscherei	Verbleibt — — — — —	— — — — —	18,602 fl. 71 ¹ / ₄ k.
			Hiezu die noch aushaftende Schuld mit — — — — —	— — — — —	604 fl. 10 k.
				Reinertrag —	19,206 fl. 81 ¹ / ₄ k.

Von der k. k. *Strafhausverwaltung*
Waitzen den 6. Feber 1862.

Kranken Rapport

April 1862.

Summa der Innerlichen															A e u s s e r l i c h e															Summa der Aeusserlichen															Summa Aller															Verhältniss der Erkrankten zum gesunden Loco-Stande															Verhältniss der Erkrankung zur Recon- valescirung															Sterblichkeits Verhältniss zum Kranken- Stande																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			
Ophtalmia															Vulnera															Amputatio Cruris															Erysipelas															Caries															Lypoma															Exanthemata															Panaritium															Tumor alb. genn															Abscessus															Induratio telae celulosae															Herpes															Osteo malacia columnae verteb- ralis																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
39	2	1	1	—	2	1	—	—	2	6	1	2	1	19	58	Wie 1 : 12 $\frac{5}{53}$	Wie 1 : 1 $\frac{12}{41}$	Wie 1 : 15 $\frac{6}{7}$																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											

Dr. JOHANN KRAINZ
Strafhaus arzt.

Sträflings Standliste

in k. k. Central-Strafanstalt zu Illava am letzten des Monates April 1862.

Gesammtzahl		Hierunter sind Kranke		In diesem Monate sind verstorben		In künftigen Monate sind zu entlassen		Anmerkung
männlich	weiblich	männlich	weiblich	männlich	weiblich	männlich	weiblich	
641	—	63	—	7	—	3	—	<p>Disponibler Belags- raum ist für 9 Köpfe vorhanden.</p> <p>Ausser den aus- gewiesenen Kranken im Spitale bei der Hauskost sind 00 Köpfe. Krankenwärter sind 10 Köpfe.</p>

K. k. Central-Strafanstalt zu Illava am 30. April 1862.

Átnézete

a fegyenczek létszámának 1861-ik évi Karácson hó utolsó napján
a lipótvári fegy- és javítóintézetben.

1861-ik szent András hó végével a létszám maradt	1861-ik évi Karácson havában a létszám szaporodott	Összesen	1861 Karácson havában kevesbedett						Minek következtében Karácson utolsó napján a létszám mutatkozik	Ezek között vannak betegek	1862-ik Boldogasszony havában elbocsájtandók lesznek	A fegyházban elhelyeztethetnek	Tehát 1861-ik évi Karácson hó végével maradt még rendelkezhető elhelyezési térség
			kegyelmezett	elbocsájtatott	áthelyezett	elszökött	elhunyt	összesen					
800	2	802	—	32	—	—	2	34	768	39	27	1000	232

1861-ik évi Karácson hó 31-én.

A lipótvári fegy- és javító intézet igazgatóságától.

FEKETE JÁNOS.

Átnézete

a fegyenczek létszámának 1862-ik évi ápril hó utolsó napján a lipótvári fegy- és javítóintézetben.

1862-ik évi március hó végével a létszám maradtott	1862-ik évi ápril havában a létszám szaporodott	Összesen	1862-ik évi ápril havában kevesbedett						Minek következtében 1862-ik évi ápril utolsó napján a létszám mutatkozik	Ezek közt vannak betegek	1862-ik évi május havában elbocsájtandók lesznek	A fegyházban elhelyezett-hetek	Tehát 1862-ik évi ápril hó végével maradt még rendelkezhető térség
			kegyelmeztetett	elbocsáttatott	áthelyeztetett	elszökött	elhunyt	összesen					
694	72	766	1	21	—	—	8	30	736	61	22	1000	264

Lipótvárott, 1862. évi Szt-György hó 30-án.

FEKETE JÁNOS.

Évvizsgálati kivonat.

Helybeli iskolakötelezett Magyar fegyenczeokról az 1862/3-ik iskolai év végével.

S z á m	Folyó	Fej	Nevek	Születés esztendeje	Hittanból	Olvas	Ír	Számol	Erkölcsei magaviselete	Kimara- dások		Előmenetel	Észrevétel
	menthető									nem menthető			
Okból													

Egész iskolai év folytán volt — — — — — 56
Az év folytán meghalt — — — — — 2
Az 1862/3-ik iskolai év végével maradt — — — — — 54

Lípótváron 1863-ik évi augusztus hó 9-ik napján.

Eltartási adagok 1861. évben	Egy napra eső egyé- nek átlagos száma	Az 1861. évi összes költség az építési költségek kivé- telével	Ezen összes költségből egy bűnhönczre esik		A foglalkozás nemei 1861. évben	A bűn- hönczök munkássá- gából folyó tisztá jöve- delem	Építési költségek 1861. évre	Észrevétel
			egy egyénre egy napra	egy egyénre egy évre				
117,734	327	47,387-93 ³ / ₄ frt	40 ¹ / ₄	144-90 frt	Kötés, varrás, hímzés, hálózás, horgolás, fonás, szövés, cipővarrás, mosás, sütés s különféle házi- munka.			A felszámolt költség- pótáláson kívül még 2 bűnhöncz gyer- mekéérti eltartásért 559 napra 78 frt 28 kr., valamint a kilépő fegyenczek ruházta- tása fejében 210 frt alulírottak a fegy- házalapból utalvá- nyoztatott.

A fenyítő s javító-intézet Mária-Nostrán 1862. január 1-én.

t. VAGNER PAULA
főnöknő.

K i m u-

a márianosztrai nő-fenyítő s javító-intézetben 1861. Január 1-től

	B e l s ő													
	h i r t e l e n										hosszas			
	Febres			Hamatoses							Phthi- ses			
	Intermittens	Gastrica	Pervosa	Pneumonia	Pleuritis	Angina	Otitis	Hepatitis	Enteritis	Splenitis	Metritis	Diarrhoea	Dysenteria	
1861. Január 1-vel ápolás alattmaradt	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3
1861. év folyamában hozzájárult — — —	51	13	2	14	20	4	1	4	3	3	1	5	5	3
Az ápolás alatt léte- zettbetegekösszege	51	13	2	14	22	5	1	4	3	3	1	5	5	6
Felgyógyult — — —	50	12	1	11	22	5	1	4	2	2	1	3	5	—
Meghalt — — — —	—	—	1	3	—	—	—	1	—	—	—	1	—	4
A kilépők összege	50	12	2	14	22	5	1	4	3	2	1	4	5	4
1862. Január 1-én ápolás alatt maradt	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2

Mária-Nosztrán, 1861. Január 1-én.

t a t á s a

egész 1862. Január 1-ig ápoltatott nő bűnhőncz betegeknek.

k ó r n e m										K ü l s ő														
h o s s z a s										bir- telen	h o s s z a s													Összesen
Icterus	Helminthiasis	Hæmorrhagiæ	Scrophulosis	Pulmonum	Ca- tarrhi Chylopoeseos	Arthritis	Neuralgiæ	Dysmenorrhœa	Carcinoma ventric.		Összege	Ophthalmia	Erysipelas	Ulcera cruris	Ulcera gland.	Tumor genu	Prolapsus	Hernia	Abscessus	Impetiginos	Coxalgia	Inflamatio mam.	Összege	
—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	12	1	—	2	2	1	—	—	1	1	—	—	8	20	
2	2	10	1	13	7	8	19	5	1	279	16	18	20	3	5	3	1	6	8	7	2	89	368	
2	2	11	2	13	7	9	19	5	1	291	17	18	22	5	6	3	1	7	9	7	2	97	388	
2	2	11	1	12	7	8	19	5	—	256	17	18	20	5	6	3	1	6	9	6	1	91	347	
—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	
2	2	11	2	13	7	8	19	5	1	281	17	18	20	5	6	3	1	6	9	6	1	91	372	
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	10	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1	1	5	15	

DR. RÖSZLER ANTAL.

Eltartási adagok 1861. évben	Egy napra eső egyének átlá- gos száma	az 1861. évi összes költ- ség az építé- si költségek kivételével	Ezen összes költségből egy kényszerönczre esik		A foglalkozás nemei	A kényszerön- czók munkás- ságából folyó tisztá jövedelem	Építési költségek 1861. évben	Észrevétel
			egy egyénre egy napra	egy egyénre egy évre				
10,324	28	4155 frt 41 kr.	40 1/4 kr.	144 frt 90 kr.	Varrás, hímzés, kötés s különféle házi munkák			

A fenyítő és javító intézet Mária-Nostrán 1862. január 1.

t. VAGNER PAULA
főnöknő

I.

Fogházak s vizsgálati tömlőczők az 1863. évben													
Az intézet helye	Igazgatási s fel- ügyelő személyzet		A foglyok száma				Az ellátási napok száma a		Be- vétel	Kiadás			
			az évek		végén					ellátási költségek	minden egyéb kiadás	összesen	
	tiszt- viselő	fel- ügyelő	kezdetén	végén	férfi	nő	férfi	nő	férfiakra				nőkre
				férfi	nő	férfi	nő						
A) Magyarországbán.													
Abauj megye, Kassán } Kassa városa	1	36	147	15	234	24	49485	6016	661	5535	2757	8292	
Arad megye, Aradon } Arad városa	4	61	176	8	216	7	79129	1488	828	10745	3334	14079	
Árva megye, Alsó-Kubinban	1	12	29	8	40	6	10639	3093	268	2195	492	2699	
Bács-Bodrog megye, Zomborban	1	39	282	27	281	14	90304	7200	205	17677	13978	31655	
Szabadka városa	1	1	61	1	71	10	21098	1450	—	2836	405	3241	
Zombor városa	1	1	21	2	24	1	5287	724	—	1311	1529	2810	
Ujvidék városa	1	1	30	5	22	5	7620	1257	31	1733	411	2145	
Baranya megye, Pécssett } Pécs városa	2	34	160	8	152	12	58035	4745	1513	7324	10313	17637	
Bars megye, A-Maróthon	3	20	61	15	64	9	22798	826	1522	3256	1796	5052	
Körmöczbánya városa	1	1	—	—	—	1	600	140	—	187	260	447	
Újbánya városa	1	5	3	4	2	—	311	361	—	147	30	157	
Békés megye, Gyulán	1	20	88	6	116	8	43220	2775	114	7342	1299	8641	
Beregh megye, Beregszászon	1	16	73	8	95	9	35034	3714	209	3282	5260	8542	
Bihar megye, Nagyváradon	2	51	448	91	515	99	163520	28835	1400	26500	3500	30000	

[illegible]

Somogy megye, Kaposvárott	1	32	284	16	294	19	101118	5320	1273	11291	3985	15276
Sopron megye, Sopronyban	1	14	103	14	42	16	32132	4245	70	7108	2401	9510
Kis-Marton városa	—	1	—	—	1	—	228	—	—	70	30	100
Ruszt városa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sopron városa	—	1	15	5	6	4	4526	2263	70	1450	295	1745
Szabolcs megye, Nagy-Kállón	1	31	258	12	227	17	91844	4520	355	13379	7860	21239
Szathmár megye, Szathmáron	1	26	164	20	199	11	60691	8074	220	8509	10045	18554
Felsőhánya városa	1	1	—	—	2	2	1207	1039	—	220	166	386
Nagy-Bánya városa	2	2	6	—	8	1	1999	250	—	264	4	268
Szathmár városa	1	12	22	13	39	9	9428	2859	—	1566	1037	2603
Szepes megye, Lőcsén	1	26	29	7	40	9	11217	2347	650	2453	1793	4247
Késmárk városa	—	1	3	—	3	—	—	—	—	saját költségükön	—	—
Lőcse városa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Közép-Szolnok megye, Zilahon	1	11	106	1	135	2	38690	1095	497	4417	561	4978
Zilah városa	1	2	3	1	5	3	730	90	43	80	60	140
Tolna megye, Szegszárdon	1	28	178	11	125	6	51794	3654	660	8408	2959	11367
Torna megye, Tornán	1	5	63	—	48	1	7294	178	255	1046	1187	2233
Torontál megye, N.-Beeskereken	1	32	248	4	124	9	61306	1692	72	14874	5115	19991
Trencsén megye, Trencsén	1	13	77	15	105	21	23997	5886	123	4521	2843	7364
Trencsén városa	1	5	1	1	—	—	287	127	—	62	—	62
Turóc megye, Szt.-Mártonban	1	9	16	6	16	5	5636	1667	—	1179	498	1678
Temes megye, Temesvárott	1	31	152	9	257	18	65485	5457	26	10731	1148	11880
Temesvár városa	—	1	12	2	29	4	6031	904	—	1110	—	1110
Versetz városa	—	1	3	—	3	—	993	—	—	337	122	459
Ugocsa megye, N.-Szöllősen	1	7	51	1	45	2	17304	994	—	2744	—	2744
Ung megye, Ungvárott	1	17	101	15	117	17	16678	3122	—	3102	—	3102

Fogházak s vizsgálati tömlőczők az 1863. évben													
Az intézet helye	Igazgatási s fel- ügyelő személyzet		A foglyok száma				Az ellátási napok száma a		Be- vétel	Kiadás			osztárak értékű forint
			az évek		végén					ellátási költségek	minden egyéb kiadás	összesen	
	kezdetén		férfi	nő	férfi	nő							
	tiszt- viselő	fel- ügyelő					férfi	nő					
Vas megye, Szombathely — — — —	2	36	183	23	130	15	53530	5549	400	13255	5778	19034	
Kőszegh városa — — — —	—	6	—	—	—	2	270	576	30	117	40	157	
Veszprém megye, Veszprém — —	1	16	168	17	174	24	53469	8392	390	8204	4980	13184	
Zaránd megye, Kőrösbányán — —	1	11	18	1	23	3	5399	322	56	886	231	1118	
Zemplén megye, S. A. Ujhelyt —	1	31	178	23	140	31	51309	9348	593	8408	2075	10483	
Zólyom megye, Beszterczébányán —	1	13	101	9	100	7	30916	2849	510	5661	—	5661	
Beszterczébánya városa — — —	—	—	3	—	1	1	541	421	—	191	—	191	
Breznyóbánya városa — — — —	1	1	1	—	1	—	217	166	10	91	20	111	
Korpona városa — — — —	—	1	—	—	—	4	166	254	—	50	—	50	
Libethánya városa — — — —	1	2	1	1	—	2	175	561	—	—	33	33	
Ó-Zólyom városa — — — —	1	2	2	—	1	—	544	—	—	108	26	134	
Zala megye, Zala-Egerszegen — —	1	54	353	31	280	34	92280	11162	1373	17465	967	18432	
Hajdu-kerület, H.-Böszörmény — —	1	10	75	2	83	4	22595	1748	232	3999	1361	5360	
Jászberény Karczag Félegyháza	4	23	190	9	230	13	58675	4870	771	8302	1844	10146	
Nagy-Kikindai kerület, N.-Kikindán	1	12	66	4	98	5	21880	732	—	3568	3955	7523	

Jászberény
{Karczag
Félegyháza}

Kővár vidéke, N.-Somkúton — — —	1	6	27	1	20	1	6425	99	74	892	36	928
XVI székesi város kerülete, Iglón — — — — —	1	4	3	—	5	—	1662	92	107	300	26	326
Illavai országos fogház — — — —	6	89	592	—	548	—	208643	—	—	94754	22140	116895
Lipótvári országos fogház — — —	8	105	681	—	953	—	309778	—	13963	115022	316	115338
Munkácsi országos fogház — — —	5	67	477	—	598	—	109284	—	4989	44765	25965	70731
Mária-Nostrai országos fogház — —	26	6	—	213	—	189	—	75419	—	30548	210	30758
Váczi országos fogház — — — —	5	64	883	—	677	—	291911	—	11917	46252	25035	71287
Összeg	158	1643	10496	1061	11436	1270	2632952	391151	64528	779195	262990	1042185

B) A magyar sz. koronához tartozó országok állami és törvényhatósági fogházai.

Erdély, Szamosújvári állami fogház	5	97	415	—	487	—	161191	—	1056	27246	5419	32655
« Nagy-Enyedi «	2	14	—	56	—	52	—	19418	200	3620	6520	10140
« a törvényhatósági fogházak	43	146	1544	219	1593	366	493901	66770	106602	67254	40719	107973
Horvát-Tótország, Lepoglavai állami fogház — — — — —	2	21	634	—	544	—	207378	—	—	81732	3253	84985
« Zágrábi állami fogház — —	5	—	—	20	—	27	—	8091	—	2690	—	2690
« a törvényhatósági fogházak	—	107	606	31	629	29	220084	13462	11527	38111	23068	61179
Dalmátország törvényhatósági fogh.	10	57	519	64	533	54	158054	15125	—	59353	73610	132963
Főösszeg	225	2147	14214	1451	15209	1798	4873556	513917	183913	1059201	415579	1474770

II.

Fogházak s vizsgálati tömlőczők az 1865. évben													
Az intézet helye	Igazgatási s fel- ügyelő személyzet		A foglyok száma az évek				Az ellátási napok száma a		Be- vétel	Kiadás		osztárak értékű forint	.
	tiszt- viselő	fel- ügyelő	kezdetén		végén		férfiakra	nőkre		ellátási költségek	minden egyéb kiadás		
			férfi	nő	férfi	nő							
									nézve				
A) Magyarországbán.													
Abauj megye, Kassán Szántó és Kassa városok	1	33	182	29	140	27	46346	9658	962	9123	2312	11425	
Arad megye és Arad városa	2	43	206	22	151	9	49275	5840	1070	5312	2345	7657	
Árva megye, A.-Kubinban	1	13	30	2	25	9	8210	3044	2440	1211	278	1489	
Bács-Bodrogh, Zombor, Szabadka, Ujvidék	2	39	425	31	307	26	110513	11083	802	19742	5574	25316	
Baranya megye	1	30	153	16	142	14	51100	4015	1232	7711	2000	9711	
Pécs városa	1	2	13	5	17	16	4745	1825	82	1051	70	1121	
Bars megye, Aranyos-Maróthon, Körmöczbánya, Ujbánya városok	11	32	67	9	64	3	20114	1423	333	2592	2032	4624	
Békés megye, Gyulán	1	20	138	10	81	3	27495	2295	9650	4122	1690	5812	
Beregh megye, Beregszászon	1	16	70	11	70	9	27602	4216	—	3273	5130	8403	
Bihar megye, Nagyváradon	1	51	496	37	405	49	140770	15502	2153	33281	19785	53066	
Debreczen városa	1	24	63	12	49	19	17207	4602	897	2419	12568	14987	
Nagyvárad városa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Borsod megye, Miskolczon	1	35	190	15	169	9	54790	6234	977	9519	1500	11019	
Csanád megye, Makón	1	10	66	9	48	8	3640	369	—	3676	1650	5326	

Csongrád megye	2	15	122	16	89	11	30523	5379	113	3694	5179	8873
Szeged városa	1	24	81	8	65	8	24450	1985	400	3641	7054	10695
Esztergom megye	1	8	56	9	45	9	14272	2195	1394	2482	2942	5424
Esztergom városa	1	1	13	2	11	1	4015	365	61	657	105	762
Fehér megye és Fehérvár városa	2	15	129	16	128	21	6935	4015	865	7322	1137	8459
Gömör és K.-Hont, Rimaszombat, Pelsőcz	2	27	102	13	66	10	24015	11315	413	4240	1391	5631
Győr megye és Győr városa	5	12	74	18	90	29	29304	9786	280	5236	33	5269
Heves és K.-Szolnok megye, Eger, Szolnok	1	21	272	20	265	23	91265	7302	71	15130	889	16028
Hont megye, Ipolyásghon	1	22	46	6	57	5	22122	2233	6262	2360	490	2850
Bakabánya városa	1	3	—	—	—	60	—	60	—	—	—	—
Bélabánya városa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Selmeczbánya városa	2	3	5	—	3	—	2316	953	12	688	51	739
Komárom megye	1	13	72	13	40	5	18173	2593	528	2741	6168	8909
Komárom városa	1	1	10	—	10	3	24710	—	—	770	84	854
Krassó megye, Lugoson	1	21	138	9	86	6	39414	2920	10160	10160	4238	14398
Kraszna megye, Szilágy-Somlyón	1	11	44	2	58	8	16041	741	110	1342	540	1882
Liptó megye, Szt.-Miklóson	1	8	37	17	59	14	15849	3438	596	2231	1009	3240
Marmaros megye és M.-Sziget	1	20	112	12	149	17	45495	6570	15870	9372	2273	11645
Moson megye, M.-Óvároft	1	6	30	7	71	7	12511	2168	490	1844	—	1844
Nógrád megye, B.-Gyarmathon	1	26	215	16	131	15	47916	6588	1044	10255	4528	14783
Nyitra megye, Nyitrán	1	28	116	31	127	17	39979	9604	2527	4778	6498	11276
Szabolcs városa	1	1	1	1	—	—	553	183	—	161	—	161
Pest-Pilis-Solt megye, Pesten	2	4	553	65	345	41	134194	16080	3461	18315	8789	27104
Buda városa	1	2	59	20	60	36	—	—	—	—	—	—
Pest városa	2	3	82	56	210	57	64581	28141	1012	5869	10891	16760

Fogházak s vizsgálati tömlőczők az 1865. évben														
Az intézet helye	Igazgatási s fel- ügyelőszemélyzet		A foglyok száma				Az ellátási napok száma a	Be- vétel	Kiadás		osztrák értékű forint			
			az évnék		férfiakra	nőkre			ellátási költségek	minden egyéb kiadás		összesen		
	kezdetén	végén	férfi	nő										
	tiszt- viselő	fel- ügyelő	férfi	nő			férfi						nő	
Kecskemét városa	1	1	294	27	152	24	27642	1825	—	3168	5291	8459		
Pozsony megye, Pozsonyban	1	25	87	19	63	16	24234	—	1276	3796	2202	5998		
Bazin városa	1	1	—	—	—	—	220	360	—	244	257	501		
Nagyszombat városa	—	1	4	4	11	5	3335	2483	—	497	40	537		
Pozsony városa	—	10	8	12	15	12	7286	4908	—	2377	2181	4858		
Szt.-György városa	1	1	—	—	—	—	60	—	—	12	—	12		
Modor városa	1	1	15	9	9	4	252	204	30	125	49	171		
Sáros megye, Eperjesen	1	9	65	14	71	3	21085	3238	496	2900	288	3188		
Eperjes városa	—	1	—	1	1	1	935	467	8	236	68	304		
Bártfa városa	1	2	2	—	4	—	571	65	—	64	45	109		
Kis-Szeben városa	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Somogy megye, Kaposvárott	1	32	195	7	173	11	65845	4705	1896	12688	9853	22541		
Sopron megye, Kismarton, Sopron, Ruszt, Eszterház városok	2	13	119	12	142	12	22491	6986	46	5382	1433	6815		
Szabolcs megye	1	34	732	22	190	14	76459	3022	975	9165	10767	20032		
Szathmár megye	1	26	134	16	161	13	50285	4899	743	7241	2702	9943		
Szathmár Némethi városa	1	13	33	8	38	9	9189	2969	64	1033	461	1493		
Nagybánya városa	1	3	18	2	7	2	2871	609	—	352	250	602		

Felsőbánya városa	1	1	4	—	4	—	1552	177	—	211	252	463
Szepes megye, Lőcsén, Késmárk és Lőcse	1	27	59	10	38	4	14657	2523	5132	2185	2399	4584
Közép-Szolnok megye, Zilahon	1	11	157	2	99	4	39321	1092	876	4565	—	4565
Zilah városa	1	2	5	3	11	1	567	61	74	63	80	143
Tolna megye, Szegszárdon	1	28	158	11	28	20	46460	4997	11903	7044	2106	9150
Torna megye, Tornán	1	7	29	—	34	1	8643	197	324	1082	2338	3420
Trencsén megye, Trencsénben	1	13	186	29	157	51	38970	12750	160	5036	3155	8191
Trencsén városa	1	4	1	—	1	—	669	87	—	73	36	109
Torontál megye, N.-Becskereken	1	31	246	17	238	20	87510	5620	1572	17221	4859	22080
Turóc megye, Szt.-Mártonban	1	9	20	2	14	3	6740	510	—	790	578	1368
Temes megye, Temesvárott	3	31	282	18	204	17	75777	4795	—	11358	1415	12773
Temesvár városa	1	1	27	3	19	2	6843	1675	—	1267	—	1277
Versetz városa	—	1	13	2	6	2	10016	51	22	1303	66	1369
Vinga városa	1	7	7	1	6	2	446	140	—	36	47	83
Ugocsa megye, N.-Szöllősen	1	9	40	6	49	5	12579	2054	—	1755	—	1755
Ungamegye, Ungvárott	1	17	152	15	191	10	20606	3025	—	2575	—	2575
Vas megye, Szombathelyt	3	38	109	20	99	19	26716	4677	1021	4370	5733	10103
Kőszeg városa	2	6	1	3	—	1	120	110	—	38	52	90
Veszprém megye, Veszprémben	1	16	133	9	162	23	62281	14211	1051	5920	311	6231
Zaránd megye, Kőrösbányán	1	11	18	2	16	1	2983	450	135	466	399	865
Zemplén megye, S.-A.-Ujhelyt	1	31	125	23	133	19	49330	7418	11208	4940	1180	6120
Zólyom megye, Besztercebányán	1	13	93	14	56	7	22989	3702	—	2892	—	2892
Besztercebánya városa	1	2	3	4	4	2	1728	705	—	291	—	291
Brezsnóhánya városa	1	1	2	2	4	2	972	737	36	208	20	228
Korpona városa	—	1	1	—	—	—	900	—	44	64	163	227

Fogházak s vizsgálati tömlőczők az 1865. évben															
Az intézet helye	Igazgatási s fel- ügyelő személyzet		A foglyok száma				Az ellátási napok száma a		Be- vétel	Kiadás			osztárak értékű forint		
			az évek		végén										
	tiszt- viselő	fel- ügyelő	kezdetén		férfi nő		férfiakra	nőkre			ellátási költségek	minden egyéb kiadás			
			férfi	nő	férfi	nő		névre		?		?		?	
Libethánya városa	1	2	1	1	—	—	140	196	—	2	12	14			
Ó-Zólyom városa	2	2	3	1	—	3	107	—	—	21	10	31			
Zala megye, Z.-Egerszegen	1	44	245	27	230	44	59179	14331	2210	10624	7050	17674			
Hajdu kerület, Böszörményben	1	10	76	6	116	20	10687	2686	104	2336	890	3226			
Jászkun kerület, Jászberényben	4	25	241	13	179	7	57581	3254	349	11193	1454	12647			
N.-Kikindai kerület, N.-Kikinda	1	12	85	4	102	6	28156	1325	117	2358	3925	6283			
Kővár vidéke, N.-Somkúton	1	6	22	1	21	—	6997	—	102	551	5	556			
XVI. szepesi város kerülete, Iglón	—	1	3	—	10	2	2655	746	77	569	177	746			
Illavai országos fogház	2	89	549	—	573	—	206429	—	5515	56458	25638	82096			
Lipótvári országos fogház	2	94	903	—	901	—	334372	—	11109	114693	3127	117820			
Munkácsi országos fogház	2	67	610	—	613	—	231359	—	8910	75232	28249	103482			
M.-Nostrai országos fogház	—	6	—	234	—	268	—	92509	—	37514	211	37720			
Vácsi országos fogház	2	64	837	—	798	—	299926	—	?	?	?	?			
Összeg	120	1557	11620	1242	10166	1236	3360853	421798	138869	652923	253443	906366			

B) A magyar sz. koronához tartozó országok állami és törvényhatósági fogházai.												
Erdély, Szamosujvári állami fogház	5	100	487	—	619	—	20228	—	1056	26539	6132	32671
« Nagy-Enyedi «	2	10	—	52	—	70	—	21807	224	2895	7220	10115
« a törvényhatósági fogházak	53	151	1593	366	1656	277	276934	34764	59648	36942	27953	62895
Horvát-Tótország, Lepoglavai állami fogház	2	74	594	—	569	—	213731	—	—	73582	3253	76835
« Zágrábi állami fogház	6	1	—	30	—	40	—	14695	—	4528	—	4528
« a törvényhatósági fogházak	5	85	646	32	614	38	216792	14794	690	30043	19393	49436
Dalmátország törvényhatósági fogh.	10	52	420	48	674	65	218652	20289	—	66179	62643	128822
Főösszeg	203	2030	15360	1770	14298	1726	4117190	528137	195487	893631	378037	1271668

A fegyintézetek szervezetét és igazgatását illetőleg példaként az alábbi jelentést és utasítást közöljük :

Lipótvárott működő királyi biztostól.

Nagyméltóságú Magyar Királyi Helytartótanács!

A lipótvári fegyházi ügyek rendezése alkalmából a nagyméltóságú m. kir. Helytartótanácsnak ez évi február 16-án 8270-ik sz. a. kelt rendelete mellett kiadott fegyházi tiszti utasításokat 4 dban $\%$. — Ugyancsak a fentisztelt rendkívényhez csatolt, a lipótvári fegyintézeti igazgatóság által kidolgozott s jóváhagyatni kért szabályokat pedig a 2 $\%$. alatt azon alázatos jelentéssel terjesztem vissza a nagyméltóságú magyar királyi Helytartótanácshoz, miszerint a fegyházi igazgató és összes tiszti személyzet hivatali utasítását a fenforgó körülményekhez képest a 3 $\%$. alatti módosításokkal, — az igazgatóság részéről jóváhagyatni kért szabályokat pedig az arra vörös tentával vezetett javításokkal vétettem fogamatba. — Melly ebbeli intékedésemről a fentebb hivatkozott intézvény utasításához képest tartozó jelentésemet ezennel tisztelettel bemutatom.

Lipótvár, márczius 3. 1863.

SZTANKOVITS KÁROLY,

m. kir. helytartó-tanácsos, s teljhatalmu
kir. biztos.

Utasítás

a lipótvári m. kir. fegyintézetben alkalmazott tisztviselők részére.

A tisztviselők az intézet igazgatójának alá vannak rendelve, és kötelesek annak rendeleteit pontosan és minden ellenmondás nélkül foganatosítani, és csak azon esetben, ha ezen rendeletek a szolgálat vagy az államra nézve károsaknak mutatkoznának, jogosíttatik fel az illető tisztviselő az Igazgatót a káros következményekre nézve szerény uton figyelmeztetni, és a mennyiben az igazgató ezen figyelmeztetést kellő tekintetbe nem venné, vagy azt épen mellőzné, a nagyméltóságu m. kir. Helytartótanácsához tegyen jelentést.

Az igazgató, mint az intézet kormányzója, az alárendelt tisztviselők között a hivatalos teendőket felosztandja, és azon tekintetnél fogva, hogy minden tisztviselő az egész ügymenetről tökéletes tudomással birjon, ezen felosztásban időről-időre a szükséges változásokat megteendi.

Az intézet ellenőrének kivételével, az ügykezelés a többi tisztviselők között legalább is minden 2-ik év lefolytával átcserélendő, s ezen átcserélés, a mennyiben azt fontos okok szükségessé nem tennék, rendesen az év végével történjék.

Az intézet ellenőrének, miután ez az igazgató távollétében az intézet kormányzatával megbizatik, birnia kell mindazon tulajdonokkal, mellyek az igazgató teendőinek pontos és rendes teljesítésére megkívántatnak, ennél fogva az intézeti ellenőr köteleztetik, az egész ügykezelésről, a rendeletekről, szabályokról, utasításokról, szóval mindenről magának legkimerítőbb tudomást szerezni, hogy az igazgatót előforduló esetekben a szolgálat hátránya nélkül helyettesíthesse; — de köteles továbbá az intézeti ellenőr az igazgatót hivatalos teendői teljesítésében minden buzgalommal és feláldozással istápolni

a többi tisztviselőkkal, és azok között a jó egyetértést s a szolgálat érdekében az igazgató tekintélyét fentartani, hogy a rendeletek és szabályok pontos foganatosítása minden időben és minden alkalommal eszközöltessék.

Miután az intézet ellenőre a különféle pénztárak és anyagok, nemkülönben a kezelési czikkek felett őrködni tartozik, köteles az igazgatóval egyetemben szigoruan arra ügyelni, hogy minden felesleges kiadás mellőztessék, és hogy a felsőbbileg engedményezett beszerzéseknél, és általában mindenben a mi az intézeti gazdálkodást és takarékossgot illeti, magát az igazgatóval kellő érintkezésbe tegye.

Ugyancsak az intézeti ellenőr kötelességei közé tartozik mind abban közreműködni, a mi a szolgálat, valamint a letartóztatott fegyenczek javulása érdekében szükségesnek mutatkozik, igen sürgős eseteket kivéve azonban az igazgató tudta és beleegyezése nélkül a házi rendben semminemű változásokat vagy más intézkedéseket nem tehet, hivatal helyéről a nagyméltóságu magyar királyi Helytartótanács engedélye nélkül el nem távozhat, de általában az intézetet el sem hagyhatja akkor, ha az igazgató szabadsággal távol van, s betegség vagy egyéb körülmények által hivatalos kötelessége teljesítésében gátoltatik.

Az intézet többi tisztviselői a fentebbiek szerint reájok bizandó hivatalos teendőket legnagyobb pontossággal és szorgalommal kötelesek teljesíteni, és ezen teendőket az intézeti igazgató vagy ennek akadályozása esetében helyettese tudta és beleegyezése nélkül egymás között fel nem cserélhetik. Egyébiránt pedig példás viseletök által magokat minden alkalommal kitüntetni kötelesek lévén. Az államot és fegyenczeket minden kártól tehetségök szerint megóvni, s bármelly részben tapasztalandó hiányokat vagy károkat tartoznak azonnal az intézet igazgatójának tudomására hozni.

A mindennap tartandó isteni szolgálatnál egy tisztviselő, vasárnap és ünnepnapokon vagy más különös délelőtti egyházi ünnepélyek alkalmával pedig valamennyi tisztviselő a szt. mise és egyházi beszédnél jelenlenni köteles, — míg ellen-

ben a délutáni isteni szolgálatnál csak egy tisztviselő jelenléte kívántatik meg.

A rendeletek, parancsolatok és a biztonság feletti örökös végett az intézet igazgatójának kivételével a többi tisztviselők felváltva 24 óráig tartó házi felügyelést tartoznak teljesíteni, az illető tisztviselő a reá eső házi felügyeleti napon az intézetből semmi ürügy alatt el nem távozhat, megjegyeztetvén, hogy a köz-, a vásár- és ünnepnapokra egy külön sorozat leszen megállapítandó, nehogy az egyik vagy másik tisztviselő e részbeni kötelesség teljesítésével vásár- és ünnepnapokon a többieknek jobban terheltségük.

A házi felügyelettel megbízott tisztviselőnek kötelességéhez tartozik afelett öröködni, valjon a házi rend a templomban, iskolában, kórházban, fegyintézetben, gyári és gazdálkodási épületekben, az őrségi laktanyában kellően megtartatik-e? és valjon az őrszemélyzet éjjel és nappal kötelességét pontosan teljesíti-e? és a netalán tapasztalendő hiányokat az e célra létező naplóban feljegyezni, s ekként ezeket az igazgatóság tudomására hozni.

A hivatalos órák az intézetben pontosan megtartandók, és ezek további rendeletig reggeli 8 órától 12-ig, délután 3—6-ig állapíttatnak meg. — Megjegyeztetvén egyébiránt, hogy vásár- és ünnepnapokon a hivatalos órák csak délelőtt tartandók, de hogy sürgős esetekben, vagy a mennyiben a munkák halmaza azt kívánná az intézet összes tisztviselői a fenn megállapított hivatalos órákon kívül is szolgálattételre köteleztethetnek.

Az intézetben működő orvos és lelkészek külön utasítással lévén ellátva, ezen utasítások szellemében és az abban részletesen körülírt meghagyások és szabályokhoz képest jövőre is addig, még a nagyméltóságu m. kir. Helyt.-tanács által e tekintetben más valamelly intézkedés tételni nem fog, hivatalos teendőik teljesítésében a szerint fognak eljárni.

Lipótvár, február 27. 1863.

Utasítás

a lipótvári m. kir. fegyházi igazgató részére.

Az igazgató a kormányzat minden ágaira nézve a nagyméltóságu m. kir. helytartótanácsnak közvetlenül alá van rendelve, és köteles ezen főkormányshékről nyert parancsolatokat, utasításokat, és vele közlött szabályokat legnagyobb pontossággal és szigorral késedelem nélkül foganatosítani, a mennyiben pedig a nagyméltóságu magyar királyi Helytartótanács részéről egyik vagy másik tárgyalásra valaki kiküldetnék, az ez által kiadandó rendeleteknek is engedelmeskedni.

Az igazgató az intézet egész kormányzatát vezeti mind fegyelmi, mind egyéb teendők tekintetében, és egyedül ő felelős a kellő rend fentartásáról, az intézet céljáról és a tisztviselők tevékenységéről.

Az igazgatótól különösen megkívántatik: hogy példás magaviselete által magát kitüntesse, hogy egész eljárása szerezény és azon jó akarattól legyen áthatva, melly arra nézve, hogy a neki kitűzött cél, — t. i. hogy a megesett emberek javuljanak, vagy a jó utra visszavezettessenek — eléressék, okvetlenül megkívántatik, — minélfogva különösen a reá ruházott fegyelmi hatalmat csak azon mérvben gyakorolhatja, a mennyiben azt a netalán előforduló kihágások fékezése, a házi rend fentartása, és a bünösök javítása szükségessé teszik.

A hivatal és a fegyintézetben alkalmazott tisztí személyzet tekintélyét minden időben fentartani és megóvni tartozik, miért is a fegyenczek jelenlétében sem tisztviselőknél, sem pedig az őrszemélyzetnél netalán tapasztalendő hivatali mulasztások miatt azokat soha feleletre nem vonhatja, vagy rosszalását felettök ki nem mondhatja.

A fegyelmi hatalom gyakorlatánál szem előtt tartandja

az 1860-ik évi június 30-án kelt legfelsőbb elhatározvány következtében ugyanazon évi július 4-én keletkezett és jelenleg teljes érvényben fennálló miniszteri rendeletben foglalt szabályokat, és különösen figyelemmel leendő ezen rendelet 6-ik §-ának végpontjára, mely a körülményeket világosan elősorolja, melyek között kellessék szigorral eljárni vagy engedékenységet éreztetni.

Ezekén kívül az igazgató teendői közé tartozik:

a) hogy kivéve a vásár- és ünnepnapokat, naponta reggel a börtönmester által feljelentett eseményekre nézve intézkedjék, vagyis az u. n. Rapportot tartsa meg, ez alkalommal tudomást fog magának szerezni az őrök és fegyenczek létszámáról, ezek szaporodása és fogyásáról, végre elintézendő mindazon kérelmeket vagy panaszokat, melyek előadottak;

b) a hivatalhoz érkezendő leveleket felnyitván, és azokra az érkezés napját feljegyezvén, feldolgozás végett az illetőknek ossza ki, a fogalmazványokat letisztázás előtt vizsgálja meg, és jóváhagyási jegyzetével lássa el, s mindenben őrködjék, hogy az ügyek gyorsan, és a hol megkívántatik, határozott időre elintéztessenek;

c) időnkint a háló- és dolgozószobákat megvizsgálja arról meggyőződése tekintetéből, vajon a hálószobákban gyanus eszközök nem találhatók-e? a tisztaság minden részben fentartatik-e? az őrszemélyzet a dolgozó termekben jelen van, és kellőképp ügyel-e? a fegyenczek az előirt rend szerint magokat csendesén viselik-e? és minden helyiségben az anyyira szükséges szellőztetésre kellő figyelem fordíttatik-e?;

d) folytonos tudomást szerezzen magának a fegyintézeti ügyekre vonatkozólag kiadott rendeletek fogantatásáról, s szigoruan őrködjék az intézeti könyvek rendes vezetése felett;

e) az intézetben előforduló rendkívüli vagy nevezetes eseményekről, úgyszinte a tisztviselők helyzetének változásaira nézve előforduló körülményekről a nagyméltóságu m. kir. helytartótanácsnak azonnal jelentést tegyen.

Végtére az igazgatónak kötelességévé tétetik, miszerint alárendelt tisztviselőinek, valamint az őrszemélyzetnek kérel-

meit, a mennyiben azok vagy valamely üresedésbe jött magasabb rangu állomás elnyeréséért, vagy pedig jutalomdíj és segély-pénz engedményezéséért stb. folyamodnának, az e részbeni folyamodványokat érdem szerint pártolja és a folyamodást kísérő jelentésében tisztán és az igazsághoz hiven nyilatkozzék, mellőzvé ez alkalommal minden általános vagy határozatlan kifejezéseket.

Lipótvár, február 28. 1863.

* * *

A fegyenczek befogadására, a testi fenyíték megszüntetésére, a letartóztatottaknak a büntetés kiállása czéljából történt orvosi megvizsgálására, a fegyintézetek vizsgálatára, a katonai őrség bevonására vonatkozólag az alábbi iratok közöltenek:

Az Ugocsai királyi Biztostól.

Nagyméltóságú Magyar királyi helytartó-tanács!

Sz. Gy. Nagy-Szőllösön tartózkodott kocsis vérengzésért az ./. alatt ide mellékelt ítélet szerint az Ugocsa megyei törvényszék által f. évi október 24-én 13 havi súlyos börtönre és 50 botra ítéltetvén s az ítélet jogerejűvé válván: mély tisztelettel keresem meg a Nagyméltóságú magyar királyi Helytartó-tanácsot, miszerint nevezett bűnhöncznek a munkácsi fenyítőházba leendő kísértetését megrendelni kegyeskedjék.

A Nagyméltóságú magyar királyi helytartó-tanácsnak alázatos szolgálja

Nagy-Szőllös, 1862 október 27-én.

FERENCZY IGNÁCZ.

Nagyméltóságú Magyar Kir. Helytartó-tanács!

Ungmegye törvényszéke által mult évi július 17-én elítélt, s a munkácsi fegyintézetbe szállított I., másképp Zs. J., P. M. és M. J. fegyenczek iránt, a súlyosbításképen évnegyedenkint reájuk rótt testi büntetés végrehajtását illetőleg, folyó hó 13-án 15940. sz. a. kelt nagybecsű átiratára, — van szerencsém a közlemények visszazárása mellett a Nm. m. kir. Helytartó-tanácsnak tiszteletteljesen válaszolni; miszerint előre bocsájtva, hogy a jelen bűnügy fellebbvitel útján a királyi ítélő Tábla elé terjesztve nem lett, s ekép jogosan lehet következtetni, — hogy az első bírósági ítéletet sem a felperes tiszti ügyész, sem az elítélt alperesek nem felebbezték; ez oknál fogva a királyi Tábla, — mely mint birói testület csakis a törvényes felebbvitel útján eléje terjesztett ügyekben van a határozatra hivatva, jelen ítélt dologgá vált bűnügyben is hivatalbul nem intézkedhetik.

Mint ahogy azonban nem szenved kétséget, hogy az első bírósági ítélet, az abban kimondott testi büntetést illetőleg az időközben életbe léptetett, s legfelsőbb szentesítést nyert ideiglenes törvénykezési szabályok II. részének, 2. §-ának határozataival ellentétben áll, ezen későbbi törvényszerű kedvezés szempontjából kiindulva, — nézetem szerint a kérdéses elsőbírósági ítélet átváltoztatása, illetőleg enyhítésére két út van, melyek mindegyike a hasonló körülmények közt keletkezett 1791-ik törvénycikk szellemében leli igazolását.

Egyik út, a bűnpernek újra felvétele, mely a felek kérelmére avagy a tiszti ügyész által hivatalbul is eszközöltethetik a végre, hogy a kimondott testi büntetés, — más eny-

hébb büntetés nemre változtassék át. — A másik Ő Felségének legfőbb kegyelmi joga, mely akép lenne kikérendő, hogy a Nm. m. kir. udv. Kancellária, a bünperiratoknak hivatalbóli felterjesztését elrendelvén, a testi büntetésnek a későbbi törvénykezési szabályok kedvezése alapján, — kegyelem útján leendő elengedése iránt, legfelsőbb helyre előterjesztést teend.

Hódoló tisztelettel maradván

Pesten, 1862 április 17-én.

Nagyméltóságú M. Kir. Helytartó-tanácsnak
alázatos szolgálja :

MELCZER ISTVÁN
királyi személynök.

A Nagyméltóságú magyar kir. Helytartó-tanácsnak

Budán.

Nagyméltóságú Magyar királyi Helytartó-tanács!

Folyó évi s hó 16-ról 69603. sz. alatt kelt magas parancs folytán alulirott hódoló tisztelettel jelenti, hogy a helybeli fegyintézetben egy fegyencznő sem találkozik, ki időszakonként szenvedendő testi büntetésre elítéltetett volna.

Mindazonáltal S. T. és D. T. fegyencznők elítéltettek egyszeri vesszőfenyítésre, az első ugyan 30, az utóbbi 12 vesszőcsapásra, mely büntetés azonban a bűnhődés kezdetén a kéznél levő orvosi bizonyítványok folytán betegeskedésük miatt rajtuk végre nem hajthatott, s így még végrehajtandó.

Az ide csatolványozott ./. .//. orvosi jelentés szerint a fennevezett fegyencznők jelenleg is képtelenek ama testi fenyítés elviselésére, s folytonos kórságuk miatt kilépésük alkalmával is képtelenek leendének annak elszenvedésére.

Az e két fegyencznőt illető értesítvények ezennel másolatban .///. a Nagyméltóságú Helytartótanácsnak kegyes betekintés végett hódolattal előterjesztetnek.

Mária-Nosztrán, 1862 deczember hó 30-án.

A fenyítő s javító-intézet.

t. WAGNER PAULA.

★ ★ ★

Mi, Első Ferencz József, Isten kedvező kegyelméből Ausztriai császár, Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót, Holics és Lodomér országok apostoli, úgy Lombardia, Velence, Illyria stb. királya, Ausztria főhercege, Krakó nagyhercege, Erdély nagyfejedelme, Morvai őrgróf, Habsburg és Tyrol grófja sat. adjuk emlékezetűl, miképen királyi ítélő Táblánk alulírt napon és helyen a perlekedők ügyeinek megvizsgálása s törvényes igazság szerinti elintézése végett birói széket ülven, ugyanakkor gyermekgyilkossági bünténnyel terhelt özvegy B. J. és gyilkossági bünténnyel terhelt N. J. medvei lakosok fenyítő ügyében, melyben a fenállott pozsonyi országos törvényszék 1861. évi martius hó 16-án 280. szám alatt a vádlottakat jelesen B. J. gyermekgyilkosság miatt 15 évi súlyos börtönre N. J. pedig gyilkosság miatt 12 évi súlyos börtönre és az eljárási költségek megtérítésében marasztalta, nevezett királyi ítélőtáblánkon mindkét elmarasztaltnak fellebbezése folytán következőleg

Itéltetett:

Az első bíróságnak ítélete érdemileg helybenhagyatik és a pervégrehajtás végett illetőségéhez visszaküldetik.

Melly pernek eképen történt megvizsgálatása és birálásáról kiadtuk királyi birói petsétünkkel erősített jelen bizonyáglevelünket a közigazság úgy hozván magával.

Kelt szabad királyi Pest városunkban, Szent Iván hó huszadik napján, Urunk ezernyolczszázhatvanegyedik évében.

Olvasta s kiadta kellemesi Melczer István ő cs. k. a F. Sz. törvényszéki Helytartója s Tanácsosa. — Tóth Bálint, a Tettes kir. ítélő táblabírája.

Orvosi bizonyítvány.

Özvegy B. J. általam megvizsgálatott, a további ítéletre mint tökéletesen egészséges, alkalmas.

Győr, 1862 október hó 15.

N. N.

megyei fősebesz.

Trencsénmegye főispánjától.

Nagyméltóságú magyar királyi Helytartó-tanács!

A f. é. január hó 30-án 67. eln. sz. a. felterjesztett alázatos jelentésem óta, az Illavai fegyintézetet mai napon harmadszor meglátogatván, annak minden helyiségeit rendesen megsemléltem, 's ezen alkalommal ismét teljes megnyugvással meggyőződtem, hogy ezen intézet, a rend és fegyelem a kellő szigorrali fentartása, nem különben az egész kezelésnek pontos menetele tekintetében, megfelelőleg az e részben fennálló rendszabályokhoz képest, kezeltetik stb.

Trencsénben, május 2., 1862.

VIETÓRIS.

Ő Császári és Apostoli Királyi Felsége

legkegyelmesb Urunk nevében

a magyar királyi helytartó-tanáccsal kegyesen tudatandó.

A cs. kir. hadügyi ministerium részéről vett értesítés szerint, a fennálló háborús viszonyok miatt, a birodalom minden részeiben a katonai őrségek, a legszorosabb szükségletre fogván leszállíttatni, rögtön beállhat az eset, hogy a fegyházakhoz eddig a sorkatonaságból kirendelt külső mint belső őrizet is visszafog vonatni. — Nehogy a katonai hatóságoknak a viszonyok által parancsolt illy intézkedése meglepő legyen, másrészt a fegyházak netán elégséges őrizet nélkül maradjanak, a m. kir. helytartó-tanács már jelenleg olly előleges intézkedések tételére hivatik fel, hogy a fegyházaknál alkalmazott sorkatonaság visszavonása esetére az eddigi fegyházi polgári őrség, főleg kiszolgált katonák, vagy más alkalmas egyéneknek ideiglenes felvétele által bármikor szaporítható és ekként a közbiztonság a fegyházak körül megóva legyen, minél fogva a m. kir. helytartó-tanács egyszersmind oda utasíttatik, hogy az időpont iránt, midőn a szóban forgó változások bekövetkezni fognak; az országos hadi parancsnoksággal már jó eleve értekezzék, a viszonyokhoz képest netalán szükségesnek mutatkozó javaslatait pedig ide terjessze fel. Egyelőre is megjegyeztetvén, miszerint az ideiglenesen felveendő fegyházi polgári örök díjazása tekintetében az államkincstár lehető kimélése szigoruan szem előtt tartandó, s a felvett egyének szolgálatuk ideiglenes voltáról minden e részben keletkezhető kétség megszüntetése végett kellőleg felvilágosítandók lesznek.

Kelt a birodalmi fővárosban Bécsben, Ausztriában, június hó 24-én ezernyolczszázhatvanhatodik évben.

Ő cs. és ap. kir. Felsége
legkegyelmesebb parancsára :

KÁROLYI LÁSZLÓ.

MÉREY SÁNDOR.

AZ 1867—1880-IG
TERJEDŐ IDŐSZAK.

Az igazságügy ujjaszervezésére vonatkozó munkálat 1867-ben a magyar felelős ministeri kormány megalakítása után vette kezdetét.

A reformmunkálatok közé első sorban a börtönügy is felvétellett.

A törvényhatóságok börtönügyei, a fegyintézetek ügyei az igazságügyi ministeriumhoz osztatván be: Horváth Boldizsár igazságügyminister a börtönügy javítását s egy börtönrendszer végleges megalkotását határozta el. El czélből már 1867. október 18-ikán ministeriumának két tagját: Csillagh László osztálytanácsost és Tauffer Emil fogalmazót küldé ki azon utasítással, hogy az országos fegyházakat alaposan megvizsgálják s azok állapotáról jelentést s a szükséges javításokról javaslatokat tegyenek.

A kiküldöttek terjedelmes műben adtak számot megbízatásukról s közölték javaslataikat az ideiglenes javítások iránt a jövő törvényhozásra szükséges adatokkal, illetőleg a fegyházi statisztikával együtt.

Az országos fegyintézetekről szóló eme jelentést az igazságügyministerium nyomtatásban is közzé tette.

E közzététel volt kezdete ama nyilvánosságnak, melyet az igazságügyi minister a börtönügyi politika egyik alaptételül tekintett és a melyet azután is fentartani szándékozott. Az igazságügyi minister előtt a közzétételnél főleg kettős czél lebegett.

«Az egyik, hogy a börtönügy iránt minél szélesebb körben érdeklődést keltsen, hogy a nemzet hozzászokjék ez ügyet is épen oly országos fontosságu kérdésnek tekinteni, mint azon nagy közjogi kérdéseket, melyek a nemzet figyelmét addig majdnem kizárólag elfoglalták.

Ily érdeklődés nélkül, melyet főleg a nyilvánosság

teremt — mondja a jelentés — a legjobb börtönrendszer is hatályában elégtelen marad, hiányozni fog azon a javításhoz oly szükséges közreműködés, azon támogató kéz, melyre az elbocsátott fegyenczek legnagyobb része reá szorul és a melyet csak a polgárok önkéntes áldozata és hozzájárulása képes nyújtani.

Egy más szempont, mely a közzétételnél szintén irányadó volt, abban állott, hogy az igazságügyi minster alkalmat akart nyújtani arra, hogy a fennállott rendszeren eszközözendő javítások megvitattassanak. A nyilvánosságot a börtönügy javítására e részben is termékenyen kívánta tenni. Az állapot fel volt tárva a nemzet szeme előtt. Nyíltan, tartózkodás nélkül. A hiányok ki voltak emelve. Sőt az orvoslási módok is előadattak s azok nagy része foganatba is vétetett.»

Majd további előkészületek történtek.

Az 1868. augusztus 14-ikén 1611. sz. alatt kelt utasítás folytán a börtönrendszer tüzetes tanulmányozására a ministerium kebeléből ugyancsak Csillag László és Tauffer Emil küldettek ki azzal, hogy Poroszországban a moabiti, Szászországban a zwickau-i, Oldenburgban a vechtai, Badenben a bruchsal-i, Bajorországban a st.-georgeni és Schweiczban a st.-galleni és lenzburgi fegyházakat tekintsék meg.

Az utasítás szerint az egyes intézeteknél megsejmlélendők voltak: I. az egésznek s az egyes részeknek belszerkezete (az épület beosztása, a külön helyiségek belső kiállítása, alvó, dolgozó, sétáló és fenyítő helyiségek, kerti ültetvények stb.). II. Az intézeti tisztviselők és szolgák (felügyelő személyzet) szervezete, hatásköre, létszáma; III. az élelmezés minősége és annak eszközlése körüli intézkedések; IV. a munka berendezése, különös figyelemmel a mezei munkára; a munkabér kezelése, hova fordítása; V. az oktatás és lelki ápolás körüli intézkedések; VI. a hol női fegyenczek voltak, az ezek irányában alkalmazott különös bánásmód; VII. a fiatalkoru büntetettek és elhanyagolt gyermekek tekintetében fennálló különös intézkedések, vagy az azok számára külön be rendezett büntető és javítófogházak.

Minden intézetnél kinyomozandó volt, hogy létezett-e a feltételes szabadonbocsátás intézménye? Mik voltak az erre vonatkozó szabályok? Voltak-e óvó-egyletek s minő volt azok szervezete? Megszerzendők voltak: 1. az egyes intézetekre vonatkozó börtönügyi törvények, rendeletek, szolgálati szabályzatok, utasítások és az intézeti szolgálatban használatos minták (formuláriák) gyűjteménye; 2) az intézeti tisztviselők, lelkészek, tanítók, szolgák létszámának és fizetésének kimutatása; 3. az óvó-egyletek keletkezésének, működésének rövid megjelölése s alapszabályaik; 4. a hol a fegyenczek számára munkaszerzésével különös bizottmány ruháztatott fel azok szabályai, a működés rövid vázlatával; 5. az egyes intézetek működésére s hatályosságára vonatkozó hiv. statisztikai adatok; ezenkívül az építési, felszerelési, élelmezési, munkáltatási intézkedések részletes költségei, az utóbbiak lehetőleg több évről; 6. az egyes börtönrendszerek alkalmazása körül felmerült tapasztalatok, azok tapasztalt eredményei, különösen a feltételes szabadonbocsátási intézmény eredményeire, nemkülönben az óvó-egyletek működésére vonatkozó statisztikai adatok.

A kiküldöttek egy hosszabb jelentésben foglalták össze észleleteik eredményét. A jelentés első része felöleli mindazt, a mit tapasztalni alkalmuk volt; a második rész a tapasztalatokból és a hazai viszonyokból kifolyólag ad áttekintést azon teendőkről, melyek a börtönreform terén reánk vártak.

E kiküldetéseknek első eredménye az 1869. február 10. kelt házszabályok és szolgálati utasítások voltak a m. kir. országos fegyintézetek, úgyszintén az azoknál alkalmazott hivatalnokok és örök számára. E házszabályok reformálták a fegyintézetek egész addigi belső vezetését és rendszerét s részletes utasításokat tartalmaznak az új házirend, kezelés és felügyelet tekintetében.

E szabályzatot, a mely az 1870. évi június 10-ikén kelt igazságügyminiszteri rendelettel javítva és bővítve lett, a jelenleg is érvényes tartalmában alább közöljük:

Az 1870. június 10-én kelt IM. rendelet.

Házszabályok és szolgálati utasítások a magyar királyi országos fegyintézetek, úgyszintén az azoknál alkalmazott hivatalnokok és örök számára.

ELSŐ RÉSZ.

Általános határozatok.*

I. A fegyenczeket káromolni, úgyszintén ütlegekkel, lökdöséssel vagy bármi más embertelen módon bántalmazni sem a hivatalnokoknak, sem az öröknek nem szabad; e tilalom megszegői ellen hatályosan fellépni az igazgató kötelességei közé tartozik.

II. Ha a fegyencz rabságának végső napjaiban vagy éppen utolsó napján követne el valamely kihágást, úgy, hogy az igazgató által reárótt fegyelmi büntetés rajta, a bírói ítélet által rászabott büntetés idejének lejártá miatt már végrehajtható nem volna, akkor a fegyencz büntetés alá vonatás végett a rendes bíróságnak átadandó.

Fegyelmi hatalom: *b)* az őrség irányában.

III. A fegyőrök is az igazgató fegyelmi hatósága alá tartoznak; kisebb kihágások, mulasztások, vagy rendetlenségek szelidebb eszközökkel, nagyobb kicsapongások vagy kötelesség-mulasztások, úgyszintén vétkes beszámítás alá eső cselekvények nagyobb szigorral s harmadszori elkövetés esetén elbocsátással fenytendőek.

A megtörtént elbocsátás az igazságügyminiszteriumhoz 24 óra alatt utólagosan bejelentendő.

A fegyőrökre mért fenytékekről is külön jegyzék vezetessék.

* Jelen házszabályoknak a büntetés végrehajtására vonatkozó határozatait az 1880. évi 2106. sz. rendelet tartalmazza.

A felügyelők irányában, kiknek kinevezése s a szolgálatból való elbocsátása az igazságügyministernek van fentartva, az igazgatónak fegyelmi hatalma a megintésre, dorgálásra és ismételt szolgálati rendetlenségek vagy nagyobb kihágás esetén a szolgálatból való felfüggesztésre vagy a rangban való ideiglenes leszállításra terjed ki.

A hivatalnokok.

IV. A hivatalnokoknak a fegyenczekkel bizalmasabb magánösszekeletésbe lépni, tőlük valamit elfogadni, vagy őket konyhai vagy bármily néven nevezendő magánszolgálatra felhasználni nem szabad.

A szolgálat és hivatali viszonyok tekintetében minden hivatalnok alá van rendelve az igazgatónak; ennek fegyelmi hatalma azonban irányukban csak a szó- és írásbeli megintésre és mulasztásaik, vagy visszaéléseik följelentésére szorítkozik. Nagymérvű kötelességmulasztás vagy a hivatalos állással elkövetett nagyobb visszaélés esetén azonban az igazgató az intézeti hivatalnokok bármelyikét — felelősség terhe alatt — azonnal felfüggesztheti. Ez esetben az igazságügy-ministeriumhoz rögtön jelentést tesz.

A házi-tanács.

V. A fegyintézetek magas erkölcsi feladatának megvalósítása csak az intézet hivatalnokainak jóakaró, erélyes és egyértelmű közreműködése mellett remélhető. Ily közreműködés azonban csak a vélemények és nézetek szabad nyilvánítása s a szerzett tapasztalatok megvitatása és közös felhasználása által jöhetvén létre, e célra minden intézetben házitanács alakíttatik, és pedig a következő módon:

A tanács elnöke: az igazgató; jegyzője: az első irodatiszt; tagjai: az ellenőr, a gondnok, az intézeti lelkészek, az orvos és a tanító.

A házi-tanács minden hónap második napján s ha erre ünnep esnék, harmadikán az igazgató hivatali szobájában

rendes ülést tart; azonban szükség esetén az igazgató által rendkívül is összehívható.

Az ülésen minden tag köteles megjelenni, ha csak távollétét alapos okkal kimenteni nem tudja.

A házi-tanácsban a következő tárgyak a következő sorban tárgyaltnak:

1. A beérkezett fontosabb rendeletek olvastatnak fel, és azután az igazságügyministerium által az igazgatóhoz véleményadás végett leküldött tárgyak vitattatnak meg.

2. Az igazgató előadja a lefolyt hóban beszolgáltatott fegyenczeokról való véleményét; azután pedig a tanács tagjai adják elő azok jelleméről, a magán-elzárásnak rájuk gyakorolt hatásáról szerzett tapasztalataikat; továbbá tanácskoznak még a fegyenczek osztályozásáról és a munkához való beosztásáról és végül az intézetben előfordult nevezetesebb eseményekről.

3. A lelkészek előadják lelkipásztori működésük eredményét általában s azután annak egyeseken netán különösen észlelt hatását; továbbá elmondják véleményöket működésök akadályairól s ezek elhárításának módjáról.

4. A tanító jelentést tesz az oktatás sikeréről és az egyesek által tanusított különös szorgalomról vagy hanyagságról; előadván egyszersmind a fegyintézeti oktatás emelését czélzó kívánságait.

5. Az orvos kifejti nézetét az intézet egészségi állapotáról és az étkezésnek, munkáltatásnak, időjárásnak vagy bármi más természeti és helyi oknak arra gyakorolt befolyásáról. Végül felemlíti az általa tapasztalt hiányokat és az azok orvoslására kívánatos intézkedéseket.

6. Az ellenőr, gondnok vagy esetleg az igazgató előterjeszti az intézet ipar- és üzletviszonyainak kedvező vagy kedvezőtlen állapotát és az erre netalán befolyással volt körülményeket. Ugyanekkor a valamely iparágnak nagyobb vagy kisebb terjedelemben leendő folytatására vagy teljes megszüntetésére, vagy újabb iparágak meghonosítására vonatkozó javaslatok is előadandók.

7. A tagok a kiszabadulandó fegyenczek magaviselete felől szerzett tapasztalataikat is előadják.

8. Végül a tanács a netalán eléje terjesztett kegyelmi folyamodványok iránt mond véleményt és általában minden, a fegyház ügyével rokonságban álló tárgy felett eszmecsérét indít.

A tanácskozás az illetőnek előadásával kezdődik, mire nézeteit előadhatja mindenki; az ellenvetésekre és kifogásokra az előadó válaszol s így felváltva a kölcsönös eszmecsere az ügy tisztába hozataláig vagy az ellenkező nézetek kitudásáig tart. Ezek után az elnök fölhívására a vitatkozásban részt nem vevők is röviden kijelentik, hogy melyik nézet, vélemény vagy ajánlat mellett vannak.

A tárgyalás főbb mozzanatairól jegyzőkönyv készítendő, melyben a nézetek netaláni különbözőzései, valamint a vitatkozás eredménye is röviden megemlíttendők; különben bármely tagnak jogában áll előadását utólag írásban is a jegyzőkönyvhöz mellékelni.

Az eszmecsere mindig tárgyilagosan és minden személyeskedéstől menten folytattassék. E tekintetben az elnök tapintatosságától függ leginkább a tárgyalás sikere.

A házi-tanács tárgyalásairól felvett s a résztvevő tagok mindegyike által aláírt jegyzőkönyvek a főfelügyelőnek megjelenése alkalmával bemutatandók s évnegyedenként az igazságügyministeriumnak felterjesztendők. Rendkívüli esetekben egyes jegyzőkönyvek külön is felterjesztendők.

MÁSODIK RÉSZ.

Utasítás az országos fegyintézeti hivatalnokok számára.

I. FEJEZET.

Utasítás az igazgató számára.

1. §. Az igazgató a fegyintézet kormányzója; mint ilyennek — felügyeleti jogánál fogva — felelősség mellett kötelessége öröködni a felett, hogy a jelen utasítás első részében foglalt «általános határozatok» pontosan végrehajtassanak és

hogy az intézet hivatalnokai, valamint összes felügyeleti személyzete kötelességeiket pontosan teljesítsék.

2. §. Az igazgató hivatalos működésének sikere nagyrészt azon személyes tekintélytől függvén, a melyet ő tiszteletgerjesztő egyéni tulajdonságai által alárendeltjeiben kelteni tud, ez okból szükséges, hogy hivatalos működését szorgalom, alaposág, éberség, nyíltság és igazságosság jellemezzék. Titoktartásra csak szolgálatának, az államnak és az intézet biztonságának érdekében köteleztetik; de másrészt a kellő óvatosságról soha meg ne feledkezzék.

3. §. Az igazgató a hivatalnoki és felügyeleti személyzettől hivatalos érintkezéseiben tiszteletet s engedelmességet követelhet; de viszont ő is gondoskodik arról, hogy alárendeltjeinek tekintélye csorbát ne szenvedjen.

4. §. Az igazgató hivatalos tetteiről és rendeleteiről felelős; felelőssége azonban kiterjed arra is, hogy

a) a fegyenczen az ítéletek által kiszabott büntetések pontosan végrehajtassanak;

b) hogy a fegyintézetben állandóan rend, csend, biztonság, tisztaság és munkásság uralkodjanak;

c) hogy a fegyenczek élelmezése, ruházása és dolgoztatása szabályosan megtörténjék és tanításuk, valamint vallásos és erkölcsi oktatásuk el ne hanyagoltassék;

d) hogy a fegyintézeti pénz-, levél-, könyv-, ruha- és anyagtárakban hiány ne mutakozzék;

e) hogy a fegyintézeti épületek épségben tartassanak;

f) hogy a fegyintézet tiszti és őrizeti személyzete kötelességeiket gondosan teljesítsék.

5. §. Az igazgató felelősségének közelebbi meghatározására a következő pontok szolgálnak:

a) az igazgató közvetlenül és feltétlenül felelős azon köz-örök viseleteért, a kiket maga fogad fel és bocsát el; ellenben

b) a hivatalnoki és őrszemélyzet többi tagjainak tetteiért csak annyiban terheli őt felelősség, a mennyiben a köteles felügyelet elhanyagolása miatt őt is mulasztás terhelné;

c) a puszta véletlenből vagy elháríthatlan okokból származott kárért az igazgató nem felelős;

d) az általa fogadott fegyőrök hibája vagy mulasztása által okozott károkért feltétlenül felelős az igazgató; a hivatalnoki és őrszemélyzet többi tagjai által okozott károkért pedig csak annyiban, a mennyiben őt a b) pont értelmében felelősség terheli. Magánkereseti joga a kárt okozó egyén ellen minden esetben fenmarad;

e) az igazgató és ellenőr által együtt kezelt pénztárak metaláni hiányaiért mindketten egyetemlegesen kártérítéssel tartoznak;

f) a pénztári könyvek hibás vezetéséből támadt károkért az ellenőr felelős; az igazgató csak akkor, ha őt is mulasztás vagy hanyagság terhelné.

6. §. Az igazgató, hivatalába iktatása vagy abból való kilépése esetén, a fegyintézet összes tulajdonát leltár mellett veszi vagy adja át. E leltár két egyenlő példányban készítenendő és az igazgató és minden érdekelt jelenlévő által aláírandó. A hivataloskodása alatt használhatlanná vált tárgyak alkatrészeit megőrizni és leltárilag kezeltetni tartozik, a míg a legközelebbi házi-bizottmány azoknak hovafordításáról és a leltárból való kitörléséről nem intézkedik.

A leltár egyik példánya az intézetnek, a másik az igazságügyministeriumnak levéltárában őriztetik.

7. §. A fegyenczek erkölcsi javítása szempontjából igyekezzék az igazgató a fegyenczekre, azok különféle egyéniségéhez mért alkalmas módon befolyást gyakorolni, az osztályozásban kellő tapintattal eljárni és általában az egész intézetbe céljainak megfelelő szellemet önteni. E célból az igazgató a fegyenczek közt naponként megjelenni, egyesekkel beszélgetésbe bocsátkozni és bánásmódját lehetőleg azok egyéniségéhez alkalmazni köteles.

8. §. Az igazgatót illeti a fegyintézeti iskolára való felügyelet; a házi-tanács meghallgatásával ő állapítja meg az I. rész 35. §-ban kijelölt tantárgyak előadási módját, s az igazságügyministerhez javaslatot tesz a szükséges tankönyvek

íránt; az előadásokon gyakrabban megjelenvén, a tanítás sikerére hatni igyekeznek, s végre az évenként június hó végén tartott vizsgákon elnököl.

9. §. A fegyenczek helyes foglalkoztatására, mint javításuk egyik leghatalmasabb eszközére, különös gondot fordítson az igazgató. E célból az első részben megállapított elvek szerint ossza be a fegyenczeket valamely mesterséghez, és gondoskodjék arról, hogy az illető fegyencz abba betanítassék; különösen felügyeljen arra, hogy a fegyencz soha munka nélkül ne legyen. Egyébiránt mind a bérleti, mind a házi kezelésnél szintén az igazgató feladata figyelemmel lenni arra, hogy az intézet czélszerű és hasznos munkanemekben hiányt ne szenvedjen.

10. §. Azon intézetekben, melyekben a szükségletek fedezése és a fegyenczek foglalkoztatása iránt bérleti szerződések léteznek, az igazgató a bérlőket s azok megbízottjait elvállalt kötelességeik pontos teljesítésére nézve ellenőrzi, s felügyel, hogy az intézet czéljait a bérleti viszonyok közt is előmozdítassanak.

11. §. Az ipar üzletére nézve a házilag kezelt intézetekben azon legyen az igazgató, hogy az intézet élelmi, ruházati, butorzati és egyéb szükségletei lehetőleg a fegyenczek által készíttessenek; továbbá, hogy az üzlet számára minél több megrendelés szereztessék, úgy hogy a raktárra való dolgoztatás csak a lehető legkisebb mértékben történjék; végre egész erejével arra törekedjék, minél fogva az intézet minél jobban készített és kitűnő minőségű munkákat állítson elő.

12. §. A fegyrintézeti ügyekre vonatkozó felsőbb rendeletek, hivatalos levelek és felszólítások az «igazgatóság» czimén az igazgatóhoz intéztetnek. a ki azokat feldolgozás végett az illető hivatalnokok közt kiosztja.

Az igazgatóság válaszait vagy jelentéseit az igazgató írja alá, kivéve a pénztári kezelésre vonatkozó és egyéb számadásos ügydarabokat, melyek az ellenőr által is aláírandók.

A fogalmazványok tisztázására fegyenczet alkalmazni tilos.

Az intézeti személyzetre vonatkozó jelentések, úgyszintén a titokban tartandó ügyek maga az igazgató által fogalmaztatnak és elnöki szám alatt intéztetnek el.

13. §. Az intézeti pénztár az igazgató hivatszoabájában kettős és ellenzár alatt tartandó. Az egyik kulcs az igazgatónál, a másik pedig az ellenőrnél álljon, hogy mindkettőnek hozzájárulása nélkül a pénztárt fe ne lehessen nyitni.

Az igazgató kötelességei közé tartozik: a pénztári ellenőr közreműködésével minden hó végén megvizsgálni és annak állapotát a havi zárszámadásokkal egybevetni; továbbá arról gondoskodni, hogy a jövő havi kiadások fedezésére megkívántató összeg készenlétben legyen.

Végül köteles az igazgató a gyári üzlet pénznaplóját minden hó végével lezáratni s annak másolatát legfőlebb 15 nap alatt megvizsgáltatás végett az igazságügyministeriumhoz felterjeszteni.

14. §. Az igazgató a vásárolt tárgyak árát maga ki nem fizetheti, hanem azt — az e tárgyban kiadandó utasításhoz képest — vagy az illető adóhivatalnál, vagy az intézet ellenőrnél, mint pénztárnoknál utalványozza. Ha azonban az ellenőr az utalvány szabályszerű kiállítása vagy hitelessége szempontjából, vagy pedig azért, hogy az utalványozott összeg az igazgató utalványozási jogának terjedelmét meghaladná, — szóval vagy írásban alapos észrevételeket tenne, akkor ezeket az igazgató figyelembe venni köteles, mert ellenkező esetben az ellenőr a kifizetést (II. rész 31. §.) megtagadhatja.

Az intézet részére befolyó pénzeket ugyan az ellenőr veszi át, de a fegyenczek munkadíjait az igazgató teszi minden hó elsején az illető intézet számára kijelölt takarékpénztárba.

Az intézeti pénzeket sem az igazgató, sem más hivatalnokok, sem kölcsön, sem egyéb czimen magánczélokra nem használhatják.

15. §. Az igazgató felügyel, hogy a fegyintézeti épületek a gondnok által jó karban tartassanak. A 20 frtig terjedő csekélyebb javításokat maga készítteti meg; a nagyobb mérvű

javítások iránt azonban idejekorán jelentést köteles tenni az igazságügyministeriumhoz. Ezen szabály alól kivételnek csak akkor van helye, ha valamely oly előre nem sejtett helyreállítás szüksége merült fel, a melynek halasztása az intézet biztonságát fenyegetné.

16. §. Ha az intézetből egy fegyencz megszökött, az igazgatónak szigorú kötelessége azt minden áron megkeresíteni és a fegyházba visszavíttetni; ily esetről az igazságügyministerium, a szökevény személyes leírásának beküldése mellett, 24 óra alatt értesítendő.

17. §. Az igazgató sem maga, sem családja vagy hozzátartozói által el nem fogadhat senkitől és semmi szín alatt oly ajándékot vagy jutalmat, a mely csak a legtávolabbról is valamely az intézetben letartóztatott rab érdekében adatnék; ezenkívül fegyenczet magánszolgálatra nem használhat, sőt köteles arra szigorúan felügyelni, hogy ezt se a hivatalnokok, se az őrszemélyzet ne tegyék.

18. §. A hivatalnokoknak az intézet körfalain belül fekvő kertjei azonban fegyenczek által művelendőek. E célra az igazgató rendeli ki kellő elővigyázat és őrizet mellett a szükséges számú egyént azon fegyenczek közül, a kik büntetésük nagyobb részét már kiállották, kitünő magaviseletet tanúsítottak, a szökési kísérletnek gyanujától is mentesek s így általában megbízhatóknak tekinthetők.

Ezen fegyenczek munkájáért az illető hivatalnok a kincstárnak a nyári hónapokban 5, a téliekben 3 krajczár, a fegyencznek pedig 4 krajczár napidíjat fizet.

A kerti munkára használt fegyenczek száma az igazságügyminiszteriumhoz küldött napi jelentésekben kiteendő.

19. §. Az igazgatónak kötelessége az örök éberségére szorosan felügyelni, azokat őrhelyeiken nemcsak nappal, de éjjel is gyakran és véletlenül meglepni és ez által is vigyázatra kényszeríteni.

A felügyelet kellő gyakorolhatása végett az igazgató egy főkulcsot tartson magánál, melylyel az intézet épületében minden ajtót kinyithasson.

20. §. Az igazgató állandóan hivatala helyén tartozik lakni, és onnan 24 óránál hosszabb időre csak az igazságügyi ministerium előleges engedelmével távozhatik.

21. §. Az igazgatónak távollétében vagy akadályoztatása esetén összes teendőit az ellenőr, mint rendszerinti helyettese teljesíti, azon megszorítással azonban, hogy a házi pénztárból az ellenőr kifizetéseket nem utalványozhat. Szükség esetén az igazgató utalványozási jogát különös meghatalmazás által az első tiszti őrnökre ruházhatja. Az igazgatónál lévő pénztárkulcs a helyettesítés idejére szintén az első tiszti őrnöknek adatik át.

22. §. Mihelyt az igazgató hivatali teendőit ismét átveszi, helyettese az időközben történetekről és az általa tett rendelkezésekről és intézkedésekről azonnal jelentést tenni tartozik.

23. §. A fegyház tiszti és őrszemélyzetében történt halálozás esetén köteles az igazgató azt az igazságügyministeriumhoz azonnal bejelenteni és addig is, a míg a megürült állomás betöltetnék, a körébe tartozó teendők ideiglenes teljesítéséről intézkedni.

Ha az ellenőr, az első vagy a második tiszti őrnök volnának teendők teljesítésében akadályozva, ezek helyettesítésére az igazgató mindig a rangban utána következő jelöli ki. Ha pedig a harmadik őrnök van akadályozva, ezt a második őrnök által helyettesíti.

Az intézeti orvos bármi csekély időre is csak oly szakértő által helyettesíthetik, a ki ellen az igazgató kifogást nem tesz.

24. §. Az intézet hivatalnokainak szabadságra bocsátása tekintetében az igazgató jogosítva van a tiszti őrnöknek három heti, — a lelkészeknek és tanítónak egy heti, — az orvosnak és gondnoknak három napi szabadságot engedni.

Ha valamely hivatalnok hosszabb szabadságidőt kérne, ez az igazgató véleménye kíséretében az igazságügyi ministeriumhoz terjesztendő fel.

Az őrszemélyzet szabadságolása teljesen az igazgató hatáskörébe tartozik; ez azonban általában gondoskodni kö-

teles a felől, hogy a szabadságolások által az intézeti szolgálat fenn ne akadjon.

25. §. Az igazgató köteles a vezetésére bízott intézet egész állapotáról minden év végével pontos kimutatást készíteni. E kimutatás úgy szerkesztendő, hogy az igazgató működéséről és az intézet egész évi történetéről világos képet nyújtson és egyszersmind kitüntesse, hogy az feladatának mennyire volt képes megfelelni. Az ezen körvonalak közé eső tárgyak közt különösen a következő főbb mozzanatok foglaltassanak a jelentésben; úgymint:

Az intézetben lévő fegyenczek száma; az intézeti javítás sikere; a magánfogság hatásáról szerzett tapasztalatok; az előfordult nevezetesebb események; az intézeti szabályokban történt fontosabb változtatások eredményei; a nagyobb építkezések vagy átalakítások; az intézeti ipar állása (a házi kezelésnél t. i.); az iparágakra fordított összes kiadások; a belőlük vont bevételek és tiszta haszon; mely iparág volt legjövedelmezőbb a kincstárra és fegyenczekre nézve egyaránt és mi volt ennek oka; mely iparág volt a legkevesebbé jövedelmező; hány fegyencz dolgozott középszámítás szerint naponként minden egyes munkanemnél; mely munkanemnél tettek legnagyobb haladást a fegyenczek; mennyire sajátította el a kiszabadultak mindegyike az intézetben tanult mesterséget; mennyi volt az összes fegyenczek munkadíja; melyik fegyencz és mily munkánál keresett legtöbbet; az első díjosztályban lévő fegyenczek közül melyik és mily munkánál keresett legkevesebbet; mily befolyással voltak az egyes munkanemek a fegyenczekre; mennyit költöttek el azok keresményükből a megengedett kedvezmények egyes nemeire (p. levelek bérmentesítésére) külön-külön; mily összegek adattak át a kiszabadultaknak; mennyi netalán a rokonoknak; mennyi esett az államkincstár részére; mily összegre mentek a munkadíjak kamatai és azokból mire mennyi fordítottatott? Továbbá fölveendő a kimutatásba az iskolázás eredménye; a fegyenczkönyvtár használatára nézve szerzett tapasztalatok; a fegyenczek rokonainak és idegeneknek látogatásai; a fegyenczek

részére érkezett és az általuk küldött levelek száma ; a kiszabadult fegyenczek közül hány bocsáttatott el azonnal szabadon ; hány adatott át netalán a törvényhatóságnak ; a fegyenczekre mért fegyelmi büntetések száma ; végül a fegyőrök magaviselete ; a rájuk rótt fegyelmi büntetések száma stb.

Az igazgató hivatalos jelentését a meghatározott statisztikai táblázatokkal együtt az év végétől számított hat hét alatt az igazságügyi ministeriumhoz tartozik felterjeszteni.

II. FEJEZET.

Utasítás az országos fegyintézeti ellenőr számára.

26. §. A fegyházi ellenőr az intézet számadási ügyeit kezeli ; az erre vonatkozó kiadványokat fogalmazza ; a pénztárt ellenzár alatt tartja ; a készpénzbeli fizetéseket — az igazgató vagy helyettese (l. a II. r. 23. §-át) utalványozására — teljesíti és a készpénzbeli bevételeket elfogadja.

27. §. Az ellenőr köteleztetik hivatalos teendőit az intézeti irodában végezni. Az intézet pénzei és hivatalos iratai közül magánlakására soha semmit ki nem vihet.

28. §. Az ellenőr az intézet minden bevételéről és kiadásáról pontos naplót visz, s azt minden hónap leteltével berekesztvén, hat nap alatt a hozzá tartozó okiratokkal együtt az igazgatónak aláírás végett beadja. A berekesztéssel egyidejűleg az ellenőr havi kimutatást készít, mely az igazgató útján az igazságügyi ministeriumhoz felterjesztendő.

29. §. Az ellenőr minden, az igazgató által utalványozott összeget kifizetni köteles ; ha azonban az utalvány szabályszerű kiállítása vagy hitelessége ellen alapos kifogásai volnának, vagy ha a kifizetendő összeg az igazgató utalványozási jogkörét meghaladná, ez iránti észrevételeit az igazgatóval szóval vagy írásban közölni tartozik ; ha pedig az igazgató, ellenvetéseit tekintetbe nem véve, a kifizetést újólág követelné, az ellenőr azt saját felelősségére megtagadhatja ; az esetet mindazonáltal — eljárásának körülményes indokolásával — az igazságügyi ministeriumhoz rögtön följelenti.

30. §. Az igazgató minden az intézetet terhelő számlát az ellenőrrel közöl, hogy ez az azokban foglalt részletes és egész összegeket gondosan átvizsgálja és újra összeadja. Az ekkép átvizsgált s neve aláírásával ellátott árjegyzéket vagy számlát azután az igazgató utalványozására vagy a házi pénztárból kifizeti, vagy az igazgatóság útján az adóhivatalhoz átküldi.

31. §. Az ellenőr a házipénztárból kifizetett minden egyes összegről nyugtát venni tartozik.

32. §. Minden fizetés a meghatározott hivatalos órákban a pénz felvételére jogosított személynek kezeihez, minden elvonás és díj nélkül pontosan teljesítendő.

Ha posta útján történnek fizetések, az ellenőr az 50 frtnál nagyobb összegeket köteles személyesen a postára adni. Ily küldeményeknél ideiglenes nyugtául a postai vevény szolgál.

33. §. Ha az intézet házilag kezeltetik, akkor az üzleti s gyári számadásokra vonatkozólag a gondnok által kezelt (II. r. 65. §.) könyveken, s illetőleg számadásokon felül a pénzforgalmi főszámla könyvet» az ellenőr vezeti, a melyben a kész árúkért járó pénzeket mint bevételeket, az intézeti üzlet által felhasználandó nyers anyagokért tett fizetéseket pedig mint kiadásokat oly módon jegyzi fel, hogy a főkönyvben mindazon számadási tételek, melyek a gondnok által vezetett (65. §.) «gyárüzlet pénznaplójában előfordulnak, benfoglaltassanak. A bevételek és kiadások alapjául szolgáló összes okmányok a «pénzforgalmi főszámla könyvhöz» csatolandók, a mely az igazságügyministeriumhoz a többi számlakönyvekkel együtt félévenként felterjesztetik.

34. §. Az ellenőr ezen számadásainak alapját tehát a gondnok által vezetett külön könyvek képezik, melyekre oly módon gyakorlandó a felügyelet, hogy az ellenőr az igazgató részvételével legalább havonként egyszer a raktárakban levő munka-anyagot és kész munkákat számba veszi, a pénztári könyvekből kivilágó beszerzésekkel és előadásokkal összehasonlítja és az ennek alapján készült leletet félévenként az igazgatóság útján az igazságügyministeriumhoz felterjeszti.

35. §. A fegyenczek munkadíjairól és letett pénzeiről, a munkadíjak kamatainak hovafordításáról, az irodai átalányról s a felhasznált irodai szerekről szintén az ellenőr visz számadást.

36. §. Minden, az üzleti és számadási ügyekre vonatkozó vélemény, jelentés, számadás vagy kimutatás az igazgatóság nevében történik, és az igazgatón kívül az ellenőr által is aláíratik.

37. §. A pénztári s üzleti könyvek hibás vezetéséből netalán támadt károkért az ellenőr egész fizetésével s összes vagyonával felelős. Az igazgatót csak a II. r. 5. §. d) e) pontjai értelmében terhelheti e tekintetben felelősség.

38. §. Az ellenőr teendői közé tartozik az intézetbeli összes tiszti és őrszemélyzet tagjainak nevét, korát, vallását, képzettségét, szolgálati idejét, állását s illetményeinek megnyísiségét feltüntető és nyilvántartó törzskönyvet vezetni.

39. §. Végül az ellenőr a téli hónapok minden második vasárnapján a főfegyőröknek szolgálati kötelességeikről oktatást ad. Alkalmilag kiterjeszkedhetik a börtönügy elméleti és gyakorlati ismertetésére és általában mindazon ismeretekre, a melyek a főfegyőrökre szolgálatuk tekintetében hasznos befolyást gyakorolhatnak.

III. FEJEZET.

Utasítás az országos fegyrintézeti gondnok számára.

40. §. A gondnok hatáskörébe tartozik az intézet összes gazdászati és iparügyeinek ellátása, s az ezekre vonatkozó naplók és számadások vezetése.

41. §. A gondnok állandóan hivatala helyén lakni tartozik, honnan az igazgató előleges engedélye nélkül nem távozhatik el.

43. §. A gondnok hivatalba léptekor az igazgató és ellenőr jelenlétében mindazon tárgyak, melyek a gondviselés alá bízandó raktárakban találtatnak, leltár mellett átadatnak. Az illetők aláírásával ellátott leltár egyik példánya az inté-

zet levéltárába tétetik, másika pedig a gondnoknak kézbesítetik.

44. §. Hivatalos teendőiben a gondnoknak az intézet tisztjei közül állandó segélyére és rendelkezésére állanak a második és harmadik tisztírnokok. Ezeknek egyike rendszeren az intézet élelmezési s egyéb gazdasági, másika pedig az intézet üzleti ügyeiben segédkedik; a második tisztírnok a gondnokot rövid távolléte alatt az igazgató jóváhagyása mellett helyettesíthetvén is.

45. §. A gondnok tartozik arra ügyelni, hogy az intézetnek minden épületei s ezek belrészei és osztályai, udvarai, kertjei s egyéb telkei és ültetvényei, továbbá a vízvezetések, kutak, csatornák, árnyékszékek, zsilipek, légváltoztatási, fűtési- és világítási készülétek, gőzművek, kémények, kapuk, ajtók, záruk s egyéb elzáró és biztosító eszközök, nemkülönben a különös zár alatt nem levő tárgyak, pld. építési anyagok, stb. — jókarban, rendben s tisztán tartassanak, gondosan használtassanak, és őriztessenek.

Kiválólag kell ügyelnie arra, hogy minden tűzvészes telepek és helyek folytonos felügyelet alatt legyenek, hogy a gyúlékony tárgyak lehetőleg eltávolíttassanak, s a tűzoltáshoz tartozó eszközök, fecskendők jókarban s mindenkor használható állapotban tartassanak.

Az intézet birtokába tartozó minden nagyobb tárgyak pld. az épületek, egyes készülétek, ajtók, záruk stb., stb. hiányainak pótoltatását, fogyatkozásaik kijavíttatását, az igazgató helybenhagyása mellett, a gondnok eszközli.

Neki tartoznak tehát az intézet tagjai minden efféle fogyatkozást, hiányt vagy romlást azonnal tudomására juttatni; ő levén felelős azért, hogy a tudomására hozatott s különösen biztonság tekintetében sürgős kijavítások s helyreigazítások a lehető legrövidebb idő alatt eszközöltessenek.

46. §. A gondnoknak kötelessége arra is ügyelni, hogy a házi eszközök, különösen: lajtorják, kötelek kulcsok; a kézműeszközök, mint: fejszék, balták, ásók, és az olyanokul használtatni szokott egyéb tárgyak, folytonos felügyelet alatt

tartassanak; nemkülönben a mérges állagu szerek s általában minden olyan tárgyak, melyek a letartóztatottak megszökésére vagy öngyilkosságára, vagy egyéb visszaélésekre használtathatnának, minden időben kellőleg elzárva őriztessenek.

47. §. Az intézet számára kívántató irodaszereket, nyers élelmiczikkeket, tüzfát, ágyszalmát, olajat, gyertyát, szenet, szappant, stb., valamint a fegyenczek által feldolgozandó munkaanyagokat, úgyszintén a ruházati s butorzati anyagokat is nyilvános árlejtésen a gondnok szerzi be. Ha a nyilvános árlejtés célhoz épen nem vezetne: kivételesen a szabad kézből való vásárlás is helyet találhat. A felsorolt tárgyakat, nemkülönben a műszereket, az irodába, a fegyenczek dolgozó-, háló-, fürdő-, tanuló-, imádkozó-helyiségeikbe kívántatókat, valamint az evő s ivó eszközöket, s az intézet egyéb szükségletbeli tárgyait gondosan megőrizni, azok szabályszerű felhasználására ügyelni a gondnok tartozik, kinek egyszersmind kötelessége szem előtt tartani, hogy a fogyasztásra szükséges minden czikkből folytonosan elegendő készlet legyen.

Végül minden bevételről s kiadásról pontos számadásokat vezet, azokat az ellenőr által havonként megvizsgáltatja. s az igazgató elé terjeszti.

48. §. A gondnok köteles a felügyelete alatt levő raktárakat a segítségére rendelt raktárnok által folyton rendben tartani, s üzleti könyvét pontosan vezetni, hogy mindkettő az igazgató és ellenőr által bármikor megvizsgáltatván, mindig rendben találtathassék.

A raktárak kulcsait magánál tartja s minden bevételt vagy kiadást a raktárnok által saját, vagy a mennyiben akadályozva volna, az illető tisztí őrök jelenlétében eszközöltet.

A raktárbeli készletek épségben tartásáért felelős levén: a gyakori szellőztetés elmulasztása, hanyagsága, vagy gondatlansága folytán támadt károkat az igazgató elmarasztalása folytán megtéríteni köteles. Az elmarasztalás ellen az igazságügyministeriumhoz folyamodhatik.

49. §. A gondnok levén köteles arra is ügyelni, hogy a gondviselése alatt levő czikkek czélszerűen és takarékosan használtassanak fel: ha valamelyikben aránytalanul nagy fogyasztást tapasztalna, kötelességében áll, ennek korlátozására azonnal intézkedni, s illetőleg arról az igazgatóságnak jelentést tenni.

50. §. Ő készíti el az intézet szükségleteiről az évi és havi átlagos költségvetést.

51. §. Ő gondoskodik a heti étlap elkészítéséről is — a mennyiben az már megállapítva nem lenne, — melyet ez esetben az igazgatóságnak mindenkor idejekorán benyújtani tartozik.

Az étlap készítésénél az élelmiszerek iránti szabályrendeletek, az évszak, az időjárási viszonyok az intézetbeli általános egészségi állapot, az orvosnak netán erre vonatkozó kívánatai, nemkülönb a készletek mennyisége, s végül a különféle élelmiszerek piaczi középára veendőik gondosan tekintetbe. Az étlap megállapítása az igazgatóság által az orvos meghallgatása mellett történik.

52. §. A fegyenczek ételmezésére szükséges élelmiszerek mennyiségét a fegyenczek száma szerint, és a bőjtre kötelezettek kihagyásával, a meghatározott étlaphoz képest naponként a gondnok számítja vagy számíttatja ki, s adatja át a konyha őrizésével megbízott felügyelőnek; gondosan ellenőrizvén azt, hogy a kiadott szerek az ételek elkészítésénél csakugyan felhasználtassanak, s hogy az ételek lehetőleg izletesek, táplálók, s az egészség igényeinek megfelelőek legyenek.

A hűtlen kezelés meggátlása, valamint az étkek kellő elkészítésének szemmel tartása végett jelenjék meg a gondnok több ízben a konyhában, s a kiadott ételkellékeket közvetlenül a felhasználás előtt újra méresse meg, és ha netán ezekben hiányt tapasztalna, valamint akkor is, ha az általa izelt ételeket kellőleg elkészítetteknek nem találná, a hiány pótlására, vagy a hiba helyrehozására nézve azonnal megfelelőleg intézkedjék. Szintén ügyeljen s ügyeltessen fel a főzésnek s a főző és egyéb edényeknek, valamint az ivóviznek kellő tisztaságára is.

53. §. A gondnok elbocsáttatásának terhe alatt kiváltképen ügyel arra, hogy romlott élelemszerek táplálásra soha semmi alakban és mennyiségben ne fordíttassanak, s hogy egyáltalán kétes minőségű s az egészségnek ártalmas tápszerek étkezésre ne használtassanak.

54. §. A gondnok osztatja ki naponként a közös világításhoz, fűtéshez és főzéshez kívántató anyagokat, és felügyel, hogy azok tűzvészmentesen s teljesen a kirendelt czélokra, ne pedig magánhasználatokra fordíttassanak.

55. §. Ő adatja ki a meghatározott időben a fegyenczek részére megkívántató és számokkal megjelölt tiszta ruhákat, s gondoskodik arról, hogy azok ruházata szabályszerű, tiszta, és az évszakhoz alkalmazott legyen.

56. §. Ő árverezteti el a házsabályok 8. §-a értelmében a fegyenczek viselt ruháit; s az őrizete alá vett ruhák épentartásáért a házsabályok 9. §-ában kiszabott felelősség őt illeti.

57. §. Ő gondoskodik arról is, hogy a házsabályok 41. §-a szerint a fegyenczek ágyszalmája félévenként frissel cseréltesék fel; hogy az ágyruhák gyakran szellőztessenek, és havonként — szükség esetén többször is — tisztákkal váltassanak fel; hogy elegendő tiszta törölközőkendők adassanak. Végül ő gondoskodik az illető főfelügyelő útján a kórházi szükségletekről, valamint a meghaltak tisztességes eltakaríttatásáról is.

58. §. Minden beszerzett munkaanyag a kikötött mennyiségben és minőségben a szállító által az ellenőr jelenlétében a gondnoknak adatik át, s ez által a raktári könyvbe a bevételek közé jegyeztetik.

Ő adja vagy akadályoztatása esetén az illető tisztírnok által kiadatja a munkavezetőknek szükséges mennyiségben a munkaanyagot, naponként az erre kitűzött órában. Az átadott mennyiséget saját könyvében mint kiadást beírja, s az átvételt abban a munkavezető aláírása által bizonyítatja; egyszersmind pedig ugyanazon mennyiséget a munkavezető könyvébe is bejegyzi.

59. §. A munkavezetőktől a kézmunkát hetenként leg-

alább két ízben darabonként átveszi és azokat egyenként gondosan megvizsgálja.

Az átvett mennyiséget a kiadott munkaanyaggal összehasonlítván, a munkavezetőkkel számol, illetőleg az átvett munkákat a munkavezetők könyvébe sajátkezűleg bejegyzí, s a raktári könyvben a bevételek közé iktatja.

A rossz vagy hibás munkát köteles a munkavezetőnek visszaadni.

Ha a munkaanyag elrontatott, vagy valamely munkavezető már ismételve hanyagságot tanusított, azt feleletre vonni s esetleg kártérítésre kötelezni a gondnok kötelességeihez tartozik.

60. §. A munkavezetőket az igazgatóság helybenhagyása mellett a gondnok fogadván fel, ő örökdi a felett is, hogy azok kötelességüket pontosan teljesítsék, a netán észlelt hanyagságot, kötelességmulasztást, hűtlenséget és bármily hibát saját hatáskörében az igazgatónak leendő jelentés mellett megfenyítí, esetleg súlyosabb körülmények között az illetőt az igazgatóság beleegyezésével el is bocsáthatván.

61. §. A gondnok híven felügyel arra is, hogy mindegyik fegyencz az illető mesterségnél, melyhez beosztva van, szorgalmasan s folytonosan dolgozzék, hogy a fegyenczek munkanapjairól pontos napló vezettség; továbbá, hogy anyag hiánya miatt a munka soha ne szüneteljen, s hogy munkaerő hiánya miatt valamely felvállalt munka el ne maradjon. Ez okból a netalán beállandó hiányokról a gondnok az igazgatónak jó előre jelentést tenni, s attól intézkedést kérni tartozik.

62. §. A készmunkák árát, tekintettel a felhasznált anyagra, a készítésükre fordított időre, a költségre, valamint az illető fegyencznek járó munkadíjra és az intézeten kívül divó munkabérre, az igazgató az ő javaslatára állapítja meg.

63. §. A készmunkákat az igazgató utalványozására a gondnok szolgáltatja át a vevőnek, s azok árát az ő jegyzéke mellett az ellenőr veszi át.

Raktárkönyvébe a kiszolgáltatott munkákat és azok árait mint kiadási tételeket rendesen bejegyezni tartozik.

64. §. A gondnok a megrendelt munkákról külön könyvet vezet, melybe bejegyzi: a megrendelés napját, a megrendelő nevét, a megrendelt tárgy minőségét és mennyiségét s a netán beszolgáltatott nyers munkaanyag mennyiségét is; továbbá a készítésért fizetett munkabért, illetőleg a kész munka árát, s végül azon napot, melyen a kész mű a megrendelőnek átadatott.

Bárminő megrendelést a gondnok csak az igazgató jóváhagyásával vállalhat el.

65. §. Az üzleti s gyári számadásokra vonatkozólag a gondnok három könyvet és számadást vezet. Az elsőbe, vagyis a «gyárüzlet pénznaplójába», az intézet üzletéből folyó minden készpénzbevétel és kiadás bejegyeztetik, a mint az naponként előfordul. A másodikba, vagyis a mesterségek számadási könyvébe, — mely számadás az egyes «mesterségek szerint elkülönítve vezetendő, — az illető mesterség részére bevételezett fő- és mellékmunkaanyag, a műszer koptatásáért járó 10% díj, a fegyenczek munkajutalma s egyéb tételek a kellő rovat alatt számítandók fel. A harmadik, vagyis a «készárúk számlakönyvében» a megrendelésre vagy raktár számára elkészült tárgyak a bevételbe, az ezekből eladottak pedig a kiadásba sorozandók.

66. §. Ő készítetteti el a fegyenczek élelmezésére, valamint a beszerzett s a fegyenczek által feldolgozott anyagokra s ezek árára, a házi használatra és megrendelésre készített munkákra s ezek árára vonatkozó s az igazgatósághoz benyújtandó havi és évi kimutatásokat s az azokat illető jelentéseket, a beadványok fogalmazását is.

67. §. A fentebbiekben előadott s több rendbeli felelősséggel egybekapcsolt hivatalos eljárás közben az intézet összes felügyelő, kórházi, ápoló és konyhai főző személyzete, valamint a munkavezetők, a raktárnok és végül a kapus is föltétlenül s ép úgy engedelmeskedni tartoznak a gondnoknak, mint ez tartozik az igazgatónak vagy helyettesének.

IV. FEJEZET.

Utasítás az első tiszti őrök számára.

68. §. Az első tiszti őrök az intézet irodájának vezetője, s az igazgatónak az intézet felsőbb céljaira, a fegyenczek benső erkölcsi javítására irányzott teendőiben és eljárásában közreműködő segédje.

69. §. Ő általa készíttetnek az igazgató kijelölése és irányadása folytán, az intézet felsőbb vonalban való szellemi vezetésére vonatkozó s egyéb fontos ügyiratok.

70. §. Az ellenőr ellenőrt akadályoztatása esetén az igazgató megbízásából rendszerint az első tiszti őrök helyettesíti. (II. R. 23. §.)

71. §. A házi tanács üléseiben a jegyzőkönyvet ő vezeti. (I. R. 84. §.)

72. §. Az első tiszti őrök az intézeti közőröknek, szolgálatukban leendő kiképzésük végett, a téli hónapok minden másodvasárnapján legalább egy óráig tartó oktatást ad, melyben nemcsak a részükre kiadott utasítást magyarázza meg, hanem az intézetben követett rendszer, a fennálló szabályok, s a kitűzött cél felől is felvilágosítani igyekszik őket s hozzájuk intézett kérdések által meggyőződik arról, hogy előadását kellően megértették — s emlékezetükben megtartják-e?

73. §. A fegyrintézet kezeléséhez tartozó mindazon könyvek, lajstromok és nyilvántartások, melyek az intézet pénztára, gazdászata, iparüzlete vagy élelmezése körébe nem tartoznak, az első tiszti őrök által vezetettnek.

74. §. A beszolgáltatott fegyenczek neveinek, beszállításuk és kiszabadulásuk idejének pontos bejegyzése az intézet anyakönyvében, (I. R. 5. §.) az ítéletnek és értesítő táblázatoknak az igazgatóval s az illető lelkeszszel való közlése szintén az első tiszti őrök kötelességeihez tartozik.

Továbbá ő állítja ki az elbocsátandó fegyencz részére szóló igazolványt (I. R. 81. §.), valamint a törvényhatóságához e részben intézendő értesítvényt is (I. R. 80. §.).

Ugyanő készíti az intézetben elhalt fegyenczekre vonatkozó pontos jegyzéket s a minden egyes halálesetnél kívánató értesítvényt. (I. R. 51. §.)

75. §. A fegyintézeti iroda iktatókönyvét az első tiszti őrnök vezeti, s a kiadványozást is ő eszközli.

Az igazgató vagy helyettese fogalmazványait, valamint a sajátjait is rendszerint ő tisztázza.

Általában minden tisztázatot köteles a kiadás előtt a fogalmazvánnyal összeegyeztetni, és ennek megtörténtét a fogalmazványra feljegyezni, s csak ezután terjeszti az illető iratot az igazgató elé aláírás végett. A kiadandó leveleket vagy csomagokat személyesen tartozik bepecsételni s a hivatal-szolga által postára küldeni.

76. §. Az intézet hivatalos pecsétje az első tiszti őrnök által őriztetik, de az igazgató engedelmé nélkül bármikor használnia vagy bárkinek kiszolgáltatnia tilos.

77. §. A levéltár kezelése és rendben tartása szintén az ő teendőihez tartozik.

78. §. Ezeken felül az igazgató által reábizott egyéb hivatalos teendőkben is köteles hiven eljárni.

V. FEJEZET.

Utasítás a második és harmadik tiszti őrnök számára.

79. §. A második és harmadik tiszti őrnök azon teendőkön és eljárásokon felül, melyeknek elvégzésével s a gondnok által a III. Fejezet határozataihoz képest megbíznak, még az igazgató által netán reájuk ruházott egyéb hivatalos ügyeket is pontosan elintézni tartoznak.

80. §. A gondnokot rövid távolléte alatt az igazgató jóváhagyása mellett rendszerint a második őrnök helyettesíti. (II. R. 44. §.)

81. §. A II. R. 66. §-ában érintett kimutatások, jelentések és beadványok fogalmazásán és tisztázásán kívül, a második és harmadik tiszti őrnök foglalkozásai közé tartozik

még: a fegyenczek létszámának nyilvántartása, a fegyenczek munkanapjait feltüntető napló vezetése (II. R. 44. §.) s végül az év fordultával az igazságügyministeriumhoz felterjesztendő statisztikai táblázatoknak az orvos, lelkészek és tanító közreműködésével leendő szabatos betöltése is.

Ezen teendők részleteit a gondnok felügyelete alatt egymás között, a szerint, a mint rendes foglalkozásukhoz képest egyiknek vagy másiknak inkább körébe vágunk, méltányosan felosztják.

VI. FEJEZET.

Utasítás a fegyintézeti orvos számára.

82. §. A fegyintézeti orvos hatásköre kiterjed az intézet összes egészségügyi viszonyaira, valamint a beteg fegyenczek, fegyőrök, hivatalnokok s ezek családjainak gyógyítására. Hogy e fontos hivatásának megfelelhessen, szükséges, hogy a tudománynak színvonalán álljon, és annak haladásait figyelemmel kísérni és elsajátítani igyekezzék.

83. §. Az orvos a betegek gyógyításában független; egyéb intézkedéseire nézve annyiban korlátoztatik, a mennyiben azok kivitele a házirendet érintené; e tekintetben rendelkezéseinek érvénye az igazgató jóváhagyásától függ.

84. §. Az orvos lehetőleg az intézetben, vagy legalább annak közelében lakni, s az alább meghatározott időn kívül is bármikor hívassék, az intézetben megjeleni tartozik; ezenfelül minden rendkívüli alkalommal, például szokatlan zivatar, tűzvész vagy a fegyenczek lázadása esetén, mihelyt az tudomására jut, azonnal az intézetbe sietni, és ha szükséges, orvosi segílyt nyújtani köteles.

85. §. Az intézeti orvosnak a magángyakorlat csak hivatalos kötelességének lelkiismeretes teljesítése után, s annak sérelme nélkül engedhető meg.

86. §. Az orvos köteles az intézet összes helyiségeit s különösen azokat, melyek a fegyenczek letartóztatására szolgálnak, hetenkint egyszer bejárni, s a szükséges tisztaságról, a kellő szellőztetésről és az egészség fentartására megkíván-

tató hőmérsékről meggyőződést szerezni. A talált hiányokról azok orvoslása végett az igazgatóságnak jelentést tesz.

87. §. Az orvos az intézet munka- és hálótermének légtartalmához képest kiszámítja, hogy azok mindegyikébe hány fegyencz helyezhető el egészségöknek veszélyeztetése nélkül. Az erről készített jegyzéket az igazgatónak átadja.

88. §. Az orvos köteles gondosan felügyelni a fegyenczek ételmének minőségére; ezen czélból időnként megjelen a konyhában, meggyőződést szerez az ottani tisztaságról, megizleli az étkeket, megvizsgálja az edényeket; és ha az étkek minősége ellen vagy más tekintetben alapos kifogásai vagy észrevételei vannak, azokról az igazgatóságnak a kellő intézkedés végett azonnal jelentést tesz.

Hasonlóképen megvizsgálja az orvos a kenyeret is, mely czélból a fegyenczek számára készült kenyeret naponként megizleli; végül időnkint az intézeti kenyérliszt s egyéb ételmi raktárakat is megsemléli.

89. §. A fegyenczek ruházata s ágyneműi tekintetében ellenőrzi az orvos, hogy azok az évszaknak s az egészség kívánalmainak megfelelőek legyenek, és különösen, hogy a melegebb ruhaneműek annak idején kiadassanak.

90. §. A testi tisztaságnak, a fegyenczek rendes füröztetésének, úgy a fürdőhelyiségeknek ellenőrzése szintén az orvos kötelességeihez tartozik.

91. §. A magán- és sötét fogságban letartóztatott fegyenczeket az orvos naponként meglátogatja, s ha azt tapasztalná, hogy ezen büntetés az illetőnek elmebeli vagy testi állapotára káros befolyást gyakorol, az igazgatóságnak erről azonnal jelentést tesz.

92. §. Minden újonnan beszolgáltatott fegyenczet az orvos úgy testi, mint elmebeli állapotára nézve azonnal gondosan megvizsgál. Ezen vizsgálatok eredményéről pontos jegyzék vezetendő.

Az orvos ugyanekkor írásban nyilatkozik a felől is:

a) vajjon az illető fegyencz nehéz vagy könnyű munkák végzésére alkalmas-e?

b) hogy különösen névszerint mely munkák lennének az illetőnek egészségére káros hatással.

c) hogy az ítéletileg kimondott súlyosbítások: bőjt, bilincs stb. alkalmazása, illetőleg végrehajtása azonnal, vagy csak bizonyos idő múlva, vagy egyáltalán nem foganatosítható-e? a tagadó vélemény körülményesen indokolandó.

Az erre vonatkozó írásbeli jelentés az illetőnek megvizsgálása után az igazgatósághoz azonnal beküldendő s alkalmilag a főfelügyelőség elé terjesztendő.

93. §. Mindazon esetekben, midőn az orvosnak valamely büntetési súlyosbítás vagy fegyelmi büntetés végrehajthatása felől kell nyilatkoznia véleményét, minden más tekintet mellőzésével, egyedül az orvosi szempontokra alapítsa.

94. §. A himlő ellen be nem oltott fegyenczek beoltását, illetőleg a már régen beoltottaknak új beoltását köteles az orvos évenként megtenni.

95. §. Nehogy a fegyenczek valamelyike a kórodától való alaptalan félelem, tudatlanság vagy előítélet miatt netaláni betegségét eltitkolhassa, köteles az orvos a fegyenczek közt a munka- vagy hálótermekben hetenkint legalább egyszer megfordulni, a gyanusakat gondosan megvizsgálni, és a betegekre nézve azonnal intézkedni.

96. §. A jelentkező fegyenczeket az orvos a napirend által meghatározott reggeli órában rendelési szobájában fogadja.

Ez alkalommal mindenkit türelmesen meghallgat; a gyengélkedők orvosi tanácsot, s ha szükséges, gyógyszert ad vagy rendel; a betegeket pedig a kórházba véteti fel.

97. §. A kórházban a betegségek neme szerint következő osztályok állíttassanak fel:

- első osztály: belső betegségek;
- második « külső betegségek;
- harmadik « szembetegségek;
- negyedik « ragályos betegségek számára.

Ha az intézetben több kórodai szoba áll az orvos rendelkezésére, a különféle betegségek szerint további osztálya-

zásokat is tehet. Elváratik különben minden fegyintézeti orvostól, hogy a vezetése alatt álló kórodát az orvosi tudomány mai színvonalán tartsa, s intézeti gyakorlatában a tudomány legújabb vívmányainak megfelelő sikert mutasson fel.

98. §. Az orvos köteles naponkint rendszeren kétszer s szükség esetén többször is a kórodát meglátogatni; ez alkalommal a betegekkel résztvevő hangon, de mindig komolyan érintkezzék, és a hol szükséges, a kellő igazságos szigorral lépjen fel.

99. §. A kórházi főfelügyelő s a betegápolók teendőikre nézve közvetlenül az orvos rendelkezése alatt állanak; a kinek azonban kötelessége őket a betegek ápolására nézve kellőleg utbaigazítani és arra felügyelni, hogy kötelességeiket hiven teljesítsék. A visszaélőket vagy hanyagokat megfenyítés a használhatlanokat pedig használhatókkal való felváltás végett az igazgatónak feljeleníti.

100. §. A betegek étele s itala naponkint az orvos által határoztatik meg; az egyes betegek részére megállapított étkek az illetőnek fejtáblájára feljegyeztetnek.

A másnapra megrendelt összes étkekről a megelőző nap délutánján rendes étlap készítendő, és az a délutáni jelentés alkalmával az igazgatónak kézbesítendő.

101. §. A gyógyszerek rendelésénél igyekezzék az orvos az állam érdekében lehetőleg takarékosan eljárni.

A gyógyszerértárba küldendő orvosi rendelvények mindig az illető fegyencznek nevével s ágyszámával látandók el s az igazgatónak láttamozás végett előlegesen bemutatandók.

Az orvos ügyel fel arra is, hogy a gyógyszerek a kellő időre elkészüljenek s a meghatározott mennyiségben és minőadassanak ki.

102. §. Valamely fegyencz halála esetén az orvos rendelkezik arról, hogy a holttest mikor vitessék a halottas kamrába. Az orvos köteles mindazon holttesteket, melyek az orvosi tudományra nézve érdekes tanulmányokat ígérnek, felbonczolni s a bonczolásról jegyzőkönyvet írni. Ezenkívül az orvos a hullát 48 óra lefolyta után eltakaríttatása vagy a rokonoknak

való kiadása előtt gondosan megvizsgálja s a halál kétségtelen voltáról az igazgatónak írásbeli bizonyítványt ad.

103. §. A meggyógyult fegyenczek a kórodából azonnal elbocsátandók, mihelyt ez egészségük veszélyeztetése nélkül megtörténhetik. Az orvos rendelkezésétől függ: vajjon az elbocsátott a munka és élelmezés tekintetében lábbadozónak tartassék-e s mennyi ideig?

104. §. A netalán terhes nőfegyenczek szülésének közeledtekor gondoskodni fog az orvos, hogy azok állapotukhoz mért bánásmódban, ellátásban és annak idején bábaseségilyben részesüljenek.

A csecsemő elválasztására nézve az orvos véleménye irányadó.

105. §. Az orvos folytonosan figyelemmel kíséri a fegyenczeknek nem csak testi jólétét, hanem kedély- és elméleti állapotát is. Ha az utóbbi tekintetben valamely fegyenczen netalán kóros változást tapasztal, igyekeznie kell azt az illetőnek lelki állapotához alkalmazott bánásmóddal megszüntetni. A nagyobb fokú elmebetegségben szenvedőket az igazgatónak, az országos tébolydába szállításuk végett, azonnal bejelenti; egyidejűleg pedig az illető egyénnek kórtörténetét is beadja, az igazságügyministeriumhoz leendő felterjesztés végett.

106. §. Ragályos betegségek, vagy valamely betegségnek rendkívüli számban való fellépése esetére szoros kötelességvé tétetik az orvosnak a baj okát kifürkészni s az igazgatósággal egyetértve oda hatni, hogy a veszély minden lehető eszközzel megszüntetessék. Ily esetben az igazságügyministeriumhoz rögtön jelentés teendő.

107. §. Az orvos köteles minden év kezdetén az intézetnek mult évi egészségügyi viszonyairól lelkiismeretesen s pontosan kidolgozott jelentést készíteni, melyben következő pontok tárgyalandók:

a) az intézet egészségügyi viszonyainak általános leírása, összehasonlítva a megelőzőtt esztendővel;

b) azon okok s körülmények elősorolása, melyek az

egészségi viszonyok kedvező vagy kedvezőtlen voltára, a betegségek számarányára befolyással voltak, például: időjárás légmérséklet, helyi körülmények, táplálás, foglalkozás stb.;

c) az uralkodott betegségek nemének s jellegének leírása;

d) egyáltalán kimutatás a kórodában a lefolyt év alatt ápolt fegyenczek, az előfordult betegségek és a betegségek napok számáról; kitüntetendő egyszersmind az is, hogy a kórodába felvettek közül hány egyén bocsáttatott el gyógyulttan; hány gyengélkedő állapotban; hány halt meg, s hány maradt további ápolás alatt? Ugyanily kimutatás a fegyőrökről is készítendő;

e) felsorolandók a véghezvitt műtétek sikerükkel együtt; némely nevezetesebb betegségek esetek, az azokban követett gyógymóddal és az alkalmazott szerekekkel együtt;

f) az orvosi tudomány és művészet körében tett nevezetesebb fölfedezések vagy javítások leírása;

g) kimutatás a netalán megkísérlett vagy véghezvitt öngyilkossági esetekről s az azokban használt eszközökről;

h) az elmebetegségek s örületek elsorolása az illetők kórtörténetének leírásával;

i) a gyógyszerelésről általában, s másrészt a czélszerűség s takarékoság szempontjából szerzett tapasztalatok. Végül

k) egészségügyi észrevételek s javaslatok.

Ezen jelentés az évnek első hat hete alatt elkészítendő, s az orvos által kitöltendő statistikai táblázattal együtt az igazságügyministeriumhoz leendő felterjesztés végett az igazgatóságnak beadandó.

VII. FEJEZET.

Utasítás a fegyintézeti lelkészek számára.

108. §. Az országos fegyintézetekben alkalmazott lelkészek az intézet hivatalnokai, s ezért a házi-rend tekintetében közvetlenül az igazgatónak, közvetve pedig az igazságügyministernek vannak alárendelve; egymás irányában egyenlő rangban állanak. A vallás körébe tartozó működésekre nézve

saját egyházi törvényeik irányadók, de ha egyházi felsőbbbségeiktől oly utasítást kapnának, a mely az ezen utasítás által felállított szabályokkal bármiben összeütköznék, azt teljesítés előtt az igazgatósággal közölni s illetőleg fontosabb esetekben annak útján az igazságügyministeriumhoz felterjesztteni tartoznak.

109. §. A lelkészek komoly kötelessége, hogy működésökben az igazgatósággal ellentétbe ne helyezkedjenek, hanem azt az intézet magas céljának elérésében egész erejükkel támogassák.

110. §. A fegyintézeti lelkész magasztos hivatása a fegyenczek vallási és erkölcsi javítására irányul. Ez okból az isten ígéinek hirdetésén és illetőleg a szentségek kiszolgáltatásán kívül még különösen kötelessége, a fegyenczekkel egyenkint foglalkozni, lelki állapotukat megismerni, és az illetők kedélyéhez alkalmazott erkölcsi oktatás által őket megtérésre indítani és a javulás útjára vezérelni.

111. §. A lelkészek a vallásukhoz tartozó beszolgáltatott fegyenczek ítéleteinek másolatait és egyéb iratait az igazgatóság által kiszabott időre megkapják oly célból, hogy azokat tanulmányozzák s illetőleg röviden feljegyezzék.

Ennek megtörténte után a lelkész a fegyenczet maga elé rendeli, hogy annak erkölcsi oktatását és vezetését azonnal megkezdje. E tekintethen általában oda törekedjék, hogy a fegyenczet a szeretet szavaival megindítsa és bizalmát megnyerje; további oktatásaiban azután különös tekintettel legyen a fegyencz kedélyére, bukásának indokaira és egész lélekállapotára, s általában használja fel a vallási és erkölcsi érület mindazon hatalmas rugóit, a melyeket az illető egyénre nézve leghatályosabbaknak hisz.

112. §. A lelkész minden egyes fegyencznél különös figyelemmel legyen tanításainak hatására, és a jó vagy rossz eredményhez képest folytassa vagy módosítsa eljárását az illető fegyencz iránt.

113. §. A lelkészek vasárnapokon és ünnepeken délelőtt és délután, úgyszintén minden csütörtökön reggel az intézet-

nek e célra rendelt helyiségében isteni tiszteletet és vallásos s erkölcsi oktatást tartanak hiveik számára.

Az isteni szolgálathoz a fegyenczek a szokásos egyházi énekeket zengik s ezért azokra az intézeti tanító által be-tanítandók. Az igazgatóságnak gondoskodnia kell arról, hogy a hitvallása szerinti isteni szolgálatra minden fegyencz meg-jelenjék.

114. §. A katolikusok, görögök és görög-keletiek miséjénél egy fegyőr vagy egy jóviseletű fegyencz segéd-kezik.

115. §. A kórházi betegek lelki üdvére szintén minden vasárnapon és ünnepen az igazgatósággal egyetértőleg meg-határozandó időben rövid isteni tiszteletet tartanak az illető lelkészek, a mennyire t. i. ezt a helyiség megengedi.

116. §. Az általános határozatokban meghatározott hit-elemző oktatás minden fegyenczre egyaránt kötelező, és a lelkészek is kötelesek azt a megszabott napokon és órákban pontosan megtartani.

117. §. Ezenfelül kötelessége a lelkészeknek, a fegyenczeket munkatermeikben hetenkint többször, a kórodában, fegyelmi fogságban vagy magánzárákában levőket pedig nap-onként meglátogatni, és velük ezen alkalommal erkölcsi javulásukra szolgáló módon társalogni.

Különös gondot fordítsanak a lelkészek a magánfogság-ban levő fegyenczekre is, s igyekezzenek a magánynak a fegyenczek kedélyállapotára gyakorolt hatását azok erkölcsi javítására felhasználni.

118. §. A lelkészeknek jogában áll az egyes fegyencze-keket lelki és erkölcsi állapotukról való beszélgetés, vagy vala-javulásukra kedvező befolyással bíró esemény közlése végett az igazgatóság útján hivatalos szobájukba felhivatni; külön-ben kötelesek a lelkészek az önként jelentkezőket is elfo-gadni; de ha azt tapasztalnák, hogy némelyek őket üres panaszokkal, vagy hazugságokkal tévutra vezetik, vagy a beszélgetést csak munkakerülésből kívánják, az ilyeneket magától bizonyos időre eltilthatja.

119. §. A lelkész soha se használja befolyását arra, hogy a fegyenczeknek valami kedvezményt szerezzen, nehogy ezek bűnbánat helyett képmutatásra ösztönöztessenek.

120. §. A gyónás, áldozás s illetőleg urvacsoraosztás karácsony, husvét és pünkösöd ünnepei alkalmával történik.

Ezekre senki nem kényszerítettetik; azoknak azonban, kik e szentségekhez önként járulnak, az igazgatóság a kellő előkészületre elégséges időt enged.

121. §. A betegek vigasztalása, s illetőleg a haldoklónak a végszentségekkel leendő ellátása a legfontosabb lelkészi teendők egyike lévén, a lelkészek ebbeli kötelességüket a betegek kívánságára a nap és éj bármely órájában egész készséggel teljesíteni tartoznak.

122. §. Oly esetben, midőn egy haldokló vagy súlyosan beteg fegyencz valamely büntényre vonatkozó fontos felfedezéseket tesz a lelkésznek, igyekezzék ez őt rábírní, hogy vallomását két intézeti hivatalnok előtt körülményesen és a bizonyítékok kijelölésével megtegye és jegyzőkönyvbe foglaltatni engedje. Ha a fegyencz szóbeli vallomásra nem, de halála esetére felhasználható írásbeli vallomásra hajlandó, akkor ez a következőképen történhetik meg:

A fegyencz vallomását sajátkezüleg írja és aláírja, a lelkész azonban figyelmeztesse őt, hogy a tényt minden körülményeivel és a szükséges bizonyítékok megemlékezésével írja le. Az elkészült irat kellőleg bepecsételendő és borítékára a következő felirat jegyzendő: «N. N. fegyencznek . . . év . . . hó . . .-ik napján az n.-i országos fegyintézetben halála esetére tett végnyilatkozata».

Ezen irat a fegyencz haláláig a lelkész által őrzendő, ha azonban a fegyencz felgyógyúlna és nyilatkozatának megsemmisítését kívánná, a lelkész tartozik ezt az ő jelenlétében teljesíteni.

Ha a fegyencz meghal, a lelkész a nyilatkozatot az igazgatóság útján az igazságügyi ministeriumhoz terjeszti fel.

123. §. Minden elhalt fegyencz vallásos szertartással az illető lelkész által kikisérve temettetik el.

124. §. Ha valamely keresztény felekezetnek az intézetben lelkésze nincs, ennek hiveit a hozzá rokon felekezet lelkésze tartozik a vallásban és erkölcsben oktatni, betegségökben lelki vigaszt nyújtani és haláluk esetén eltemetni. Kivételnek csak az urvacsora tekintetében van helye, melynek kiosztására mindig az illető felekezetnek lelkésze hivatik meg.

125. §. Különben elváratik a fegyintézeti lelkészekről, hogy egymás iránt kölcsönösen türelemmel és jóakarattal viseltessenek, a más felekezetű rabok térítgetésétől óvakodjanak és általában eljárásukkal vallási surlódásokra okot ne szolgáltatassanak.

126. §. A lelkész különös gonddal legyen azon fegyenczekre, a kik az intézetből való kiszabadulások küszöbén állanak; igyekezzék kitudni abbeli szándékukat, hogy mely uton akarnak kiszabadulások után becsületesen megélni, és a visszaeséstől megmenekülni. A hallottakhoz képest azután szolgáljon az illetőknek elméleti tehetségeikhez és viszonyaikhoz mért jó tanácsokkal és utmutatással.

127. §. Minden lelkész köteles működésének sikeréről az év folytán tett jegyzetei alapján az év végével részletes jelentést készíteni, és abban az intézet állapotát és saját észleteit hiven, tartózkodás nélkül megírni. E jelentésre vonatkozólag tájékozásul a következő pontok jelöltetnek ki, mint a melyekre a lelkész jelentésében különös figyelmet tartozik fordítani:

A jelentés szóljon az isteni tiszteletről általában ünnepeken és vasárnapokon, a templomban és kórodában; a biblia és evangelium magyarázatának sikeréről általában, vagy egyes különös esetekben; a sikernek az intézeti viszonyokban vagy a fegyenczekben fekvő akadályairól; végre a fegyenczeknek az isteni szolgálatban való részvétéről.

Továbbá felemlítendő: a bibliai történet és hitelmező oktatás tárgyai; az ezekben történt haladás, ennek akadályai és a lelkésznek ezek elhárítására vonatkozó javaslatai.

Megérintendő még az oltári szentség, illetőleg urvacsora kiszolgáltatása, az abban részesültek száma és azok szaporodásának vagy csökkenésének okai.

A jelentés különös súlyt fektessen a fegyenczek erkölcsi javítására nézve szerzett tapasztalatokra és észleletekre; és pedig először is vonatkozással a büntett elkövetése előtti időre; tüntesse ki a büntettek okait, p. a részegeskedés, zavart családi viszonyok, elhanyagolt nevelés, előítéletek, csábítás, nyomor, korcsmázás és egyéb okok befolyását a büntettek számára.

Másodszor, ismertesse meg a fegyenczek vallási és erkölcsi állapotát beszolgáltatásuk alkalmával.

Harmadszor, adja elő a fegyenczek viszonyait családjaihoz, hogy küldöttek-e övéiknek segélyezéseket, tettek-e lépéseket neheztelő szüleik vagy rokonaik kibékítésére és mily sikerrel? történt-e házasságon kívüli gyermekek törvényesítése utóházasság által; bontattak-e fel házassági kötelékek és történtek-e ágytól és asztaltól való elválások a fegyenczek házastársai részéről stb.

Azonkívül még a magánzárkákban levő fegyenczekekről szerzett tapasztalatok is fölemlítendők.

Ezen jelentés s illetőleg jelentések, az év lefolyta után hat hét alatt elkészítendőek és az igazgatóságnak beadandók, az igazságügyministeriumhoz való felterjesztés végett.

VIII. FEJEZET.

Utasítás a fegyintézeti tanító számára.

128. §. A fegyintézeti tanító feladata, hogy a fegyenczekeket az általános határozatokban kijelölt tantárgyakban képezze és általában a fegyenczek javítását ismereteik gyarapítása, elméleti tehetségeik kiképzése, és előítéleteik leküzdése által hatályosan előmozdítsa.

129. §. A tanító az általános határozatokban meghatározott tárgyakon kívül egyéb közhasznú ismeretekről is tartson népszerű előadásokat.

130. §. A tanítónak oktatásait a fegyenczek szellemi képességeihez kell alkalmaznia; e célból szükséges, hogy

tanítványainak jellemét és egész egyéniségét alaposan kiismerni igyekezzék.

A szükséges iskolai könyvekre nézve a házi-tanácshoz tesz jelentést, a mely azok beszerzése iránt azonnal intézkedik.

131. §. A tanító a fegyenczek oktatásában nem szorítkozik csupán az iskolai órákra, hanem hogy a fegyenczekre minél nagyobb erkölcsi befolyást nyerjen, az iskolán kívül is a munkaszünetek idején, és különösen vasárnapokon közöttük gyakrabban megjelen, iskolai feladványaik megfejtésében nekik jóakarató utmutatásokat ad, egyesek kikérdezése által tanításának eredményéről meggyőződik és a gyengébb felfogásukat buzdításaival ösztönözni, magyarázataival elősegíteni igyekszik.

132. §. A tanító az igazgatónak mint iskolai felügyelőnek a tanítás módjára nézve adandó utasításait követni tartozik.

Fegyelmi tekintetben a tanító mint intézeti hivatalnok, szintén az igazgatónak és közvetve az igazságügyi ministeriumnak van alávetve.

133. §. A tanító osztja be a fegyenczeket az iskolába; s rendes jegyzéket vezet mindazon fegyenczekekről, a kik iskolába járnak.

Ezen jegyzékbe bejegyzi a fegyencz képzettségének fokát a felvételnél; továbbá azon körülményt, hogy az illető iskola-köteles-e vagy pedig önként jelentkezett? végül kitünteti a tanulók képességét, szorgalmát és azoknak képzettségét az iskolából való elbocsáttatásukkor.

Ezenkívül minden tanóra végén összeírja azon iskola-köteles fegyenczeket, a kik a tanításról hiányzottak, és e jegyzéket az igazgatónak naponként átadja.

134. §. Azon esetben, ha az iskola több osztályra oszlik, felügyel a tanító arra, hogy a segítségére rendelt fegyőr az oktatást helyesen végezze. Ennek a szükséges utasításokat a tanító meghallgatásával az igazgató adja, de azok helyes végrehajtását közvetlenül a tanító ellenőrzi.

135. §. A tanító egy tanórát sem mulaszthat el az igaz-

gató előleges engedelve nélkül. A fegyenczek írásbeli dolgozatainak kijavítását a tanórákon kívül teljesíti.

136. §. A tanítótól megkívántatik, hogy tettei és viselete által a fegyenczeknek példányképül szolgáljon. Ezért szükséges, hogy minden szavát és tettét nyugalom, komolyság, türelmesség, erély, tapintat és igazságosság jellemezzék.

137. §. A tanító szigoruan ügyeljen és ügyeltessen arra, hogy az iskolában csend és figyelem uralkodjék.

Az ezek ellen vétőket intse meg, a fékezhetleneket pedig az iskolából rögtön távolíttassa el. Ezeket és mindazokat, akik intéseinek nem engedelmeskednek, megfenyítés végett az igazgatónak jelentse fel.

138. §. Az iskolába járó fegyenczek minden év junius hónapjának utolsó vasárnapján rendes vizsgát tesznek és ez alkalommal egyszersmind próbairásokat is készítenek. A vizsgálat főleg a tanulók értelmi haladásának kipuhatolására irányuljon. A vizsgálat eredményéről az igazságügyi ministeriumhoz részletes jelentés adandó be.

139. §. A vizsgálat után julius hóban az iskolai tanítás szünetel. A tanító ezen időt az igazgató tudtával tetszése szerint használhatja.

140. §. Az iskola számára beszerzett táblák, könyvek, írásminták, papir stb. a tanítónak leltár mellett adatnak át és az újabb beszerzések is az igazgatóságnál e célra levő jegyzékbe bevezettetnek és átvételök a tanító által aláírásával bizonyíttatik. A tanító köteles a neki átadott tárgyak jó karban tartására ügyelni és a felhasznált iskolai szerekről pontos számadást vezetni; végül még köteles arra is felügyelni, hogy a fegyenczek a papirral és írószerekkel vissza ne éljenek és az iskolai szereket el ne csempészszzék, el ne rontsák vagy piszkolják. Az ily kihágások a vétkesek megfenyítése és az okozott kár megtéríttetése végett az igazgatónak feljelentendők s azért a tanító a fegyenczeket erre jó eleve figyelmeztetni tartozik.

141. §. A tanító egyszersmind az intézet könyvtárnoka és a fegyenczek számára alapított könyvtárt ő kezeli. E tekintetben köteles:

a) a könyvtárt rendezni, a munkákat tartalom szerint jegyzékbe vezetni és három osztályra osztani, t. i. 1. vallásos tartalmuakra, a hová a hittanok, énekes könyvek stb. jönnek; 2. a földmivelés és iparra vonatkozókra; 3. hasznosan mulattatókra. Továbbá köteles:

b) a könyvek hetenkénti kiosztását és beszedését kezelni, a mit olyformán eszközöl, hogy az osztálybeli főfelügyelőkkel összeírta az olvasni kívánó fegyenczek neveit és az általuk kívánt könyveket; e jegyzék az intézeti lelkészek közt körzendő és ha azok ellene kifogást nem tesznek és láttamozásukkal ellátják, a tanító az illető könyveket a főfelügyelőnek átadja s viszont annak idején azoktól visszakívánja. Ha valamely lelkész a hiveihez tartozó valamely fegyencznek kiadandó könyv ellen alapos kifogást tesz, a tanító ezen könyvet ki nem adhatja. A kiszolgáltatott könyvek nyilvántartásának módja a könyvtárnoktól függ; végre köteles a tanító:

c) arról gondoskodni, hogy a fegyenczek számára a szükséges könyvek évenként beszereztesse. Ez okból a lelkészek véleményét is kikérve, a szükségeseknek tartott könyvek jegyzékét a házi tanács elé terjeszti, a mely azt véleményével együtt az igazságügyi ministeriumhoz küldi fel.

142. §. Az ünnepi és vasárnapi isteni tisztelet emelésére a tanító orgonajátszás és a fegyenczek énekének vezetése által szintén közreműködik.

HARMADIK RÉSZ.

Szolgálati utasítás a felügyelő személyzet részére.

I. Közörök számára.

1. A közörök vagy fegyőrök és nőfelügyelők az intézeti igazgatóság által vétetnek szolgálatba. A férfiak egyenruhát kapnak, melyet folytonosan viselnek; a nőfelügyelők azonban a saját költségükön beszerzendő egyszerű és sötét-szürke öltönyt csak a szolgálatban kötelesek viselni.

Szolgálatba léptükkor a meghatározott esküt mindnyájan leteszik s a jelen utasításból betanulás végett egy nyomtatott példányt kapnak, melyet gondosan megőrizni s a szolgálatból való kiléptük alkalmával visszaadni tartoznak.

2. §. A közőrök az igazgató fegyelmi hatósága alatt állanak, de feltétlen engedelmességgel tartoznak minden fegyintézeti hivatalnok iránt is és azok megelégedését kötelességeik buzgó és pontos teljesítése és erkölcsi viseletük feddhetlensége által kell kiérdemelniök.

3. §. A közőrök hivatva levén a fegyenczeknek jó példát mutatni, ruházatuk mindig tiszta és csinos, magatartásuk pedig komoly, nyugodt és józan legyen.

4. §. A közőrök egymás közt jó egyetértésben éljenek; társaikat a szolgálati kötelességek teljesítésében készséggel támogassák. A felügyelői kötelességekről az egyik hivatalnok által a téli hónapok vasárnapjain tartott előadásokon mindnyájan, a kiket ebben szolgálatuk nem gátol, megjelenjenek, a tanítást figyelmesen hallgassák s azt emlékezetükben megtartani igyekezzenek. A ki a tanításról az igazgatótól kért előleges engedelem vagy szolgálatbeli akadályoztatás nélkül elmarad, fegyelmi büntetéssel sújtatik.

5. §. Azon esetben, ha valamelyik hivatalnokot veszély fenyegetné, különös kötelessége a börtönőrnek, annak egész bátorsággal védelmére kelni; az e részbeni mulasztás vagy gyávaság elbocsáttatással fenyítettetik.

6. §. A közőr kötelezve van egész erejét és minden idejét a fegyintézet szolgálatára szentelni s ezért nem csak a meghatározott órákban köteles az intézetben jelen lenni, hanem minden véletlen s előre nem látott veszély, például: égháború, tűzvész, vagy a fegyenczek zendülése esetén, történjék bár éjjel vagy nappal, mihelyt az tudomására jut, azonnal a főőrtanyára sietni tartozik.

7. §. A közőr azon helyet, a melyre szolgálattétel végett állíttatott vagy kirendeltetett, el nem hagyhatja addig, míg a főfelügyelőtől erre engedélyt nem nyer, vagy más egyén által szabályszerűen fel nem váltatik.

8. §. A közőr az intézet tulajdonához tartozó tárgyak közül semmit magához nem vehet; valamint az igazgató tudta és engedelmével nélkül a fegyenczek által sem a maga, sem idegenek számára semmit nem dolgoztathat.

9. §. A közőr szolgálata három részre oszlik és pedig:

a) az osztálybeli vagyis közvetlen;

b) az általános vagyis napos és

c) az éjjeli felügyeletre.

10. §. Közvetlen felügyeletre az illető fegyőrnek naponként bizonyos számú fegyencz adatik át, kikre a munka- és hálóteremben, folyosókon, kertben vagy udvaron folytonosan vigyázni kell.

Ebbeli szolgálatában a következőket tartandja szem előtt.

11. §. A közőr különös figyelmet fordít arra, hogy az illető fegyenczek a házi szabályokat, a napirendet megtartsák, az igazgatónak netalán különös parancsait teljesítsék s hogy veszélyes eszközök, egyáltalában olyanok birtokukba ne jussanak, melyek munkájukhoz nem szükségesek. A fegyenczek csoportosulása tiltva lévén, ezt megakadályozni törekedjék s ha észreveszi, hogy ugyanazon fegyenczek mindennek daczára többször igyekeznek egymással találkozni, lehetőleg szerezzen magának tudomást beszélgetésük tárgyáról és ha a fegyenczek az összejövetelt ismételve feltűnőleg megkísértik, ezt az őrparancsnoknak azonnal köteles feljelenteni.

12. §. Ha a fegyőr arról értesülne, hogy a rabok közt zendülés, szökés vagy bármely az intézet nyugalma és rendjét zavaró merénylet vagy kihágás terveztetik, akkor ne bocsátkozzék önhatalmulag annak bővebb nyomozásába, hanem rögtön tegyen jelentést előljárójának és annak utasítása szerint cselekedjék. Ha az ily hirt netalán valami fegyencztől tudta meg, ennek nevét a többi fegyenczeknek tudtára adnia nem szabad.

13. §. Miután a munka-termekben minden fegyencznek ki van jelölve saját helye, melyen folytonosan megmaradni s az egész munkaidő alatt szorgalmasan dolgozni tartozik, a fegyőr nem engedheti meg, hogy a fegyenczek helyet cserél-

jenek, helyeikről szükségtelenül eltávozzanak vagy a munkálkodást időközben megszakítsák s tétlenül vesztegeljenek; továbbá a fegyőrnek nem szabad semmi olyan beszélgetést tűrni, a mely az illető fegyenczek munkájának végzésére nem okvetlenül szükséges.

14. §. Minden fegyőrnek kötelessége azon fegyenczet, kit az intézet bármelyik helyiségében felügyelet nélkül vagy tétlenül talál, habár nem tartozik is azok közé, kik közvetlenül az ő őrizete alá rendeltettek, munkájához visszavezetni. Ha pedig ezt egyéb teendőjének mulasztása nélkül nem tehetné, tartsa őt magánál mindaddig, míg egy más őrnek átadhatja; az ily esetet azonban az őrparancsnoknak minden esetre be kell jelentenie.

15. §. A fegyőr folytonosan figyeljen arra, hogy a fegyenczek a feldolgozás végett kiadott anyagot vagy a kész munkát szándékosan el ne rontsák, ki ne cseréljék, vagy maguk számára fel ne használják; úgyszintén, hogy a szükségleteik fedezésére adott tárgyakat vagy élelmiszereket el ne rontsák, cseréljék vagy ajándékozzák.

16. §. Arról, hogy a fegyenczek magukat testileg tisztán tartsák, ruhájokat idején kijavítsák, szintén a közőrök felelősek.

17. §. A fegyőrök szigoruan ügyeljenek arra, hogy a fegyenczek rendelkezéseiket teljesítsék, s ha kellő engedelmesre nem találának, kötelességöknek ismerjék, az engedetleneket az őrparancsnoknak azonnal feljelenteni; óvakodjanak azonban az elhirtelenkedett, szükségtelen vagy túlszigorú parancsolgatástól.

18. §. A fegyenczeknek lökdösése, ütése, verése vagy bármi más módon történhető önhatalmú bántalmazása, úgyszintén azok ingerlése, gunyolása, bűneiknek szemükre lobbantása vagy szidalmazása szigorú fegyelmi büntetés terhe alatt tiltatik.

19. §. A reájuk bizott fegyvert a felügyelők a következő esetekben használhatják:

1. Az igazgató rendelete folytán a fegyenczek zendülése alkalmával.

2. Ha a felügyelő a fegyencz által személyében megtámadtatik, vagy ily megtámadással szolgálat közben komolyan fenyegettetik.

3. Ha a fegyőr valamely megtámadott hivatalnokot vagy őrtársát a meggyilkoltatástól vagy megsebzéstől csak fegyverének használata által mentheti meg.

4. Midőn a megszökni készülő fegyencz az egyszeri «megállj» kiáltásra nem hallgatva, szökését folytatja s ezt a fegyver használata nélkül más módon meggátolni nem lehet.

5. Midőn a megszökött fegyencz nem engedi magát elfogatni és tettelegesen ellentáll.

20. §. A fegyver használata azonban a fentebbi esetekben is mindig a kellő korlátok közt s a szükséges óvatossággal, egyedül a védelemre vagy a szökés megakadályozására szorítkozva történjék; és főleg a személyes megtámadás visszaverése után minden további szurás, vágás vagy lövés szigorúan tiltatik, és fegyelmi, illetőleg bünvádi eljárás tárgyát képezné.

21. §. Ha a fegyenczek valamelyike rögtön megbetegednék, az osztálybeli fegyőr a napos örök által az őrparancsnoknak ezt azonnal bejelenti, hogy az illető fegyencznek a kórházba szállítása haladéktalanul megtörténhessék.

A közvetlenül felügyelő közörök a betegeknek látszó fegyenczeket, ha ezek önként nem jelentkeznének is, valamint a betegeknek jelentkezőket az orvosi látogatás idejében naponként név- és számszerint a napos felügyelőknek átadják, a kik azokat az orvoshoz vezetni tartoznak. Midőn azok az orvostól az osztályba visszakisértetnek, az illető fegyőr ujólag név- és számszerint átveszi őket, s a netán hiányzókról az őrparancsnoknak azonnal jelentést tesz.

22. §. Hasonló módon adja át s veszi ismét számba az osztályra felügyelő közör mindazon fegyenczeket, kik a lelkészhez, iskolába, sétára, fürdésre, külső munkára vagy bárhová vezettetnek, és ismét visszakisértetnek; s viszont maga is hasonló módon adja át este a főfelügyelőnek a hálótermekbe történő visszavezetéskor mindazon fegyenczeket, kiket reggel átvett.

23. §. A legszigorubban tiltatik az, hogy a fegyőrök a fegyenczekkel bármiképen összejátszanak vagy egyetértsenek; tiltott cselekedeteiket vagy kívánságaikat előmozdítsák vagy elhallgassák; pénzt, izeneteket, leveleket, hirlapokat, ételeket, italokat vagy bármi más tárgyat a fegyintézetbe vagy onnan kicsempésszenek.

E tilalom megszegői szigorú fogsággal és esetleg rögtöni elbocsátással is fenyítettnek.

24. §. A fegyőr köteles felügyelni arra, hogy a fegyenczek az intézet helyiségeit ne rongálják és el ne rondítsák. Minden e tekintetben tapasztalt kihágást vagy általában az intézeti épületeken, záracon, lakatokon talált hiányokat azonnal kötelesek az őrpáncsnoknak bejelenteni.

25. §. Minden őr felügyel arra is, hogy mindazon ajtók, melyek elővigyázatból rendszerint zárva tartatnak, mindig zárva is legyenek; ha illet valahol, — habár az ő felügyeletére bízott osztályon kívül is — nyitva talál, azonnal zárja vagy zárassa be, s e hanyagságról az őrpáncsnoknak jelentést tegyen.

26. §. Minden közőr, ki osztálybeli szolgálaton volt, mihelyt felváltatik vagy szolgálata véget ér, az őrpáncsnok előtt azonnal megjelenik, s jelentést tesz a szolgálata körében előfordult eseményekről. Ha ezek után az intézetből pár órára távozni akar, erre az őrpáncsnoktól kérhet engedélyt.

27. §. A szolgálat könnyítésére a felügyelők közül naponkint váltahozva a szükséghez képest két vagy több egyén általános, vagyis napos (inspectiós) szolgálatra rendeltetik ki.

28. §. A naposok szolgálata naponkint a fegyenczeknek felkelésére való jeladáskor kezdődik; ekkor az illető főfelügyelővel együtt a hálótermek megnyitásánál jelen vannak, s annak utasítása szerint a fegyenczek sorakoztatásánál, megszámlálásánál s átadásánál segédkezet nyújtanak.

29. §. Ezután a kijelölt fegyenczekkel vizet hordatnak; a minnek végeztével a konyhába mennek, s a reggeli leves hordásával megbízott fegyenczek közlekedése, be- és kimenetele fölött őrködnek.

30. §. Reggeli után az igazgatóhoz, orvoshoz vagy lelkészhez vezetik azon fegyenczeket, kiknek névjegyzékét azelőtt való este az őrzparancsnoktól megkapták.

31. §. Ezen szolgálatnak befejezése után a fegyenczek hálóterméit vizsgálják meg, a hol különösen arra ügyelnek, hogy az ágyak szabály szerint megvetve, az ablakok kinyitva s kelően kitámasztva legyenek.

A talált rendetlenséget azonnal helyrehozhatják.

32. §. A hálóterem megvizsgálásánál szorosan felkutatnak minden szegletet s ágyat a czélból, hogy a kitörésre vagy szökésre szolgáló vagy egyéb tiltott eszközöket megtalálják. Arra is kell ügyelniök, ha vajjon az ajtókon, zára-
kon, falakon, a kemenczék vaspántjain vagy ablakrostélyokon reszelés, törés, bontás, avagy más olyan sértés nyomai nem látszanak-e, a melyekből szökési merényletre vagy más visszaélésre lehetne következtetni.

33. §. Miután minden hálóteremnek részletes megvizsgálása naponkint alig történhetnék meg, szabályul kimondatik, hogy legalább hetenkint kétszer minden terem megvizsgáltassék; a vizsgálat azonban mindig sorban ne történjék, hanem az őrzparancsnok utasításához képest, változtatva eszközöltessék.

34. §. A déli étkezés idejekor a napos felügyelők az ételhordó fegyenczek viseletét, azok be- és kijárását kísérik őrszemmel; s az összes termeket végigjárván, felügyelnek arra, hogy minden fegyencz megkapja a maga részét. A netalán előforduló panaszok az őrzparancsnoknak bejelentendők.

35. §. A délutáni órákban a napos fegyőrök az őrzparancsnok által megrendelt szolgálatokat végzik; minden szombat délutánján két órakor pedig a fegyenczek tiszta fehér-ruháit az ezeket kezelő felügyelőtől a szükséges mennyiségben átvevén, azokat a fegyenczek ágyaira darabonkint kirakják.

36. §. A munka megszüntetésére adott esti jeladásra a napos örök a munkatermekbe indulnak, s ott a fegyenczek sorakoztatása, megszámlálása, a hálótermekbe vezetése és átvétele körül a főfelügyelő rendelkezései szerint segédkeznek;

ennek végeztével a munkatermeket sorba járván, azokat gondosan megvizsgálják, s a kemenczékben netán található tüzes szenet eloltják.

37. §. Az inspectiós fegyőrök naponként kétszer, délben és este, az őrparancsnok előtt megjelennek s a szolgálatuk körében az előfordult eseményekről jelentést tesznek.

38. §. Az éjjeli örök szolgálata a fegyenczeknek a hálótermekbe történt vezettetése után kezdődik s tart a következő reggelnek azon órájáig, midőn a fegyenczek a munkatermekbe kísértetnek.

Az egyes örök kétóránként váltatnak fel, de téli időben nagy hideg miatt az igazgató megengedheti, hogy a felváltás rövidebb időközökben történjék.

39. §. Az éjjeli örök kötelessége az intézet biztonságára s csendjére felügyelni; ezért örködésük alatt folytonosan ébren legyenek, az őrizetük alá tartozó tért minden öt perczben megjárják s állomásukat el ne hagyják.

40. §. Mihelyt a kitűzött órában a fegyenczeknek a lefekvésre jel adatott, a belső örök gondosan felügyelnek arra, hogy a fegyenczek csakugyan lefeküdjenek és a különvilágítást eloltsák; hogy az éjjeli lámpa minden hálóteremben világítson s a fegyenczek között teljes csend legyen. Minderről a hálótermek ajtai előtt való hallgatódzás s a figyelő lyukakon való időnkinti betekintés által kötelesek meggyőződni.

41. §. Ha a hálótermekben valamely fegyencz rögtön megbetegednék, avagy zaj, nyugtalanság, vagy bármínemű rendetlenség támadna, az ör kétszer kopog a terem ajtaján, s ha erre a nyugalom helyre nem áll, a legközelebb álló örnek e szót «jelentés» megmondja, vagy ha az távolabb áll tőle, megkiáltja. E szót azután a kiáltott örök sorszerint egymásnak adják mindaddig, míg a fő-örtanya előtti őrhöz jut, s ez által a vezénylettel megbízott főfelügyelőnek tudomására adatik. Ez utóbbi a jelzett helyre azonnal őrzjáratot indít, a melynek vezénylője a beteget a kórodába szállítani vagy esetleg a rendet helyreállítani és nagyobb veszély esetén az igazgatót rögtön tudósítani köteles.

Azon intézetekben, hol a fő-őrtanyára minden őr-állomásról csengetyű-zsinór szolgál, a fennemlített kiáltás elmarad, s helyette a csengetyűvel adatik jel.

42. §. Szökési kísérlet esetén az előbbi §-ban meghatározott módon az illető őr szintén azonnal jelt ad; de addig is, míg a segítség megérkeznék, a szökést, ha másképp nem lehet, fegyverének használatával is tartozik megakadályozni.

43. §. Az intézet külső területén felállított éjjeli őrök a netaláni szökési kísérleteken kívül arra is ügyelnek, hogy gyanus idegenek az intézethez ne közeledjenek; ha ilyeneket észrevennének, távozásra szólítják fel őket, és ha azok egyszeri felszólításra nem engedelmeskednek, vagy pedig viseletök által azon alapos gyanura adna okot, hogy valami merényletet szándékoztak elkövetni, akkor az illető őrt tartóztatassa le őket, s a 41. §-ban említett módon jelt adván, az elfogottakat a megérkező őrjáratnak adja át, az igazgató elé állítás végett.

44. §. Az intézetben vagy közelében kiütött tűzvész, a fegyenczek zendülése, kitörési kísérlete, megszökése vagy bármely nagyobb veszély esetén a fő-őrtanya előtt a szokásos módon lármajel adatik, melynek hallatára minden fegyőr az őrállomáson levőknek kivételével teljes fegyverzetben a fő-őrtanyára siet, hol az illető főfelügyelő által sorakoztatván, az igazgatónak vagy helyettesének parancsait bevárja.

45. §. Az éjjeli őrök a szolgálatuk ideje alatt előfordult eseményekről minden reggel az őrparancsnoknak jelentést tesznek.

II. Utasítás a kapus számára.

46. §. A kapusnak szolgálata reggel a fegyenczek felkelésére való jeladással kezdődik s tart esti 9 óráig. Ezen idő alatt folytonosan a főbejárás kapujánál tartózkodik s állomását a legrövidebb időre sem hagyja el a nélkül, hogy jelentése folytán a főfelügyelő helyettesítéséről ne rendelkezék.

47. §. A kapusnak kötelessége minden ki- és bemenő személyt figyelemmel kísélni, az ismeretlentől nevét és járata célját megkérdezni, hogy ezekről bármikor kellő jelentést tehessen.

48. §. Minden idegen, ki a kapunál bebocsáttatás végett megjelenik, az igazgatósági irodába vezetendő; idegennek tekintetik pedig mindaz, ki az intézet hivatalnoki karához vagy a felügyelő személyzethez, avagy ezeknek az intézetben lakó családjához nem tartozik.

Oly személyek, kik az intézetben üzletüknél fogva gyakrabban megjelennek, például: mészáros, sütő, élelemszállító stb., az igazgatóságtól egyszer mindenkorra szabad bebocsátási engedélyt nyerhetnek, a miről a kapus külön értesítettik.

49. §. A kapus az intézetben alkalmazott vagy ismert személyeken kívül senkinek sem engedi meg, hogy csomagokat vagy bárminemű feltűnő tárgyakat az igazgatóság engedélye nélkül az intézetből ki- vagy oda bevigyen.

50. §. A kapus fegyőr kísérete nélkül fegyenczet a kapun soha ki nem bocsát; azon esetben pedig, midőn azok kellő kíséret mellett az intézet külső udvaráról valamely munka végzése után visszavezettetnek, ruhájukat egész testükön megtapogatja és zsebeiket megvizsgálja, nehogy valamely tilos eszközt vagy tárgyat becsempészszenek.

51. §. Besötétedéskor a kapu bezáratik s a szolgálathoz tartozó személyzeten kívül többé senki sem ki, sem be nem járhat.

Esti 10 órakor a szolgálati szobában a kapus is lefekhetik. Azon öröknek, kik 10 óra után kérnek bebocsáttatást, csak azon esetben nyithatja fel a kaput, ha az igazgatótól a kimaradásra engedélyt kaptak s az e felől az őrparancsnok által kiállított írásbeli engedélyt távozásuk alkalmával a kapusnak kézbesítették.

Az őrparancsnok, a főbb hivatalnokok és családjaik éjjel is bármikor bebocsátandók.

III. Utasítás a főfelügyelők számára.

52. §. Minden főfelügyelőre egy-egy fegyencosztály bízatik és az azon osztályba tartozó fegyenczek neki névszerint átadatnak. Ezekre azután különösen felügyel, hogy a meghatározott szabályokat és napirendet megtartsák, és a munka-

időben folytonosan és szorgalmasan dolgozzanak; ezenkívül felügyel a közőrökre, hogy azok az utasításokban foglalt szolgáltatot pontosan teljesítsék; végre számadást vezet azon házi eszközökről s leltári tárgyakról, melyek gondviselésére bízattak.

53. §. Az előbbi §-ban meghatározott kötelességből következik, hogy a főfelügyelők az osztályukba tartozó fegyenczeket minden reggel és este a hálótermekből történő kibocsátásuk és oda való visszatérésük alkalmával pontosan megszámolják és napközben gyakrabban utána nézzenek annak, hogy a közőrök kötelességeiket teljesítsék. Az észrevett rendtelenségeket s hiányokat azonnal orvosolni, vagy esetleg azokról az őrzparancsnoknak jelentést tenni tartoznak.

54. §. Valahányszor a fegyenczek nagyobb számmal sétára, templomba vagy bármi más helyre indíttatnak, az illető osztály főfelügyelője jelen lenni s a rend tartására ügyelni tartozik.

55. §. A főfelügyelők a fegyenczek bilincseit hetenkint kétszer egy közör jelenlétében megvizsgálják, s ha azt tapasztalják, hogy valamelyik meg van sértve vagy épen elrontva, a helyett rögtön mást veretnek fel s az esetről az őrzparancsnoknak jelentést tesznek.

56. §. A főfelügyelők a hálótermeknek a közőrök által a 32. §-ban előirt módon hetenkint legalább kétszer teljesítendő megvizsgálását nem csak hogy ellenőrzik, hanem azonfölül az osztályukba tartozó szobákat hetenkint egyszer maguk is megvizsgálják s a fegyenczeket elégséges őrizet jelenlétében időnkint megmotozzák.

57. §. Fegyelmi hatalommal a főfelügyelők a közőrök vagy fegyenczek felett nem birnak; de kötelesek azoknak minden kihágását vagy mulasztását az őrzparancsnoknak följelenteni.

58. §. A kórházi szolgálatra rendelt főfelügyelőnek különös kötelességeihez tartozik, hogy az orvosi látogatások alkalmával a kórházban jelen legyen, az orvosnak rendelkezéseit följegyezze, s azokat a betegápolók által pontosan tel-

jesíttesse: és hogy a betegekkel nem csak maga szeliden s a kellő emberséggel bánják, hanem szigorúan ügyeljen arra is, hogy a betegápolók is úgy viseljék magukat a betegek irányában.

59. §. Az étkek kiosztása alkalmával különösen arra ügyel a kórházi főfelügyelő, hogy minden beteg megkapja a neki rendelt adagot, s hogy az ételek valamikép ki ne cseréltessenek.

60. §. Ha egy új beteg vétetik fel a kórházba, a főfelügyelő őt a kijelölt ágyba fekteti, s minden, a betegek számára rendelt szükséglettel ellátja. — Ez okból a felügyelete alatt álló fehérruha-, ágynemű- és egyéb készletet folyton rendben tartja s gondoskodik arról, hogy a készletben álló tiszta mennyiség a szükséglet fedezésére mindig elégséges legyen.

61. §. Azon esetben, midőn az orvos valamely nehéz betegnek a haldoklók szentségével való ellátását már szükségesnek tartja, a főfelügyelő ezt kiméletesen s szeliden közli a beteggel; s azt felhívja, hogy a szentség elfogadására kellőleg előkészüljön. Ha valamely beteg a nap vagy éjnek bármely órájában a lelkésszel szólni akarna, a főfelügyelő azonnal köteles ezt az illető lelkésznek jelenteni. A végszentség kiszolgáltatása alkalmával felügyel, hogy a szobában kellő csend s vallásos áhitat uralkodjék.

62. §. Midőn valamely betegnek végórája közeledik, ennek ágyát spanyol-fallal el kell fedni, hogy a többi beteg a halálos küzdelem látásától s ennek benyomásától lehetőleg megkíméltesse. A spanyol-fal mindaddig ott marad, míg az elhalt egyén holtteste az orvos rendelete szerint a kóródából el nem távolíttatik.

63. §. A főfegyőrök is kötelesek azon előadásokon, melyeket számukra a téli vasárnapokon az ellenőr tart, szorgalmasan megjelenni, és a hallottakat a legnagyobb buzgalommal elsajátítani.

IV. Utasítás a munkavezetők számára.

64. §. A munkavezetők ott, hol az intézetek házilag kezeltetnek, az igazgató helybenhagyása mellett a gondnok által fogadtatnak fel, a gondnoknak fegyelmi hatalma alatt állanak s alapos ok miatt az igazgatóság beleegyezésével el is bocsáthatók. Szolgálati rangjuk egyenlő a főfelügyelőkével. A munkavezetők kötelesek magukat az intézeti szabályoknak s a gondnok rendelkezéseiknek alávetni s oly magaviseletet tanusítani, hogy azáltal a gondnok s illetőleg az igazgatóság bizalmát megnyerjék s a fegyenczeknek jó példával szolgáljanak.

65. §. A munkavezetőnek feladata az lévén, hogy a fegyenczeket bizonyos mesterségben oktassa, szükséges, hogy ő maga azon mesterségben tökéletes jártassággal bírjon. Az oktatónak különösen arra kell törekednie, hogy alapos és könnyen érthető tanítása által a fegyenczekben munkakedvet ébresztszen; ugyanezért a fegyenczekkel szelíden és jóakarólag, de mindig a kellő komolysággal bánják.

66. §. A munkavezetők az egész napi munkaidő alatt kötelesek a fegyenczek közt lenni, azokat folytonosan munkára szorítani; továbbá a felügyeletük alatt dolgozó egyének munkáját figyelemmel kísérni és többször utána látni, hogy a fegyenczek a munka-anyagot el ne rontsák, hanem tiszta, tartós és szilárd munkát készítsenek.

A munkavezető a rest vagy hanyag dolgokat a gondnoknak bejelenti; valamint azokat is, kik a rájuk bízott munka-anyagot elrontották; ez utóbbi esetben feljelenti egyzersmind azt is, hogy a munka-anyag egészben vagy részben lett-e használhatlanná; mennyire becsüli az okozott kárt; s végre, hogy az véletlenség, vigyázatlanság vagy rosszakarat által okoztatott-e?

Ezenkívül gondos figyelmet fordít a mesterségéhez tartozó s neki számszerint átadott eszközökre s ügyel arra, hogy azok csak a kijelölt célra s megfelelő módon használtassanak, hogy azokkal semmi visszaélés ne történjék, s hogy

kijavíttatás végett annak idején az igazgatóságnak átadásának.

67. §. A munkavezetők az anyagokat a feldolgozásra a gondnoktól kapják ki; a munka-anyag nekik megmérve vagy megszámlálva adatik át és ők annak mennyiségét s minőségét az általuk e célra külön vezetendő könyvbe bejegyezni tartoznak.

68. §. A munkavezetők az anyagot a fegyenczek közt feldolgozás végett kiosztják s feljegyzik egyszersmind, hogy abból mindenik fegyencznek mennyit adtak át.

A kész munkát a fegyenczektől beszedik s azzal a kapott nyers anyag fejében a gondnoknak beszámolnak.

A gondnok rossz vagy hanyag munkát a vezetőtől el nem fogad. A netalán hiányzó anyagért, ha a hiányt igazolni nem tudja, a munkavezető kártérítéssel tartozik.

69. §. A munkavezető köteles a gondnok bővebb utasítása szerint egy «megrendelési könyv»-et tartani, s abba a megrendelt munkákat, a darabok számát, a megrendelés és elkészülés napját, a felhasznált anyagok mennyiségét, az elkészítésre fordított időt s az azzal foglalkozott fegyenczek nevét bejegyezni.

70. §. A munkavezetők az intézeten kívül az igazgatóság engedelmé nélkül sem személyesen, sem családjuk vagy hozzátartozóik által mesterséget nem folytathatnak, sem a fegyenczekkel oly munkát nem készíttethetnek, mely a megrendelési könyvbe bejegyezve nincs; továbbá semmiféle eszközt, munka-anyagot vagy kész munkát az intézetből ki nem vihetnek. E tilalom megszegői fenyíték alá vonatnak, s esetleg a szolgálatból azonnal elbocsáttatván, ellenük kártérítési kereset indíttatik.

V. Utasítás az őrparancsnok számára.

71. §. Az őrparancsnok az összes felügyelő-személyzet közvetlen előljárója, a ki az igazgató parancsainak alapján az intézet összes rendészetéről gondoskodik, a házszabályok s napirend pontos megtartására s az őrszemélyzetre felügyel.

Fontos állásánál fogva megkívántatik tőle, hogy kötelességeit a legpontosabban teljesítse és alárendeltjei részéről semmi hanyagságot el ne tűrjön.

72. §. Az őrzőparancsnok az intézetben lakni s ott folyton jelen lenni köteles. Az intézetből csak az igazgatóság tudtával távozhatik.

73. §. Az újan beszolgáltatott fegyenczek az igazgatóság által átvétetvén, azok szabályszerű megvizsgálása, füröztetése, megnyirása és átöltöztetése az őrzőparancsnok közvetlen felügyelete alatt történik meg. Az igazgatóság utasításai szerint szintén az őrzőparancsnok rendelkezik arról, hogy az újonnan beszolgáltatott mikor állíttassanak az orvos és lelkész elé; melyik magán-zárkába zárassanak; továbbá, hogy a magánfogság kiállása után az igazgatóság által meghatározott osztályba, munka és hálóterembe osztassanak be.

74. §. A fegyenczek felkelése, a munkatermekbe indulása s a napirendben megszabott különféle teendők megkezdése, vagy elhagyása az őrzőparancsnok által rendelt jelre történik; szóval: közvetlenül ő intézkedik a felől, hogy a napirend úgy a fegyenczek, mint a fegyőrök által pontosan megtartassék.

75. §. Az őrzőparancsnok osztja be a fegyőröket az igazgatótól vett utasítás szerint a napi-szolgálatra; szintén ő ügyel fel arra, hogy azok mindenike kijelölt helyét elfoglalja s kötelességeit pontosan teljesítse.

76. §. Az őrzőparancsnok különösen felügyel a következőkre: hogy a háló- és munkatermek naponként megvizsgálattassanak; az összes helyiségek tisztán tartassanak; a fegyenczek sétálása alkalmával a szükséges biztonsági szabályok el ne mulasztassanak; a fegyenczek osztályok szerint elkülöníttessenek; továbbá, hogy a fegyenczek a munkahelyiségekben folytonos felügyelet alatt legyenek; hogy a bőjtre kötelezett fegyenczek az ebéd ideje alatt a többiektől elkülöníttessenek; hogy a fürdés alkalmával rendetlenség ne történjék; hogy a kórodai konyhában az orvos engedelve nélkül sem az örök, sem a fegyenczek részére semmi ne főzessék; hogy a fegyen-

czek hálótermekbe vonulásuk alkalmával megszámláltassanak; hogy a hálótermek s folyosók ajtai jól bezárassanak s a kulcsok éjjelre az őrtanyán vezénylő főfelügyelőnek átadassanak; s végre, hogy a kiszabadulandó fegyenczek, mihelyt saját ruháikat megkapták, többé a fegyenczek közé ne bocsáttassanak.

77. §. Az őrparancsnok rendes jegyzéket vezet az egészséges és beteg fegyenczek naponkinti létszámáról; továbbá arról, hogy minden háló- és munkaterembe névszerint mely fegyenczek vannak beosztva. Ennek alapján ő állítja össze a naponkint kiszolgáltatandó teljes böjti és kórodai étadagok számát; az erre vonatkozó s másnapra elkészített jegyzéket minden este a meghatározott időben az igazgatóságnak átadni tartozik.

Ezenkívül «rendeletek könyve» cím alatt kétféle jegyzéket vezet még az őrparancsnok; az egyikbe bejegyzi, hogy névszerint minden fegyőr a napnak különböző óráiban hová van szolgálattételre kirendelve; a másikba pedig beiktatja mindazon napi-parancsokat, melyek az igazgatóság által a fegyőrökkel vagy fegyenczekkel leendő közlés végett neki kiadattak. A fegyőrök szóbeli jelentéseinek és saját tapasztalatainak alapján végül: naponkint reggeli 8 órakor írásbeli jelentést tesz az igazgatónak mindazon napi eseményekről, melyek az intézetben a lefolyt 24 óra alatt előfordultak.

Az ezen czikkben megszabott írásbeli munkák végzésére, szükség esetén egy alkalmas fegyőrt rendelhet az igazgatóság az őrparancsnok segítségére.

78. §. Az intézetben, vagy közelében kiütött tűzveszély, a fegyenczek zendülése vagy erőszakos kitörési kísérlete esetén köteleztetik az őrparancsnok az igazgatónál azonnal megjelenni s annak parancsait egész lélek-éberséggel és bátorsággal pontosan végrehajtani. Az ily alkalommal tanúsított hanyagsága, mulasztása vagy gyávasága a szolgálatból való elbocsátását vonhatja maga után.

79. §. Jelen utasításnak egy nyomtatott példánya — köteles tanulmányozás végett — az őrparancsnoknak kiadandó.

Az új házsabályok életbeléptetésével a javító rendszer s a büntetés fokozatos végrehajtási rendszere (progressív rendszer) lett megállapítva.

A rendszeres vallási és elemi tanítás, a visszaesés korlátozására vonatkozó intézkedések, — a végrehajtást illetőleg: a magánelzárás, ennek lejártával a fegyenczeknek életkor és erkölcsi minőség szerint való osztályozása: az 1869. évi szabályzatban leltek gyökeret.

A tisztviselők erkölcsi feladatainak megvalósítása, szerzett tapasztalataik szabad nyilvánítása s megvitatása érdekében szervezett házi tanács biztos öntudattal kezdte meg működését. Az intézetek tisztviselőit egy magasztos célra törekvő lelkesedés hatotta át. Különösen a lelkészek jártak elől vallási feladatuk teljesítésében.

«Feltárvák előttem a magánzárkák ajtóit — írja egyik fegyintézeti lelkész — s szembe állok egyenkint az emberi kebel rejtelmes hajlamaival, kiaknázom az emberi szív örvénylő rétegeit, olvasok a szemek tükrében, az arcok vonalaiban s lélektani tapasztalataim lekipásztori működésemet lehető sikerre vezetik.»

Az igazságügyi kormány folytatta a börtönrendszer megkezdett tanulmányozását. Az 1869. évi július hó 23-ikán 2161. szám alatt kelt utasítás folytán ugyancsak Csillag László osztálytanácsos és Tauffer Emil fogalmazó küldettek ki Francia és Angolország, továbbá Belgium, Irhon és Hollandia fegyházainak megsejmlélésére.

A kiküldöttek az alábbi intézetek megsejmlélésére utasítottak:

Belgiumban: a louvain-i, vilvorde-i, namur-i, gent-i; Hollandiában: az amsterdam-i; Angliában: a pentonville-i; Irhonban: a dublin-i, spike-island-i, lusk-i, smithfield-i; Franciaországban: a La Roquette és a Mazas fogházak megsejmlélésére.

Különösen utasítottak az illetők «hogy az úgynevezett írlandi rendszert minden fokozatban gondos tanulmányuk tárgyává tegyék.»

A kiküldöttek a külföldi fogházak állapotairól, az azokban alkalmazott rendszerekről ezuttal is nagyobb terjedelmű jelentést készítettek.

* * *

Az 1867. és 1868-ik évben a fegyházakra és börtönügyre vonatkozólag — az alaprendeleten kívül — fontosabb utasítások adtak ki:

Az 1867. augusztus 29-ikén 7844. sz. alatt kelt rendeletben meghagyatott, hogy az újonnan érkező fegyenczek beoltassanak.

Az 1867 október 12-én 923. eln. sz. alatt kelt rendelet intézkedett, hogy a sajtóvétségért fogságra ítélt egyének a megyei vagy a városi fogházakban helyeztessenek el. E rendelettel utasítottak az illető törvényhatóságok, hogy az ily elítéltek a közönséges bűnösöktől elkülönített tisztességes helyiségben zárandók el és társadalmi állásuknak s műveltségüknek megfelelő szelidebb bánásmódban részesítendőek, megengedtetvén egyúttal nekik a szellemi foglalkozás s ehez szükséges szerek használata is.

Az 1868 október 18-ikán kelt rendelet meghagyta, hogy az egy évnél hosszabb szabadságvesztésre ítélt büntettek országos fegyintézetekbe szállíttassanak s miután a törvényhatóságok a fegyenczeknek országos fegyintézetbe szállítása-kor egymástól eltérő intézkedéseket tettek, szabályoztatott a beutalás módja.

1868 május 1-én a kir. kormányshéz felügyelete alatt álló erdélyi intézetek is az igazságügyministerium kormányzata alá helyezettvén: az összes fegyintézetek kormányzata egyesítettett.

A m. kir. orsz. fegyintézetekben az 1867-ik évben letartóztatott fegyenczek létszámáról az alábbi statisztikai kimutatásokat közöljük:

Létszámi mozgalmak.

Befogadhat a férfiak számára rendelt
öt intézet 3598 egyént.

I. számú tabella

a magyarországi s erdélyi öt országos fegyvinézetben az 1867. év folyamában letartóztatott férfi fegyenczek között
(Munkács, Szamosujvár, Illava, Lipótvár és Vác).

Létszám a múlt év utolsó napján	Növekedés				Fogyatkozás					Az év utolsó napján tett a létszám	A létszám állása			Az élclmezési napok száma			
	Büntetés megkezdésre beadott	Más állami fegyvinézetből áthelyeztetett	Az egész évben növekedett	A növekedéssel együtt az összeg	A büntetési idő leteltével kiszabadult	Kegyelmet nyert	Más fegyvinézetbe áthelyeztetett	Meghalt	Megszökött	A fogyatkozás összege	A létszám állása			egészséges	beteg	bőjtös	Összesen
3295	918	9	927	4222	943	358	4	362	1	1666	2646	2525	2934	933,796	92,876	292,597	897,019

Létszámi mozgalmak.

Befogadhat a két intézet 800 egyént.

I. számú tabella

a magyarországi s erdélyi két országos fegyházakban az 1867-ik év folyamában tartózkodott fegyenecznők között
(Mária-Nosztra és Nagy-Enyed).

Létszám a múlt év utolsó napján	Növekedés				Fogyatkozás					A létszám állása			Élelmezési napok száma					
	Büntetés megkezdése beadatott	Más állami fegyházakból áthelyeztetett	Az egész évben növekedett	A növekedéssel együtt az összeg	A büntetési idő leteltével kiszabadult	Kegyelmet nyert	Más fegyházakba áthelyeztetett	Meghalt	Megszökött	A fogyatkozás összege	Az év utolsó napján tett a létszám	legcsekélyebb	közép	legmagasabb	egészséges	beteg	bűjtös*	Összesen
337	69	—	69	406	115	71	—	11	1	198	207	207	269	342	87,495	7715	977	96,187

* A bűjtő napok száma csak egy intézetben volt kitudható.

Mint büntetési-nem az alkotmányos korszak beállta után is a börtön és a fogház maradt meg, s az osztrák büntető-törvénykönyv hatályba léptétől kezdve szabály volt, hogy az egy évet meghaladó szabadságvesztés-büntetésre elítéltek állami fegyintézetbe szállítottak s ott az 1869. évi február 10. kiadott igazságügyministeri rendeletben foglalt szabályok szerint egyenlő elbánás alá vétettek.

Az intézetek térfogat tekintetében nem voltak elegendők s a fennállott hét fegyintézetben a büntetés végrehajtása a közös fogság elvei szerint történt. A magánelzárás azonban mégis alkalmaztatott.

Szabály volt, hogy: «mindenik fegyencz — az átszállítás közben megbetegültek kivételével — beszolgáltatása napjától kezdve egy, egész hat hétig tartó magán-elzárásnak vettetik alá. Ennek első három napján rendes ételmezésben részesül ugyan, de reggeli levest nem kap, foglalkozásban nem részeül és senkivel sem beszélhet, magaviselete azonban különös figyelemmel kísértetik. A visszaesők e magánfogság kezdetén öt napig részesülnek ily bánásmódban. Ezen szabály végrehajtása a fegyintézetben létező magánzárkák számához képest történik.

A három, illetőleg öt nap elteltével az elkülönítés további tartama alatt a fegyencz foglalkozást nyer, az illető lelkész által erkölcsi s vallási, a tanító által pedig elemi ismereteire nézve megvizsgáltatik, s ezen felül az igazgató, orvos és munkavezető által szorgalmasan látogattatik.

A fegyenczek a fent megszabott magánfogság lejártával a következő osztályokra különítendőek el: Első osztályba osztandók a 24 évnél fiatalabb fegyenczek; a másodikba a 24 évnél idősebbek; a harmadikba a visszaesők. Ezenkívül az igazgatóra bízatik, hogy a lelkészek meghallgatása mellett, a műveltebb osztályokhoz tartozó fegyenczek számára külön osztályt, továbbá, ha a javítás érdeke megkíváná, még egyéb osztályokat is állíthasson; a mennyire t. i. az intézet építkezési és egyéb viszonyai ezt megengedik.

Az osztályok éjjelre, séta közben s általában a foglalkozás

nélküli időben feltétlenül elkülönítendőök egymástól. A munkatermekben szintén lehetőleg távol tartandók egymástól és a mennyiben ez lehetetlen volna, különösen őrködni kell a felett, hogy a külön osztálybeliek itt se közlekedhessenek.

A fiatal fegyenczek hálótermébe felvigyázónak egy idősebb korú s kitűnő magaviseletű fegyencz állítandó; de ezen bizalmi tiszttel olyan egyén fel nem ruházható, a ki haszná vágyból vagy más becsstelen indokból elkövetett bűntényért ítéltetett el.

E felvigyázó kötelessége: a hálószobában a csendet s rendet fentartani, erkölcstelen beszélgetéseket és tetteket meg nem tűrni, s a vétkeket az igazgatóságnak feljelenteni.

A visszaesők fokozott szigorú, de azért emberies bánásmódban részesítendőök. Ők a legkellemetlenebb s legpiszkosabb munkára alkalmazandók; féléven át minden kedvezményből föltétlenül kizárandók s a jobb viseletűek is csak fél év eltelte után részesíthetők az e szabály által megengedett kedvezményekben.»

A munkáltatásnál az alábbi szabályok voltak érvényben:

Minden fegyencz köteles a kijelölt órákban folytonosan és szorgalmasan dolgozni, a munka nemét az orvos és a holbérlet van, az illető előleges meghallgatásával az igazgató határozza meg.

A munkához való beosztásnál szem előtt tartandó, hogy: a mely rab valamely a fegyintézetben üzött mesterséget tud, lehetőleg abban, vagy valamely hasonló munkában alkalmaztassék; különben pedig taníttassék meg azon munkára, melyet értelmi felfogásának kisebb vagy nagyobb mértékéhez, korához, hajlamához és testi erejéhez képest, legkönnyebben és leghamarább megtanult s viszonyainál fogva kiszabadulása után is folytathat. A visszaesők azonban sohasem osztandók be azon mesterséghez, a melyet netalán előbbi büntetési idejük alatt az intézetben folytattak.

A fegyenczek munkakedvük ébresztésére, de főleg azon czélból, hogy kiszabadulásuk után rögtön ellátás nélkül ne maradjanak, — munkájok után bizonyos kisebb vagy nagyobb

pénzbeli jutalmat kapnak. Erre nézve a fegyenczek a házilag kezelt intézetekben, munkadij tekintetében három osztályba osztatnak, a következő elvek szerint:

az első osztályba osztatnak azok, kik valamely mesterségben már annyira jártasak, hogy önállóan hibátlan és jó munkát képesek előállítani s ezenfelül kitűnően jó viseletűek;

a második osztályba azok soroztatnak, a kik valamely mesterségben tökéletes képzettséggel ugyan még nem bírnak, de kellő utmutatás és felügyelet mellett elfogadható munkát készítenek, és különben magaviseletük jónak mondható;

a harmadik osztályba tartozik minden fegyencz mindaddig, míg mesterségében annyi jártasságot szerez, a mennyi a második osztályba való felvételhez — a jó viselet feltétele mellett — megkívántatik; — továbbá minden fegyencz, kit az igazgató rossz viselete miatt ezen osztályba sorol vagy leszállít.

Szintén a harmadik osztályba sorozandó továbbá: minden fegyencz beszolgáltatása napjától számítva három hónapon át, még azon esetben is, ha valamely munkanemet tökéletesen ért, és minden visszaeső büntetett fél évig beszolgáltatásától számítva.

Minden fegyencz az általa végzett munkának az igazgatóság által kiszámítandó tiszta jövedelméből egy megállapított hányadban részesül és pedig: az első osztályban $\frac{1}{4}$ a második osztályban $\frac{1}{6}$ részben, a harmadik osztályba sorozottak jutalmazást nem kapnak.

Azon intézetekben, melyekben a munkaerő bérbe van adva, a fegyenczeknek járó munkadijak mennyiségét a bérleti szerződések szabályozzák. Ily intézetekben a fegyenczek munkadij szerinti osztályozása akként módosul, hogy a fegyenczek munkájuk díjazására nézve csak két osztályra osztatnak; az első osztályba olyan fegyenczek jönnek, kik a házilag kezelt intézetekben a két első osztályba soroztatának, a második osztályba pedig olyanok, kik ott a 3-dik osztályba volnának osztandók.

A házi-munkások azon osztály szerint, melybe sorozvák, az elsőben 4, a másodikban 3 krajczár napibért kapnak.

Az osztályozást a munkavezetők ajánlatára személyes meggyőződés után az igazgató havonként eszközli.

A fegyencz büntetési idejének letelteig nem kapja meg jutalomdíjait, hanem azok az igazgatóság által vezetendő közös jegyzékben, valamint a neki kézbesítendő munkakönyvben javára iratnak, és havonként valamely takarékpénztárba tétetnek. Azonban az ezen pénzek után járó kamat nem a fegyenczet illeti.

A fegyenczek keresménye végrehajtás alá nem esik; de azon kárt, melyek a rájuk bízott munkaanyagban, vagy az intézet tulajdonához tartozó tárgyakban rosszakaratból vagy vétkes vigyázatlanság által okoztatnak, kötelesek az igazgató határozata alapján keresményükből megtéríteni.

A fegyencz büntetésének ideje alatt keresményével nem rendelkezhetik s így azt el sem költheti; csak kivételképen engedhető az meg a jobb viseletűeknek, a következő czélokra:

a) szegény szülők, háztartás, gyermekek vagy rokonok segélyezésére;

b) a büntette által okozott kár önkéntes megtérítésére vagy kárpótlására;

c) a fegyintézetben töltendő utolsó fél évben a kiszabadulás után folytatni szándékolt mesterség műszereinek vagy anyagszereinek beszerzésére;

d) erkölcsös vagy tanulságos könyvek vásárlására és levelek bérmentesítésére;

e) jobb élelmi szerekre, és naponként egy meszely borra, ha ezt valamely nagyobb betegség kiállása után a testi erő tökéletes helyreállítására az orvos szükségesnek találja;

f) egy-egy meszely borra minden második vasárnapon, a király Ő Felsége születése és Szt.-István király napján, de csak azon kitűnően jó viseletűeknek, a kiket az igazgató e kedvezményben esetről-esetre részesíteni méltónak tart.

A fentebbi kedvezmények közül a c) alattira a keresmények $\frac{1}{2}$ -e; a d) alattira $\frac{1}{4}$ -e költhető el. A többiekre elkölthető összegek meghatározása az igazgatóság belátására bízatik.

Az elhalt fegyencz keresménye s egyéb értéke azon esetben, ha tartási költségeit megtérítette, a temetésre fordított összeg levonása után, az illetékes hatóság útján örökösének kiadatik; ha azonban tartási költségeit meg nem térítette, keresménye és értéke a fegyalap javára esik.

A fegyenczeknek magukkal hozott, vagy övéiktől ajándékkép nyert pénzei a fenti szabályok szerint kezeltetnek és kamatra adatván, nekik kiszabadulásukkor kamatostul kézbesíttetnek.

A fegyenczek munkadíjainak félévénként felveendő kamatai a következő célokra fordíttatnak, névszerint: oly fegyenczek felruházására, kiknek kiszabadulásukkor ruhájok nincsen és azt keresményökből sem képesek szerezni; továbbá elhalt fegyenczek temetésének költségeire, ha azok saját keresménye arra elég nem volna; végül oly teljesen vagyontalan kiszabadulók mérsékelt segélyezésére, a kiknek megjavulása az igazgató, lelkész és tanító megegyező véleménye szerint alaposan várható.

A fegyencz kiszabadulásakor az ötöt illető pénzösszegnek csak $\frac{1}{3}$ részét kapja kezébe; a többi $\frac{2}{3}$ részt tartózkodási hatósága útján akkor kapja meg, midőn tartózkodása helyére megérkezett és a hatóságnál jelentkezett.

A fegyenczek tanítását illetőleg az alábbiak rendeltettek:

A fegyintézeti iskola két osztályból áll: az elsőbe azok kerülnek, kik az elemi ismeretekben semmi, vagy csak kevés jártassággal bírnak; a második osztályba az elemi ismeretekben haladottabbak soroltatnak.

Mindkét osztály szükség szerint alosztályokra különíthető.

Minden 26 éven alóli fegyencz iskolaköteles, s ismereteinek foka szerint valamely osztályba soroztatik; azonban az ennél idősb fegyenczek is saját óhajításukra vagy az illető lelkész kívánságára tanításban részesítendőők a mennyire ezt az iskolai helyiség engedi.

Az igazgató, a tanító véleményének meghallgatása után, a tanköteles korban levők közül is felmentheti az iskolalátogatás alól azokat, kik beszolgáltatásukkor az elemi ismeret-

retekben tökéletes jártassággal bírnak, vagy ezt büntetésök folyama alatt az intézetben megszerzik.

Az iskola-látogatás alól felmentettekről az igazgató által évenként külön kimutatás szerkesztendő s az igazságügyminisztériumhoz felterjesztendő.

Az egyes tanosztályok hetenkint öt órai tanításban részesülnek. A netaláni alosztályok oktatására a tanító jelenlétében egy önként vállalkozó alkalmas felügyelő is felhasználható. Az iskolai rend fentartása érdekében a tanításon egy fegyőr folytonosan jelen legyen.

Tantárgyak az első tanosztályban: az olvasás, írás és számtan elemei; a második tanosztályban: az előbbieken való továbbképzés és azonkívül a földmívelésben és állattenyésztésben, valamint a természettannak és Magyarország földleírásának elemeiben való népszerű oktatás.

A hitelemző és erkölcsi oktatást az illető lelkészek adják saját hiveiknek; ez oktatásra hetenkint minden csütörtökön délelőtt és délután egy-egy óra és szükség esetén több idő is fordíttatik, a midőn minden fegyencz kivétel nélkül megjelenni köteleztetik. — A vasárnapi önkéntes előadások tárgyai: a földrajz, természettan és történelem, vagy iparmozgalom köréből meritendők.

Ezek voltak az 1869. évi szabályzat főbb intézkedései.

* * *

A törvényhatósági fogházakról való gondoskodás az igazságügyi kormánynak nehéz feladatát képezte.

Az 1869. évi IV. t.-cikk az igazságszolgáltatást a közigazgatástól elkülönítvén s a törvényhatóságok birói hatalmát megszüntetvén, a törvényhatóságok a kir. bíróságoknak tényleg 1872-ben bekövetkezett életbeléptetéséig a fogház-állapotok javítására már nem törekedtek.

Annál nagyobb buzgalommal kezdte meg az igazságügy-minisztérium 1870-ben az átadandó törvényhatósági börtönhelyiségek viszonyainak megismerését, a mely célból több helyen vizsgálat tartatott.

Kimerítő tudomást szerzett az igazságügyminisztérium a börtönhelyiségek terjedelméről és minőségéről, a letartóztatott vizsgálati és elítélt foglyok számairól, valamint a mindkét nembeli foglyoknak az utóbbi években volt forgalmairól.

A kir. bíróságok részére a törvényhatósági börtönök s azok szerelvényei az 1871. évi XXXI. t.-cz. 32—34. §§-ai szerint engedtetek át. A vizsgálati foglyok és elítéltek, valamint a reájuk vonatkozó iratok és nyilvántartási könyvek átadása iránt az 1871. évi december hó 12-én 10.222. sz. alatt kelt igazságügyminiszteri utasításban történt intézkedés.

A börtönhelyiségek átvételénél s egyéb a helyszínén szükséges intézkedések foganatosításánál az 1871. évi október havában kinevezett kir. törvényszéki elnökök mint miniszteri biztosok működtek közre. Ezek vezették a fogházak gazdasági ügyeit is 1872 végeig.

Az 1871. évi XXXIII. t.-cz. a büntető törvénykezés számára egy új intézményt — a kir. ügyészség intézményét szervezte.

A kir. ügyészség intézménye a bírósági szervezettel egyidejűleg 1872 január hó elsején lépett életbe.

A kir. ügyészség, mint a törvénykezési szervezet egyik lényeges alkatrésze, az igazságszolgáltatás tökéletesbitéséhez lényegesen hozzájárult.

Az új bírósági szervezet a bünvádi eljárásban a birói, közvádlói és védői teendők szigorú elválasztását követelvén: az 1871. évi XXXI. t.-cz. — a törvényhatósági tiszti közügyész helyébe — a kir. ügyészt tette meg közvádlóvá, a törvény alkalmazása iránti eljárás megindítójává és ellenőrzőjévé.

A kir. ügyészségek felállításáról szóló törvény a «törvényszéki fogház» feletti felügyeletet, a bánásmód, rend, tisztaság és fegyelem feletti ellenőrködést a kir. ügyészekre bízta.

«A fogházak feletti felügyelet szükségessége — mondja az indokolás — nem lehet kérdés tárgya. Kérdés csak az: ki által gyakoroltassék a felügyelet. A törvényszék, vagy elnöke alig gyakorolhatja, mert sem hivatásához nem tartozik, sem azzal össze nem fér. Merülhetnek ugyanis esetek fel,

melyek következtében a tapasztalatokhoz képest fegyelmi vagy súlyosabb eljárás szüksége áll elő. Ily esetekben a törvényszék, ha egyéb functiókat is — bár megelőzőleg — gyakorolna: mintegy saját eljárása felett volna kénytelen bíraskodni. De különben a hosszabb tartamu fogságra ítelt fegyenczek az országos fegyintézetekben szoktak elhelyeztetni. Ha tehát a felügyelet súlyosabb esetekben nem tartozik a törvényszékek teendőihez, nincs ok, a melynél fogva azt a csekélyebb tartamu fogságra elítéltek irányában a törvényszékekre kellene bízni.

Végre a fogházak feletti felügyeletet a börtönrendszernek törvényhozás útján bekövetkező megállapításáig a fennálló szabályzat szerint kezeltek, melynek egyöntetű alkalmazása legcélszerűbben a királyi ügyészség által érhető el.»

Az 1872. évi január 2-án 1586. I. M. szám alatt kiadott Ügyészi Útasítás, a pesti kir. főügyésznek 1872 január 1-én 145. sz. alatt kelt körrendelete a fogházügygyel részletesen foglalkoznak.

Kozma Sándor, pesti kir. főügyész, hires szervezeti körrendelete így szólott a kir. ügyészekhez: Nevezetes részét képezendi még Önök hivatásának a hatósági börtönökre való felügyelet. A felügyelet szó egyszerű értelme eléggé definiálja az ezen iránybani álláspontot. Ösmerve hazai viszonyainkat, a kir. ügyész urak figyelmét éppen nem kívánom a még eléggé meg nem határozott philantrop elméletek magaslatai felé terelni, hogy azután szem előtt tévesszük a gyakorlati szükségeket. A hatósági börtönöknél a fogság tartalma, a helyiségek minősége, az eszközök csekély volta mellett nincs sem helye, sem ideje a theoretikus kísérleteknek.

«De a mely ügyész kívánja azt, hogy a felügyelete alatti börtönökben rend, tisztaság uralkodjék, a ki a fegyenczeknek és vizsgálati foglyoknak nem, kor és erkölcsi fokozat szerinti elkülönítését állandó rendszerképen keresztülviendi: az eleget tett s hivatását becsülettel töltötte be.»

Mindjárt kezdetben fogházrendtartási szabályok adattak ki.

1872 június hó 22-én 11,216. sz. alatt, az igazságügy-minister szabályrendeletet bocsátott ki a börtönök és a fogházak háztartási szükségleteinek meghatározása, azok fedezésének s az erre vonatkozó szerződések megkötésének módja, valamint a számadások vitelének tárgyában. E szabályzat kevés módosítással ma is érvényben van.

A fogházak gazdasági ügyeinek vitelét — 1873 január 1-én — a kir. ügyészek vették át.

1874 február 18-án 696. sz. alatt igazságügyminiszteri rendelet adatott ki a kir. elsőfolyamodású bíróságok fogházainak és börtöneinek kezelése és az azokban letartóztatottak irányában követendő bánásmód tárgyában.

A fogházak kezelésénél ezen rendelet épen oly alaprendeletet képez, mint a fegyintézetek számára alkotott 1869. évi rendelet, s módosított alakban — mindkettő mai börtönrendszerünk főszabályzata.

A kir. törvényszékek és járásbíróságok mellett létező fogházak feletti felügyelet tehát a kir. ügyészekre ruházott, a kik eme felügyeletet ma is gyakorolják s az ebből folyó igazgatási teendőket a törvényszéki fogházaknál maguk végzik, a járásbírósági fogházaknál pedig helyettük a kir. járásbirák teljesítik.

A főfelügyelet a kir. főügyészeket, a legfőbb felügyelet pedig az igazságügyminiszteriumot illeti meg.

A börtönügy a kir. törvényszékek és járásbíróságok fogházaiban 1880 szeptember hó 1-ig az 1874. évi február hó 18-án kelt utasítás szerint kezeltetett. Az 1872-ik évben a kir. törvényszéki (ügyészségi) fogházak száma a budapesti és marosvásárhelyi kir. főügyészségek területén 107, az ügyészségi fogházaktól elkülönített járásbírósági fogházak száma pedig 274 volt.* A kir. törvényszékek eredetileg megállapított

* A kir. törvényszékek és kir. járásbíróságok az 1871 : XXXI. t.-cz. illetőleg a m. kir. miniszterelnök, a m. kir. igazságügyminiszternek és Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánjának 1871 szeptember 14-én kiadott rendelete és az 1872. évi június 9-ről kelt kir. leirat által állíttattak fel.

számának 1875—1876-ban történt leszállítása folytán 1880-ban eme szám a kir. törvényszéki fogházaknál 68-ra szállt le, ellenben a járásbirósági elkülönített fogházak száma 308-ra emelkedett. (A budapesti és marosvásárhelyi kir. főügyészek jelentése. 1887.)

Megjegyeztetik, hogy a megszűnt kir. törvényszékek fogházai járásbirósági fogházakká lettek, továbbá hogy a kir. törvényszékek székhelyén működő kir. járásbiróságok rendszerint külön fogházzal nem bírnak, hanem foglyaikat a kir. ügyész felügyelete alatt álló kir. törvényszéki fogházban helyezik el.

Az 1874 július hó 1-én életbelépett, fentemlített 696. I. M. számú utasítás lényegesebb szabályai a következők voltak:

A szabályrendelet első része a bíróságok fogházainak és börtöneinek kezelését és az azokban letartóztatottak irányában követendő bánásmódot általánosságban, a második rész ugyanazt, az előlegesen letartóztatottak és vizsgálati foglyok, továbbá a fogságra és végül a börtönre ítélték tekintetében elkülönítve részletesen tárgyalja, míg a jelenben is érvényben levő harmadik rész a fogházadminisztrációval s az abból kifolyó fegyelmi hatalom gyakorlásának módozataival foglalkozik.

A szabályrendelet meghatározta, hogy a letartóztatott egyének befogadására a kir. járásbiróságoknál létező helyiségek általában «fogházak»-nak, a kir. törvényszékeknél levők pedig általában «börtönök»-nek neveztetnek.

2. §. Ezen fogházakba s illetőleg börtönökbe csak:

a) az előlegesen letartóztatottak,

b) a vizsgálati foglyok,

c) a fogságbüntetésre, és

d) az egy éven túl nem terjedő börtönbüntetésre elítéltek zárathatnak el.

3. §. A járásbiróságok által elítélt egyének általában a járásbiróságok fogházaiban töltik ki büntetési idejüket.

A czélszerű fogházat nélkülöző járásbiróságoktól az egy hónál hosszabb tartamú szabadságbüntetésre elítélt egy-

nek rendszerint az illető törvényszék börtönébe szállítandók be.

Ha a törvényszéki börtön helyiségei valamennyi letartóztatottnak czélszerű befogadására nem elegendők, vagy részben nem alkalmasak: a kellőleg el nem helyezhető rabok más törvényszék börtönébe helyezendők át.

Az egy évnél hosszabb börtönbüntetésre elítélt egyének, az alább szabályozott módon az országos fegyintézetekbe szállítatnak.

4. §. A kir. elsőfolyamodású bíróságok fogházaiba s börtöneibe rendszerint csak kir. bírósági ítélet, határozat, rendelet, meghagyás vagy megkeresés alapján lehet valakit befogadni.

7. §. A vádlott letartóztatása s elzárása kellő elővigyázattal, hogy meg ne szökjék, de egyszersmind becsületének és személyének lehető kiméletben tartásával foganatosíttassék. Ugyanez tartassék szem előtt, minden más elzárt irányában akkor is, ha a fogoly vagy rab egy fogházból vagy börtönből a másikba, vagy valamely országos fegyintézetbe szállítatik. Különös kimélettel kell az eddig feddetlen egyénnel bánni. Csak akkor lehet a letartóztatandó egyén irányában erőszakot használni: ha az ellenáll vagy szökni akar.

8. §. Mindenik fogoly vagy rab az e czélra alkalmazott őrszemélyzet által folytonos felügyelet alatt tartandó.

Az őrködést a férfi letartóztatottak felett a fogházi vagy börtönőrök, a letartóztatott nők felett pedig lehetőleg felügyelőnők teljesítik.

9. §. Minden fogoly vagy rab különbség nélkül rendszerint harmadik személyben szólítandó meg.

12. §. Az előlegesen s a fenyítő vizsgálat végett letartóztatottak az elítéltektől mindenkor elkülönítendők.

A mi az előlegesen letartóztatottakat és vizsgálati foglyokat illeti: a mennyire lehetséges, ezen letartóztatottak mindegyike külön zárva tartandó. Hol ez, elegendő s alkalmas helyiségek hiányában egyelőre foganatosítható nem volna: gondoskodni kell arról, hogy legalább az ugyanazon vétség

vagy büntett elkövetésében való részvétellel vádolt személyek egymástól egészen elkülönítve tartassanak.

A férfiak a nőktől, mind az előlegesen letartóztatottakat és vizsgálati foglyokat, mind pedig az elítélteket illetően, mindenkor föltétlenül teljesen elkülönítendőek.

Továbbá a lehetőséghez képest elkülönítendőek mind a vizsgálatiak, mind az elítéltek, s mind a férfiak, mind a nők közül:

a) a 18 éven aluli fiatalok az idősektől;

b) a csekélyebb vétséggel vagy kisebb büntettel terheltek s a kevésbé romlottak, a súlyosb vétséggel vagy nagyobb büntettel terheltek, vagy rossz hirben álló egyénektől, a visszaesőktől, az elvetemedett vagy megrögzött gonoszaktól; végül

c) a műveltebbek a műveletlenektől.

Ott, a hol a helyi viszonyok megengedik, még részletesebb elkülönítések is eszközölthetnek, tekintettel az életkorra, a letartóztatottnak fogsága ideje alatti és korábbi erkölcsi viselkedésére, műveltségi állapotára, társadalmi állására, s az elkövetett vétség vagy büntett minőségére.

Az eszközölt elkülönítések nemcsak a külön hálótermekben, hanem a munka, s a szabad légen való mozgás ideje alatt is, a mennyire csak lehet, következetesen foganatosítandók.

20. §. A fogház és börtönhelyiségek berendezésénél lehetőség szerint arra kell ügyelni, hogy elegendő számú s térfogatú fogdák legyenek a letartóztatottak befogadására, hogy a közös hálótermeken s illetőleg munkatermeken kívül, néhány magánzárka, s ezek között a fegyelmileg fenytettek számára egy-két sötét zárka is álljon rendelkezésre; hogy a betegek számára kórházul külön szobák rendeztessenek be, s halottaskamra is állíttassék fel. Továbbá, ha eszközölhető, legyen az épületben a fogházfelügyelőnek egy hivatalos szobája, fogadó szoba, őrtanya, a rabok részére fürdőszoba, mosókonyha; a börtön leltári tárgyai tartására, valamint a letartóztatottaktól elvett tárgyak megőrzésére is egy külön kamra; kemenczével felszerelt külön helyiség a tisztátlan foglyok és rabok s ezek

ruháinak a férgektől való megtisztítása végett; a padlás pedig ruhaszárításra alkalmaztassék. Végül szükséges, hogy a fogház vagy börtön egy vagy több oly udvarral rendelkezék, hol a letartóztatottak a szabad levegőn testi mozgást végezhetnek, s ezen zárt udvarok kerítése, ha t. i. épületekkel nincsenek körülvéve, a biztonságnak megfelelő magas és minden nyílástól vagy oly hasadéktól, melyen át közlekedni vagy ki- s betekinteni lehetne, teljesen ment legyen.

22. §. A fogház és börtön egyes helyiségei tekintetében megjegyeztetik, hogy azok a biztonságnak és a fogoly egészségének lehetőleg megfelelők legyenek. Az egyes szobák oly térfogattal birjanak, hogy azokban mindenik letartóztatottra legalább 600 köbláb levegő jusson. Hol a falak nem elég vastagok, vagy az egészség ártalmára nedvesek: belőlről hidraulikus mészszel vakolandók be és vastag deszkákkal bélelendők ki. A mennyiben a lég újítása más, czélszerűbb módon nem történik, mindenik szoba fenn az ablak felett vagy ennek felső részén, egy szelelő-lyukkal vagy csővel láttassék el. Az ablakok, erős keresztvasakkal, úgy alkalmaztassanak, hogy azok elég világosságot bocsássanak be, de azokon se ki-, se belátni, s közlekedni ne lehessen. Az ajtók vaspántokkal és kívülről erős kettős zárral látandók el. Az ajtó közepén 6—8 hüvelyknyi négyszögű nyílás vágandó, mely kívülről felnyitható és becsukható legyen, ez arra szolgálván, hogy friss lég bocsáttathassék be és az őr bármikor betekinthessen. A mennyiben a fogdák melegítésére más czélszerűbb fűtési mód nincsen alkalmazásban: a használatban levő kemenczék belől, valamint a kémények is vasrudakkal biztosítandók; a fűtésre szolgáló külső nyílás pedig gondosan zárva tartandó. Az esteli s a téli hónapokban reggel is használandó világítás a helyi viszonyok szerint oly módon és oly mérvben eszközölendő, hogy az a biztonság céljának megfeleljen. Az egyes fogdák s hálótermek folyó számokkal látandók el, s e számok az ajtókon megjelölendők.

41. §. A mennyire lehetséges, az elítélt foglyok és rabok, ünnepnapokon, vallásfelekezetek szerint, rendes lelkészek által

isteni tiszteletben és vallás-erkölcsi tanításokban részesíttetnek, s a körülményekhez képest, közhasznú ismeretekben mint felnőttek oktattatnak, s esetleg részökre, osztályonként, közérdekű tárgyakról, népszerű előadásban felolvasások is tarthatnak.

43. §. A vizsgálati foglyok, úgy mint az elítéltek, időnkint és pedig a mennyiben a fogház szerkezete és egyéb körülmények megengedik: naponként délelőtt és délután is félórára a fogház vagy börtön területén belől szabad levegőre bocsátandók, s e részben nagyobb figyelem azokra fordítandó, kikre nézve az orvos a szabad lég élvezetét egészségi szempontból különösen ajánlja. E sétánál azonban kiválólag arra kell ügyelni, hogy egy időben egy sétahelyre csak egy fogda- vagy osztálybeliek bocsáttassanak ki, s hogy a másokkal való közlekedésre, összebeszélésekre és szökési kísérletekre legcsekélyebb alkalom se adathassék.

44. §. A foglyok és rabok betegségeik esetén gondos gyógyításban s beteg állapotuknak megfelelő ételmezésben részesítendőek. E célból minden nagyobb fogháznál és börtönnél a betegek számára kórházul külön helyiségek rendezendők be és pedig külön a vizsgálatiak, külön az elítéltek, s külön a nők és külön a fineműek számára. Ily kórházul tágas, világos, s a mennyre lehet, a napkelet felé fekvő szobák tartandók fenn, melyek berendezésénél a beteg személyek szükségleteire kellő figyelem fordítandó ugyan; de egyszersmind a börtönök szerkezetére nézve a 22. §-ban előadott szabályok is szem előtt tartandók.

45. §. Míg a fogoly vagy rab csak fenjáró beteg s betegsége nem veszélyes, nem ragadós, izgató nagy fájdalmakkal, éjjeli nyugtalanságokkal, undorító tünetekkel vagy a szemérem sérelmével nem jár: mindaddig a többiekkel együtt, a rendes fogház- vagy börtönhelyiségekben tartható, s kívánsága folytán az ily rab munkával is ellátandó. De ellenkező esetekben valamint akkor is, mihelyt azt az orvos szükségesnek találja: a beteg az egészségesektől elkülönítendő, s a börtön kórházába szállítandó, hol a nagybetegek valamint a haldoklók ágyai elé

is, ha egyedül nem ápoltatnak a betegszobában, spanyolfalak állítandók fel.

46. §. A betegeknek s betegszobáknak tisztántartása, e szobák gyakori szellőztetése, a legpontosabban foganatosítandó. E szobák föltétlenül szagtalan üríték-edényekkel látandók el, s minden beteg ágya mellé, ha úgy kívántatik, naponkint többször is kiürítendő köpedények helyezendők.

47. §. A kórházban mindenik beteg ágya fölé egy táblácska függesztetik, melyre az illetőnek neve, törzskönyvi vagy fejszáma, vallása, a kórházba történt felvételének napja, betegségének latin neve, s a naponkint megszabott beteg-étadag feliratik.

59. §. Ha valamely foglyon vagy rabon az elmebetegség jelei mutatkoznak, annak ebbeli állapota, a szükséges elővigyázati szabályok alkalmazása mellett, szoros figyelemmel kísérendő, s ha e betegség csakugyan félreismerhetetlenül elmehábornak bizonyulna be, mindazon esetekben, midőn annak gyógyulhatósága vagy gyógyíthatatlansága még nem állapítható meg, az illető egyén egészségének helyreállítására ép oly gond fordítandó, mint más betegekére nézve.

60. §. Ha a börtön- vagy törvényszéki orvos megfigyelése biztos eredményre nem vezetne: a vizsgálati fogolynak megfigyelési rendszer alá vétel az orsz. tébolydába leendő felvétele iránt a kir. ügyész a főügyész útján lépéseket teend.

74. §. Az elítélt fogoly vagy rab büntetése, ha büntetés-idejébe vizsgálati fogsága is beszámíttatott, vizsgálati fogságba helyezettetésének napján, különben pedig azon napon veszi kezdetét, melyen előtte a jogérvényre emelkedett birói ítélet kihirdettetett, és azon nap reggelén végződik, mely a büntetésül kiszabott időszak utolsó napja után következik.

98. §. Az egy évnél hosszabb időre terjedő börtönbüntetésre elítélt egyének országos fegyházba lévén szállítandók: e célból a jogerőre emelkedett ítélet foganatosításától számítandó nyolcz nap alatt a kir. ügyész, a kerületi kir. főügyészhez jelentést tenni tartozik. E jelentéshez melléklendő a szállítandó rabnak vagy raboknak a törzskönyv alapján pontosan

kitöltött s a kir. ügyész és az illető fogházfelügyelő által aláírt «Értesítő-jegyzéke», a jogerőre emelkedett ítéletnek — illetőleg közbevetett felebbezés esetében — a felebbviteli bíróságok által hozott ítéleteknek s ezek indokainak másolata, s továbbá a mennyiben az ítélet kihirdetését s illetőleg jogerőre emelkedését tanúsító záradék az ítéletre vezetve nem volna, a kihirdetésről felvett jegyzőkönyvnek másolata is — s végül a börtönorvosnak a rab vagy rabok azon időbeli egészségi állapotára vonatkozó bizonyítványa, a mit egyébiránt az orvos az értesítő-jegyzék megfelelő rovatának sajátkezű kitöltése és aláírása által is pótolhat. A jelentésben egyszersmind az is megértesítendő, hogy a rabszállítás minő örkiséret (börtönőrök, pandurok, csendőrök vagy sorkatonák) mellett fog eszközöltetni.

Ezen feljelentés megtörténte után, a mellékelt okmányok visszaküldése mellett, a kir. főügyészség által mielőbb értesítetik az illető kir. ügyész, hogy a rab mely orsz. fegyintézetbe szállítandó.

Ezen értesítés vétele után — ha különös akadályok nem forognak fenn, minők lehetnek például: a rabnak időközben bekövetkezett betegsége, veszélyes, ragadós kórok járványa, rendkívüli időjárás, az utak járhatatlansága, a szállítandó rabok nagy száma stb. — a rab biztos fedezet alatt az orsz. fegyintézetbe mielőbb utnak indítandó.

A fönnebb említett okmányok a kíséréssel megbízott őrszemélyzet vezetőjének — a fegyintézet igazgatójának a rabokkal együtt leendő átadás végett — annál is inkább kézbesítendő, minthogy azok nélkül a rabok az orsz. fegyintézetekbe, az ezekre nézve fennálló szabályos utasítás szerint nem fogadtathatnak be.

99. §. Az átlagos rabtartási költség, további intézkedésig, naponként 26 krajczárban állapítatik meg.*

144. §. Az egy évnél nem hosszabb tartamú börtönbüntetésre ítélt egyének a kir. törvényszékek börtöneiben (vagy

* A rabtartási költség 1872-ben is 26 kr. volt naponként. E czímen 1872-ben befolyt 51,197 forint.

az úgynevezett kerületi börtönökben) töltik ki fogságuk idejét és szorosabb értelemben «raboknak» neveztetnek.

149. §. A börtönre ítélt rabok szabadságbüntetése ahhoz képest, a mint azt a rendelkezésre álló börtönhelyiségek száma és szerkezete megengedi, részben magán, részben közös fogságban hajtatik végre. Ha magánzárkák elegendő számmal léteznek, rendszerint minden egyes rab büntetése megkezdésekor legalább két hétig különzárva tartandó. Ezen különzárási idő első három napján át a rab teljesen magára hagyandó, az alatt napi rendes ételén és italán kívül egyebet, még olvasmányt se kapjon, senkit se láthasson; viselete azonban ezen három nap alatt különösen figyelemmel kíséressék. Ha a helyi viszonyok és egészségügyi tekintetek engedik, egy hónál hosszabb ideig is, sőt a büntetés egész tartama alatt is különzárva tarthatók: a visszaesők, a megrögzöttebb, veszélyesebb gonoszok, és azok, kik különzáratásukat önként kívánják. Az ily különzártak azonban a kir. ügyész, a lelkész, orvos, fogházfelügyelő s a börtönmester által minél gyakoribb látogatásban részesítendőek.

150. §. Minden börtönre ítélt és munkaképes rab különbség nélkül munkára kényszeríttetik.

A rabmunkaerő az állam által vagy házilag kezeltetik, vagy bérlet útján értékesíttetik, vagy pedig vegyesen: részben házilag, részben bérletileg használtatik.

151. §. A munkához való beosztásnál általában szem előtt tartandó: a rab egyénisége, tekintettel azon osztályra, melybe sorozva van, korábbi életmódja, foglalkozása, különösen pedig egészségi állapota. Továbbá szem előtt tartandó, hogy a mely rab oly mesterséget tud, a mely a börtön dologházában üzetik, lehetőleg abban, vagy valamely ahhoz hasonló munkában alkalmaztassék: különösen pedig alkalmaztassék oly munkára, melyben magát büntetésideje alatt lehetőleg begyakorolhatja, a melyet értelmi felfogásának kisebb vagy nagyobb mértékéhez, neméhez, korához, hajlamaihoz és testi erejéhez képest leginkább folytathat, s a melynek kiszabadulása után is gyakorlati hasznát veheti. Ennélfogva azt, hogy a rab mivel fog-

lalkozzék, minden egyes esetben a kir. ügyész az orvosnak, s a hol a munka bérbe van adva, az illető bérlőnek előleges meghallgatása és esetleg a rab megkérdezése után határozza meg.

152. §. A mennyiben a helyviszonyok megengedik: leginkább oly munkanemek behozatala mutatkozik kívánatosnak, minők: az ács, kerékgyártó, kádár, esztergályos, asztalos, kötélverő iparok, a kosárkötés, szalma-, gyökér- és gyékényfonás, a sodronymunka (drótozás), könyv- s díszműkötés, dobozkészítés, másolások, s a kertészkedés, férfiak részére; a tollfosztás, a szalma-, kender- s lenfonás, szövés, ruhaszabás, fehér-ruha és felsőruha-varrás, cipővarrás, kötés, horgacsolás, himzés; továbbá a vasalás, mosás és egyéb házi s kerti munkák a nők részére.

Oly munkanemek, melyek az egészségnek ártalmasak, pl. mérges állagú anyagok feldolgozásával, nagy porral vagy nehéz s erős szaggal járnak, mellőzendők.

153. §. Különben általában véve, a munka minőségét illetőleg, a nagyobb testi mozgással járó foglalkoztatás, különösen a férfi-raboknál, előbbre teendő az ülőmunkánál, minő pl. a szabó- és cipésmunka, s e részben kiválólág a serdülő fiatal korban levő férfi-rabokra kell tekintettel lenni.

154. §. Nem különben, különösen a nyári évszakban, a szabad ég vagy legalább a kevésbé zárt lég befolyása alatt folytatható foglalkozás előbbre teendő a szobai foglalkozásnál.

155. §. Mindemellett az úgynevezett házi, udvari vagy kerti munkára lehetőleg csak oly rabok alkalmazandók, kik már előzőleg magukat jóviselet által kitüntették, vagy a kiknek egészségi állapotuk az olyas foglalkozást szükségessé teszi.

156. §. Ennélfogva a törvényszéki rabok rendszerint csak a börtön-helyiségekben, vagy az ezekkel közvetlen összeköttetésben álló dologházban, vagy a börtönhöz vagy ennek dologházához tartozó zárt falak között levő udvaron, kertben vagy telken foglalkoztatandók.

157. §. Ha azonban a börtön szerkezete miatt, tekintettel a letartóztatottak egészségének fenntartására, vagy egyéb körül-

ményekre, a rabok foglalkoztatása, a börtön falain belől esz-
közlhető nem volna: még ekkor is csak oly munkanemek
választandók, a melyek sok néptől járt utak érintése nélkül
teljesíthetők, s a melyeknél a rabok sem a közönség szemei-
nek kitéve nincsenek, sem a reájuk való folytonos felügyelet
nem akadályoztatik, sem a fegyelem nem lazíttatik, sem csem-
pészkedésektől, sem a szökés vagy idegen személyekkel való
összebeszélés veszélyétől, s mindattól a mi erkölcsi javulásuk
hátrányára lenne, tartani nem lehet.

Ehhez képest, a raboknak magánosak házához nap-
számra kiadatása, járt utcákon s egyéb nyilvános helyeken
külső munkára való alkalmaztatása, nem engedhető meg.

206. §.* A fogházaknál és börtönöknél levő személyek alkal-
maztatásuk minősége tekintetében kétfélék, ú. m.: a) olyanok,
a kik rendszeresített fizetéssel rendszeresített állásra vannak
kinevezve; b) olyanok, a kik ideiglenes minőségben jutalom-
díj s illetőleg bér mellett alkalmazvák. Az előbbiekhöz tar-
toznak: a fogházfelügyelő, a börtönőrmester, a rendszeresen
alkalmazott nőfelügyelők és börtönőrök. Az utóbbiakhoz tar-
toznak: a lelkészek, orvosok, s a tanítók is ha alkalmaztat-
nak; továbbá az oly munkavezetők, kik az őrség létszámá-
hoz nem tartoznak; végül az ideiglenesen felfogadott nőfel-
ügyelők és börtönőrök.

207. §. A lelkészek a kir. ügyész közbenjárása folytán, a
kir. főügyész által bizatnak meg a lelkészi teendőikkel, me-
lyekre nézve őket a kir. főügyész a viszonyok szerint utasí-
tással ellátja. Ugyanez áll esetleg a tanítókat illetőleg is.

208. §. Az orvos alkalmazását — a kir. ügyész közbenjárása
folytán, a kir. főügyész felterjesztésére, — az igazságügyminisz-
terium hagyja helyben.

Az orvosnak, teendőire nézve, a következő részletes uta-
sítás adatik ki:

1. Az orvos hatásköre kiterjed az illető bírósági fogház
és börtön összes egészségügyi viszonyaira, nemkülönben, a

* A szabályrendeletnek jelenben is érvényben levő III. részéből.

beteg foglyok, rabok, s felügyelő személyek s ezek családtagjainak gyógykezelésére.

2. A beteg letartóztatottak gyógykezelésében függetlenül jár el.

3. Bármikor hívassék a beteg letartóztatotthoz vagy felügyelőhöz: köteles mindenkor haladéktalanul megjelenni és ha szükséges, orvosi segínyt nyújtani.

4. Magán gyakorlatában nem korlátoztatik.

5. Köteles a börtön kórosztályát naponként, egyéb helyiségeket pedig, melyekben foglyok vagyok rabok vannak letartóztatva, hetenként legalább egyszer megvizsgálni, s a betegek ápolásáról, a helyiségek tisztaságáról, a kellő szellőztetésről és az egészség fenntartására megkívántató hőmérséktről magának meggyőződést szerezni, s a tapasztalt hiányokat a fogházfelügyelőnek, komolyabb esetekben pedig a kir. ügyésznek tudomására juttatni.

6. Az orvos köteles gondosan felügyelni a rabok élelmének minőségére; ezen célból időnkint váratlanul megjelen a konyhában, meggyőződést szerez az ottani tisztaságról, megizleli az étkeket, megvizsgálja az edényeket, szemre veszi a kiosztott adagok mennyiségét, s ha az étkek minősége ellen, vagy más tekintetben kifogásai vagy észrevételei vannak, azokat a fogházfelügyelővel s esetleg a kir. ügyésszel közli.

Hasonlóul megvizsgálja a kenyeret is, azt naponként megizleli, s időnkint a netalán ott létező kenyérliszt- s egyéb élelmi raktárakat is megsemléli.

Azon szabályokat vagy szerződési feltételeket, melyek az élelmezésre nézve fennállnak, ismernie kell.

7. A beteg letartóztatottaknak adandó étel és ital naponként az orvos által állapíttatik meg, s a megelőző napon megállapított étrend a börtönmesternek idején kézbesíttetik.

8. A gyógyszerek rendelésénél igyekezzék az orvos, tekintettel a kir. belügyministerium által kiadott rendelési könyvre, az állam érdekében lehetőleg takarékosan eljárni.

Az orvosi rendelvények mindenkor az illető letartóztatott nevével s fejszámával látandók el, s mielőtt a gyógyszer-

tárba küldetnének, a fogházfelügyelőnek láttamazás végett, bemutatandók.

9. A meggyógyultak a kórházból azonnal elbocsátandók, mihelyt az egészségük veszélyeztetése nélkül megtörténhetik. Az orvos rendelkezésétől függ: vajjon a kórházból elbocsátott, az élelmezés és munka tekintetében a lábbadozók közé soroztassák-e és mennyi ideig?

10. A netalán terhes nők szülésének közeledésekor gondoskodik az orvos, hogy állapotukhoz mért bánásmódban, s annak idején bába segélyében részesüljenek. A csecsemő elválasztására nézve az orvos véleménye irányadó.

11. Ragályos betegségek, vagy valamely betegségnek rendkívüli számban való fellépése esetén: szoros kötelessége az orvosnak a baj okát kifürkészní, s a felügyelőséggel egyetértve odahatni, hogy a veszély meggátoltassék vagy megszüntetessék. Ily esetben köteles az orvos a kir. ügyésznek rögtön jelentést tenni, ki erről a kir. igazságügyminiszteriumot, valamint a kir. főügyészt is, szükség esetén távsürgöny által értesíti.

12. Valamely letartóztatottnak halála esetén, az orvos rendelkezik arról, hogy a holttest mikor vitessék a halottas kamrába. Az orvos köteles azon hullákat, melyek az orvosi tudományra nézve tanulmányul szolgálhatnak, vagy orvostörvényszéki tekintetben figyelembe veendők, felbonczolni s a bonczolásról jegyzőkönyvet készíteni. Ezen kívül az orvos a hullát, eltakaríttatása vagy a rokonoknak kiadása előtt, a kellő időben gondosan megvizsgálja, s a halál kétségtelen voltáról a börtöntisztnek bizonyítványt ad.

13. Az orvos köteles minden év kezdetén, a kezelése alatt levő fogháznak és börtönnek a lefolyt évre vonatkozó egészségügyi viszonyairól lelkiismeretesen s pontosan kidolgozott jelentést készíteni, melyben a következők tárgyalandók ú. m.:

a) A fogház és börtön egészségügyi viszonyainak általános leírása, összehasonlítva a megelőző évbeliekkel.

b) Azon okok s körülmények, melyek az egészségi vi-

szonyok kedvező vagy kedvezőtlen voltára, a betegségek számarányára befolyással voltak, például: időjárás, légmértéklet, helyi körülmények, külső járványok, táplálás, foglalkozás stb.

c) Az uralkodott betegségek nemének s jellegének leírása.

d) A kórházon kívül és a kórházban a lefolyt év alatt ápolt letartóztatottak, az előfordult betegségek és a betegségek napok számának kitétele; kitüntetendő levén egyszersmind az is, hogy a kórházba felvettek közül hány egyén gyógyult meg, hány egyén bocsáttatott el gyengélkedő állapotban, hány maradt további ápolás alatt, s hány halt el.

Ugyan ily kimutatás készítendő a gyógykezelt felügyelő személyekről is.

e) Felsorolandók a véghezvitt jelentékenyebb műtétek az eredménynyel együtt; némely nevezetesb betegségek esetek az azokban követett gyógymóddal és az alkalmazott szerekkel együtt.

f) Az orvosi tudomány és művészet körében netalán tett nevezetesb fölfedezések és javítások leírása.

g) Kimutatás a netalán megkísérlett vagy véghezvitt öngyilkossági esetekről s az azokban használt eszközökről.

h) A netalán felmerült elmebetegségek s örülési esetek elősorolása, a kórtörténetek leírásával.

i) A gyógyszerelésről valamint általában, úgy különösen a czélszerűség és takarékoság szempontjából szerzett tapasztalatok.

j) Egészségügyi észrevételek és javaslatok.

Ezen jelentés az új évnek első két hete alatt elkészítendő s az illető statisztikai táblázatokkal együtt a kir. ügyésznek benyújtandó, ki azt saját évi jelentése kíséretében a kir. főügyészhez felterjeszti.

223. §. A kir. bir. fogházakban és börtönökben *letartóztatottak* feletti fegyelmi fenytő hatalom gyakorlása, valamint a vizsgálati foglyokra, úgy az elítélt foglyokra és rabokra nézve is, a kir. ügyészt illeti. (L: 34,560/1881. I. M. r.)

224. §. A fegyelmi hatalom kiterjed minden olyan cselekvényre vagy mulasztásra, a mely által a szabályszerű házi rend s fegyelem, a nyugalom és csend megsértetik. Ha a fogoly vagy rab oly nagyobb vétséget vagy büntettet követ el, mely világosan a köztörvényekbe ütközik, vagy a mely felől kétséges, vajjon nem ütközik-e a köztörvényekbe: az a rendes bíróság elé tartozik, a melyhez az eset azonnal feljelentendő. Ha a bíróság úgy találja, hogy a letartóztatott cselekvénye vagy mulasztása köztörvényekbe nem ütközik: ez esetben az ügyet a körülményekhez képest megindítandó fegyelmi eljárás foganatosítása végett a kir. ügyészhez visszateszi. A letartóztatottak irányában foganatosítandó minden ilyes, akár fegyelmi, akár rendes bűnvádi eljárás a lehető leggyorsabban eszközözendő.

225. §. Fegyelmi fenítékképen a következők alkalmaztathatnak, u. m. 1. a megintés; 2. a megdorgálás; 3. a kedvezmények elvonása; 4. a rabnak alsóbb díjosztályba helyezése, s nehezebb és kellemetlenebb munkára szorítása; 5. a bőjt; 6. az egyszerű és súlyosbított magánelzárás; 7. az egyszerű és súlyosbított sötét fogság; 8. a bilincs s a kurta-vas és földhöz lánczolás.

226. §. Ezen fegyelmi fenítékek végrehajtására nézve a következők jegyeztetnek meg:

A *megintés* atyai hangon történik, s erről fegyelmi jegyzőkönyv nem veendő fel.

A *megdorgálás* egyedül, vagy súlyosbításként az illető letartóztatottnak osztálybeli társai előtt, mint a többi feníték végrehajtása is szigorral történik.

A *kedvezmények elvonása* nemcsak a jóviseletű raboknak engedményezett tulajdonképeni kedvezmények elvonására; nem csak az elítélt és vizsgálati foglyoknak kényelmére s jobb élelmezésére engedményezett kedvezményekre, minők: a külön ágyneműek, külön étkezés, az olvasással, írással, rajzolással, varrással s egyebekkel való foglalkozás; — hanem ezeken kívül általában még oly kedvezmények elvonására is, mint pl.: a levélírás, látogatások fogadása, s a

sétának korlátozására, sőt a sétának legfőlebb két hétig tartó teljes eltiltására is kiterjed.

A rabnak *a munkadíjosztályokban*, az elsőből a másodikba való leszállítása, vagy e helyett *nehezebb, kellemetlenebb* vagy *piszkosabb munkára való szorítása*, vagy súlyosbításul e kétféle fenyítéknek összefoglalása, — a vétség minőségéhez képest, — legfőlebb egy negyedévre szabható ki.

A *bőjttel* való fenyítés legfőlebb csak minden második napon fogatosítható s e módon legfőlebb nyolcz napig, — negyednapi fogatosítással pedig legfőlebb két hétig tarthat; de a mennyiben a vétkes már ítéletileg is, főbüntetése súlyosbításaként bőjtre volna kötelezve, ezen körülmény a fegyelmi fenyíték kiszabásánál figyelembe veendő.

Az *egyszerű magánfogság* ideje alatt, a különben közös fogdában levő vétkes, világos magánzárkába záratik s ha a rab, dologra kényszerítettik, s egyszersmind ezen fenyítéke bőjttel is súlyosbíthatatik.

A *súlyosbított magánfogságban* a vétkes éjjelre ágyat nem kap, s egyszersmind hetenkint kétszer bőjtöltetik. Ezen fenyítés egyfolytában legfőlebb hat hétig tarthat és különösen terhes vétség fenyítése esetében, ezen súlyosbított magánfogság, minden héten legfőlebb két napig tartó sötét fogsággal még szigorubbá tétethetik.

A *sötét fogság* üres és elsötétített magánzárkában fogatosíttatik. Ezen fenyítés legfőlebb tíz napra terjedhet.

A *bilincsnak*, valamint a kurtavasnak és földhözlánczolásnak alkalmazására nézve, az 1871. évi LII. t.-cz. 5. §-a alapján, az 1872. évi január hó 26-án 2082. sz. a. kiadott igazságügyminiszteri rendeletnek illető szakaszai irányadók; megjegyeztetvén, hogy a bilincs mint fegyelmi fenyíték egyfolytában rendszerint nem tarthat ugyan egy hónál hosszabb ideig, azonban rendkívüli esetekben, havonként egy heti félbenszakítással, három hónapig terjedhető időre is kiszabható.

A munkadíjosztályban való leszállítással, az egyszerű és súlyosbított magánfogsággal, továbbá a vasraveréssel rendszerint egybekapcsolva jár a tulajdonképeni kedvezmények

korlátozása s illetőleg elvonása is, a szabad lég élvezetének kivételével.

227. §. Ezen fenyítékek egyik vagy másik nemének enyhébb vagy szigorubb alkalmazásánál, a fenyítendő cselekmény vagy mulasztás minősége, a többé-kevésbbé súlyosbító körülményekhez, s az időhöz és helyhez, a hol és mikor a véttség elkövettetett, s a netaláni ismétléshez képest, továbbá a vétkezőnek dacza, gonosz indulata s bűnössége s egyéb erkölcsi és testi sajátságai veendőik tekintetbe, — s a fenyíték kiszabása körül minden szenvedély nélkül, szorosan a jog- és igazsághoz alkalmazkodva kell eljárni.

Ennélfogva mindenkor a fenyítő hatásának belátásától függ az érintett fenyítékek közül azt, vagy kapcsolatosan azokat alkalmazni, a melyek az illető letartóztatott műveltségi fokához, viseletéhez és kedélyállapotához, az elkövetett kihágás vagy véttség minőségéhez és a fennforgó körülményekhez képest, a fenyítés céljának leginkább megfelelnek.

A fegyelmi hatalom gyakorlása körül általában azon elv követendő, hogy szigorubb fenyíték csak akkor alkalmaztassék, ha az enyhébb elégtelennek bizonyult be; hogy az elnéző túlgöngéd bánásmód ép úgy mellőztessék, mint a túlzott szigor; hogy azonban az intézet nyugalma és biztonsága, a vétkesnek lelkiismeretes és gyors fenyítése által, minden körülmény között fenntartassék.

228. §. A fenyíték alkalmazása iránt az orvos mindazon esetben megkérdezendő, midőn kétséges: vajjon az alkalmazni szándékolt fenyíték a vétkes egészségi állapotára nézve jelen-
tékenyen ártalmas befolyással nem bírand-e?

229. §. Önként értetik, hogy a fönnebbiek szerint fenyítendő fogoly vagy rab egyszersmind kártérítésre is kötelezendő az általa vétkes vigyázatlanságból vagy szándékosan rossz indulatból a ruhaneműkön, házi eszközökön, munka anyagokon, műszereken, bútorokon, épületeken s a többi netalán okozott károkért.

230. §. A fegyelmi fenyítő eljárást mindenkor sommás elővizsgálat előzi meg, hogy meggyőződés szerzettessék arról:

vajjon az illető letartóztatott a terhére rótt kihágást vagy vétséget valóban elkövette-e? Ennek befejezése és a vétség elkövetésének alanyi és tárgyi megállapítása után: a fenyítő eljárás akként eszközzendő, hogy a tárgyalás lényeges pontjai a felveendő jegyzőkönyvbe röviden beiratnak.

Az egyes fegyelmi fenyítési esetekre vonatkozó, s a fogházfelügyelőtiszttel által kezelendő jegyzőkönyvek évről-évre folyó számmal látandók el; továbbá a fegyelmileg fenyített vizsgálati foglyokról s elítéltekről külön-külön a-b-c rendben névjegyzék vezetendő, hivatkozással a fenyítő jegyzőkönyvi lajstromoknak folyó számaira; végül a fenyítések száma az illetők törzskönyvi lapjain is megjelölendő.

A vizsgálati fogoly fenyítéséről felvett jegyzőkönyvnek a vizsgáló bíróval azonnal közlendő másolata a vizsgálati irományokhoz csatoltatik.

231. §. A fegyelmi fenyítések közül: a megintés, dorgálás, az alsóbb munkadíjosztályba való leszállítás egy havi tartamra, a bőjtnek s az egyszerű fogságnak legfőlebb két heti tartamra való kiszabása, és sürgős esetekben a vasraverésnek elrendelése, a fogházfelügyelőtiszttel fegyelmi hatáskörébe utaltathatnak. Az ezeknél súlyosb fegyelmi fenyítések kiszabása a kir. ügyésznek hatáskörébe tartozik.

232. §. A fegyelmi fenyíték kiszabása és végrehajtása ellen a letartóztatottnak rendes főlebbezési joga nincsen. Ha azonban a miatt a fenyített magát méltatlanul bántva érzene: szabadságában áll panaszát, ha a fenyítéket a fogházfelügyelő szabta ki, a kir. ügyész, s illetőleg, ha a kir. ügyész által fenyítettett, annak idején a kir. főügyész előtt előadni, — a nélkül azonban, hogy netalán abbeli kijelentése által: miszerint a fenyíték kiszabása miatt panaszt fog emelni, a fenyítés végrehajtása halasztást szenvedhetne.

233. §. Ha a fogoly vagy rab, letartóztatásának végső napjaiban vagy éppen utolsó napján, követne el valamely vétséget, úgy hogy a reá rótt fegyelmi fenyítés rajta már végrehajtható nem volna: akkor az ily letartóztatott, megfenyítés végett, a rendes bíróságnak adandó át.

234. §. Azon fegyelmi fenyítő hatalommal felruházott hivatalos közegnek, a ki a fenyítéket kiszabta, az is hatáskörében áll, hogy ugyanazon fenyítéket egészen vagy részben elengedje vagy enyhítse, ha a vétkes valódi megbánást tanúsít, s ha nem lehet attól tartani, hogy a fenyíték elengedése vagy enyhítése miatt a házi rend és fegyelem hátrányt szenvedend.

235. §. Valamint a fogházfelügyelő által gyakorolt fegyelmi hatalmat a kir. ügyésznek, ugy a kir. ügyész által gyakorolt fegyelmi hatalmat a kir. főügyésznek áll tisztében szabályszerűleg ellenőrizni, s a netalán tapasztalt fogyatkozásokat s esetleg visszaéléseket hathatósan orvosolni.

236. §. Rendkívüli esetekben, midőn a fogház vagy börtön biztonsága és nyugalma nagy mérvben veszélyeztetve látszik lenni, nevezetesen zendüléskor, midőn t. i. több fogoly vagy rab a házi rend elleni ellenszegülésre, az engedelmisség megtagadására, vagy valamely más tiltott cselekvény kivitelére szövetkezve fellázad: köteles a fogházfelügyelő ezt azonnal a kir. ügyésznek vagy helyettesének feljelenteni, s addig is a zendülés elnyomására szolgáló és szükséges intézkedést megtenni, s ha más eszközökkel a lázadók megfékezhetők nem volnának, a fogház és börtön őrizetére rendelt őrséget vagy a legközelebb állomásozó katonai erőt (honvédséget) is tetteleges közbelépésre felszólítani. Az ily esetről azonban a kir. főügyésznek s ez által a kir. igazságügyministeriumnak azonnal jelentés teendő.

* * *

A börtönügy fejlődését jelentékenyen előmozdították a budapesti és a marosvásárhelyi kir. főügyészek utmutató rendeletei is.*

A tiszti és szolgaszemélyzet viszonyainak rendezése, a börtönök és fogházak ügykezelésének szabályozása, a börtönháztartási szabályzat teljes és egyöntetű foganatosítása, a börtönök és fogházak egészségügyének gondozása, a fegyelmi

* A budapesti kir. főügyészség által 1872 január hó 1-től kibocsátott körrendeletek gyűjteménye. (1887.)

hatalom gyakorlása, a munkáltatás a valláserkölcsi és elemi oktatás tárgyában keletkezett részletesebb szabályzatok a kir. főügyészségek, mint főfelügyeleti hatóságok által adattak ki.

* * *

Az igazságügyi kormány a fogházhelyiségek tekintetében is lehetőleg intézkedett.

1872—1879-ig a bírósági fogházaknál új építkezésekre, lényegesebb pótépítkezésekre, telek vásárlásra, átalakításokra és javításokra összesen 629.420 frt 21 kr. használtatott fel. Ez az összeg főképen a fogházi helyiségek világossá tétele, a helyiségek szellőztethetése, szárazsága, az vóviz javítása, a helyiségek fűtése, megvilágítása, a légürtartalom emelése, a felügyelő és őrszemélyzet helyiségeinek szaporítása s különösen a munkatermek számának emelése érdekében adatott ki. Gond fordítottat a letartóztatásra szolgáló helyiségek szaporítására is, bár a rablétszám növekedése e tekintetben a javulást akadályozta.

A bírósági fogházakban a helyiségek számát és légürét az 1872-ik évből a tuloldali kimutatás tünteti fel.

1872-ben								
	A felügyelő- és őrszemélyzet helyiségeinek		A fogházszobák, magán- és setétszárkák és kórodák		A munkatermek, raktárak, stb.		Összesen	
	száma	légűre m³.	száma	légűre m³.	száma	légűre m³.	száma	légűre m³.
Ügyészségi fogházak :								
a) a bpesti főügyészség ter.	455	31,289-27	2160	99,885-93	281	28,571-42	2896	159,746-62
b) a m.-vásárhelyi „ „	82	6,104-92	261	21,780-37	33	3,088-18	376	30,973-47
Összesen — —	537	37,394-19	2421	121,666-30	314	31,659-60	3272	190,720-09
Járásbírósági fogházak :								
a) a bpesti főügyészség ter.	236	13,802-34	711	34,456-27	22	1,182-96	969	49,441-57
b) a m.-vásárhelyi „ „	49	2,576-07	136	6,940-73	8	333-47	193	9,850-27
Összesen — —	285	16,378-41	847	41,397-00	30	1,516-43	1162	59,291-84
Együtt — —	822	53,772-60	3268	163,063-30	344	33,176-03	4434	250,011-93

(A következő laphoz.)

Az összes munkakeresmény fejében befolyt													
Év	házi munka után			egyéb munka után				összegeből esett					
	a kir. ügyészségektől	a kir. bíróságoktól	a közigazgatási hatóságoktól	szerz. kötelezett vállalkozóktól		házi kezelés mellett		mindössze	az állam részére	a munkások részére			
				összesen	egy munka-napszám után átlag	összesen	egy munka-napszám után átlag						
f o r i n t o k b a n										frt	%	frt	%
1872	—	518,80	634,83	8,852,56	0·14	17,578,83	0·22	27,535,02	19,852,32	72·10	7,682,60	27·90	
1873	134,30	174,15	1,660,64	8,866,04	0·11	24,213,14	0·23	35,048,27	25,755,56	73·49	9,292,71	26·51	
1874	39,66	555,16	1,904,25	12,516,66	0·12	18,713,49	0·18	33,729,22	25,928,28	74·98	8,440,92	25·02	
1875	261,73	1,007,94	2,662,12	23,700,26	0·09	21,325,89	0·17	48,957,94	34,881,02	71·25	14,076,92	28·75	
1876	389,44	1,142,35	2,196,65	28,480,73	0·09	25,660,38	0·16	57,869,55	42,403,06	73·27	15,466,49	26·73	
1877	430,40	1,217,92	2,060,78	29,103,73	0·10	26,541,78	0·14	59,354,62	42,800,64	72·11	16,553,98	27·89	
1878	344,61	1,099,14	3,066,17	30,725,79	0·11	25,184,41	0·12	60,420,12	42,106,64	69·68	18,313,48	30·32	
1879	572,38	1,291,72	2,007,62	29,386,60	0·10	28,411,13	0·12	61,669,45	43,500,17	70·54	18,169,28	29·46	
1880	435,88	544,72	2,201,87	24,656,72	0·09	30,839,79	0·12	58,678,98	41,991,42	71·57	16,687,56	28·43	

A letartóztatottak munkáltatása évről-évre fokoztatott. A fogházi munka 25 foglalkozási nemre terjedt ki s leginkább oly téren fejlődött erősebben, a mely addig a szabad ipari munkánál csaknem parlagon volt. A fogházi ipar — ugyanis — a szabad ipar megkárosítását kezdettől fogva kerülte.

1877-ben, a budapesti kir. főügyészség által, a kosárkötés honosított meg a fogházakban s eme nagy iparág közgazdasági tekintetben is fontossággal birt. 1878—1886-ig egyedül a nagymarosi piacon elkelt: 667.063 drb kosár, 14.390 kasfedő, 124.728 frt 81 kr. értékben. (Kimutatás az előző lapon.)

A rabokat a legtöbb helyen közvetlenül az állam foglalkoztatta; vállalati munka csak kevés ügyészségnél létezett. A börtön körüli házi munkára letartóztatottak alkalmaztattak s csekély díjazás mellett rabmunkások adattak ki a közigazgatási hatóságoknak is.

1872-ben kiadatott:

szerelvényekre	22.655 frt 44 kr.
ruházat és ágyneműre	36.322 " 27 "
tisztaság fentartására	4.028 " 19 "
tűzifára	18.750 " 26 "
világításra	4.280 " 68 "
élelmezésre	449.437 " 77 "

1880-ban kiadatott:

szerelvényekre	12.993 frt 78 kr.
élelmezésre	509.984 " 40 "

1872-ben egy letartóztatott élelmezése került a törvényszéki fogházakban naponként 15 krba, a járásbirósági fogházakban 13 krba;

1880-ban pedig a törvényszéki fogházakban 18, a járásbirósági fogházakban 14 krba.

Felemlítvén a letartóztatottak fegyelmi statisztikáját is, abból az alábbi adatokat közöljük:

Év	Bilincs	Sötét-fogság	Magán-elzárás	Bőjt	Munkadij osztalék leszállítása	Egyéb	Büntetési esetek	
							összesen	a letartóztatottak %-ban
1872	319	32	500	567	2	94	1514	2·76
1873	238	307	354	515	4	124	1542	2·44
1874	242	479	444	458	14	260	1897	2·79
1875	293	336	486	432	11	226	1784	2·91
1876	212	207	442	153	4	226	1324	2·36
1877	172	236	373	205	1	292	1279	2·12
1878	120	301	457	225	2	90	1195	2·03
1879	78	290	355	221	28	93	1065	2·11

A börtönügyi szolgálat teljesítése végett minden kir. ügyészségi fogházhoz rendszerint egy fogházfelügyelő, egy, vagy két börtönmester és több börtönőr, a járásbírósi fogházaknál pedig egy-két börtönőr alkalmaztatott.

A felügyelő és őrszemélyzet létszáma volt: 1872-ben 102 fogházfelügyelő, 123 börtönmester, 981 börtönőr.

1873-ban a börtönőrök létszáma 1358-ra emeltetett.

A felügyelő és őrszemélyzet javadalmazása 1872-ben 424.090 frtot; 1873-ban 557.118 frtot tett ki. Az 1873-iki emelkedés a személyszaporításon felül azon körülménynek volt tulajdonítható, hogy a fővárosi börtönmesterek és börtönőrök fizetésük 25 %-át kapták drágasági pótlékul.

A börtönőrség fegyverzete 1872. elején a törvényhatóságoktól átvett régi szerkezetű lőfegyverekből és néhol kardból állott. 1873-ban az országos fegyintézetek polgári őrsége új szerkezetű fegyverekkel láttatván el: a fegyőrség fegyverzete a fogházőrségnek adatott át. Ezenfelül az 1873-iki költségvetésben 20.000 frt szavaztatott meg lőfegyverek beszerzésére.

A vallás erkölcsi oktatást a börtönök mellett alkalmazott lelkészek teljesítették.

1872-ben 7000 frt, 1873-ban 14.678 frt fordítottatott lelkesztési díjakra.

Kezdetét vette a börtönkönyvtárak létesítése is s 1873. évben 29 kir. ügyészségnél 1442 kötet könyv volt a letartóztatottak számára.

* * *

A törvényhatóságok kebelében 1876-ban felállított közigazgatási bizottság hatásköre a börtönügyre is kiterjesztett. (1876. VI. t.-cz.)

A közigazgatási bizottság ugyanis az igazságügyi minisztérium ügykörét érintő hatáskörénél fogva, a börtönök általános állapotáról, azokban az élelmezésről, az egészségi viszonyokról, a fegyelem miben létééről részint a királyi ügyész, részint saját küldöttsége által tudomást szerezvén, a fennálló törvények és ministeri szabályrendeletek korlátai között a hiányok orvoslása, a bajok elhárítása iránt intézkedik; oly hiányok és bajokra vagy visszaélésekre nézve pedig, a melyekre maga nem intézkedhetik, az igazságügyministerhez véleményes jelentéseket küld.

A börtönöket (fogházakat) a jelzett tekintetekből a saját kebeléből alakított küldöttség által évenként megvizsgáltatja.*

A kir. bírósági fogházak egyéb viszonyairól az 1873. és 1878. évről az alábbi kimutatásokat közöljük.

* A törvényszéki fogházak vizsgálata az 1876. VI. t.-cz. 38. §-a, a kir. járásbírói fogházak vizsgálata az 1877. április 18-án 16132. sz. alatt kelt belügyministeri rendelet szerint történik. A jelentésekről az 1895. évi 3896., és 1904. évi 4869. M. E. rendeletek intézkednek.

A kir. járásbírósaági fogházak és kir. ügyészségi börtönök felügyelői és őrszemélyzetének bevételei- és kiadásainak, a foglyok és rabok létszámának kimutatása az 1873. évről.

Felügyelő és őrszemélyzet	A börtön vagy vizsgálati fogház				A vizsgálati fogságban lévőek létszámának változása											
	bevételei	k i a d á s a i			c s ö k k e n é s											
		munka utáni jövedelem és költség-térít-mények	élmezési költség	minden egyéb költség	összesen	létszám a múlt 1872. év végén	szaporodás az 1873. év folyamán	összes létszám 1873. évben	vizsgálat alól felmentett				megszökött és vissza nem hozott	megszökött és más fogházba szállított		
									jogérvényesen elítélített		meghalt					
	forint	kr.	forint	kr.	forint	kr.	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
116 1467	266,754	10 643,969	18 328,054	89 972,024	07 4752	468 39,992	5404 44,744	5872	9385	1307	17,688	2642	181	8	119 14 4100	498

A kir. járásbírósaági fogházakban és kir. ügyészségi börtönökben 1873. évben jogérvényes ítélet alapján letartóztatottak kimutatása.

Büntetti miatt										Kihágás miatt										Büntett és kihágás miatt jogérvényes ítélet alapján letartóztatottak összes száma			
a kiszabott börtönbüntetés										a kiszabott fogságbüntetés													
5 éven alól		5—10 évig		10—20 évig és ezen felül		Előbb halálra volt ítélve		összesen		tartó fogságra ítéltetett						összesen							
egyszerű	súlyos																						
börtön		tartó börtön																					
férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő						
9411	1081	8900	865	310	29	109	13	22	2	18730	1988	32	17	175	37	2728	455	33504	5712	36529	6221	55259	8209

A kir. ügyészégi börtönök és kir. járásbirósági fogházak felügyelő és őrszemélyzete volt 1878-ban: fogházfelügyelő 75, börtönőrmester és börtönőr 1571.

A börtönök és fogházak bevételei és kiadásai 1878-ban:

1. Munka utáni jövedelem és költségtérítmények	142,750	frt	95	kr.
2. Élelmezési költség	618,371	«	73	«
3. Más költségek	305,941	«	24	«

A letartóztatottak létszáma:

1. Vizsgálati foglyok 1878 végén: 3319 férfi, 413 nő.
2. A jogérvényes ítélet folytán letartóztatottak száma 1878 végén: 5764 férfi, 563 nő.

* * *

Említettük, hogy az országos fegyintézetek a birói ítéletek által kiszabott egy évnél hosszabb börtönbüntetésre ítélték befogadására szolgáltak.

1867-ben hét ilyen fegyintézet volt Magyarországon és pedig a férfi büntetések számára: Illaván, Lipótvártn, Munkácson, Szamosujvárt és Vácson; a nőfegyenczek számára pedig Márianostrán és Nagyenyeden. A nagyenyedi női fegyintézet az 1872. év végén megszüntettetett.

A fegyintézetek lényeges alkatrészeit a hálóbörtönök, munkahelyiségek, a külön fogságra szánt zárkák, sötét zárkák, a séta-udvar és azok a külső telkek képezték, a melyek a fegyenczek munkáltatására voltak szánva.

1872-ben intézeteinkben összesen 209 hálóbörtön volt, melyek 4521 fegyenczet fogadhattak be. A 115 munkahelyiség közül 25 eredeti rendeltetése céljától elvonatott s részint isteni tiszteletre, részint ruhatárnak, részint kórodának használtatott. A tényleg munkahelyiségül szolgált 90 teremben 2875 fegyencz dolgozhatott. A külön fogságra szánt zárkák száma 55, a sötét zárkáké pedig 29 volt.

A sétaudvarok 3705 ölet foglaltak magukban s egy-szerre 1137 fegyencz által vétethettek igénybe.

A fegyenczek külső munkájára szánt telkek terjedelme volt	178,560	öl
Ebből esett kertekre	23,081	«
Szántóföldekre	75,792	«
Rétekre	79,687	«

Említettük azt is, hogy a fegyintézetek az igazságügyi minisztérium felügyelete alá helyeztettek.

Mindenik fegyintézet élére egy igazgató állíttatott, a ki mellett egy ellenőr volt alkalmazva. Az igazgatóságok irodai teendőit 11 irodatiszt végezte.

A vácsi fegyintézetnél egy gondnoki és négy munkavezetői állás is szerveztetett.

A fegyenczek felügyeletével — 1872-ben — 420 egyén foglalkozott; ezek közt volt:

5 börtönmester vagy őrparancsnok
47 főfegyőr
108 I. oszt. fegyőr
260 II. oszt. fegyőri minőségben.

A fegyenczek a vallási és erkölcsi oktatást saját hitfelekezetü papjaiktól nyerték. E célból 9 katolikus, 5 görög keleti, 11 protestans és 5 más hitű lelkész volt alkalmazva.

A tanítást 10 tanító végezte.

A fegyenczek létszámának változásait, a munkáltatás jövedelmét s részben a helyiségek mennyiségét, hosszabb időről az alábbi kimutatások tüntetik fel:

A fegyintézetekben letartóztatottak kimutatása.

Létszám december 31-ikén.

1869-ben — — — — —	2750	1875-ben — — — — —	2953
1870-ben — — — — —	2908	1876-ban — — — — —	3061
1871-ben — — — — —	2664	1877-ben — — — — —	3274
1872-ben — — — — —	2649	1878-ban — — — — —	3060
1873-ban — — — — —	2793	1879-ben — — — — —	2879
1874-ben — — — — —	3311		

A fegyintézeti munkáltatás tiszta jövedelme.

1870-ben — —	57,377 frt	1876-ban — —	126,992 frt
1872-ben — —	65,383 «	1877-ben — —	133,011 «
1874-ben — —	108,351 «	1878-ban — —	119,869 «
1875-ben — —	117,355 «	1879-ben — —	117,841 «

A fegyintézetek helyiségei.

1872-ben a fegyintézetek rendes befogadási képessége volt: 4521.

1873-ban volt a 6 fegyintézetben:

194	hálóbörtön	— — — —	4'158	□	öl	térfogattal
107	munkahelyiség	— — — —	1'991	□	öl	«
1879-ben	229	hálóbörtön	— — — —	11'955	□	méter «
	78	munkahelyiség	— — — —	8'900	□	« «

Az intézetek belső életének teljes felderítése végett ezen kormányhatósághoz intézett évi jelentések adatait is közöljük:

Évi jelentés a lipótvári kir. orsz. fegyintézet 1872. évi állapotáról Tauffer Emil igazgatótól, az eredeti értékes szövegben:

I.

A fegyintézet igazgatója hivatva van minden évnek végén a vezetésére bízott intézetnek szellemi s gazdasági viszonyairól jelentést tenni; e kötelességnek a mély tisztelettel alólírott a következőkben felel meg:

Az 1872. év a börtönrendszer kérdésének megoldását nem hozta meg. E kulturai kérdés, mely a tanügy rendezésével legalább is egyenlő fontosságú, pénzügyi akadályok miatt, ez utóbival hasonló lépést nem tart, noha némi haladás e téren is észlelhető.

Javulás állott be a hazai börtönügy terén az által, hogy a megyei börtönök mint ilyenek megszűnván, a kir. törvényszékek tartozékaivá váltak.

A királyi főügyészségek erélyes és szakértő kormányzata a megyei börtönökben volt gyakran rossz viszonyokat, már is megszüntetvé; a humanizmus számára itt is kapu nyitott s a további célszerű reformok várhatók.

A kerületi börtönök eszméje a lefolyt évben először pendített meg a törvényhozás termében. Fájlatandó marad, hogy e kérdés érdemleges tárgyalása mellőztetett.

A magyar jogászgyűlés is járult a börtönügyi kívánalmak megállapításához, a mennyiben a lefolyt évi nagygyűlésen megvitatandó kérdések egyikéül «a feltételes szabadonbocsátás mint jogintézménynek befogadása» tűzetett ki. Ezen — kérdésen felül —

közhasznú, jogos és áldásos intézményt a magyar jogászggyűlés meggyőződéséből kifolyólag meghonosítandónak kijelenté ugyan, de a kérdés tárgyalása arról győzött meg, hogy a börtönügy mint szaktudomány iránt, kevés érdeklődés mutatkozik.

Útmutatás és tájékozásl szolgálhat ez, hogy a börtönügyi reform keresztülvitelére az impulsust és közreműködést ne kívülről várjuk, hanem magunk lobogtassuk a kezdeményezés zászlóját.

Kulturkérdésekben a közvélemény nyilatkozatát és sürgetését várni elkésett dolog. Beccaria Caesar és Sonnenfels nélkül büntetőjogi rendszerünk egy fél századdal később s talán más irányban fejlődött volna. Nagy eszmék s honboldogító kormányférfiak tulajdona, hogy nem ők szálltak le az öntudatlan közvéleményhez, hanem a közvéleményt idomíták s érlelék eszméik szerint!

Nevüket áldással említi az utókor!

Ezek szerint a lefolyt év alatt a rendszer kérdésében változás nem történvén, az arra hivatott tevékenysége az orsz. fegyintézetek gazdasági kezelése legczélszerűbb módjának megállapítására irányult.

Az átalány bérleti szerződések évek hosszú során az intézetek erkölcsi érdekeire veszélylyel járóknak s ezenfelül szerfelett drágáknak bizonyultak. Lipótvárótt e szerződés a folyó évre többé nem újítatott.

A gazdasági kezelés tekintetében következő rendszerek között lehetett választani:

I. Teljes és tiszta házi kezelés szabadkézből bevásárlással. II. Házi kezelés oly módon, hogy az elhasználandó s feldolgozandó anyagok szállítása, árlejtési tárgyalás útján előre megállapítandó árákért biztosíttassék. III. A fegyenczek élelmezésének s a fegyenczek munkaerejének bérbeadása egy bérlő kezébe külön szerződések mellett, oly módon azonban, hogy az intézet egyéb szükséglete: mint világítás, fűtés, mosás, tisztítás, az egyének ruházása, az épületek s leltári tárgyak javítása s jó karban tartása házilag eszközöltessék. IV. Az élelmezés és az intézet által saját czéljaira igénybe nem vett munkaerőnek bérbe adása két külön bérlő kezébe s a többi regie szükségleteknek házilag való fedezése. V. A munkaerő kibérlése több vállalkozó részére.

E különféle rendszerek közül Lipótvárótt a IV. alatti módozat honosíttatott. A fegyenczek élelmezését I. M. és I. F. társvállalkozók nyerték meg, kiknek úgy az egészséges, mint a beteg fegyenczek élelmezéseért fejenként s naponként 18 kr. fizettetik. Az

intézet egyéb házi szükségleteiről az igazgatóság gondoskodik, de az elhasználandó s feldolgozandó anyagok tekintetében, szállítási szerződésekhez van kötve. Az igazgatóság által a ház czéljaira igénybe nem vett fegyenczek munkaaereje L.-nek van bérbeadva, ki minden általa foglalkoztatott egyénért 9³/₁₀ kr. napi bért fizet a kir. kincstárnak.

Ezen rendszer már egy év óta van honosítva. Ismerjük előnyeit és hátrányait.

Kétségtelen előnye az olcsóság.

A jelenlegi piaci árak mellett egy beteg vagy egészséges fegyencz napi élelme és kenyéréért 18 kr. valóban kevés. Erre csak vállalkozó képes s az igazgatóság csak azon esetben, ha a vállalkozóval egyenlő helyzetben volna. A vállalkozónak fő előnye abban áll, hogy szükségletét tetszése szerinti időben s bárkitől vehetvén, mindenkor kapható tárgyakból készletet nem tart; pénze nem fekszik; fizetést havonként háromszor nyervén, folyton ezt forgatja. További hasznát a nyers élelmi szerek s különösen a lisztnek minőségén igyekszik kinyerni. Ezen utóbbi cikknek gyengesége a kenyér visszautasítására, zavarok, kellemetlenségek, sőt büntetések kiszabására is gyakran adott okot, a mik miatt az igazgatóság folyton éber figyelme nagyon igénybe vétetik. A kész ételek hiányos minősége ellen nem lehet ugyan panaszt emelni, de az izletesség s készítmésmód tekintetében ép azon különbség észlelhető, milyen a jó s erőteljes házi főzet meg a vendéglői étkek között szokott lenni.

Többször volt alkalmá az igazgatónak a váci orsz. fegyintézetben házilag készült étkeket megízlelni s azokat a lipótváriaknál sokkal izletesebbeknek s erőteljesebbeknek találá.

Tapasztalataink alapján tehát kimondhatjuk, hogy az élelmezésnek házilag való kezelése minden körülmények között elsőbbséget érdemel. A lipótvári igazgatóság pontos számítása szerint a jelen piaci árak s az élelmezésnek házilag való kezelése mellett s azon esetben, ha az igazgatóság szállítási szerződésekhez nem lenne kötve, egy egyénnek napi élelme 20 krba kerülne. Igaz, hogy most csak 18 krba kerül, de ezen két krnyi olcsóság a minőség hiányának s erkölcsi károk árán vásároltatik meg, szállítási szerződések mellett azonban az igazgatóság ezen árat el nem érhetné. Oka abban rejlik, hogy a termelők az államkincstárral semmiáron nem szerződnek, mert árlejtésekben részt nem vesznek; szerződések kötésére s azoktól bélyegdíjak s jövedelmi adók fizetésére nem vállalkoznak s mert árúik beszállítása után még pénzeikre várákozni nem akarnak. Mindezen költségek az

árúczikk árát a piaczi árakon felül emelik s a kereskedő, ki a szállításra vállalkozik, nemcsak a piaczi árak fluctuációja ellen fogja magát biztosítani, hanem még saját hasznát s tőkájének kamatait is ki akarja nyerni. Bizonyos tehát, hogy szállítási szerződések mellett a piaczi árakhoz hasonló árak el nem érhetők.

A bérlettel ellentétben annál nagyobb előnyöket mutat fel, a házilag os kezelés, mely némi részben Lipótvárott is honosítva lett. A regie-szükségletek fedezésének bérbeadása a régi rendszernek legnagyobb hibája volt. A bérlő ezért jó magasra számított átalánydíjat kapott s a lehető legkevesebbet tett. A rend és tisztaság fenntartása csak a legnagyobb szigor mellett volt valósítható. Az avult s szakadozott testi és ágyruhák kicserélése majdnem küzdelemmel járt, az ágyi szalmának frissel való felváltatását alig lehetett kivinni, szóval : a szolgáltatmány az árnak alig felét érte meg.

Jelenleg minden házi szükséglet a maga idején, a legpontosabban s e mellett a legnagyobb takarékossgal teljesítetik s hogy erre az igazgatóság a legnagyobb erélyvel s csakugyan a legjobb eredménnyel is törekszik, ennek tanusításául felemlítetik, hogy az intézet termeinek s összes helyiségeinek légürmértéke mérnöki számítás szerint az évi faszükséglet 762 ölben van előírányozva.

Az átalánybérlet idején az igazgatóság biztos tudomása szerint a bérlő a mult évben 650 öl fát használtatott fel, míg a folyó évben az igazgatóság takarékos gazdálkodása csak 396 öl fa fogyasztást mutat fel. E kedvező eredményben azonban a korai tavasz s a szokatlánul hosszan (december 13-ig) tartó meleg őszi időjárásnak is nagy része van.

Az átalánybérlet utolsó idején a vállalkozónak minden fegyencz után naponkint 35 kr. fizettetett; ha ezen összegből 18 krt számítunk az élelemre, akkor a többi regie szükségletek fedezéseért neki minden egyén után naponkint 17 kr. fizettetett; az államkincstár ugyanezen kiadásokat a lefolyt év alatt minden egyén után a tavalyi létszám szerint naponkint számítva 11³/₄ krral fedezte.

Kiválóan előnyösnek mutatkozott a házi kezelés az építkezések s az épületi javításoknál.

Kezelési rendszerünk harmadik részét azon fegyenczek munkaerejének kibérlése képezi, kiket az igazgatóság az intézet céljaira igénybe nem vesz.

Lipótvár helyzete s közlekedési viszonyainak szerfeletti nehézsége mellett a fegyenczek munkaerejének hasznosítása csak

a kibérlési rendszer útján volt legelőnyösebben eszközölhető. — A pénzügyi eredmény minden előző év eredményét felülmúlja, mert míg az eddigi években előbb téli napokon 3 kr., nyári napokon 5 kr. s utóbb az évszakra való tekintet nélkül 5½ kr. fizettetett a bérlők által egy-egy fegyencz munkaerejéért naponként, addig az 1872. évben a bérösszeg 9¼ krra emelkedett.

A kibérlési rendszer erkölcsi oldaláról igen sok kedvező dolgot felemlíteni csakugyan nem lehet, de megelégedéssel kijelenthetjük, hogy az intézeti ügykezelésre zavaróan ható rosszat szintén nem sokat. A fegyintézeti munkánál főleg a tanítási elvnek kellene mindig elsősorban irányadónak lenni s erre figyelmet fordítani a bérlő kötelezve is van, de a valóságban a bérlő szemei előtt ez csak másod-harmadrendű kérdés. Előtte a fegyintézeti munkabérlő kiválóan üzleti kérdés s hogy ez így van: a dolog természetében fekszik. Az igazgatóság e tekintetben csak a szembeötlő hibákat hozhatja helyre.

Magukat a fegyenczeket tekintve, nagyrészüknél azt észleltük, hogy ők a bérlő érdekei iránt közönyösek s az állam kezelése iránt nagyobb rokonszenvvel viseltetnek, holott saját érdekük néha az ellenkezőre utalná. Így daczára annak, hogy a bérlő az állami munkások részére megállapított jutalmaknál saját munkái részére nagyobb jutalmakat fizet, mégis elmondhatjuk, hogy az állam részére dolgozó egyének háromnegyede olyanokból áll, kik maguk kérezték oda s nem ritkán hallani oly nyilatkozatokat, hogy «inkább dolgozom az országnak 2 krért, mint a bérlőnek 4 krért.»

A fegyintézeti rendet, a jó hangulatot s a javulási törekvést mi sem képes hamarabb s gyökeresebben felforgatni, mint a bérlők s ezek hivatalnokai közötti surlódások.

Ezen viszályok tulajdonképeni tárgyukra a fegyenczekre csakhamar áttérjednek; itt kezdetüket veszik az egymás elleni izgatások, melyek eleinte lappangó tűzként terjednek, míg utóbb fékezhetlen lángra csapnak. Mindenik bérlő a maga érdekeit keresi s ezen ugyanegy tárgyon nyugvó ellenkező érdekek igen könnyen összeütközésbe kerülnek s veszélyeztetve leginkább az intézet érdeke leend.

Ily szomorú viszonyoktól Lipótvár megkiméltetett. A bérlők között apróbb egyenetlenségek eleinte fordultak ugyan elő, de az igazgatóság ennek csakhamar gyökeresen véget vetett az által, hogy az egyik bérlői hivatalnok az intézetnek elhagyására utasított. Hasonló szigorú rendszabályra többé nem volt szükség.

A fegyrintézet üzleti viszonyainak felvirágzására igen kedvező kilátást nyitott a N.-Szombat Lipótvár-Üzbégi vasút építésének törvény általi engedélyezése.

A gyors forgalom s áruszállítás könnyűségének biztosítása után lehetővé váland, hogy a munkaerő hasznosításának kérdése úgy a javítás mint az anyagi eredmény szempontjából a legkedvezőbb végleges megoldást nyerjen.

A fegyrintézet épületjavítási s építkezési ügyei, melyekre az eddigi években a nyitrai kir. mérnöki hivatal nem sok gondot fordíthatott, az 1872. évben egy állandó s csakis az orsz. fegyrintézetek részére kirendelt kir. mérnök alkalmazása által jobbra fordultak.

Eredmények gyanánt felemlíthetők:

I. A fegyrintézet külső területén levő s a hivatalnokok, fegyőrök és katonák lakásául szolgáló három nagy kaszárnyaszerű épületnek részbeni kijávítása. II. Az intézet külső földbirtokának felmérése s térképezése, a mi által lehetetlenné tétetett, hogy az intézet földtulajdona a szomszédok beszántásai által úgy mint eddig: évről-évre nyirbáltassék. A felmérés alkalmával a megállapított beszántások visszafoglaltattak s az intézet egy 400 □-ból álló földterületet, melynek a várhoz tartozásáról majd mindenki elfeledkezett, most ismét visszanyert. III. Munkába vétetett a fegyrintézeti épület s a kórház fűtési és szellőztetési készülékeinek átalakítása, a mi az 1873. év elején fejeztetik be. IV. Az intézet csatornázási rendszerének átalakítására terv- és költségvetés készítettetett s ez egy szakértőkből álló bizottmány által a helyszínén felülvizsgáltatott. Bizton várható, hogy a kérdéses tervek kivitele által Lipótvár a körülötte fekvő s a várban lakók egészségére szerfelett károsan ható mocsároktól s azok bűzös kigőzölgésétől megszabadul.

A Lipótvárott a fegyrintézeti utasítás alapján honosított s az írboni systemát legalább néhány fő elvében feltüntető javító rendszer a lefolyt évben is szigorú következetességgel s a várakozásnak teijesen megfelelő sikerrel foganatosított.

Rendszerünk egyes stádiumairól alább leend jelentés, e helyen rendszerünknek önmagából folyó s majd semmi költséggel sem járó kiegészítésének engedélyezését bátorkodunk alázattal kérni.

Az írboni rendszer három első fokozata Lipótvárott bár nem teljesen, de legalább megközelítően honosítva van. Mindenik újonnan beszoigáltatott fegyencz 6 hétig terjedhető magánfogságnak alávettetik; ezután 3, illetőleg 6 hóig a kísérleti osztály közös

munkatermeiben előleges osztályozás mellett szoros megfigyelés alatt tartatik, mígnem kellően kiismertetvén, az erkölcsi minőség különféleségére alapított s a szerint rendezett 10 osztálynak valamelyikébe beosztatik. Ezen osztályokból az arra minősítettnek látszók a külső s földmives munkával foglalkozók osztályába léphetnek elő. E stádiumban a «lusk-i» közvetítő intézet példája lebeg szemeink előtt. Ezen osztályba csak az juthat, ki büntetési idejének rendszerint háromnegyedét, de legalább felét kiállotta; ezen idő alatt kitűnő magaviseletet tanúsított s erkölcsi javulásának jeleit adá. Visszaeső büntetettek ezen osztályból rendszerint kizárva maradnak.

A külső munkások osztálya átmenetet képez a fogság szigora s a szabad élet közt. Az egyének erkölcsi ereje tétetik próbára s öntudatosan neveltetnek arra, hogy képesek legyenek a szabad élet kísértéseinek ellentállani. Három év óta áll fenn ezen osztály s megelégedéssel tekinthetünk törekvésünk eredményére. Három év alatt 226 egyén haladt ez osztályon keresztül.

Fegyelmi büntetés egy egyénre sem méretett ki. Eltávolított ezen osztályból durva magaviselet miatt 9 egyén; tunyaság miatt 2; saját kérelmére 4; szökés avagy szökési kísérlet egy sem fordult elő.

Mindezek daczára törekvésünket ezen osztálynál sem tartjuk meg teljes sikerűnek, mert a fogság szigorú merevsége ezen osztályban is még mindig feltűnik az által, hogy a déli s esti munka után az egyének a fegyházba vezettetnek s épúgy rájuk záratik az ajtó mint a többiekre.

Mily ellenkező képet mutat Irhonban a «luski» intézet. Egy csendes falu szélén igénytelen tanyát találunk ott. Sövény és alacsony földhányás köríti az udvart, melyben a gondnok lakásán kívül két vasból készült szétszedhető épület áll. Ezekben lakik az ide telepített 70—80 fegyencz s a melléjük rendelt hét felügyelő. Fegyveres őr vagy lakat nem őrzi az ajtót. A vidékbeli munkások öltönyét viselik a fegyenczek s valamivel jobb polgári ruhát az őrök, kik a szabadban dolgozó fegyenczeket nem kísérik lépten-nyomon, hanem a legnagyobb szabadságot engednek nekik.

Mindezekből kitűnik, hogy itt nem a kényszer, hanem az erkölcsi erő uralkodik. Tekintély s erkölcsi erély van a kormányzatban s az erkölcsi erő fékezi a kormányzottakat.

E nagyszerű s áldásos eredményű példa honosítható lenne Lipótvárott is. A magyar haza szülöttei nem rosszabbak az ireknél. Lipótvár berendezése s helyiségei a kísérlet-tételre alkalma-

sak. A fegyintézet külső udvarán egy csúrszerű nagyobb épület áll, mely jelenleg kócz s kendergerebenező helyiségül használtatik. Ez a külső munkához rendelt fegyenczek befogadására elegendő térrel bír. Az átalakításra vonatkozó tervezetet s költségvetést az igazgató megkészítteté, a melyek szerint az egész munka csak 1979 frt 47 krba kerül, sőt házilagos munkáltatás mellett még olcsóbbá. A pénzkérdés itt tehát akadályul alig szolgálhat, mert ezen összeg az «épületek javítása» czímén a törvényhozás által engedélyezett összegből fedezhető lenne.

Elvi akadály alig találkozhat, mert a tiszteletteljesen itt javaslatba hozott rendszabály már elfogadott s tényleg honosított elvek folyománya, a már létezőknek tökéletesbítése.

Azon ellenvetést lehetne javaslatunk ellen felhozni, hogy a fegyenczek szökésére könnyű alkalmat nyújt. Ez csakugyan igaz. A «luski» közvetítő intézetben is fordulnak elő néha szökések, mert hiába, az emberi sziveket és veséket csak Isten bírja csálhatatlanul megítélni, de a legszigorubbán őrzött sziklatetőre épült s a legjobban megvasalt fegyintézetből is fordulnak elő szökések. Nincs egyetlen intézet, melyből fegyencz ne szökött volna.

Külső dolgosaink naponkint 30—40-en 2 ór kíséretében szabad földön gyakran magas kukoricza között dolgoznak. Ha szökni akarnának, igen könnyen megtehetnék s a hiányzóknak eltávozása csak későn vétetnék észre; a gyakoribb alkalom ezekben bizonyára nem fogja az erkölcsöt rosszabbítani, sőt ellenkezően: épen javítani és erősíteni.

Büszkék lesznek a bennünk helyezett bizalomra s igyekezni fognak a várakozásnak eleget tenni.

A főkérdés az, hogy mily egyéneket sorozunk a közvetítő osztályba. Ha az igazgató kiismerni igyekszik a fegyenczeket, ha lelkiismeretes pontossággal jár el, ha az intézmény sikere szíven fekszik, lehetetlen, hogy a legjobb eredményt fel ne mutassa. — Áldásos sikerünek bizonyult ez Irhonban. — A lélektan törvényei egyformák. Miért ne valósíthatnók mi is? Bizalmi kérdés lehet ez nálunk az igazgató képessége s úgyszeretete iránt? E tekintetben ítéletet hozni, a Nagyméltóságu kir. Igazságügy Ministerium bölcsességéhez tartozik.

A fegyenczek között a lefolyt évben a csak kívánható legjobb szellem, s élénk javulási törekvés uralkodott. Valóban igen nehéz a Lipótvárott letartóztatottakban, a komor értelemben vett «rabokra» találni, de annál több alkalmunk nyílik bennük szerencsétlenekre ismerni, kiket az elhanyagolt nevelés, s ennek folytán

a nyomor, az inség, családi baj, a fékezni nem tanult indulat tett rabokká.

Gyakran igen nehéz, de számtalan esetben igen hálados munka ezeknél a hiányokat pótolni s a tévedezőket a helyes utra visszavezetni.

Törekvéseink fogadtatása felől nem panaszkodhatunk. Jó szándékainkat s hogy csak saját javunkat akarjuk, a legnagyobb rész csakhamar belátja. Nyíltan, bizalommal közelednek hozzánk, s nemcsak itteni, de családjaik otthoni bajai s szenvedései orvoslására is tőlünk kérnek tanácsot és segílyt. — E részben mindig megtesszük a mi a részvét és jóakarattól telik.

A fegyenczek magaviselete fegyelmi tekintetben teljes elismerést érdemel. A fegyelmi kihágások a legcsekélyebb számra s a minőség tekintetében a legenyhébbekre apadtak. Nagyobb mérvű avagy többekre terjedő nyugtalanság egy ízben sem fordult elő. Makacsságot és daczot ritkán találtunk, de valahányszor észlelhető volt, mindig megtörtük. Mindezek daczára sőt talán épen ezért: a fegyelmi büntetések mindnyájánál elérjük, hogy a fenytett egyén hibáját belátta s a nyert büntetést igazságtalannak nem tartá.

A fegyenczek magaviseletéről s annak évről-évre való javulásáról az alább irt kimutatás, mely a fegyelmi büntetések számát feltünteti, a legjobban tanuskodik.

Év	A fegyenczek létszáma	A fegyelmi büntetések összes száma	%
1861	1140	629	55
1862	999	557	54
1863	1196	738	68
1864	1378	564	40
1865	1357	803	62
1866	1321	442	30
1867	1025	273	27
1868	873	219	26
1869	990	372	36
1870	1075	264	23
1871	916	292	32
1872	769	152	22

Az egyesek által a lefolyt évben elkövetett fegyelmi kihágások száma 152 tett, s ezekert 111 egyén büntettetett meg; a megfenyítettek közül az egész évben csak egyszer fenyítettett 86 egyén, kétszer 15, háromszor 5, négyszer és többször 5 egyén. Hogy a visszaeső büntettek a fegyintézetben rendszeren jó magaviseletűek, ez az idén ismét bebizonyult, mert az egész évben megbüntetett egyének között csak 73 visszaeső találkozott.

Az elbocsátott fegyenczek felől megállapítani, hogy ki és mennyire javult, igen nehéz dolog, s ezért efelől csak megközelítő ítéletet hozhatunk. A hivatalnokok valamennyiének nézete oda nyilvánult, hogy az 1872. évben szabadon bocsátott 250 fegyencz közül 173 egyén javultan vagy legalább is megtörődött s jó szándékkal eltelve távozott el intézetünkől; 40 egyénnek javulási foka felől megoszlottak a nézetek, de 37 szabadulónál megállapították, hogy nem távoztak jobb erkölccsel, mint milyenben bejöttek. Ez utóbbiak felől ily szomorúan nyilatkozni, valóban nehezünkre esik, de a ténykörülményeknek tartozunk azzal. S vajjon nem lehetséges-e, hogy a bűnösök valamennyiét megjavítsuk s hogy büntettek többé elő ne forduljanak? Meggyőződésünk szerint «igen»-nel felelhetünk. Hogy azonban e nagy czélt elérhessük — Dankwardt szavai szerint — előbb oly körülmények közé kell jutnunk, melyekben lehetővé váljék mindazt becsületes uton elérni, mikre most oly sokan bűntények segélyével törekcsenek. E boldog körülményeknek megvalósítására napjainkban a nemzetgazdászati tudomány félre ismerhetetlen hatalommal törekszik midőn a munka-szabadságnak, az egyéni nősilési szabadságnak s ezek folyományainak elismerését hangosan követelvén, az ismeretek s a felvilágosodásnak a népesség minden rétegeiben szüntelen való terjesztésére utal, mert csak ily módon lesz valósítható annak belátása, hogy gonosz tettekre nincs szükség, mert a vágyak tárgyai becsületes törekvéssel és bizton elérhetők.

Azon javulás, mely a volt megyei, jelenleg kir. törvényszéki börtönök viszonyaiban beállott, kedvező hatást gyakorol az országos fegyintézetek viszonyaira is.

A beszállítottak a kir. törvényszéki börtönök tisztátlansága miatt nem panaszkodnak, s az egyének testi tisztaságának elhanyagolását a beszállítottakon mi sem tapasztaljuk; legtöbbször halljuk említeni, hogy a kenyér s az étel a törvényszéki börtönökben kevés, s hogy emiatt azok, kik hazulról nem kapnak valamit — éheznek.

A fegyenczek beszállítása a kir. főügyészség rendelkezése szerint, pontosan megtörténik. Beszállítottak pedig az év első negyedében 12, a másodikban 46, a harmadikban 89, a negyedikben 54; összesen tehát 201 egyén.

Az 1872-ik év január 1-én a fegyenczek létszáma 568 egyénből állott; ezekhez hozzá számítva a fennirt szaporodást: az egész év összes létszáma 769 fegyenczet mutatott fel.

Az év elején s végén igen kevés fegyencz szállított be. Oka ennek az, hogy az év elején a bíróságok még rendben nem voltak; az év végén pedig, hogy az ország több helyén uralkodó cholera miatt a fegyenczek szállítása elővigyázati szempontból ideiglenesen megszüntetett.

A fegyintézet egészségügyi viszonyainak részletes leírása az intézet házi orvosának feladatához tartozván, e helyen végeredmény méltányolására szorítkozunk.

A fegyenczek összes létszáma azaz 769 egyénre az év folyamata alatt 342 betegségi eset számíttatott, s ezen betegségekben összesen 794 egyén szenvedett. A megbetegüléseknek ezen száma meg lehetőséggel nagynak nevezhető. Oka abban keresendő, hogy a bűntettesek legnagyobb része a népnek legalsó osztályából kerülván, előbbi életük a kicsapongások s mértékletlenségeknek láncolata, melyeknek koronáját a bezáratás képezi.

E kedvezőtlen körülményekkel szemben az intézeti gyógykezelés a csak várható legszebb eredményt mutató fel, mert az egész év alatt összesen csakis 15 egyén halt el az intézetben.

E rendkívüli örömdetes eredmény a fegyenczek élelmezésének az 1870-ik évben történt megjavításának, a testi fenytől s bilincs viselés megszüntetésének, az egészségre kedvező munkanemnek s különösen a földmivelés honosításának mindezekből kifolyólag a szellemi hangulat emelkedésének és igen nagy részben az intézeti házi orvos ember-szerető fáradhatlan buzgósa, igyekezete s tudományának köszönhető.

Az orvos a betegek gyógyításán kívül az egészségesek testi jólétének fentartására is gondot fordítva, a lefolyt év nyarának vasárnapjain a fegyenczeknek a népszerű egészségtanból előadásokat tartott. Ily módon őket felvilágosítva s oktatta, nemcsak sok félszeg hiedelmet s babonát irtott ki, hanem bizalmukat is megnyerte. Ebből az következik, hogy Lipótvárott a fegyenczek bajukat el nem titkolják, s a kórháztól nem félnek, hanem bajuk meggyógyítását bizton reményelve, az orvos tanácsát talán igen is gyakran kikérik.

Ragályos betegségek az 1872-ik évben nem fordultak elő.

A fegyenczek kedélyállapotára rendkívül jó hatással van, ha néha letartóztatott s arra érdemes társaik közül néhányan ő csász. és apostoli királyi Felségének legfelsőbb atyai kegyelmében részesülnek. Bizonyítékot találnak ebben, hogy a magas kormány róluk el nem feledkezik. A kegyelmezés a felségi jogok legszebbike. Megmenti a hosszú időre ítelt egyént a kétségbeeséstől, s értékessé teszi előtte az életet a börtönben is. Igen sok egyénnél ez csak ábránd s hiu remény, mely soha be nem következik, de e remény nélkül sok ember, a legveszedelmesebb vadállattá válna, s a fegyintézetek kormányzata a legnehezebben megoldható feladatok egyike. A fegyintézeti igazgató e reményt hiu ígéretekkel nem táplálhatja ugyan, de észszerűen sem cselekednék, ha azt az egyénből kiirtani igyekeznék. Ezen érzemény csak úgy táplálkozhat, ha egy egyén másik társának megkegyelmeztetését látja, s így bár az utolsó ideig, maga is reménykedik.

A Lipótvárott az 1872. évben letartóztatott fegyenczek közül a fegyintézetben tanúsított javulása folytán legfelsőbb kegyelemben egy egyén sem részesült.

I. A fegyenczek elkülönítése a büntetési idő kezdetén.

A fegyencznek a büntetési idő kezdetén a házszabályok által rendelt elkülönítése — magányzárkák hiánya miatt — az 1872-ik évben is nagy nehézségekbe ütközött. Magányzárkák építése iránti reményeink ez uttal sem teljesültek, pedig rendezett s korszerű fegyintézetet ezek nélkül ma már képzelni sem lehet. E tekintetben Lipótvár legmostohábban áll; mindenik országos fegyintézetben vannak már magányzárkák, csak Lipótvárott nincs egy sem.

Az 1871. évről szóló jelentésünkben kifejtettük, hogy magányzárkák nélkül sem fegyelmet fentartani, sem javítani nem lehet, s bőven indokoltuk, hogy a magányzárkák építésének kérdése, a börtönrendszer végleges megoldásának kérdésével semmi összeköttetésben nincs: ezért az ismételés hibájába nem esvén, annak tiszteletteljes jelentésére szorítkozunk, hogy elkülönítési célra az igazgató által úgy mint eddigelé, a lehetőség és alkalom szerint, üres hálótermek, raktári szobák és kasamaták összesen 19 helyiség használatnak fel.

Az 1872. évben beszállított összesen 201 egyén; ezek közül a teljesen míveletlenek osztályához tartozott 85, irni s olvasni tudott 102, csak olvasni tudott 9, míveltebb egyén találkozott 5.

A beszállítottak közül testi baj miatt az elkülönítésre alkalmatlannak 9 egyén bizonyult.

A magányfogság tartama a következő volt:

1 heti magányfogságot kiállott 14 egyén

2 „ „ „ 32 „

3 „ „ „ 39 „

4 „ „ „ 28 „

5 „ „ „ 41 „

6 „ „ „ 38 „

Es számokból kitűnik, hogy a jövevényeknek nagy részét csak igen rövid ideig lehetett elkülönítve tartani, mert az utóbb érkezők az előbb érkezetteket a magányzárkákból csakhamar kiszoríták. Az elkülönítés által azonban mégis nyerünk annyit, hogy az egyénre a büntetés kezdetét megdöbbentővé tevén, őt magabizálásra bírjuk s az intézeti hivatalnokoknak alkalmat nyújtunk, hogy az egyént a gondolkodásmód s erkölcsi minőség tekintetében kiismerhessék, s maguknak az illetőkkel való bánásmód iránt tájékozást szerezhessenek.

A magányfogság hatása tekintetében arról győződünk meg, hogy azt az egyének legnagyobb része a 3—4 naptól kezdve három-négy héten át legnehezebben tűri; az elkülönítettek ez idő alatt fejfájás, szédülésről s minden tagban zsibbadságról panaszkodnak; étvágyuk csökken; éjjel gyakran felriadnak s különös hangokat vélnek hallani, avagy maguk körül különös szellemeket járkálni; a szivre ható szavakba öltöztetett intéseket, avagy dorgálásokat nagy megindulással fogadják, s kevés ember találkozik, ki az elkülönítés negyedik hetében a sirástól magát meg bírná tartóztatni. Ez időben az idegrendszer s a képzelődő tehetőség rendkívül felizgul. Ha az elkülönítést rögtön megszüntetjük, mindezen jelenségek azonnal elenyésznek, de elenyésznek a magányfogságban is néhány nap, némelyeknél néhány hét múlva s ekkor az egyén megadja magát sorsába, a magányt megszokja, étvágya visszatér, s a reá bízott munkát kedv és nagy szorgalommal végzi.

A büntetési idő kezdetén való elkülönítésről ezeket jelentvén, az egyénnek fegyelmi tekintetből való állandó elkülönítésétől e helyen szintén meg kell emlékeznünk.

A Lipótvárott fogva levő egyének legelvetemültebbjének Cs. A. méltán nevezhető. Ezen egyén 43 éves, árvamegyei születésű, nőtlen, kiszolgált katona, napszámos, jobban mondva szokásos tolvaj; a katonaságnál lopások s négyszeri szökés miatt több ízben botütésekkel, fogsággal s utóbb sánczrabsággal (Komárom-

ban) fenyítettett, Árva megye fenyítő törvényszéke által 13 havi börtönnel büntettetett, s jelenleg ugyancsak lopás miatt Lipótvárott másodizben tartatik fogva.

Cs. fiatal korában némi oktatásban részesült ugyan, de az olvasni tudás jótéteményét arra használta, hogy minden olvasmányból csak a rosszat s erkölcstelent szedje ki. Ő előtte minden kaputos ember a daróczot viselőnek hóhérja, s a gazda természetes ellensége a szolgának. Nézete szerint minden előljáróság felesleges s nem más, mint a nép zsirját szívó zsarnok; a papok mind erkölcstelen gazemberek; a vagyonosok vagyonukat igaztalan uton szerezték s ezért minden vagyon a szegények közt lenne felosztandó.

A vasut a nép kifosztására s elszegényítésére czélzó találmány, mert a föld nem arra van teremtvé, hogy arra töltést és vasakat rakjunk, hanem arra, hogy gabonát teremjen.

Cs. semminemű vallást, lelket vagy Istenséget nem akar ismerni, az erkölcs törvényeit kigunyolja s a becsület érzésének legkisebb szikráját sem mutatja.

Nincs mód és eszköz, melyet e fegyintézet hivatalnokai 1868 szeptember hó óta Cs. A. javításának megkísérlésére és álokoskodásának legyőzésére igénybe nem vettek volna. Szavaink s érveink siket fülekre találtak.

Számtalan rövidebb s egy hétig tartó elkülönítés csak néhány napon át vetett lakatot Cs. szájára, s nemsokára ismét kezdé a fegyenczek között erkölcstelen előadásait.

Elkerülhetlenül szükségesnek bizonyulván Cs.-t a fegyintézeti lakókra nézve végkép ártalmatlanná tenni, az igazgató őt a házi tanács tagjainak meghallgatása s egyhangu javaslata folytán 1872. évi márczius hó 23-án magányfogságba tétette s ezen elkülönítést a házszabályok I. rész 66., 72. és 73. §§-ai értelmében, az egyén kiszabadulásáig (1873 november hó 7-én) tartandónak határozta. Ezen intézkedés a Nagyméltóságu m. kir. Igazságügyminiszteriumnak 1872. évi május hó 12-én 13065. sz. alatt kelt kegyes rendeletével jóváhagyatott. Kilencz havi kiállott magányfogság még nem törte meg. Gondolkozásmódja mindég egyforma; a lelkésszel beszélni egyáltalán nem akar; a felügyelői személyzet irányában igen gyakran goromba. A magányt teljesen megszokta. Testileg jól néz ki s egészséges. Ezen egyén erkölcsi tekintetben végkép elveszett s kiszabadulása után a közbiztonságra szerfelett veszélyes leend.

II. A jövevények osztálya.

Az újonnan beszállított fegyenczek a magányfogság kiállása után a három évvel ezelőtt alakított «jövevények osztályába» soroztatnak és pedig az első ízben fenyítettek három, a visszaesők pedig hat óra, a bővebb megfigyelés a folyton való szemelött tartás, a fokozott szigor fentartása s az egyénekre könnyebben gyakorlandó befolyás céljából.

Ezen osztálynak különös céljai s az itt követett eljárás az előbbi két évről szóló előterjesztésekben részletesen előadatván, ezúttal annak megállapítására szorítkozunk, hogy a már kifejtett elvek a lefolyt évben is szigorúan követték s az eredmény a várakozásnak teljesen megfelelő.

A fegyelmi büntetéseknek a lefolyt évben előfordult csekély számát, a jó hangulatot s az egyéneknek magaviseleti szerénységét főleg annak vagyunk hajlandók tulajdonítani, hogy a fegyintézetnek jelenlegi lakossága már majdnem mind olyan egyénekből áll, kik büntetésük kezdetekor a jövevények osztályán áthaladtak.

Ezen osztályban az 1872. év első napján a létszám 53 emberből állott; ezekhez járult az év folytáni szaporodás 201 fővel s így az egész létszám 254-re emelkedett. A növekedésből első ízben bünhődő 105 és visszaeső 96.

Ötvenhárom egyénnek még az év folytán bekövetkezett 2860 betegségi napját, úgyszintén a magányfogságban töltött napokat is leszámítva, az egészségeseknek mint a munkánál kezdőknek munka jutalma 105 frt 67 $\frac{1}{2}$ krajczárt tett, mely összeg a segélyalap javára bevételeztetett.

A kísérleti osztályban letartóztatott fegyenczek közül 29 egyén nyert fegyelmi büntetést és pedig 21 jövevény az első három, illetőleg hat hó alatt egyszer fenyítettett, 6 jövevény kétszer és 2 jövevény háromszor.

III. A fegyenczek osztályozása.

A házszabályok I. R. 22. §-án alapuló s az igazgatóság által tizre emelt erkölcsi osztály mindenikének értelme s szervezete, úgyszintén az osztályozás körül követett eljárás az előbbi évekről szóló jelentésekből a Nagyméltóságú kir. Igazságügyminiszterium előtt ismerve van.

Az igazgatóság a lefolyt évben sem téveszté szem előtt azon rendkívüli szellemi befolyást, melyet az egyének erkölcsi minő-

ségén alapuló osztályozás által, reájuk gyakorolni lehet, mert igaz ugyan, hogy az osztályozás a javítás csálthatatlan s már önmagában orvosló eszközei közé nem számítható, mert embernek soha sem fog sikerülni, minden fegyencz erkölcsi lelkületén biztosan keresztül látni, mindennek daczára, az osztályozás habár csak a főbb vonásokban sikerül, már is nagy haladás a korlátlan közös rendszerrel szemben, mert annak kiáltó káros oldalait mindenestre mellőzi; de már maga az osztályozási törekvés is haladás, mert az intézet hivatalnokait az egyének jellemének s erkölcsiségének tanulmányozására utalván, az egyénesítő bánásmódot magával hozza s lehetővé teszi. S végre hasznosnak ismerjük az osztályozást még azért is, mert szellemiebb s a becsületérzés iránt kiméletes jelleget kölcsönöz a büntetésnek, s ez a fegyenczek nagy része által jótékonyan éreztetik.

A fegyenczeknek az egyes erkölcsi osztályokba való felosztása az 1872. évben a következő képet mutatá:

Az év elején letartóztatott 568 egyén közül
 az I a. osztályba tartozott 22; I b. 19; I c. 25; I d. 19 egyén
 II a. „ „ 104; II b. 94; II c. 63;
 III a. „ „ 37; III b. 90; III c. 95;

Az osztályozásnak átvizsgálása után az I. évnegyedben egy magasb erkölcsi osztályba soroztatott 34 egyén; egy alantiabba 14.

A második évnegyedben előléptettetett 29; lejjebbítettett 17.

A harmadik évnegyedben egy magasabb osztályba beválynak minősült 32 egyén; gyengébb erkölcsessel bírónak ismertett 21.

Az év végén az osztályok következő számmal voltak képviselve:

I a. 13; I b. 34; I c. 20; I d. 22;
 II a. 81; II b. 70; II c. 64;
 III a. 25; III b. 90; III c. 85 összesen 504.

IV. A mezei munkások osztálya.

A Lipótvárott honosított munkák legcélszerűbbjének a földmívelési munka méltán nevezhető. A kedv és szellem felfrissítőjének mondhatjuk ezt mindazokra, kik büntetésük nagyobb részének kiállása s megfelelő javulás tanusítása után, méltóknak találtattak, hogy ezen munkanemhez beosztassanak. Testi gyógyszer s lelki erősítőnek is nevezhetjük, mert a hosszabb fogságban meggyengült testi erőt helyreállítja s a javulás folyamában

már benn levő erkölcsöt, a rosszra kínálkozó könnyű alkalom legyőzése által edzi, s az akaratot szilárdítja.

Hogy mily minősítéssel bíró egyének osztatnak a külső munkások osztályába, s hogy mily befolyást gyakorol ez az intézet fegyelmi, szellemi s egészségügyi viszonyaira, azt jelentésünk általános részében ezen kérdések tárgyalásánál mindenütt feltűntettük; itt a földmívelési munka abszolút czélszerűségének bizonyítására még csak azt említjük fel, hogy az egész évben letartóztatott 769 fegyencz közül 223 egyén tartozott a földmíves osztályhoz.

A mezei gazdaság pontos és okszerű üzése mellett gond lett fordítva a letelt évben a földmívelés, kerti gazdaság és állattenyésztésről szóló elméleti oktatásra is. Erre hetenkint két óra fordítottatott, s a hallgatók tanulási vágya a megfelelő eredményt biztosítja.

A gyümölcsfa-nemesítés terén is birunk már némi eredményt felmutatni, a mennyiben az 1872-ik évben 80 drb vadoncz nemesített, gyümölcsfa-iskolánkból pedig 160 drb nemes fácska a vár területére kiültetett. További nemesítésre 300 drb. vadoncz szereztetett be.

A váron kívül fekvő s a katonai használat idejéből származó árkok, földbástyák és sánczok elegyengetése és termékennyé tételére is egész erővel törekedtünk. Az év elején több árok s földhányás lett betemetve, az év végén pedig a Galgócz felé vezető kaputól jobbra eső nagy földbástya szétbontatott s alja az eke általi mívelésre alkalmassá tétetett.

Ezen bástyának széthordásán hat és fél héten át, naponkint 25 ember dolgozott.

A szántóföldek a legbehatóbb munkálás mellett kellően trágyáztattak.

Mindezen momentumok természetesen magukkal hozzák azt, hogy a régebben egyes parasztoknak darabonkint bérbeadott s teljesen kiszarolt sovány földek, a jelen kezelési idő azaz három év óta évről-évre javulnak, s mindég bővebb termést adnak.

A statisztikai adatok következőkben sorolhatók fel:

Az 1872-ik évben a földmíveléssel összesen 64 egyén foglalkozott, ezen munkások legmagasabb létszáma augusztus 22-én 32 embert mutatott, s a legkisebb létszám márczius hó 21-én 13 embert tett; munkanapjaik száma 6694-re gyűlt.

A külső munkások közül 7 egyén volt, ki hosszabb, ki rövidebb ideig beteg; a betegségi napok összes száma 106-ot tett.

Fegyelmi büntetés egy sem méretett ki. A külső munkások osztályából eltávolítottak durva magaviselet miatt 4 egyén; saját kérelmére pedig felváltatott innen 3 egyén.

A termés a lefolyt évben még jobb volt, mint a megelőző két év bármelyikében. Betakarítottunk összesen: 484 pozsonyi mérő árpát; 300 mérő zabot; 310 mázsa krumplit; mintegy 300 mérő morzsolt kukoriczát; 32 p. mérő fehér babot; 14 mázsa zöld főzeléket; 35 mázsa hagymát; 270 mázsa szénát; 145 mázsa sarjut; 25 szekér zöld takarmányt; 320 mázsa burgundi répát és 336 kereszt (minden keresztben 22 kéve) szalmát. Mindezen termények az év végén volt piaci árak szerint 4442 frt értéket képviselnek.

V. Az iparüzlet.

A lefolyt évben honosított rendszer szerint, az intézeti javítások végzésére, az intézetben szükségelt ruha, czipő s ágynemű készítésére, mosás, főzés, sütés és tisztításra, egyszóval minden házi munka elvégzésére naponként 133 fegyencz munkaerejének felhasználása L.-nek adatott bérbe.

A fegyenczek ezen számának a ház céljaira való alkalmazása rendes viszonyok között elégségesnek mutatkozott ugyan, de rendkívüli s nagyobb építkezések esetén a szaporítás okvetlenül kívántatnék.

Hogy az igazgatóság a fegyenczek munkaerejének a ház céljaira való alkalmazásánál kellő beosztás és takarékossgal járt el, kitűnik abból, hogy a fegyenczek engedélyezett számát csak a valódi szükség idején vette teljesen igénybe s őket a szerint, a mint a munka egyik vagy másik mesterségnél meggyűlt, hol egyik, hol másik mesterségnél szaporította vagy apasztotta.

Az egészséges fegyenczek munkanapjainak száma az egész évben 124,557-et tett. Ebből a ház szükségére felhasználtatott 40,938 s a bérlőnek átadatott 83,619 munkanap.

Az intézetben folytatott munkák legnagyobb részt olyanok, hogy azoknak a megtanulása a fegyenczeknek a kiszabadulás utáni időben is hasznukra válik.

Az egyéneknek az egyes munkákhoz való beosztásánál, az illetőknek viszonyait s kívánságait a hol csak lehetett, de az egészségi viszonyokra való tekintetet mindig s feltétlenül figyelembe vettük.

A lefolyt év nyereményei közé soroljuk a lámpavilágítás melletti esti dolgoztatásnak honosítását. Ez üzleti szempontból is nagy nyeremény, a mennyiben a téli estéknek eddig fel nem

használt órái jövőre haszonnal értékesíttetnek. A világítás melletti dolgoztatás december hó 23-án kezdetett meg.

A lámpák (186 drb) Dittmár R.-nek gyárából vásároltattak s 382 frt 30 krajczárba kerültek.

Jellemzőnek találjuk s ezért felemlítjük, hogy a fegyenczek a világítás melletti dolgozást nem tekintik túlterhelésnek s nehéznak. A munkakedvben nem tapasztalunk lanyhulást, hanem fokozottabb szorgalmat.

Az igazgatóság a házi munkák végzésére engedélyezett kézműves fegyenczeket kereseti célból rendszeren nem foglalkoztatja ugyan, de Lipótvárnak magányos, minden várostól való távoli fekvése és különös körülményei miatt el nem kerülhető, hogy az igazgatóság magánosok részére végzendő munkát is el ne fogadjon. Ilyen munkák igen gyakran a szabaduló fegyenczek részére is teljesítendőek, kiknek hol ruha, hol cipő s csizma készítésre van szükségük. Munka megrendelőknél tekintendőek második sorban az intézeti bérlők, kik az eszközök és házi szerelvények javíttatására szintén rá vannak szorulva, s végül: az intézet többi szabad lakosai szintén kényyszerülve vannak ruházati s egyéb házi szükségleteiket az intézetben készíttetni s javíttatni. Mindezek tekintetében azon rendszabály van honosítva, hogy az igazgatóság semmi munkaanyagot nem ad, hanem csak a készíttést vállalja el, s ezért a munkamegrendelő által a tárgy készítésére fordított minden munkanap után 40 krt fizettet. Ezen apróbb munkák és javítások után az 1872. évben az intézeti pénztárba 236 frt 20 kr. folyt be.

A ház céljaira az egész évben felhasznált 40,938 munkanap, az egyes foglalkozások között következően oszlott fel:

1. A házi szabó műhelyre.....	4354	nap	esik
2. A cipész mesterségnél	3037	«	«
3. Az asztalosok és ácsok	1683	«	«
4. A bodnárra	824	«	«
5. A kerékgyártóra }			
6. A kovács	795	«	«
7. A lakatos és bádogosra }			
8. Az üveges mesterségre	331	«	«
9. A borbély mesterségre	595	«	«
10. Favágásra.....	1673	«	«
11. Szabászatra	527	«	«
12. A raktárakban való segédkezésr	343	«	«
13. A gőzgéphez szükséges víz szivattyuzására	1837	«	«

14. A fürdőházbani szolgálatra — — — — —	201 nap esik		
15. Kőműves munkákra — — — — —	1957	«	«
16. Lámpatisztításra — — — — —	316	«	«
17. Könyvkötészetre — — — — —	103	«	«
18. Betegápolásra — — — — —	1500	«	«
19. Mosásra — — — — —	4320	«	«
20. Főzés és sütésre — — — — —	5697	«	«
21. A fegyház a szobák s a vár tisztántar- tására fa-, víz-, porondhordás s min- den egyéb <i>napszamos munkára</i> — — — — —	10,845	«	«

A házi munkások a ház érdekében tett munkáikért az erre rendelt havi javadalmazásból összesen 1721 frt 47 kr. jutalmat nyertek.

A fegyintézeti munkabérlőnek átengedett 83,619 munkanap, a bérlő által folytatott foglalkozásokra a következően oszlott fel:

1. A kötélgyártás és gerebenezésre — — — — —	41,573 munkanap		
2. A szabó mesterségre — — — — —	24,531	«	
3. Agyagpipa-gyártásra — — — — —	7172	«	
4. Földmivelésre — — — — —	6694	«	
5. A munkatermek tisztogatására s nap- számra — — — — —	3399	«	

6. A jegyzők az egyes mesterségeknél, a munkakiosztás, leszá-
molás és anyagfelhasználás felszámolása körül 250 napon át
dolgoztak.

Ezen összes számú munkanapért az intézeti bérlő a vele kötött szerződés értelmében egy munkanapot $9\frac{3}{10}$ krajczárral számítva, az államkincstár részére összesen 7776 frt $28\frac{8}{11}$ krt, a fegyenczek részére pedig a szerződésileg megállapított alapárak szerint 2307 frt 57 krt fizetett; ezen összegeken kívül bérlő, a különösen szorgalmas és használható egyének jutalmazásául, szer-
ződési kötelezettségén felül, még 949 frt 83 krajczárból álló aján-
dékot fizetett be az intézeti pénztárba.

Az év folyamában kiszabadult fegyenczek közül legtöbb kereseti pénzzel azaz 65 frt $34\frac{7}{10}$ krajczárral birt, ki az intézet-
ben 8 évet töltött, s itt kötélveréssel foglalkozott; találkozott
azonban a szabadultak között 3 oly egyén, ki az egész büntetési
időt a kórházban töltvén, semmit sem dolgozhatott, s így juta-
lomra sem tehetett szert; voltak ezen kívül még 36-an, kik ré-
szint testi hibájuk, részint büntetési idejük rövidsége miatt, tehát
önvétkük nélkül, az intézetben töltött idő alatt annyit nem ke-
reshettek, mennyi a legszűkebb számítás szerint, a hazautazásra
elegendő lett volna; ezeknek az igazgató a házi tanács tagjainak

meghallgatása után az erre rendelt alaphól összesen 274 frtot utalványozott.

A segélyalap az 1872. év első napján 2323 frt 3 krajczár tőkével bírt; az év folytán volt bevétel 2432 frt 48 ¹/₂ krajczárral: az évi kiadást 2233 frt 78 krajczárt tett s így a segélyalap az év utolsó napján 2598 frt 70 krajczár vagyonnal bírt, melyből 2400 frt gyümölcsözés végett a nyitrai takarékpénztárban volt elhelyezve.

A fegyenczek munkájuk után kapott jutalmazásukból valamely betegség kiállása után erejük helyreállítására orvosi engedély folytán, úgyszintén a házszabályok által megengedett kedvezményi czikkekre az 1872. évben összesen 2158 frt 10 krajczárt, ezenkívül hasznos és tanulságos könyveknek, nemkülönbén a számadásnak szabad óráikban való gyakorlása czéljából: palatábláknak bevásárlására 47 frt 27 krajczárt költöttek el, s végül: nyomorban sinlődő szülék, rokonok, házastárs vagy gyermekek segélyezésére 22 egyén által 285 frt 60 krajczár küldetett haza.

VI. Az intézeti iskola s a tanítás sikere.

A fegyintézetekben a legfőbb figyelem a tanításra fordítandó, mert a rosztól való eltérítésre, a javításra a letartóztatás ha némi befolyással bír is, de nem elegendővel; a jövőre pedig nem viszonyul, s a mi e tekintetben teljesítendő, a szellemi képzésnek s a munkának jut tehát osztályrészl.

Igaz, a tudatlanságot, a szenvedélyek tulcsapongását, a szegénységet, a bűnözésnek e három főokát, általánosan megszüntetni a büntetés nem képes; de képes velők azon egyéneknek szembeszállni, kik a fegyházakban érelmébe kerültek, s ezeket nemcsak ideiglen anyagilag a bűnözésben meggátolni, de lelkiüket erkölcsileg átalakítva, bennök a gonosztevé indokait elfojtani. Ezek szerint a szellemi képzés a börtönbüntetésnek lényeges része s egyéb elemeivel s czéljával szoros s elválhatlan kapcsolatban áll.

Ezen szempontok szolgáltak nekünk is irányadóul a tanítás folyamában, s igyekeztünk oda hatni, hogy a tudás iránt a fegyenczekben minél több érdeklődés és vágy gerjedjen, hogy pedig ezt mennyire értük el, bizonyítja azon adat, hogy az 1872. évben összesen 216 egyén látogatta az iskolát, mely számból csak 110 egyén volt 26 éven alóli, tehát szabályaink szerint: iskolaköteles, 106 ember pedig az iskolalátogatásra önkényt kért engedélyt.

Az iskolalátogatók száma legnagyobb volt január hó 5-én, midőn 136 ember ment egyszerre iskolába, s legkisebb volt október hó 1-én, midőn a tanoncok száma a fegyenczek létszámának kevesbbedése folytán 87 egyénre csökkent.

Az intézeti tanító ezen nagy számú embernek, úgy mint az előbbi évben naponként 5 órán át adott oktatást, s a tanítás sikere érdekében mindent megtett, a mi egy ember szorgalma s ügybuzgalmától várható.

A fegyenczek iskolai vizsgája a házszabályok szerint június hó 27-én a délelőtti s délutáni órákban az intézeti tanító által vendégeül meghívott környékbeli tanítók s az intézeti hivatalnokok jelenlétében, az igazgató által megtartatott.

Az iskola III-ik osztályában a hallott feleletek minden méltányos várakozást teljesen kielégítettek; észlelhető volt a tanítónak azon helyes törekvése, hogy tanítványait nem szavaknak betanulására, hanem a lényegnek elsajátítására vezesse; különösen örvendetes volt azon haladás, melyet a tanulók a népszerű természettanban és gazdaságtanban tettek; az elől említett tantárgyból ismeretük oly fokon állott, hogy minden gyakrabban előforduló természeti tüneménynek helyes és alapos magyarázatát tudták adni; a gazdaságtanból pedig a földnemek ismeretén kívül, minden nálunk honos gazdasági növény sajátságait s okszerű művelési módját ismerték. Nem kevesebb haladást találtunk a fogalmazás, a szokottabb polgári ügyiratok feltevése, a hazai történelem, földrajz és számtanban is, mely utóbbi tantárgyból ezen osztály tanoncjai a hármas szabály ismeretéig haladtak.

A II-ik osztály az előkészítő ismeretekben s az I-ső osztály az elemi tantárgyakban szintén kellően haladt, s ez utóbbi osztály taneredményeül felemlíthetjük, hogy az 1872. év folyamában az iskolába felvett 84 oly egyén közül, kik soha iskolába nem jártak 22 egyént olvasni, 18-at írni és 44-et a négy főmivellettel számolni megtanítottunk.

Valamennyi tanulót tekintve: 140 egyénnél a tanításnak igen jó, 54-nél közepes és 22 egyénnél semmi sikere nem volt.

Az év folyama alatt elmebeli gyenge tehetség és betegség miatt 49 egyén a tanulás alól felmentetett; 45 tanuló visszanyerte szabadságát és három tanuló meghalt.

A téli estéken a hálótermeknek megfelelő világíttatása által alkalom nyújtott az iskolába járó fegyenczeknek arra, hogy feladványaikat megtanulhassák s elkészíthessék, a többieknek pedig: hogy hasznos könyvek olvasása által ismereteiket szaporíthassák.

A fegyenczek részére alapított könyvtár bevásárlás folytán 114 drb igen becses és tartalmas könyvvvel szaporítottatott, s az év végén a könyvtár 2588 drb könyvvvel birt.

Az intézet szellemi mozgalma köréből még megemlíthetjük, hogy a fegyenczek az 1872-ik évben szüleik, gyermekeik, házas-társuk, s rokonaikhoz 1130 levelet írtak, s ezekből 1102 levelet s ezekben 735 frt 25 krajczár pénzt kaptak.

VII. A felügyelői személyzet.

A felügyelői személyzet fizetésének felemelése az 1872. év január hó 1-től számítva, bekövetkezett, s a főfelügyelők fizetése 350 frtban, az első osztályú közöröké 300 frtban s a másod osztályú közfegyöröké 250 frtban lett megállapítva.

E fizetésjavítás az illető egyének anyagi viszonyain rövid időre segített ugyan, de 250 frt nem olyan fizetés, a mellyel alkalmas és használható egyéneket e szolgálatra megnyerni lehetne, mert elmondhatni, hogy a felügyelők állása majdnem olyan, mint a fegyenczeké, mert a szolgálat oly rendkívül fáradságos és megerőltető, hogy különös önfeláldozással kell annak bírni, a ki, ha a maradásra épen kényszerítve nincs, azt minél hamarabb oda hagyni ne igyekeznék. Tiszteletteljes szavaink főleg a másod osztályú közöri állomásokra vonatkoznak, melyekre írni-olvasni tudó embert semmi módon nem fogadhatunk.

E csekély fizetési javítást ugyanis hatalmasan ellensúlyozza a napról-napra emelkedő drágaság, úgyszintén azon körülmény, hogy az ipar s közlekedésnek rendkívüli emelkedése folytán, a csak némileg intelligens egyének a köz- és magánvállalatoknál jól fizetett alkalmazást nyernek. E körülményt azon tény igazolja, hogy daczára a fizetésjavításnak, a lefolyt évben itteni szolgálatáról 11 felügyelő önkényt lemondott. Ily számú lemondás még egy évben sem fordult elő.

A felügyelők szolgálati viszonyairól még a következő adatokat említhetjük fel:

A felügyelők létszáma naponkint 82 emberből állott. Ezek közül az előbb írt számú fogyatkozásokon kívül, a szolgálatban tanusított hanyagság s rendetlen életmód miatt elbocsátatott 5, s hosszú szolgálati idő után saját kívánságára, mint rokkant égyén végkielégítést nyert 1.

Az összes fogyatkozás tehát 17 emberből állván, ezek helyében ugyanannyi új égyén fogadtatott szolgálatba.

Az őrizet létszámából 41 égyénre szolgálati hiba, hanyagság és más kisebb kihágás miatt összesen 68 fegyelmi büntetés

méretett ki és pedig egyszer volt büntetve 23, kétszer 11, háromszor 5 és négyszer 2 egyén.

A fennebbiekben igyekezett a mély tisztelettel alólirott igazgató a vezetésére bizott lipótvári m. kir. orsz. fegyintézetnek 1872. évi viszonyait röviden vázolni.

Vajjon sikerült-e neki, a Nagyméltóságú m. kir. Igazságügy-miniszterium bölcs szándéka, utasítása és rendeleteinek a való-ságban kifejezést adni: ennek megállapítását ezennel a Nagyméltóságú m. kir. Igazságügyminiszterium bölcs ítélete alá bocsátja s ez alkalommai tiszteletteljesen kéri, hogy a tökéletesebb eredmény hiányát nem az ügybuzgalom és teljes jóakarát, hanem inkább az erő gyengeségének tulajdonítani kegyeskedjék.

Kelt Lipótvárt, 1873. év január hó 13-án, a m. kir. orsz. fegyintézet igazgatója.

TAUFFER EMIL,
igazgató.

II.

A márianostrai női fegyintézetnek az 1872-ik évről szerkesztett jelentése:

Nagyméltóságú magy. kir. igazságügyminiszterium!

A házzsabályok II. R. 25. §-a értelmében bátorodik alólirott az 1872. évről szerkesztett statisztikai táblázatok % alatti idezárása mellett rendes évi jelentését a következőkben összpontosítva legmélyebb tisztelettel felterjeszteni:

A házzsabályoknak ezen intézetre nézve érvényes része lelkiismeretesen megtartatott; s hogy a fegyintézet magasztos czélja eléressék, az egyöntetű közreműködés sokszoros erélylyel párosítva, minden eszközt felhasznált, melyet csak alkalmasnak vélt üdvös feladatának valóítására.

Nem mulaszthatja el alólirott már jelentése kezdetén hódoló tiszteletteljes köszönetét a nagyméltóságú ministeriumnak kijelen-teni, mindazon kegyességért, melylyel a mult év folytán az itteni ügyeket fölkarolni méltóztatott s mely magas intézkedés nem kis mérvben mozdítá elő a sikeres működést.

Az ezen fegyintézetet kezelőknek különben is kizárólagos hivatási kötelességük lévén: az emberiség jóléte mellett buzogni, ezen nagyhorderejű kötelemnek tágasabb tér cselekvésre alig nyílhat: mint melyet e ránk bizott szerencsétlen nőosztály nyujt.

Ezeknek átalakítására, ezeknek tökéletes megjavítására van irányozva minden törekvésünk, ez egyik főczélja igénytelen éle-

tünknek, melynek eléréseért lankadatlan buzgalommal fáradozni nekünk ép oly örömteljes, mint az illetőkre nézve üdvös.

Hogy a fegyenczek alapos javulása eléressék, mindenek előtt a belső baj orvoslása, lelki állapotuknak jó karba hozásával kezdetik meg; bő tapasztalatok nyomán tudván, hogy nem oly számos ott a hiány, hol a lelki épség megvan, míg úgyszólván, minden hiányzik ott, hol a szellemi életrevalóság nincs meg. Már pedig, mint egyes emberben, úgy a családi- s társadalmi életben is ez a közjólét és boldogság főtényezője.

Ettől tételeztetvén általában föl: a bűnök kerülése, s a jóban való szilárd megmaradás.

Volt szerencsénk az 1871. évi jelentésben kiemelni, miszerint fősuly fektettetik arra, hogy a fegyenczek ittlétök alatt: a vallásos keresztényi szellemet elsajátítsák, mivel az igaz vallássság azon erények alapja, melyeknek különösen egy nőt bár mily kor vagy állapotbeli legyen is, ékesítniök kell, ha hogy rendeltetését elérni törekszik. Legyen bár e tekintetben soknak igen eltérő nézete s mondjon bárki mit akar! szentesített igazság az: hogy a kinek keblét vallásos jámborság lengi át, az minden kötelességeit hiven betölteni igyekszik ott is, hol emberi szemek nem látják. — Fájdalom, már világszerte mutatkozik az újabb divatu erkölcsiség gyászos eredménye, mely megfosztani akarja az embert a legszentebb érzettől s ott akar erényt alapítani, hol Istent háttérbe szorítja. Ha csak kissé lebbentjük is fel a fátyolt azon számos szerencsétlen multjáról, kik éltők legszebb, s nem ritkán legtöbb éveit a zárt falak közt kénytelenek eltölteni; ha továbbá széttekintünk az élet különféle viszonyai közt: azonnal meggyőződünk a mondottak valóságáról.

Szükségkép mindenki boldogság után sovárog, csakhogy vajmi sokan keresik azt ott, hol épen az ellenkezőt találják; azért e tárgy a fegyenczek előtt, mint igen fontos, gyakran fejtegettetik, meggyőzendő őket arról, hogy sokféle állapotban lehet az ember boldog, csak életmódja legyen becsületes, úgy szert tehet tisztességre, s épen nincs miért szégyelniök alattvaló sorukat; hanem erre inkább akkor volna ok: ha rangjuk s tehetségükön túlhajtó élet- s viseletmódra erőlködnének, mi a mostani korban gyakori jelenség.

Továbbá, hogy mindenkinek szigorú kötelessége, bármily állást foglaljon is el a társadalomban, annak igényeit a lehető legjobban betölteni, illetőleg hivatásának diszére válni, ezen törekedés folytán tehetni csak szert óhajtott meglegedésre. Hasonlólag bőven részleteztetik előttük: hogy különösen a nő, a család-

anya van hivatva a házi boldogság sikeres eszközzésére, azonban annak létesítésére okvetlen szükséges, hogy az illető fontos szerepét ne csak ismerje; de lelkesült kitartással gyakorolja is azon jeles erényeket, melyek a családi boldogságot megállapíthatják; és hiven ecseteltetik egyszersmind az oly egyén szégyenteljes bukása, ki örömét saját tűzhelyén kívül igyekezett föllelni s törekvéseit nem a család boldogítására, hanem szenvedélyeinek kielégítésére irányzá, s így a helyett, hogy övének áldása lett volna, azoknak átkává változott. Az ily előadások jóakaró érzellemmel nyilvánítva, nem tévesztik el hatásukat azon szerencsétlenekre, kik még némi fogékonysággal bírnak, üdvös szégyenpirborítja el az arcot, s visszahagyja nyomát a szívben, hogy megrendülve okuljon, s készséggel ragadja meg az élet javulására nyújtott eszközöket.

Az elősoroltakon kívül, a földi jólét lényegesebb kellékeiről tartatik gyakran oktatás, u. m. a háztartás rendes módjáról, a takarékosagsról, a kevéssel való megelégedésről, a munkásságról a tisztaságról, a szelidségről s általában, hogy uralkodni birjanak önmaguk fölött, s hogy lassankint rászoktassák magukat, miszerint a kötelesség szent érzete előtt minden más érzelm elnémuljon, ha bármi előnyösnek mutatkoznék is az. S általában élénken magyarázva adatnak kezökbe az eszközök, melyeknek kitartó használása által jellemök megneemesbül, s mely nem könnyű munka ugyan, de dús kárpótlást nyújt: mivel a nemes jellem szellemileg s anyagilag boldogítja, — a nemtelen jellem pedig megfosztva lénye méltóságától s minden tekintetben szerencsétlenné teszi az embert.

Az alázattal elősoroltak után mintegy önként merül fel a kérdés: ha tehát ezen fegyintézetben nemcsak a lélek kellő gondozására fektettetik nagy súly, hanem a házi erények s mindazon jótulajdonok meghonosítására, melyek az illetőket átalakítani s sziveikből azon kárhozatos szokást s elveket kiirtani képesek, melyek többnyire büntényeik rugói voltak, miért mégis szabadságuk visszanyerése után többen az előbbi bűnpályára lépnek?

E kérdés hosszasan tartó feleletekre nyújt anyagot, azonban alulirott csak a jelentősb okokat bátorodik röviden felhozni.

1. A nevelés, melyben valaki részesül, döntő befolyással van az egész életre, e tekintetben a hiányt pótolni gyakran a legnagyobb erőmegfeszítésnek sem sikerül; e szerencsétlenek között pedig ritka eset, egyént találhatni, ki a jó nevelés áldásos voltát élvezte volna.

2. Korunk vallási s erkölcsi tekintetben, nagyon eltér dicső őseinktől; a fegyencz elhagyva az intézetet, úgyszólván: csak rosszat hall és lát, önakaratára hagyatva, elkábítani engedi magát a kecsegtető gonosz társaktól s nem figyelve a lelkiismeret szavára, a bűn örvényébe roskad vissza.

3. Sajnos, vannak közöttük nem kevés számmal oly megrogzott szívűek, kiknél a vad indulatok tüze már minden jó iránti érzékenységet kiégetett; ezeknek alapos javulását eszközölni lehetetlen! Átkai ezek az emberiségnek, kiknél a bűnterjesztést még a börtön falai sem gátolhatják. — Adja az ég, hogy ily tagoktól tisztuljon meg mielőbb a magyar állam!

A nagyméltóságú miniszteriumnak kegyes intézkedése folytán, a különféle vallásfelekezetű fegyenczeknek saját lelkészök lévén, e tekintetben teljes megelégedés honolt; s tagadhatatlan az, miszerint a lelkészeknek buzgó törekvése által a fegyenczek javítása hathatósan mozdított elő. E tárgyat a r. kath. és ev. ref. lelkészek . . . alatt tisztelettel mellékelt jelentései részletesen foglalják magukban.

A magánfogságról a tapasztalatok nyomán, a mult évi nyilatkozatnál más alig adható, az ujonczokra nézve mérsékelt ideig kellő oktatással ellátva igen alkalmas lélek magábaszállását, mely eddig csak a küléltre volt irányozva, előidézni s az illető ha még egészen megromolva nincs, többnyire bűnbánatra indulva, jó feltételekre gerjed, melyek különben talán sohase fogamzottak volna agyában, mivel az elme szórakozottsága azt gátolandotta.

Mi az iskolai oktatást illeti, alulirott menten minden dicsvágytól, annyit mondhat, hogy e tekintetben nem kimélve semmi fáradságot, az illetők lankadatlan buzgalommal oda törekednek, hogy a fegyintézeti iskola által a fegyenczek ne csak írni, olvasni, számolni tanuljanak, hanem általában a gyakorlati életben előforduló közhasznú ismeretekre is szert tegyenek s szívők, lelkök nemesbítése céljából, különös előadásokban is részesíttetnek, melyek kiválólag alkalmasak az ifju nőben felköltetni azon érények iránti szeretetet, melyről eddig fogalma sem volt, s gyűlölettel teljes megvetést idézni a szívben, mely talán gyermekkortól fogva mindig a bűnnek élt: s így nemcsak, hogy értelmük gyarapíttatik, hanem a kitűzött cél elérése is hatályosan mozdíttatik elő. Az illető tanulóknak a mult évben tanusított jó magukvisellete s szorgalma nagyrészből tulajdonítható azon élénk érdekeltségnek, melylyel a fegyintézeti ügynök az iskola iránt viseltetett, ki a fegyenczek előhaladásáról meggyőződést szerzendő, ott gyakran megjelenni szíveskedett, s mely alkalommal

lelkesen buzditja a fegyenczeket fokozott szorgalom s példás önviselethez, szívökre kötven: miszerint iparkodjanak a kedvező alkalmat, mi nekik az iskola által nyújtatik, kellőleg fölhasználni, hogy úgy az valódi előnyükre válják.

Hogy az évi rendes vizsga ünnepélyessé tétessék, néhány kitünő fegyencz által igen tanulságos szavalmány mondatott fel, mely kizárólag az ő helyzeteik s kötelmeikről volt szerkesztve; hogy pedig a vizsga az illető tanulók számára örömdetes nap legyen, a nagyméltóságú miniszterium kegyes engedélyéből a legszorgalmasabbak közt oktatva mulattató, népszerű könyvek osztattak ki, melyben 28 fegyencz vett részt; a múlt évben a tanuló fegyenczek összes száma 122 volt, közülök önkéntes 41.

Kálosi Lipót ref. lelkész a vácsi fegyintézethez tétetett át s helyette az itteni rendszeres állomásra Nagy József neveztetett ki.

A nagyméltóságú miniszteriumtól a kilépő fegyenczek ruhabeli fölsegélyezésére kegyesen jóváhagyott évi átalányból 60 fegyencz részesítettettt.

A Házsabályokban csak azon változás történt, hogy magas rendelet folytán, a fegyenczek reggel is sétat tesznek.

A lefolyt évben ezen fegyintézetnél nagyobbyszerű építkezések nem eszközöltettek, csak a szükséges helyreállítások hajtatnak végre.

A munkálkodtatásra vonatkozólag különös gond fordítatik arra, hogy a fegyenczek munkásságra szokjanak és hogy kedvvel s jól végezzék különféle foglalkozásaikat, éber figyelemmel lévén arra is, miszerint minden fegyencznek legyen folyvást dolga habár többen képesség hiány, öregség stb. miatt csak igen silány foglalkozásra használhatók is. Ez osztálynál a munkaszeretet nélkülözhetetlen kellék lévén, ha hogy becsületesen élni akarnak, úgyszólván a serény tevékenységnek természetöklké kellene edződni, — a leghathatósabb buzditás pedig a jó példa lévén, e tekintetben a rájuk felügyelő Testvérek magukon igazolják azt, mit tőlük kívánnak, t. i. a folytonos szorgalmat, beláttatván egy-szersmind velök, miszerint ez csak is az ő érdekökben történik.

A legjövedelmezőbb iparág volt a múlt évben a fehér himzés, melynél egy fegyencz keresett 19 frt 82 krt, egy másik a házi-munkánál 14 frt 64 kr.

Fontos feladatul tekintették továbbá, hogy a fegyenczek ittlétök alatt nagy tisztaságra szokjanak, a tisztaság ügye különben is mindenütt és mindenkor a nők szakmája lévén, ez kiváló gonddal gyakoroltatik az intézetben, hogy ne csak minden hely, de minden tárgy is folyvást rendben s tisztán tartassék; bár

tagadhatatlan, hogy ezen népnél a rend s tisztaság megtartása sok fáradságba kerül, de azon tudat, miszerint ez által a társadalomnak lényeges szolgálat tétetik, megédesíti a fáradsalmat — remélvén, hogy ha sikerült velük megszoktatni a tisztaságot, gyakorolni fogják azt, a nélkül, hogy éreznék annak fáradságos voltát.

A többi viszonyokat egész terjedelmében a statisztikai kimutatások tüntetik fel ugyanis: I. tábla az intézet helyiségeit és a rendes befogadási képességet tárgyalja, mely 400 fegyenczre terjed, valamint a fegyenczek munkájára szánt kert, szántóföld és rétek térségét is.

A II. számú tábla az igazgatást tartalmazza, melyet a szent Vinczéről nevezett keresztény szeretet leányai kezelnek, az oktatást, a betegek ápolását, a munkák vezetését stb., valamint az intézet belüli felügyelést közvetlenül ők látják el. Ezen kívül a közigazgatáshoz tartoznak még: az intézeti ügynök, a lelkészek és az orvos. A külső felügyelésre pedig 5 fegyőr áll szolgálatban.

A III. számú tábla a létszámváltozást s az élmezési napokat tünteti föl.

1871. év végével volt a fegyenczlétszám	165
1872-ben szaporodott.....	74
összes létszámforgalom	239
ebből elszabadult	69
meghalt	4
összes csökkenés	73
1872. év végével volt a létszám	166

A IV. táblázat a személyes viszonyokat foglalja magában, a mult évi összes létszámból következő bűntényekért és számmal voltak a fegyenczek letartóztatva:

bankjegy hamisításért	1
gyilkosságért	39
gyermekgyilkosságért	72
emberölésért	4
magzatelhajtásért	3
súlyos testi sértésért	2
gyújtogatásért	20
tolvajságért	79
rablásért	3
csalásért	3
orgazdaságért	3
mérgezésért	19
Összesen	239

Anyanyelvre nézve ezek közül volt:

magyar	129
német	26
tót	57
ruthén	2
illyr	9
horvát	2
román	8
más	6
Összesen	239

Hitvallásra nézve volt:

római katolikus	165
görög katolikus	11
görög keleti	9
ágostai	21
helvét	30
Mózes hitű	3
Összesen	239

Az 1872. év folytán ezen fegyintézetben 15 visszaeső fegyencz volt és pedig mint tolvajságért ezek közül 11 másodszor, 4 pedig harmadszor van itt.

Az V. tábla a munkaviszonyokra vonatkozik és e szerint a mult év folytán volt a fegyenczekre eső kereset összege 1546 frt 28 kr., ebből az orvos jóváhagyása alapján külön élelmi szerre elköltöttek 624 frt 41 krt, beruháztak 124 frt 27 krt, a levelek bérmentesítésére 18 frt 40 kr. fizettetett, mely összeg a fentebbi (beruházási) összeghez be van számítva; megtakarítottak 797 frt 60 krt.

A letéteményezett fegyenczpénz volt 87 frt 50 kr., melyből szabaduláskor 19 fegyencz segélyeztetett 69 frttal, a fenmaradt részlet pedig a tartalékalapba letéttetett.

A VI. táblázat a fegyelmi büntetéseket tárgyalja, mely a lefolyt évben 11 fordult elő, s melyet következő kihágások voltak maguk után: az intézeti öltöny szándékos elrongálásáért 1, a házirend ellen általában elkövetett kihágásért 10.

A VII. tábla általában az oktatást tartalmazza, a mult évben az iskolai oktatásban részesülők összes száma 122, ezek közül jól tanult 80, középszerűen 35, rosszul 7.

Az iskolát látogató fegyenczek általában az egész évben jól tanultak; azonban találkoznak közöttük oly buta és eltompult

egyének, kiknél minden fáradság mellett sem képes az ember eredményt felmutatni.

Az intézeti könyvtár 248 munka és 337 kötetből áll, mely szép irányu darabokat tartalmaz és melyekből a munkatermekben köznapokon is szokott felolvasás tartatni, mi nagyon alkalmas arra, hogy a csendben ülő s kézi munkákkal foglalkozó fegyenczeknek jó gondolatokra nyujtsanak anyagot; a fogékonnyabb keblű egyének ezen olvasmányokat nagyra becsülik s igen kedves élvezetnek tartják.

A VIII. és IX. számú táblák az 1872. évben előfordult betegségek és haláleseteket tüntetik fel, az egészségi állapot a mult év folyamán is kedvező volt; miről 3. a. tisztelettel mellékelt orvosi jelentés kimerítően szól.

Alulirott az érdem méltatása tekintetéből főlemlíteni bátorodik, hogy a fegyrintézeti orvos oly lelkesültséggel, mi csak egy hivatásának élő férfi sajátja lehet, működött az egészségügy körül; nem kerülé ki figyelmét semmi, mi arra károsan hathata; s szelidséggel párosult buzgalmat fejtett ki a betegek gyógykezelésénél.

A X. táblázat az elbocsátott fegyenczek viszonyát tartalmazza, a mult év folyamán szabadultak száma 69, kiknek 732 frt 39 krnyi összeg adatott ki. (A táblázatok itt nem közöltenek.)

A fegyenczek rokonaik segélyezésére fordítottak 54 frt 53 krt. A magas utasítás értelmében a mult évben 12 háztanácskozmányi rendes és 2 rendkívüli ülés tartatott.

A fegyenczek a magas helyen jóváhagyott étlap szerint ételmeztek; s hogy a mennyire lehetséges, az étkek mennyisége, jósága s táplálóságára kellő gond fordított, arról tanuskodott a fegyenczek kinézése.

A lefolyt évben az intézet fogadott látogatót 6-ot, a fegyenczek rokonai részéről pedig 17-et.

A fegyenczeknek beküldött levelek száma 360 és az általuk övéiknek írottaké 456.

Az őrszemélyzet létszáma a 74. a. idecsatolt kimutatás szerint 5 fegyőrből áll, kik csak az intézet kívüli szolgálatra használtatnak.

Alulirott végül alázatos tisztelettel esedezik a nagyméltóságu miniszteriumhoz, hogy ha ezen jelentés szemben a többi fegyrintézeti jelentésekkel, igen csekély s általában nem megfelelőleg van szerkesztve — mentsen ki a nagyméltóságu miniszterium kegyessége — hisz mi e szakban nem vagyunk avatottak, de más oldalról annál nagyobb készség és hűséggel iparkodunk

megfelelni a magas óhajnak, s gyengeségünket az isteni erő szilárdságával emelvén, egyesült akarattal fogunk törekedni, a szerencsétlenek megtérítésére, nem kimélvén semmi fáradságot, miszerint őket megjavulva adhassuk vissza a társadalomnak! Hogy jövőre egy új, egy nemes életet folytathassanak, melynek áldásos gyümölcsei nem csak egyes családot fognak boldogítani, hanem lassankint a közjólétet is biztosítják.

Kelt Mária-Nostrán, 1873. február 4-én, a magyar kir. tegyintézet igazgatósága.

TESTVÉR RAPPL ERNESZTINA,
főnöknő.

A közölt jelentések börtönügyi politikánk első irányelveit s megalkotandó fegyházrendszerünk terveit tartalmazzák.

Az irhoni rendszer végrehajtása pénzügyi akadályokba s a meglevő épületek reconstruálása vagy átalakítása technikai akadályokba is ütközött. Mellőzzük annak tárgyalását, hogy a criminalitás növekedését a börtönügy hátrányai okozták-e? ellenben erősen hangsúlyozzuk, hogy az igazságügyi kormányzat a hazai börtönügy javítását kezdettől fogva egyik főfeladatának tekintette s törekvése oda irányult, hogy a büntetés javító hatását biztosítsa.

A lényegesebb börtönügyi intézkedések folytatólagos felsorolásánál kiemeljük a következőket:

Az 1869. február 10-iki rendelet az állami fegyintézetekben a testi fenytéknek fegyelmi büntetésképeni alkalmazását megszüntette; az 1871: LII. t.-cz. pedig a testi fenyték alkalmazását végleg s a bilincsnek büntetésként való alkalmazását eltörölte.*

A váczi fegyintézetben 1874-ben megkíséreltetett a tiszta házi kezelés s miután az minden szempontból jónak bizonyult, 1875-ben a bérleti rendszer valamennyi fegyintézetben félretétetett.

* A bilincsnek mint elővigyázati, biztonsági és fegyelmi eszköznek alkalmazása tárgyában utasítás adatott ki 2082/1872. I. M. sz. alatt.

1871-ben intézkedés tétetett a fegyőrök oktatása iránt olykép, hogy az intézeti tiszti irnok minden szombaton oktatást tartott az őrségnek a fegyenczekkel való bánásmódról, hivatalos teendőjük pontos elvégzéséről s a felebbvalójuk iránti viseletről.

1873. aug. 16-ikán 26,733. sz. alatt rendelet adatott ki a jogérvényes birói ítélettel megállapított szabadságbüntetések megkezdésének elhalasztása, valamint a már megkezdett fog-ság vagy börtönbüntetésnek félbeszakítása iránt beadott kérelmek elintézésének illetékessége tárgyában.

Az 1873. okt. 1-én 30,499. sz. a. kelt rendelet az országos fegyintézetekben letartóztatott fegyenczeknek bírósági kiküldöttek által leendő kihallgatásáról intézkedik.

Az 1873. decz. 19-én 39,467. sz. alatt kelt rendelet a börtönöknél és fogházaknál szükséges famennyiség beszerzése, engedélyezése és kimutatása tárgyában intézkedik.

Az 1875. okt. 29-én 27,125 sz. a. kiadott rendelet kimondja, hogy a fegyenczek szabadulásáról a közigazgatási hatóság legalább 8 nappal előbb értesítendő és a szabadulási módokat a fegyintézet házi tanácsa által idejekorán tárgyalandók.

Az 1875. nov. 19-én 32,578. sz. a. kelt rendelet közli a fegyintézeti igazgatóságokkal, hogy a kényszerútleivel mellett szabaduló fegyenczeket, a közbiztonsági közegek tolonczozás útján tovább szállítani tartoznak.

Az 1876. nov. 17-én 31,187. sz. a. kelt rendelet a fegyenczek tankötelezettségét 30 éves korig kiterjeszti.

Az 1877. szept. 2-ikán 20,718. számú rendelet a fegyházak tanrendjét állapítja meg.

* * *

A fegyintézetek irodai teendőiről is megemlékezvén, példakép a váczi kir. orsz. fegyintézet ügyforgalmát 1856—1875-ig az alábbi kimutatás szerint közöljük. A kimutatásból kitűnik, hogy az iparüzlet terjedése s az élelmezési bérlet megszűnése következtében behozott házi élelmezés az 1874., 1875-ik évben az ügyforgalmat nagyban emelte.

A váci orsz. fegyintézet igazgatósága által tárgyalatott:

az 1856-ik évben	1334	ügy	az 1866-ik évben	481	ügy
1857-ik	«	1288	«	«	446
1858-ik	«	1026	«	«	743
1859-ik	«	1125	«	«	1106
1860-ik	«	958	«	«	1006
1861-ik	«	493	«	«	886
1862-ik	«	563	«	«	869
1863-ik	«	543	«	«	1244
1864-ik	«	607	«	«	2432
1865-ik	«	616	«	«	2480

★ ★ ★

A közbiztonsági állapotok régi idejéből meg kell még emlékeznünk a Szegeden 1869. jan. 12-én felállított kir. biztosság működéséről is, a melyet az 1860-as években különösen Csongrád és a szomszédos vármegyék területén elszaporodott tolvaj- és rablóbandák üldözése végett ifj. gr. Ráday Gedeon belügyminiszteri osztálytanácsos mint teljhatalmú kir. biztos vezetett s a mely kir. biztosság 3082 bűnesetet derített ki, a mely bűnesetek elítélése előbb Pestmegye törvényszéke, majd Szegeden az aradi kir. törvényszék kiküldött tanácsa előtt 1873. április 30-ig tartott.

Az aradi törvényszék előtt megjelent vádlottak közül

életfogytig	tartó	börtönre	ítéltetett	10	személy
10—20 évig	«	«	«	93	«
5—10	«	«	«	97	«
1—5	«	«	«	456	«

A
MAGYAR BÜNTETŐTÖRVÉNYKÖNYV
BÜNTETÉSI RENDSZERE
ÉS
A SZABADSÁGVESZTÉS-BÜNTETÉSEK.

A magyar büntető törvénykönyv az 1878. V. törvény-cikkben lett a törvénytárba beiktatva.

Az 1843-ki törvényjavaslat anyagi részének átvizsgálását a Horváth Boldizsár volt igazságügyminister alatt 1867-ben összehívott bizottság kezdte meg.

Az 1870-ben elkészült munkálat azonban az országgyűlés elé nem terjesztetett.

1870 jun. havában Csemegi Károly, az igazságügyminister későbbi államtitkára bizatott meg a büntető törvényjavaslat elkészítésével.

A javaslat 1874 okt. 29-kén az 1872—1875. évi országgyűlés elé terjesztetett. Egyéb fontos teendők miatt azonban tárgyalás alá nem vétethetett.

Az időközben átdolgozott törvényjavaslat 1875 nov. 5-én a képviselőháznak újból bemutatott. A javaslat az igazságügyi bizottság által 1876 április havától 1877 május haváig folytatott tanácskozásokban behatóan tárgyalatott. A bizottság, melynek előadója az ékesszóló dr. Pauler Tivadar volt, a kormány előterjesztését lényegesebb módosításokkal 1877 szept. 15-én mutatta be az országgyűlésnek, a mely annak tárgyalását ugyanazon év nov. 22-re tűzte ki. A tárgyalások deczember 18-ig tartottak s a képviselőház a törvényjavaslatot kevés módosítással elfogadta.

A főrendiházhoz áttett javaslat 1878 febr. 18-án vétetett tárgyalás alá, s miután a főrendiház több lényeges módosítást indítványozott, s a két ház közötti véleménykülönbségek eloszlottak: a javaslat 1878 május 27-én szentesített s a büntettekről és vétségekről szóló törvénykönyv 1878 máj. 29-én az országgyűlés mindkét házában kihirdettetett.

A törvénykönyv alapelve ugyanaz volt, a melyet az 1843-iki javaslat elfogadott: az igazság és a hasznosság egyesített elveiből képezett alapelv; készítésénél és megállapítá-

sánál sem az absolut sem a relativ theoria nem fogadtatván el: az egyesítési alapelv szolgált irányul: la theorie complexe mint Haus, die Vereinigungstheorie, mint azt a német criminalisták és ezek között Berner, nevezik.

A törvénykönyv tartalma a büntettekre és vétségekre terjed ki; a kihágásokról pedig az 1879: XL. t.-cikkbe foglalt külön törvénykönyv intézkedik. Mindkét büntető-törvénykönyv a budapesti és marosvásárhelyi kir. ítélőtáblák egész területén — Fiume városát és kerületét kivéve — 1880 szept. 1-én lépett hatályba. Fiumében és az ahhoz tartozó kerületben 1880 okt. 1-én lépett a törvény életbe.

A börtönrendszerre vonatkozólag nem oly terjedelmes a törvény, mint az 1843-iki javaslat. Ez utóbbi nem szorítkozván csupán a szabadságbüntetés mindegyik nemével egybekötött szenvedés és kényszer meghatározására, intézkedéseiben átfoglalta a letartóztatottra, az elítéltre, a börtönre, a felügyeletre vonatkozó összes szabályokat. Az 1878-iki büntető-törvény e tekintetben más rendszert követ.

Feladatának egyedül a büntetés meghatározását tartván, megállapítja a büntetés mindenik nemének lényegét; a mi azonban ezen túl esik: azt a végrehajtó hatalom körébe utalja, a mely végrehajtó hatalom körébe tartozik a törvénynek megfelelő szükséges intézetek felállítására, azok felszerelésére, a személyzet alkalmazására, a büntetés végrehajtására nézve kiadandó utasítások és rendeletek által a törvény rendelkezését megvalósítani.

A büntetés végrehajtására megkívántató mellékintézkedések — ugyanis — a szükség és a célszerűség szerint a helyi viszonyok és egyéb körülmények folytán, gyakori változásoknak vannak kitéve; e szükség és célszerűség leghelyesebben a végrehajtó hatalom által ítéltetik meg, melynek e végett a törvény korlátai közt és a törvény céljai megvalósítására kellő hatáskörrel kell birnia. Ellenkező esetben a gyakori változások a viszonyokban, a törvényhozást minduntalan egy-egy alárendelt közigazgatási vagy végrehajtási kérdéssel foglalkoztatnák, s a mi még ennél is nyomatéko-

sabb: az állandóságra számított törvényben minduntalan egyes változásokat tennének szükségessé. Ez igen fontos tekintet, melyet az ujabbkori törvényhozások kivétel nélkül szem előtt tartanak s melynek megfelelőleg intézkednek a büntetés végrehajtása iránt is, a törvénybe foglalva azt, a mi oda tartozik, rendelet általi szabályozásnak hagyva fenn azt, a mi a törvény végrehajtása végett eszközözlendő.

A felhozott indokok eléggé igazolják a börtönrendszer jelentéktlenebb részleteinek kihagyását a törvényből. «A parlamenti rendszer, a miniszteri felelősség — mondja az indoklás — teljes biztosítékot nyújtanak arra nézve, hogy a törvény rendeletei s azok végrehajtásának módozatai összhangban tartassanak. A rendelet mindenik intézkedése, s a gyakorlati alkalmazás a törvényhozás ellenőrzése alatt állanak, azon okok tehát, melyek 1843-ban a legcsekélyebb részletekre kiterjedő törvényhozási intézkedést javasolták, már nem forognak fenn. Ma követhetjük a többi művelt állam példáját ebben is, mely példák mind elméleti, mint pedig gyakorlati szempontból csakis helyeselhetők.»

A törvénykönyv, a mint említettett, a hármass felosztás rendszerére van alapítva; a büntettekéről és vétségekről, továbbá a kihágásokról külön büntető-törvénykönyv alkottatott. A büntetendő cselekmények hármass felosztása szerint: büntettek azok a súlyos bűncselekmények, a melyeket a törvény büntettnak nevez, s a bíróság halálbüntetéssel, fegyházzal, börtönnel vagy öt évre terjedő államfogházzal büntet; vétségek azok a cselekmények, melyeket a büntető-törvény és az életbeléptetési törvény által fentartott törvények ilyennek minősítenek s a melyekre a bíróság fogházat, vagy öt éven aluli államfogházat vagy pénzbüntetést alkalmaz; végre kihágások azok a törvényszegések, a melyeket a törvény, miniszteri vagy szabályrendelet kihágásnak nevez, s a melyek elzárással, vagy 300 frtot meg nem haladó pénzbüntetéssel büntetendők.

A büntető-törvénykönyv legfontosabb s horderejében legmesszebb ható részének, a büntetési rendszer megállapításánál a magyar büntető-törvénykönyv egyik leglényegesebb

feltételéül azt fogadta el, hogy a büntetési rendszer s annak keresztülvitele megfeleljen a humanizmus követelményeinek a nélkül, hogy az igazság s az ez által követelt kellő szigor figyelmen kívül hagyassék.

A humanizmus és az igazságos szigor tehát büntető-törvénykönyvünk alaptétele.

A humanizmus mellett bizonyít, hogy sem a halálbüntetés, sem az életfogytig tartó fegyházbüntetés nem abszolút büntetés, miután az ezen büntetésekkel büntetett cselekmények enyhébb esetei időhöz kötött szabadságbüntetéssel büntethetők.

A jól értett humanizmusnak a javítás szempontjából alapos tapasztalatokból keletkezett követelményeit juttatja érvényre, továbbá a fokozatossági rendszer, melyen törvénykönyvünk büntetőrendszere alapul.

A fokozatos vagy progressív rendszer az, melynek következetes foganatosítása mellett, míg az igazság elvének megfelelő szigor súlyát érzi a bűnös, más részről fokozatosan vezettetik a javulás útján vissza, szabadságának teljes élvezetéhez. A progressív rendszer súlyosan érezteti az állam büntetőjogát és hatalmát, de hozzászoktatja egyszersmind a letartóztatottat ahhoz, hogy szenvedések és nélkülözések között küzdjön ki minden enyhülést, minden előnyt s midőn ezt eszközli, szoros összefüggésben a rendszer alapelveivel, a bűnös javulásának foka szerint lassan és nagy óvatossággal, különböző fokok felállítása mellett enyhíti a bánásmódot mindaddig, míg a javultat büntetésének utolsó idején csaknem teljesen a szabad emberekkel egyenlő bánásmódban részesítvén, őt a szabadságra előkészíti.

A progressív rendszer négy főalkatrésze: a magánelzárás, a közös fogság, a közvetítő-intézet, a feltételes szabadságra bocsátás törvénykönyvünkbe felvétellett.

A büntetési tételekre nézve a törvény minden büntetendő cselekményre meghatározza a büntetés legnagyobb és legkisebb mértékét, s a hol az utóbbi meghatározva nincs, a büntetési nemnek az általános részben meghatározott legkisebb mértéke irányadó.

A büntetések nemei — a törvény szerint — a következők :
20. §. 1. halálbüntetés ; 2. fegyház ; 3. államfogház ; 4. börtön ; 5. fogház ; 6. pénzbüntetés.

Az 1., 2. és 4. pontok alatt megjelölt büntetések kizárólag büntettekre, az 5. pont alatti pedig kizárólag vétségekre alkalmazandók.

Az államfogház, ha az 5 évnél rövidebb tartamra állapítatik meg: vétség, ha pedig öt évi vagy azon fölüli tartamban állapítatik meg, büntett esetében alkalmazandó.

A pénzbüntetés, mint önálló büntetés kizárólag vétségekre, mint mellékbüntetés azonban büntettekre és vétségekre is alkalmazható.

21. §. A halálbüntetés zárt helyen, kötél által hajtatik végre.

22. §. A fegyház vagy életfogytig tart, vagy határozott időtartamu.

A határozott idejű fegyház leghosszabb tartama tizenöt év, legrövidebb pedig két év.

23. §. Az államfogház leghosszabb tartama tizenöt év, legrövidebb pedig egy nap.

24. §. A börtön leghosszabb tartama tíz év, legrövidebb tartama pedig hat hó.

25. §. A fogház öt évig tarthat, legrövidebb tartama egy nap.

26. §. Pénzbüntetés akár mint önálló büntetés, akár mint mellékbüntetés: egy forinttól négyezer forintig szabható ki.

27. §. A pénzbüntetések elbocsátott szegény foglyok segélyezésére, és ifju foglyok számára rendelt javítóintézetek felállítására és fentartására fordítandók. A befolyt pénznek e czélokra való fordításáról az igazságügyminister intézkedik. (1887 : VIII. t.-cz. 1892 : XXVII. t.-cz.)

28. §. A fegyházbüntetés országos fegyintézetben hajtatik végre.

29. §. A fegyházra ítélt egyén (fegyencz) a megállapított, s az igazgatóság által kijelölt munka teljesítésére szorítandó, s a 30. §-ban meghatározott idő alatt éjjel és nappal, azontul pedig éjjel magán elzárásban tartandó.

Mindenik fegyencz fegyházi ruhát tartozik viselni, a fegyházi szabályok szerint élelmeztetik, ezen szabályoknak és a házi fegyelemnek alá van vetve.

Fegyintézetén kívül csupán közmunkára, és csak akkor alkalmazhatók a fegyenczek, ha őket a többi munkásoktól elkülöníteni lehetséges.

30. §. Mindenik fegyencz rendszerint büntetésének megkezdésekor magán zárkába helyeztetik, s ha három évig vagy ennél hosszabb ideig tartó fegyházra ítéltetett: egy évig, — a három évnél rövidebb időre elítélt pedig: büntetése tartamának egy harmadrésze alatt, — a fegyházi szabályokban meghatározott látogatások, az iskola, az istenitisztelet és a szabad levegőn időzés (31. §.) kivételével, mindeniktől elkülönítve, éjjel és nappal magán-elzárásban tartatik.

A magán-elzárásban levő fegyencz kiszabott munkáját zárkájában tartozik teljesíteni.

31. §. Az egészséges fegyenczek különbség nélkül, a magán-elzárás alatt levők azonban a többiektől elkülönítve, a fegyház területén belől, a szabályokban meghatározott módon és őrizet alatt, naponként egy órát a szabad levegőn töltenek. Ezen idő, egészségi tekintetből az orvos véleménye alapján, az igazgató által egy órával meghosszabítható.

32. §. A magán-elzárás nem alkalmazható: ha az a fegyencz testi vagy szellemi épségét közvetlenül veszélyezteti; s félbeszakítandó: mihelyt ily veszély jelenségeit az orvos észleli s bejelenti.

33. §. Ha a magán-elzárás az előbbi szakaszban meghatározott okból, a büntetés kezdetén nem foganatosított, vagy félbeszakított: az, a mennyiben a félbeszakítás okai megszűntek, a büntetés tartamának első felében utólag alkalmazandó. A büntetési idő első felén túl, fegyelmi büntetés esetét kivéve, magán-elzárásnak nincs helye.

34. §. Azokra, a kik életfogytig tartó fegyházra vannak ítélve; a magán-elzárás csak a büntetés megkezdésétől számítandó tíz év alatt, azontul pedig csak mint fegyelmi büntetés alkalmazható.

35. §. A kik államfogházra íteltetnek el (államfoglyok), külön országos fogházban, és a mennyire a helyi viszonyok megengedik, éjjel elkülönítve, nappal pedig többen együtt őriztetnek. Az államfoglyok munkára nem kényszeríthetők; szabadságukban áll azonban, valamely, az intézet viszonyainak megfelelő, és általuk választott munkával foglalkozni; továbbá saját ruházatukat viselhetik; önmagukat élelmezhetik. A házi rend és a fegyelem, főleg az őrizet és az intézethez nem tartozó személyekkel való érintkezés tekintetében, a fegyházra és a börtönre megállapítottaknál enyhébb szabályoknak vannak alávetve. Az államfogházban letartóztatott személyek az igazgatóság által kijelölt területen naponként két órát a szabadban tölthetnek.

36. §. A börtönbüntetés a kerületi börtönben, vagy az igazságügyminister által e célra kijelelt törvényszéki fogházakban hajtatik végre.

37. §. A börtönre ítélt egyének viszonyaiknak megfelelő munkát teljesítenek, az illető börtönre nézve megállapított munkanemek közül azonban szabadon választhatnak; őket a börtönépület területén kívül csupán közmunkával és csak beleegyezésükkel lehet foglalkoztatni, mely esetben a fegyenckektől és a szabad munkásoktól elkülönítendőek.

A börtönre ítélték alá vannak vetve a magán-elzárásnak, valamint a ruházat, élelem, házirend és fegyelem tekintetében a börtönszabályok rendeleteinek, melyek azonban a fegyháziaknál enyhébbek.

38. §. A 30., 31., 32. és 33. §§. határozatai a börtönre ítélt egyénekre is alkalmazandók, azon módosítással: hogy azok a börtönhöz tartozó területen belől naponként két órát töltenek a szabad levegőn, mely idő csupán fegyelmi büntetesképen szállítható le naponként egy órára. Ezen megszorítás, félbeszakítás nélkül, két napnál hosszabb időre nem terjedhet.

39. §. A fogházbüntetés törvényszéki, vagy járási fogházban hajtatik végre.

40. §. A kik fogházra íteltetnek: rendszerint csak azon esetben vannak az éjjeli és nappali magán-elzárásnak alávetve,

ha büntetésük egy évnél hosszabb időre terjed ; mely esetben a magán elzárás tartamára nézve a 30. §. szabályai alkalmazandók. A fogházra ítélték, a 37. §. meghatározott választási joggal, viszonyaiknak megfelelő munkára köteleztetnek ; a fogház területén kívül azonban csak beleegyezésükkel, és csupán közmunkára alkalmazhatók. Élelem, házi rend és fegyelem tekintetében a fogházi szabályoknak vannak alárendelve, ezek azonban enyhébbek, mint a melyek a fegyházra vagy börtönre nézve vannak megállapítva.

41. §. Különösen tekintetre méltó okoknál fogva a bíróság ítéletében a fogházra ítéltet a munka alól felmentheti ; valamint megengedheti azt is, hogy magukat saját költségükön élelmezzék.

42. §. Fogházra ítélt, de éltük huszadik évét tul nem haladott egyénekre nézve, javításuk céljából, a bíróság ítéletileg elrendelheti : hogy hat hónapnál tovább nem terjedő büntetésüket, vagy ha az tovább terjedne, annak egy részét, — mely azonban hat hónapot tul nem haladhat — magánelzárásban állják ki.

A bíróság az ítéletben azt is kimondhatja, hogy az ily ifju egyének magánelzárás helyett javítóintézetbe szállíttassanak, sőt azt, — ha az ítéletben ki nem mondatott, — de a javítás tekintetéből czélszerűnek mutatkoznék, a felügyelő-bizottság ajánlatára az igazságügyi minister elrendelheti.

43. §. A felügyelő-bizottság tagjai : a törvényszék elnöke, illetőleg helyettese a királyi ügyész, illetőleg királyi alügyész ; az igazgató (felügyelő), a lelkész, a tanító, továbbá a törvényhatóság közigazgatási bizottsága által megválasztott két egyén.

Határozathozatalnál, a mely a járásbirósági fogházban letartóztatott ifju egyénnek javító házba szállítását tárgyazza, az illető járásbíró is meghallgatandó.

44. §. Azok, a kik legalább három évi fegyházra vagy börtönre ítéltetvén, büntetésük két harmadrészét kitöltötték, és szorgalmuk, valamint jóviseletük által a javulásra alapos reményt nyújtottak : büntetésük hátralevő részének kitöltése

végett, közvetítő intézetbe szállíttatnak, a hol szintén munkával foglalkoztatnak, azonban enyhébb bánásmódban részesülnek.

45. §. Az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélték, büntetésük tizedik évének eltelte után, s a 44-ik §-ban meghatározott föltételek alatt, szintén a közvetítő intézetbe szállíttathatnak.

46. §. A közvetítő intézetbe való szállítást, a felügyelő bizottság meghallgatása után, az igazságügyminister rendeli el.

47. §. A közvetítő intézetben létező foglyok, fegyelmi véttség esetében a fegyházba, illetőleg a börtönbe visszaküldhetők.

48. §. A közvetítő intézetben letartóztatott egyéneket, ha jóviseletük és szorgalmuk által a javulás reményét megerősítették, saját kérelmükre a felügyelő-bizottság ajánlatára az igazságügyminister feltételes szabadságra bocsájthatja, ha büntetésük háromnegyed részét, az életfogytiglani fegyházra ítélték pedig legalább tizenöt évet kitöltöttek.

Feltételes szabadságra bocsáthatók, saját kérelmükre és a felügyelő-bizottság ajánlatára azon egyének is, kik három évnél rövidebb fegyházra, vagy egy évet fölül haladó börtönre, vagy másnemű szabadságvesztés-büntetésre ítéltettek, ha büntetésük három negyed részét kiállották, és a 44. §-ban meghatározott egyéb feltételek reájuk nézve megvannak.

49. §. Nem bocsájttatnak föltételes szabadságra:

1. külföldiek;

2. visszaesők a törvényben meghatározott büntettek vagy vétségek eseteiben.

50. §. A föltételes szabadságra bocsájtottak tartózkodási hely, viselet és életmód tekintetében, külön rendőri szabályok alatt állanak, melyeknek megsértése esetében, föltételes szabadságukat, az igazságügyminiszter visszavonhatja.

A föltételes szabadságnak visszavonása után, az ítéletben megállapított büntetés megszakított végrehajtása tovább folytatandó; a szabadságban töltött idő azonban a büntetésbe nem számítatik be.

Ha büntetésük ideje a föltételes szabadság visszavonása nélkül telt ki: a büntetés kiállottnak tekintetik.

51. §. Sürgős esetekben joguk van a közigazgatási tisztviselőknek, községi előljáróknak, és a kir. ügyészeknek, a föltételes szabadságra bocsájtott egyént rögtön letartóztatni; a letartóztatásról és ennek okáról azonban további intézkedés végett az igazságügyminister haladéktalanul értesítendő. Ezen letartóztatás ideje, a feltételes szabadság visszavonása esetében, a még kiállandó büntetés tartamába beszámíttatik.

52. §. A szabadságvesztés büntetések addig, míg azok végrehajtására, a jelen fejezet határozatainak megfelelő intézetek nem szerveztetnek: a fennálló szabályok szerint fogatosítandók.

A föltételes szabadságra bocsátásnak mindazonáltal ezen idő alatt is van helye, és pedig tekintet nélkül az ítéletben megállapított szabadságvesztés büntetésének tartamára, azokra nézve is, kik közvetítő intézetbe nem szállíttattak, ha a 44., illetőleg 48. §§-ban meghatározott egyéb föltételek reájuk nézve megvannak.

A jelen törvénynek megfelelő intézetek felállítása, illetőleg berendezése után az igazságügyminister köteles intézkedni, hogy azok arányához képest az elítéltek, és pedig azok is, a kik szabadságvesztés büntetésüket már megkezdették, ezen intézetekbe szállíttassanak, s büntetésüknek hátralevő részét a jelen törvénynek megfelelőleg állják ki.

* * *

A szabadságvesztés-büntetések legsúlyosabb nemét — büntetőtörvénykönyvünk szerint — a fegyházbüntetés képezi, a mely vagy életfogytig tart, vagy határozott időtartamú. A határozott idejű fegyház leghosszabb tartama 15 év, legrovidebb tartama pedig 2 év. A fegyházbüntetés kizárólag büntettekre alkalmazható.

Törvényünk szerint az életfogytig tartó fegyházbüntetés sem képez absolut büntetést, mintán ha az enyhítő körülmények túlnyomóak, az életfogytig tartó fegyház 15 évi időtartamra változtatandó, ha pedig a felmerült esetben ez is túlszigorúnak tartatnék, a büntetés 10 évi időtartamra leszál-

lítható. De nem képez abszolút büntetést az életfogytig tartó fegyházbüntetés azért sem, mert az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélt fegyencz, ha szorgalma és jóviselete által a javulásra alapos reményt nyújtott, 15 évi fegyházbüntetés kiállása után feltételes szabadságra bocsátható.

Arra nézve, hogy a fegyház legrövidebb tartama 2 évre tétetett: irányadó volt mindezen büntetési-nem természete, mind pedig az ezzel büntetendő bűntettek intrinsecus súlyos volta. A fegyház a legsúlyosabb neme a szabadságbüntetésnek, következőleg csak súlyos bűntett büntetésére alkalmas.

Ha a cselekmény olyan, hogy arra 2 évi fegyház is túlszigorú büntetés, akkor büntetessék az a bűntett enyhébb büntetési nemével. Két éven aluli fegyház csak az esetben lenne alkalmazható, ha a törvény a bűntett elkövetésére más-nemű szabadságbüntetést nem állapít meg, de a hol a bűntetre másnemű szabadságbüntetés is rendelhető, a mint erre szükség is van, ott azok a bűntettek, a melyekre a 2 évi fegyház túlszigorú büntetés, egyáltalán ne fegyházzal, hanem más büntetési nemmel büntetessenek. A fegyház és annak 2 éven aluli tartama ellenmondást képeznek. Vagy súlyos a bűntett s akkor 2 évig vagy azon felül tartó fegyházzal büntetendő; vagy nem súlyos s ez esetben nem büntethető az a legsúlyosabb szabadságbüntetéssel.

Megjegyeztetik még, hogy a határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett — túlnyomó enyhítő körülmények esetén — börtönbüntetés és pedig annak legkisebb mértéke is megállapítható.

A bűntettekre alkalmazandó szabadságbüntetés második nemét a börtön képezi, a melynek leghosszabb tartama 10 év, legrövidebb tartama pedig 6 hó.

A börtönbüntetés tartama azonban a határozott idejű fegyházbüntetés legmagasabb mértékéig, vagyis 15 évig felemelhető, ha a bűnös agg koránál vagy testi gyöngeségénél fogva a fegyházbüntetés alkalmazása egyáltalán túlságosan súlyosnak mutatkoznék.

A börtönbüntetés kerületi börtönben, vagy az igazságügy-

miniszter által e célra kijelölt törvényszéki fogházban hajtatik végre.

A vétségek büntetéséül a szabadságvesztés-büntetés harmadik neme: a fogházbüntetés szolgál, a melynek leghosszabb tartama — a törvény szerint — 5 év, legrövidebb tartama 1 nap.

Vétségek, vagy vétségek és kihágások halmazata esetén: az azokra megállapítottak közül a legsúlyosabb büntetés alkalmazandó és a legsúlyosabbra kiszabott szabadságvesztés-büntetés 1 évvel felemlhető, vagyis a fogházbüntetés bűnhalmazat esetében 6 évi időtartamra felemlhető.

A szabadságvesztés-büntetés egyik neme: az államfogház-büntetés, a mely büntetés főleg az úgynevezett politikai bűntettekre és vétségekre alkalmaztatik.

Indokoltságát nyeri az államfogház az ezzel büntettetni rendelt cselekmények sajátyszerű természetétől s azon motivumtól, mely a tettetést a cselekvésre bírta. Ezen indokokból törvénykönyvünk is fentartotta az államfogházbüntetést, mely a sajtó útján elkövetett büntetendő cselekményekre nézve addig is hatályban volt s az állam elleni törvényszegésekre nézve 1848-ig gyakorlatban volt. De nem valamennyi politikai bűntettre alkalmaztatik e büntetés, mert vannak a politikai bűntettek között is olyanok, melyek az ezeket elkövetőknek lelki romlottságát már a cselekmény tárgyi minősége által annyira bélyegzik, hogy a politikai rajongás enyhítő szempontja nem képes rólok elmosni a gonoszság jellegét.

A szabadságvesztés-büntetés legenyhébb nemét a kihágásokról szóló büntetőtörvénykönyvben megállapított elzárás-büntetés képezi, a melynek leghosszabb tartama: 2 hónap, legrövidebb tartama pedig 3 óra.

Az elzárás közigazgatási hatósági fogházban és pedig a mennyiben a körülmények megengedik, magánzárkában hajtatik végre. Mivel azonban a közigazgatási hatóságok több helyen megfelelő fogházzal nem bírnak: a közigazgatási elítéltek — ha a kir. bíróság foglyainak létszáma lehetővé teszi — a kir. bírósági fogházakban állják ki büntetésüket.

(L. 1880. évi 24,235 és 1894. évi 2205 igazságügyminiszteri rendeletek, s az 1902: XXVII. t.-cz.)

A büntetési rendszernél említve volt, hogy büntető-törvénykönyvünkben a progressiv rendszer harmadik fokozatát a közvetítő intézet képezi.

A közvetítő intézetbe utalás feltételeit a büntetőtörvénykönyv 44—47. §-ai tartalmazzák. Szabály, hogy a három éven aluli fegyházra vagy börtönre ítélték, úgyszintén a vétség miatt elítéltek nem szállíttatnak közvetítő intézetbe. Ennek oka az, hogy a közvetítő intézet is bizonyos időt — legalább 6 hónapot igényel, hogy hatást gyakorolhasson. Minthogy pedig nem lehet és nem szabad arra számítani, hogy azon fogoly is, a ki a legkitünőbbben viselte magát, mielőtt a közvetítő intézetbe szállíttatott, és a ki a javulásába helyezett reményt a közvetítő intézetben újlag fokozta, mindennek daczára az egész büntetési idejét fogságban legyen kénytelen tölteni, és ne bocsáttassék feltételes szabadságra; minthogy ezt feltenni nem szabad, mert ezen föltevés ellenkeznék a börtönrendszer sarkatételével és alap gondolatával: ez okból azt kellett alapul elfogadni, hogy a közvetítő intézetbe szállítástól hátralevő büntetés tartamának fele rendszerint a feltételes szabadságra esik. A vétség miatt — habár hosszabb időre elítéltek pedig azon okból nem szállíttatnak a közvetítő intézetbe, mert a vétség csekélyebb törvényszegés lévén, annak tettei rendszerint nem igénylik azon óvatos bánásmódot s az előkészítést a szabad életre, a mi a nagyobb büntetéseknél igen szükséges.

A feltételes szabadságrabocsátás módozatait és feltételeit a büntetőtörvénykönyv 48—51. §-ai tartalmazzák.

A törvény szerint feltételes szabadságra bocsáthatók nemcsak a közvetítő intézetben letartóztatott egyének, hanem azok is, kik 3 évnél rövidebb fegyházra, vagy egy évet felülhaladó börtönre, vagy másnemű szabadságvesztés-büntetésre ítéltettek, ha büntetésük három negyed részét kiállották és reájok nézve a törvényben meghatározott egyéb feltételek fenforognak.

A börtön- és a fogházbüntetésnél az egy éven felüli időtartam felvételét lélektani okok indokolják, mert egy év rend-

szerint szükséges arra, hogy a súlyosabb büntettel terhelt egyénnek javítása sikerrel eszközölhető, vagy hogy az legalább egy jelentékenyebb stádiumig vezethető lehessen; ha tehát a közegek rendelkezésére csak ezen vagy ennél is kevesebb idő van: ebből valamely részt elvenni annyi volna, mint a testi beteget felüdülés előtt az orvos gyógykezelése alól szándékosan elvonni. (A törvény indokolása 315. l.)

A szabadságvesztés-büntetések egyes nemeit, a büntetés végrehajtásánál alapul vett irányadó elveket — a közvetítő intézet és a feltételes szabadságra bocsátás intézményét — részletesebben alább ismertetjük.

A most előadottakból is kitűnik, hogy a törvényhozás a büntetőtörvénykönyv megalkotásánál az elitéltek erkölcsi megjavítását czélozta. A törvénykönyv civilisatorius befolyása mindjárt kezdetben elismertetett s a külföld kiváló büntető jogászhai meleg rokonszenvvel ismertették büntetőtörvénykönyvünk szabályait.

Dr. Mayer S. a bécsi egyetemen a büntetőjog és a büntető perjog tanára, a törvényjavaslatról szóló bírálatában úgy nyilatkozott, hogy a javaslat nemcsak versenyez jelentőség tekintetében a büntetőjogi törvényhozás terén az újabb korban felmerült valamennyi törvényhozási művel és javaslattal, hanem azok közt a legtöbbet felül is mulja. S valamint Mittermayer az 1843-iki javaslatról rendkívül dicsérőleg szólott, akként tanítványa, dr Mayer az 1878-iki javaslat iránt lelkesedett.

A javaslat — írja az említett büntetőjogász — az ismeretes ir vagy progressiv rendszert fogadta el, a kivitelt (31. §. és kv.) mintaszerűnek kell nyilvánítani. Emberséges rendelkezések, minő a 32. §-ban foglalt, becsületére válnak a törvényhozónak. Helyes gondoskodása nemcsak nagy feladatok körül nyilvánul, hanem az törvényes ótalomban, melyet a társadalomból kiűzötteknek visszaélések és sanyargatások ellen nyújt. Nevezetesen korlátokat szabott a javaslat 33. §-ában a magánelzárással történhető visszaéléseknek. A javaslat az újabb törvényekkel és javaslatokkal összhangzásban magáévá teszi a feltételes szabadonbocsátás rendszerét, mely bő tapaszt-

talatok szerint kellő elővigyázat mellett jótékonynak bizonyult. Egyszerűek, mindent kételyt kizárók a javaslat 48. és köv. §-ának erre vonatkozó szabványai. A javaslat a feltételes szabadon bocsátást még az életfogytiglani fegyházbüntetésre elítélteknek is fentartja; ezzel ismét közelebb ért azon elv megvalósításához, mely szerint a törvény szigora soha a humanitás jogosult igényeivel ellenkezésbe ne kerüljön».

Holtzendorff, a hírneves müncheni tanár, a javaslatról így nyilatkozott.

«A magyar büntetőtörvénykönyv terve a magyar viszonyoknak nemcsak legújabb politikai fejlődésében keletkezett. Juristáink idősebb nemzedékei bizonyára még emlékeznek arra, hogy a magyar törvényhozás munkálatai 1843-ban még német államférfiak általános figyelmét is magukra vonták és Mittermaier tollát mozgásba hozzák. Minekutána a később bekövetkezett események könnyen megmagyarázható okokból egészen más érdekeket helyeztek a magyar törvényhozás előterébe, a büntetőjogi reform feladatai hosszú ideig mellőzettek. Gondosan előkészítve és minden részletében alaposan megfontolva végre parlamentáris tárgyalás alá bocsátotta a királyi igazságügyminisztérium a büntető tvk. javaslatát, mely a plenáris tárgyalások megkezdése előtt kettős kiadásban jutott napvilágra. Az egyik a magyar szöveget és két terjedelmes folio kötetben az indokolást, a másik a szöveg német fordítását tartalmazza.»

«Az általános rész berendezésére nézve lényegileg a német büntetőtörvénykönyvet követi. A mennyiben terjedelmére nézve kimerítőbb, ezen eltérés abban leli magyarázatát, hogy a büntetés végrehajtását szabályozó törvényt, mely Németországban még megalkotására vár, a magyar javaslatba belevették, a mit minden tekintetben helyeselni kell. Tudjuk, hogy az osztrák büntető törvénykönyv is elvileg a német büntetőtörvénykönyv eszméihez közeledett. A büntető igazságszolgáltatás általános elvei lényegére nézve a magyar büntetőjogot, úgy a mint a javaslatban megalkottatott, rokon törvényhozásnak kell elismernünk, noha a részletekre nézve többféle

eltérést találunk és az utánzás sehol sem volt önmagáért mérvadó. Idegen büntetőtörvényhozások bírálatában mindenkör abból kell kiindulni, hogy a büntetőjog terén az általános emberi szempontokat az egyes országok állami sajátosságaival össze kell egyeztetni. Ezen oknál fogva egy bizonyos korszak politikai műveltségében haladásnak tekintendő, ha különböző népek alapfelfogása az általános büntetőjogi elvek terén közeledik egymáshoz, a nélkül, hogy az adott viszonyoknak megfelelő jog a részletekben érvényre ne jutna. Korunk sajátos jellemvonásai közé tartozik, hogy a történeti kritika befolyása alatt lehetőleg megóvja a törvényhozás terén a nemzeti sajátosság természetes jogosultságát. Ez Magyarországra nézve is áll. Míg századuuk negyedik tizedében az absztrakt emberiségi problémákból eredő eszményi vonás túlnyomólag uralkodott: jelenleg azt tapasztaljuk, hogy a mai magyar államrend realiztikus követelményei keresnek érvényt maguknak.»

«A fontos harmadik fejezet a büntetésekről szól és mint már említettük, igen beható rendelkezéseket tartalmaz a büntetés végrehajtásáról. A mi a szabadságbüntetéseket (fegyház, államfogház, börtön, fogság) illeti, számra nézve megfelelnek a német büntetőtörvénykönyv e nemű négy büntetésének (a mennyiben az elzárás is hozzászámíttatik), de nem egyeznek meg a büntetések minőségére nézve. A fegyházról és államfogházról szóló szabályok minden lényeges dologra nézve ezen büntetésnemeknek a német büntetőtörvénykönyvben megállapított fogalmát reprodukálják; kivétel a jogkövetkezmények (Ehrenfolgen) száályozása tekintetében forog fenn. A büntetés végrehajtásának alapjául a progressiv vagy ir-rendszer fogadtatott el. A részleteket ezúttal mellőzhetjük, minthogy az ir-rendszer egyik legalaposabb ismerője, a lipótvári államfogház előbbi igazgatója Tauffer a «Gerichtssaal»-ban (28. k. 339. l.) terjedelmesen ismertette a javaslat szabványait a szabadságbüntetés és börtönrendszer tekintetében. A büntetések végrehajtására vonatkozó szabályok felállításában is kiválik a javaslat értelmes önállósága; tartózkodik

tisztán külső utánzásoktól és a progressiv-rendszer lényeges alkatrészeit az adott viszonyokhoz képest alkalmazza.»

Wahlberg, bécsi egyetemi tanár, hosszabb összehasonlító ismertetést közölt a magyar büntetőtörvénykönyv javaslatáról, megemlítvén, hogy a magyar javaslat egyenrangúan sorakozik a szomszédos culturállamok büntető-törvényhozásához.

Dochow, a hallei egyetem kitűnő criminalistája, a «Gerichtssal» egyik füzetében (30. k. 238. l.) foglalkozik a magyar büntetőtörvénykönyvvel. — John, göttingai tanár, teljesen csatlakozik Mayer abbeli nyilatkozatához, mely szerint a magyar büntetőtörvénykönyv a német criminalisták elismerését is kiváló mértékben megérdemli. Helyesli, hogy a fegyház-büntetés minimuma ellentétben a német büntetőtörvénykönyvvel nem egy, hanem két évben állapítottatott meg. Helyesli, hogy a magánfogság minden túlzása, nevezetesen az elzárkózás a templomban, iskolában, sétaközben mellőztetett és elismeri, hogy az ir-rendszer lényeges alapvonásai a törvénybe foglaltak.

Dr. Wines, a stockholmi börtönügyi nemzetközi congressus tiszteletbeli elnöke, meleg rokonszenvvel szólt a magyar büntetőtörvénykönyvről s annak civilisatorius befolyásáról, melylyel Magyarország magának az általános elismerést biztosította.

* * *

A törvénykönyv életbelépte óta eltelt 25 év után büntető-törvénykönyvünk büntetési és börtönrendszerének reformja folyamatban van.

Az eszmék a Magyar Jogászegylet börtönügyi bizottságának híres ülésein már régen felmerültek. A fegyház- és börtön-büntetés összeolvasztása, a rövid tartamú szabadságbüntetés eltörlése, a büntetés kimérésének reformja, a minimumok szabályozása, a correctionalisatio tüzetes keresztülvitele, a patronage erélyes továbbfejlesztése, a fiatalok egyének büntetésének mérlegelése, a pénzbüntetések reformja, a feltételes bírósági ítélet és az ezzel rokon intézmények behozatala azok

a főbb pontok, a melyekben büntetési rendszerünk és börtönügyünk reformja megindult.

Ilyen értelemben büntetőtörvénykönyveink módosítása iránt a tárgyalások folyamatban vannak.

A büntetés végrehajtásánál a progressiv rendszer teljes végrehajtása, az individualisatio, a visszaesőkkel szemben a helyes criminalpolitica gyakorlása: a börtönügy terén tett nagy haladásunkat még növelni fogják.

A BÖRTÖNÜGY ÁLLÁSA

1880-TÓL 1905-IG.

A büntető-törvénykönyv életbeléptekor a fegyházra ítélt férfi egyének az illavai, munkácsi és szamosújvári, a fegyházra vagy börtönre ítélt nőszemélyek pedig a márianosztrai fegyintézetekbe szállítottak.

A váczi és lipótvári fegyintézetek, valamint az 1872-től járásbirósági fogháznak, majd főkbörtönnek használt nagyenyedi intézet pedig kerületi börtönökké alakítottak át.

A büntetések végrehajtása tárgyában 1880 augusztus hó 9-én 2106. sz. alatt, az igazságügyminister a következő általános utasítást bocsátotta ki:

A magyar büntető-törvénykönyv életbeléptetését ez évi szeptember hó 1-ére elrendelő folyó évi XXXVII. törvény-cikk magában foglalja ugyan mindazon utasításokat, a melyek az átmeneti időszak alatt a bíróságok előtti eljárást kell, hogy szabályozzák: de nem terjeszkedhetett ki e törvény-cikk egyuttal a fenyítő igazságszolgáltatásnak tisztán adminisztratív részére, t. i. az 1878: V. t.-cz.-ben megállapított s részben új büntetésnemek végrehajtásának, valamint a javító rendszer hatályosítása végett megalkotott törvényes kedvezmények (u. m. a javító- és közvetítő-intézetek föltételes szabadonbocsátás) alkalmazásának részletes szabályozására is.

A létező viszonyokból származó nehézségek daczára elkerülhetlennek tartván, hogy a börtönrendszerre kiható új intézmények legalább részben megvalósíttassanak, illetőleg a büntető-törvénykönyv idevágó rendelkezéseinek is — a lehetőséghez képest — fogamat szereztessék: e részben tudomás és miheztartás végett, a következőket rendelem:

Fegyházbüntetés.

A szabadságvesztés-büntetéseknek az 1878: V. t.-cz.-ben megállapított legsúlyosabb s nálunk eddig nem alkalmazott neme a fegyházbüntetés.

Ugynevezett fegyházaink vagyis oly intézeteink, a melyekben az egy s utóbb két évnél hosszabb börtönbüntetésre elítélt egyének őriztettek, eddig is voltak ugyan s vannak is, de miután az ezen intézetekbe való beszállítás egyedüli feltétele most is csak a két évnél hosszabb időre szóló börtönbüntetés s miután fegyintézeteink mostani házszabályai minden fegyenczre nézve általánosan kötelezők: ennél fogva még jelenleg a büntetés szigora egyenlően éri ezen intézetekben a leghosszabb időre elítélt s erkölcsileg legromlottabb fegyenczeket s az aránylag rövidebb időre ítelt s javulásra hajlandó egyéneket.

A büntető-törvénykönyv akkor, midőn egyrészt csak a legsúlyosabb büntetésekre alkalmazza a fegyházbüntetést, másrészt pedig megkívánja, hogy az ezen büntetésre ítelt egyének házrendi és fegyelmi tekintetben szigorubb szabályok alá helyezzessenek, a börtönbüntetésre elítélteknél: szükségessé tette, hogy ezentul a fegyintézetekbe a fegyházra és hosszabb börtönbüntetésre elítéltek többé ne vegyesen szállíttassanak.

Hogy a törvénykönyv e követelményének lehetőleg megfeleljen, tekintettel azon előre látható körülményre, miszerint a «fegyház»-ra elítéltek száma a jelenleg fegyintézetekben lévőknél jóval csekélyebb lesz: ezennel elrendelem, hogy a büntető-törvénykönyv alapján fegyházbüntetéssel sújtandó férfi egyének kizárólag az illavai, munkácsi és szamosújvári fegyintézetekbe szállíttassanak, melyekben rajtuk a büntetés a megfelelő szabályok szerint fog végrehajtatni.

A fegyházbüntetésre elítélt nőszemélyek egyelőre a börtönbüntetésre elítéltekkel együtt az eddigi gyakorlat szerint a márianostrai országos fegyintézetben fogják büntetésüket kiállani.

A beszállítás mind a fentnevezett férfi fegyintézetekbe, mint pedig a márianostraiba ezután az igazságügyminisztérium által esetről-esetre adandó utasítás alapján fog történni.

Államfogház.

Az «államfogházbüntetés» eddig csakis a sajtóvétség miatt esküdtszékieleg elítélt egyének irányában nyert alkalmazást. Minthogy azonban a büntető-törvénykönyv azt egyéb különösen megjelölt büntettek és vétségekre is alkalmazza s egyuttal elrendeli, hogy az ezen büntetésre elítéltek a custodia honesta természetének megfelelőleg külön e célra rendelt letartóztatási helyeken őriztessenek: tudatom, hogy addig is, míg a célnak teljesen megfelelő új épületek jelöltethetnének ki, az államfogházra elítélt férfi egyének a váczi (sajtóvétség miatt elítéltek számára berendezett), illetőleg a szintén e célra kijelölt naszódi államfogházba lesznek szállítandók; a hol a szabályok szerint fognak őriztetni.

E szabályok az elítélt beszállítására, illetőleg befogadására vonatkozó utasítást is tartalmazzák.

Az államfogházbüntetésre netán elítélendő nőszemélyek — addig, míg számukra külön fogház jelölhető ki, — törvényszéki fogházakban helyezendők el.

Börtönbüntetés.

A börtönbüntetés a törvénykönyv rendeletéhez képest «kerületi börtönökben» esetleg e célra kijelölt törvényszéki fogházakban hajtandó végre.

Ez utóbbi engedményt a törvényhozás annak tudatában tette, hogy kerületi börtönépületeink eddigelé nem voltak, sőt egyhamar nem is fognak kellő számban rendelkezésre állani.

Mindazonáltal, minthogy csak az esetben nyilhatik alkalmunk a büntető-törvénykönyvben megállapított büntetési rendszer gyakorlati eredményéről meggyőződést szerezni, ha legalább néhány oly letartóztatási helylyel birunk, melyben a börtönbüntetés nem más szabadságvesztés-büntetéssel vegyesen, hanem tisztán és kizárólag a törvényben kimondott alapelveknek megfelelőleg hajtatik végre; minthogy továbbá jelenlegi fegyházaink összessége nagyobb befogadási képességgel bir, mint a minőt a «fegyházra» elítélendőök száma

igényelhet: ennél fogva a vácsi és lipótvári országos fegyintézeteket s ezeken felül a nagyenyedi fiókbörtönt egyidejűleg kerületi börtönökké alakítom át, akként, hogy a most nevezett helyeken ez idő szerint letartóztatott egyének nagyobb része ott meghagyatik ugyan, de folyó évi szeptember 1-jén túl e helyekre csakis «börtönbüntetésre» és pedig egyelőre csak a két évnél hosszabb börtönre ítélt férfi egyének fognak beszállíttatni.

Egyuttal a büntető-törvénykönyvben megérintett intézkedések alapján rendtartást állapítottam meg a nevezett kerületi börtönök számára, mely e helyeken következetesen lesz foganatosítandó.

A beszállítás ezen kerületi börtönökbe ép úgy, mint az országos fegyházakba, szintén az igazságügyministerium által esetről-esetre adandó utasítás alapján leszen eszközendő.

Ezen tisztán kerületi börtön jellegével bíró letartóztatási helyeken kívül a büntető-törvénykönyv 36-dik §-ában foglalt felhatalmazásnál fogva oly letartóztatási helyekül, a melyekben a fogházbüntetésen felül mindazokra nézve, kik az imént megnevezett kerületi börtönökbe el nem szállíthatók, a börtönbüntetés végrehajtható lesz, 25 eddig központi börtönnek használt törvényszéki fogház jelöltetett ki.

Ezen törvényszéki fogházakban egyelőre az 1874. évi február 18-án 696. szám alatt kibocsátott fogházi és börtönrendtartás lesz továbbra is alkalmazandó, de mégis azon módosításokkal, melyeket annak első és második részére nézve az 1880. évi 2106. I. M. E. rendelet V. melléklete tartalmaz.

Fogházbüntetés.

A kerületi börtönül ki nem jelölt törvényszéki fogházak, valamint az összes kir. járásbiróságok fogházai s az eddig fiókbörtönök elnevezése alatt ismert letartóztatási helyek, 1880. évi szeptember 1-én túl csakis a «fogházbüntetés»-re elítéltek befogadására rendelvek. A fogházbüntetés végrehajtására vonatkozó szabályokat az 1880. évi 2106. I. M. E. rendelet V. melléklete tartalmazza.

Törvényes kedvezmények. — «Föltételes szabadon bocsátás.»

A magyar büntető-törvénykönyv azon felül, hogy a szabadságvesztés-büntetések különböző nemeit rendszeresen, vagyis fokozatos szigor alkalmazása mellett rendeli végrehajtatni, még oly intézkedéseket is tartalmaz, melyeknek célja a büntetés alá vont egyénekben a javulás ösztönét élnétkíteni, s a helyzetükön való könnyítést, saját jóratörekvésüktől függővé tenni.

Ily intézkedései a törvénynek azok, a melyekben megengedtetik, hogy a fogházra ítélt, de életük huszadik évét még tul nem haladott egyének, javító-intézetekbe szállíttassanak, (B. T. K. 42. §.) továbbá, hogy azok, kik legalább három évi fegyházra vagy börtönre ítéltetvén, büntetésük kétharmadát példás magaviselettel kiállották: büntetésük hátralévő részét közvetítő-intézetben tölthessék. (B. T. K. 44. és 45. §§.) s végre, hogy azok, kik egy évnél hosszabb szabadságvesztés-büntetésre ítéltetvén, büntetésük háromnegyed része alatt a javulásukhoz köthető reményt folytonos jóviséletük által megerősítették: feltételes szabadbságra is bocsáttassanak. (B. T. K. 48. §.)

A felsorolt kedvezmények két elseje a megfelelő intézetek hiányában egyelőre ugyan még nem lesz foganatosítható, de a feltételes szabadonbocsátás a büntető-törvénykönyv 52-dik §-a alapján a büntető-törvénykönyv életbeléptekor, tehát 1880. évi szeptember hó 1-én már eszközölhetővé válik.

Az ezen kedvezményekben való részesülés a büntető-törvénykönyv 43-dik §-a szerint megalakítandó «felügyelőbizottságok» javaslatai alapján fog bekövetkezhetni, miért is szükséges volt, hogy úgy a most nevezett bizottság hatásköre és eljárása, mind pedig különösen a feltételes szabadonbocsátás körüli eljárás külön rendeletileg szabályoztassék.

* * *

Az 1880-ik évtől 1885-ig az országos fegyintézetekben és kerületi börtönökben letartóztatottak létszámát és a letartóztatási helyiségek számát az alábbi kimutatás tünteti fel:

	Létszám	Hálóbörtön	Magánzárka
Az 1880-ik év végén — — — —	2738	228	110
« 1881-ik « « — — — —	3207	244	183
« 1882-ik « « — — — —	3598	251	248
« 1883-ik « « — — — —	3714	335	253
« 1884-ik « « — — — —	3861	286	281
« 1885-ik « « — — — —	4158	380	357

Ugyanezen időben a 68., majd 67. ügyészségi és 316. járásbirósági fogházban * az összes letartóztatottak forgalmi száma volt:

Az 1880-ik évben — — — — —	110,942
« 1881-ik « — — — — —	94,405
« 1882-ik « — — — — —	98,120
« 1883-ik « — — — — —	99,862
« 1884-ik « — — — — —	102,288
« 1885-ik « — — — — —	102,107

Ezen statisztikára vonatkozólag meg kell jegyeznünk, hogy a vizsgálati foglyok, jogerejű elítéltesük esetén az elítéltek létszámába újra felvételtek, valamint hogy a vizsgálati foglyok szintúgy, mint az elítéltek a más fogházba való átszállítások alkalmával újra számba vétettek. Kétségtelen tehát, hogy a jelzett forgalmat sokkal kevesebb egyén szolgáltatja. (A budapesti és a marosvásárhelyi kir. főügyészek jelentése 13. l.).

A bírósági fogházak befogadási képessége az átlagos rablétszámhoz képest elégtelen volt.

1886-ban a közös fogház-szobák száma 2391-et, a magánzárkák száma 1154-et tett ki. A bírósági fogházakban 1886-ban a letartóztatottak átlagos létszáma volt: 9370, a mely számnak, a helyiségek légürtartalma — 19 köbmétert véve fel egy személyre — nem felelhetett meg.

Az állapotok mégis évről-évre javultak, s korlátolt pénz-

* 63. úgynevezett központi járásbiróság épület és ügykezelés tekintetében az ügyészségi fogháztól elkülönített fogházzal nem birt. Ezen el nem különített fogházak tehát az ügyészségi fogházak számában befoglaltatnak.

ügyi viszonyaink daczára, bírósági fogházak építésére, átalakításokra és javításokra az 1872-ik évtől az 1886. év végéig összesen 1,492,313 frt 73 krt adtunk ki.

A büntető-törvénykönyv szentesítése és életbeléptetése közt eltelt 2 $\frac{1}{4}$ év tényleg a börtönreform megvalósítására használtatott fel. A büntető-törvénykönyvben megalkotott büntetési rendszer — első sorban — szükségessé tette, hogy a különböző súlyosságú egyes büntetési nemek végrehajtása, valamint a feltételes szabadságra bocsátás rendeleti uton szabályoztassanak, továbbá hogy az addig nem létezett közvetítő- és javító-intézetek szerveztessenek. Az igazságügyministerium a megfelelő rendeletet — a mint már említettük — 1880 aug. 9-én 2106. I. M. E. szám alatt bocsátotta ki.

A fegyházbüntetés végrehajtása tárgyában kiadott utasítást a mellékletben egész terjedelmében közöljük. A börtön- és a fogházbüntetés végrehajtása tárgyában ugyanakkor kiadott szabályokat, valamint a közvetítő intézetbe való elszállítás és a feltételes szabadságra bocsátás feltételeit és módzatait pedig alább, röviden ismertetjük.

A váci, lipótvári és nagyenyedi kerületi börtönökben a börtönbüntetésre ítélték száma apadást mutatván: már 1881-ben elrendeltetett, hogy minden másfélévi börtönbüntetésre ítélt férfirabnak elszállítása iránt az igazságügyministeriumhoz előterjesztés tétessék; majd azon körülmény folytán, hogy a fegyházra ítélték száma rohamosan emelkedett, az említett kerületi börtönök fegyházi jellege visszaállítatott, egy ujonnan építendő kerületi börtön létesítése iránt pedig intézkedés tétetett, fenhagyatván azon már említett rendelkezés, hogy a rövidebb tartamú börtönbüntetés a büntető-törvénykönyv 36. §-a alapján kijelölt törvényszéki fogházakban is végrehajtható. Így létesült az 1881. évi LVIII. t.-czikk alapján a szegedi kerületi börtön, a mely intézet 1885 január hó 1-én nyílt meg.*

* A szegedi kir. törvényszék, kerületi börtön és fogház építésére törvényhozássalag 850,000 frt szavaztatott meg.

E tárgyban a kir. ügyészségekhez az alábbi körrendelet intéztetett:

57463
I. M. 1884. sz.

Az 1881: LVIII. t.-cz. alapján Szegeden létesített kerületi börtön a jövő 1885. évi január hó 1-ső napján törvényszerű rendeltetésének átadtván, abba az említett naptól fogva, a szokásos és e helyre teendő előterjesztéseket követő engedély alapján oly férfirabok fognak befogadtatni, a kiknek jogerejüleg megállapított börtönbüntetéséből még legalább egy egész év van hátra.

Erről tudomás és mihez tartás végett oly felhívással értesítem kir. ügyész urat, hogy 1885. évi január 1-től fogva mindazon jogerejüleg börtönre ítélt férfirabok kellőleg felszerelt értesítő jegyzékeit, a kiknek büntetés idejéből az utolsó ítélet kihirdetésekor még legalább egy egész év van hátra, a szegedi kir. ker. börtönbe leendő elszállítás elrendelhetése végett ide haladéktalanul terjeszsze fel.»

De szükséges volt egy új fegyintézet felállítása iránt is intézkedni. A büntető-törvénykönyv hatályba lépte előtti időben ugyanis, a büntett miatt jogerejüleg szabadságvesztésre elítélteknek országos fegyintézetekbe való beszállítása csak a börtönbüntetés hosszabb időtartamától volt függővé téve, úgy hogy ezen büntetési-nem — a mint már láttuk — egyaránt volt végrehajtható, úgy a törvényszéki börtönökben, mint az országos fegyintézetekben.

A büntető-törvénykönyv életbeléptetésekor azonban e részben változás állott be, a mennyiben a büntető-törvénykönyv elvi különbséget állapítván meg a fegyház és a börtönbüntetés közt, 28-ik §-ában azt is elrendelte, hogy a fegyház-büntetésre elítélt egyének tekintet nélkül a büntetés időtartamára, fegyintézetbe szállítandók.

Ennek s azon további körülménynek, hogy a vagyon elleni büntettek súlyosabb nemeibe visszaesők, a korábbi gyakorlatnál szigorúbb elítélés alá estek, az a következménye lőn, hogy országos fegyintézeteink a fegyházbüntetésre elítélteknek befogadására elégteleneknek bizonyultak. Így már az 1881. év végével 457 fegyházbüntetésre elítélt egyénnek a törvény értelmében való elhelyezése maradt el a létező fegyintézetek befogadási képességének elégtelen volta miatt, az 1882. év végén pedig 926 fegyházbüntetésre elítélten nem lehetett a büntetést a törvény szigora szerint végrehajtani.

Az ily viszás helyzetből eredhető következmények veszélye még az 1882. év elején arra indította az igazságügyi kormányt, hogy a fegyházak számának egygyel leendő szaporítására törekedjék, s minthogy már korábban tapasztaltatott egy fegyháznak a dunántúli részekben való hiánya, a törekvés arra irányult, hogy egy fegyházi czélokra alkalmas, vagy czélszerűen átalakítható helyiség az ország ezen részében szereztessék.

Így létesült az 1884. évi XX. t.-cikk alapján Sopron város határában egyik kir. orsz. fegyintézetünk, a mely 1886. év november havában adatott át rendeltetésének.*

Az országos letartóztatási és közvetítő intézetek kiadásairól és bevételeiről e helyütt az alábbi kimutatásokat közöljük:

* Az orsz. fegyintézeteknek egygyel való szaporítására, a létezők átalakítására, kibővítésére és államfogház építésére a büntetés-pénzek országos alapjából 500,000 frt rendeltetett fordíttatni. (1884: XX. t.-cz.)

K i m u-

az országos fegyintézetekre, a szegedi kerületi börtönre s a vácsi
illetve fennállásuktól

Év	Illavai fegyintézet		Lipótvári fegyintézet		Mária-Nostrai fegyintézet		Munkácsi fegyintézet		Nagy-Enyedi fegyintézet	
	előirány- zott	tényleges	előirány- zott	tényleges	előirány- zott	tényleges	előirány- zott	tényleges	előirány- zott	tényleges
	k i a d á s f o r i n t o k b a n									
1872	123,330	114,198	157,180	132,440	47,795	26,260	101,790	90,990	27,611	18,221
1873	124,025	112,885	139,850	113,895	62,465	34,796	107,915	94,076	4,000	—
1874	122,085	119,995	135,150	130,637	43,605	39,069	100,715	88,900	—	—
1875	117,600	111,968	128,340	126,864	37,600	38,917	98,775	84,381	—	—
1876	113,585	109,513	128,195	116,614	40,909	39,927	89,660	73,874	—	—
1877	108,473	104,385	125,096	120,722	43,045	38,838	85,505	83,577	—	—
1878	108,255	109,352	124,696	111,048	42,805	42,635	85,405	77,943	—	—
1879	108,255	103,727	124,646	109,753	42,805	42,584	85,355	84,016	—	—
1880	109,955	107,667	124,646	123,184	42,805	42,650	85,355	85,988	—	—
1881	109,705	110,650	125,246	105,383	42,405	36,556	85,105	90,155	23,425	20,976
1882	109,705	122,008	125,246	102,934	42,405	45,562	85,105	91,220	23,425	28,113
1883	109,705	123,527	125,246	118,056	42,405	53,252	85,105	88,633	44,540	39,015
1884	109,705	125,460	125,246	122,012	42,405	56,983	85,105	91,826	48,280	43,416
1885	109,705	116,377	125,246	124,696	42,405	55,543	85,105	83,988	48,280	42,859
1886	109,705	166,280	128,416	119,523	42,405	58,466	85,105	87,077	48,280	45,200

t a t á s

államfogházra előírányzott tényleges kiadásokról az 1872. évtől, kezdve 1886-ig.

Soproni fegyintézet		Szamos-Ujvári fegyintézet		Váci fegyintézet		Szegedi ker. börtön		Váci államfogház	
előírány- zott	tényleges	előírány- zott	tényleges	előírány- zott	tényleges	előírány- zott	tényleges	előírány- zott	tényleges
kiadás forintokban									
—	—	126,280	86,582	136,894	117,813	—	—	11,234	3,771
—	—	112,605	102,297	131,880	114,930	—	—	11,418	3,595
—	—	111,505	111,410	118,705	111,511	—	—	7,618	3,413
—	—	110,250	99,877	114,350	87,804	—	—	6,720	3,034
—	—	108,000	105,673	104,880	88,221	—	—	6,670	2,423
—	—	105,070	104,167	99,422	89,339	—	—	5,530	1,793
—	—	104,970	101,678	99,422	91,933	—	—	5,530	1,928
—	—	104,970	99,489	99,422	94,410	—	—	4,507	2,056
—	—	104,970	106,554	99,422	98,517	—	—	6,397	2,114
—	—	104,300	105,016	98,122	96,740	—	—	6,397	2,743
—	—	104,300	106,981	98,122	96,656	—	—	6,397	2,580
—	—	104,300	106,609	98,122	92,816	—	—	6,397	2,720
—	—	104,300	102,387	98,122	98,116	—	—	6,397	3,068
—	—	104,300	98,801	104,821	102,287	84,740	80,572	6,397	2,615
81,000	55,037	104,300	99,786	108,821	107,483	84,740	72,988	5,010	2,939

K i m u -

az országos fegyintézeteknek, a szegedi ker. börtönnek, valamint
1872. évtől, illetőleg fel-

Év	Bevétel	Illavai fegy- intézet			Lipótvári fegy- intézet			Mária-nosztrai fegyintézet			Munkácsi fegy- intézet		
		ingatlanok jöve- delme	gyári jövedelem	tartási költség- térítmény	ingatlanok jöve- delme	gyári jövedelem	tartási költség- térítmény	ingatlanok jöve- delme	gyári jövedelem	tartási költség- térítmény	ingatlanok jöve- delme	gyári jövedelem	tartási költség- térítmény
		fejében bevétel forintokban											
1872	előirányzott	2	5000	5000	1147	8000	2600	—	—	1000	20	4000	900
	tényleges	23	8176	393	1535	7765	1814	—	—	668	—	6576	912
1873	előirányzott	—	6000	6000	1447	16342	5000	—	—	1100	40	6800	2000
	tényleges	24	8260	20174	1456	9774	1361	—	—	20	—	3484	617
1874	előirányzott	—	8000	6000	1447	16342	5000	—	—	1100	40	7000	2500
	tényleges	22	9834	6441	1609	11914	1781	—	189	385	—	663	828
1875	előirányzott	—	8000	6000	1447	22000	6553	—	—	1100	40	8000	3000
	tényleges	—	—	15319	1835	—	2094	—	—	321	2	4832	714
1876	előirányzott	—	12000	6000	2000	24000	6553	—	—	1100	40	12000	3000
	tényleges	—	4194	21446	3434	9297	2541	—	—	419	14	9154	503
1877	előirányzott	—	12000	6000	2000	24000	6553	—	—	1100	40	12000	3000
	tényleges	—	6871	15203	2731	9187	773	—	—	375	—	7459	465
1878	előirányzott	—	12000	10000	2000	20000	5000	—	—	800	20	12000	3000
	tényleges	—	10941	12621	3734	14366	1583	—	—	459	—	4056	598
1879	előirányzott	—	12000	12000	2500	20009	5000	—	—	800	20	12000	3000
	tényleges	—	7993	10644	3437	12039	1947	—	—	868	44	10650	807
1880	előirányzott	—	12000	10000	3000	20000	2000	—	—	800	20	10000	1500
	tényleges	—	4945	3995	2783	4994	2223	—	—	563	34	6360	409
1881	előirányzott	—	12000	1500	3400	20000	2500	—	—	800	20	10000	1500
	tényleges	—	13249	2752	2281	15656	2289	—	—	376	54	8115	2810
1882	előirányzott	—	12000	1500	3400	20000	2500	—	—	800	20	10000	1500
	tényleges	—	9895	612	3742	12757	1909	—	—	384	616	11834	1041
1883	előirányzott	—	12000	1500	3400	20000	2500	—	—	800	20	10000	1500
	tényleges	—	8687	1968	2741	20409	1595	—	—	330	30	10210	1997
1884	előirányzott	—	12000	1500	3400	20000	2500	—	—	800	20	10000	1500
	tényleges	—	12000	2102	2742	20000	2165	—	—	402	97	8491	2530
1885	előirányzott	—	12000	1500	3400	20000	2500	—	—	800	20	10000	1500
	tényleges	—	12000	1519	2521	20000	1324	—	—	627	72	11500	1445
1886	előirányzott	—	12000	1500	3400	20000	2500	—	—	800	20	10000	1500
	tényleges	—	12136	1821	2521	20000	2940	—	—	990	167	11967	759

t a t á s

a váczi államfogháznak előirányzott és tényleges bevételeiről az állításuktól kezdve 1886-ig.

Nagy-Enyedi fegyintézet			Soproni fegyintézet			Szamos-Ujvári fegyintézet			Váczi fegyintézet			Szegedi kerületi börtön		Váczi államfogház
ingatlanok jövedelme	gyári jövedelem	tartási költség-térítmény	ingatlanok jövedelme	gyári jövedelem	tartási költség-térítmény	ingatlanok jövedelme	gyári jövedelem	tartási költség-térítmény	ingatlanok jövedelme	gyári jövedelem	tartási költség-térítmény	gyári jövedelem	tartási költség-térítmény	tartási költség-térítmény
fejében bevétel forintokban														
40	2200	100	—	—	—	520	5000	1000	—	20000	2000	—	—	—
40	1600	352	—	—	—	603	2701	335	—	15000	6174	—	—	—
—	—	—	—	—	—	520	4000	1500	—	20000	4000	—	—	—
—	—	—	—	—	—	182	3186	246	—	12015	2434	—	—	—
—	—	—	—	—	—	600	4000	1500	—	20000	5000	—	—	200
—	—	—	—	—	—	960	5600	307	—	20044	1871	—	—	—
—	—	—	—	—	—	520	5000	1500	—	30000	5000	—	—	200
—	—	—	—	—	—	543	1294	190	—	31929	3385	—	—	—
—	—	—	—	—	—	520	1200	1500	—	30000	5000	—	—	200
—	—	—	—	—	—	211	157	657	—	28070	2896	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1500	12000	1500	—	30000	5000	—	—	200
—	—	—	—	—	—	1837	2601	75	—	30138	945	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1500	8000	1000	—	30000	5000	—	—	200
—	—	—	—	—	—	1826	2110	566	—	55099	4723	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1810	8000	1000	—	35000	5000	—	—	200
—	—	—	—	—	—	1803	7642	1378	—	35250	2453	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1810	8000	1000	—	45000	5000	—	—	200
—	—	—	—	—	—	1907	8795	796	—	44964	5843	—	—	2
45	1000	600	—	—	—	1905	8000	1000	—	40530	5000	—	—	200
205	84	400	—	—	—	1915	19902	1309	—	35000	2798	—	—	—
45	1000	600	—	—	—	1905	8000	1000	—	40530	5000	—	—	200
399	1964	233	—	—	—	1855	23624	1131	—	35184	2950	—	—	—
45	1000	600	—	—	—	1905	8000	1000	—	40530	5000	—	—	200
285	1089	571	—	—	—	2486	17250	1219	—	30000	4188	—	—	7
45	1000	600	—	—	—	1905	8000	1000	—	40530	5000	—	—	200
414	1747	780	—	—	—	2418	17260	750	—	35000	3283	—	—	42
45	1000	600	—	—	—	1905	8000	1000	—	40530	5000	6000	2000	200
391	5500	377	—	—	—	2425	14923	1035	—	40000	1338	141	—	39
45	1000	600	—	333	667	1905	8000	1000	—	40530	5000	6000	2000	200
100	5139	129	—	—	—	2638	24241	1102	—	40000	2134	—	916	78

K i m u n t a t á s

a közvetítő intézeteknek előirányzott és tényleges bevételeiről, valamint a közvetítő intézetekre előirányzott és tényleg kiadott összegekről felállításuktól kezdve az 1886. évig.

Év	Kishartai		Vácsi		Kishartai		Vácsi	
	közvetítő intézet				közvetítő intézet			
	előirányzott	tényleges	előirányzott	tényleges	előirányzott	tényleges	előirányzott	tényleges
	bevétele forintokban				kiadás forintokban			
1883	5500	—	—	—	10,000	6,092	—	—
1884	5500	1707	—	—	10,000	11,708	—	—
1885	5500	35	1500	—	10,000	13,508	10,580	8385
1886	5500	656	1500	—	16,213	14,362	10,700	7598

A czélul kitűzött erkölcsi javítás eredményének feltüntetésére az alábbi adatok közöltetnek:

A szegedi ker. börtönből 1886-ban szabadult raboknál a következő lelki állapot észleltetett:

1. Olyanok, a kik egészen javultaknak voltak tekinthetők, szabadultak 177-en;
2. kik némi javulást tanúsítottak és a kiknek jövő életéhez jó reményt is lehetett kötni, 15-en;
3. a kik semmi javulást nem tanúsítottak 25-en;
4. mint legrosszabb hagyta el a kerületi börtönt 1 egyén.

A váczi kir. orsz. fegyintézet és az 1885-ben ottan szervezett közvetítő intézetből 1880-tól 1889. év végéig feltételes szabadságra bocsáttatott: 801 fegyencz és fogoly, s e számból csak kilencz egyénnél lett rossz magaviselet, vagy újabban elkövetett bűncselekmény miatt a feltételes szabadság visszavonva.

A büntető-törvénykönyv életbeléptétől 1886. évig valamennyi letartóztatási intézetből feltételes szabadságra bocsáttott egyének számát az alábbi kimutatás tünteti fel:

K i m u-

az 1878. évi V. t.-cz. 48. §-a alapján feltételes szabadságra

Év		Ez évben összesen hány egyén bocsáttatott feltételes szabadságra ?														A feltételes szabadságra bocsátottak közül hány volt elítélve						Az elbocsátottak közül hány					
		élet vagy testi épség ellen törvényes közhatalóság ellen erkölcs és szemérem ellen vagyon ellen						elkövetett büntetett vagy vétség miatt		fegyházbüntetésre		börtönbüntetésre		fogházbüntetésre		várost falut vagy pusztát		hány ?		A megelőző szabadságvesztés-büntetés időtartama alatt valamely iparos-foglalkozást megtagadt		hány ?		A megelőző szabadságvesztés-büntetés időtartama alatt megtagadt iparos-foglalkozást folytatta		Az elbocsátottak közül hány	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20								
1880/1	828	600	11	10	207	127	698	3	145	683	290	538	215	613	310	185	333	571	243								
1882	448	293	4	12	139	128	319	1	71	377	192	256	125	323	147	105	196	348	96								
1883	611	354	13	20	224	255	352	4	114	497	281	330	161	450	193	152	266	449	152								
1884	842	434	10	22	376	419	397	26	130	712	314	528	231	611	246	241	355	651	181								
1885	1188	562	47	18	561	578	592	18	223	965	385	803	237	951	365	278	545	777	401								

t a t á s

bocsátott egyének személyes viszonyairól 1880/1—1885-ig.

Az ez évben elbocsátottak közül ugyanésak ez évben		megnősült vagy férjhez ment katonai tényleges szolgálatra vagy fegyvergyakorlatra berendeltetett		A feltételes szabadonbocsátás által hány esetben rövidült meg a szabadságvesztés		Az ez évben feltételes elbocsátottak közül hány		A korábbi években feltételes szabadságra bocsátott és ezen kedvezményt még most is élvező egyének		Megjegyzés										
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41
89	44	129	371	160	62	41	17	27	6	15	25	28	14	—	—	—	—	—	—	
31	15	67	190	93	31	37	12	6	1	11	5	13	4	269	253	12	21	8	4	
45	19	66	286	130	38	47	10	17	9	8	10	23	10	264	244	19	17	4	1	
37	23	66	429	203	49	57	8	13	3	14	10	22	10	354	332	19	15	5	3	
40	22	87	595	267	71	101	19	15	11	22	6	24	10	416	371	39	12	15	6	

A fegyintézetek befogadási képessége még az újabb építkezések után sem felelt meg a tényleges fegyencz-létszámnak s a helyiségek minősége tekintetében is további intézkedésekre volt szükség.

A fegyházak túltömöttsége és a fegyenczek számának gyors emelkedése büntető-törvénykönyvünk szigorú rendelkezésének volt a következménye. Ez volt a főoka annak, hogy a törvényszéki fogházakban őrzött fegyenczek létszáma az 1890. évig állandóan több mint 2000-et tett ki.

Ellenben javult már a helyzet a kir. bírósági fogházakban, a melyekben a letartóztatottak létszáma az 1888-ik év kivételével lényeges emelkedést nem mutatott.

1886. év végén a bírósági fogházakban

le volt tartóztatva összesen: 13.215 egyén

1887. „ „ „ „ 13.311 „

1888. „ „ „ „ 14.053 „

1889. „ „ „ „ 13.702 „

Egyébként az 1887—1891-ik években a bírósági fogházak befogadási képessége már jelentékenyen emelkedett.

Mig ugyanis az 1887-ik év kezdetén a közös- és magánzárkák együttvéve s fejenkint 19 \square méter légűrt számítva, legfőlebb 11.157 fogoly befogadására alkalmas 211.984'07 \square méter légűrtartammal bírtak: addig az 1891-ik év végén ugyan ezen helyiségek légűrtartama ugyanazon számítás szerint 12.106 fogoly befogadására alkalmas 223.207'59 \square méterre emelkedett.

Még szembeszökőbbé vált a javulás, ha figyelembe vesszük, hogy míg az 1887. év végén a tényleges fogoly létszámának megfelelőleg minden egyes fogoly csak 15'14 \square méter légűrré volt szorítva, addig 1891-ben ugyancsak a tényleges létszámnak figyelembe vételével minden egyes fogolyra 20.92 \square méter esett.

Az elhelyezési viszonyoknak most említett javítása részben annak tulajdonítható, hogy az 1887—1891-ik években több régi fogház helyett célszerűbb, újak építettek, némely fogház pedig kibővítettett.

Egészen új törvényszéki fogházak építettek :

Budapesten az új törvénykezési palota mellett 420.000 frt költséggel s 309 egyénre való befogadási képesség mellett, 65 magánzárkával ;

Szombathelyen 115,033 frt 63 kr. költséggel, 245 egyénre való befogadási képesség mellett, 77 magánzárkával ;

Nyiregyházán 139.889 frt költséggel, 220 egyénre való befogadási képesség mellett, 73 magánzárkával ;

Rimaszombaton 86.156 frt 44 kr. költséggel, 260 egyénre való befogadási képesség mellett, 21 magánzárkával, végre

Szabadkán 114.334 frt 63 kr. költséggel, 256 egyénre való befogadási képesség mellett, 63 magánzárkával.

Új járásbirósági fogházak építettek és pedig állami költségen :

Gyergyó-Szent-Miklóson 9225 frt 52 kr.-ért,

Dicső-Szent-Mártonban 6934 frt 39 kt.-ért,

Nagylakon 4674 frt 28 kr.-ért és

Palánkán 13.321 frt 51 kr.-ért.

Magyaróvárott a megye közönsége, Kunhalason, Csurgón, Monoron, Jász-Apátiban, Szent-Ágothán és Vingán az illető városok és községek, s végre Körmenden és Sárváron a bérbeadók építettek egészen új járásbirósági fogházakat.

Oly építkezések is történtek, a melyek által csak a régi fogházak bővítettén ki, azok befogadási képessége fokoztatott.

Ily építkezések foganatosítottak az állam költségén :

a komáromi törvényszéki fogháznál — — 1535 frt 58 kr.-ért,

a máramaros-szigeti törvényszéki fogháznál 1394 « 03 «

a marosvásárhelyi törvényszéki fogháznál 4188 « 19 «

a tordai törvényszéki fogháznál — — — — 4101 « 61 «

a zólyomi fiókfogháznál — — — — — 3768 « 86 «

Az igazságügyi kormánynak a büntetés végrehajtásának szabályozására irányuló tevékenysége évről évre fokozódott. Kezdetét vette a bűnvádi eljárás reformjának előkészítése is, a mely teendő a büntető-törvénykönyvek életbelépte után különösen előtérbe lépett.

Ezen ismertetésben csupán a büntetések végrehajtásáról lévén szó: a bűnvádi eljárás szabályozására vonatkozó intézkedések felemlítését mellőznünk kell. Annál inkább felsoroljuk mindama lényeges adatokat, a melyek a helyes büntető rendszer megvalósításával kapcsolatba hozhatók.

S itt méltán felemlítjük azt is, hogy igazságügyi kormányunk az 1878-iki stockholmi, az 1885-iki római, az 1890-iki pétervári, 1895-iki párisi, az 1900-iki brüsszeli nemzetközi börtönügyi congressusokon képviselve volt, s a stockholmi, valamint a szentpétervári, brüsszeli congressusok számára börtönügyünk állapotáról készített munkálatai felette értékesek. (Csemegi Károly, Tauffer Emil, Dr László Zsigmond, bellyei Rickl Gyula dolgozatai.)

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtására és a letartóztatási intézetekre vonatkozó 1880-tól 1890-ig kiadott fontosabb rendeletek a következők:

Az 1880 jun. 1-én 25.756/878. I. M. sz. a. kelt rendelet az 1878 jun. 20-án 35.837/877. I. M. sz. a. kelt felszólítás értelmében a fegyintézeti igazgatóságok által felterjesztett étlaptervezetek, valamint az addig érvényben állott étlap és az élelmezési számadásokból vett adatok alapján új étlapot állapított meg, és pedig egyet az egészséges és egy másikat a beteg fegyenczek részére.

Az 1880 febr. 21-én 26.842/879. I. M. sz. a. kelt rendelet a közigazgatási uton szabadságvesztés büntetésre ítélt, de kivételesen igazságügyi fogházakban letartóztatott egyének tartási költségeinek megtérítési módjáról intézkedik.

Az 1880 febr. 28-án 5553. I. M. sz. a. kelt rendelet megállapítja, hogy a bíróságok által úgynevezett házi szolgálatokra igénybe vett rabmunkáért 1880 márcz. 1-től kezdve díjak többé nem fizetendőek.

Az 1880 aug. 15-én 24.235. I. M. sz. a. kelt rendelet megengedi, hogy a járásbirósági fogházakba közigazgatási foglyok a tartási költségek megtérítésének feltétele alatt befogadtassanak.

Az 1880 decz. 19-én 36.366. I. M. sz. a. a kir. ügyészek-

hez intézett rendelet kijelenti, hogy a rabtartási költségtérítmények úgy mint addig, a rabmunkajövedelemből elkülönítve kezelendők. Megállapítja egyszersmind, a bűnvádi eljárási és a rabtartási átalányról ezentúl vezetendő számadások mintáját.

Az 1881 febr. 19-én 1051. I. M. sz. a kelt rendelet, az 1880 aug. 24-én 24.235. és 1880 febr. 19-én 26.842/879. I. M. sz. a kibocsátott rendeletek kapcsán kimondja, hogy a bírósági fogházakba befogadott közigazgatási foglyok tartásáért naponként és fejenként 26 kr. számítandó.

Az 1881 decz. 10-én 37.352. I. M. sz. a kelt rendelet kötelezi a budapesti kir. ítélőtábla területén levő kir. ügyészeket, hogy a fegyintézetek és kerületi börtönökbe szállított fegyenczek, illetve rabokról szerkesztett értesítő jegyzéket teljes pontossággal töltsék ki és szereljék fel, és hogy a fegyenczek, illetve rabok egészségi állapotáról közvetlenül az átkísérés előtt teljesített megvizsgálás alapján kiállított orvosi bizonyítványt csatoljanak.

Az 1882. évi 6900. I. M. sz. a kelt rendelet megengedi a fegyintézeti igazgatóságoknak a Rabsegélyző Egylet által Magyar Könyvtár cím alatt megindított vállalat kiadványainak megszerzését.

Az 1881 szept. 14-én 15.734. I. M. sz. a kelt rendelet a beszállított rabok és fegyenczekekről kiállított értesítő jegyzék pontos kitöltésére és az orvosi bizonyítványokra nézve hasonló figyelmeztetéssel látja el a marosvásárhelyi kir. ítélőtábla területén levő kir. ügyészeket, mint a minőt az 1881. évi 37.351. I. M. szám alatt a budapesti kir. ügyészekhez intézett rendelet tartalmaz.

Az 1883 márcz. 23-án 11.174. I. M. sz. a kelt rendelet a fogházakba való beutalásnál megfelelő eljárásnak követhetése végett kötelezi az ügyészeket, hogy a felügyeletök alatt álló törvényszéki fogházában letartóztatottak számáról minden hó utolsó napján jelentést tegyenek.

Az 1883 ápr. 9-én 13436. I. M. sz. a kelt rendelet közli az igazságügyministernek ugyanezen kelet és szám alatt a

magyar- és erdélyországi izraelita autonom orthodox hitfelekezet közvetítő bizottságához intézett rendeletét az izraelita fegyenczek és raboknak husvéti ünnepeik alatt külön főzetű ételekkel való ellátása tárgyában.

Az 1883 ápr. 29-én 15.331. I. M. sz. a. kelt rendelet közli a házi ipar és iparoktatási országos bizottság jelentését a rabiparnak a magániparra gyakorolt káros hatása miatt tett panaszok tárgyában.

Az 1883 szept. 24-én 23.368. I. M. sz. a. kelt rendelet a polgári bíróságok által hozott büntető ítéleteknek a tényleges katonai szolgálat (közös hadsereg, hadi tengerészet) álló egyének elleni végrehajtásáról szól.

Az 1884 márcz. 11-én 11.203. I. M. sz. a. kelt rendelet azon alkalmából, hogy Kis-Harta község határában közvetítő intézet létesült, megállapítja a módokat, melyek a közvetítő intézetbe való szállításra irányadók.*

Az 1885 márcz. 25-én 55.673/884. I. M. sz. a. kelt rendelet a közvetítő intézeti házszabályokat állapítja meg.

Az 1885 jan. 7-én 561. I. M. sz. a. kelt rendelet a polgári bíróságok által hozott büntető ítéletnek a tényleges szolgálatban álló honvédek és csendőrök elleni végrehajtásáról szól.

Az 1885 febr. 7-én 6636. I. M. sz. a. kelt rendelet a le tartóztatás körüli eljárás szabatosabbá tétele tárgyában adott ki.

Az 1885 márcz. 13-án 12.054. I. M. sz. a. kelt rendelet a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának elhalasztása körül követendő eljárást szabályozza.

Az 1886 márcz. 11-én 3588 sz. a. kelt rendelet a nőfoglyok csecsemőinek gondozásáról intézkedik.

Az 1886 jun. 26-án és 1887 márcz. 20-án 18.819/886. I. M. sz. a. kelt rendeletek a rabsegélyző egyletek szaporítására és fejlesztésére irányulnak.

* 1884-ben a kis-hartai, 1885. évben a váci közvetítő intézet kezdte meg működését.

Az 1886 decz. 18-án 42.962. I. M. sz. a. kelt. rendelet utasítást tartalmaz a fegyintézeti igazgatóknak, hogy miképen szerkeszszék évi jelentéseiket.

Az 1887 jan. 19-én 3976. I. M. sz. a kelt rendelet szerint a feltételes szabadságra bocsátás a szigorú téli évszak alatt azon letartóztatott egyénekre nézve, kik a szükséges utiköltséggel, továbbá megfelelő keresetképeséssel, vagyonnal, vagy más biztos fentartási móddal nem rendelkeznek, lehetőleg az enyhébb évszakiig elhalasztandó.

Az 1887 szept. 18-án 31.632. I. M. sz. a. kelt rendelet az értesítő jegyzékek szabatos kiállítása és a pénzbüntetések behajtásáról az országos letartóztatási intézetek igazgatóságaihoz intézendő értesítések tárgyában adatott ki.

Az 1888 febr. 16-án 5367. I. M. sz. a. kelt rendelet szerint a szabaduló egyének, kik rabsegélyző egyletek támogatására méltók, azt igénybe venni akarják és arra rászorulnak, a szabaduláskor ajánló levéllel látandók el, melyet a rabsegélyző egyletek lehetőleg figyelembe venni tartoznak.

Az 1888 apr. 30-án 15.743. I. M. sz. a. kelt rendelet a jövedéki kihágás miatt letartóztatottaknak kir. járásbirósági fogházakba való befogadása tárgyában intézkedik.

Az 1888 máj. 17-én 18.742. I. M. sz. a. kelt rendelet elrendeli, hogy a feltételes szabadságra bocsátás végett előterjesztett kérelemről szerkesztett jegyzőkönyvre nézve nyilvánított véleményben az iránt is nyilatkozni kell, hogy a feltételes szabadságot kérő az önfentartás tekintetében bir-e és minő biztosítékot nyújtani.

Az 1888 szept. 27-én 35.674. I. M. sz. a. kelt rendelet utasítja a letartóztatási intézetek igazgatóságait, hogy a kir. igazságügyministeriumhoz felterjesztendő napi jelentésekben minden a rendestől eltérő nevezetesebb napi eseményt röviden, de okvetetlenül jelezzenek, másrésről ily eseményekről kimerítő jelentéseiket külön is mindenkor haladéktalanul megtegyék.

Az 1889 jul. 4-én 10.062. I. M. sz. a. kelt rendelet a fegy-

intézetek és a kerületi börtön igazgatósága által kezelt pénzekre vonatkozólag tartalmaz utasításokat.

* * *

Az országos letartóztatási intézetek 1890. és 1891. évi állapotáról az igazságügyminisztérium annak idején külön jelentéseket adott ki.

1890. évi december 31-én országos letartóztatási intézeteinek száma — az államfogházon kívül — tíz volt. Úgy mint:

a) az illavai, lipótvári, munkácsi, nagyenyedi, soproni, szamosujvári és váczai fegyintézetek kizárólag férfi egyének számára;

b) a márianostrai fegyintézet kizárólag női személyek számára;

c) a szegedi kerületi börtön kizárólag férfi egyének részére;

d) a kishartai közvetítő intézet, ugyancsak kizárólag férfi egyének részére.

Az a) alatt megnevezett intézetek csakis a legsúlyosabb szabadságvesztési büntetésnem, t. i. fegyházbüntetés végrehajtására szolgálnak;

a b) alatt említett márianostrai fegyintézetben — miután az ország területén több kizárólag nők részére szolgáló letartóztatási intézetünk nincs — a két legsúlyosabb büntetésnem, t. i. e fegyház és a börtönbüntetés együtt hajtának végre;

a c) alatt említett szegedi kerületi börtön, a mint már elnevezése is mutatja, kizárólag csak a börtönbüntetés végrehajtására szolgál; s végre

a d) alatt említett kishartai közvetítő intézetbe az imént megnevezett fegyintézetekből és a szegedi kerületi börtönből legalább is félévi, de rendszerint ennél hosszabb tartamú tartózkodásra szállítatnak azon férfi egyének, a kik büntetésük két harmadrészét példás magaviselettel kitöltötték, s a kiket az 1878. évi V. t.-cz. 43-ik §-a által megalkotott felügyelőbizottság ajánlatára s ugyane törvény 44-ik §-a alapján az

igazságügyminiszter ezen kedvezményt képező áthelyezésére érdemesnek talál.

Nehogy a legtávolibb fekvésű fegyházakból is Kis-Hartára kelljen mindezen egyéneket szállítani, a lipótvári és váczi fegyintézetek mellett is létesítették közvetítő intézetek, de ezek nem bírván külön igazgatósággal, nem önálló intézetek, hanem csakis az említett fegyintézetek kiegészítő részének tekinthetők. Nők részére szolgáló közvetítő intézetünk ez idő szerint még nincsen.

1890. év decz. 31-én a fegyházakban és ker. börtönben tartóztatottak létszáma kitett 5415-öt, 1891-ben 5382-t.

Az 1892—1896. évi létszámot — egyéb adatokkal együtt — a túloldali kimutatások tüntetik fel.

A kir. bírósági fogházakban tartóztatottak összlétszáma volt:

1890. év végén	12,248.	1894. év végén	8,756.
1891. " "	11,096.	1895. " "	8,967.
1892. " "	9,671.	1896. " "	8,895.
1893. " "	9,179.		

A mint már feljebb említettük, a bírósági fogházakban töltötték ki elzárásbüntetésüket a közigazgatási hatóságok által elítéltek is. Az 1893. és 1894-ik években 12,251 egyén állott ki ilyen elzárás-büntetést a kir. bírósági fogházakban.

K i m u-

az országos fegyintézetek, ker. börtön, közvetítő intézetek és
az 1892—1896. évi

Sorszám	A fegyintézet, illetve ker. börtön, közvetítő intézet és orsz. gyűjtőfogház neve	Hálótermek						Munka- termek		
		összes száma	összes térfogata □ méterekben	magas- sága méte- rekben		légtartalma kőbméterekben	befogadási képessége 1 főre 16 m ³ számítva	összes száma	összes térfogata □ méterekben	
				től	ig					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	Fegyintézetek	1892. évben	311	14137·01	—	—	52366·27	3162	186	14410·32
		1893. „	315	14454·71	—	—	53794·77	3252	188	15087·18
		1894. „	317	14566·46	—	—	54252·94	3279	195	15430·79
		1895. „	317	14566·46	—	—	54252·94	3279	196	15600·39
		1896. „	317	14566·46	—	—	54252·94	3279	197	15636·39
1	Illavai orsz. fegyintézet	—	47	2015·83	2·97	3·67	6973·72	435	26	1994·64
2	Lipótvári „	—	28	2739·56	3·47	—	9506·27	594	34	2749·32
3	Mária-Nostrai „	—	28	1270·80	2·50	4·30	4660·42	291	5	774·20
4	Munkácsi „	—	39	1693·00	2·03	4·07	5410·00	339	20	1139·00
5	Nagy-Enyedi „	—	43	1069·66	4·01	4·02	4418·43	276	28	2118·61
6	Soproni „	—	—	—	—	—	—	—	24	1653·25
7	Szamos-Ujvári „	—	22	2933·81	3·90	4·00	11477·86	606	17	2251·21
8	Váczi „	—	110	2842·00	4·00	4·03	11800·00	737	45	2834·00
	Fegyintézeteknél össz.	—	317	14564·66	—	—	54246·70	3278	199	15514·23
	Szeged	1892. évben	65	1462·50	3·35	3·35	4899·37	306	12	642·20
		1893. „	65	1462·50	3·35	3·35	4899·37	306	12	642·20
	ker. börtön	1894. „	65	1462·50	3·35	3·35	4899·37	306	12	642·20
		1895. „	65	1462·50	3·35	3·35	4899·37	306	12	642·20
		1896. „	65	1462·50	3·35	3·35	4899·37	306	12	642·20
9	Szeged ker. börtön	—	65	1462·50	3·35	3·35	4899·37	306	12	642·20
	Közvetítő	1892. évben	36	913·46	—	—	3445·23	210	3	238·44
		1893. „	36	913·46	—	—	3445·23	210	3	238·44
	intézetek	1894. „	36	913·46	—	—	3445·23	210	3	238·44
		1895. „	36	913·46	—	—	3445·23	210	3	238·44
		1896. „	36	913·46	—	—	3445·23	210	3	238·44
10	Lipótvár közv. intézet	—	6	242·21	3·84	—	930·18	58	1	201·00
11	Kis-Harta „	—	9	352·32	3·88	—	1367·00	80	2	37·44
12	Vác „	—	21	318·93	3·60	—	1148·15	72	—	—
	Közv. intézeteknél össz.	—	36	913·46	—	—	3445·23	210	3	238·44
	Bpesti orsz. gyűjtőfogház	1896. évben	18	628·32	3·50	4·02	2638·94	165	25	1685·00
13	Bpesti orsz. gyűjtőfogház	—	18	628·32	4·20	4·20	2638·94	165	25	1685·00

t a t á s

orsz. gyűjtőfőgház helyiségéről az 1897. évben, kapcsolatban
összesített adatokkal.

Munkatermek				Magánzárkák							Kórházi helyiségek	
magas- sága méte- rekben		légtartalma köbméterekben	befogadási képe- sége 1 főre 12 m ³ számítva	összes száma	ezek közül		összes térfogata □ méterekben	magas- sága méte- rekben		légtartalma köbméterekben	összes száma	összes térfogata □ méterekben
től	ig				vilá- gos	sötét		től	ig			
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
—	—	52642·17	4386	1126	1072	54	8756·30	—	—	26323·52	58	2821·04
—	—	55582·14	4630	1636	1570	66	12070·37	—	—	41095·68	68	3093·99
—	—	56688·89	4722	1819	1753	66	13589·57	—	—	43087·38	81	3574·89
—	—	57325·39	4775	1819	1753	66	13589·57	—	—	45807·38	81	3574·89
—	—	57337·37	4776	1819	1753	66	13589·57	—	—	45806·88	81	3574·89
2·92	4·37	7009·58	584	203	192	11	1693·33	2·48	3·10	5119·61	9	513·46
3·47	4·00	11358·74	946	81	73	8	789·46	3·47	—	2739·44	12	608·35
3·00	3·96	2805·02	2	192	183	9	1571·27	2·80	3·39	4857·05	17	684·50
3·04	4·05	4625·00	385	19	14	5	138·00	2·07	3·04	416·00	6	176·00
3·70	4·10	7872·50	656	377	369	8	2998·88	2·90	3·10	9048·00	14	357·65
2·09	3·05	5593·17	466	686	675	11	4925·06	2·09	2·09	14282·67	6	333·09
2·60	5·14	9878·01	823	30	25	5	394·08	2·73	3·30	1131·65	6	470·50
3·03	3·05	9714·00	809	227	219	8	1801·00	3·00	3·01	5489·00	12	509·00
—	—	58856·02	4671	1815	1750	65	14311·08	—	—	43083·42	82	3652·54
3·35	3·35	2151·37	178	76	71	5	646·00	3·35	3·35	2164·10	10	135·40
3·35	3·35	2151·37	178	76	71	5	646·00	3·35	3·35	2164·10	10	135·40
3·35	3·35	2151·37	178	76	71	5	646·00	3·35	3·35	2164·10	10	135·40
3·35	3·35	2151·37	178	76	71	5	646·00	3·35	3·35	2164·10	10	135·40
3·35	3·35	2151·37	178	76	71	5	646·00	3·35	3·35	2164·10	10	135·40
3·30	3·35	2151·37	178	76	71	5	646·00	3·35	3·35	2164·10	10	135·40
—	—	946·74	78	4	4	—	32·64	—	—	89·76	1	16·52
—	—	946·74	78	4	4	—	32·64	—	—	89·76	1	16·52
—	—	946·74	78	4	4	—	32·64	—	—	89·76	1	16·52
—	—	946·74	78	4	4	—	32·64	—	—	89·76	1	16·52
—	—	946·74	78	4	4	—	32·64	—	—	89·76	1	16·52
4·17	—	838·17	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2·90	—	108·57	9	4	4	—	32·64	2·75	2·75	89·76	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16·52
—	—	946·74	78	4	4	—	32·64	—	—	89·76	1	16·52
3·50	4·20	6797·70	566	668	668	—	5344·00	2·90	3·20	15660·80	19	759·42
3·50	4·20	6797·70	566	668	668	—	5344·00	2·90	3·20	15660·80	19	759·42

K i m u-

az országos fegyintézetekben, ker. börtönben, közvetítő intézetekben és az
és az éllemezési napok számáról, kapcsolatban

Sorszám	A fegyintézet, illetve ker. börtön, közvetítő intézet és orsz. gyűjtőfogház neve	Létszám az előző 1896. év december hó 31-én	Szaporodás									
			büntetését megkezdette	más fegyintézetből (ker. börtönből) beszállított	a bíróságoknak új vizsgálatra kiadottak közül visszaérk.	gyógy- vagy ápoló-intézetekből visszaszállított	szökésből visszakérült	ideiglenes szabadlábra vétel után büntetését folytatta	közvetítő intézetekből visszaszállított	feltételes szabadságát veszítve, visszaszállított	együttesen	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
	Orsz. fegyintézetek	1892. évben — 1893. „ — 1894. „ — 1895. „ — 1896. „ —	4909 4841 4835 4892 595	1473 1645 1690 1687 1743	— — 120 74 62	33 37 37 46 28	— — 1 3 1	— 2 1 3 —	— — — 11 8	— 5 3 17 11	8 11 12 18 11	1529 1700 1863 1838 1853
1	Illava orsz. fegyintézet	—	785	71	—	1	—	—	—	2	1	76
2	Lipótvár „	—	485	301	—	1	—	—	—	2	2	308
3	Mária-Nostra „	—	456	209	—	—	—	—	—	—	—	209
4	Munkács „	—	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Nagy-Ényed „	—	675	247	—	33	1	—	—	—	1	282
6	Sopron „	—	690	191	—	1	—	—	—	—	—	192
7	Szamosujvár „	—	549	205	—	12	—	—	—	—	1	218
8	Vác „	—	899	374	—	—	—	—	—	—	—	375
	Fegyintézeteknél összesen	—	4680	1598	—	48	1	—	5	8	1660	—
9	Szeged ker. börtön	1892. évben — 1893. „ — 1894. „ — 1895. „ — 1896. „ —	473 447 359 491 502	226 221 420 344 316	— — — — —	— — — — —	— — — 1 —	— — — — —	1 — — — —	— 1 1 2 2	— — 421 347 318	228 225 — — —
	Szeged ker. börtön	—	459	329	—	—	—	—	—	1	330	—
10	Kir. közvetítő intézetek	1892. évben — 1893. „ — 1894. „ — 1895. „ — 1896. „ —	179 147 158 140 182	— 239 231 94 86	214 — — 190 138	1 — — — —	— — 1 — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	— — — — —	215 239 232 284 224
11	Lipótvár közv. intézet	—	50	81	—	—	—	—	—	—	—	81
12	Kis-Harta „	—	72	59	—	—	2	—	—	—	—	52
	Vác „	—	58	94	—	—	—	—	—	—	—	94
	Közv. intézeteknél összesen	—	180	175	50	—	2	—	—	—	—	227
	Bpesti orsz. gyűjtőfogház	1892. évben —	—	215	—	—	—	—	—	—	—	215
	Bpesti orsz. gyűjtőfogház	—	201	825	—	—	—	—	—	—	—	825

t a t á s

orsz. gyűjtőfogházban az 1897. évben letartóztatottak létszámváltozásáról,
az 1892—1896. évi összesített adatokkal.

Forgalmi szám	Fogyatkozás													Létszám az év utolsó napján	Élelmezési napok száma	Megjegyzés
	büntetését kitöltötte	más fegyintézetbe (ker. börtönbe) átszállított	újabb vizsgálat végett valamely bíróságnak kiadott	gyógy- vagy ápoló-intézetbe áthelyezett	megszökött	ideiglenes szabadlábra helyezett	közvetítő intézetbe áthelyezett	feltételes szabadságra bocsátott	legf. kegyelem után büntetés-elengedésben részesült	meghalt	együttesen					
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
6438	742	1	35	1	2	---	214	383	---	219	1597	4841	1794175			
6541	837	---	36	---	2	---	238	369	1	230	1706	4835	1785782			
6698	852	120	39	---	2	---	231	341	1	220	1806	4892	1785966			
6730	924	75	49	1	1	---	282	342	2	258	1934	4796	1783834			
6649	874	123	33	2	2	1	223	464	29	218	1969	4680	1732246			
671	11	---	1	---	---	---	33	15	---	52	112	559	207447			
1093	162	---	---	1	---	---	81	81	---	24	349	744	284429			
665	110	---	---	---	---	---	---	81	---	16	207	458	166440			
31	13	9	---	---	---	---	---	8	---	1	31	---	1935			
957	124	---	32	---	1	---	---	81	---	17	255	702	249480			
882	126	3	---	---	2	---	6	60	---	12	209	673	246639			
767	61	---	12	---	---	---	21	88	---	24	206	561	199899			
1274	229	---	1	---	---	---	84	44	---	27	385	889	324373			
6340	836	12	46	1	3	---	225	458	---	173	1754	4586	1680641			
701	115	---	1	3	---	1	---	129	---	4	254	447	175550			
669	132	---	---	---	---	---	---	166	---	12	310	359	150400			
780	143	---	---	1	2	---	---	134	---	9	289	491	164711			
838	165	1	---	---	---	---	---	153	3	14	336	502	180336			
820	146	---	1	1	---	---	---	194	9	10	361	459	174145			
789	154	2	---	4	---	---	---	146	1	7	314	475	171790			
394	15	11	1	---	---	---	---	215	---	5	247	149	62600			
386	13	4	---	---	---	---	---	208	---	3	228	158	57477			
390	7	4	---	---	1	---	---	236	---	2	250	140	57657			
424	6	3	---	2	---	---	5	218	---	8	242	182	63466			
406	13	1	---	1	---	---	8	197	2	4	226	180	64023			
131	2	2	---	---	---	---	---	81	---	2	87	44	16167			
124	1	2	---	1	2	---	---	45	---	---	51	73	25565			
152	1	1	---	---	---	---	---	87	---	3	92	60	19236			
407	4	5	---	1	2	---	---	213	---	5	230	177	60968			
215	13	---	---	---	---	---	---	---	---	1	14	201	---			
1026	388	146	---	---	---	---	---	40	---	12	566	460	146110			

A letartóztatottak személyes viszonyairól készített 1890-ik évi fegyencz-statisztikából közöljük a következőket:

Az 1890-ik évi 7180 fegyencz forgalmi számnak 51·51%-a korábban még egyáltalán nem volt büntetve, e szerint a tágabb értelemben vett visszaesők az összes szám 48·19%-ának feleltek meg. A visszaesőket osztályozva azt tapasztaltuk, hogy a vétség és kihágás miatt korábban büntetettek száma együttvéve 18·43%-nak, a büntettért egyáltalán már fenyítve volt egyének száma 30·06%-nak s végre az ugyanazon büntettbe (tehát szorosabb értelemben vett) visszaesők száma 21·33%-nak felelt meg. Összehasonlítás végett megjegyeztetik, hogy a német birodalomnak az 1889/90-ik évre vonatkozó hivatalos kimutatása szerint a fegyházakban letartóztatott 18,080 egyén közül büntett, vétség vagy kihágás miatt fegyház, börtön vagy súlyos fogházzal előzetesen már büntetett egyén volt 14,534, vagyis az összlétszámnak 80·39%-a; — s hogy az osztrák cs. és kir. kormány által közzétett s az 1886-ik évre vonatkozó hivatalos kimutatás a visszaesők feltüntetésénél nem terjed ki az egész fegyenczlétszámra, hanem csak a legutóbbi év alatt beszállítottakéra s hogy e szerint beszállított az osztrák fegyházakba az 1886-ik év folyamán 5220 egyén s ezek közül tágas értelemben vett visszaeső volt 4027, vagyis az egész számnak 77·14%-a, mely százalék továbbá akként oszlik meg, hogy a büntettbe vagy vétségbe visszaesők számaránya 55·92%-nak, a csak kihágás miatt büntetve voltaké pedig 21·22%-nak felel meg.

Ezen adatok egybevetése azon meggyőződésre vezet, hogy habár a visszaeső büntettek számaránya nálunk sem csekély, de mégis kisebb, mint a fentemlített s hozzánk legközelebb eső államokban. E jelenség részben annak tulajdonítandó, hogy nálunk a vagyon elleni büntettek aránylag csekélyebb mérvben szerepelnek, már pedig a visszaesés főleg a vagyon elleni büntetteknel mutatkozik.

De a visszaesők előző büntetését feltüntető rovatok arról tanuskodnak, hogy a megelőző rövid büntetések aránylag legkevésbé voltak képesek a bűnösöket a visszaeséstől elriasztani és visszatartani — oly tapasztalat, melyről külföldön is álta-

lánosan panaszkodnak. A visszaesők 77·89%-a ugyanis előzőleg csak 6 hótól 3 évig terjedő szabadságvesztés büntetéseket szenvedett, míg az előzőleg 3 évnél hosszabb büntetésre ítélve volt visszaesők együttesen csak 22·11 százalékkal szerepelnek. *Ezen jelenség nagy részben annak tulajdonítható, hogy a rövid büntetések végrehajtására rendelt bírósági fogházaink azon hiányban szenvedtek, miszerint bennük az elítélteket elkülöníteni s ezáltal egyrészt a büntetést érezhetőbbé tenni, másrészt pedig a romlatlanabb elemnek a szokásos gonosztevők általi megmételvezését lehetetleníteni nem voltunk képesek.*

Komoly intelem volt ez arra nézve, hogy a rövid tartamu szabadságvesztés büntetések célirányos végrehajtásáról megfelelő berendezésű bírósági fogházak előállítása által gondoskodni elodázhatatlanul sürgős kötelességünk volt.

A kir. bírósági fogházak befogadási képessége általában emelkedvén, a kir. ügyészségi és kir. járásbírósági fogházak összes letartóztatási helyiségeinek — leszámítva a csupán fegyelmi büntetés végrehajtására szolgáló sötét zárkákat — légürtartalma az 1894-ik év végén a kir. főügyészek jelentései szerint 226,934·17 köbmétert tett ki, a mi — egy-egy letartóztatottra 19 köbméter légürt véve számításba, 11,959 egyén befogadására lett volna elegendő; minthogy azonban az 1894-ik évi átlag létszám: 8630 volt, egy-egy letartóztatottra 26·29 köbméter légürtartalom jutott, míg az 1887. év kezdetén minden egyes fogolyra csak 15·14 □-méter légür, az 1891-ik év végén pedig 20·92 □-méter esett.

Meg kell azonban jegyezni, hogy bár a korábban annyira élénken panaszott túlszűfolttság az 1895. évben általában véve már megszűnt, mégis egyes fogházakban a letartóztatottak elhelyezése még sok nehézséggel járt, sőt egyes helyeken az elítéltek nagy száma időnként más fogházakba való átszállításokat tett szükségessé.

Az országos fegyintézetek, a kerületi börtön és a közvetítő intézetek helyiségi és személyzeti viszonyait, a letartóztatottak számaiban előfordult változásokat és az élelmezési napok számát az 1897-ik évtől 1903-ig a tuloldali kimutatások tüntetik fel.

a) A fegyintézetek és a kerületi börtön

Év, intézet	Hálótermek				Munkatermek	
	száma	térfoglata □ méter	légúrtartalom köb- méter	befogadási képes- sége	száma	térfoglata □ méter
1897	418	16,942	62,590	3,795	214	16,394
1898	379	15,249	57,180	3,456	195	15,284
1899	398	15,942	60,051	3,633	219	17,745
1900	398	15,942	60,051	3,633	218	17,635
1901	398	15,942	60,051	3,633	218	17,635
1902	398	15,942	60,051	3,633	218	17,635
1903	391	15,439	58,613	3,544	214	17,399
Ebből:	1903-ban					
I. Fegyintézetek:						
Illava	40	1,514	5,537	346	22	1,759
Lipótvár	29	2,806	9,737	607	32	3,192
Mária-Nostra	28	1,274	4,660	291	5	774
Nagy-Enyed	43	1,069	4,418	276	28	2,323
Sopron	—	—	—	—	25	1,682
Szamos-Ujvár	22	2,934	11,478	606	16	2,140
Vác	110	2,842	11,800	737	45	2,834
Összesen	272	12,436	47,630	2,863	173	14,704
II. Kerületi börtön:						
Szeged	65	1,462	4,899	306	13	772
III. Orsz. gyűjtőfogház:						
Budapest	18	628	2,639	165	25	1,685
(Megnyílt 1896 őszén.)						
IV. Közvetítő intézet:						
Harta	9	352	1,367	80	2	37
Lipótvár	6	242	930	58	1	201
Vác	21	319	1,148	72	—	—
Összesen	36	913	3,445	210	3	238

* A fegyintézet személyzete végzi.

helyiségeinek és személyzetének átnézete.

Munkatermek		Magánzárkák					Személyzet		
légtartalom köb- méter	befogadási képes- sége	összes száma	ezek közül		tér fogata □ méter	légtartalom köb- méter	Igazgatási személy- zet	Lelkész, orvos, tanító	Felügyelő-személy- zet
			világos	sötét					
61,953	5,159	1,895	1,825	70	14,989	45,338	98	58	713
57,327	4,774	1,876	1,811	65	14,851	42,922	98	57	724
65,743	5,467	2,717	2,660	57	21,588	64,736	105	58	844
65,410	5,439	2,717	2,660	57	21,590	64,825	107	62	859
65,410	5,439	2,717	2,660	57	21,590	64,825	105	62	855
65,410	5,439	2,717	2,660	57	21,590	64,825	106	64	867
64,881	5,395	2,717	2,660	57	21,590	64,825	108	60	872
1903-ban									
6,481	540	203	192	11	1,694	5,119	5	6	114
11,857	988	254	254	—	2,183	6,983	8	7	144
2,805	234	192	183	9	1,571	4,857	44	3	8
8,627	718	377	369	8	2,999	9,048	9	5	99
5,593	466	686	675	11	4,925	14,283	6	6	88
9,546	795	30	25	5	394	1,132	7	8	81
9,714	809	227	219	8	1,801	5,489	9	6	116
54,623	4,550	1,969	1,917	52	15,567	46,911	89	40	650
2,514	201	76	71	5	646	2,164	8	9	77
6,798	566	668	668	—	5,344	15,661	9	8	134
108	9	4	4	—	33	89	2	3	7
838	69	—	—	—	—	—	*	—	—
—	—	—	—	—	—	—	*	—	4
946	78	4	4	—	33	89	2	3	11

b) A letartóztatottak számában előfordult

Év, intézet	Létszám az előző év végén	Szaporodás			
		a büntetés meg- kezdése után	szökés- ből vissza- került	feltételes szabadsá- gát veszve visszaszá- lított	más módon
1897	5,319	2,102	3	9	103
1898	5,238	2,256	—	11	167
1899	5,979	4,806	—	12	219
1900	5,640	2,483	1	7	257
1901	5,300	2,481	1	10	89
1902	5,050	2,375	1	11	210
1903	4,750	2,295	1	5	209
Ebből:	1903-ban				
I. Fegyintézetek:					
Illava	494	43	—	—	—
Lipótvár	572	200	—	—	1
Mária-Nostra	404	98	—	—	1
Nagy-Enyed	641	244	—	1	24
Sopron	504	129	—	—	12
Szamos-Ujvár	358	145	1	—	11
Vác	667	225	—	3	—
Összesen	3,640	1,084	1	4	49
II. Kerületi börtön:					
Szeged	503	349	—	1	1
III. Orsz. gyűjtőfogház:					
Budapest	513	862	—	—	—
IV. Közvetítő intézet:					
Harta	40	—	—	—	52
Lipótvár	31	—	—	—	60
Vác	23	—	—	—	47
Összesen	94	—	—	—	159

változások es az ételmezési napok száma.

Forgalom az év folyamán	Fogyatkozás					Létszám az év végén	Ételmezési napok száma
	a büntetés kiállása folytán	szökés folytán	föl- tételes sza- badságra bocsátás folytán	haláleset folytán	más módon		
7,536	994	5	813	185	301	5,238	1.913,210
7,672	1,120	1	848	158	306	5,239	1.938,598
11,016	2,290	1	866	173	1,700	5,986	2.068,918
8,388	1,587	2	852	188	459	5,300	2.000,743
7,881	1,432	1	766	131	501	5,050	1.881,650
7,647	1,564	1	859	133	340	4,750	1.746,859
2,760	1,538	—	725	124	400	4,473	1.693,428
1903-ban							
537	10	—	8	25	32	462	172,379
773	163	—	30	19	49	512	198,896
503	87	—	57	11	—	348	139,170
910	83	—	94	8	43	682	240,485
645	110	—	51	7	15	462	171,829
515	77	—	81	13	12	332	120,265
895	180	—	17	24	68	606	231,796
4,778	710	—	338	107	219	3,404	1.274,820
854	200	—	198	7	4	445	167,599
1,375	627	—	43	10	175	520	215,091
92	—	—	50	—	—	42	16,308
91	—	—	55	—	1	35	10,851
70	1	—	41	—	1	27	8,759
253	1	—	146	—	2	104	35,918

A kir. bírósági fogházak legutóbbi forgalmát is feltüntetendő: közöljük büntető törvénykezésünk általános ismeretetését, a melyet Magyarország 1902-ik évi igazságügyéről szóló kormányjelentés a következőkben tartalmaz:

«A bíróságaink által *kiszabott büntetéseket* feltüntető statisztikai táblázatokon szembetűnő, hogy egyes bűncselekmények oly büntetéssel vannak sújtva, a milyen büntetés a Btk. alapján az illető bűncselekményért nem volna kiszabható. Ezt az magyarázza meg, hogy egyes bűncselekménynél bűnhalmazat forgott fenn, a mi egyes esetekben azt eredményezte, hogy pénzbüntetés mint mellékbüntetés szerepel oly bűncselekmény mellett, a melyre pénzbüntetés mellékbüntetésként sohasem róható ki, vagy hogy szabadságvesztésbüntetés szabott ki oly bűncselekményért, a melyek a törvény szerint csak pénzbüntetéssel sújthatók.

A kir. járásbíróságok előtt elítélt 88,129 személy közül 30,021 becsületsértésért, 19,038 testi sértésért, 13,266 lopásért ítéltetett el, úgy hogy erre a kir. járásbíróságok előtt leggyakoribb három bűncselekményre az összes elítélések 71 %-a esik. A kihágások közül a közcsend elleni kihágások és az anyakönyvi kihágások miatt ítélték el legtöbb személyt: 3555-öt, illetőleg 3602-t. A járásbíróságok előtt elítéltek között 66,541 férfi és 21,588 nő volt. A férfiak és nők arányszáma nem mutat tehát lényegesebb eltérést a mult évekhez képest, mint a következőkből kitűnik:

A kir. járásbíróságok előtt elítéltek között volt százalékban			
	férfi	nő	
1902 — — — — —	75'5	24'5	
1901 — — — — —	75'1	24'9	
1900 — — — — —	74'7	25'3	

Az 1902-ben elítéltek közül legnagyobb arányú volt a nők részesedése a következő bűncselekményeknél:

	Az elítéltek közt volt			
	összesen	férfi	összesen	nő
	összesen	%-ban	összesen	%-ban
becsületsértés — — — — —	17,799	59'3	12,222	40'7
rágalmazás — — — — —	1,123	61'2	711	38'8
közegészség elleni vétség — —	6	54'5	5	45'5

Viszont egész sorozata van a bűncselekményeknek, a melyek miatt az 1902. év folyamán egy nő sem ítéltetett el. Ezek: magánosok elleni erőszak, személyes szabadság megsértése, hamis tanuzás és hamis eskü, párviadal, fogolyszöktetés, pénz- és értékpapir hamis használatára vonatkozó kihágás, ügyvédi rendtartásba ütköző kihágás (zugírárszat), véd-erőtörvénybe ütköző kihágás.

Az 1902. év folyamán jogerősen befejezett büntető ügyekben a kir. járásbiróságok 33,189 esetben szabtak ki fogházbüntetést. Leggyakoribb volt a 2—8 napig tartó fogházbüntetés: 19,606 esetben, az összes fogházbüntetések 59·2%-ában ily tartamú fogházbüntetés szabott ki. Az 1 napnál rövidebb tartamú fogházbüntetések száma 2786 (8·4%), a 9—15 napig tartóké 6051 (18·2%), a 16 naptól 1 hóig tartóké 3414 (10·2%). Egy hónapnál hosszabb tartamú fogházbüntetés 1332 esetben szabott ki, ebből három hónapot meghaladó tartamban mindössze 134. Ha meggondoljuk, hogy a 16 napnál rövidebb ideig tartó fogházbüntetések az összes fogházbüntetéseknek 85·8%-át, legfeljebb egy hónapig tartók meg 96%-át teszik, megint nyilvánvalóvá lesz előttünk az a jelenség, a melyre már az előző évi jelentések is rámutattak, hogy a kir. járásbiróságok előtt kiszabott fogházbüntetések tételei a minimumok felé hajlanak.

Ugyanez derül ki az elzárásbüntetések vizsgálásából is. Elzárás kir. járásbiróságaink előtt az 1902. év folyamán befejezett büntető ügyben 7242 esetben alkalmaztatott, még pedig 1666 esetben (23·0%) egy napi, 4355 esetben (68·4%) 2—8 napi tartamban. 8 napnál hosszabb tartamú csak 147 személy ellen 2·0%). Elzárásbüntetés kihágásokon kívül egyes vétségek büntetéséül is alkalmaztatott. Így lopásért 1038 esetben testi sértésért 281 esetben szabott ki elzárás, annak jeléül, hogy 1038, illetőleg 281 esetben az említett vétségekért 16 évnél fiatalabb egyének ítéltek el, a kikkel szemben a kihágási büntetőtörvénykönyvnek a vétségek elkövetése eseteire rendőri büntetést megállapító 85. §-a veendő alkalmazásba. Becsületsértés büntetéséül is szerepel az elzárás 204

esetben, annak következtében, hogy a becsületsértés halmozatban volt valamely elzárással sujtandó kihágással.

Pénzbüntetés fő- és mellékbüntetés gyanánt 70,555 esetben alkalmaztatott. Legtöbbször becsületsértésért (29,799 esetben), meg anyakönyvi kihágásért (3602 esetben). Legnagyobb számban a legalacsonyabb, 10 koronán aluli pénzbüntetések rovattak ki: 42,405 esetben (60·1%), 10—50 koronányi pénzbüntetés 26,284 izben (37·3%) rovatott ki, 50 koronánál magasabb összegű pénzbüntetés 1866 esetben (2·6%), ebből 100 koronánál magasabb összegű 317 esetben, 500 koronánál nagyobb összegű 7 esetben.

Államfogház — kizárólag párviadal vétségeért — 165 esetben 1 napi, 134 esetben 2—8 napi, 8 esetben 9—15 napi s 5 esetben 16 naptól egy hónapig terjedő tartamban.

A büntetőtörvénykönyvnek az enyhítő körülmények figyelembevételével alacsonyabb foku büntetési nem alkalmazásbavételét megengedő 92. §-a és a kihágási büntető törvénykönyv hasonló tartalmú 21. §-a 10,819 esetben nyert alkalmazást, legtöbbször (4081 esetben) a testi sértés miatt elítéltekkel szemben. A Bkt.-nak a 16. életévüket be nem töltött fiataikorú bűnösökre enyhébb büntetési nemek és büntetési tételek alkalmazását elrendelő 85. §-a 1587 esetben vétetett fogamatba, még pedig legtöbbször (1038 esetben a lopás miatt elítélt fiatal bűnösökkel szemben.

Mielőtt a kir. törvényszékek előtt az 1902. év folyamán befejezett büntetőügyekben kiszabott büntetéseket vennénk vizsgálat alá, a következőket kell előre bocsátanunk. Az eljárási adatok ismertetésénél említettük, hogy a kir. törvényszékek az 1902. év folyamán 22,492 személyt ítéltek el. Az alább következőkben azonban csak 22,271 személy büntetési adatairól számolunk be, abból az okból, mert a fennálló szabályok miatt a büntett vagy vétség miatt feljelentett, de csupán kihágás miatt elítélt személyekről a büntetési tételeket is tartalmazó egyéni adatok nem küldendők be, hanem csak az eljárásra vonatkozó adatok, a melyekben az elítéltek száma is közöltetik. Ennélfogva a feljelentések alapján elítélt sze-

mélyek számában oly egyének is szerepelnek, a kiknek büntetési tételeiről — egyéni adatok hiányában — nem tudunk beszámolni. Az eljárásra vonatkozó adatok és a kiszabott büntetéseket ismertető adatok között azonban nem csupán a végeredményben van — a fenti előadottakkal magyarázott — eltérés, hanem az elítélteknek az egyes bűncselekmények mellett szereplő számaiban is. Ennek oka az, hogy az eljárási adatok csoportosításának alapjául a feljelentésben megjelölt bűncselekmények alapján állítatnak össze s a feljelentésben megjelölt bűncselekmények alapján állítatnak össze s a feljelentésben megjelölt bűncselekmény a jogerős ítélet minősítése szerint megállapított bűncselekménytől, — mint már említve volt — sok esetben eltér.

Ezek előrebocsátása után vizsgálat alá véve a kiszabott büntetéseket s a büntetés kiszabására befolyással lévő körülményeket feltüntető adatokat, mindenekelőtt utalnunk kell itt is arra, hogy egyes esetekben a kiszabott büntetés minőségét csakis a fennforgó halmazat teszi érthetővé. A 22,271 elítélt személy közül 21,739 mint tettes vagy felbújtó ítéltetett el, 532 személy mint bűnsegéd. Az elítéltek közül 19,338 (86·8%) férfi volt, 2933 (13·2%) nő. A magzatelhajtást meg a gyermekölést és kitételt kivéve, a melyek miatt 77 nőt és 3 férfit, illetőleg 70 nőt és 2 férfit ítélték el, minden más bűncselekmény miatt több férfit marasztaltak mint nőt. Aránylag magas a nők számaránya a következő bűncselekmények miatt elítéltek közt:

	A kir. törvényszékek előtt jogerősen elítéltek közt volt:			
	férfi		nő	
	összesen	%-ban	összesen	%-ban
gondatlanságból elkövetett emberölés — — —	274	60·2	181	39·8
orgazdaság és bűnpártolás — — — — —	777	64·6	425	45·4
Btk. (336. §.) 7. és 8. pontjaiba ütköző lopás —	601	66·6	301	33·4
családi állás elleni büntett és vétség — — —	13	68·4	6	31·6

A gondatlanságból elkövetett emberölés miatt elítéltek közt a nők feltűnően magas számarányát az magyarázza, hogy e bűncselekmény rovatában vannak kimutatva azok a nem

ritkán előforduló esetek, a mikor a gyermeküket kellő felügyelet nélkül hagyó anyákat az e felügyelet hiánya következtében elpusztult gyermekük haláláért felelősségre vonják.

Ellenben választási jog elleni büntett és vétségért, személyes szabadság, házjog és levéltitok közhivatalnokok által való megsértéséért, szemérem elleni büntett és vétségért, párvialért, vagyonrongálásért, vasutak, hajók, távirdák meg rongálásáért, fogolyszöktetésért egyetlen nő sem ítéltetett el. E mellett vannak olyan bűncselekmények is, a melyek miatt az 1902. év folyamán a kir. törvényszékek előtt egyetlen férfit és nőt sem ítélték el. Ezek: felségsértés, hűtlenség és lázadás, titok tiltott felfedezése, közegészség elleni büntett és vétség. Viszont lopás miatt 7245 személyt ítélték el, az összes elítéltek 31·5%-át, testi sértés miatt 5990 személyt (26·9%), hatóság elleni erőszakért 1756 személyt (7·9%), orgazdaságért 1202 személyt (5·4%), ember élete elleni büntett és vétségért 932 személyt (4·2%), úgy hogy a most felsorolt öt bűncselekményre az összes elítéléseknek 76·9%-a esik.

A kiszabott büntetések egyes neveit véve sorba, azt látjuk, hogy a kir. törvényszékek előtt az 1902. év folyamán jogerősen befejezett büntető ügyekben 13.099 esetben alkalmaztatott elzárás vagy fogházbüntetés, még pedig 4471-szer 1—8 napi, 2033 esetben 9—15 napi, 2507 esetben 16 nap—egy hónapi, 3121 elítélttel szemben 1—3 hónapi, 850 izben 3—6 hónapi tartamban, — hat hónapnál hosszabb tartamu fogház csak 117 esetben szabotott ki. Ha a most közölt abszolút számok alapján az arányszámokat kiszámítjuk, arra az eredményre jutunk, hogy az elzárás és fogházbüntetések tartam szerint való megoszlása meglehetősen állandóságot mutatott az utolsó években. Volt ugyanis 100 fogház- vagy elzárásbüntetés közül:

	1—8 napi	9—15 napi	16 nap— 1 hónapi	1—3 hónapi	3—6 hónapi	6 hónapnál hosszabb
	t a r t a m ú					
1902-ben	34·1	15·5	19·1	23·9	6·5	0·9
1901-ben	35·9	14·5	18·5	24·0	6·2	0·9
1900-ban	35·5	14·7	18·4	24·3	5·9	1·2

A szóban forgó büntetési nem legtöbbször (4022 esetben) testi sértésért, azután (3134 esetben) lopásért, továbbá (1654 esetben) hatóság elleni erőszakért alkalmaztatott.

Börtönbüntetéssel 6113 egyén sujtatott, még pedig túlnyomó részük: 5419 egyén (88·6%) egy évet meg nem haladó tartamuval. 1—2 évi tartamú börtönbüntetés 532 egyén ellen (8·7%) szabotott ki, 2 évnél hosszabb tartamú 162 személy ellen (2·7%); 5 évet meghaladó tartamú börtönre 2 egyén ítéltetett, mindkettő halált okozó súlyos testi sértésért. Börtönbüntetés legtöbbször (3535 esetben) lopásért, azután (1415 esetben), testi sértésért meg (318 esetben) okirathamisításért szabotott ki.

Államfogházbüntetés 241 esetben alkalmaztatott, 229 esetben párviadal, 12 esetben izgatás miatt. 219 esetben az államfogházbüntetés tartama 15 napon alul maradt, 6 hónapnál hosszabb tartamban csak egyszer — izgatás miatt — szabotott ki.

Fegyházbüntetéssel 1160 egyén sujtatott, ebből 552 lopásért, 228 ember élete elleni büntett és vétségért, 163 testi sértésért. 703 egyén (60·6%) fegyházbüntetése 2—3 évre szólt, 3—5 évig tartó fegyházbüntetés 198 esetben szabotott ki (17·1%), 181 egyént (14·7%) 5—10 évig tartó fegyházzal sujtottak, 10 évnél hosszabb tartamú fegyházbüntetés 88 esetben (7·6%) alkalmaztatott. Életfogytiglan tartó fegyházzal 13 egyént sujtottak; 8-at gyilkosságért, 3-at szándékos emberölésért, kettőt rablásért. Jogerőre emelkedett halálbüntetés a mult év folyamán csak egy esetben hozatott, egy a kolozsvári ítélőtábla területén elkövetett gyilkosságért.

Pénzbüntetés, mint főbüntetés 1764 esetben alkalmaztatott, mellékbüntetés gyanánt 6827 esetben, még pedig leggyakrabban (4660 esetben) testi sértés miatt kiszabott főbüntetés mellett. Hivatalvesztés és egyéb mellékbüntetés 8712 esetben mondatott ki, legsűrűbben (5938 esetben), lopás és (878 esetben) orgazdaság és bűnpártolás miatt.

Ha azt az érdekes kérdést vizsgáljuk, hogy a BTK. 21. §-a hány esetben nyert alkalmazást, akkor, mint az előző

években, 1902-ben is arra az eredményre jutunk, hogy az esetek nagyobb részében meg van bíróságainknál a hajlandóság a büntetési tétel és büntetési nem leszállításával járó nagyszámú vagy nyomatékos enyhítő körülmények figyelembevételére. Ennek következménye azután az a tény, hogy az 1902-ben elítélt 22,271 egyén közül 12,369-czel szemben (tehát az elítéltek 55·5%-ánál) alkalmazást nyertek a szóban forgó törvényszakaszok. Vannak bűncselekmények, a melyeket évről-évre szinte jellemez az, hogy a miattuk elítéltekkel szemben aránylag igen gyakran alkalmazzák a 92. §-t. Ilyenek, csak néhányat említve, a következő bűncselekmények:

	Az 1902. évben elítéltek száma	A 92. §. alkalmazásának száma	
		összesen	az elítéltek százalékában
magánosok elleni erőszak	209	198	94·7
hatóság elleni erőszak	1756	1648	93·9
személyes szabadság megsértése	494	374	75·7
csalárd és vétkes bukás	228	158	69·3
okirathamisítás stb.	666	453	68·0

A 92. §. alkalmazásának gyakorisága tekintetében az egyes ítélőtáblai területek elég lényeges eltéréseket mutatnak. A szélsőségeket a kassai és a debreczeni ítélőtáblai terület törvényszékei képviselik; amott 2589 elítélt közül 1299-czel szemben alkalmaztatott a 92. §., a mi 50·2%-nak felel meg; emitt 1979 elítélt közül 1241-el szemben, vagyis az elítélések 62·8%-ában érvényesült.

Kétségtelen tény, hogy a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények száma az év különböző szakai szerint változik. E bűncselekmények egy része ugyanis a megélhetés nehéz voltában találja gyökerét s nagyon természetes, hogy a több munkaalkalmat, könnyebb létfenntartást biztosító nyári hónapokban kevesebb ok forogván fenn az e fajta bűncselekmények elkövetésére, a más vagyona ellen irányuló deliktumok gyérebbek nyáron, mint a téli hónapokban. Jellemző bizonysgot szolgáltat erre bűnügyi statisztikánk, a melynek adatai szerint, ha az évet két félre osztjuk, az egyik felébe az áprilistól szeptemberig terjedő hónapokat, a másik felébe

október—márczius hónapokat sorozva, s az e két félévben elkövetett lopások számát tesszük vizsgálat tárgyává, arra az eredményre jutunk, hogy a nyári félévben az összes lopások 4·7%-a, a téli félévben 5·3%-a követtetik el. Ugyanezt a jelenséget mutatják a megelőző évek adatai is és a téli hónapok nagyobb arányú részesedését észlelhetjük a lopással mintegy párhuzamosan haladó orgazdaság elkövetésében is.

A letartóztatási intézetekből szabadultak.

Az 1902. év folyamán az országos letartóztatási intézetből, kir. törvényszéki és járásbirósági fogházakból 76,262 egyén szabadult, közte 59,881 férfi és 16,381 nő. Száz szabadult közül tehát 78·5 volt férfi, 21·5 nő. Ez az arányszám azonban lényeges változásokat mutat, ha a letartóztatási intézetek különböző csoportjait, vagy a letartóztatás alapjául szolgáló bűncselekmények különböző nemeit vizsgáljuk a nemek aránya tekintetében. Az 1902. év folyamán ugyanis szabadult

	Férfi		Nő	
	összesen	o-ban	összesen	o-ban
az országos letartóztatási intézetekből	2,571	90·6	267	9·4
a kir. törvényszéki fogházakból	27,413	80·5	6621	19·5
a kir. járásbirósági fogházakból	29,897	75·9	9493	24·1

Látni, hogy minél súlyosabb büntetések elszenvedésére van rendelve a letartóztató intézet, annál kevesebb benne a nő. A mi a bűncselekmények főbb csoportjait illeti azt tapasztaljuk, hogy a nők arányszáma a rágalalmazások és becsületsértésekben való nagy részesedésük következtében a személy elleni bűncselekményeknél 23·8, míg a vagyon ellen elkövetett bűncselekményeknél csak 19·9%.

Mint az elítéltek, úgy természetesen a szabadultak közt is a testi sértés, lopás és becsületsértés szolgáltatják a legnagyobb hányadot. A testi sértés ugyanis 24,034, a lopás és jogtalan elsajátítás 22,941, a rágalalmazás és becsületsértés 15,868 egyénnel részesedik a szabadultak sorában, úgy hogy a bűncselekmények most említett három csoportjára az összes letartóztatottak 81·1%-a esik.

Előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot a szabadultak közül 7465-en szenvedtek el, még pedig 7036-an (94·3%) szökés vagy ennek veszélye miatt. Az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban volt szabadultak az összes szabadultak 9·8%-át (1901-ben szintén 9·8%-át, 1900-ban 9·2%-át) tették, egyes bűncselekményeknél azonban ez az arányszám tetemesen nagyobb. Így az ember élete elleni bűncselekmények miatt elítéltek közül szabadultak 57·6%-a, a rablás és zsarolás miatt letartóztatottak közül 54·8%-a volt előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban. Az előzetesen letartóztatottak vagy vizsgálati foglyok közül 1546, vagyis több mint egyötödrész ellen ért véget az eljárás elítélés nélkül. Különösen a rablás és zsarolás gyanuja miatt letartóztatottaknál gyakori eset ez: a 255 előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban volt egyén közül 124 ellen, vagyis az eseteknek csaknem felében elítélés nélkül ért véget az eljárás. A gyújtogatás, tűzvész, vízáradás okozásának gyanuja miatt jogerős elítélésüket megelőzőleg letartóztatottak 48·5%-a, a hamis tanuzás miatt előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban volt egyének 46·7%-a ellen ért véget az eljárás elítélés nélkül.

A szabadultak közül — ide nem értve természetesen azokat, a kik csupán előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban voltak — 66,629-en (89,2%) elzárás vagy fogház-büntetést, 6067-en (8·1%) börtönbüntetést, 401-en (0·5%) államfogházat, 1618-an (2·2%) fegyházat szenvedtek el. 6067 börtönbüntetést szenvedett egyén közül csak 927 (15·3%) állotta ki büntetését országos letartóztató intézetben; 4729-en (77·9%) kir. törvényszéki, 411-en (6·8%) járásbirósági fogházakban, tehát nem arra rendelt helyen tölthették ki börtönbüntetésüket. Az államfogház-büntetésre ítélt egyének 45·6%-a szintén törvényszéki fogházban szenvedte el büntetését, az 1618 fegyházbüntetésre ítélt egyén közül is 117 (7·2%) kir. törvényszéki, 7 meg (0·4%) kivételesen járásbirósági fogházban állotta ki a ráért fegyházbüntetést.

A szabadultak szabadságvesztés-büntetésének tartama.

A szabadultak által kiállott szabadságvesztés-büntetések tartama szerint való megoszlásáról a következő adatok tájékoztatnak:

	A szabadságvesztés-büntetés	
	összesen	%-ban
1—8 napig tartott	45,316 esetben	60·6
egy hónapig tartott	60,665	81·2
egy hónap — egy évig tartott	11,674	15·6
egy évnél tovább tartott	2,376	3·2

Öt évnél hosszabb tartamú büntetést 329 szabadult szenvedett, 10 évnél hosszabbat 92.

Ezek az átlagos arányszámok az egyes bűncselekményeknél — azok súlyos voltához mérten — természetesen lényeges eltérést mutatnak. Így az egy évnél hosszabb tartamú szabadságvesztés-büntetések 3·2 %-nyi átlagos arányszáma az ember élete ellen elkövetett bűncselekményeknél 41·7 %-ra, a rablás és zsarolásnál 41·5 %-ra emelkedik.

A szabadultak nem mind töltötték ki az ítéletben rájuk mért szabadságvesztésbüntetést. Ketten szökés, hárman királyi kegyelem, 168-an halál következtében nem állották ki egész mértékében büntetésüket, 968-an feltételes szabadságra bocsátottak.

Ha a feltételes szabadságra bocsátottak számát arányba állítjuk azok számával, a kik egy évet meghaladó szabadságvesztést szenvedtek el (büntető törvénykönyvünk szerint általában ezek bocsáthatók feltételes szabadságra), azt látjuk, hogy a feltételes szabadságra bocsátható 2376 egyén 40·7 %-a mutatkozott érdemesnek e kedvezményre. Közülök azonban 17 (1·8 %) visszaélt e kedvezményvel, úgy hogy ideiglenes szabadságának visszavonásával visszakerült a letartóztatásba. Közvetítő intézetbe, a hová a BTK. 44. §-a értelmében a legalább három évi fegyház- vagy börtönbüntetésre ítélték kerülhetnek, 188 egyén szállíttatott, a három éven felüli szabadságvesztés-büntetést szenvedettek számának (748) 25·2 %-a. A közvetítő intézetbe küldöttek számának e csekély volta

valószínűleg nem annyira onnan van, mintha többen nem lettek volna érdemesek e kedvezményre, hanem inkább onnan, hogy közvetítő intézeteinkben nincs elég hely.

A szabadultak személyi viszonyai.

A szabadultak *személyi viszonyai* közül első sorban korukat véve vizsgálat alá, az egyes korosztályoknak a bűnösök sorában való részesedését a következő összeállítás tárja elénk:

	Volt százalékban				
	12—16 éves	16—20 éves	20—30 éves	30—50 éves	50 éven felül
az 1902. év folyamán szabadultak					
sorában összesen — — — — —	3'1	15'5	35'4	35'8	10'2
személy elleni bűncselekmény miatt					
letartóztatottak közt — — — — —	1'4	12'5	36'7	38'4	11'0
vagyon elleni bűncselekmény miatt					
letartóztatottak közt — — — — —	5'7	20'3	33'2	32'0	8'8

A fentebb közölt arányszámok alapján azt a korábbi évek tapasztalatai által is megerősített megfigyelést tehetjük, hogy a fiatalok a vagyon elleni bűncselekmények miatt letartóztatottak közt vannak erősebben képviselve. A 20 évet meg nem haladó korú szabadultak arányszáma ugyanis a vagyon elleni bűncselekményeknél 26%, a személy elleniekénél csak 13'9%. Még élesebb a különbség, ha csupán a legfiatalabb korú bűnösöket vesszük szemügyre. Ekkor azt látjuk, hogy a 12—16 éves szabadultak a személy elleni bűncselekmények miatt letartóztatottak sorában csak 1'4%-kal vannak képviselve, a vagyon elleni bűncselekmények miatt letartóztatottak közt meg több mint háromszor ennyien: 5'7%-os arányban fordulnak elő. Viszont a 20 évesnél idősebbek valamennyi korcsoportja erősebben van képviselve a személy elleni, mint a vagyon elleni bűncselekmények miatt letartóztatottak közt.

A szabadultak anyanyelvét feltüntető adatoknak az érdekességet a népszámlálás adataival való következő összehasonlítás adja meg:

	Volt százalékban							
	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	egyéb
a polgári népességben az 1900.								
évi népszámlálás szerint	51'4	11'8	11'9	16'7	2'5	1'1	2'6	2'0
az 1902. év folyamán szabadultak közt — — — — —	51'8	5'9	11'9	22'2	2'3	1'1	2'6	2'2

Szembetűnő eltérést a németek és oláhokra vonatkozó arányszámok mutatnak: a németek jóval kevesebben (épen félannyian), az oláhok meg szemelláthatóan többen voltak a szabadultak sorában, mint az ország népességében. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy a német ajkú népesség vagyonsabb lévén, abba a helyzetbe, hogy a kiszabott pénz-büntetés helyett szabadságvesztés-büntetést szenvedjen el, ritkábban kerül, mint a szegényebb oláh.

A szabadultak vallás szerint való megoszlásáról a következő adatok nyújtanak tájékoztatást:

	Volt százalékban							
	róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.	ág. h. v.	ev. ref.	unit.	izr.	egyéb
a polgári népességben az 1900.								
évi népszámlálás szerint	48'7	10'9	13'1	7'5	14'4	0'4	4'9	0'1
az 1902. év folyamán szabadultak közt — — — — —	47'8	12'4	17'0	5'5	14'0	0'3	3'0	0'0

Látni, hogy a római katolikusok, a protestáns hitfelekezetűek (kivált az ág. hitv. evangélikusok) és az izraeliták kevesebben, a gör. katolikusok és főképen a gör. keletiek többen voltak a letartóztatásból szabadultak sorában, mint az ország népességében.

Érdekes annak a megvizsgálása, hogy az anyanyelv, illetőleg vallás szerint részletezett szabadultak minő arányban vesznek részt a bűncselekmények csoportjaiban. A magyarok és németek a vagyon ellen, a tótok, oláhok és kivált a ruthének a személy ellen elkövetett bűncselekmények miatt letartóztatottak sorában vannak erősebben képviselve. A római katolikusok és főképen az izraeliták sűrűbben fordulnak elő a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények miatt letartóztatottak között, míg a görög katolikusok, görög keletiek

és a protestáns hitfelekezetűek arányszáma nagyobb a személy, mint a vagyon ellen vétők sorában.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a szabadultak anyanyelv és vallás szerint való tagozódásának a népszámlálás megfelelő adataival történt összehasonlítása nem nyugszik egészen biztos alapokon, mert a népszámlálásnak az összehasonlításnál felhasznált adatai az összes népességet magukban foglalják, míg a szabadultak közt 12 évesnél fiatalabbak nincsenek, miután a büntetethez a BTK. 83. §-a szerint csak a betöltött 12-ik életévvel veszi kezdetét. Tökéletesen helyes tehát csak akkor lehetett volna az összehasonlítás, ha a 12 évet meghaladott polgári népesség anyanyelv és vallás szerint való megoszlását kifejező arányszámokat vetettük volna össze a szabadultakra vonatkozó megfelelő viszonyszámokkal. Ezt tennünk azonban nem lehetett, mert a népszámlálási adatok kombinatív feldolgozásának eredményei még nem állnak rendelkezésünkre. Ugyanezen okból mellőznünk kell a szabadultak családi állapot szerint való tagozódásának a népesség családi állapotával való egybevetését is, miután ehhez a népesség házasságkötésre képes korosztályaink családi állapotát kellene ismernünk. Ily adatok nem létében egyszerűen azt említjük meg, hogy a szabadultak 53·7%-a házas, 40·6%-a nőtlen vagy hajadon, 5·6%-a özvegy, 0·1%-a elvált volt s hogy a nőtlenek és hajadonok a vagyon elleni, a házasok és özvegyek a személy elleni bűncselekményeknél vannak erősebben képviselve, a mi összefügg azzal a fentebb említett ténnyel, hogy a fiatalabb korban a vagyon elleni, idősebb korban a személy elleni bűncselekmények elkövetése a gyakoribb.

A szabadultak átlagos műveltségi színvonala alacsonyabb volt, mint az ország más népességeé. Erre vall az az adat, hogy a szabadultak közül csak 55% tudott írni-olvasni, míg a hat éven felüli polgári népességben az írni-olvasni tudók számaránya 61·2%. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az írni-olvasni tudók számaránya a polgári népességben már azért is magasabb lehet, mert az arányszám megállapításánál

a 6—12 éves gyermekek is tekintetbe vétettek, a kik között, mint általában a fiatalabb nemzedékben, gyakoribb az írás és olvasás ismerete, míg a szabadultak közt egy sincs 12 évesnél fiatalabb és soraikban az írás és olvasásban kevésbé járatos magasabb korosztályok vannak erősebben képviselve. Az írni-olvasni tudás arányszáma bűncselekményenként számottevő eltéréseket mutat, a szerint, hogy a bűncselekmények különböző nemeinek elkövetésében minő műveltségű egyének szoktak inkább résztvenni. Érdekes, hogy a vagyon elleni bűncselekmények miatt letartóztatottak közt valamivel több az írástudatlan, mint a személy elleni bűncselekmények miatt letartóztatottak sorában, sőt sajátságosan az uzsora miatt letartóztatottak közül szabadult 59 egyénből 30 analfabéta volt. Viszont a párviadal miatt letartóztatottak közül szabadult mind a 398 egyén tudott írni-olvasni s közülök 297-nek magasabb iskolai képzettsége volt. Ily képzettséget egyébként az összes szabadultak közül csak 403 mutatott fel.

Foglalkozásukat tekintve, a szabadultak 65·6%-a az őstermelő osztályhoz tartozott. Maguk az őstermelésnél foglalkozó napszámosok az összes szabadultak 51·7%-át tették. 12·3% az ipari foglalkozást űzők, 3·1% a kereskedelem és hitel körében foglalatoskodók közül került ki. A különféle foglalkozási ágakban munkálkodó napszámosok arányszáma 10·0%, a házi cselédeké 3·8%. Mindezeknek az adatoknak az igazi értékét a népszámlálás adataival való összehasonlítás adná meg. Ez azonban — a népszámlálási adatok még nem állván rendelkezésre — mellőznünk kell s ezért még csak azt emeljük ki, hogy az őstermelő foglalkozást űző egyének a személy ellen, az ipar és kereskedelem körébe tartozó foglalkozást űzők, meg napszámosok és házi cselédek a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények miatt letartóztatottak közt szerepelnek nagyobb arányban.

A vagyontalanok az összes szabadultak 91·3%-át tették s arányszámuk a vagyon ellen elkövetett bűncselekményeknél 93·7%-ra emelkedett, a személy ellen elkövetett bűncselekményeknél meg 89·9%-ra szállt alá. Egyes bűncse-

lekményeket véve szemügyre, nagyon tetemes eltéréseket találunk a vagyontalanok számarányában. Így pl. a lopásnál a vagyontalanok az összes szabadultak 93·9%-át tették, a kihágásoknál meg valamennyi szabadult vagyontalan volt, a mit az magyaráz meg, hogy a kihágásoknál előforduló letartóztatások legtöbbször épen a vagyontalanság miatt behajthatatlan pénzbüntetésnek szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatásából erednek. A szabadultak 6·6%-a a némi vagyonnal bírók, 2·1%-a vagyonosok közül került ki. Az átlagosnál lényegesen nagyobb számmal szerepelnek a vagyonosok a párviadalnál (26·4% és az uzsoránál (18·6%). Midőn azonban a vagyonosok és vagyontalanoknak a szabadultak számában való részesedését mérlegeljük, nem szabad elfelejtenünk, hogy a szabadultak közt nagy számmal vannak olyanok, a kiknél a szabadságvesztés-büntetés a vagyontalanságuk miatt rajtuk be nem hajtható pénzbüntetés átváltozása folytán következett be, míg a vagyonosoknál ez az eset nem állhat be s ez a körülmény a vagyontalanok számarányát a szabadultak közt kétségtelenül magasabbra szökteti föl, mint a milyen arányt az összes bűnösök sorában ők tényleg elfoglalnak.

A szabadultak előéletét kutatva azt látjuk, hogy a visszaesők arányszáma az utóbbi évekhez képest csökkenőben van. Az egyszer vagy többször ugyanazon vagy más büntetett vagy vétség miatt előzőleg már büntetve volt egyének a szabadultaknak 1900-ban 16·2%-át, 1901-ben 15·5%-át, 1902-ben 15·1%-át tették. Az előzőleg egyszer büntetett egyének száma 1902-ben 8123 volt (a visszaesők 70·5%-a), a többször büntetetteké 3399 (29·5%).»

* * *

Szervezeti intézkedések.

A büntető igazságszolgáltatás jelen tárgyának ismertetésével kapcsolatba hozhatók azok az intézkedések, a melyek igazságügyi szervezetünkben legutóbb eszközöltettek.

Ilyen a kir. ítélőtáblák és a kir. főügyészségek ujjaszervezése, a melyről az 1890. évi XXV. t.-czikk intézkedett.

Ezen törvényczikk felhatalmazta a kir. igazságügymi-

nisztert, hogy a bűnvádi eljárásról alkotandó törvény hatálybalépéig ideiglenesen több kir. ítélőtáblai kerületet egy főügyészségi kerületté összekapcsolhasson s ennek megfelelőleg a törvényben meghatározott számnál kevesebb főügyészséget szervezhessen.

A nyert felhatalmazás alapján a kir. igazságügyminiszter 1891 márczius 23-án 1657. I. M. E. sz. a. kelt rendeletével egyelőre 5 főügyészségi kerületet létesített, úgymint:

1. a budapestit, melyhez a győri és pécsi,
2. a debreczenit, melyhez a nagyváradit,
3. a kassait, melyhez a pozsonyi,
4. a kolozsvárit, melyhez a marosvásárhelyi,
5. a szegedit, melyhez a temesvári kir. főügyészségek kerületeit kapcsolta.

Ezen kir. főügyészségek, épen úgy, mint az ujonnan felállított kir. ítélőtáblák, az 1891 február 7-én 762. I. M. E. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelet értelmében 1891 május 5-én kezdték meg működésüket, miután a már előbb kinevezett kir. főügyészek, mint miniszteri biztosok az 1891 február 1-én 632. I. M. E. szám alatt hozzájuk intézett miniszteri utasítások szerint a szükséges előkészületeket megtették.

Az életbeléptetési és átmeneti intézkedéseket a kir. főügyészségekre vonatkozólag a kir. igazságügyminiszter 1891 márczius 23-án 657. I. M. E. szám alatt kelt rendeletével adta ki.

A kir. főügyészségek szaporítása a kir. bírósági fogházak feletti főfelügyeletet tette hatályosabbá.

A vizsgálóbírói intézménynek az 1891. évi XVII. t.-cikkben történt szabályozása a büntető eljárás lényeges javulása volt.

A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. t.-cikk; az esküdtbíróságokról szóló 1897. évi XXXIII. t.-cz. 1900. évi január hó 1-vel léptek életbe.

A jelenkor törvényhozásai és elmélete által levont tételeken alapuló eme alkotások büntető igazságszolgáltatásunk főtvörvényei.

A büntető perrendtartás a büntetés végrehajtásáról is intézkedvén: e tekintetben az alábbi lényegesebb határozatokat tartalmazza:

504. §. A bíróság a jogerősen szabadságvesztés-büntetésre ítéltet a ítélet kihirdetése után a kir. ügyészségnek adja át.

Ha az ítéletet kézbesítés útján közlik, vagy ha az elítélt az ítélethirdetésre elő nem állítható: a további eljárás a kir. ügyészséget illeti.

505. §. A szabadságvesztés-büntetésből le kell vonni a jogerős ítéletben kitöltöttnek nyilvánított időt.

Az előzetes letartóztatásnak és a vizsgálati fogságnak a büntetésbe beszámítása vagy be nem számítása, s mily tartamban leendő beszámítása felett, amennyiben erről az ítélet nem intézkedik, az elsőfoku bíróság utólag tárgyalás nélkül, végzéssel határoz.

Az ítéletben és ebben a végzésben megállapított levonásokon felül levonandó még az előzetes letartóztatásban vagy a vizsgálati fogságban töltött az az idő is, mely akkor:

1. ha az elítélt felebbezéssel vagy semmiségi panasszal megtámadható ítélet ellen perorvoslattal nem élt, az ítélet kihirdetésétől;

2. ha az elítélt megengedett perorvoslattal élt, de ezt visszavonta, a visszavonás napjától;

3. ha az elítélt perorvoslatát elkésés vagy határozatlanság miatt visszautasították, a jogerős visszautasítás keltétől;

4. ha pedig az ítélet ellen perorvoslat egyáltalán nem, vagy csak a jogegység érdekében volt használható, az ítélet keltétől

a büntetés végrehajtásának megkezdéséig letelt.

A pénzbüntetésnek, ha be nem hajtható, mily nemű és tartamu szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatása iránt a mennyiben erről az ítélet nem intézkedik, az elsőfoku bíróság utólag, tárgyalás nélkül, végzéssel határoz. Az e végzés ellen bejelentett felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

506. §. A jogerősen megállapított szabadságvesztés-büntetés rendszerint azonnal foganatba veendő.

Az a vádlott, a ki perorvoslattel nem élt, vagy a kiszabott büntetés nemében megnyugszik és csak a büntetés mértéke miatt él perorvoslattel, az ellene megállapított szabadságvesztés-büntetést az ítéletnek jogerőre emelkedése előtt is megkezdheti.

Az ilyen elítéltre, valamint arra nézve, a ki ellen szabadságvesztés-büntetést jogerősen megállapítottak, a törvényszék a kihirdetéskor írásbeli értesítést ad a királyi ügyészségnek.

Ez értesítésben, az elítélt nevének és személyi viszonyainak megjelölésével, az ítélet rendelkező, illetőleg végrehajtandó része rövid, de szabatos kivonatban közlendő, s a mennyiben a bíróság a jelenlevő elítéltet átadta a kir. ügyészségnek, ez a körülmény is felemlítendő.

Az értesítés kiállítása után esetleg bejelentett perorvoslatról a kir. ügyészség azonnal értesítendő.

A második bekezdés esetében az elítélt a perorvoslat elintézése előtt is azonnal szabadlábra helyezendő, mihelyt a kiszabott büntetés ideje letelt.

507. §. Ha a szabadlábon levő elítélt akkor, midőn ellene a szabadságvesztés-büntetésnek végrehajtása megkezdendő volna, elmebetegségben vagy olyan súlyos betegségben szenved, mely miatt büntetésének végrehajtása életét veszélyeztetné: bármely nemű és tartamu szabadságvesztés-büntetésnek végrehajtása az elítéltnak felgyógyulásáig elhalasztandó.

508. §. Elhalasztható a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása, ha az elítélt habár nem súlyos, de ragályos betegségben szenved, vagy az elítélt nőnek terhessége annyira előrehaladott, hogy a szülés bekövetkezése a büntetés tartama alatt várható.

Egyéb okból a fegyház-, valamint az egy évnél hosszabb tartamu börtön- vagy fogházbüntetés megkezdésére az 514. §. esetén kívül halasztás rendszerint nem adható.

509. §. Elzárás-, valamint egy évi és ennél rövidebb tartamu fogház- vagy börtönbüntetés végrehajtásának megke-

dése, habár az 507. és 508. §-okban említett okok közül egyik sem forog fenn, egy izben legfeljebb két hónapra elhalasztható, ha a szabadlábon levő elítélt kimutatja, hogy a büntetésnek azonnal való végrehajtása neki vagy családjának a büntetés súlyán kívül eső súlyos sérelmet okozna és ha szökésétől nem kell tartani.

Hat hónál nem hosszabb szabadságvesztés-büntetésnek katonai szolgálatra kötelezett elítélt ellen való végrehajtása, az illetékes katonai hatóság megkeresése folytán, az elítéltnak tényleges szolgálattételre történt behívása miatt, e szolgálat leteltéig az erre vonatkozó szabályok értelmében elhalasztható.

510. §. A halasztásra (507., 508. §§., 509. §. első bekezdés) irányuló kérelem, a büntetés végrehajtásának megkezdése előtt terjesztendő elő.

A határozat a kir. ügyészséget, illetőleg az igazságügyi minisztert illeti. A kérelem előterjesztése a végrehajtás megkezdését nem függeszti fel és nem szakítja félbe.

A mennyiben különös tekintet érdemlő körülmények forognak fenn, az igazságügyi miniszter, két évet meg nem haladó bármely szabadságvesztés-büntetés végrehajtására, esetleg biztosíték kívánása mellett, több izben, és két hónapnál hosszabb tartamu halasztást is adhat.

511. §. Az államfogház-büntetés végrehajtásának elhalasztása iránt az igazságügyi miniszter intézkedik.

512. §. A büntetés elhalasztására jogosított hatóság megengedheti, hogy az elítélt a reá kimondott elzárást, egy évnél rövidebb tartamu fogház- vagy börtönbüntetést ne az első fokban ítélt bíróság székhelyén levő, hanem más fogházban, illetőleg börtönben töltse ki.

513. §. Bármely szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának félbeszakítását, a 453. és 468. §-okban meghatározott esetek kivételével, csak az igazságügyi miniszter engedheti meg fontos okból.

514. §. A 498. §. esetén kívül a bíróságnál vagy a kir. ügyészségnél benyújtott vagy jegyzőkönyvbe mondott kegyelmi

kérvény közvetlenül az igazságügyi miniszterhez terjesztendő fel. A kegyelmi kérvénynek rendszerint nincs felfüggesztő hatálya, az igazságügyi miniszter azonban a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának a kegyelmi kérvény érdemleges elintézéséig való elhalasztását vagy félbeszakítását elrendelheti.

515. §. A kir. ügyészség a szabadlábon levő elítéltet rendszerint megidézi szabadságvesztés-büntetésének megkezdésére.

Ha az idézésre meg nem jelen, vagy ha megszökésétől kell tartani, elővezető- vagy elfogatóparancsot, ha pedig megszökött vagy elrejtőzött, nyomozólevelet is bocsáthat ki ellene.

Ha az elítélt tényleges katonai szolgálatban áll, a feljebbvaló katonai hatóság keresendő meg a fennálló szabályok értelmében a büntetésnek végrehajtása, illetőleg az elítéltnak e végből leendő átkisértetése végett.

Az elítélt ellen, a ki büntetésének tartama alatt a letartóztató-intézetből megszökött, az országos fegyintézet, a kerületi börtön, a javító- vagy közvetítőintézet igazgatója, illetőleg a kir. ügyész vagy a járásbíró nyomozólevelet bocsáthat ki.

516. §. A büntetés végrehajtása alatt kórházban töltött idő a büntetésbe beszámítandó, kivéve, ha az elítélt betegséget szenvedett, vagy betegségét, a büntetés végrehajtásának megakadályozása végett, maga idézte elő.

Ez időnek be nem számítása tekintetében a kir. ügyészség indítványára az a törvényszék határoz, melynek területén az elítélt büntetését tölti.

A bíróság az elítéltet vizsgálóbíróval vagy járásbíróval kihallgattatja és tárgyalás nélkül végzést hoz.

* * *

A bűnvádi perrendtartás életbeléptével az 1871-ik évi XXXIII. t.-cikk alapján szervezett koronaügyészség, valamint az 1890. évi XXV. t.-cikk által valamennyi kir. ítélőtábla mellé szervezett kir. főügyészségek 1900. évi január hó 1-jével kezdték meg működésüket.

Az ekként szervezett tizenegy kir. főügyészség gyakorolja tehát a kir. bírósági fogházak felett a főfelügyeletet.

A letartóztatási és javító-intézetek.

(Az intézet székhelye és neve):

(1905.)

- | | |
|----------------------------------|---------------------------------------|
| 1. Illavai országos fegyintézet. | 11. Váczi államfogház. |
| 2. Váczi orsz. fegyintézet. | 12. Kishartai közvetítőintézet. |
| 3. Soproni orsz. fegyintézet. | 13. Lipótvári közvetítőintézet. |
| 4. Nagyeniedi orsz. fegyintézet. | 14. Váczi közvetítőintézet. |
| 5. Lipótvári fegyintézet. | 15. Aszódi javítóintézet. |
| 6. Szamosújvári fegyintézet. | 16. Kolozsvári javítóintézet. |
| 7. Mária-nostrai fegyintézet. | 17. Székesfehérvári javítóintézet. |
| 8. Szegedi kerületi börtön. | 18. Kassai javítóintézet. |
| 9. Budapesti orsz. gyűjtőfogház. | 19. Rákospalotai leány-javítóintézet. |
| 10. Szegedi államfogház. | |

Bírósági fogházak száma: 65 kir. törvényszéki és 314 különálló kir. járásbírói fogház.

* * *

Az országos letartóztatási intézetek és a kir. bírósági fogházak tisztviselői.

Ama szép és nemes feladat teljesítése, a melyre a bűntető intézetek tisztviselői hivatva vannak, megköveteli, hogy az intézetek élén magasabb képzettségű tisztviselők álljanak.

Az országos letartóztatási intézetek élén álló igazgatókra a minősítési törvény a jogvégeztséget, a jogtudományi államvizsga letételével kívánja meg.

A fegyintézeti és kerületi börtöni ellenőrnél és gondnoknál a képzettség: a felsőbb gymnaziális vagy felsőbb reál-tanodai tanulmányok bevégezése és az érettségi vizsga letétele; ezenfelül megkívánatik az állami vagy kereskedelmi számviteltani vizsgálat.

A kir. törvényszéki fogházaknál — a hol a fogházi fő-administratiót a kir. ügyészek teljesítik — a minősítési törvény azt kívánja meg, hogy a fogházfelügyelő, a ki a fogháznak igazgatótisztje s a felügyelő őrszemélyzet parancsnoka, ha nem a megfelelő katonai, alsóbb rendű közigazgatási szolgálatból vétetnék át — négy osztályú polgári iskoláról szóló minősítéssel birjon. E képzettség kívánatik meg az orsz. letartóztatási intézeteknél szolgáló tisztírnokoknál is.

Az igazságügyminiszterium legutóbb tervbe vette a börtönügyi tisztviselők minősítésének újabb szabályozását s jelenleg már a tiszti őröket is a jelentkező jogvégezett pályázókból nevezi ki.

Az intézeteknél alkalmazott lelkészek, tanítók s orvosoknál az állásuknak megfelelő szakképzettség igazolása szükséges.

Mindezen minősítési feltételeken kívül különösen figyelembe vétetnek: az illető alkalmazott egyéni tulajdonságai, az erélyesség, a lelkiismeretesség, a kedv és a lelkesedés — a komoly és szigorú, de javító hivatás iránt.

Az orsz. letartóztatási intézetek élén álló igazgatók hatáskörét a kibocsátott házszabályok körvonalozzák. A márianostrai női-fegyintézet kivételével mindegyik orsz. letartóztatási intézetünk élén áll egy igazgató, a ki a miniszteri rendeleteket felelősség terhe alatt végrehajtani és az intézetnek úgy erkölcsi, mint anyagi érdekeit előmozdítani köteles.

Az igazgató mellett ugyancsak mindegyik intézetnél, egy ellenőr működik, a ki az igazgatóval együtt a pénztárt kezeli; a számadások vezetésével foglalkozik és szükség esetén az igazgatót helyettesíti.

Az intézeti iparüzleti és gazdasági teendőkkel a gondnok foglalkozik, a ki az ezen ügyekre vonatkozó naplókat és számadásokat is vezeti.

A tiszti-őrök főképen az irodai teendőket teljesítik.

A lelkészek és az orvosok részletesebb teendőit a már ismertetett szolgálati utasításban közöltük.

A lelkészek működése nálunk is a büntetettek javításának a leghathatósabb tényezője; a fegyintézeti orvosok tiszte pedig az intézetek jótékonyága.

Felemlítjük itt, hogy az orsz. letartóztatási intézetekben a tisztviselők számára szakkönyvekből álló könyvtárak is vannak berendezve.

Az orsz. letartóztatási intézeteknél s a kir. bírósági fogházaknál alkalmazottak javadalmazását az alábbi kimutatás tünteti fel:

Az alkalmazás minősége	Fizetés fokozatok szerint koronában	Lakpénz vagy term. lakás	Tiszteletdíj	Működési pótlék	Úzleti jutalék 1904-ben volt	Jegyzet
Igazgató	5400 4800 4000 3600	Term. lakás			800	
Ellenőr	2900 2600	480 K, vagy term. lakás				
Gondnok	2000	490 420			400	
Irnok	1600 1400	420 360 300				
Orvos	3600 2600	700 600 560 480 400	fizetés helyett 1800 1600 1000 400			
Tanító	1600 1400	420 360 300				
Lelkész	2600 2200 2000	800 560 480	fizetés helyett 1000 800 600 500 480 400 200 120 100 80			
Órparancsnok és felügyelő	1600 1400	360 300				

Az alkalmazás minősége	Fizetés fokozatok szerint koronában	Lakpénz vagy term. lakás		Tiszteletdíj	Működési pótlék	Üzleti jutalék 1904-ben volt	Jegyzet
Főfegyőr, börtönőrmester, főápoló, főfelvigyázó	1200 1000 900	300 200 180 160	vagy természetbeni lakás				Ezek egyenruházati illetménye fejenként és évenként 80 K. Ezenfelül naponta 84 deka kenyér.
Fegyőr, börtönőr, ápoló, felvigyázó és nőfelügyelő	1000 900 800 700 600	300 200 180 160				120	
Fogházgondnok (2 Budapesten)	2900 2600	1300 240 K lak- pénzpótlék					
Fogházfelügyelő (63)	2000 1600 1400	43-an term. lakással, a többiek 490-300 K-ig lakpénzzel					
Fogházőrmester (129)	1200 900	33-an term. lakással, a többiek 300-160 K-ig lakpénzzel					70 Kor. ruha- illetmény
Fogházőr (1543)	Budapesten						
	1000	300-160 ;					
	700	36-an 120 K helyi pót- lékkal,					
	Vidéken						
	900	177-en term. lakással					
	600						

A kir. orsz. büntető intézetek tisztviselői, az orvosok és a lelkészek kivételével, valamint a kir. törvényszéki fogházfelügyelők, szolgálat közben, az állami közrendészeti közegekhez hasonló egyenruházatot viselnek. (Öltözeti szabályzat az 1891. évi 43.845. és 1895. évi 9863 I. M. sz. rendeletekben.)

Az őrszemélyzet.

Az orsz. letartóztatási intézetekben az elítéltek közvetlen és szakadatlan felügyeletét az őrszemélyzet gyakorolja.

E végből minden intézetnél van egy őrparancsnok, a ki az egyes fegyőrök közt a napi teendőket felosztja s azok pontos teljesítését ellenőrzi; alkalmaztatik több főfegyőr, a kik mint már begyakoroltabb és megbízhatóbb közegek a letartóztatottak egy bizonyos csoportjára s egyúttal az azok mellé rendelt közőrökre is állandóan felügyelnek, s végre vannak I., II. és III. oszt. fegyőrök, a kik úgy az intézeti épület, mint a letartóztatottak felett az esetről-esetre nyert utasítás szerint gyakorolják a felügyeletet.

A fegyőröket az intézeti igazgató, a főfegyőröket és őrparancsnokokat pedig az igazságügyminisztérium nevezi ki, rendszerint a kiszolgált s igazolványos katonák sorából. A mennyiben valamely fegyőr iparos munkaoktatáshoz is ért, a munkatermekben lesz alkalmazva mint ór és egyúttal munkavezető, a mely utóbbi teendőket különben szegődményes mestereberekkel kell végeztetni.

A fegyőrök a katonaihoz hasonló fegyelem alatt állanak, fegyveresen tesznek szolgálatot s egyenruhát viselnek, de azért polgári jellegüket megtartják.

A kir. bírósági fogházaknál alkalmazott kir. fogházfelügyelőket az igazságügyminisztérium, a fogházőrmestereket a kir. főügyész nevezi ki.

A kir. ügyész által ideiglenes minőségben felfogadott fogházőrök véglegesítése iránt ugyancsak a kir. főügyész határoz.

A fogházőrök közül egyes kiváló hűségű és ügyességű egyének a kir. főügyész által kitüntetésül és buzdításul fogházőrmesteri címmel felruházhatók.

Az őrség szolgálati beosztását a váci kir. orsz. fegyintézet 1905 ápril 19-ki 778 létszáma mellett, a tuloldali kimutatás tünteti fel.

A bírósági fogházaknál az őrség szolgálati beosztása a letartóztatottak kimutatásában, a kir. ügyészség, illetőleg a kir. járásbiróság vezetőjének naponként bejelentetik.

A letartóztatottak munkáltatása.

A munka büntető-intézeteinkben régi idő óta a büntetés lényeges kiegészítő részét képezi.

Erről, mint a javításnak egyik leghatalmasabb eszközéről több adatot közlünk az 1869-ik évtől kezdve.

A munkácsi fegyintézetből 1869-ben szabadult fegyenczek közül tökéletesen elsajátították:

a cipészetet.....	25-en
a takácsságot.....	22-en
az asztalosságot.....	4-en
a kovácmesterséget.....	3-an
a bodnárságot.....	16-an
a szalmakalapkészítést.....	20-an

A fegyenczek munkaereje bérbe volt adva.

A szamos-újvári fegyintézetben 1871-ben a fegyencz-munkaerő felhasználása bérbe lévén adva, az iparágakra semmi kiadás nem volt; befolyt ellenben a kincstár javára a bérlő által minden munkaképes és rendelkezésére bocsátott fegyencz után, munkabér czímén fizetett 3200 frt 49 kr. tiszta jövedelem.

A fegyenczekre nézve az asztalos és szabómesterségek voltak a legjövedelmezőbbek, s legkevésbé jövedelmező volt a szalmamunka. Legnagyobb haladást tettek a fegyenczek a szabó, kádár, asztalos és kerékgyártó mesterségeknél.

A különböző munkanemeknél beosztva volt 107 megszabadult fegyencz közül 48 jól, 34 középszerűen, 25 csak rosszul tanulta be az illető mesterséget.

A szamos-újvári fegyintézetben az összes fegyenczek keresete 1871-ben 4398 frt 24 krt tett ki, legtöbbet — 60 frtot — keresett egy a «festékelő mesterséget» folytató fegyencz.

[illegible]

Az illavai fegyintézetben a munkabérlő — az addig fennállott cipőgyár helyett — 1871-ben szabógyárat nyitott s nagyobb mérvben folytatta a kötélmesterséget is; 1871 nov. 1-től pedig kaptafa-gyárat is rendezett be az intézetben. Ezen kívül két fegyenczczel a keztyűsséget folytatta s ennek is nagyobb kiterjedést szándékozott adni.

A Tauffer Emil igazgatása alatt állott lipótvári orsz. fegyintézetben az 1871. évben a nyers munkaanyagok s iparcikkek árlejtés útján szerződttetett hét vállalkozó által szállítottak s azoknak feldolgozását az igazgatóság saját fegyencz iparosai által eszközölte. Űzette pedig az igazgatóság a ház szükséglete számára: a cipész, szabó, asztalos, ács, bodnár, kerékgyártó, kőműves, kovács, lakatos és bádogos mesterségeket; a főzést, sütést, mosást, favágást, tisztítást szintén fegyenczek által végeztette.

Mindezen munkákra a 700—900 közt váltakozó létszámból naponként 128 egyén munkaerejének igénybe vétele engedélyeztetett.

Az intézetnek saját szükséglete részére igénybe nem vett munkaereje nyilvános árlejtés útján vállalkozónak adott bérbe, a ki minden általa foglalkoztatott s munkaképes fegyencz után az államkincstárnak $9\frac{3}{10}$ krt fizetett.

E kezelési mód találtatott az akkori viszonyok közt legcélszerűbbnek arra, hogy a bérleti rendszerből a végcélül kitűzött házi kezelés közötti átmenetet közvetítse.

De a Lipótvárt meghonosítva levő rendszernek legszebb alkatelemét az 1871-ik évben is a földmívelés képezte. «Nincs egy oldala se a fegyintézet belső életének, — írja Tauffer Emil évi jelentésében — melyre a földmívelés a legkedvezőbb befolyást ne gyakorolná. Hatalmasan ösztönzi e munkanem a fegyenczeket jó viseletre, hogy utóbb jutalmul a külső munkások osztályába soroztathassanak; emeli a munkakedvet s ezzel az erkölcsi javulást, mert mindenki szívesen végzi azon munkát, melyhez szokva van s melynek jövőben is hasznát veszi; áldásos befolyással van az intézet egészségügyi viszonyaira, mert míg a korábbi években az évi halálozás az

összes létszámnak 7—8%-át is felérte, addig a földmivelési munkának meghonosítása óta, az egészségügyi viszonyok igen kedvezőkké váltak s a halálozás 4%-ra apadt.»

«A földmivelési munkának fegyintézeteinkben való czél-szerűségét bizonyítá azon adat, hogy az egész évben letartóztatva volt 916 fegyencz közül 389 egyén tartozott a földmives osztályhoz.

Az intézetnek kevés földterülete (83 hold 638 □ öl) a földmivelésnek igen nagy terjedelemben való üzését nem engedé ugyan meg, mind az által igyekeztünk ezen munkanemnél mind azon egyéneknek foglalkozást nyújtani, kik erre maguknak érdemet szereztek, s kik az ezen munkában való jártasság szerzéssel jövő előmenetelüket előmozdíthaták. Igyekeztünk továbbá minden munkát a kellő időben, gondosan s egész szorgalommal végeztetni, hogy az egyének a földnek pontos mivélésében példát látván, ebből erkölcsi s majdan anyagi hasznót meríthessenek.

A külső munkások osztálya, az 1871. évben is a fegyintézetben letartóztatott egyéneknek legjavát foglalta magában, mert azon évben is csak az juthatott ide, ki büntetése idejének rendszerint három negyedét, de legalább felét kiállotta; ezen idő alatt kitünő magaviseletet tanúsított s erkölcsi javulásának jeleit adá. Visszaeső büntetettek s tolvajok ezen osztályból rendszerint kizárva maradtak. Ily egyéneknél várakozásunkban nem csalódtunk, mert embereink a beléjük fektetett bizalomra büszkék voltak s azzal az egész év alatt egyszer sem éltek vissza. A szökés tekintetében egyik egyén jobban ügyel a másakra, mint a hogy ezt a 30—40 külső s szétszórta dolgozó munkás mellett levő 1—2 felügyelő tehetné; de az igazgató tudtával még a szökés gondolatja sem fogamzott meg a külső dolgozók fejében s annyi bizonyos, hogy közöttük erre vonatkozó beszéd nem folyt, mert ezt az illetőnek saját társai bizonyára azonnal feljelentették volna.»

«De helyre igazítjuk azon téves nézetet is, mintha tisztán a földművelési munkának tulajdonítanók az észlelhető

javitó hatást, avagy mintha a földművelési munkával csak olyanokat tartanánk foglalkoztathatóknak, kik határozottan az erkölcsi javulás útján vannak.

Mi sem egyik sem másik felfogást nem tartjuk helyesnek s nem is követjük.

A mezei munkások osztályával mi az ír rendszer «luski» közvetítő intézetének példáját óhajtjuk követni azon szigorú korlátok közt, melyeket az eddig fennálló szabályok engednek.

A criteriumot, hogy valakit ezen osztályba sorozzunk, csak is az illetőnek egyéniségében, erkölcsi tulajdonaiban keressük.

Azon felfogást sem tartjuk helyesnek, hogy a rabok közül csak a javultaknak ismertek nyerhessenek földművesi foglalkozást és pedig a következő okok alapján.

Sem hazánk eddigi büntetőjogi gyakorlata s jogi felfogása, sem az új büntető-törvényjavaslatnak szelleme nem kívánja, hogy a «kényszer munka» tisztán kézmű ipari legyen. A kényszer munkának azon értelme, melyet az angol «tread mill» kifejez, nálunk teljesen ismeretlen. Büntető ítéleteink az azokban használt legváltozatosabb kifejezésekkel is mind csak azt akarják értetni, hogy «az illető egyén az állam javára dolgozni kényszerítették»; hogy melyik egyén mit dolgozzék, azt az államhatalom megbízottja állapítja meg. Az államhatalom képviselője az államnak az egyén iránt táplált jóakarátú szándékánál s a büntetés végrehajtásának a javításra célzó szervezeténél fogva kétségtelenül s a lehetőség határai közt oly munkát fog végeztetni, mely az egyénnek javulására leg-hatékonyabbnak ígérkezik, de ha az egyénnél a kézmű ipari munka ily kilátással nem kecsegtet, ily célból a földművelési munkát is — a mennyiben a megszökés gyanuja, vagy könnyű kivihetősége fenn nem forog — szintén alkalmazandja és pedig annál inkább, mert nemcsak hogy a kézműipar nincs felruházva az egyének javításának kiváltságos tulajdonával, hanem azért is, mert már magában a munka, az állandó és szorgalmas foglalkozás megszokása — legyen ez bár kötöttség — javító hatással bír. Épen a földművelés az, mely nemcsak

Magyarország népességénél, de főleg a bünttevőknél is kiváló figyelemre méltatandó; ezért nemcsak megengedhető, de kiválóan ajánlható, hogy a még meg nem javult bűntevő is ---- a mennyiben a fegyintézetek viszonyai csak engedik - földművelésre szoríttassék, hogy eleinte a kényszer a kapa és kaszától való húzódást legyőzvén, előtte ezen munka előbb megszokottá s utóbb a szokás folytán kedvessé, az életfentartásnak biztos eszközévé válják.» (Taufner Emil évi jelentése a fegyintézet viszonyairól.)

* * *

A fegyenczek a magánelzárás ideje alatt is foglalkoztak.

A váci fegyintézetben 1877-ben a magánzárkások könyvkötéssel, szalmafonással, kefekötéssel, takácssággal, szőrmunkával, hálókötéssel, szabósággal, kosárkötéssel és szemüveg készítéssel voltak elfoglalva.

Az 1878-ik évben a váci fegyintézetből a Galga-patak szabályozására Tót-Györk községbe rendeltettek fegyenczek és közvetítő intézeti foglyok július 1. napjától november 18-ig, összesen 50-en. Ezeken kívül a pestvidéki kir. törvényszéki és a jászberényi járásbirósági fogházból szintén 50 rab volt a szabályozási munkához kirendelve, de ezek a fegyenczek és foglyoktól elkülönítve, Mácsa község határában dolgoztak.

Kezdetben a környék lakossága és az érdekelt felek, a kiknek érdekében az elítéltek dolgoztak, nagyon gyanakvólag fogadták körükbe a fegyencz és fogoly-munkásokat, úgy hogy még telepedési helyet sem akartak számukra adni, de később, midőn meggyőződtek azoknak szorgalmas munkájáról és példás magaviseletéről, nem tudták őket eléggé dicsérni és a már jól beállott téli idő daczára november 18-án, a midőn a napok már rövidebbek voltak, ugyanazon napi bér mellett mint nyáron volt, továbbra is ott akarták őket még tartani.

Tehát a morális előnye meg volt ezen munkának, a legszebb mértékben, a mely megnyugvást szerzett az igazga-

tóságnak azon sok gondjában, a melyet ezen munkanemre fordítania kellett. (Az igazgatóság jelentése.)

A fegyintézetek legújabb iparüzleti viszonyairól, a rabmunka rendszerről, a fegyenczmunkások keresményéről, a munka-beosztásról, az egyes intézetek ismertetésénél fogunk szólni.

E helyütt felemlítjük, hogy a szabad munkával szemben keletkezhető verseny, nálunk is rég idő óta kérdés és intézkedés tárgyát képezi s e tekintetben pozitív szabályok is keletkeztek.

A letartóztatási intézetekben üzőtt ipar szabályozása tárgyában már az 1883-ik évben a háziipar és iparoktatási országos bizottság értekezletre gyűlt össze, a mely országos bizottság hivatása körében levőnek tartotta a rabipar körül felmerült panaszokkal tüzetesen foglalkozni s a követendő irányt megállapítani.

Az értekezlet úgy találta, hogy a letartóztatottak első sorban a fegyházak, börtönök és fogházak felszerelési szükségleteinek előállításával foglalkoztak.

«A főbb termelési cikkek közül az igazságügyi kormányzat szükségletén felül, a szabóságban nagyobb számú fegyencz vállalkozók részére katonai ruhák készítésével foglalkozott.»

«A halina és szürposztó-iparban a házi szükségleten felül, a fegyházak készítményei Romániában árusítottak el.»

«A kovácsok, szerkovácsok legnagyobb része a büntető intézetek részére vaságyak készítésével foglalkozott; ezen felül félkészítmények tömegtermelése üzetett.»

«Az esztergályosok félkészítmények, mint pl: kályha-ajtógomb, koporsólábak, stb. tömegtermelésével foglalkoztak.»

«A takács-iparban Lipótváron 70 fegyencz házi szükségletre csinvat előállításával foglalkozott.»

A rostás-iparban Vácson 31 egyén sodronyszövéssel foglalkozott, s ez mint új iparág a morvaországi hasonló gyártmányokat a piacról kiszorította.

A kötélverők Lipótváron állami szükségletre dolgoztak, stb.

Az értekezlet megnyugvással konstataálta, hogy a bérlet-rendszer a legtöbb letartóztatási intézetben megszüntettetett s ezen rendszer helyébe a házi kezelés lépett.

A fegyházak, börtönök és fogházak munkaerőinek foglalkoztatása, mint fontos követelmény ismertetett el az értekezlet által. Ennél fogva úgy találta az értekezlet, hogy a termelés szabályozásánál a termelés irányának helyes megállapítása képezi a főszempontot, s ez okból az intézetek részére az egyes termelési ágak kijelölését tűzte ki feladatul.

A szabóipart illetőleg az értekezlet azon nézetének adott kifejezést, hogy ezen iparág munkaköre kizárólag a letartóztatottak saját, és a bírósági hivatalok szükségletére szoríttassék, s azokból a munkáslétszám a körülményekhez képest apasztassék.

A czipészetre nézve az értekezlet ugyanezen nézetben volt.

Az asztalosságra nézve megjegyeztetett, hogy a műasztalosság általán kizárassék, s ezen iparág inkább bizonyos cikkeknek tömegtermelésére irányoztassék; különösen a félgyártmányok és részletmunkák tovább is fejleszthetők.

Halina- és szűrposztó-készítés a szabad iparral versenyzőnek nem találtatván, az eddigi mérvben tovább is folytatónak találtatott.

A szerkovács, lakatos és bádogos iparra nézve az asztalossággal hasonló tekintetek forognak fenn, miért is ezen iparágnál szintén félgyártmányok, s oly tárgyak előállítására kell törekedni, a melyek eddig még a külföldről hozatnak.

A kádár és bognár ipar oly foglalkozásnak találtatott, mely azon tekinteteknek, hogy a letartóztatottak a mezei gazdasággal rokon és ott értékesíthető műveletek elsajátítására szoríttassanak, megfelelni képes. Ennélfogva kimondatott, hogy ezen iparág --- hordók kész előállításának lehető megszorításával, főleg dézsák, csebrek stb. készítésére, továbbá hordók, kocsik részletmunkáira, esetleg kisebb javítások eszközlésére szorítkozzék.

A kovácsiparra nézve ugyanazon szempontok irányadók, mint a kádár és bognáriparra nézve megállapítottak.

A takácsiparra nézve főfigyelmet érdemlő körülménynek tekintetett, hogy a szövészet fejlesztésére a kormány ez utóbbi időben különféle intézkedések által igyekszik hatni, s így a háziipar terjesztése terén a büntető intézetek is fontos szolgálatokat tehetnének, sőt tekintve, hogy a szabadságvesztés végrehajtása iránt büntető törvényünkben jelzett fokozatos rendszernek leginkább megfelel, ha a fegyencz és rab a magánfogság ideje alatt a szövőszékkel foglalatostkodhatik, annál fogva a szövészet ellen kifogás nem tétetett, főleg, mert a készítmények kiválólag a letartóztatottak saját, vagy valamint az igazságügyi hivatali szolgák és örök szükségletére fordítottak; továbbá, mert ezen szövészet a háziipar körét túl nem haladja s az államnak vagy törvényhatóságoknak ebbeli szükségleteire nem versenyez.

A durva famunkák készítése ellen kifogás nem forog fenn.

A kosárfonás további gyakorlása, a finom kocsikas-fonás kizárásával nem elleneztetett.

A drótszövés iránt észrevétel nem forgott fenn; míg a kötélverés lehetőleg megszoríttatni határoztatott.

A kefekötés az eddigi terjedelemben, főleg azonban mint háziipar, jövőre is folytatható.

Ugyanez áll a czirokseprő-készítésre, valamint a kötszövészetre nézve is.

A bőrrönd-készítés, mint műves ipari foglalkozás, a kimondott elvhez képest, mellőzendő.

A büntető intézetekben jelenleg üzött következő iparágak, mint sámfa- és kaptafa-készítés, dobozszegelő, festő, tollfosztó, könyvkötő foglalkozás, ostorfonás ellen, a menyinyiben tovább is ily kisszerű mérvben folytattatnak, kifogás nem tétetett; sőt

a következő iparok fejlesztése és meghonosítása ajánlott a fegyintézeteknek. Így: a dohány- és szivarokhoz való ládák, fadobozok, gombfejek, gyufaszálak, fogvájók, papirzacskók készítése.

* * *

A már közölt törvény és rendelet-szabályokból kitűnik, hogy a hazai büntető-törvénykönyvünkben megállapított szabadságvesztésbüntetések közül csak az államfogháznál nincs kényszermunka.

A letartóztatottak foglalkoztatását már az 1843-iki büntető-törvényjavaslat szabályozta.

Mostani büntető-törvénykönyvünk szerint a fegyencz a megállapított s az igazgatóság által kijelölt munka teljesítésére szorítandó, melyet a magán-elzárásban levő fegyencz zárkájában tartozik teljesíteni. A fegyházra ítélt egyénekre nézve azonban az a különbség van felállítva, hogy míg a fegyenczek nem magok választanak magoknak tetszés szerinti munkanemet, hanem fegyelmi büntetés terhe alatt a reájok szabott munkát tartoznak teljesíteni: a börtönre ítélt rabok, valamint a fogházra ítélték, szintén viszonyaiknak megfelelő munkára vannak ugyan szorítva, de abban a kedvezésben részesülnek, hogy az illető büntető intézetre nézve felsőbb helyről megállapított munkanemek közül szabadon választhatnak. A fegyház s börtön területén kívül mindnyájan csak közmunkára alkalmazhatók, és pedig a fegyenczek más munkásoktól minden esetre elkülönítve, a börtönre s fogházra ítélték pedig csak saját beleegyezésökkel, s úgy a fegyenczekről mint a szabad munkásoktól elkülönítve. Fogházra ítélték azonban különös okokból a munka alól a bírói ítéletben felmenthetők. A vizsgálati foglyok munkára nem kényszeríthetők, kívánságukra azonban megfelelő munkát végezhetnek, ha az a letartóztatás céljával és a fogházi renddel és szabályokkal nem ellenkezik.

A fegyintézeti iparüzleti és mezőgazdasági jövedelem több évi összegét az orsz. letartóztatási intézetek budgetjéről készített a mellékletben közölt kimutatás, a fogházak által 1894-ben adóhivatalba szállított tiszta rabmunkajövedelem mennyiségét az ugyancsak ottan közölt táblázat tünteti fel.

A bírósági fogházak körül legnagyobb munkajövedelemmel szereplő sátoraljaújhelyi kir. törvényszéki fogház letartóztatottjai szőlőművelési munkával foglalkoznak.

A város határában a kipusztult szőlők ujjátelepítése a rabmunkáltatás eredménye.

E munkáltatás a letartóztatottaknak szabadban való foglalkoztatásáról írt congressusi értekezésekben van részletesebben ismertetve.

1904. április hó 19-én 25 ór felügyelete alatt, 25 csoportban, 25 szőlőtulajdonosnál összesen 229 jogerejűleg elítélt dolgozott.

* * *

Megemlítjük még, hogy a magyar fegyencz- és rabipar képviselve volt az 1873. évi bécsi nemzetközi, az 1879. évi székesfehérvári, az 1885. évi budapesti országos, az 1896. évi magyarországi ezredéves kiállításokon valamint az 1885. évi római börtönügyi congressus alkalmával tartott börtönügyi kiállításon.

Az 1885. évi budapesti orsz. kiállítás alkalmával az orsz. fegyintézetek és fogházak mintegy 11.000 frt értékű rabipar-cikket árusítottak el.

Élelmezés, ruházat és házi ellátás.

A letartóztatottak élelmezése — a szervezés óta — nálunk is fontos börtönügyi kérdést képez.

Az igazságügyminisztérium működésének megkezdésekor a fegyenczek élelmezése és munkáltatása — a mint már említettük — bérlők kezében volt. A káros bérleti rendszer megszüntetését az igazságügyi kormány már az 1869-ik évben elhatározta, s a házi kezelés meghonosítására törekedett. Így történt, hogy a bérleti szerződések lejártával, 1874-ben már általában házi kezelésben történt az élelmezés.

A rendszerváltoztatás pénzügyi tekintetben is nagy haszonnal járt.

A letartóztatottak élelmezése — ez idő szerint — az igazságügyminisztérium által megállapított étlapok szerint történik. Az étlapok alább közöltnak. Az élelmezésnél figyelem van fordítva a hygienikus viszonyokra s a letartóztatottak élelmezése kielégítőnek mondható.

Folyószám:

Tvkisz.:.....

.....éves

Vallása:.....

Állapota:.....

Nemzet:.....

Foglalkozása:.....

Beszáll.:.....

Szül. helye:.....

Szabad.:.....

Utolsó lakhely:.....

Ítélet kivonata:

.....

Bünt. ideje:

Ebből kitöltött:

M. Z.

Előélete:

Büntetve:

Atyja	
Anyja	
Testvérei	
Örökölt baj	
Elme-beteg	
Epilepsis	

..... oltandó
Ismertető jelek és testi hibák:
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Egészségi állapota beszállításakor.

.....

Megelőzőleg kiállott betegségek:

Szabályaink szerint a fegyenczek és rabok önmagukat nem élelmezhetik, hanem csak az előírt élelmezésben részesülnek. Élelem tekintetében a fogházbüntetésre elítéltek is alá vannak vetve a fogházsabályoknak s csak kivételesen részesülhetnek saját élelmezésben.

A fogházbeli élelem kiszolgáltatása az egészségesek és betegek részére külön-külön megállapított étlapok szerint történik.

Ezen élelemnek általában egyszerűnek, egészségesnek, táplálónak és az évszakokhoz lehetőleg alkalmazottnak kell lenni.

A napi adag annyi legyen, hogy a letartóztatott éhséget ne szenvedjen.

A főtt ételek készítési módjára nézve lehetőleg tekintetbe veendők azon vidék szokásai, hova a letartóztatottak legnagyobb része tartozik. A mennyire lehet, a foglyok hetenkint legalább két ízben legalább 105 dg. főtt vagy sült húsban részesítendőek. A foglyok kenyere pedig korpátlan nehéz rozs-, vagy korpátlan kétszeres lisztből mindenkor jól ki-sütve készítettessék, s a kiosztáskor legalább egy napos és legfőlebb három napos sütésű legyen, s minden fogoly rendes napi adagja a kiosztáskor legalább 56 dg. súlylyal birjon.

Azon vidékek fogházaiban, hol az életmód, a megszokás, az égalji viszonyok, valamint azokban is, hol erősb munkákkal való állandó foglalkozás folytán a foglyoknak testi erejük és munkaképességük fentartására több táplálékra van szükségök: a kir. főügyész a kenyeret, valamint szükség esetén az ételeket is azokra nézve, kik azt erősb testalkatuknál fogva vagy egészségi szempontból az orvos véleménye alapján igénylik — nagyobb adagokban állapíthatja meg.

Az előszabott fogházi ételek a fogházbüntetésre elítélteknek rendszerinti táplálékát képezik.

Ez utóbbiakra nézve kivételnek lehet helye:

1. ha a bírósági ítélet megengedi, hogy önmagukat élelmezessék (B. T. K. 41. §.):

2. ha valamely kir. járásbiróság által ítéltettek el, és pedig ez esetben büntetésüknek egész időtartama alatt;

3. a büntetésidő két utolsó harmadrészében, habár az ítéletet valamely kir. törvényszék hozta is, de ha az elítélt magát e kedvezményre kiválóan jó viselet által érdemesíti.

A 2-ik és 3-ik pont alatt felemlítettek azonban e kedvezménytől fegyelmi fenyítékképp meg is foszthatók.

A szeszes italok élvezete, úgyszintén a dohányzás és bagózás tiltva van; de kivételes kedvezménykép a különösen jó viseletű foglyok hetenkint egyszer — a rabok pedig, ugyane feltétel alatt minden két hétben egyszer — úgyszintén Ő Felsége születése és Szt. István király napján egy-egy fel-liter borban részesíthetők.

Az előzetesen letartóztatottnak és a vizsgálati fogolynak jogukban áll, hogy magukat saját költségen élelmezzék, de csak olyképen, hogy ez a fogház rendjét ne zavarja, és a letartóztatás célját ne veszélyeztesse.

A kir. törvényszéki és járásbirósági fogházakban letartóztatottak élelmezését az igazságügyi kormány szabályszerű árlejtési eljárás alapján vállalkozókkal, rendszerint három-három évre kötött szerződések szerint teljesített.

A kir. törvényszéki fogházakban letartóztatottak élelmezésével általában egyidejűleg és teljesen hasonló módokatok szerint biztosítatik az illető kir. törvényszék területén levő kir. járásbirósági fogházakban letartóztatottak élelmezése is.

A fogházi élelmezés 1904—1906. évi árlejtési eredménye szerint egy rendes étadag 56 dekagr. kenyérrel — ez idő szerint — kerül p. o.

az aradi kir. ügyészségnél	32'00	fillér
a balassagyarmati kir. ügyészségnél	33'00	«
a budapesti	«	19'75	«
a győri	«	27'00	«
a kassai	«	26'98	«
a kolozsvári	«	21'25	«
a lőcsei	«	30'95	«
a székesfehérvári	«	27'50	«
a veszprémi	«	33'00	«

**Étlap a szegedi m. kir. ker. börtönben és az orsz. fegyintézetekben
letartóztatott egészséges rabok, illetőleg fegyenczek részére.**

Általános határozatok.

Minden egészséges rab, illetőleg fegyencz részére kiadandó:

1. Naponként egy szikkadt, legalább két, legtöbb öt napos 840 gramm súlyú barna kenyér,* minden étkezéshez külön — vagyis három adagban.

2. Egy adag 52 ctiliter mennyiségű köménymagos vagy alább felsorolt valamely más rántás leves naponként egyszer este vagy reggel; s ezenkívül, minthogy hetenkint négyszer (vagyis midőn húsnapok nincsenek) reggeli és esteli étkezés is van, a belátáshoz képest vagy reggel, vagy este tej, szalonna, túró vagy hajában főtt burgonya adandó oly megszorítással, hogy a szalonna húsnapokon s egyáltalában hetenkint kétszernél többször nem adható.

Húsnap hetenkint háromszor van s ezen napokon kétszer van étkezés és pedig reggel és délben vagy délben és este.

Délben.

3. Egy adag 52 ctiliter marhahúsleves vagy helyette gulyáshús — hetenkint háromszor.

Egy adag 52 ctiliter rántásleves az alább felsorolt rántáslevesekből — hetenkint négyszer.

4. Főtt marhahús, csont és inak nélkül 875 gramm súlyú adagokban, a húsleves-napokon vagy ugyanily súlyban a gulyáshúshoz — hetenkint háromszor.

5. Főzelék 52 ctiliter adagokban, és pedig:

a) Savanyú káposzta vagy az évadhoz képest zöld főzelék (savanyú káposzta paradicsommal, édes káposzta, kelkáposzta burgonyával vagy anélkül, tök, tök paradicsommal, karaláb, forrázott saláta) — hetenkint egyszer.

* Ezen barna kenyér 65%-ban III. számú rozsliszt — és 35%-ban 7-es számú búzalisztből állítatik elő.

b) Gulyáshús — hetenkint egyszer, de ha a helyi viszonyoknál fogva gulyáshús egyáltalán nem szolgáltattnék ki, az azt helyettesítő főtt hús mellé az étlap keretében valamely főzelék s ritkább esetben valamely kásaféle étel adandó.

Minthogy a gulyáshús burgonyával készíttetik és az előírt főzelékadagok mennyiségének kétszeresét, vagyis 100 (száz) cttitert tesz ki,

gulyáshús- napokon délben, ezen ételnemen kívül, külön leves vagy főzelék egyáltalában nem készíttetik.

A mennyiben a helyi viszonyok lehetségessé teszik, gulyásnapon a gulyáshúshoz előírt marhahús, ugyancsak csont és inak nélküli 220 gramm juhhussal is helyettesíthető.

c) Burgonya édesen vagy savanyúan vagy paprikás burgonya vagy az évadhoz képest burgonya paradicsommal — hetenkint egyszer.

d) Hüvelyes főzelék (mely a nyári évadban egyszer-egyszer zöld babbal is helyettesíthető) — hetenkint kétszer.

e) Tarhonya, száraz-tészta, hagymás-tészta, burgonyás, szilvaízes, túrós, darázs-tészta, gombóc és puliszka felváltva a viszonyok és belátáshoz képest — hetenkint kétszer.

6. Ha közönséges eczet helyett boreczet vagy eczet-essentia használtatik, a jelen étlapban kitett illetménynek csak fele számítható fel.

É T L A P.

Az előírt levesek féleségei.

I. Húslevesek.

Marhahúsleves :

rizs
árpakása
darakása
tarhonya vagy
tésztával

II.

Suhantott tésztaleves

III. Rántáslevesek.

Köménymagosleves

kenyérszeletekkel

Savanyu bab- vagy

lencseleves

Burgonyaleves

Paradicsomleves

kenyérrel

rizsszel vagy

tésztával

Zöld bableves savanyuan

Az előírt ételek féleségei.

IV.

Gulyáshús burgonyával

V. Főzelékek.

Savanyított káposzta

Savanyított káposzta

paradicsommal

Édes káposzta

Kelkáposzta

Kelkáposzta burgonyával

Burgonya édesen vagy
savanyuan

Paprikás burgonya

Burgonya paradicsommal

Bab, borsó, lencse-főzelék

Zöld bab savanyuan

Tök savanyuan

Tök paradicsommal

Karláb-főzelék

Forrázott saláta

VI. Tészták.

Paprikás tarhonya

Száras tészta

Tészta :

szilvaízzel

vereshagymával

turóval

káposztával

darával

Koczkás tészta burgonyával

Gombóc

Puliszka

VII. Kásaneműek.

Köleskása

Rizskása

Darakása

Burgonyakása

VIII. Mellékételek.

Reggeli vagy vacsordul adható :

Tej

Szalonna

Turó

Burgonya hajában

**Étlap a szegedi m. kir. ker. börtönben és az orsz. fegyintézetekben
letartóztatott beteg rabok, illetve fegyenczek részére.**

Általános határozatok.

1. A beteg rabok, illetve fegyenczek esti vagy reggeli rántáslevele helyett az egészségesek étlapjában VIII. alatt felsorolt mellékételek még az ápolószemélyzetnek sem adhatók.

2. A betegek étlapjában VII. alatt felsorolt kedvezmények csak orvosi rendelvény mellett adhatók, és pedig az A), B), C) alattiak az ott megnevezett étmértékűeknek a gyógyulás siettetése és biztosítása céljából; a harmadadagosoknál mindazonáltal azon megszorítással, hogy azon napokon, midőn a betegek délben főzelék helyett az egészségesek tésztájában részesíttetnek, a harmadadagosok részére külön tészta nem rendelhető; továbbá hogy azon harmadadagosok részére, a kik a déli főzeléken kívül külön rendelvényű tésztában is részesíttetnek: a külön rendelvények között felvett gyümölcs nem adható; a D) alattiak inkább csak járvány vagy ragályos betegségek idején; végre az E) alattiak ugyanily alkalomkor, azonban nem beteg raboknak, illetve fegyenczeknek is rendelhetők.

3. Egészséges rabok, illetve fegyenczek, a betegápolók kivételével, a beteg rabok, illetve fegyenczek részére előírt ételekben, beteg rabok, illetve fegyenczek pedig az ápolókat sem véve ki, az egészségesek részére sült kenyérben nem részesíthetők.*

4. Azon betegek, kiknek az étlap szerint főzelék vagy tészta rendes illetményképen jár, az egészségesek részére ugyanazon napon készített főzelék vagy tésztában részesítendő, azon napokon pedig, midőn az egészségesek részére oly főzelékek (bab, borsó stb.) vagy más étkek (p. o. gulyáshús) készíttetnek, melyek betegek számára egészségi szempontból nem ajánlhatók, a betegek köleskása, rizs, dara vagy burgonyakásában részesítendő.

* A betegek részére kiszolgáltató kenyér 4-es számú buzalisztból állítatik elő.

BETEGEK ÉTLAPJA.

A kiosztás ideje	É t n e m
	I. Üres adag.
reggel } délben } estve }	egy-egy adag (35 cl.) tiszta marhahúsleves
	II. Negyed adag.
reggel } estve }	egy-egy adag (35 cl.) marhahúsleves zsemlyeszelettel
délben }	egy adag (35 cl.) marhahúsleves befőzve árpa, dara, rizskása, burgonya vagy tésztaival
	III. Harmad adag.
naponkint	tiszta buzakenyér 1 főre naponkint 105 gr.
reggel } és este }	egy-egy adag (35 cl.) köménymagos rántásleves
délben }	1. egy adag (35 cl.) marhahúsleves befőzve 2. egy adag (186 gr. nyers borjúhúsból készült) becsinált vagy borjusült 186 gr. nyers húsból vagy marhasült 186 gr. nyers húsból 3. egy adag főzelék vagy tészta, vagy kásanemű az egészségesek részére előírt mennyiség $\frac{2}{3}$ része
	IV. Fél adag.
naponkint	egy adag tiszta buzakenyér 280 gr.
reggel } és este }	egy-egy adag (35 cl.) köménymagos rántásleves buza-kenyérszeletekkel
délben }	1. egy adag (35 cl.) marhahúsleves befőzve 2. egy adag 105 gr. főtt marhahús csont és inak nélkül 3. mártás-adag vagy eczetestorma vagy vörösrépa, vagy kovászos vagy vízben savanyított ugorka 4. egy adag főzelék vagy tészta, vagy kásanemű, az egészségesek részére előírt mennyiségben
	V. Egész adag.
naponkint	egy adag tiszta buzakenyér 455 gr.
reggel } és este }	egy-egy adag (52 cl.) köménymagos rántásleves buza-kenyérszelettel

A kiosztás ideje	É t n e m
délben	<ol style="list-style-type: none"> 1. egy adag (35 cl.) marhahúsleves befőzve 2. egy adag (140 gr.) marhahús csont és inak nélkül 3. egy adag mártás vagy e helyett torma, vörösrépa, ugorka 4. egy adag főzelék vagy tészta, vagy kásanemű az egészségesek részére előírt mennyiségben
	<p style="text-align: center;">VI. Betegápolók.</p> <p>az egész adagos étméretűekkel teljesen hasonló étkezésben részesülnek</p>
	<p style="text-align: center;">VII. Külön orvosi rendelvények.</p>
A szükség- lethez ké- pest na- ponkint s fejenkint	<p style="text-align: center;">A) Üres vagy negyed-adagosnál.</p> <p>egy adag borleves egy adag sörleves</p>
	<p style="text-align: center;">B) Harmad-adagosnál.</p> <p>tiszta buzakenyér 105 gramm súlyban egy adag tészta egy adag aszalt szilva vagy alma</p> <p><i>Figyelem.</i> 1. A külön rendelvényű tészta nem rendelhető azon napokon, midőn a betegek főzelék helyett délben az egészségesek tésztájában részesülnek. 2. Azon harmad-adagosok részére, akik a déli főzeléken kívül külön rendelvényű tésztában is részesíttetnek: a külön rendelvények között felvett gyümölcs nem adható.</p>
A szükség- lethez ké- pest na- ponkint s fejenkint	<p style="text-align: center;">C) Általában a betegek és lábbadozók részére.</p> <p>fehér v. vörös bor 18—35 ctiliterig vagy sör 35 ctiliter vagy tej 35 ctiliter</p>
«	<p style="text-align: center;">D) Az ápoló-személyzet részére.</p> <p>fehér v. vörös bor 18—35 ctiliter fejenkint</p>
	<p style="text-align: center;">E) Súly (Scorbut) vagy hasonló járvány meggyógyítására.</p> <p>egy adag savanyított káposzta 280—420 grammig egy járványbetegnek egy adag eczetes torma</p> <p><i>Figyelem.</i> Ha kivételes esetekben a gyógykezelés sikeressége szempontjából az orvos egyes betegeknek az előírt 35 ctiliter tej helyett többet talál rendelendőnek, úgy az a beteg nevére kiállított, s az igazgató vagy helyettese által esetenként látta-mozott utalványra kiszolgáltatható; ezen tej mennyisége azonban naponkint és fejenkint 1 1/2 liternél többet nem tehet ki.</p>

Kimutatás

az egészséges letartóztatottak naponkénti étadagairól a kir. bírósági fogházakban.

Egész napra egy főre 56 dgr. barna kenyér.

Délben egy főre 35 ctl. leves és 35 ctl. főzelék.

Foglyok és rabok elszállításánál 112 dgr. kenyér és télen 40 fillér nyáron 20 fillér.

A bőjtre ítélt raboknál 112 dgr. kenyér és (viz).

Minden vasárnap és csütörtökön, husvét és pünkösöd hétfőjén, a két karácsonyi ünnepen, Ő felsége születés napján és Szent István király napján, 10 és 1/2 deka marhahús főtt állapotban, csont és inak nélkül.

Betegek számára.

I. Üres étrend.

Reggel 35 ctl. tej (forralt).

Délben és este marhahúsleves hús nélkül.

II. Harmad adag.

Reggel 35 ctl. tej (forralt).

Délben 35 ctl. marhahúsleves hús nélkül, hozzá borjú sült vagy marha sült. (A húsnak nyers súlyban csont és inak nélkül 18 dgr. és 6 grammnak kell lenni,) vagy becsínált vagy pedig tészta és egy adag gyümölcs szilva vagy alma.

Este egy adag rántott leves 35 ctl. és a rántott levesbe fehér kenyér szeletek 2 deka és 5 gramm.

Egész napra 21 deka fehér kenyér 2 deka 5 gramm só.

III. Fél adag.

Reggel 35 ctl. tej (forralt).

Délben 35 ctl. marhahúsleves, egy adag marhahús nyers súlyban 21 dekagramm, hozzá mártás- vagy savanyított veres répa és káposzta vagy savanyított ugorka.

Este 35 ctl. rántot leves és hozzá fehér kenyér szeletek 2 deka 5 gramm.

Egész napra 28 deka fehér kenyér, 3 deka só.

IV. Egész adag.

Reggel 35 ctl. tej (forralt).

Délben 35 ctl. marhahúsleves főtt marhahús csont és inak nélkül (nyers súly 28 deka) mártás. Főzelék lehet káposzta, zöldbab, karalábé vagy főzelék helyett darás vagy káposztás tészta, gombóc.

Este 35 ctl. rántott leves, hozzá fehér kenyér szeletek 3 deka 5 gramm.

Egész napra fehér kenyér $45\frac{1}{2}$ dgr. 3 dgr. só.

V. Külön orvosi rendelvénny.

Egy adag borleves 18 ctl. vagy sörleves 35 ctl.

* * *

A fogházi élelmezés további javítása az igazságügy-minisztérium által tervbe vétetett.

Ide vonatkozólag közöljük a pestvidéki kir. törvényszéki fogházorvosnak kísérleteken alapuló értékes tanulmányából a következő adatokat:

«Az életműködések nem egyebek, mint a testben végbe-menő, anyagcserével összekötött élenyülési folyamatok, vagyis az életműködés nem egyéb, mint égési folyamat. A test, életműködéseinek nyilvánulása közben, saját magát égeti el, az elégetteket kiküszöböli, helyettök újakat vesz fel. A kiküszöbölt anyagokat ürülékeknek, a felvetteket pedig tápanyagoknak nevezzük. A tápanyagok tehát csak azok lehetnek, melyek az ürülékekben eltávozott anyagok pótlására alkalmasak.

A test ürülékének legnagyobb része szénsavból áll, mely a testet alkotó szén elégéséből keletkezik; ennél fogva a test táplálékainak leginkább szenet tartalmazó anyagokból kell állaniok. Széntartalmu táplálék sokféle van: legnevezetesebbek a zsírok és olajok, a keményítő és a cukor anyagok. A test a széntartalmu anyagok után legtöbb nitrogént (légeny) tartalmazó anyagot használ fel. Ezek közül legfontosabb a fehérnye; már kevésbbé képes pótolni a testnek nitrogén veszteségét az enyv és efféle anyagok.

Fehérnyét kap testünk a huseledelben, mert a husnak egyik legfontosabb alkotórésze a fehérnye; továbbá fehérnyét szolgáltat a tojás fehérnye, a tej, sajt; sok fehérnye van a gabonában, a babban és a lencsében stb.

A test elhasznál ezenkívül sókat, pl. konyhasót; ezen sókat a különböző élelmi szerek bőségesen tartalmazzák.

Elhasznál a szervezet vizet, a mit ivóvíz s egyéb italok és tápanyagok nedvéből fedez.

Az egészséges tápláléknak a szervezet által elhasznált anyagokat oly mennyiségben kell tartalmaznia, mint a meny-nyiben azok a szervezetből kiürítették. Számos kísérlet által megállapított, hogy egy egészséges ember táplálékának középértékben 140 gr. fehérnyét, 170 gr. zsirt és 350 gr. keményítő és cukor anyagot kell tartalmaznia.

Azonban a tápanyagtartalom kellő mennyisége mellett szükséges, miszerint az eledel könnyen s jól emészthető legyen, hogy a gyomor kivonhassa belőle a tápanyagokat; mert különben a tápanyagok bármily bő tartalma mellett is a test táplálkozása hiányos lesz.

Szükséges, hogy az eledel jó ízű is legyen, hogy a gyomor idegeit ingerelvén, az emésztő nedvek elválasztását elősegítse.

Az eledel ne legyen tulságosan sok, mert a sok eledel a gyomorban könnyen erjed s rothad, mi emésztési zavarokat idéz elő.

A táplálóanyag ne legyen sok emészthetlen anyaggal keverve, avagy emészthetlen burokkal bevonva, mert a gyomor nem képes kivonni belőle a hasznos részeket. Mentül közvetlenebbül s tisztábban kapja a gyomor a tápanyagokat, annál könnyebben emészt meg. — Azért nyújt a hus, tojás és tej jó táplálékot, mert ezekből a szervezet könnyen kivonja a tápanyagokat; ellenben a bab, lencse, burgonya, korpásliszt s több efféle élelmi szerek használatánál sok emészthetlen anyagból kell tápanyagokat kivonni, azért ily eledellel az ember rosszul táplálkozik. — Ezen eledeleket emészthetőbbé tesszük, ha azokat övedző emészthetlen burokjaitól megszabadítjuk.

A sok folyadék csökkenti a gyomor emésztőképességét.

Nem helyes egyszerre megenni az egész napra való táplálékot, mert a sok eledel könnyen megterheli a gyomrot.

Az eledeleket változtatni kell időről-időre, mert a megunt tápszert kevésbé képes megemészteni a gyomor. — Ezért helyes az úgynevezett vegyes táplálkozás, mely hust, gabonaneműt, zöldséget, hüvelyes veteményt, tejet, tojást stb. használ fel.

Az inyre és gyomorra ingerlőleg ható izgatószerrek: bor, sör, kávé, bors, paprika, eczet, gyümölcs mérsékelt mennyiségben a gyomor működését elősegítik, nagy mennyiségben hátráltatják, sőt megbénítják.

Ezek alapján tehát reánk nézve az a legkedvezőbb táplálék, mely a szükséges tápanyagokat megfelelő mennyiségben és viszonyban s a lehető legkisebb tömegben tartalmazza, és változatossága valamint ize által étvágyat gerjeszt.

E kívánalmaknak teljesen megfelelni igen nehéz, szerencsénk azonban, hogy szervezetünk rövid ideig tartó eltéréseket minden nevezetesebb hátrány nélkül elbir; ha ellenben a rendellenességek gyakran ismétlődnek vagy huzamosabb ideig tartanak: a szervezet azt megérzi, — s megbetegszik.

Az étrend összeállításánál s az élelmi czikkek megválasztásánál igen fontos megismerni azok tápanyagtartalmát, mert ettől függ az élelmi czikkek tápértéke, melyet két módon szoktak megbírálni.

Az első mód az, hogy az eledelek alkatrészeit képező nyers tápszerek súlyát megmértvén, az e célra készült táblázatokból kiszámítjuk azok tápanyagtartalmát. Ezen mód szerint megtudhatjuk, hogy mennyi tápanyag van az eledelben. — De — mint láttuk a fentebbiekben — nem elegendő, hogy a tápanyagok kellő mennyiségben legyenek az eledelben, hanem szükséges, hogy azok a belekben kellőleg kilugoztatván, a szervezetbe fel is vétessenek, vérré váljanak. Ezen felvétel mennyiségéről ez uton nem nyerünk felvilágosítást.

A második mód a közvetlen vegyi meghatározás. Ennél az eledelben meghatározzuk a víz, fehérnye, zsir, szénviz-

egy s hamu alkatrészeket; az ily módon meghatározott eledelek ugyanazonos mennyiségét elfogyasztatjuk az azzal táplálkozók egyikével; a táplálkozás utáni 24 óra alatt kiürített bélsárban épúgy meghatározzuk a viz, fehérsy, zsír, szénvizegy s hamutartalmat s ezt levonva az eledelekben találtakból, megtudjuk, hogy mennyi vétetett fel a nyújtott eledelekből.

Ezen meghatározási mód mellett, ha a kiürített, a szervezet által működése közben elhasznált anyagokat is meghatározzuk s azokat az eledelekből felvettekkel összehasonlítjuk: betekintést nyerünk az egész anyagcserébe s megtudjuk, vajjon a kiadásokat fedezik-e a bevételeket? vagyis, hogy a nyújtott eledelek a szervezet szükségletének megfeleltek-e?

A légzés által kiürített anyagok felfogására s összegyűjtésére különös és drága készülékek lévén szükségesek, nem igen nyílik alkalom mindenütt az ez uton kiürített anyagok megvizsgálására. De ezen anyagok meghatározása reánk nézve nem is olyan fontos, mert ott a szénvizegyek bomlási terménye, a szénsav távozik el a szervezetből leginkább, ezek pedig a legtöbb tápszerben úgy is elegendő mennyiségben találhatók, míg a legnagyobb hiány a fehérsyék és zsirokban szokott mutatkozni.» (Dr. Szikszay S.)

* * *

Az országos letartóztatási intézeteknél a házi ellátás, u. m. a fűtés, világítás és tisztasági eszközök költségeit — az 1891-ik évről — valamint a költségekből fejenként és naponként egy-egy letartóztatottra eső hányadot a következő kimutatások tüntetik fel:

	Az 1891-ik év folyamán kiadott összesen:	Ebből esik egy letar- tóztatottra naponként:
Illaván	9,960 frt 64 kr.	4'34 kr.
Lipótvártt	9,835 " 08 "	2'98 "
Munkácson	3,462 " 93 "	1'88 "
Nagy-Enyeden.....	2,726 " 87 "	2'18 "
Sopronban.....	15,961 " 16 "	6'20 "
Szamos-Ujvártt	2,992 " 08 "	1'25 "
Vácson —	8,517 " 53 "	2'84 "
Szegeden.....	6,019 " 57 "	3'28 "
Összesen —	59,475 frt 86 kr.	3'12 kr.

Az 1890-ik évben ugyane czélokra kiadatott összesen 57.140 frt 40 kr., a miből fejenkint és naponkint esett 2'92 kr.

A ruházat összköltségeit s azon hányadot, mely ebből fejenkint és naponkint egy letartóztatottra esett, a következő kimutatásból láthatjuk:

	Az 1891-ik év folyamán kiadatott ruházatra:	Ebből esik egy letar- tótzatottra naponkint:
Illaván — — — — —	9,832 frt 34 kr.	4.28 kr.
Lipótvártt — — — — —	9,384 „ 17 „	2'84 „
Munkácson — — — — —	9,462 „ 03 „	5'13 „
Nagy-Enyeden — — — — —	4,634 „ 19 „	3'70 „
Sopronban — — — — —	8,976 „ 96 „	3'49 „
Szamos-Ujvártt — — — — —	11,610 „ 59 „	4'87 „
Vácson — — — — —	14,772 „ 67 „	4'93 „
Szegeden — — — — —	5,397 „ 69 „	2'94 „
Összesen — — — — —	74,070 frt 64 kr.	átlag: 4'02 kr.

Az 1890-ik évben e czimen kiadatott összesen 69,183 frt 65 kr., s esett átlag egy fegyenczre naponkinti 3'74 kr.

Az előre bocsátott adatok alapján egy letartóztatottnak teljes eltartási költsége kitett az 1891-ik évben:

	Fejenkint és naponkint	az egész éven át
Illaván — — — — —	28'86 kr.	105 frt 32 kr.
Lipótvártt — — — — —	24'44 „	89 „ 20 „
Munkácson — — — — —	23'83 „	86 „ 97 „
Nagy-Enyeden — — — — —	22'89 „	83 „ 53 „
Sopronban — — — — —	82'14 „	102 „ 71 „
Szamos-Ujvártt — — — — —	23'72 „	86 „ 60 „
Vácson — — — — —	24'71 „	90 „ 20 „
Szegeden — — — — —	25'83 „	94 „ 28 „
	vagyis átlag 25'30 kr.	92 frt 35 kr.

Az 1890. évben ugyane költségek átlagos napi 24.46 kr-ra, egy éven át pedig 89 frt 30 kr-ra rugtak.

Ha végre a letartóztatottak eltartási költségeihez hozzáadjuk az igazgatás, őrizet, épületfentartás stb. költségeit is,

akkor azt tapasztaljuk, hogy minden egyes letartóztatott egyénre esik:

	naponkint	egy évben
Illaván	56'08 kr.	204 frt 71 kr.
Lipótvártt.....	42'46 "	154 " 98 "
Munkácson.....	46'71 "	170 " 49 "
Nagy-Enyeden	40'54 "	147 " 96 "
Sopronban	45'70 "	166 " 80 "
Szamos-Ujvártt	44'81 "	163 " 56 "
Vácson	42'53 "	155 " 24 "
Szegeden	46'49 "	169 " 69 "
vagyis átlag.....	45'66 kr.	166 frt 68 kr.

Az 1890-ik évben ugyanezen átlagösszegnek naponkinti 45'71 kr.-nak s évenkénti 166 frt 86 kr.-nak feleltek meg.

A letartóztatottak felső ruházata az orsz. fegyintézeteknél, a ruházat előállításához felhasználható megállapított mennyiségből készül; előállítatnak: halina (darócz) és csinvat kabát, nadrág, mellény és sapka, továbbá: kék festett vászonkabát, nadrág és mellény, valamint a kórházi ruhák és munkakötények. Ugyancsak a letartóztatási intézetekben állítatják elő: a fehérnemű, ágynemű és a lábbeli szükséglet.

A kir. bírósági fogházakban az 1903-ik évben kiadatott:

élelmezési költségekre	837,011 kor. 04 fill.
lettári tárgyak beszerzésére	141,031 " 12 "
lettári tárgyak fentartására	25,913 " 87 "
világítási költségekre	64,210 " 37 "
fűtési költségekre	169,850 " 76 "
fogházi tisztogatás s egyéb háztartási költségekre	154,224 " 85 "

Egészségügy.

Letartóztatási intézeteink berendezése és felszerelése egészségügyi tekintetben kielégítő.

Az intézetek túltömöttsége a helyiségek szaporítása folytán megszűnt, s így az egészségügyre hátrányos befolyást gyakorló eme körülmény ma már általában nem fordul elő. Az élelmezésre s mindennemű ellátásra kiváló gond van fordítva; ez okból a betegülési viszonyok is javultak.

Lényegesen javult a kir. birósági fogházak egészségügye, s ennek folytán ama régebbi tapasztalat, hogy az orsz. büntető intézetekbe beszállítottak már magukkal hozták a súlyosabb betegség csiráját — ma már alig fordulhat elő.

E mű terjedelme nem engedi meg az egészségügy régebbi viszonyaink ismertetését. Példakép mégis ide iktatjuk a váczi kir. orsz. fegyintézetnek a legrégibb időtől 33 évre terjedő alábbi kimutatását:

E kimutatás szerint 1856. év elejétől 1867. év végéig a beszállított 5437 fegyencz közül elhalt 1072 egyén; e számból minden egyes évre esett 89·3 halálozás.

Az 1867. év elejétől 1877. év végéig — a magasabb fegyencz-létszám mellett — elhalt 574 fegyencz, a mely számból egy évre esett 57·4 halott.

1878-tól 1888 végéig elhalt 207 fegyencz, a mely számból egy évi átlagra 18·8 halott jutott. (Évi fegyencz-létszám 600—700.)

Az időszakonként mutatkozó nagy különbség okát kétségtelenül az képezte, hogy régebben a letartóztatottak testi és lelki gondozására nem volt megfelelő figyelem fordítva. Nem volt rendszeres munkáltatás s az élelmezés bérben kezeltetett.

De fel kell jegyeznünk azt is, hogy a 33 év alatt elhaltak közül 684 fegyencz halt el tüdőbajban.

Az intézeti élet befolyása a betegségek fejlődésére s eme befolyás alapján a bajok sikeres elkerülése letartóztatási intézeteink orvosai által évről-évre kimutatott. Viszont ismertette lett ama jótékony hatás, a melyet az intézeti gyógykezelés a szabad életben szerzett igen sok, főleg görvélyes bajoknál gyakorolt. Állandó vizsgálat tárgyát képezte a letartóztatottak foglalkozásának befolyása a betegülési viszonyokra. Az intézetek orvosszakértői által mindig szabadon bíráltatott a fegyintézeti élet főtenyezője: az élelmezés. Így létesült ama tapasztalat, hogy a fegyintézeti élelmezés a megengedett kiétkezésekkel együtt elegendő és megfelelő.

Ma már csökken a gümőkór, mint fő kóralak is. A gümős egyének az infectió elkerülése végett elkülönítve foglal-

koznak a munkatermekben, elkülönítve ápoltatnak a kórházakban és hálótermekben.

Megfigyeltetett, hogy a szabadságvesztés büntetés végrehajtása, illetőleg annak fokozatai vagy módozatai: a magán-elzárás és a közös elzárás mennyiben gyakorolnak befolyást a tüdőgümőkőrra hajló egyéneknek e betegség kifejlődésére esetleg halálos kimenetelére?

Általában e kór elleni küzdelemben a magyar börtönügyi tudomány és gyakorlat főképen érvényesülni törekszik.

Az illavai fegyintézetnél legutóbb elrendeltetett, hogy a tüdővésztes elítéltek számára az intézet kórházához egy veranda építtessék. Az intézeti orvost — dr. Pattantyus Ábrahám Márton — a hosszú évek óta folytatott megfigyelések ugyanis arra a meggyőződésre vezették, hogy a gümőkóros betegek gyógyításában sikeres eredmény csak úgy érhető el, ha a betegek szabad levegőn minél többet tartózkodnak. Ennek folytán találtatott indokoltnak a kórháznak egy verandával való kibővítése.

A jelen nemzetközi börtönügyi congressus elé szakférfiaink által a tüdővész elleni védekezés tárgyában fontos vélemények terjesztettek.

Országos letartóztatási intézeteinkben az 1890-ik év folyamán 2890 fegyencz került orvosi kezelés alá, a mely szám a forgalom 40·24 %-ának felelt meg.

A 2890 megbetegedett fegyencz közül meggyógyult 2330 vagyis 80·62 %, gyógyulatlan volt még az év utolsó napján is 302, vagyis 10·45 % és meghalt 258, vagyis 8·93 %. A halandóság a fegyintézetekben általában magasabb, mint az össznépességnél. Bár a fegyintézetekben letartóztatottak túlnyomó része azon korosztályokhoz tartozik, melyekben a halandóság igen csekély, ezt teljesen ellensúlyozzák más körülmények, melyek közé az is tartozik, hogy a letartóztatottak a népesség legszegényebb és többnyire rossz táplálkozás és rendetlen életmód folytán ellentállásra kevésbé képes elemeiből kerülnek ki. Különbözik a halandóság, a különböző intézetek, a büntetés módja, a letartóztatás tartama szerint is. Nem

szerint is különbséget találunk, a mennyiben a gyógykezelték számához képest a férfiaknál a halandóság 6·85 %, a nőknél 8·79 %. A halálozás leggyakoribb volt a 20—40 éves életkoruak közt, a minek magyarázatát azon adatok szolgáltatják, a melyek az említett életkorban leggyakoribb és legveszélyesebb légzőszervi bajok számára utalnak; azonban következik ez már abból is, hogy a fegyenczek között ezen korosztály legerősebben van képviselve. A halálozási esetek 70·43 %-a vezethető vissza légzőszervi bajokra. Öngyilkossági eset kettő fordult elő, elmebáborodás pedig, mely a tébolydába való szállítást vonta volna maga után, egy sem.

A fegyházainkban előfordult 3664 megbetegedési eset közül 71·31 % esik a belbetegségekre, 28·69 % pedig a sebészeti esetekre. A 2613 belbetegségi esetből 26·67 % a járványként fellépett influenzára, 5·31 % pedig egyéb heveny fertőző betegségekre, 33·00 % a légzőszervi, 21·13 % az emésztési, 8·00 % az alkati, 3·48 % az idegbajokra, a fenmaradó 1·51 % pedig vérkeringési és egyéb bajokra esik. Legsűrűbben fordulnak elő tehát a légzőszervi és emésztőszervi bajok.

Az 1904-ik évről orsz. letartóztatási intézeteink egészségügyét az alábbiakban részletesen ismertetjük.

Az illavai kir. orsz. fegyintézetben 1904. év folyamán letartóztatva volt 520 fegyencz közül kórházi ápolásban és orvosi gyógykezelésben 203 fegyencz részesült. Ezek közül meggyógyult 156, meghalt 12, elmeegógyintézetbe szállítattott 3, az év végén kórházban maradt 29.

A 203 gyógykezelt fegyencz közt volt:

	életfogytig elítélt	—	—	—	53
	10—15 évig	“	—	—	114
	5—10 “	“	—	—	36
Életkor szerint:	20—30 évig	—	—	—	68
	30—40 “	—	—	—	54
	40—50 “	—	—	—	45
	50—60 “	—	—	—	28
	60-on felül	—	—	—	8

A közösben lakó, közösben dolgozók csoportjából megbetegedett 135. A magánzárkákban lakó, közösben dolgozók

csoportjából megbetegedett 48. A kísérleti magánzárkások csoportjából megbetegedett 20.

Az év folyamán kórházi ápolásban részesült 203 fegyencz-nél összesen 289 betegedési eset fordult elő.

Az előfordult betegségek nemei közt volt:

a légző szerveknél — — — — —	48 eset, 16'60 °/o
az emésztési szerveknél — — —	64 « 22'15 °/o
az idegrendszerénél — — — — —	4 « 1'38 °/o

A fegyenczek közül 3 tüdővészben és 2 idült gyomorhurutban halt el.

A fegyintézeti gyógyszer-tár kiadása volt 862 kor. 26 fill., vagyis egy beteg fegyencz gyógyszer költsége került 4 kor. 24 fill-be.

A váci kir. orsz. fegyintézet 1028 forgalmi létszámából 354 letartóztatott 424 betegségi esettel fordult elő.

A kórházban ápolott betegek közül

felgyógyult — — — — —	244 = 57'78 °/o
javult — — — — —	124 = 29'24 °/o
nem gyógyult — — — — —	3 = 0'70 °/o
elhalt — — — — —	23 = 5'44 °/o
maradt gyógyítás alatt 1905. évre	30 = 7'07 °/o

A 424 betegülési esetből 340 volt belgyógyászati 9858, 62 sebészeti 1690 és 22 szemészeti eset 359 ápolási nappal.

A belgyógyászati 340 esetből 102 volt légző-szervi bántalom, melyből 43 tüdővésztes eset volt, s 42 gümös vagy görvélyes baj.

Ez utóbb említett két bántalom az, — jelenti az intézeti orvos — melynek csirája úgylátszik már benn van az illetőkben, mely csírák aztán a letartóztatási intézetben oly alkalmas talajra találhatnak, hogy kifejlődnek és legtöbb esetben hosszan elhúzódó végzetes betegséggé válnak.

Látva ezen állandó szomorú viszonyát intézetünknek, önként támad azon kérdés, hogyan lehetne ezen előnyösen változtatni.

«A ki hosszabb időn át figyelemmel kíséri ezen szomorú állapotot, azon sajnos meggyőződésre jut, hogy nemcsak nálunk, de az összes letartóztatási intézetekben, bármennyire igyekszünk a modern tudomány adta egészségügyi berendezésnek az intézetek viszonyai között eleget tenni, vagy nagyon keveset vagy éppen semmit sem vagyunk képesek ezen viszonyokon előnyösen változtatni; mert nincs módunkban sehogy sem azt megadni, mire e tekintetben első és főszükség volna, az elegendő tiszta levegőt és napfényt, mely egymagában többet tenne, mint a tudomány által feltalált mindenféle modern és új szer.

«Ezen viszony egy csapással jelentékenyen javulna minden intézetben, ha a letartóztatási intézetekbe utaltaknak oly foglalkozást nyújtanánk legalább nyáron át, mely a szabadlevegőn való hosszabb vagy állandóbb tartózkodást tenné lehetővé, szakítanunk kellene a már úgysis túltengésbe jutott ipari foglalkoztatással és át kellene térni, különösen mai viszonyaink között a gazdálkodássali foglalkoztatásra, mely téren míg egyrészt a kincstár is megtalálná a fegyenc-munkából származó hasznót ép úgy mint most, sőt talán fokozottabban, addig másrészt óriási munkaerő mentődnék meg a letartóztatottakban, mely a jelen rendszer mellett rohamosan hanyatlik és pusztul». (Dr. Lencsó Ferencz jelentése.)

A soproni kir. orsz. fegyintézetben a 646 forgalmi létszámnak 56.19 %, vagyis 363 egyén volt orvosi kezelés alatt.

Ezek közül meggyógyult 339 (93.39 %), gyógykezelés alatt maradt 1904. végén 18 (4.96 %); elhalt 6 egyén (1.65 %).

Mivel pedig 1903-ban 634 forgalmi szám mellett 7 egyén halt el, az 1904. évben az intézet egészségügyi viszonyai kedvezőbbek voltak.

A soproni fegyintézetben feltűnő csekély számban voltak a tüdőgümőkör betegek, noha az elhaltak $\frac{2}{3}$ -ada a betegség áldozata. Kedvezőleg hatott éppen ezekre a betegekre illetve a betegség terjedését gátolta a lehető legszigorubb elkülönítés mellett az a körülmény, hogy a fegyenczek az 1904. évben már folytonosan nagyobb mennyiségű tejhez jutottak,

a mennyiben minden ember, minden harmadnap, jó minőségű tejet kapott reggelire. (Dr. Stráner Gyula fegyintézeti orvos jelentése.)

A nagyenyedi fegyintézetben orvosi kezelés alá került az 1904. év folyamán 695 fegyencz, vagyis a 889 forgalmi létszámnak 78·17 %-a.

A megbetegedett 695 fegyencz közül meggyógyult az év folyamán 652, vagyis 93·82 %, gyógykezelés alatt maradt az év utolsó napján 29, vagyis 4·17 %, meghalt 14, vagyis 2·01 %.

A halálozás leggyakoribb volt a 20—40 éveseknél 9, vagyis 64·28 %. A 20—40 éves fegyenczek közt azért halt el a legtöbb, mert a forgalmi létszámnak is ezen életkoruk teszik ki a legnagyobb részt, vagyis 74·36 %-át.

«A főkóralak — 1904-ben is — a gümő- és görvélykor volt, melynek pusztítását enyhítette az, hogy naponként 25 cliter tej adatott reggeliül». (Dr. Winkler Albert fegyintézeti orvos jelentése.)

A lipótvári kir. orsz. fegyintézetben 720 forgalmi számból orvosi ápolásban részesült 228 fegyencz, a kik közül felgyógyult 184, megfigyelés végett elszállíttatott 2, elhalt 14, ápolás alatt maradt 28.

Halállal végződő betegségek voltak:

tüdővész	— — — — —	6 esetben
gyulladások végtagok csontjain	— — —	2 «
« « izületein	— — —	2 «
bélrák	— — — — —	1 «
hurutos tüdőgyulladás	— — — — —	1 «
szívizom elfajulása	— — — — —	1 «
gyulladások férfi-ivarszerveken	— — —	1 «
Összesen		— — — 14 esetben

«Mióta a lipótvári kir. orsz. fegyintézet fennáll, vagyis 1854. év óta 1904 év végéig beszállíttatott összesen 15·720 fegyencz, kik közül 1904. év végéig meghalt 2187 fegyencz, vagyis 13·91 %.

Azonkívül az 1889 év óta fennálló lipótvári kir. közve-títő intézetbe 1904-ik év végéig beszállított foglyok száma

volt 1254, ezek közül 1904. év végéig meghalt 16 fogoly, vagyis 1·28 %.

Ha a fegyintézet és a közvetítő intézet fenti létszámát összeadjuk kitűnik, hogy mindkét intézetben 1904. év végéig összesen 16,974 egyén volt letartóztatva, kik közül meghalt 2203.

Ebből esik:

I. az 1854—1867 évi időszakra 5406 fegyencz és ezek közül meghalt 1090, vagyis 20 %.

II. az 1868—1904. évi időszakra 11.568 beszállított fegyencz és fogoly kik közül meghalt 1113, vagyis 9 %

Ezen összehasonlításból látható mennyivel jobbak az intézet egészségügyi viszonyai a régiekkel szemben.

Egyébként, hogy a fegyenczek egészségi állapota a beszállított jövevényeknél is kedvezően állott, azt a testsúlymérések is igazolják.» (Az igazgatóság évi jelentése.)

A szamosujvári fegyintézetben az 543. forgalmi számból beteg volt 142 fegyencz — 204 kóresettel.

Ezek közül meggyógyult 166, javult 21, meghalt 7, kórházban visszamaradt 10. Tüdővészben és gümőkórban 1—1 egyén halt el.

Megemlékezünk itt az intézeti beoltás eredményéről is, a minek az 1904. év folyamán a következő eredménye volt:

Jó sikerrel, állati oltónyrakkal újra oltatott 34 fegyencz, eredmény nélkül 84, összesen 118. (Szamosujvári intézet.)

A szegedi kerületi börtönben orvosi kezelés alá került az 1904. év folyamán 196 egyén, vagyis a 846 főnyi forgalmi létszámának 23·16 %-a; az említett 196 egyén közül 12, vagyis 1·42 % azonban rossz egészséggel szállítattott be s így a tulajdonkép megbetegedett egyének százalékos hányada 21·75 %.

A 196 megbetegedett egyén közül meggyógyult 140, vagyis 71·44 %, gyógyulatlan volt 11, vagyis 5·61 %, meghalt 6, vagyis 3·06 %, járólagon kezeltetett 37, vagyis 18·87 %, míg 2 egyén, vagyis 1·02 % mint elmebeteg elmeegógyintézetbe helyeztetett át.

Az általános egészségi állapot -- jelenti az intézet orvosa — kedvezőségi tekintetben nem csak folytatása, de foko-

zása volt a megelőző 1903. évinek, de míg ez utóbbi az ezt megelőző rendkívüli kemény tél által megmagyarázható volt, addig az 1904. évi meteorológiai viszonyokban semmi magyarázatát nem tudjuk találni a példátlanul kedvező egészségi viszonyoknak. Ugyanis az összes nyári hónapok kétségbeejtő melegsége és teljes eső hiánya dacára nemcsak tifusz, vagy kolera-járvány fejét fel nem ütötte, de még a rendes nyári bélhurut-esetek sem mutatkoztak. Meg kell jegyezni, hogy hasonló kedvező egészségi viszonyok uralkodtak Szeged város egész területén. (Dr. Regdon Károly.)

A márianostrai női fegyintézetben az 1904. évben az 502 forgalmi létszámból 156 személy volt beteg.

Ezek közül meggyógyult 133, meghalt 7, az év végén ápolásban maradt 16.

Az elhalt 7 fegyencznő közül a beszállítás első évében elhalt 1, másodikban 1, harmadikban 4, a negyedikben 1; 20—40 éves korig volt 3, 40—60 éves korig 4; tüdővészben 1 személy halt el.

Az idegrendszer betegségeiben szenvedett 7 fegyencznő; ezek közül meggyógyult 6, ápolásban maradt 1.

A budapesti kir. orsz. gyűjtőfogház egészségügyi viszonyai az 1904-ik évben szintén kedvezők voltak.

Fertőző betegségek az intézet területén egyáltalán nem léptek fel s oly betegségek sem fordultak elő, a melyek az intézetben való tartózkodással oki összefüggésbe hozhatók.

Az egészségügyre vonatkozó részletesebb adatokat úgy ezen, mint a többi orsz. letartóztatási intézetről e munka végén közölt statisztikai táblázatok tartalmazzák.

A letartóztatottaknak — séta közben — a szabad levegőn való tartózkodása, a testi egészségre ártalmas munkanemek eltiltása, az intézeti helyiségek tisztántartása, a letartóztatottaknál a tisztasági szabályok betartása, betegség esetén a kórházi szabályok követése, az intézeti szabályzatokban vannak előadva.

A helyiségek és pedig a közös hálótermek, munkatermek, magánzárkák, kórtermek befogadási képességét, légür-

tartalmát, a magán rendszer szerint épített intézetek ilyen minőségét — a statisztikai táblázatok mutatják.

Megjegyezzük még, hogy a letartóztatási intézetek egészségügyi viszonyairól szolgáltatandó statisztikai adatok ez idő szerint azon törvényhatóság első tisztviselőjéhez küldendőek, a melynek területén az illető intézet vagy fogház létezik. (17409/1899. I. M. rendelet).

A törvényszéki és járásbirósági fogházakban szükséges gyógyszerek a helybeli gyógyszerertárakból egyezség útján szereztetnek be. A most említett fogházaknál a letartóztatotakon kívül az őrszemélyzet is részesül a kincstár terhére gyógyszerekben. A gyógyszerkötség a törvényszéki és járásbirósági fogházaknál az 1904. évben összesen 39,675 korona 95 fillért tett ki.

A kir. orsz. letartóztatási intézetek, a hartai közvetítő intézet kivételével, házi gyógyszerertárral vannak ellátva, mely házigyógyszerertárak kezeléseért az intézeti orvosok egyénenként évi 800 korona tiszteletdíjban részesülnek. A házi gyógyszerertárak részére szükséges gyógyanyagok és kötszerek szállítása árlejtés útján a központban biztosítatik.

Ezen házi gyógyszerertárakból az őrszemélyzet ingyen, a családtagok ellenben, valamint az intézeti tisztviselők és ezek családtagjai az anyag beszerzési árának megtérítése ellenben kaphatják a gyógy- és kötszereket.

A házi gyógyszerertárral ellátott orsz. letartóztatási intézetek részére az 1904-ik évben beszerzett gyógyanyagok és kötszerek 9713 K 30 f.-be, a hartai közvetítőintézet részére ugyanazon évben, a helybeli gyógyszerertárból beszerzett gyógyszerek pedig 116 K 18 fillérbe kerültek.

A vallás és elemi oktatás.

Büntető rendszerünk javítási céljának egyik főtényezője a vallás-erkölcsi oktatás és a lelkeszi működés.

Az isteni tisztelet lelki szükségletét képezi a letartóztatottaknak, s szabályaink elegendőképp gondoskodnak arról,

hogy a bűnösök, mint lelkileg megjavultak adassanak vissza a társadalomnak.

Az isteni tiszteletet a letartóztatási intézetek lelkészei szolgáltatják minden vasárnapon és ünnepen. Ezenfelül a hit-elemző és erkölcsi oktatást az illető lelkészek adják saját hiveiknek, a kik vallásismereteik szerint — az orsz. letartóztatási intézetekben — öt különböző osztályba soroztatnak s az egyes osztályok hetenkint egy-egy órai tanszerű oktatásban részesülnek.

Az intézeti lelkészek főteendője a magánzárkák látogatása, a bezáratottak lelki gondozása s a bűnbánat felébredtése. Látogatják a lelkészek a kórházakat, munkatermeket s oktatják, vigasztalják, vagy dorgálják a bűnösöket.

Vizsgálódásuk eredménye abban összpontosul, hogy a bűnök okait az elhanyagolt nevelésben, a szesz italok mértéktelen élvezetében, az illetők erkölcsi romlottságában, a törvények ismeretében való hiányos jártasságban, a munkakerülésben, a bosszuvágyban, a zavart családi viszonyokban s ritkábban a nyomorban — kell keresnünk.

A lelkészek legnehezebb feladatát képezi a visszaesők javítása s e szakférfiak e tekintetben a teljes elkülönítést javasolják.

Kiemelik még, hogy a hosszú évekre terjedő szabadságvesztés tudata kétségbeeséssel és elkeseredéssel tölti be a fegyencz egész lelkületét — s csak mikor a büntetés idejének nagyobb része eltelt — csillapulnak az indulatok és béke száll a kebelbe — a remény áldásos hatása folytán.

Kétségtelenül tapasztalható azonban a letartóztatottak erkölcsi állapotának javulása. Ezt bizonyítja az intézeti lelkészek írásbeli jellemzése is, a melyet minden egyes letartóztatottról készítenek. Ezt mutatja a rendszeresen vezetett erkölcsi-statisztika is.

Felekezet szerint: a szent gyónás és áldozás, az úrvacsora, reménytelen betegség esetén a haldoklók szentségének, az úri végvacsorának kiszolgáltatása — a lelkészek kötelessége.

Vasárnap délután népies felolvasások tartása szintén az ő hasznos teendőjük.

A hittanításon kívül szabályaink a letartóztatottak iskolai tanítását is elrendelik. Az orsz. letartóztatási intézetekben kivétel nélkül, a kir. bírósági fogházaknál pedig a legtöbb helyen létezik iskola. Az oktatás költségeit az államkincstár fedezi, néhány bírósági fogházi-iskola költségeihez azonban az ottani rabsegélyező-egyletek járulnak.

A tantárgyakról, a tankötelesek életkoráról, az osztályokról, a tanórák számáról az intézeti szabályok rendelkeznek.

A hittanítás és az iskolai oktatás több évi eredményének bemutatása végett, a soproni kir. orsz. fegyintézet vonatkozó kimutatásait a túloldalon közöljük.

Soproni kir. orsz. fegyintézet.

Vallás-oktatás.

Év	Az oktatás tárgya	Az oktatásban résztvevők összes száma	E z e k k ö z ü l				Az oktatásból eredő siker		
			20 éven aluli	20—30 éves	30—40 éves	40 éven felüli	jó	közép	nem kielé- gítő
1887	vallás	753	—	406	188	158	293	360	99
	%	100	—	53·99	25	21·01	39·34	47·87	12·79
1888	«	1016	—	555	274	187	424	475	117
	%	100	—	54·62	26·96	18·42	41·73	46·75	11·52
1889	«	884	—	480	242	162	326	385	173
	%	100	—	54·24	27·37	18·39	36·87	43·54	9·59
1890	«	918	42	434	251	191	227	573	118
	%	100	4·56	47·27	27·34	20·83	24·73	63·50	11·77
1891	«	889	38	102	251	198	320	426	143
	%	100	4·28	45·22	28·30	22·27	36·00	47·92	16·08
1892	«	904	44	422	246	192	214	448	242
	%	100	4·87	46·68	27·21	21·24	23·67	49·56	26·77
1893	«	917	44	434	244	195	313	469	135
	%	100	4·80	47·33	26·61	21·26	34·13	51·15	14·72
1894	«	866	50	433	210	173	277	419	170
	%	100	5·77	50	24·25	19·98	31·99	48·38	19·63
1895	«	887	53	435	225	174	177	382	328
	%	100	5·98	49·04	25·27	19·61	19·95	43·08	36·98
1896	«	910	56	438	244	172	195	338	377
	%	100	6·15	48·13	26·81	18·91	21·43	37·14	41·43
1897	«	882	53	415	247	167	199	468	215
	%	100	6·01	47·05	28·01	18·93	22·55	53·06	24·39
1898	«	938	76	437	239	186	256	463	219
	%	100	8·10	46·59	25·48	19·83	27·29	49·36	23·35
1899	«	925	79	425	239	182	247	470	208
	%	100	8·54	45·94	25·84	19·67	26·70	50·81	22·49
1900	«	594	55	269	176	94	102	352	140
	%	100	9·25	45·30	29·63	15·82	17·17	59·26	23·57
1901	«	492	45	258	103	86	110	259	123
	%	100	9·13	52·45	20·92	17·50	22·38	52·59	25·03
1902	«	517	48	248	132	89	119	251	147
	%	100	9·29	47·98	25·53	7·20	23·02	48·53	28·45
1903	«	515	19	285	174	37	122	284	109
	%	100	3·69	55·34	33·79	7·18	23·69	55·15	21·16
1904	«	445	11	148	154	132	172	134	139
	%	100	2·48	33·26	34·60	29·66	38·65	30·12	31·23

Soproni kir. orsz. fegyintézet.

Iskolai oktatás.

Év	Az oktatás tárgya	Az oktatásban részt vevők összes száma	E z e k k ö z ü l				Az oktatásból eredő siker		
			20 éven aluli	20—30 éves	30—40 éves	40 éven felül	jó	közép	nem kielégítő
1887	olvasás, írás, számolás	293	—	298	—	—	142	133	23
	%	100	—	100	—	—	47·65	44·63	17·72
1888	"	403	—	403	—	—	183	199	21
	%	100	—	100	—	—	45·40	49·37	5·23
1889	"	349	—	349	—	—	112	218	19
	%	100	—	100	—	—	32·09	62·17	5·74
1890	"	339	42	297	—	—	176	129	34
	%	100	12·38	87·62	—	—	51·91	38·05	10·04
1891	"	352	38	314	—	—	222	101	29
	%	100	10·80	89·20	—	—	63·07	28·69	8·24
1892	"	325	42	279	4	—	181	107	37
	%	100	12·92	85·85	1·23	—	55·69	32·92	11·39
1893	"	269	32	226	11	—	157	88	24
	%	100	11·90	84·01	4·09	—	58·37	32·71	8·92
1894	"	258	28	214	14	2	161	82	15
	%	100	10·85	82·95	5·43	0·77	62·40	31·78	5·82
1895	"	272	31	221	19	1	148	103	21
	%	100	11·39	81·25	6·99	0·36	54·42	37·86	7·72
1896	"	251	12	237	2	—	156	73	22
	%	100	4·78	94·42	0·80	—	62·15	29·08	8·77
1897	"	181	13	157	11	—	108	55	18
	%	100	7·18	86·74	6·08	—	59·67	30·39	9·94
1898	"	189	19	163	7	—	114	59	16
	%	100	10·05	86·24	3·31	—	60·32	31·22	8·46
1899	"	199	27	170	2	—	94	76	29
	%	100	13·57	85·43	1	—	27·24	38·19	14·57
1900	"	217	19	182	16	—	108	82	27
	%	100	8·71	83·87	7·37	—	49·76	37·78	12·43
1901	"	197	15	172	10	—	98	77	22
	%	100	7·61	87·31	5·08	—	49·75	39·08	11·17
1902	"	183	13	161	9	—	103	65	15
	%	100	7·10	87·98	4·92	—	56·28	35·52	8·20
1903	"	165	8	153	4	—	97	63	5
	%	100	4·84	92·74	4·42	—	58·80	38·19	3·01
1904*	"	146	10	126	9	—	82	57	7
	%	100	6·84	86·30	6·16	—	56·16	39·04	4·80

* A haladók osztályában évenként előadattak még: a hazai föld-leírás, történet, gazdaságtan s a természetrajz elemei.

Megemlítjük, hogy a kísérleti magánelzárás alatt levő letartóztatottak, a munka nélküli kísérleti magánelzárás befejezése után osztatnak be az iskolai csoportokba.

Az intézetekben a letartóztatottak számára megfelelő könyvtárak is léteznek s a könyvek rendszeren vasárnaponként osztatnak ki olvasásra. A illavai fegyencz-könyvtár az 1904-ik évben 5634 kötetben 716 művet tartalmazott, a melyekből 423 fegyencz vett ki könyvet olvasásra. A vácz-i fegyencz-könyvtár 1904-ben 585, a budapesti kir. orsz. gyűjtő-fogház könyvtára pedig 461 művet tartalmazott.

A kir. bírósági fogházakban ugyancsak léteznek rab-könyvtárak, a melyek közt különösen nagy a budapesti kir. törvényszéki fogház könyvtára. (1904-ik évi leltári értéke: 6491 korona.)

Említésre méltó, hogy a budapesti Szent István-Társulat saját kiadványaiból, a letartóztatási intézetek könyvtárait évenként gyarapítani szokta.

Fegyelem.

A kir. orsz. fegyintézetekben letartóztatottak irányában alkalmazható fegyelmi fenytékek tárgyában a mellékletben közölt fegyházrendtartásnak 75—83. §-ai részletesen intézkednek.

Ugyanazok a szabályok, a börtönbüntetésre ítélt rabok irányában, a következő eltérésekkel alkalmaztatnak:

A rabok kihágásai ellen az igazgató által alkalmazható fegyelmi fenytékek a következők:

1. megintés,
2. dorgálás,
3. a kedvezmények elvonása,
4. a munkajutalom leszállítása vagy teljes megvonása,
5. a sétaidő leszállítása,
6. egyszerű és szigorított magánelzárás,
7. lábbilincs és karperecz,
8. kurtavas,
9. kényszeröltöny és lelánczolás.

A naponkénti két órai sétaidő, harmadnaponkénti félbeszakítással, félévi tartamra egy órára szállítható le.

A magánelzárás két óra terjedhet és súlyosítható:

a) két hétig az élelemben való megszorítással, a mi az étlap szerinti kenyér- és ételilletmény egyharmadának elvonásából áll:

b) az ágyneműnek egy hóig tartó elvételével, azonban téli hónapokban a pokrócz meghagyandó;

c) két héten át munkaelvonással;

d) hetenkint két egymástól elválasztott napon, vagy egymást követő tíz napon, zárka-elsötétítéssel (sötétfogság).

A lábbilincs határozatlan időig, a karperecz pedig két hétig alkalmazható; mindkettőnek csak a biztonság veszélyeztetése esetében és ellenszegülésnél vagy fenyegetődzésnél van helye.

A kurtavas, naponkint négy órai tartam mellett, egy hétig tarthat, s a láb- és kézfejek összebilincseléséből áll; éjjel nem alkalmazható.

A fegyelmi fenyték hátrányos következményei — a rabok irányában — kilencz hónap alatt szűnnek meg.

A fogházakban letartóztatottnál alkalmazható fegyelmi fenytékek tárgyában az 1881. évi 34.560. sz. a. kelt I. M. rendelet a következőkép intézkedik:

A fogházbüntetésre ítélték irányában a következő fegyelmi fenytékek alkalmazhatók, u. m.:

1. megintés,
2. dorgálás,
3. a kedvezmények elvonása,
4. a munkajutalom leszállítása vagy teljes megvonása,
5. a sétaidő leszállítása,
6. egyszerű és szigorított magánelzárás,
7. lábbilincs vagy karperecz.

Ezen fegyelmi fenytékek végrehajtásának módjára nézve irányadásul a következő utasítás adatik:

A megintés atyai hangon történik és a fegyelmi jegyzőkönyvbe fel nem vétetik; a dorgálás ellenben és a többi fe-

gyelmi fenyítékek a szigor jellegével birnak és az e célra tartandó külön fegyelmi jegyzőkönyvbe pontosan beiratnak.

A kedvezmények elvonása nemcsak a tulajdonképeni kedvezmények megszorítására, hanem ezeknek teljes eltiltására is, valamint a levélírás és látogatás elfogadásának korlátozására kiterjedhet.

A munkajutalom leszállítása fokozatosan a magasabb munkajutalomosztályból az alsóbbba történik, annak teljes megvonása csak a legalsó munkajutalom-osztályban levő foglyot érheti. Ez a kihágás nagyságához képest hosszabb vagy rövidebb időre, de legfőlebb hat hónapra terjedhet.

A naponkénti két órai sétaidő minden másodnap s négy havi időtartamon át egy órára szállítható le.

A magánelzárás hat hétre terjedhet és súlyosítható;

a) munkaelvonással egy héten át;

b) az ágyneműek három hétre való elvételével, azonban téli hónapokban a pokrócz meghagyandó;

c) zárka elsötétítéssel (sötét fogság), mely hat egymást követő napnál tovább nem tarthat.

Fegyelmi magánelzárás alatt a fogoly ima-, esetleg iskolai könyvön kívül egyéb olvasmányt nem kaphat.

A lábbilincs vagy karperecz alkalmazásának csak a biztonság veszélyeztetése esetében s ellenszegülésnél vagy fenyegetődzésnél van helye s azonnal leveendő, a mint a biztonság helyreállt vagy a fogoly lecsillapult.

A fogházban bilincs az előzetesen letartóztatottra csak a kir. ügyésznek, a járásbiróságnak vagy a vizsgálóbírónak, a vizsgálati fogolyra pedig csak a vizsgálóbírónak rendeletéből és csak akkor tehető, ha erőszakos vagy rakoncátlan magaviseletet tanúsított, ha öngyilkosságot kísérelt meg, vagy ha a szökés szándékát árulta el.

Ha ez okok valamelyikéből haladéktalan intézkedés szükséges, a fogház őrszemélyzetének bármely tagja alkalmazhat bilincset, köteles azonban ezt a fogház főnökének, illetőleg a vizsgálóbírónak azonnal bejelenteni. Az utóbbiak tartoznak a megfelelő intézkedést nyomban megtenni.

A főtárgyaláson a vádlott bilincs nélkül jelenik meg. (Büntető Perrendtartás 156. §. 301. második bek.)

A jogerősen elítélteknél a fegyelmi fenyítékek közül: a megintés, dorgálás, az alsóbb munkadíjosztályba való leszállítás egy havi tartamra, az egyszerű fogságnak legfőlebb két heti tartamra való kiszabása és sürgős esetekben a vasra-
verésnek elrendelése, a fogházfelügyelő tiszt fegyelmi hatáskörébe utaltathatik. Az ezeknél súlyosbb fegyelmi fenyítékek kiszabása a kir. ügyésznek hatáskörébe tartozik.

A fegyelmi fenyíték kiszabása és végrehajtása ellen a letartóztatottnak rendes föllebezési joga nincsen. Ha azonban a miatt a fenyített magát méltatlanul bántva érzene: szabadságában áll panaszát, ha a fenyítéket a fogházfelügyelő szabta ki, a kir. ügyész, s illetőleg, ha a kir. ügyész által fenyített, annak idején a kir. főügyész előtt előadni, — a nélkül azonban, hogy netalán abbeli kijelentése által: miszerint a fenyíték kiszabása miatt panaszt fog emelni, a fenyítés végrehajtása halasztást szenvedhetne.

Ha a fogoly vagy rab letartóztatásának végső napjaiban, vagy éppen utolsó napján követne el valamely vétséget, úgy hogy a reá rótt fegyelmi fenyítés rajta már végrehajtható nem volna: akkor az ily letartóztatott, megfenyítés végett, a rendes bíróságnak adandó át.

Azon fegyelmi fenyítő hatalommal felruházott hivatalos közegnek, a ki a fenyítéket kiszabta, az is hatáskörében áll, hogy ugyanazon fenyítéket egészen vagy részben elengedje vagy enyhítse, ha a vétkes valódi megbánást tanúsít, s ha nem lehet attól tartani, hogy a fenyíték elengedése vagy enyhítése miatt a házi rend és fegyelem hátrányt szenvedend.

Valamint a fogházfelügyelő által gyakorolt fegyelmi hatalmat a kir. ügyésznek, úgy a kir. ügyész által gyakorolt fegyelmi hatalmat a kir. főügyésznek áll tisztében szabályszerűleg ellenőrizni s a netalán tapasztalt fogyatkozásokat s esetleg visszaéléseket hathatósan orvosolni.

Rendkívüli esetekben, midőn a fogház vagy börtön biztonsága és nyugalma nagy mérvben veszélyeztetve látszik

lenni, nevezetesen zendüléskor, midőn t. i. több fogoly vagy rab a házi rend elleni ellenszegülésre, az engedelmesség megtagadására, vagy valamely más tiltott cselekvény kivételére szövetkezve fellázad: köteles a fogházfelügyelő ezt azonnal a kir. ügyésznek vagy helyettesének feljelenteni, s addig is a zendülés elnyomására szolgáló és szükséges intézkedést megtenni, s ha más eszközökkel a lázadók megfékezhetők nem volnának, a fogház és börtön őrizetére rendelt őrséget vagy a legközelebb állomásozó katonai erőt (honvédséget) is tetteles közbelépésre felszólítani. Az ily esetről azonban a kir. főügyésznek s ez által a kir. igazságügyminiszteriumnak azonnal jelentés teendő. (Az 1874-ik évi 696. szám alatt kiadott fogházrendtartás III. R. 231—236. §-ai.)

A letartóztatottak fegyelmi statisztikájából a mellékletben közlünk adatokat.

Feltételes szabadonbocsátás.

Említettük, hogy progressiv büntetési rendszerünk szerint az elítéltek átlag a büntetési idő első harmadrésében magán elzárásban tartatnak, a melynek letelte után, nappalra közös elzárásba helyeztetnek közös munkatermekben való dolgoztatással, de éjjelre ismét elkülöníttetnek; a büntetési idő két harmadának kitöltése után pedig «közvetítő intézetbe» helyezhetők át; végre a büntetés háromnegyed részének kitöltése után feltételes szabadságra bocsáthatók.

E rendszernek megfelelőleg tehát, csak azokat a letartóztatottakat kellene feltételes szabadon bocsátani, a kik előzetesen közvetítő intézetben voltak. Ámde míg a progressiv büntetési rendszert elfogadott államok nagyobb része a közvetítő intézmény megvalósítását büntető rendszeréből teljesen elhagyta, addig a magyar büntetőtörvénykönyv — a mint már ugyancsak ismertettük — kiterjeszti a feltételes szabadonbocsátás kedvezményét azokra is, a kik előzetes közvetítő intézeti letartóztatásban nem voltak.

Alább közöljük a feltételes szabadonbocsátás főszabályait, valamint a Mellékletben ismertetjük az 1904. évben feltétele-

sen szabadonbocsátottak viszonyaira vonatkozó adatokat s e helyütt általánosságban megemlíthetjük, hogy a feltételes szabadonbocsátási intézmény a letartóztatottakra erkölcsi tekintetben jó befolyást gyakorol s az intézmény körül tett eddigi tapasztalataink kedvezők.

**Az 1880. szeptember 9-én 2106. sz. a. kelt IME. rendelet
VII. melléklete.**

Utasítás a büntetőtörvénykönyv 43. §-a értelmében megalakítandó «felügyelő bizottságok» feladata és eljárása tárgyában.

1. Míg az 1876: VI. t.-cz. 37-ik §-a a közigazgatási bizottságok kebeléből megalakult börtönvizsgáló küldöttségek feladatául azt tűzi ki, hogy a börtönök és fogházak állapotát általánosságban, vagyis oly célból vizsgálják meg, ha vajjon megvannak-e azokban mindazon kellékek, a melyek a szabadságvesztés-büntetések czélszerű végrehajtásához megkívánatnak: addig az 1878: V. t.-cz. 42., 46. és 48. §-ai világosan utalnak a «felügyelő bizottságok» abbeli feladatára, hogy ezek, eltekintve a most említett általános kellékek vizsgálatáról, a büntető rendszer erkölcsi hatását a letartóztatott egyes egyéneken figyeljék meg s az igazságügyminiszteriumhoz fölterjesztendő javaslatok alakjában jelöljék ki azon egyéneket, kiknél az irányukban alkalmazott büntetés üdvös hatását oly mérvben látják kifejlődve, hogy ez által a törvényes kedvezményekre, u. m. a közvetítő vagy javító intézetbe való szállításra, esetleg feltételes szabadonbocsátásra érdemeseknek tartathatnak.

2. «Felügyelő bizottság» minden kir. törvényszék székhelyén alakul.

Ennek tagjai:

a) a kir. törvényszék elnöke, — akadályoztatás esetén pedig annak helyettese,

b) a kir. ügyészség főnöke vagy annak helyettese (alügyész),

c) minden egyes letartóztatási helyre nézve az annak közvetlen igazgatásával megbízott tisztviselő (fegyintézeti vagy ker. börtön-igazgató),

d) az országos fegyintézeteknél, kerületi börtönöknél s utóbb a közvetítő és javító intézeteknél állandóan alkalmazott lelkészek,

e) az előbbi pontban említett letartóztatási intézetekben ugyancsak állandóan alkalmazott tanítók.

Mind a lelkészek, mind pedig a tanítók csak azon ügyekben járhatnak el mint bizottsági tagok, a mely ügyek az általuk lelki gondozásban vagy rendes tanításban részesített egyénekre vonatkoznak; — végre

f) az illető törvényhatóság közigazgatási bizottsága által saját kebeléből választott két tag.

Ha ugyanazon letartóztatási helyen két közigazgatási bizottság (megyei és városi) gyakorolja a vizsgálatot, a felügyelő bizottságba mindegyik közigazgatási bizottság egy-egy tagot választ.

3. A felügyelő bizottság elnöke — ki ezen bizottság megalakítását is eszközli, — mindenkor a törvényszéki elnök, vagy ennek helyettese.

Ugyanő gondoskodik a bizottság számára jegyzőről is, kit a vezetése alatt álló kir. törvényszék fogalmazási vagy kezelési személyzetéből esetről-esetre alkalmaz, de az igazgatóval egyetértőleg azon letartóztatási hely hivatalnokai közül is alkalmazhat, a melynek helyiségeiben a bizottság működik.

4. A felügyelő bizottság havonként legalább egyszer és pedig minden hó első felében, az elnök által kijelölt helyen és napon tartja üléseit. Szükség esetén az elnök rendkívüli ülésekre is egybehívhatja a bizottság tagjait.

5. Azon felügyelő bizottságok, melyek hatósági területén a törvényszéki fogházon kívül még más letartóztatási hely, névszerint: országos fegyintézet, kerületi börtön, államfogház, közvetítő vagy javító intézet is van, a törvényszéki székhelyen tartandó rendes havi ülésen felül minden második hónapban a most említett letartóztatási helyeken is megjelennek.

6. A felügyelő bizottság csak a tanácskozása helyén letartóztatottak ügyével foglalkozhatik.

Kivételnek e tekintetben csak a járási fogházakban letartóztatottakra nézve van helye (l. a 12. §-t).

7. Azon kérelmeket, illetőleg javaslatokat, melyek tárgyalását az 1878 : V. t.-cz. 42., 46. és 48. §-ai a felügyelő bizottság hatáskörébe utalják, az illető letartóztatási hely felügyelője (igazgató, kir. ügyész) az egybegyűlt bizottsági tagoknak az illető letartóztatottra vonatkozó bírósági ítéletekkel, értesítő jegyzékkel és fegyelmi könyvkivonattal együtt bemutatja s előadásához indokolt szavazatát kapcsolja. Ezt a többi tagok rövid tanácskozása és szavazata követi.

Minthogy a felügyelő bizottságnak az elébe terjesztett ügyre vonatkozó nyilatkozata csakis pártoló vagy tagadólagos lehet: ennél fogva nézeteltérés esetén mindkét vélemény az indítványozók részéről indokolandó.

8. A bizottság megállapodása az elnök által a szavazatok többsége alapján mondatik ki. Ott, hol a szavazók száma páros, a szavazatok megoszlásának esetén azon vélemény, melyhez az elnök járult, válik határozattá.

9. A felügyelő bizottság minden elébe terjesztett és hatáskörébe tartozó ügyben még azon ülés folyamán, melyben az ügy bejelentetett, tartozik érdemleges határozatot hozni, illetőleg javaslatát az igazságügyminiszteriumnak megtenni.

10. A bizottság megállapodásai jegyzőkönyvbe vétetnek s ez a jelen volt tagok aláírásával ellátva s a 7-ik §-ban említett okiratokkal felszerelve, a letartóztatási hely felügyelője (igazgató, kir. ügyész) által legfőlebb három nap alatt az igazságügyminiszteriumhoz fölterjesztendő. Ugyanaz a miniszterium határozatát haladéktalanul foganatosítja s erről a felügyelő bizottságnak a legközelebbi ülés alkalmával jelentést tesz.

11. Ha a felügyelő bizottság szükségesnek tartja, tanácskozás alkalmával a fogházfelügyelőt is meghallgathatja.

12. A járási fogházakban letartóztatott egyénektől származó s a felügyelő bizottság elé tartozó kérelmek, vagy ezekre

vonatkozó javaslatok a járásbíró által esetről-esetre a kellő okiratokkal felszerelve, véleményes nyilatkozat kíséretében és pedig haladék nélkül a kir. ügyésszel közlendők, ki azokat a felügyelő bizottság legközelebbi ülésében a fent előadott módon bemutatni tartozik.

**Az 1880. augusztus 9-én 2106. sz. a. kelt IME. rendelet
VIII. melléklete.**

Utasítás a büntettek vagy vétségek miatt szabadságvesztés-büntetésre jogerejűleg elítéltek föltételes szabadságra bocsátása tárgyában.

1. Minden büntett vagy vétség miatt szabadságvesztés-büntetésre jogerejűleg elítélt egyén — a mennyiben az 1878 : V. t.-cz. 49. §-ban foglaltak alá nem esnék, — az ugyanezen törvényczikk 48-ik §-ában meghatározott körülmények között föltételes szabadságra bocsátását kérelmezheti.

Föltételes szabadságra bocsátás iránt sem hivatalból, sem másnak, mint a letartóztatottnak, kérelmére tárgyalás nem indítható.

2. A föltételes szabadságra bocsátás iránti kérelem a letartóztatási hely felügyelője (igazgató, kir. ügyész, kir. járásbíró) előtt szóbelileg adatik elő, s az a büntetés harmadik negyedrészenek lefolyását egy hóval megelőző időponttól kezdve mindenkor elfogadandó.

Előbb, vagy valamely fegyelmi kihágás után egy évnél korábban, vagy az 1878 : V. t.-cz. 49-ik §-a alá eső elítéltek részéről előadott ily kérelem hivatalból visszautasítandó.

3. Az előző pontban meghatározott időben és a büntető-törvénykönyv értelme szerint jogosan előadott, vagy a 8-ik pont értelmében ismételt kérelemről mindenkor az I. minta szerint pontosan kitöltendő jegyzőkönyv veendő fel.

I. minta.

szám

(1-ső oldal.)

18

Jegyzőkönyv,

fölvétetett a kir.

18

Önkéntes jelentkezés folytán elővezettetik _____ törzs-
könyvi számu _____ ki az 1878. évi V. t.-cz. _____-ik
§-ában körülírt _____ büntett
_____ ^{ből} _{ből} álló szabadságvesztés-büntetésre lett a _____
_____ kir. _____ által 18 _____ sz. alatt jog-
erejűleg ítélve, a melyből mai napig már _____ évet _____
_____ hónapot és _____ napot töltött ki, s a melynek utolsó
negyedrésze 18 _____ ^{veszi} _{vette} kezdetét.

Azon kérelmet adja elő, hogy a fennebb idézett törvény-
czikk 48-ik §-a alapján föltételes szabadságra bocsáttassék,
együttal kötelezvén magát, hogy büntetésének hátralevő ideje
alatt állandóan _____ megyebeli _____ ^{városban} _{községben} fog
tartózkodni.

K. m. f.

Fölvette :

Folyamodó :

_____ ágnál _____ eredménynyel és
szorgalommal dolgozik.

A hit- és erkölcsstani oktatásokat _____ eredménynyel
hallgatta.

A fönnebbi kérelem iránt véleményem :

Az iskolában _____ eredményt tanusított.

_____ ellenőr,

_____ gondnok,

_____ lelkész,

_____ tanító.

Folyamodó egészségi állapota ez idő szerint : _____

_____ orvos.

(2-ik oldal.)

A letartóztatási hely felügyelőjének indokolt véleménye :

A felügyelő bizottság által _____ r8 _____

_____ tartott ülésben határozatilag kimondott vélemény :

elnök.

4. Ezen jegyzőkönyv, esetleg az ellenőrnek, gondnoknak, lelkésznek és tanítónak «pártoló» vagy «elutasító», szóval sajátkezüleg beiktatott véleményével ellátva, valamint a kérelmezőre vonatkozó ítéletek hiteles másolataival, az értesítő-jegyzékkel és a fegyelmi könyv kivonatával fölszerelve, a letartóztatási hely felügyelője által, indokolt egyéni vélemény kíséretében, tárgyalás végett a felügyelő bizottság legközelebbi ülésén előterjesztendő.

A járási fogházakban (eddiggi fiókbörtönökben) letartóztatottak kérelmét az illető járásbíró véleményes nyilatkozat kíséretében esetről-esetre és pedig késedelem nélkül tartozik a kir. ügyésznek beküldeni a felügyelő bizottságnál leendő bemutatás végett.

5. A felügyelő bizottság a kérelmet még ugyanazon ülésen tanácskozás tárgyává tenni, véleményes javaslatát — kizárólagos tekintettel a kérelmező személyes viszonyaira s a letartóztatás alatt tanúsított viseletére — halasztás nélkül kimondani és ezt rövid indokolással még az ülés tartama alatt a kérelmi jegyzőkönyvbe iktattatni tartozik. A bűnösség fokának vagy a birói büntetés mértékének, ugyancsak az elítélre vagyoni viszonyaiból háramló előnyöknek vagy hátrányoknak mérlegelése nem képezheti a javaslat alapját.

6. A letartóztatási hely felügyelője (igazgató, esetleg kir. ügyész) az előbbi pont értelmében kiegészített kérelmi jegyző-

könyvet, a hozzacsatolt iratokkal együtt, a tanácskozmányt követő három nap alatt az igazságügyi miniszteriumhoz fölterjeszteni köteles.

7. Az igazságügyi miniszterium a föltételes szabadságra bocsátás iránt hozott határozatát foganatosítás végett az igazgatóval (kir. ügyésszel, kir. járásbíróval) közli, a ki annak tartalmáról — tudomás végett — a felügyelő bizottság legközelebbi ülésén jelentést tesz.

A járásbíró e jelentést írásbeli uton teszi meg.

8. Ha a föltételes szabadságra bocsátás iránti kérelem az igazságügyi miniszterium részéről «egyelőre» elutasító elintéztést nyert: akkor e kérelem a büntetés hétnyolczad részének, illetőleg az életfogytiglani fegyházra ítélték által újabb két évnek elteltével még egyszer ismételhető; ezen második kérelmi jegyzőkönyv csak azon esetben mutatandó be a felügyelő bizottságnak, ha ez az első tárgyalás alkalmával elutasító véleményt adott volna, ellenkező esetben pedig — az első kérelmi jegyzőkönyvvel és ennek mellékleteivel fölszerelve — közvetlenül az igazságügyi miniszteriumhoz terjesztendő föl.

Az egyszerűen vagy már kétizben elutasított ily kérelem ismételt fölvételére csakis az igazságügyi miniszteriumnak a letartóztatási hely megvizsgálására időszakonként kiküldött biztosa (törvényszéki fogházakban a királyi főügyész) jogosított.

9. Ha valamely letartóztatott egyén föltételes szabadságra bocsátása iránt előadott kérelmének tárgyalása idején büntettet, vétséget vagy fegyelmi kihágást követne el; vagy az erkölcsi s munkabeli hanyatlásnak felötlő jeleit adná; vagy valamely régebben elkövetett oly törvénysértés miatt ellene újabb birói eljárás tétetnék folyamatba, mely a törvény értelmében szabadságvesztéssel büntetendő; végre, ha katonai szökevénynek bizonyulna be: akkor az igazságügyi miniszteriumnak rá nézve kedvező határozata vele nem közlendő, hanem — a végrehajtás fölfüggesztése mellett — további intézkedés végett fölterjesztés teendő.

10. A föltételes szabadságra bocsátást engedélyező miniszteri rendelet száma és kelte, a szabadság kezdő napja s tartama, az állandó tartózkodásra kitűzött hely, a szabadságoltnak ottani jelentkezéséről, valamint a magaviseletéről vagy netaláni haláláról időközben beérkező hatósági bizonylatok száma, kelte s kivonata, esetleg a szabadságolást visszavonó miniszteri rendelet száma, kelte és az ennek alapján megváltozott végleges szabadulási időpont: az illető egyén törzskönyvi lapján mindenkor kellőleg följegyzendő.

Ezenkívül a föltételes szabadságra bocsátottakról minden letartóztatási helyen a II. mintának megfelelő nyilvántartási könyv, a 2-ik pont záradéka értelmében hivatalból visszautasított kérelmekről pedig a III. minta szerint külön jegyzék vezetendő és ezen utóbbi negyedévenként a felügyelő bizottságnak is bemutatandó.

II. minta.

Föltételes szabadságra bocsátottak nyilvántartása.

Rovatai:

1. Sorszám.
2. A föltételes szabadságra bocsátott
 - a) törzskönyvi száma,
 - b) neve.
3. A föltételes szabadságot engedélyező igazságügyminiszteri rendelet száma és kelte.
4. Az iktatói jegyzőkönyv idevonatkozó számai.
5. A föltételes szabadságra bocsátás napja.
6. Az engedélyezett szabadság tartama.
7. Az állandó tartózkodásra kijelölt vagy netalán közhatóságilag engedélyezett újabb tartózkodási hely.
8. A megérkezésről, vagy kimaradásról nyert értesítés száma és kelte.
9. A szabadságolt erkölcsi viseletéről beérkezett értesítések rövid kivonata.

- 10. A föltételes szabadság kifogástalan kitöltésének napja.
- 11. Változások és az ezekre vonatkozó hivatalos iratok rövid kivonata.
- 12. Jegyzetek.

III. minta.

Hivatalból visszautasított föltételes szabadságra bocsátás iránti kérelmek jegyzéke.

Sorszám	A kérelmező		A kérelem napja	A visszautasítás oka
	törzskönyvi száma	n e v e		

11. A föltételesen szabadságoltak letartóztatásuk helyéről a IV. minta szerint kiállítandó igazolványnyal bocsáttatnak el.

Minthogy ezen igazolványnak elvesztése már magában véve a szabadságoltaknak újabbi letartóztatását idézhetné elő: azért az illető elbocsátás előtt — behatóan figyelmeztendő arra nézve, hogy igazolványát gondosan megőrizni és a községi előljárónak, ker. csendbiztosnak, szolgabirónak, rendőrkapitánynak, kir. ügyésznek, vagy ezek megbizottainak kíváratára előmutatni köteles; továbbá: hogy az igazolványban előirt utat megszakítás nélkül folytatni, s megérkezéskor a tartózkodására kijelölt hely előljáróságánál (vagy az illető kapitányi hivatalnál) haladéktalanul jelentkezni; és magát ennek felügyelete alá helyezni tartozik. Értésére adandó: hogy az igazolványban kijelölt tartózkodási helyet, előleges hatósági engedély nélkül, semmi szin alatt el nem hagyhatja; hogy idézésre az előljáróság (kapitányi hivatal) előtt mindenkor és haladéktalanul megjelenni, a rendetlen vagy henye

életmódtól szigoruan óvakodni köteles, mivel ezekkel ellenkező mulasztásai és magatartása a szabadság visszavonását fogná eredményezni. Végre hosszabb szabadság esetében figyelmeztetendő: hogy az igazolványban félévi időközönként kitűzött napokon a községi előljárónál (vagy városi kapitánynál) személyesen megjelenni s eddigi viseletéről szólandó bizonyítvány kiállítását és annak előbbi letartóztatási helye felügyelőjéhez hivatalból leendő megküldését kérelmezni, szabadságának kifogástalan lefolyása után pedig, illetőleg az életfogytiglanifegyházra ítélt négy évelteltével, igazolványát hasonló czélból ugyanott bemutatni tartozik, melyek pontos teljesítése által magát a netaláni zaklatásoktól is megmentheti.

IV. minta.

SZ.

18.....

törzskönyvi sz.

Igazolvány.

(Feltételes szabadságra bocsátásról.)

Hivatalosan bizonyítom, hogy ezen igazolvány tulajdonosa....., kinek

Személyes viszonyai:

szülőhelye:	családi állapota:
illetőség helye:	nyelvismeretei:
vallása:	tanulmánya:
életkora:	állandó foglalkozása:

Személy-leírása:

magassága:	centiméter,	testalkata:
arcza:		arcszíné:
haja:		homloka:
szemöldöke:		szeme:
orra:		bajusza:
szája:		fogai:
álla:		szakálla:
különös ismertető jelei:		

ki a kir.¹⁸
 a kir. ítélőtábla¹⁸ , illetőleg a kir.
 Curia mint legfőbb ítélőszék¹⁸ , számu ítéletével befeje-
 zett bűnügyben rá jogérvényesen kimért s
ből álló szabadságvesztés-büntetését eddig
 a felügyeletem alatt levő kir.^{ban}
 töltötte, — büntetésének évet, hónapot és
napot tevő még hátralevő tartamára, az 1878: V. t.-cz.
 48-ik §-a alapján, a nagyméltóságu kir. igazságügyi minisz-
 teriumnak 18.....sz. a. kelt rendelete követ-
 keztében, föltételes szabadságra bocsáttatott.

Minthogy nevezett részére ezen, 18.....ig
 terjedő, föltételes szabadság idejére állandó tartózkodási helyül
megyebeli^{város}
község
 jelöltetett ki: utasíttatik, hogy rendeltetési helyére
átutazzék,
 útjanap alatt megteendő; mellőzhetetlen
 akadály esetében a kijelölt útról való eltérésre szükséges
 engedély, vagy az utazási határidő meghosszabbítása, az útba
 eső községi előljáróságok-, szolgabírói vagy kapitányi hiva-
 taloknál kérelmezendő; az adott engedély ezen igazolvány
 hátlapján följegyzendő.

Fennevezett megérkezése után azonnal a
előtt jelentkezni s magát annak fel-
 ügyelete alá helyezni tartozik.

A kijelölt^{várost}
^{községet} bármily rövid időre is csak az előljáró-
 ság tudtával és előleges beleegyezésével hagyhatja el, más
 tartózkodási helylyel pedig csakis előleges engedély alapján
 válthatja fel, melyet városokban a kapitányi hivatal, más he-
 lyeken pedig a járási szolgabíró ad meg s a jelen igazolvány
 hátlapjára följegyez; az újabb tartózkodási hely előljáróságá-
 nál is azonnal jelentkezni köteles.

18.....napján,
 18.....«
 18.....«
 18.....«

az.....előtt személyesen megjeleni s eddigi viseletéről bizonyítvány kiállítását és ennek az alulírt kir.....hivatalhoz leendő megküldését kérelmezni,

idézésre az előjáróság előtt máskor is és haladéktalanul jelentkezni,

hatósági főlhívásra hollétét pontosan igazolni,

igazolványát gondosan megőrizni és a községi előjárónak, ker. csendbiztosnak, szolgabírónak, rendőrkapitánynak, k. ügyésznek, vagy ezek megbizottainak kívánatára előmutatni,

rendetlen vagy henye életmódtól, kicsapongásoktól s rossz társaságtól szigoruan óvakodni tartozik, mivel e szabályok bármelyikének megszegése azonnali letartóztatását fogná maga után vonni.

18.....mint a föltételes szabadságnak és a birói büntetésnek utolsó napján ezen igazolvány, alulírt hivatalhoz leendő visszaküldés végett, az előjáróságnak elismervény mellett adandó át.

Kir.....

18.....

Láttamozások; a tartózkodási hely netaláni megváltoztatására vonatkozó hatósági engedély s a föltételes szabadságra bocsátott egyén felügyeletével megbizott hatóság jegyzetei:

12. A föltételes szabadságra bocsátásról a letartóztatási hely felügyelője által azon kir. ügyészség és községi előljáróság (vagy kapitányi hivatal) is értesítendő, a melynek területéhez tartozik, illetőleg melynek rendőri felügyelete alatt áll az elbocsátott részére állandó tartózkodás végett kijelölt község; az utóbbtól a szabadságolt megérkezéséről vagy elmaradásáról haladéktalan értesítés, valamint annak későbbi viseletéről a meghatározott időszakonként kiállítandó bizonyítványok mulhatlan megküldése, végre a tartózkodási helynek megváltoztatása iránt netalán adandó engedély tudomás végetti közlése kívántatik. (A szabadon bocsátásról az illetékes csendőrkerületi parancsnokság is értesítendő. 21.578/1898. I. M. rendelet.)

Értesítések mintái.

I.*

.....sz.

18.....

Tek. kir......

Tudomás végett értesítem, hogy 18.....sz.
alatt kelt ítélete alapján ezen kir.....
.....^{ban} letartóztatva volt.....
.....^{ben} a kir. igazságügyi miniszteriumnak 18.....
.....sz. alatt kelt rendeletében nyert
fölhatalmazás alapján, az 1878: V. t.-cz. 48. §-a értelmében,
innen a mai napon 18.....-ig terjedő
időre,.....^{város} területére,
.....^{község} föltételes szabadságra bocsáttatott.

Kir......

.....18.....

* Ezen értesítés azon kir. bírósághoz intézendő, a mely a föltételes szabadságolt egyén bűnügyében elsőfokulag eljár.

II.*

_____sz.

18_____

Tek. kir. ügyészségnek

Ezen _____ban
_____ben letartóztatva volt s a
kir. igazságügyi miniszteriumnak 18_____sz.
alatt kelt rendelete következtében, az 1878 : V. t.-cz. 48. §-a
értelmében, föltételes szabadságra bocsátott s állandó tartózkodás végett a tek. kir. ügyészség területére _____
_____városba
_____községbe utasított _____
_____értesítő jegyzékét tudomás végett megküldöm.

Kir. _____

_____18_____

III.**

_____sz.

18_____

T. _____

Az 1878 : V. t.-cz. 48. §-a alapján s 18_____sz.
_____sz. alatt kelt kir. igazságügyminiszteri rendelet következtében, 18_____ig terjedő időre,
_____megyebeli _____városban
_____községben leendő állandó tartózkodás kötelezettsége mellett, föltételes szabadságra bocsátott _____értesítő jegyzékét % alatt tudomás végett oly kérelemmel küldöm át,

* Ezen értesítés azon kir. ügyészséghez intézendő, melynek területén a föltételes szabadság ideje eltöltendő.

** Ezen értesítés ama község (város) előljáráshoz intézendő, mely a föltételes szabadságot egyén tartózkodási helyül kijelöltetett.

hog az illető megérkeztéről (esetleg kimaradásáról) ezen
hivatalt.....hó.....-ik
 napjáig mulhatlan értesíteni, nevezettet pedig az 18.....
sz. a. kelt belügyminiszteri rendelet
 értelmében figyelemmel kísérni, s 18.....
mely napokon ő czímnél önként is jelentkezni tar-
 tozik, magaviseletéről ide értesítést adni, a föltételes szabad-
 ság lejárta után pedig a szabadságolási igazolványt bevonni
 s ide visszaküldeni sziveskedjék.

Kir.....

.....18.....

13. A föltételesen szabadságoltnak elbocsátása körül egye-
 bekben — ruháit, netaláni értékeit s munkakeresményét
 illetőleg — ugyanazon eljárás követendő, mint ez a végleg
 szabadulók irányában követtetik.

14. A föltételes szabadságra bocsátott egyén összes ma-
 gánjogainak gyakorlásába lép; védkötelezettségét is teljesít-
 heti; általában csak annyiban tekintendő rabnak (fegyenc-
 nek vagy fogolynak), hogy tőle a szabadság törvényes indok-
 ból egyszerűen visszavonható.

15. Ha valamely föltételesen szabadságolt egyén meg-
 rovást érdemlő viselete által magát a törvény eme kedvez-
 ményére érdemetlennek tanúsítja: erről a kir. ügyész vagy
 közigazgatási hatóságok — esetleg az 1878: V. t.-cz. 51. §-ában
 foglalt fölhatalmazás igénybevételével — további intézkedés
 végett az igazságügyi miniszteriumhoz haladéktalanul jelen-
 tést tenni tartoznak.

16. Valamely régebbi, vagy épen a föltételes szabadság
 tartama alatt netalán elkövetett törvényszegésre kimért és a
 szabadságolással félbeszakított szabadságvesztés-büntetések
 közül előbb mindig a súlyosabb foganatosítandó.

17. A m. kir. honvéd-hadbíróságok által elítélt és sza-

badságvesztés-büntetésük kiállása végett az igazságügyi miniszterium főfelügyelete alatt álló valamely ker. börtönbe vagy orsz. fegyintézetbe szállított honvédfoglyokra a jelen szabályrendelet intézkedései nem alkalmazhatók.

1891. július 12-én 17.745. sz. a. kelt DM. rendelet

a feltételes szabadságra bocsátások tárgyában tett felterjesztéseknél tapasztalt eltérések megszüntetése tárgyában.

A feltételes szabadságra bocsátást tárgyzó eljárás folyamán észlelt eltérések megszüntetése céljából a következőket rendelem:

1. A feltételes szabadságra bocsátásért folyamodó elítéltek előéletének kiderítésére minden egyes esetben kiváló gond fordítandó és a kérelem tárgyában adandó vélemény előterjesztésénél a folyamodók előéletére vonatkozó adatokra tekintettel kell lenni. Különösen ha a vonatkozó ítélet fejezetében vagy a folyamodó értesítő jegyzékében az elítélt büntetett előéletűnek van feltüntetve, kir. Ügyész úr (az Igazgatóság) mindig derítse ki és tüzetesen állapítsa meg, hogy a folyamodó korábban minő büntetendő cselekményért volt elítélve és előző büntetését mikor töltötte ki? Az erre vonatkozó adatok, a mennyiben azok az értesítő jegyzékben nem foglaltatnának, annak megfelelő rovatába pótlólag feljegyzendők.

2. Habár a visszaesőkkel szemben jövőre is szigorú eljárást szándékozom követni, még sem kívánom a B. T. K. 49. §-ának 2. pontját akként értelmezni, hogy azok az elítéltek, a kik a B. T. K. 333., 334., 350., 355., 370., 379., 422., 423., 424. §§-ban meghatározott büntettek vagy vétségek bármelyike miatt már legalább egy ízben megbüntetve voltak és a hivatkozott szakaszokban meghatározott büntettek vagy vétségek valamelyike miatt megállapított újabb szabadságvesztés-büntetésüket töltik: feltételes szabadságra egyáltalán nem volnának bocsáthatók. Nevezetesen, ha az előző büntetés kitöltése és az újabb bűncselekmény elkövetése közt több mint tíz év

telt el: ez esetben az elítélt, ha a törvényben meghatározott egyéb feltételek reá nézve fenforognak, feltételes szabadságra bocsátás végett ajánlható lesz.

Felhivom tehát kir. Ügyész urat (az Igazgatóságot), hogy a B. T. K. 49. §-a 2. pontjának esetében a folyamodó kérelmének felvételét hivatalból csak akkor utasítsa vissza, ha a jelenlegi elítéltetés alapjául szolgáló bűncselekmény a megelőzőleg elkövetett és a B. T. K. fennebb idézett szakaszainak valamelyikébe ütköző büntetért vagy vétségért megállapított büntetés kiálltától számított tíz éven belül követtetett el.

3. Minthogy az elítélt ellen megállapított és behajthatatlan pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés-büntetés a feltételes szabadságra bocsátást engedélyező rendeletem vételétől számítva akkor is végrehajtandó, ha a főbüntetésül megállapított szabadságvesztés-büntetés háromnegyed részének kitöltése után az említett rendelet vételéig annyi idő telt le, a mennyi a pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztés-büntetésnek megfelel: figyelmeztetem kir. Ügyész urat (az Igazgatóságot), hogy ha a feltételes szabadságra bocsátásért folyamodó ellen pénzbüntetés is volna megállapítva, a felterjesztő jelentésben mindig kifejezetten megemlítenőd, hogy e pénzbüntetés lefizettetett, illetőleg behajtatott-e, vagy pedig az azt helyettesítő szabadságvesztés-büntetés lesz végrehajtandó.

Rabsegélyezés.

A rabsegélyezés nemes munkássága hazánkban is régebbi keletű. A budapesti rabsegélyző-egylet 1874 október hónapban kezdte meg fontos működését. Az egylet célja: a letartóztatásból elbocsátott vagyontalan vizsgálati foglyoknak és elítélteknek a polgári életbe való visszatérést megkönnyíteni és őket a jónak ösvényén megtartani.

Az ország azon részeiben, a hol rabsegélyző-egyletek nincsenek, a segélyezést az állam gyakorolja.

Büntetőtörvénykönyvünkbe felvétellett, hogy a pénzbüntetések egy része elbocsátott szegény foglyok tartására fordí-

tandó. (1878: V. törvénycikk 27., 617. §-a, 1887: VIII. t.-cz., 1892: XXVII. t.-cikk.)

A kir. bírósági fogházakban a segélyezést a kir. ügyészek és a kir. járásbírák teljesítik. És pedig fel vannak hatalmazva a nevezett fogházfőnökök, hogy a szegénysorsu szabadulóknak, a következők szemmel tartása és elismervény mellett mérsékelt segélyt adhassanak.

a) Segélyezésben csakis azon teljesen szegénysorsu, a letartóztatás alatt fegyelmi megrovás alá nem esett, állandóan jó viseletet tanúsított foglyok és rabok részesíthetők, — következék be elbocsátásuk akár a büntetés kitöltése következtében, akár pedig a bűnvádi eljárás beszüntetése vagy bírói ítélettel való fölmentés alapján, — kiknek letartóztatása legalább három hóig tartott, s kiknek a fogházban nem volt alkalmuk a szabaduláskor szükségelt utiköltségre és egyéb mellőzhetlen szükségletekre elegendő pénzt keresni; három hónál rövidebb időre letartóztatott foglyok segélyben csak akkor részesíthetők, ha bebizonyulna, hogy előbbi alkalmazásukat s munkájukat a fogság következtében elvesztették.

b) A segélyezés a legolcsóbb közlekedési utijegyből, a legnélkülözhetlenebb ruhákból és három forintnál nem több készpénzből állhat; azonban minden segélyezés összevéve egyénenként 15 frtot, negyedévenként a kir. ügyészeknél 100 frtot, a kir. járásbíráknál 25 frtot meg nem haladhat; ezen kívül: az ugyanazon kir. ügyésznél vagy járásbírónál tényleg befolyt pénzbüntetések tíz százalékát túl nem hághatja. — Méltánylást érdemlő rendkívüli körülmények között az ezen szabálytól eltérő segély engedélyezése esetről-esetre a kir. igazságügyministeriumnál kérelmezendő.

c) A visszaesők és a külföldi szabadulók segélyben egyáltalán nem részesíthetők.

Az országos letartóztatási intézetekből szabadulók az ott kezelt segélyalapokból részesülnek segélyben. (1880. 2106. sz. utasítás 39., 41. §§-ai.) A segélyalapoknak az 1904. év végén mutakozó vagyonáról az alábbi kimutatások közöltetnek:

Kimutatás

a kir. orsz. letartóztatási intézetekből szabadulók segélyezésére létesült
alapoknak 1904. év végén mutatkozó vagyonáról.

Sorszám	Az intézet megnevezése	A segélyalap vagyona					
		érték- papirban		készpénzben		együtt	
		K	f	K	f	K	f
1	Illavai fegyintézet.....	124,100	—	8,535	25	132,635	25
2	Lipótvári „.....	82,900	—	7,019	44	89,919	44
3	Márianosztrai „.....	10,600	—	620	62	11,220	62
4	Nagyenyedi „.....	12,300	—	3,213	62	15,513	62
5	Soproni „.....	14,600	—	2,266	43	16,866	43
6	Szamosujvári „.....	39,400	—	1,936	35	41,336	35
7	Váczi „.....	58,000	—	3,964	63	61,964	63
8	Szegedi ker. börtön.....	13,000	—	378	26	13,378	26
9	Budapesti gyűjtőfogház.....	9,000	—	262	74	9,262	74
10	Hartai közvetítő intézet.....	5,700	—	1,075	54	6,775	54
	Összesen.....	369,600	—	29,272	88	398,872	88

Jegyzet.

Az intézeti segélyalapok vagyonát gyarapítják:

a) a segélyalapok tulajdonát képező értékpapírok kamatai;

b) a mesterségükben járatlan, valamint a rossz viselet miatt a legalsóbb munkadíj-osztályba sorozott fegyenczek keresményei; továbbá a beszállított fegyenczek keresményei, a beszállítástól számított három hónapon át; a visszaeső büntetettek keresményei pedig a beszolgáltatástól számított félévén át (fegyintézeti utasítás 33. §.);

c) a gyümölcsözőleg kezelt fegyenczkeresmények kamatai (fegyintézeti utasítás 34. §.);

d) az elhalt fegyenczek keresményei, ha sem szegénysorsu özvegy, sem keresetre még nem képes gyermekek, sem munkaképtelen szülők nem maradtak utánuk (fegyintézeti utasítás 39. §.) és

e) a fegyenczekről elkobzott készpénzek és az elkobzott tárgyak értékesítéséből befolyó összegek.

A szamosujvári fegyintézet segélyalapja ezenkívül havi 60 koronát kap a „Tekeasztal»-alapról.

Végül megjegyeztetik, hogy a kiszabadult fegyenczek részére esetről-esetre engedélyezett gépek és szerszámok ára nem a segélyalapokból, hanem a büntetés-pénzek országos alapjából szokott fedeztetni, s hogy a szabadult fegyenczeket rabsegélyző-egyletek is segélyezik.

Kimutatás

a Báró Josinczy József és az erdélyi tekeasztali alapnak 1904. év végén mutatkozó vagyonáról.

Sorszám	Az alap megnevezése	V a g y o n											
		Érték-papírok ban		Takarék- pénztári tőkékben		Takarék- pénztári tőkék után járó, de még föl nem vett kamatokban		Kölcsön adott tőke összeg- ben		Kész- pénz- ben		Együtt	
		K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.
1	Báró Josinczy József alap —	9.300	—	2.909	51	220	85	—	—	90	32	12.520	68
2	Erdélyi teke- asztali alap —	203.000	—	96.316	96	10.609	14	6.000	—	3929	75	319.855	85

Jegyzet.

Bárá Josinczy József alapítványa. Bárá Josinczy József a szamosújvári országos fegyintézet egykori várnagya 1819. nov. 19-én a fennállott erdélyi főkormányshékhé intézett előterjesztésében 1000 váltó-forintot ajánlott fel oly célból, hogy e tőke kamatai a szamosújvári fegyintézetben két olyan fegyenc között osztassanak fel, a kik a vallásosságban való előmenetelnek és az erkölcsi javulásnak jeleit adják és a többi fegyenczek közt példás viseletükkel kitüntetik magukat.

Az erdélyrészi tekeasztali alap. Az erdélyrészi tekeasztali alap akképen keletkezett, hogy az 1818. évi 3213. számú udvari és az ugyanazon évi 7867. számú főkormányshéki rendelet folytán 1818. évi 12.025. szám alatt kibocsátott főkormányshéki rendelet szerint az erdélyrészi városokban és mezővárosokban minden tekeasztal után évenként 12 váltó forintot kellett fizetni olyan alap képzése végett, melynek rendeltetése volt a szamosújvári fegyintézetből elbocsátott fegyenczeknek úti költséggel való segélyezése és későbbben az említett fegyintézetből megszökött fegyenczek kézrekerítéseért jutalom kiszolgáltatása is. A tekeasztali díjakon, melyek 1823 óta pengő pénzben voltak fizetendők, az 1826. évi 538. számú udvari és 3586. számú főkormányshéki rendelet azt a változtatást tette, hogy a tekeasztali díjakat három osztályba sorozta a városok osztályai szerint 12 frt, 8 frt és 4 frt díj fizetéssel. A tekeasztal-alapnak tekeasztali díjakból való gyarapodása 1835-ben megszűnt, mert az 1835. évi 692. udvari szám alatt közölt legfelsőbb rendelet következtében a tekeasztali-díjak nem voltak az említett alapba beszolgáltatandók, hanem közadók módjára kezelendők.

Említettük, hogy Budapesten ezelőtt 31 évvel keletkezett egy rabsegélyző-egylet, a mely tiz éves működésének látható eredményeként Budapest határaitban épült menedékházát 1884. évi február hó 24-én ünnepélyesen megnyitotta, a mely menedékház célja, hogy a letartóztatásból szabaduló vagyontalan egyén munkája fejében rögtön hajlékot és ételmet kapjon; valláserkölcsi és elemi oktatásban és betegsége esetében gyógykezelésben részesüljön, mindaddig, míg életfentartásáról becsületes módon gondoskodhatik.

E jótékony egylet az 1880-as évek elején érdemes alelnökének, Dr. Székely Ferencz főügyészi helyettesnek vezetése alatt Magyar Könyvtár czimű irodalmi vállalatot indított, a melynek ezélya a szabadultakat népszerű erkölcsnemesítő olvasmánynyal ellátni.

A budapesti rabsegélyző egyletet az igazságügyi kormány az 1904. évben 12.000 korona összeggel segélyezte, ezenfelül a székesfőváros, több intézet és egyesek is adományaikkal támogatták az egyletet.

Az egyesület az 1904. évben 438 egyént 873 alkalommal 7740 korona 67 fillér pénzbeli segélyben részesített, ezenfelül gondoskodott 5 elzárt szülő 9 gyermekének eltartásáról.

A menedékházban az 1904-ik évben 68 szabadult egyén tartózkodott; az általuk ott eltöltött napok száma 5584 volt, így naponként 13 egyén eltartásáról kellett gondoskodni.

A budapesti rabsegélyző-egylet elnöke jelenleg: Bellyei Rickl Gyula igazságügymin. tanácsos; alelnökei: Dr. Környei Ede kir. tanácsos, ügyvéd, és Dr. Halász Lajos kir. ügyész.

Az egylet ez idő szerinti elnökének megválasztásakor tartott alábbi beszéde a patronage nemes elveit tartalmazza:

«Átlátom, sőt átérzem — mondotta az elnök — a rabsegélyezés intézményének kiváló horderejét és társadalmi fontosságát; — annál nagyobb hálával fogadom tehát a megtisztelő bizalmat, hogy engem az első és legtehetősebb hazai ilyenemű egyesületünk elnöki székére méltatni kegyeskednek.

Azon szoros kapcsolatnál fogva, mely a rabsegélyezés és büntettes között fennáll, a rabsegélyezés intézményének tel-

jes kifejlődése olyidőben várható, mikor a büntettest illető felfogásunk tisztult.

Mi, többé-kevésbé magunk is gyarló emberek, ősidőktől kezdve kérlelhetlenül kívánjuk büntetni a bűnösöket, rendszerint a kisebb alkalmi bűnösöket is.

Ennek oka a társadalmi jogrendnek méltán félelemmel őrzött fentartására irányzott törekvésünkben gyökeredzik.

Tudjuk, hogy egy-egy hosszú század is letűnik, míg túlszigorúnak mutatkoznak az előző század büntetései, és sok-sok századnak kellett elmulni, míg reá jöttünk arra, hogy a büntetését kiállott egyént vissza kell segítenünk a társadalomba s ha ezt elmulasztjuk, épen a társadalomnak aggódva őrzött biztonságát veszélyeztetjük az elkövetett mulasztással.

A klasszikus büntetőjogi iskola a büntetést mint jogos megtorlást tekintette és eltekintve az oly esetektől, hol a tételes büntetőjog által elismert valamely beszámítást kizáró ok állapítható meg, minden büntetéssel szemben egyformán és teljes mértékben fenforogni véli a büntetőjogi felelősséget. Ezzel és a született gonosztevőket valló — Lombroso-féle iskolával szemben nagy tért hódító harmadik — a büntető sociologiai — iskola az, mely a bűncselekmények társadalmi okainak tüzetes kutatására is irányítván tevékenységét, leginkább bevilágít azon rejtelmekbe, melyek között — tekintettel a társadalomnak egyeseket gyakran erkölcsi bukásra vezető hibáira és hiányos intézményeire — az igazság sújtó pallósának szigora után, a józan emberi könyörületességnek kell érvényesülni és gyámolító tevékenységet kifejteni.

Ily gyámolító rendszeres működéssel — a mint tudni méltóztatnak — először Amerikában találkozunk, hol Whistar Richard philadelphiai vagyonos polgár, kinek szive megesett az ottani fegyintézet közelében levő lakása előtt elhaladó szabadult fegyenczek testi és lelki nyomorán, több vagyonos polgártársával a szabaduló rabok segélyezésére 1776. évben társulatot szervezett, melynek Franklin Benjamin is tagja volt.

Később Amerikában több hasonló egylet létesült, melyek

közül a newyorki évi 5000 és a massachusettsi 2500 dollár állami segélyben is részesült.

Európában a legrégibb rabsegélyező-egylet 1797-ben Odenseeben, Jüttland szigetén alakult, mely azonban pártfogás hiányából rövid idő múlva megszűnt és csak 1841-ben kelt újból életre. Angliában a rabsegélyező-egyletek 1878-ban vettek nagyobb lendületet, mikor a Walesi herczeg védnöksége alatt az addig külön működő segély-egyletek egy állandó központi igazgató választmány alatt szerveztettek.

Franciaországban mintegy 33 évvel ezelőtt kezdtek kifejteni nagyobb tevékenységet a rabsegélyezés körül, 1877-ben pedig a belügyminiszter azon óhajára, hogy minden Arrondissementban létesíttessék egy-egy helyi egylet, úgy megszaporodott az ilyenmü egyesületek száma, hogy 1879-ben már 40 nagyobb helyi egylet működött a «Société générale de Patronage» fenhatósága alatt, melyek később a «Société générale des prisons» tekintélyes egylettel léptek kapcsolatba.

Most az «Union des Sociétés de patronage en France» mintegy 109 egyletet foglal össze, s ezek között 25 párisi, a többi vidéki.

Ezek szerves összeköttetésben állván, rendes közlemények útján is értesülnek egymás tevékenységéről s megkönynyítik feladatuk teljesítését, különösen a szabadulók elhelyezését.

Maguk a börtönügyi kongressusok is nagy súlyt helyeztek a rabsegélyezésre, így már az 1846. évi frankfurti első kongressus kimondta, hogy a szabaduló rabok gondviselését célzó intézmények létesítése a büntetőügyi reform szükséges kiegészítő részét képezi.

Az 1872. évi londoni kongressuson — melyet a halhatatlan érdemü dr. Wines szervezett — hangsúlyoztatott, hogy a legtokéletesebb börtönrendszer is legtöbb esetben hatálytalanak mutatkozik, ha a szabaduló rab munkát és foglalkozást találni nem képes.

Nálunk a 70-es években e részben történt kezdeményezés gyökeret hajtott ugyan, de mind ez ideig nem tudta meg-

hódítani a közönség érdeklődését és megfelelő közreműködését.

Eddig összesen 22 hazai rabsegélyező egyesületünk van s ezek közül is több csak az állami segély folytán állhat fen, holott épen ezen téren az állam csak gyámolítólag léphet közbe, de magának a közvetlenül érdekelt társadalomnak kell a tevékenység oroszlánrészét átvennie.

Feladatunk tehát: meggyőzni a társadalmat munkánk föltétlen szükséges és üdvös voltáról s meggyőzni arról, hogy csak azt támogatjuk, ki arra valóban reá szorult a büntetettek és azok elhagyott ártatlan családtagjai közül és csakis a mutatkozó szükség mértékéig — nem tovább.

A kit sikerül a társadalom javára meghódítani, azt Szt. István koronájának birodalmában a magyar nemzet részére mentettük meg — nekünk pedig nincs elveszteni való vérünk.

Ehhez a visszahódításhoz kell a hathatós támogatást ki nyernünk.

Részemről meg fogom tenni ez irányban a lehető s bizalommal felkérem az egyesület igen tisztelt tagjait, hogy ebbeli s egyéb kapcsolatos törekvéseiben támogatni kegyeskedjenek». (1905 február hó.)

A budapesti rabsegélyező-egyesületen kívül működő vidéki egyesületek buzgó munkásságát az igazságügyi kormány hasonlóképp figyelemmel kíséri és anyagilag is támogatja.

Az egyesületeknél a felügyeletet az illetékes kir. főügyészek, mint kormánybiztosok gyakorolják.

A pécsi rabsegélyező-egyesület legutóbb egy «országos rabsegélyügyi közgyűlés» tartását s a rabsegélyügynek az igazságügyi kormány által már tervbe vett országos rendezését ajánlotta.

A magánelzárásról.

A magánelzárás s a visszaesés tárgyalása a criminal politika legfőbb kérdései közé tartozik. E munkában mindkét kérdésre a megfelelő helyen közölt statisztika tartalmaz vonatkozást s e helyen csak ama tapasztalatról számolunk be,

a melyet a magánelzárás hatásáról intézeti tisztviselőink szereztek.

Büntetőtörvénykönyvünk szerint, a fogházra ítélték: rendszerint csak azon esetben vannak az éjjeli és nappali magánelzárásnak alávetve, ha büntetésük egy évnél hosszabb időre terjed, mely esetben a magánelzárás tartamára nézve szabály, hogy mindenik fogoly rendszerint büntetésének megkezdésekor magánzárkába helyeztetik, s ha három évi vagy ennél hosszabb ideig tartó fogházra ítéltetett, egy évig, a három évnél rövidebb időre elítélt pedig: büntetése tartamának egy harmad része alatt éjjel és nappal magánelzárásban tartandó.

Tárgyalva volt, hogy a fogházra ítélt, de éltük 20-ik életévét túl nem haladott egyénekre nézve, javításuk czéljából, a bíróság ítéletileg elrendelheti, hogy hat hónapnál tovább nem terjedő büntetésüket, vagy ha az tovább terjedne, annak egy részét, mely azonban 6 hónapot túl nem haladhat, magánelzárásban állják ki. A magánelzárás — itt is — csak a büntetési idő első felében alkalmazható.

A bíróság az ítéletben azt is kimondhatja, hogy az ily ifju egyének magánelzárás helyett javító intézetbe szállíttassanak.

A kir. bírósági fogházak magánzárkáiban helyeztetnek és különíttetnek el az előzetesen letartóztatottak és a vizsgálati foglyok is.

A kir. bírósági fogházakban létező magánzárkák számát főügyészrségi kerületenkint a mellékletben közölt kimutatás tünteti fel. A 2217 számot illetőleg megjegyezzük, hogy a kir. bírósági fogházakban létező magánzárkák száma 1894-ben 1262; 1898-ban pedig 1774 volt.

Az orsz. letartóztatási intézetekben levő magánzárkák számát az 1904. évi statisztika mutatja.

Letartóztatási intézeteinkben a magánelzárás általában alkalmaztatik: 1. a törvény alapján, a büntetés első legszigorubb stadiumaként; 2. fegyelmi és 3. biztonsági okokból.

A fegyenczek és rabok irányában alkalmazott magánelzárás módját az alábbi összehasonlító kimutatás tünteti fel:

A magánelzárás végrehajtása a fegyenczek és rabok irányában.

F e g y h á z	B ö r t ö n
<p>1. A 3 évig vagy ennél hosszabb ideig tartó fegyházra ítelt fegyencz: egy évig — a 3 évnél rövidebb időre elítélt pedig büntetése tartamának egyharmad része alatt — az istentisztelet és iskolai oktatás kivételével — mindenkitől elkülönítve éjjel és nappal magánelzárásban tartandó.</p> <p>A büntetésnek egy évet, illetőleg egy harmadot felülmúló része az elítéltnak akarata következtében sem tölthető magánelzárásban.</p> <p>2. A fegyencz beszállítása után, ha nem visszaeső: 3 hétig, ha pedig visszaeső 4 hétig a rendes ételilletményeknek kétharmad részét kapja s ugyanezen idő alatt (3 és 4 hét) foglalkozásban nem részesül.</p> <p>3. A fegyenczek séta ideje naponkint egy óra s a magánelzárásban levők ezen sétájukat a többi fegyencztől elkülönítve s a mennyiben a helyi viszonyok megengedik, egyenkint végezik.</p> <p>4. A fegyenczek beszállítás után 10 napig olvasmányt nem kapnak. A 11-ik naptól a 22-ig csak az e célra irt külön imakönyvet kapják. A visszaesők a 11-ik naptól a 29-ik napig kapják az imakönyvet.</p> <p>5. A 3 illetőleg 4 hét elteltével a magánelzárás további tartama alatt, a fegyenczek templomba és iskolába járhatnak s zárkáikban a kijelölt iparág körébe vágó munkával láttatnak el.</p>	<p>1. Ugyanazon szabály.</p> <p>Ha a magánelzárás ideje egy évnél kevesebb s a rab önként óhajtja az elkülönítést egy évig magánelzárásban tartható.</p> <p>2. A rendes étadag $\frac{2}{3}$ részének kiszolgáltatása — beszállítás után — a nem visszaeső raboknál 2 hétig, a visszaesőknél pedig 3 hétig tart. Ugyanezen idő alatt (2 és 3 hét) a rabok foglalkozásban nem részesülnek.</p> <p>3. Ugyanazon szabály, de a rabok séta ideje naponkint 2 óra.</p> <p>4. A rabok beszállítás után az első 14 napra már megfelelő imakönyvet kapnak, a melyet a visszaesők 3 hétig használnak.</p> <p>5. A rabok ezen kedvezményekhez 2, illetőleg 3 hét elteltével juthatnak.</p>

F e g y h á z	B ö r t ö n
6. A nem visszaeső fegyencz részére beszoigáltatása napjától számított 3 hónapig, a visszaesők részére pedig 6 hónapig munkajutalom fel nem számítható.	6. Ugyanazon szabály.
7. A kiétkezés a magánelzárás alatt nincs megengedve.	7. Ugyanazon szabály.

A kísérleti magánelzárás részletes szabályai az 1880. évi fegyházrendtartás 12—16. §-aiban, s a börtönrendtartás 12—15. §-aiban foglaltatnak.

A magánelzárásban tartott első büntetéseknél — erkölcsi tekintetben — határozott javulás észleltetett; de megtörtént, hogy az elért siker a közös elzárás alatt elmosódott s a javulás útján levő egyén visszasülyedt — a durva érintkezés folytán; viszont előfordult a javulóknál, hogy a magánelzárást elszenvedett egyén a közös szobában eltöltött idő után visszavágyott — a magányba.

A magánelzárás egészségi tekintetben is jó hatást gyakorolt, a mennyiben a kórházi létszám nagyobb részben a közös elzárásban levőkből telt ki. (Lipótvári fegyintézet, 1904. év.)

Az illavai fegyintézetben a magánelzárás erkölcsi okokból hasonlóképen jónak bizonyult; a fegyenczek figyelme idegenek által nem zavartatván, a tisztviselők gyakori látogatása a bünbánat felköltését eredményezte; a vallási, elemi ismeretek jobban kifejlődtek, a letartóztatottak megtanultak engedelmeskedni, önmagukon uralkodni.

Egészségi tekintetben azonban a magánelzárás több esetben károsnak bizonyult, mert a fegyencz elérhetetlen vágyak által zaklatván magát, állandó töprengésben él, a mely lelki állapot betegséget — gyakran gümőkórbani megbetegedést — eredményez. Különösen előfordul ez az erkölcsileg kevésbé romlott, erkölcsileg kevésbé sülyedt letartóztatottaknál (fegyintézeti orvos jelentése).

A szegedi ker. börtönnél a tapasztalat az, hogy a magán-elzárás a letartóztatottak jobb elemére igen jó erkölcsi hatással volt, ellenben a visszaesőkre, különösen pedig a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények miatt elítéltekre alig volt hatással.

A teljesen magánrendszerű soproni kir. orsz. fegyintézet igazgatóságának e tárgyban tett jelentése a következő:

A magánelzárás individuális hatással bír.

Vannak, kik kezdetben ártatlanságukat hangoztatják; olyanok, a kik a tanukat kárhoztatják; depresszált kedélyűek; haragban dúlók-fúlók; bosszúszomjuk kielégítésében önmagukkal elégedettek; itt-ott egy-egy henczegő.

Lassan-lassan lecsendesülnek s jön a beismerés, a bánat; ezek nyomán a könny és magabaszállás, a becsülés utáni vágy, a tisztességes életbe való kívánczóság, a foglalkozás utáni vágy.

A hol ilyen a lefolyás, ott a magánelzárás javító hatása biztos, már pedig az esetek lefolyásának túlnyomó része ilyen; hogy ennek daczára a visszaesés, az ilyeneknél is gyakori, abban rejlik, hogy a javító hatás nem állandó.

Jobban kellene fejleszteni a letartóztatottakban az akaraterőt, hogy képesebbek legyenek a szabad életben való kísértéseknek és csábításoknak könnyebben ellentállani.

De miután az akaraterőnek intensívebb fejlesztésére, kísértések hiányában — melyek nélkül ilyenről szó sem lehet — a letartóztatási intézetekben vajmi kevés alkalom kínálkozik, oda kellene törekednünk, hogy az ilyen javultakat, ha biztos kenyerük nincs, az első egy-két évi szabadéletben munkával ellássuk és ellenőrzés mellett, gyöngébb akaratukat a jóra való készségben erősítsük.

Ilyen kifogástalanul végzett munka után a társadalom is szívesebben, de bizonyára kevesebb bizalmatlansággal fogadná magába a bukottakat és nem kényszerítené őket szivtelen, de most sok részben indokolt tartózkodással, sőt teljes elutasításával, vissza a bűnös útra.

Azonban nem minden fegyenczre nézve eszköz a javu-

lásra a magánelzárás; mert vannak olyanok, kikben a magány a javulási szándékot már föl nem kelti, mert lelkiismeretük annyira meg van kergesedve, hogy azt csakis valami rendkívüli eseménnyel lehetne keresztül törni és ezzel a bánat és javulás útjára terelni; de hogy hathatós eszköz még az ilyeneknél is a rend és fegyelemhez való szoktatásra és ezek föntartására, az kétségtelen.

Hogy a magánelzárás az elmébajok kiváltására igen alkalmas, kétséget sem szenved. Hisz ez már azon, a teremtés történetében foglalt isteni ígéből is folyik: «Nem jó az embernek egyedül lenni!»

De hogy a kellő orvosi ellenőrzés, gyakori látogatás, olvasmány és munka által, ez is a minimumra szorítható, kétségtelen.

Az 1878. évi V. t.-cz. 30. §-ában, a magánelzárást illetőleg megállapított tételes idő (három évig egyharmadrész, három évtől kezdve egy év) teljesen megfelelő.

Két-három hónapos magánelzárásnak ha van is némely első büntényesnél javító hatása, de hogy büntetési hatással általában nincs: arról meggyőződés szereztetett.

Csakis mint fegyelmi büntetés hagy nyomot az ilyen rövidebb magánelzárás; egy hónapon alól, ezt is már pihe-nés számba veszik a fegycenzek.

Azonban kívánatos volna figyelmet fordítani arra, hogy a büntetőtörvénykönyv revíziója alkalmával az 1878. évi V. t.-cz. 30. §-ába bizonyos progressivitás vitessék bele.

Célszerű volna a következő javaslat elfogadása:

Az 1878. V. t.-cz. 30. §-ában megállapított magánelzárás megrövidíthető a 3 évre vagy ennél hosszabb időre elítélteknél:

1. Első büntényesnél: egy, egészen hat hónappal.
 2. Kihágás vagy vétségért már büntetve voltaknál: egy, egészen négy hónappal.
 3. Büntettbe visszaesőknel: egy egészen három hónappal.
- Három évnél rövidebb időre elítélteknél a magánelzárás az 1-ső esetben hat hónapnál; a 2-ik esetben hét

hónapnál és a 3-ik esetben nyolcz hónapnál rövidebb nem lehet.

Ha később kitünnék, hogy a zárkakedvezményben részesült érdemetlen volt az engedményre, az elengedett zárkaidő végrehajtandó, még pedig a büntetési idő első felének lejártáig, életfogytiglan elítélteknél az első 10 évben.

A három egészen négy és fél hónapos magánelzárás mint fegyelmi büntetés elegendő, sőt a rend és fegyelem főtartása tekintetében kiváló jó hatású és sokszor alkalmaztatik is; de a rossz viseletű, összeférhetetlen természetű visszaeső büntényesekre nézve, kik a közös munkára azért, mert viseletükkal társaikat a fegyelmezetlenségre indítják, arra sokszor buzdítják, — kevésnek mondható.

Ily esetben a magánelzárás tartama egy évre lenne kiterjesztendő.

Ugyancsak megengedendő volna, hogy egy évet magánelzárásban tölthessen saját kérelmére az a letartóztatott is, a ki legalább négy évre van elítélve; mert akkor még elég idő jut a közösségben való némi akaraterő fejlesztéséhez.

A törvény alapján végrehajtandó magánelzárás rövidítése éppen úgy, mint a 3, illetve 4 és fél hónapon túl egy évig fegyelimbüntetésként alkalmazandó magánelzárás, valamint a saját kérelemre töltendő magánelzárás is a fegyintézeti házitanács hatáskörébe lenne utalandó és elrendelendő, hogy ezen esetekről pontos nyilvántartás vezetessék, mely minden év végén az igazságügyminiszteriumhoz fölterjesztendő, a helyszínén pedig a miniszteri biztos által ellenőrizhető lenne. — (1904.)

A nagyenyedi kir. orsz. fegyintézet igazgatója a magánelzárás hatását a közös elzárással szemben a következőkben ismerteti:

«Az első időben fellázad a rab lelke, átkozza a társadalmat, a jót; terveinek meghiusulta, sértett gőgje dühhel töltik el; utóbb leverve, kimerülten kétségbe esik s önmagát, ügyetlenségét, talán sorsát vádolja! Így hánykódik egy ideig a bosszú s a tehetetlenség érzése, a makacs daczolás ösztöne

s a külső hatalmasabb kényszer, a falak rideg ellenállása közt; míg erőlködéseinek haszontalanságáról tisztán meggyőződik s a reménytelenség szállja meg. S ekkor kezdődik az elszigetelésnek úgyszólván felolvasztó hatása, mely alatt a legszilárdabb elme is enged s szétmálik, mint a jég a nap sugarai alatt.

Visszatekint a multba és érzi, milyen hitvány; tetteit, indokait elemzi, eszélytelen számításaira gúnynyal gondol; sorsát összehasonlítja a másokéval; a nyomor jut eszébe, melybe övét döntötte, a fájdalom, melyet azoknak okozott, kik szerették s kiket szeret.

Itt kezdődik az elszigetelő hatása a börtönügyi tisztviselőnek s különösen a lelkésznek, a mikor a nemesebb indulatok szunnyadó állapotukból felélednek s a mikor a bűnbessett ember lelkületét nemesebb dolgok felé irányítják.

A büntetést intenzívvé csakis a magánzárka és a zárt falak között űzött ipari foglalkozás teszi.

Ott, a hol a magánzárka-rendszer keresztülvihető: házi fegyelmet tartani is sokkal könnyebb, mint a közös rendszerű vagy kevés zárkával bíró intézetekben.» (1904.)

A váci kir. orsz. fegyintézet igazgatósága az arra hivatott közegek gyakori látogatásától feltételezi első sorban a magánelzárás jó hatását.

A mária-nosztrai női, valamint a szamosújvári fegyintézetben, a magánrendszer szerint épített budapesti kir. orsz. gyűjtőfogházban a magánelzárás végrehajtásának hatása a beismerésre és a magába szállásra nézve előnyösnek és szükségesnek tapasztaltatott.

Általában fel kell jegyeznünk, hogy a magánzárkák szaporodásával a visszaesők száma, valamint a halálozási arányszám jelentékenyen alászállott. Mindezen okokból a méltó repressiót is kifejező magánelzárást a közös elzárási rendszer felé helyezzük.

Az igazságügyminiszteriumban az 1867-ik évtől kezdve a börtönügy intézői voltak:

Csillagh László, miniszteri osztálytanácsos.

Dr. Kelemen Mór, miniszteri osztálytanácsos.

Dr. László Zsigmond, miniszteri tanácsos.

Fabinyi Gyula, miniszteri tanácsos.

A börtönügy terén irányadó és alkotó tevékenységet fejtettek ki:

Leveldi Kozma Sándor, volt budapesti kir. főügyész.

Dr. Székely Ferencz, volt budapesti kir. főügyészi helyettes.

Az igazságügyminiszterium börtönügyi osztályának jelenlegi intézői:

Kiss Gyula, miniszteri tanácsos, osztályfőnök.

Bellyei Rickl Gyula, miniszteri tanácsos.

Dr. Kozmai Kun Béla, miniszteri osztálytanácsos.

MELLÉKLET

Utasítás a «fegyház»-büntetés végrehajtása tárgyában.

(1880. évi 2106. I. M. sz. rendelet.)

Elnevezés.

1. §. A mostani országos fegyintézetek közül az illavai, munkácsi és szamosujvári férfi-, valamint a mária-nostrai női-intézetek a büntettek- és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv (1878. V. t.-cz.) életbeléptetése után is «országos fegyintézetek» maradnak.

2. §. Az országos fegyintézetek azon egyének letartóztatására szolgálnak, kik valamely hazai kir. bíróság által jogerejüleg «fegyház»-büntetéssel fenytettek.

Az ily egyének «fegyenczek»-nek neveztetnek.

Feladat.

3. §. Az országos fegyintézetek feladata az őrizetük alatt levő fegyenczeket, ítéleteik határozmányaihoz képest, pontos és szünetlen felügyelet mellett fogva tartani, s egyszersmind szigorú fegyelemhez szoktatás, beható vallási oktatás, megfelelő pótnvelés, tanítás, folytonos munka és példás rend által azok erkölcsi javítását eszközölni.

Befogadás.

4. §. Az országos fegyintézetekbe más, mint jogerejüleg fegyházbüntetésre elítélt egyének be nem fogadhatók.

A befogadásra írásbeli előleges igazságügyministeri engedély szükséges, melynek kapcsában a fegyencz ítéletének (fölebbezés esetén ítéleteinek) s az ítéleti indokoknak hiteles másolatai, s ha nem magyar nyelven keltek volna (Fiume), azoknak hiteles magyar fordításai is, továbbá a kir. ügyesség által a megállapított minta szerint pontosan kitöltött értesítő-táblázat, s végre a fegyencz egészségi állapotát kitüntető fogházi orvosi bizonyítvány is megküldetnek a fegyinté-

zeti igazgatóságnak. Az átvétel előtt azonban a fegyencz a fegyintézeti orvos vizsgálatának vettetik alá, és ez alkalommal kiderítendő: vajjon az nem szenved-e ragályos betegségben, mert ezen esetben a felvételt meg kell tagadni.

5. §. A beszállított fegyenczek egyenkint az igazgató, vagy távollétében ennek helyettese elé állítandók, a hol személyazonosságuk a személyleírás nyomán, a szabadságvesztés-büntetés neve (fegyház) pedig az ítéletek alapján, megállapíttatik; az átvételről az átkíséréssel megbízva volt őrnök megfelelő bizonylat adatik ki.

Hasonlóan az igazgató vagy helyettese fogadja be, illetőleg veszi át a közvetítő intézetből visszaküldött, a föltételes szabadságról bevont, s a szökésből visszakerült fegyenczeket is.

6. §. Az átvétel megtörténtével a fegyencz megmosdatatik, megfürösztetik, megfésültetik és rá tiszta fegyenczruha adatik; ezenkívül a férfiaknak haja oly módon, hogy tisztántartásuk megkönnyíttessék, lenyíratik és szakálla leborotváltatik; — saját ruhanemű viselése megengedve nincs.

Törzskönyv.

7. §. Az intézet törzskönyvébe a beszolgáltatottnak neve, személyleírása, vallása, életkora, állapota, származása, rendes lak- vagy utolsó tartózkodási helye, s egyéb személyes viszonyai, előélete s mostani büntette, a fegyintézetbe érkezésének és leendő kiszabadulásának napja, a beszolgáltató kir. ügyészség neve, s az előírt statisztikai rovatok 24 óra alatt pontosan bejegyzendők. A bejegyzésnél a fegyencz a főnnebbi pontok felől kikérdezendő, és ha állításai a beszolgáltatási okmányokban foglaltaktól lényegesen eltérnének, a netaláni tévedés földerítésére vagy hiány pótlására a beszolgáltató kir. ügyészség azonnal felszólítandó.

Ugyanezen törzskönyvben jegyzendő fel utólagosan azon időpont is, melyben a fegyencz közvetítő intézetbe szállított, vagy esetleg föltételes szabadságra helyeztetett (bünt. tk. 44., 48. és 52. §§.), megkegyelmeztetett, ápoldába vitetett vagy meghalt.

8. §. A beszolgáltatási okmányok irattárba helyezés előtt, tájékozás végett az igazgató, lelkész és tanító által tanulmányozandók, minek megtörténtét ezek láttamozással és névaláírásukkal bizonyítják. Különösen fontos esetekben a bíróságtól a bűnügyi iratok, betekintés végett, elkérhetők.

Az erkölcs-javítási észleletek följegyzésére és a fegyelmi kihágások nyilvántartására minden értesítő-táblázathoz megfelelő nyomtatvány csatolandó.

Fegyenczek ruhaneműi.

9. §. A befogadott fegyencztől minden, a mi rajta s vele van, az örparancsnok jelenlétében egy, e tekintetben az igazgató által külön megbízott főfegyőr által elvétetik; a ruhák kitisztíttatván, az örparancsnok által megbecsültetnek, a fegyencz jelenlétében ennek nevével megjelöltetnek s a raktárban elhelyeztetnek. Minden őrizet alá vett tárgy az e czélra rendelt könyvbe bejegyeztetik; e jegyzék a fegyencz előtt felolvastatván, általa aláírandó, vagy keresztvonásával ellátandó.

A fegyencz pénze s netaláni ékszerei az örparancsnok által jegyzék mellett az ellenőrnek adatnak át.

10. §. A fegyenczek nagyon elviselt ruhái, melyek megfoltozva sem volnának használhatók, úgy a kitisztíthatlanok, elmocskoltak s a könnyen romlásnak indulók, továbbá az életfogytiglan vagy 5 évnél hosszabb időre ítélteknek bármily ruhái őrizet alá nem vétetnek.

Az őrizet alá nem vett ruhákat a fegyencz haza küldheti, vagy az igazgatóság közvetítése mellett más, a szabadsághoz közel álló fegyencznek átadhatja vagy végre ezek az ellenőr által eladatnak és azok ára az illető tulajdonos javára iratik.

11. §. A raktárba helyezett ruhák épségben tartásáért első sorban a közvetlen kezeléssel megbízott főfegyőr, másodszorban pedig a raktárra felügyeletet gyakorló gondnok, vagy a gondnoki teendőkkel megbízott fegyintézeti hivatalnok felelős s mindkettő esetleg kártérítésre is kötelezhető.

A büntetés kezdete. Magánelzárás.

12. §. Minden fegyencz — a beszállítás közben megbetegültek kivételével, — még beszolgáltatása napján magánzárkába helyeztetik és ha három évig vagy ennél hosszabb ideig tartó fegyházra íteltetett: egy évig, a három évnél rövidebb időre elítélt pedig büntetése tartamának egyharmad része alatt, — az istentisztelet és iskolai oktatás kivételével, — mindenkitől elkülönítve éjjel és nappal magánelzárásban tartatik (B. T. K. 30. §.).

A büntetésnek egy évet, illetőleg egy harmadot fölülmuló része az elítéltnak akarata következtében sem tölthető magánelzárásban.

A fegyencz a beszállítás után azonnal fegyintézeti rendes ételmezésben részesül ugyan, de három hétig az összes ételilletményeknek csak kétharmad részét kapja; ugyanezen idő alatt foglalkozásban nem részesül, magaviseletére és bűnbánatának fölkeltesére gyakrabbi látogatások útján különös figyelem fordíttatik; egyedüli olvasmányul az e célra írt külön imakönyvet s ezt is csak tíz nap mulva kaphatja meg. A visszaesők e magánelzárás kezdetén négy hétig részesülnek ily bánásmódban.

13. §. A három, illetőleg négy hét elteltével a magánelzárás további tartama alatt a fegyencz, — az illető lelkész által vallási és erkölcsi, a tanító által pedig elemi ismereteire nézve megvizsgáltatván, — az igazgató által, ezek meghallgatása után, esetleg a megfelelő iskolai osztályba soroztatik s a neki kijelölt iparág körébe vágó munkával elláttatik; az igazgató, lelkész, tanító és az iparüzletvezetők részéről ezután naponként összesen legalább két látogatásban részesítendő.

14. §. A magánelzárás nem alkalmazható, ha a fegyencz testi vagy szellemi épségét közvetlenül veszélyezteteti s félbeszakítandó, mihelyt ily veszély jelenségeit az orvos észleli s bejelenti (B. T. K. 32. §.); e végből az orvos a magánzárkákban levő fegyenczeket gyakrabban meglátogatni s az egészségügyi nyilvántartási jegyzőkönyvben minden egyén számára

külön lapot nyitni, erre annak testi és lelki egészségéről szerzett észleleteit s a betegségek lefolyását röviden bejegyezni és ezt fontosabb esetekben, netaláni további intézkedés végett, az igazgatónak bemutatni tartozik.

15. §. Ha a magánelzárás, az előbbi szakaszban meghatározott okból, a büntetés kezdetén nem foganatosított vagy félbeszakított: az, a mennyiben a félbeszakítás okai megszűntek, a büntetés tartamának első felében utólag alkalmazandó.

A büntetési idő felén túl, fegyelmi büntetés esetén kívül, magánelzárásnak nincs helye (B. T. K. 33. §.), ide nem értvén az 1880:XXXVII. t.-cz. 36. §-a alkalmazásának esetét.

16. §. Azokra, a kik életfogytig tartó fegyházra vannak ítélve, a magánelzárás csak a büntetés megkezdésétől számítandó tíz év alatt, ezentul pedig csak mint fegyelmi büntetés alkalmazható (B. T. K. 34. §.).

A sötét magánzárkába való elzárás mint birói büntetés az 1880:XXXVII. t.-cz. 35. §-a értelmében hajtatik végre.

Osztályozás.

17. §. Azon idő elteltével, melyen keresztül a magánelzárás éjjel és nappal foganatosítandó, a fegyenczek csak éjjel és munkaszünet idején helyezendők el magánzárkákba (B. T. K. 29. §.), nappal pedig munkaközben és séta alatt a következő osztályok szerint különítendők el:

az első osztályba sorozandók a 24 évnél fiatalabb fegyenczek;

a másodikba a 24 évnél idősebbek;

a harmadikba a visszaesők.

Ezekon kívül az igazgatóra bízatik, hogy a műveltebb fegyenczek számára külön osztályt, továbbá az elkövetett bűntettek neme, a letartóztatás ideje alatt tanúsított magaviselet és erkölcsi javulás foka szerint még egyéb osztályokat is alakíthasson, a mennyiben t. i. az intézet helyi viszonyai ezt megengedik. Azok, kik komolyságuk-, megbízhatóságuk- és erkölcsi javulásuknak kétségtelen jeleit adták: ruháikra alkalmazandó jelvényekkel tüntethetők ki.

18. §. Az egyes osztályok istentisztelet alkalmával, séta közben, s minden más foglalkozás nélküli időben feltétlenül elkülönítendőek.

19. §. Addig is, míg az orsz. fegyintézetek kellő számú magánzárkakkal lesznek ellátva, az igazgató különös gondot fordítson arra, hogy ha már a magánelzárás oly időtartamon át, mint ezt az előző szakaszok rendelik, nem foganatosítható: mégis ez minden beszállított fegyenczre kivétel nélkül, és pedig lehetőleg a szabályszerű időt megközelítőleg alkalmaztassék.

Bánásmód.

20. §. A fegyenczekkel való bánásmód mindig komoly és szigorú, de emberies és igazságos legyen; egyesek zaklatása és bántalmazása ép úgy tilos, mint mások előtérbe állítása.

A fiatalok vallás-erkölcsi oktatására, pótnvelésére, iskolai tanítására, munkáltatására és egészségének megőrzésére különös gond fordítandó.

A fegyenczek rendszerint harmadik személyben szólítandók.

Visszaesők.

21. §. A visszaesők fokozott szigorú bánásmódban részesítendőek; egy éven át minden kedvezményből föltétlenül kizárandók.

Napirend.

22. §. A fegyenczek napirendje a hétköznapiakra következőleg állapíttatik meg:

A nyári hónapokban 5 órakor, a téli hónapokban pedig 5 $\frac{1}{2}$ -kor, a meghatározott jeladásra felkelnek, szájukat kimossák, megmosdanak, megfésülködnek, felöltöznek, ágyukat megvetik és holmijukat rendbe hozzák. Ekkor mindenki csendes elvégzi reggeli imáját.

Nyáron 5 $\frac{1}{2}$ -kor, télen 6-kor a második jeladásra az ajtók felnyitása után a folyosón sorakoznak, s egymásután lépdelve a munkatermekbe indulnak. Itt a munkafelügyelőnek átadatván, mindenki elfoglalja kijelölt helyét és dolgozik reggeli 8 óráig. Ekkor egynegyed órai munkaszünet áll

be, miközben a fegyenczek közt reggeli levesük kiosztatik. 8 $\frac{1}{4}$ órakor a munka újra megkezdődik és foly 12-ig; e közben azonban mindjárt 8 $\frac{1}{2}$ óra után az igazgatóhoz és orvoshoz jelentkező fegyenczek az illetők elé osztályonként, a lelkesek elé kívánczók a lelkesekhez egyenkint, az iskolába járók pedig, az igazgató által kiadott tanrendben meghatározott időben, együtt iskolába vezettetnek. Ezen helyekről visszatérvén, ezek is munkákhoz fognak. 10-kor kezdődik a fegyenczek sétálása olyformán, hogy azok a fegyintézet területén belül, s az igazgató által kijelölendő rendben, köralakban, osztályonként egy-egy órát sétálnak egyenkint, mérsékelt gyorsasággal és hallgatag lépdelvén egymásután, mintegy 5 lépésnyi távolban. A sétából visszatértek ismét a munkához látnak.

A séta ideje egészségi tekintetből az orvos véleménye alapján az igazgató által egy órával meghosszabbítható.

A magánelzárásban levők ezen sétájukat a többi fegyencztől elkülönítve, s a mennyiben a helyi viszonyok megengedik, egyenkint végezik (B. T. K. 31. §.).

Tizenkét órakor az adott jelre egy órai munkaszünet áll be. Ez alatt a műhelyek kiszellőztetnek, a fegyenczek pedig zárkáikba visszavezettetnek, hol egésznapki kenyérüket átveszik, s a kapott ebédet elköltik. Az ebéd utáni idő imával, hasznos könyvek olvasásával, s az iskolai feladványok kidolgozásával tölthető el; lefeküdni s aludni tilos.

Egy órakor ismét megkezdődik a munka; 2 órakor azok mennek sétálni, kikre délelőtt nem került a sor; az illető iskolakötelesek pedig az igazgató által meghatározott időpontban, tanóráikra távoznak. A munka délután 5 óráig tart, a mikor negyedórai szünet állván be 5 $\frac{1}{4}$ -kor újra kezdődik és foly a nyári hónapokon 8 $\frac{1}{2}$, a téliekben pedig 8 óráig. Ekkor a fegyenczek az adott jelre munkáikat a kijelölt helyekre teszik, és egyenként számba vétetvén, a munkafelügyelő által a fegyőröknek átadatnak és a hálózárkába kísértetnek.

Szombaton délután a munka egy órával korábban szünik meg, és ezen idő arra fordítatik, hogy a fegyenczek

lábujukat megkenjék, és kezeiket, arcukat, nyakukat megmossák, illetőleg nyáron minden héten, a hűvösebb és hideg évszakokban pedig minden második héten, megfürödjenek.

A fegyenczek este a hálózárkákba érkezvén, vacsorájukat elköltik, azután felöltözve csendesen vannak a legközelebbi jeladásig. Ezen idő alatt tanulhatnak és iskolai feladásaikat készíthetik el, vagy olvashatnak, vagy más csendes munkát végezhetnek.

A 9 órakor történő jeladásra mindenki esti imáját csendesen végezve, ágyát megveti, levetkőzik, ruháját megtisztítva ágya mellett rendbe rakja, s lefekszik: felöltözve lefeküdni tilos; a lefekvés idő után járkalni, vagy az éjjeli csendet zavarni, egyáltalán nem szabad; az éjjeli lámpa a hálózárka szabályszerű világítására legalkalmasabb helyre tétetik.

A mennyiben a kellő számú zárkák hiánya miatt, egyelőre közös hálósobák fognának használtatni: mindenkinek külön ágy adandó, melyek egymástól legalább egy méter távolságra helyezendők; két egyénnek egy ágyba feküdni büntetés terhe alatt tiltatik.

A napirend megtartása fölött, huszonnégy óránként váltokozva, mindig egy hivatalnok őrködik.

23. §. A vasárnapi és ünnepnap rend a következő:

A felkelésre egy órával későbbben adatik jel, mint hétköznapiakon;

a fegyenczek a hálózárkákból, mihelyt a világosság megengedi, osztályonként sétára bocsáttatnak; a harmincz évnél fiatalabbak a közös sétaudvarokon az erre kirendelt fegyőrök által katonai mozdulatokra és testtartásra oktattatnak; ez után a reggeli leves osztatik ki; 9 órakor a folyosón osztályonként sorba állíttatnak, ekkor az igazgató, vagy az általa megbízott hivatalnok által a fegyenczek megvizsgáltatnak, hogy elegendő tiszták és ruháik nem rongyosak-e?

A szemlén az orvos, az általános egészségi állapot megfigyelése végett, szintén jelen van.

E szemle bevégeztével 10 órakor a fegyenczek vallásfelekezetek szerint egymás után templomba vezettetnek, s az

ünnepélyes istentiszteleten kivétel nélkül s mindvégig jelen lenni tartoznak; az istentisztelet után zárkáikba visszatérnek, a hol a délig hátralevő időt csendességben töltik.

Délután 2 órakor ismét istentisztelet és vallási oktatás van, a melynek befejezte után erkölcsös és ismeretterjesztő tárgyú felolvasások tartatnak a fegyenczek külön osztályainak. Mindenik lelkész és tanító havonként legalább egy felolvasást köteles tartani, melynek tárgya az igazgatónak előlegesen bejelentendő.

Különben az egyes osztályok épen úgy töltik az időt, a mint ezt a 22. §. a munka utáni időre a hétköznapiakra megszabja, csakhogy, a fegyőrségre való tekintetből, a zárkák lezárása d. u. 5 órakor már megtörténhetik.

A levélírást a fegyenczek az istentisztelet után végzik.

A lefekvésre egy órával előbb adatik jel, mint hétköznapiakon.

24. §. Az ezen napirendben foglalt szabályok — a mennyiben az időbeosztást illetik, — a magánlezárásban levő fegyenczekre is alkalmazandók.

25. §. A keresztény vallású fegyenczek felekezeti ünnepeiken nem dolgoznak, és istentiszteletben, úgyszintén vallási oktatásban részesíttetnek.

26. §. A mózesvallásúak évenkénti nagy ünnepeiken szintén felmentvék a munkától, s egy órára, istentiszteletük teljesítése végett az e célra kijelölendő terembe gyűlnék. Külön főzetű ételben csakis husvéti ünnepeik alatt s ekkor is oly feltétel mellett részesülnek, ha a külön főzetű ételek ingyenes beszolgáltatására illető hitközségük önként vállalkozik.

27. §. Minden osztályon elzárt, felül nyilással ellátott, kérelmi szekrény függesztendő ki, melybe minden fegyenc, ha elővezettetését mellőzhetőnek tartaná, az igazgatóhoz írásban intézett kérelmét sajátkezüleg behelyezheti; a kérelemhez szükséges írószert az osztályfelügyelő főfegyőr szolgáltatja ki; a szekrények, a kérelmi lapok kivétele végett, hetenként kétszer az igazgató elé vitetnek.

Élelmezés.

28. §. A fegyenczek önmagukat nem élelmezhetik, hanem csak az előírt fegyintézeti élelmezésben részesülnek (B. T. K. 29. §.).

Munkakenyér.

29. §. Minden fegyencz köteles a kijelölt órákban folytonosan és szorgalmasan dolgozni, a munka nemét, — mely az első időben fárasztó legyen, — az orvos előleges meghallgatásával az igazgató határozza meg.

A magánelzárásban levő fegyenczek munkájukat zárkaikban teljesítik.

30. §. A munkához való beosztásnál szem előtt tartandó, hogy a mely fegyencz valamely a fegyintézetben üzött mesterséget tud, lehetőleg abban, vagy valamely hasonló munkában alkalmaztassék; különben pedig taníttassék meg azon munkára, melyet értelmi felfogásának kisebb vagy nagyobb mértékéhez, korához, hajlamához és testi erejéhez képest legkönnyebben és leghamarabb megtanulhat, s viszonyainál fogva kiszabadulása után is folytathat.

31. §. Fegyintézetben kívül csupán közmunkára és csak akkor alkalmazhatók a fegyenczek, ha őket a többi munkásoktól elkülöníteni lehetséges (B. T. K. 29. §.).

Közmunkának állami felügyelet alatt az állam hasznára végrehajtandó munkálatok (kőfejtés, utépítés, gátemelés stb.) neveztetnek.

32. §. A testi egészségre ártalmas munkanemek a fegyintézetben meg nem engedhetők; új munkanemek csakis az igazságügyministerium jóváhagyása mellett honosíthatók meg: azoknál főtekintet a fegyencz jövője hasznos biztosítására fordítandó.

A munka tiszta jövedelme az államkincstárt illeti meg.

Munkajutalom.

33. §. A fegyenczek munkakedvük ébresztésére, de főleg azon czélból, hogy kiszabadulásuk után rögtön ellátás nélkül

ne maradjanak, — munkájuk után pénzbeli jutalmat kapnak; e tekintetben három osztályba soroztatnak, a következő elvek szerint:

az első osztályba soroztatnak azok, kik valamely mesterségben már annyira jártasak, hogy önállóan hibátlan és jó munkát képesek előállítani, s ezenfelül kitűnően jó viseletűek;

a második osztályba azok soroztatnak, a kik valamely mesterségben tökéletes képzettséggel ugyan még nem birnak, de kellő útmutatás és felügyelet mellett elfogadható munkát készítenek, és különben magaviseletük jónak mondható;

a harmadik osztályba tartozik minden fegyencz mindaddig, míg mesterségében annyi jártasságot szerez, a mennyi a második osztályba való felvételhez — a jó viselet föltétele mellett — megkívántatik; továbbá minden fegyencz, kit az igazgató rossz viselete miatt ezen osztályba soroz vagy le szállít.

Szintén a harmadik osztályba sorozandó továbbá: minden fegyencz beszolgáltatása napjától számítva három hónapon át, még azon esetben is, ha valamely munkanemet tökéletesen ért; és minden visszaeső büntettes félévig beszolgáltatásától számítva.

Minden fegyencz az általa végzett munka tiszta jövedelmének egy megállapított hányadában, és pedig: az első osztályban $\frac{1}{5}$, a második osztályban $\frac{1}{6}$ részben részesül; a harmadik osztályba sorozottak jutalomhányada a segélyalap javára esik.

Ha a fegyencz-munkaerő bérbe van adva: a jutalmat a bérleti szerződések határozzák, azonban a különböző munkaosztályok az ily szerződések kötésénél a lehetőségig szintén figyelembe veendőek.

A házimunkások azon osztály szerint, melybe sorozvák, az elsőben 4, a másodikban 3 krajczár napibért kapnak.

Az osztályozást az üzletvezető tiszt ajánlatára, személyes meggyőződés után, az igazgató eszközli.

34. §. A fegyencz büntetési idejének leteltéig, esetleg feltételes szabadságra bocsátásáig, nem kapja meg jutalom-

díjait, hanem azok az ellenőr által vezetendő főkönyvben személyenként nyitandó számlákon, valamint a neki kézbesítendő munkakönyvben, javára iratnak és gyümölcsözőleg kezeltetnek. Azonban az ezen pénzek után járó kamat nem a fegyenczet illeti. (Lásd 41. §.)

35. §. A fegyenczek keresménye végrehajtás alá nem esik; de azon kárt, melyet a rájuk bízott munkaanyagban, vagy az intézet tulajdonához tartozó tárgyakban rosszakaratból vagy vétkes vigyázatlanság által okoznak, kötelesek az igazgató határozata alapján keresményükből megtéríteni.

Az egyes iparágak megtanulásával járó elkerülhetetlen anyagrontás és a véletlenül bekövetkezett kár esélyei az intézeti iparüzletet terhelik.

Kedvezmények.

36. §. A fegyencz büntetésének ideje alatt keresményével nem rendelkezhetik s így azt el sem költheti; csak kivételképen engedhető az meg a jobb viseletűeknek, a következő czélokra:

a) szegény szülők, házastárs, gyermekek, vagy testvérek segélyezésére;

b) országos csapásoknál jótékonyság gyakorlására;

c) a büntette által okozott kár önkéntes megtérítésére vagy kárpótlására;

d) szappan, fogkefe, fésű, ruhaseprű, fénymáz stb. tisztasági cikkekre, ivópohárra és evőeszközökre;

e) a kiszabadulás után folytatni szándékolt mesterség műszereinek vagy anyagszereinek beszerzésére;

f) erkölcsös vagy tanulságos könyvek vásárlására, író- s rajzszeretekre és levelek bérmentesítésére;

g) jobb élelmi cikkekre (szalonna, fehérkenyér, tej, vaj, turó, gyümölcs, cukor s ef.) és fél liter borra minden hónapban egyszer, továbbá a kir. Ő Felsége születése és Szt.-István király napján, de csak azon kitünően jó viseletűeknek, a kiket az igazgató e kedvezményben esetről-esetre részesíteni méltóknak tart.

37. §. A fönnebbi kedvezmények közül a g) alattiakra a munkajutalomból a kitünő viseletű fegyenczek $\frac{1}{5}$, a megrovás alá nem esők $\frac{1}{6}$ részt költhetnek el; a fegyelmi fenytékek szigorúbb nemével (80. §. 3—8-ik pontja) sujtottak ezen fenyték kiállásától számítva, a visszaesők pedig a fegyintézetbe való beszállításuktól fogva egy éven át e czímen semmit, azután pedig jó viselet mellett $\frac{1}{7}$ részt költhetnek el; a többiekre elkölthető összegek meghatározása az igazgatóság belátására bízatik.

38. §. A dohányzás, bagózás és burnótozás szigoruan tiltatik.

39. §. Az elhalt fegyencz keresménye, a temetésére fordított összeg levonása után, az illetékes gyámhatóság utján a szegénysorsú özvegynek, keresetre még nem képes gyermekeknek és a munkaképtelen szülőknek kiadatik; ilyenek nem létében a fegyencz-segélyalap javára számoltatik el; a magával hozott s levélben kapott pénzek és egyéb értékek a tartási költségekre fordíttatnak, vagy ha ezek kifizetve volnának, a törvényes örökösöknek minden esetben kiadandók.

40. §. Azon pénzek, melyeket a fegyencz magával hozott az intézetbe, vagy a melyek számára ajándékkép küldetnek be, a 34. §-ban írt szabály szerint kezeltenek azon megszorítással, hogy ily pénzen a fegyencz a 36. §. g) pontja alatt említett kedvezményekben nem részesíthető.

E pénzek a fegyencznek kiszabadulásakor kamatostul adatnak ki.

41. §. A fegyenczek munka-jutalmának kamatai a következő czélokra fordíttatnak: oly fegyenczek fölruházására, kiknek kiszabadulásukkor ruhájuk nincsen, és ezt keresményükből sem képesek szerezni; továbbá elhalt fegyenczek temetésének költségeire, ha azok hátramaradt keresménye ezekre elég nem volna; végül oly teljesen vagyontalan kiszabadulóknak 20 frtot meg nem haladható összeg erejéig való mérsékelt segélyezésére, a kik az igazgató, lelkész és tanító megegyező véleménye szerint, megjavulásuknak kétségtelen jeleit adták.

A munkajutalom kifizetése.

42. §. A fegyencz kiszabadulásakor az őt illető pénzből csak annyit kap kezeihez, a mennyi megteendő utjára elegendőnek mutatkozik, a többi pedig leendő tartózkodásának postaállomására az ő czimére elküldetik, s a postai feladási vevény, saját igazolására, elismervény mellett neki kiadatik.

Iskola.

43. §. A fegyintézeti iskola három osztályból áll: az elsőbe (kezdő osztály) azok kerülnek, kik az elemi ismeretekben semmi, vagy csak kevés jártassággal bírnak; a második (haladó) osztályba az elemi ismeretekben haladottabbak, a harmadik (polgári) osztályba az elemi ismeretekben már teljesen jártasak, s így kimerítőbb ismeretek elsajátítására is képes fegyenczek, soroztatnak.

A kezdő és haladó osztályok szükség szerint alosztályokra különíthetők.

Tankötelesek.

44. §. Minden 30 éven aluli fegyencz iskolaköteles, s ismereteinek foka szerint valamelyik osztályba soroztatik; azonban az ennél idősb fegyenczek is, saját óhajításukra vagy az igazgató rendeletére, tanításban részesítendőek.

Az iskolába való önkéntes belépés a folyó tanév egész tartamára tankötelességet szül.

Az újonnan befogadottak negyedévenként gyülekezve kezdhetik meg az iskolalátogatást, a mennyiben a tanítás érdeke ezt így kíváná.

45. §. Az igazgató, a tanító véleményének meghallgatása után, a tanköteles korban levők közül is felmentheti az iskolalátogatás alól azokat, kik beszolgáltatásukkor az intézeti iskolában előadott ismeretekben tökéletes jártassággal bírnak, vagy ezt büntetésük folyama alatt az intézetben megszerzik, vagy kiknél, a szellemi felfogó képesség hiánya miatt, az oktatás hosszabb időn át is eredménytelen maradt.

46. §. Az egyes osztályok tanóráinak számát, mely heten-

kint ötnél kevesebb s nyolcznál több nem lehet, a tanítók meghallgatásával az igazgató határozza meg; ő állapítja meg a tanulók számát, mely azonban osztályonként ötvenet meg nem haladhat.

Felekezeti ünnep az oktatást s az iskola-látogatás kötelezettségét nem függeszti föl.

Az iskolai rend fentartása érdekében a tanításon egy fegyőr folytonosan jelen legyen.

47. §. A tantárgyak az első tanosztályban: az olvasás, írás és számtan (fejbeli és jegyekkel számolás, s a hazai mértékek és pénzek) elemei; a második tanosztályban az előbbieken való továbbképzés és ezenkívül a helyesírás szabályai, hazai földleírás s történet, és a gazdaságtan (földművelés, állattenyésztés és kertészet) elemei; harmadik osztályban: az előbbi osztály tananyaga bővebben, ezenkívül az egyetemes földleírás alapvonalai, a természetrajz és természettan olvasmányokban (tekintettel a hazai mezőgazdaságra és iparra), magyar nyelvtan, polgári jogok és kötelességek, és a polgári ügyiratok.

Rendkívüli tárgyak: ének, rajz és testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorlatokra.

48. §. Minden csütörtökön s évenként július hóban iskolai szünet tartatik.

Hittanítás.

49. §. A hitelemző és erkölcsi oktatást az illető lelkészek adják saját hiveiknek; ezek vallás-ismereteik szerint öt különböző osztályba soroztatnak, s az egyes osztályok hetenként egy-egy órai tanszerű oktatásban részesülnek.

Minden vasárnapon és ünnepen egyházi beszéd tartandó.

Az előbbi szakaszban érintett szünet a hitoktatásra is vonatkozik.

A helyiségek tisztántartása.

50. §. Az intézet minden helyisége tisztán tartandó. A munkaszobák és hálózárkák naponként kispertetnek és a szükséghez képest felsúroltatnak s a folyosókkal együtt minden évben egyszer kimeszeltetnek.

Az ürülékcsebrek és árnyékszékek, valamint a kórház-helyiségek rendesen fertőtlenítendőek.

51. §. A légváltoztatás eszközlése végett alkalmazott készülékek jó karban tartására különös figyelem fordítassék.

A helyiségek naponkénti szellőztetésére, úgy azok hőmérsékletének fentartására nézve az orvos útmutatása irányadó.

Ragály kitörése.

52. §. Ragályos betegségek kitörése esetén az intézeti orvos által szükségesnek talált vagy az igazságügyministerium által megrendelt intézkedések feltétlenül s a legnagyobb pontossággal teljesítendőek.

Fürdés.

53. §. A nyári évszakban az egészséges fegyenczek hetenként egyszer hideg vízben fürödnek; a többi évszakokban minden egyén kéthetenként meleg fürdőt kap; poros munkával foglalkozó fegyenczek pedig télen át is hetenként fürödjenek. A betegek fürdéséről az orvos belátása szerint rendelkezik.

Tisztasági szabályok.

54. §. A fegyenczek ágyszalmája minden félévben újjal cseréltetik fel; fehérneműeket hetenként, az ágyi ruhák kéthetenként tisztákkal váltatnak fel. Minden egyénnek hetenként kétszer tiszta kapcza adassék.

A létszám nyilvántartása.

55. §. A hálózárkákban az ágyak fölé kis táblácska függesztetik, melyre felíratik: az illető fegyencz törzskönyvi száma, kiszabadulásának éve s napja; a folyosón a hálószoa ajtaja mellé egy fekete tábla akasztatik, a melyre a bent elhelyezett fegyencz vagy fegyenczek száma és osztálya följegyeztetik; minden osztályon összesített létszámtábla függ, melyen a kórházban levő betegek és fegyelmi fenyíték alatt állók száma is kitüntettetik.

Minden fegyencz a törzskönyv adatainak rövid kivona-

tát tartalmazó lapocskával láttatik el, melyet magánál tartani s a hivatali személyzet tagjai kívánatára előmutatni tartozik.

Kórházi szabályok.

56. §. A fegyenczek betegségük esetén gondos gyógyításban részesülnek, s ha az orvos szükségesnek találja, a kórházba szállíttatnak, a hol minden betegnek ágya fölé egy táblácska függesztetik, melyre az illetőnek törzskönyvi száma, a kórházba történt felvételének napja, betegségének latin neve s a naponként megszabott étadag feliratik.

A ragályos betegségben szenvedők külön szobában s egymástól elkülönítve ápoltatnak.

57. §. Ha a betegség oly csekély, hogy a mellett az egyén dolgozhatik, kívánsága folytán munkával láttatik el vagy kórházba való fölvétel nélkül járólag gyógykezeltetik.

58. §. Ha valamely fegyencz netalán elmebetegségbe esik, a szükséges elővigyázati szabályok azonnal alkalmazandók s az illetőnek elmeegógyintézetbe leendő elszállítása iránt haladéktalanul jelentés teendő.

59. §. Ha a fegyencz súlyos betegségbe esnék, és bizodalमत bíró más orvos segedelmét is használni kívánná: akkor, ha az egyáltalán lehetséges, azon orvos is meghívandó a beteg állapota felett tartandó orvosi tanácskozásra. De ez mindenkor az illető fegyencznek vagy családjának költségére történjék.

Ugyanily esetben megengedtetik azt is, hogy a fegyenczhez, ha úgy kívánná, a fegyintézeti rendes lelkészen kívül más lelkész is meghivassék.

60. §. A kórházra való gondviselés és a rend fentartása egy állandóan odarendelt főfegyőrre bízatik.

Betegápolók.

A betegeknek közvetlen ápolására fegyenczek használtatnak, kiknek megválasztása az igazgató és az orvos egyetértésével történik.

Az ápolók jutalomdíja ugyanaz, a mi a házimunkásoké. (33. §.)

Betegség az elbocsátás idején.

61. §. Azon esetben, ha valamely fegyencz büntetési idejének leteltekor olyan beteg, hogy az intézetből való távozása egészségi állapotára, az orvos véleménye szerint, káros hatást gyakorolna, saját kívánságára felüdüléseig továbbra is a kórházban tartható.

A ragályos betegségben szenvedők felgyógyulásukig az intézetből el nem bocsáttatnak.

A holttestek eltakarítása.

62. §. Az elhalt fegyencz hullája, a mennyiben az orvos egészségi rendészeti szempontból egyebet nem javasolna, az intézet halottas kamrájában kiterítettik, a következő napon pedig esetleg tudományos bonczvizsgálat alá vétetik; ennek megtörténtével vagy a bonczolás elmaradása esetében a halál bekövetkezése után 48 óra múlva, midőn a halál bizonyos volta az orvos által kétségtelennek jelentetett ki, a hulla tiszta fehérneműbe öltöztetve és egyszerű fakoporsóba helyezve, vallásos szertartás mellett eltemettetik. A vallásos szertartás csendben s lehetőleg olyankor történjék, midőn a fegyenczek délben zárkaikba visszavonulva vannak.

A fegyencz elhunytáról, valamint annak esetleg fennmaradt és a 39. §. értelmében az örökösöknek kiadható keresménye s egyéb értéke felől is, családja vagy rokonai, a halotti bizonyítvány megküldése mellett az illető hatóság útján hivatalosan értesíttetnek. A haláleset azon bíróságnak is tudomására hozandó, mely a fegyencz bűnügyében elsőfolyamodásilag eljár.

63. §. A meghalt vagy a kórházból elbocsátott fegyenczek ágyruháit azonnal tisztákkal váltatnak fel; a ragályos betegekéi pedig, az orvos utasítása szerint, valamely alkalmas szerrel ragálytalaníttatnak vagy elégettetnek.

64. §. Ha a beteg fegyencz élete komoly veszélyben van és ő ezen állapotában végrendeletet tenni vagy házasságon kívül született gyermekeit házasság által törvényesíteni akarná:

akkor az igazgatóság köteles módot és segédkezet nyújtani arra, hogy a fegyencz végrendeletkészítésre vagy házasságkötésre vonatkozó szándékát a kellő formaságok közt végrehajthassa.

65. §. A végrendelet készítése, valamint a házassági szertartás egész ideje alatt az igazgató vagy helyettese félbeszakítás nélkül jelen lenni s minden rendetlenség elhárításáról gondoskodni tartozik; ő egyszersmind tudtára adja az illető fegyencznek azt is, hogy végrendelete majdani szabadon bocsáttatásáig vagy időközben történhető haláláig az igazgatóság levéltárában fog őriztetni, szabadságában áll azonban valamely közjegyzőt megnevezni, kihez végrendelete megörzés végett hivatalosan azonnal át fog küldetni.

Fegyenczek olvasmánya.

66. §. A fegyenczek más nyomtatványokat nem olvashatnak, mint a melyeket az igazgatóság az intézeti fegyenczkönyvtárból rendelkezésükre bocsát, vagy a melyeknek megvétele nekik a 36. §. f) pontja szerint megengedett.

Fegyenczek levelezése.

67. §. A fegyenczek a büntetés egész ideje alatt csak hitveseiknek és legközelebbi rokonaiknak írhatnak levelet és pedig csak az igazgató különös engedélye mellett.

68. §. Minden fegyencznek negyedévenként egy, s csak rendkívüli esetekben lehet több levél írását megengedni.

A fegyenczek által irt, vagy hozzájuk czimzett leveleket az igazgató elolvassa s ha tartalmukat aggálytalannak tartja, postára adja, illetőleg a fegyenczczel közli; ellenkező esetben pedig a büntetési idő leteltéig a fegyencz egyéb irományai közé teszi. A levélírás, sürgős esetek kivételével, rendszeren a negyedév első vasárnapján történik.

Látogatás elfogadása.

69. §. Negyedévenként megengedhető, hogy a fegyenczet rokonai meglátogathassák. A látogató a megtartandó szabá-

lyokra előre figyelmeztetendő. A beszélgetés a fegyencz és a látogató elkülönítésére alkalmas szobában, egy hivatalnok vagy az őrparancsnok jelenlétében s csak az ez által értett nyelven hangosan folytatandó; azonban a fegyencz a látogatónak vagy ez annak semmit át nem adhat. Illetlen viselet vagy beszéd meg nem engedtetik.

A látogatók, kik ezen szabályok ellen vétének, rögtön elutasítandók.

A látogatás időtartama — melyet egyébként az igazgató szab meg — fél órát túl nem haladhat.

Idegenek bebocsátása a fegyintézet megtekintésére.

70. §. Idegeneknek, kik hivatásuk és társadalmi állásuknál fogva a fegyintézet iránt méltán érdeklődhetnek: az igazgató megengedheti, hogy ezt az ő vagy helyettese kalauzolója mellett, a szabályok figyelemmel tartásával megsejmelhessék. A fegyenczek pusztá kíváncsiság tárgyává nem tehetők. Nőknek a férfi-fegyintézetbe való bebocsátása tiltva van.

71. §. A fegyenczek beérkezett és elküldött leveleiről, úgyszintén a rokonok és idegenek látogatásáról pontos jegyzékek vezetendők.

Kegyelmi kérvények.

72. §. A fegyenczek személyes kegyelmi kérelmeit csak az igazságügyminiszter kiküldött biztosa veheti át akkor, midőn a fegyintézet megvizsgálása végett abban megjelenik. A miniszteri biztostól függ, ezen kérelmeket, ha méltánylást érdemelnek, az igazgató és házi tanács meghallgatása mellett, az igazságügyminiszter elé terjeszteni.

Az igazságügyminiszterium részéről szabályszerű tárgyalás végett leküldött kegyelmi kérvények iránt a fegyintézeti igazgatóság, a házi tanács meghallgatása után, a tanácskozási jegyzőkönyv bemutatása mellett nyilatkozik.

A kegyelmezés rendesen oly feddettlen előéletű fegyenczekre hozható javaslatba, a kik fegyházbüntetésüknek legalább felét már kiállották s eddigi viseletük, erkölcsi javulásuk, önképzésük és munkásságuk által biztos reményt nyuj-

tanak az iránt, hogy jövőre a társadalom hasznos tagjai lesznek s kiknek érdekében az igazgatóság még egyéb különös méltánylatra érdemes körülményeket képes felhozni.

Házszabályok.

73. §. A fegyenczek által megtartandó házszabályok a következők :

1. Mindenki köteles a fennálló szabályokat tisztelni és ahhoz, a mit azon parancsolnak, szavaiban és tetteiben alkalmazkodni.

2. A fegyenczek tisztelettel és feltétlen engedelmességgel tartoznak viseltetni az intézet igazgatója, minden hivatalnok és az örök iránt.

3. Minden fegyencznek szabadságában áll kérdésével, kérelmével vagy panaszával az erre kijelölt időben az igazgatóhoz személyesen járulni; de a ki ezt tenni nem akarja, az köteles ebbeli szándékát azon örnek bejelenteni, a kinek közvetlen felvigyázata alatt áll (22. §.); egyik fegyencz a másik nevében kérelmet nem adhat elő.

4. A fegyenczek ugyanezen módon az orvoshoz és lelkészhez is fordulhatnak (22. §.).

5. Az istentisztelet, az oktatás és séta ideje alatt épen semmit sem szabad beszélni.

A munka ideje alatt is csak annyit szabad szólni, a mennyi a közös munka elvégzéséhez okvetlenül megkívántatik.

Illetlen beszélgetések, vagy az elkövetett gonosz tettek elbeszélése, keményen tiltatik; azok, kik ezt tenni merészlik, szigorúan megfenyítettnek.

Idegenekkel csak az igazgató beleegyezése mellett beszélhetnek a fegyenczek.

Titkosan, vagy jelek által beszélni, a másik fegyencznek parancsokat osztani s fölötte rendelkezni nem szabad.

6. Az ablakon való kinézés, lármázás, éneklés, káromkodás, füttyölés, szóval minden illetlen és zajos önviselet, beszéd vagy cselekedet, szemérmertlenség és undort gerjesztő tett szigorúan tiltatik.

7. A fegyenczek békességben éljenek egymással; minden gúnyolódás, ingerkedés, sértegetés, szidalmazás, verekedés, vagy önbíráskodás tiltatik és megfenyítettik.

8. A kártya, kocka és egyáltalában minden játék, továbbá a dohányzás, bagózás és burnótozás tilos.

9. A ki a felügyelet alól magát elvonni igyekszik, a ki megszökik, szökési kísérletet vagy ahhoz előkészületeket tesz, úgyszintén az is, a ki fegyencztársának illetően szándékaról tud s azt fel nem jelenti, — kemény büntetés alá esik.

A szökésen rajtakapott s magát meg nem adó fegyencz ellen szükség esetén a fegyver is használható.

10. A tiltott cselekvények elkövetésére való összebeszélések vagy szövetkezések a legszigorúbban megfenyítettnek.

A függelmet mélyen sértő, kihívó, rakoncátlan viselet és ellenszegülés kényszereszközökkel is korlátozható.

11. Az adott jele mindenki köteles reggel azonnal felkelni és este lefeküdni.

Felkelés után minden egyes fegyencz tartozik arczát, nyakát és kezeit megmosni, száját kiöblíteni, megfésülni, rendesen felöltözködni és ágyát megvetni (22. §.).

12. A munkateremben az egész munkaidő alatt mindenki folytonosan és szorgalmasan dolgozik és kijelölt helyéről engedelem nélkül senki el nem távozhatik.

13. A ki ruháját, ágyneműjét vagy a rábizott eszközöket, munkaanyagot, könyvet stb. rossz szándékból vagy vétkes vigyázatlanságból elrontja, az nemcsak az okozott kárt megtéríteni köteles (35. §.), hanem még külön meg is fenyítettik.

14. A fegyencz semmi egyebet magánál nem tarthat, mint azt, a mit az igazgatóság neki átad, vagy különös engedéllyel nála meghagy; azért a fegyencz mindent, a mit nem talál, a legközelebb levő fegyőrnek azonnal átadni köteles; tűrni tartozik, hogy a felügyeletével megbizott fegyőr a rajta levő ruhát és zárkáját bármikor is megmotozhassa.

15. A fegyenczeknek nem szabad sem valamit vásárolni, sem kölcsönözni, sem ajándékot adni vagy elvenni. Ha ezt

akár egymás közt, akár másokkal mégis elkövetnék, szigorúan megfenyítettnek.

16. Levelet írni vagy elfogadni az igazgató beleegyezése nélkül senkinek sem szabad (67. §.).

17. Szükségeit végezni az illető helyre egyszerre csak egy fegyencz mehet.

74. §. A fegyenczek viseletét szabályozó ezen házszabályok előttük befogadásuk alkalmával felolvasandók s ezenkívül azoknak egy-egy nyomtatott példánya minden zárkában és munkateremben kifüggesztendő.

Fegyelem. — Fegyelmi büntetések.

75. §. Minden cselekvény vagy mulasztás, mely a fegyintézet házszabályai által tiltva van, fegyelmi fenytéket von maga után. A fegyelmi hatalom az igazgatót illeti, ki azonban e jogának gyakorlásánál az igazság és emberiség követelményeit soha szem elől ne téveszsze.

76. §. Az igazgatónak főgondjai közé tartozik: minden, akár a házszabályokba, akár pedig a törvényekbe ütköző cselekedet elkövetését megakadályozni s ezért feljogosíttatik arra, hogy a gyanus fegyenczek ellen minden elővigyázati intézkedést megtehessen.

77. §. A főntebbi czélból a műhelyek és zárkák naponkénti rendes meg szemlélésén kívül időnként s váratlanul saját vagy egyik hivatalnoka jelenlétében az említett helyiségeket s a fegyenczeket is gondosan megvizsgáltatja; úgy maga, mint minden hivatalnoka az intézetet legalább egy-egy éjszaka meg szemlélni tartozik.

78. §. Azon esetben, midőn több fegyencz a házirend elleni ellenszegülésre vagy valamely más tiltott cselekvény kivételére szövetkezve fölzendül: köteles az igazgató minden a zendülés elnyomására szolgáló és szükséges intézkedéseket megtenni; és ha más eszközökkel a lázadók megfékezhetők nem volnának, az intézet őrizetére rendelt vagy a legközelebb állomásozó katonai erőt is tetteleges közbelépésre felszólítani. Erről azonban az igazságügyminiszteriumhoz azonnal jelentés teendő.

79. §. Ha valamely fegyencz oly vétséget vagy büntettet követ el, a mely a törvénybe ütközik, akkor az igazgató ezt, a rendes bűnvizsgálat elrendelése és büntető per megindítása végett azonnal bejelenteni tartozik azon kir. bíróságnál, a melynek területén a fegyintézet fekszik; ezen esetről azonban az igazságügyminiszteriumhoz is haladéktalanul jelentést tenni tartozik. Az életfogytig terjedő fegyházra ítélt fegyencz ha vétséget követ el: fegyelmi úton a fegyenczek elleni fegyelmi büntetésül alkalmazható valamely büntetésre ítélandó.

80. §. A fegyenczek kihágásai ellen az igazgató által alkalmazható fegyelmi fenyegetések a következők:

1. megintés,
2. dorgálás,
3. a kedvezmények elvonása,
4. a munkajutalom leszállítása vagy teljes megvonása,
5. egyszerű és szigorított magánelzárás,
6. lábbilincs és karperecz,
7. kurtavas,
8. kényszeröltöny és lelánczolás.

81. §. Ezen fegyelmi fenyegetések végrehajtásának módjára nézve irányadásul a következő utasítások adatnak:

A megintés atyai hangon történik és a fegyelmi jegyzőkönyvbe fel nem vétetik; a dorgálás ellenben és a többi fenyegetések a szigor jellegével bírnak és az e célra tartandó külön fegyelmi jegyzőkönyvbe pontosan beiratnak.

A kedvezmények elvonása nemcsak a tulajdonképeni kedvezményekre, de a levélírás és látogatások elfogadásának korlátozására, sőt az előbbieket teljes eltiltására is kiterjed.

A munkajutalom leszállítása fokozatosan az első osztályból a másodikba s innen a harmadikba történik. Ez a kihágás nagyságához képest hosszabb vagy rövidebb időre, de legfőlebb egy évre történhetik.

A magánelzárás három óra terjedhet és súlyosítható:

a) három hétig az élelemben való megszorítással, a mi étlapszerinti kenyér- és ételilletmény egyharmadának elvonásából áll;

b) az ágyneműnek hat hétig tartó elvételével, azonban téli hónapokban a pokrócz meghagyandó;

c) három héten át munkaelvonással;

d) hetenként két egymástól elválasztott napon vagy egymást követő tizenkét napon zárkaelsötétítéssel (sötétfogság).

Fegyelmi magánelzárás alatt a fegyencz imakönyvön s ha tanköteles: még az iskolakönyveken kívül egyéb olvasmányt nem kaphat.

A lábbilincs határozatlan időig, a karperecz pedig három hétig alkalmazható; mindkettőnek csak a biztonság veszélyeztetése esetén és ellenszegülésnél vagy fenyegetődzésnél van helye.

A kurtavas naponként hat órai tartam mellett tíz napig tarthat s a láb- és kézfejek összebilincseléséből áll; éjjel nem alkalmazható.

A kényszeröltöny és lelánczolás csak bösz indulatúaknál és dühöngőknél alkalmazható addig, a míg megfékeztetnek.

Azon fegyenczek irányában, kik már előbb börtönnel vagy fegyházzal büntetve voltak: a magánelzárás főtebbi tartama ennek felével fokozható.

A fegyelmi magánelzárásban levő fegyenczek napi sétájukat egyes sétaudvarokban végzik.

82. §. A fegyelmi fenyték végrehajtása csak az igazgató vagy távollétében helyettese által kimondott határozat alapján történhetik; köteles azonban ő annak kimondása előtt meggyőződést szerezni arról, vajjon az illető fegyencz a terhére rótt kihágást valóban elkövette-e?

A szükséges nyomozások az igazgató, vagy megbízásából az első tiszt által tételnek, ki is azoknak eredményét s a kimondott büntetést a fegyelmi jegyzékbe vezetni köteleztetik.

Oly büntetés kimondása előtt, mely a fegyencznek egészére ártalmas befolyással lehetne, a házi orvos véleménye, mind a büntetés alkalmazására általában, mind annak tartamára nézve kikérendő.

83. §. A fegyelmi fenyték hátrányos következményei egy

év alatt szűnnek meg, a midőn az egyén ismét azon házi és törvényes előnyökbe léphet, melyek a jóviseletűeknek vannak főtartva.

A fegyenczek elbocsátása.

84. §. A fogházbüntetés kitöltése előtt a fegyencz az igazságügyminiszterium engedélye nélkül sem el nem bocsátható, sem más hatóságnak, mint kir. bíróságnak ki nem szolgáltatható.

Ha valamely kir. bíróság kívánná a fegyencz előállítását: úgy a fegyintézeti igazgatóság a bírósági megkeresés alapján az illető fegyenczet saját őrszemélyzete által — s ha szökéstől lehetne tartani, bilincsben — elkísérteti s ugyanazt, ha ottléte három napnál több időt nem igényel, vissza is kísérteti; ellenkező esetben a megkereső bíróság mellett működő kir. ügyész tartozik a fegyenczet visszakisértetni, a ki a fegyencz ideiglenes elhelyezéséről is gondoskodik.

85. §. A büntetési idő három utolsó napjának valamelyikén a kiszabadulandó fegyencz az illető lelkész elé állíttatik s ettől jövő életére nézve komoly intést és tanítást nyer; végül büntetésének utolsó napján hasonló czélból az igazgató elé, innen pedig az ellenőrhöz vezetetik, a hol mind az, a mi tőle a fegyintézetbe kerültekor elvétellett és őrizet alatt tartatott, úgyszintén munkabére, a 42. §-ban meghatározott módon neki átadatik.

86. §. A fegyencz büntetésének kitöltése után, a menyiben a 61. §-ban említett körülmény nem forogna fön, a következő napon reggel, ha pedig kegyelmet nyer, azonnal szabadon bocsátandó.

A szabadulás előtt egy hóval, kegyelmezés esetében pedig az elbocsátással egyidejűleg, az értesítőjegyzék másolata, az egyén erkölcsi állapotára vonatkozó véleménynyel kiegészítve, azon községi előljárásnak megküldendő, melynek területére szabaduló letelepedni szándékozik. Arról, hogy a büntetés végrehajtása befejeztetett: azon bíróság is értesítendő, mely a fegyenczet elsőfolyamodásilag ítélte el.

87. §. Az elbocsátandó fegyenczek útlevéllal láttatnak el,

melyben megíratik nevük, életkoruk, vallásuk, személyleírásuk, illetőségi helyük, a község vagy város, a hová utazni szándékoznak; ezzel azután szabadon bocsáttatnak.

Azon fegyencz azonban, a ki javulásának elégséges jeleit adta s a vagyon- és életbiztonságra veszélyes, hazatolonczolás végett a közigazgatási hatóságnak — az országból való kiutasításra ítélt külföldi pedig (BTK. 64. §.) kikisértetés végett a legközelebbi kir. ügyészségnek adatik át, a mely továbbszállításáról gondoskodik.

Kivánatra a szabadulónak a fegyintézeti iskolában, és az általa elsajátított iparágban szerzett ismeretekről, valamint erkölcsi viseletéről is bizonyítvány állítandó ki.

A büntetés kitöltéséről igazolvány adatik.

88. §. Mihelyt a kiszabaduló saját ruháját s egyéb tulajdonát kezéhez kapta, a többi fegyenczek közé nem bocsátandó.

Föltételes szabadság.

89. §. A föltételes szabadságra bocsátás módozatait külön rendelet szabályozza.

Főfelügyelet gyakorlása.

90. §. Az igazságügyminiszter az országos fegyintézetek állapotáról évenként kiküldendő biztosa által szerez tudomást; a biztos a fegyházbüntetés végrehajtását gondosan megvizsgálja, a fegyenczek fontosabb kérelmét és panaszát meghallgatja s eljárásának eredményéről s tapasztalatairól jelentést tesz, mely az igazságügyminiszterium részéről esetleg másolatban az igazgatóval is közöltetik.

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtására és általában az országos letartóztatási intézetekre és a bírósági fogházakra vonatkozólag az 1890—1905. évig kibocsátott fontosabb rendeletek:

Az 1890 márcz. 1-én 43.050/1889. I. M. sz. a kelt rendelet az országos letartóztatási intézetekben új élelmezési rendszert véglegesít, melyet próbaképen már az 1888 decz. 11-én 38.030. I. M. sz. a kelt rendelet életbeléptetett.

Az 1890 márcz. 12-én ad 7784. I. M. sz. a. kelt rendelet előírja, hogy a fegyintézeti orvosok rendeléseikben az egyes gyógyszereknek a kir. belügyministerium által megállapított és a szerződéshez csatolt jegyzékben kitüntetett elnevezését használják.

Az 1890 jun. 6-án 20800. I. M. sz. a. kelt rendelet a letartóztatási intézetek részéről a kir. igazságügyministerium-hoz intézett pénz- és értékküldemények felterjesztési módosítást szabályozza.

Az 1890 okt. 15-én 37.574. I. M. sz. a. kelt rendelet a szeszes italoknak a letartóztatási intézetekben való kiszolgáltatása és az italmérési állami jövedék közt fenforgó viszonyt rendezi.

Az 1891 márcz. 26-án 11.607. I. M. sz. a. kelt rendelet értelmében a kir. ügyészek a fogházakban készült kosárfonó termékeknek a nagymarosi piacon leendő értékesítésénél az 1890:XXV. t.-cz. életbelépte után is közvetlenül a budapesti kir. főügyésszel érintkeznek.

Az 1891 szept. 21-én 13.931. I. M. sz. a. kelt rendelet a kivételesen bírósági fogházban töltött államfogház-büntetés folytán felmerült tartási költségekről szól.

Az 1892 jan. 8-án 1162. I. M. sz. a. kelt rendelet a kir. járásbíróságok hatáskörébe utalt vétségek és kihágások miatt megállapított fogház- és elzárás-büntetésnek az elítélt lak-, illetőleg tartózkodási helye szerint illetékes kir. járásbíróság fogházában való kitölthetése végett előterjesztett kérelem fölötti határozathozatalt szabályozza.

Az 1892 nov. 17-én 42.275. I. M. sz. a. kelt rendelet a kir. törvényszékek hatáskörébe utalt bűnügyekben jogerősen megállapított szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának újrafölvétel esetében való felfüggesztése körül követendő eljárást szabályozza.

Az 1893 jul. 14-én 15.176. I. M. sz. a. kelt rendelet az orsz. letartóztatási intézetekből törvényszék elé állított elítéltekre nézve hozott bírósági határozatnak az orsz. letartóztatási intézet igazgatóságával való közlését írja elő.

Az 1894 szept. 19-én 35.284. I. M. sz. a. kelt rendelet a

hadbírószági ítéletben honvéd ellen megállapított s bőjttel szigorított szabadságvesztés-büntetés végrehajtásáról intézkedik.

Az 1894 szept. 25-én 37.124. I. M. sz. a. kelt rendelet a letartóztatott, továbbá a föltételes szabadságra bocsátott népfelkelők bejelentéséről szól.

Az 1894. okt. 2-án 2701. I. M. sz. a. kelt rendelet az orsz. fegyintézetekbe, illetőleg a kerületi börtönbe beutalt fegyenczekekről és rabokról kiállítandó értesítő jegyzékeknek a kir. igazságügyministeriumban való átvizsgálását beszünteti és azoknak szerkesztése s fölszerelése tárgyában kellő figyelemztetéseket tartalmaz.

Az 1894 okt. 19-én 41.490. I. M. sz. a. kelt rendelet helyesbíti a hadbírószági ítéletben honvéd ellen megállapított s bőjttel szigorított szabadságvesztés-büntetés végrehajtásáról 35.284/1894. I. M. sz. a. kibocsátott rendeletet.

Az 1895 febr. 6-án 43.564/1894. I. M. sz. a. kelt rendelet az orsz. letartóztatási és a javító-intézeteknél vezetett anyagszámadásokról intézkedik.

Az 1895 márcz. 1-én 8348. I. M. sz. a. kelt rendelet az orsz. fegyintézetekből és a kerületi börtönből a bíróságokhoz való átkísérések számának lehető apasztására irányul.

Az 1895 máj. 30-án 23.150. I. M. sz. a. kelt rendelet közli a pénzügyministernek 1895 máj. 27-én 27.051. sz. a. kelt rendeletét jövedéki kihágások eseteiben kiszabott pénzbüntetéseknel szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatásánál követendő eljárás tárgyában.

Az 1895 ápr. 19-én 48,284/94. I. M. sz. a. kelt rendelet a szabadságuktól megfosztott egyének hatóságilag kezelendő pénzeinek postatakarékpénztári elhelyezéséről szól.

Az 1895 szept. 8-án 40.934. I. M. sz. a. kelt rendelet a csendőrrabok rabtartási költségeiről szerkesztett kimutatások felől intézkedik.

Az 1895 szept. 26-án 38945. I. M. sz. a. kelt rendelet az orsz. letartóztatási intézetekben, valamint a bírósági fogházakban történő születések és haláleseteknek az állami anyakönyvvezetőnél való bejelentése tárgyában intézkedik.

Az 1896 okt. 13-án 57.090. I. M. sz. a. kelt rendelet a budapesti gyűjtőfogház mellett létesített elme megfigyelő intézet megnyitásáról szól.

(Ugyane tárgyról intézkedik az 1896 decz. 4-én 60.780. I. M. sz. a. kelt rendelet).

Az 1897 márcz. 31-én 36.922/1896. I. M. sz. a kelt rendelet a szabadságuktól megfosztott egyének hatóságilag kezelendő és a postatakarékpénztárban elhelyezett pénzeinek visszafizetése tárgyában adott ki.

Az 1897 jul. 9-én 36.750. I. M. sz. a. kelt rendelet intézkedik a bibliaterjesztő-társulat által kiadott szentírás terjesztéséről a letartóztatottak között.

Az 1897 aug. 17-én 27.001. I. M. sz. a. kelt rendelet intézkedik a magukat sajátjukból élelmező vizsgálati foglyok és elítéltek élelmezésének nemkülönben az elítéltek részére engedélyezett külön élelmiczikkéknek miként leendő beszerzése tárgyában.

Az 1898 jan. 23-án 37.487/97. I. M. sz. a. kelt rendelet a szabadságuktól megfosztott egyének pénzeinek szállítása tárgyában adatott ki.

Az 1898 ápr. 10-én 21.578. I. M. sz. a. kelt rendelet a feltételes szabadságra bocsátás tárgyában adatott ki.

Az 1899 jun. 16-án 27.050. I. M. sz. a. kelt rendelet az egy évnél hosszabb szabadságvesztés-büntetésre elítéltekkel szemben szükséges gyámhatósági intézkedésekről rendelkezik.

Az 1899 decz. 10-én 5800. I. M. sz. a. kelt rendelet a szabadságvesztés-büntetések elhalasztása és félbeszakítása tárgyában adatott ki.

Az 1901 okt. 13-án 31.916. I. M. sz. a. kelt rendelet a kir. járásbirósági fogházak adatainak a kir. ügyészséggel leendő közlése tárgyában adatott ki.

Az 1901 decz. 6-án 20.662. I. M. sz. a. kelt rendelet a letartóztatási intézetekben ipari munka közben előforduló súlyosabb sérülések bejelentéséről szól.

Az 1903 okt. 14-én 7186. I. M. sz. a. kelt rendelet a kir. birósági fogházak szükségleteinek beszerzése tárgyában adatott ki.

Kimutatás

arról, 1. hogy az 1890—1904. években az egyes kir. orsz. letartóztatási intézetek átalányok czímen mily összegeket vettek fel az adópénztárakból, ugyanazon időben mily összegeket szállítottak az adópénztárba ipariüzleti és mezőgazdasági tiszta jövedelemként s mily összegeket tartottak vissza az egyes évek végén az intézeti pénztárakban forgó tőke gyanánt?

2. hogy az említett intézeteknél az 1901., 1902. és 1903. években mennyi volt a személyi járandóságok s mennyi a dologi kiadások összege, mennyi volt a bevétel s mennyi az egyenleg?

Év	Az átalányok megnevezése						Az iparüzleti pénzekből				A mezőgazdaságnál			
	Házi költség átalány		Iroda átalány		Állam-fogházi átalány		tisztá jövedelem-ként adó-hivatalba szállított		az év végén forgó tőke gya-nánt vissza-tartatott		tisztá jövedelem-ként beszál-lított		az év végén forgótőke gyanánt vissza-tartatott	
	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
I. Ilavai kir. orsz. fegyintézet.														
1890	106,340	—	390	76			26,367	94	9	82				
1891	121,374	42	420	—			36,000	—	27,112	08				
1892	130,984	40	406	22			61,144	40	13,914	62				
1893	105,661	—	464	—			66,245	50	8,938	02				
1894	110,229	—	493	—			40,000	—	1,371	08				
1895	108,004	—	323	—			24,000	—	468	54				
1896	101,605	—	520	—			51,700	44	750	84				
1897	107,312	—	586	—			24,000	—	104	60				
1898	115,541	—	473	—			22,000	—	60	56				
1899	100,905	—	720	—			22,000	—	1,354	56				
1900	104,598	—	622	—			16,368	22	922	36				
1901	105,885	—	722	—			22,000	—	5,721	35				
1902	105,430	—	762	—			50,000	—	12,728	81				
1903	99,253	56	800	—			50,000	—	13,504	39				
1904	100,600	—	800	—			36,000	—	3,624	32				
Össze-sen	1,623,722	38	8,501	98			547,826	50	90,585	95				
II. Soproni kir. orsz. fegyintézet.														
1890	127,600	—	569	—			41,200	—	8,338	38				
1891	139,600	—	707	—			44,000	—	14,423	60				
1892	140,582	—	670	—			48,000	—	12,448	08				
1893	136,600	—	712	—			49,000	—	14,817	36				
1894	140,760	—	717	—			50,000	—	24,708	66				
1895	137,560	—	705	—			50,000	80	21,432	40				
1896	132,560	—	720	—			50,000	—	14,156	08				
1897	151,560	—	720	—			46,090	—	15,730	54				
1898	164,680	—	634	—			44,000	—	9,548	06				
1899	158,750	06	720	—			45,200	—	5,367	56				
1900	145,665	14	796	65			44,000	—	10,220	02				
1901	135,803	88	810	—			40,000	—	15,533	14				
1902	128,460	42	855	—			40,000	—	12,646	45				
1903	132,080	02	800	—			40,000	—	13,392	46				
1904	128,038	31	800	—			40,000	—	10,931	91				
Össze-sen	2,100,299	83	10,935	65			671,490	80	203,694	70				

Év	Az átalányok megnevezése						Az iparüzleti pénzekből						A mezőgazdaságnál					
	Házi költség átalány		Iroda átalány		Államfogházi átalány		tisztá jövedelemként adóhivatalba szállított		az év végén forgótőke gyanánt visszatartott		tisztá jövedelemként beszálított		az év végén forgótőke gyanánt visszatartott					
	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
III. Szamosujvári kir. orsz. fegyintézet.																		
1890	90,611	98	720	—	—	—	59,999	90	12,701	50	—	—	—	—	—	—	—	—
1891	92,301	54	630	94	—	—	47,999	92	10,833	42	—	—	—	—	—	—	—	—
1892	109,348	66	564	10	—	—	52,000	—	3,178	10	—	—	—	—	—	—	—	—
1893	103,989	46	532	—	—	—	40,000	—	212	44	—	—	—	—	—	—	—	—
1894	84,230	40	720	—	—	—	42,000	—	4,885	40	—	—	—	—	—	—	—	—
1895	91,687	48	772	—	—	—	43,706	—	3,930	56	—	—	—	—	—	—	—	—
1896	73,502	70	644	—	—	—	44,000	—	10,186	06	—	—	—	—	—	—	—	—
1897	91,224	42	600	—	—	—	44,000	—	8,344	18	—	—	—	—	—	—	—	—
1898	107,361	32	889	34	—	—	44,000	—	5,064	04	—	—	—	—	—	—	—	—
1899	98,438	02	1,038	—	—	—	39,836	80	6,514	—	800	—	—	—	133	24	—	—
1900	86,759	—	1,065	33	—	—	36,000	—	701	79	2,000	—	—	—	305	20	—	—
1901	91,104	39	936	96	—	—	27,685	99	5,493	28	2,500	—	—	—	62	02	—	—
1902	66,470	74	900	—	—	—	25,630	—	10,606	23	1,200	—	—	—	168	51	—	—
1903	64,514	29	900	—	—	—	35,327	91	4,142	75	2,500	—	—	—	250	71	—	—
1904	72,974	39	1,144	93	—	—	28,370	—	8,637	18	2,500	—	—	—	810	66	—	—
Összesen	1,324,518	79	12,057	60	—	—	610,556	52	95,430	93	11,500	—	—	—	1,730	34	—	—
IV. Váczi kir. orsz. fegyintézet, közv. és államfogház.																		
1890	134,655	52	577	62	—	—	76,000	—	5,781	82	2,000	—	—	—	607	54	—	—
1891	130,463	24	676	04	—	—	80,000	—	31,906	52	4,000	—	—	—	1,442	44	—	—
1892	134,884	42	720	—	—	—	90,231	38	1,313	44	4,000	—	—	—	1,922	46	—	—
1893	138,321	64	720	—	—	—	84,000	—	4,507	56	4,000	—	—	—	2,250	32	—	—
1894	149,753	14	720	—	—	—	86,000	—	12,739	94	4,000	—	—	—	3,050	86	—	—
1895	142,475	74	951	44	—	—	80,000	—	26,996	64	4,000	—	—	—	1,983	08	—	—
1896	146,262	38	1,313	36	688	78	80,000	—	31,768	56	4,000	—	—	—	2,627	86	—	—
1897	162,585	50	666	—	929	—	26,059	76	6,283	98	4,000	—	—	—	5,841	72	—	—
1898	180,634	42	1,060	—	1,110	64	80,242	20	13,170	20	4,000	—	—	—	7,182	88	—	—
1899	164,165	44	860	—	1,344	26	193,000	—	14,938	74	10,000	—	—	—	6,498	30	—	—
1900	155,070	—	902	07	1,494	60	160,000	—	36,253	—	10,000	—	—	—	2,824	62	—	—
1901	172,578	39	900	—	1,072	38	200,000	—	38,880	77	5,000	—	—	—	1,686	61	—	—
1902	118,599	33	891	54	1,040	48	200,000	—	48,359	64	4,000	—	—	—	1,219	90	—	—
1903	127,979	71	770	60	855	23	180,000	—	35,781	05	4,000	—	—	—	304	54	—	—
1904	149,440	52	891	56	1,280	82	200,000	—	9,098	67	5,000	—	—	—	1,466	96	—	—
Összesen	2,207,869	39	12,800	23	9,816	19	1,815,533	34	317,779	93	72,000	—	—	—	40,940	09	—	—

Év	Az átalányok megnevezése						Az iparüzleti pénzekből				A mezőgazdaságnál			
	Házi költség átalány		Iroda átalány		Állam-fogházi átalány		tisztá jövedelem-ként adó-hivatalba szállított		az év végén forgó-tőke gya-nánt vissza-tartatott		tisztá jövedelem-ként beszál-lított		az év végén forgótőke gyanánt vissza-tartatott	
	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
V. Nagyenyedi fegyintézet.														
1890	48,487	58	480	—			14,000	—	13,665	64	600	—	46	54
1891	52,993	14	520	—			16,000	—	11,721	02	800	—	248	24
1892	56,535	30	529	44			16,681	06	7,520	36	800	—	265	76
1893	61,730	—	660	—			24,400	—	6,079	78	1,354	—	—	—
1894	115,834	—	690	—			37,200	—	6,205	50		—	—	—
1895	124,945	98	520	—			42,000	—	15,352	38		—	—	—
1896	120,366	38	560	—			44,000	—	23,232	76		—	—	—
1897	123,465	72	570	—			40,000	—	20,909	68		—	—	—
1898	137,548	06	630	80			40,000	—	11,164	34		—	—	—
1899	120,286	52	428	64			40,000	—	23,292	70		—	—	—
1900	118,100	—	540	—			40,000	—	16,803	96		—	—	—
1901	122,944	74	494	70			40,000	—	647	63		—	—	—
1902	127,190	—	647	43			40,000	—	14,119	66	1,181	81	—	—
1903	123,905	24	621	55			40,000	—	16,267	16	1,235	85	—	—
1904	140,051	09	525	76			40,000	—	12,982	22	1,600	—	540	26
Össze-sen	1,594,383	75	8,358	32			514,281	06	199,964	79	7,571	74	1,119	80
VI. Lipótvári kir. orsz. fegyintézet.														
1890	138,144	04	610	12			48,000	—	195	46	4,000	—	671	76
1891	153,603	32	604	98			48,000	—	2,863	42	4,000	—	1,577	94
1892	150,812	90	557	10			48,000	—	970	08	4,000	—	1,836	76
1893	144,621	48	1,012	06			48,000	—	8,774	34	5,000	—	2,751	64
1894	128,315	74	635	50			48,000	—	6,291	70	4,000	—	2,452	58
1895	130,499	16	717	10			53,948	—	461	02	4,000	—	1,031	90
1896	139,244	28	703	80			53,948	—	640	42	2,000	—	1,198	20
1897	164,537	62	717	—			53,948	—	1,884	02	4,000	—	559	60
1898	165,267	94	720	—			53,948	—	260	98	4,000	—	1,144	14
1899	150,178	84	781	48			53,948	—	2,697	28	8,000	—	2,836	04
1900	144,063	54	847	10			53,948	—	7,796	60	6,000	—	752	26
1901	142,371	02	738	90			53,948	—	2,604	68	6,000	—	881	11
1902	134,123	78	561	93			53,948	—	792	70	50,60	—	1,965	03
1903	119,374	36	895	45			53,948	—	24,742	13	5,000	—	2,591	38
1904	120,679	68	789	92			41,673	46	10,325	43	6,000	—	2,219	86
Össze-sen	2,125,837	20	10,982	44			767,205	46	71,300	26	71,060	—	23,470	20

Év	Az átalányok megnevezése						Az iparüzleti pénzekből						A mezőgazdaságnál					
	Házi költség átalány		Iroda átalány		Állam-fogházi átalány		tisztja jövedelem-ként adó-hivatalba szállított		az év végén forgó tőke gyanánt vissza-tartott		tisztja jövedelem-ként beszál-lított		az év végén forgótőke gyanánt vissza-tartott					
	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
VII. Szegedi kir. ker. börtön.																		
1890	89,099	78	1,020	—	3,861	78	26,000	—	555	84								
1891	89,783	20	1,178	96	6,589	18	30,000	—	6,516	36								
1892	91,656	40	1,115	38	11,677	78	28,000	—	2,983	24								
1893	74,012	92	959	22	11,798	40	28,000	—	796	80								
1894	77,297	52	1,107	24	10,949	96	28,000	—	4,969	60								
1895	84,633	86	1,240	—	11,284	70	27,999	40	5,562	38								
1896	83,430	94	1,025	24	3,643	40	28,000	—	7,046	22								
1897	101,337	90	923	76	4,110	52	28,000	—	28	90								
1898	114,406	84	1,278	—	3,381	34	28,000	—	2,666	10								
1899	87,011	56	1,289	02	2,054	76	25,000	—	3,199	74								
1900	87,742	67	1,842	64	2,640	38	28,000	—	510	64								
1901	97,639	77	2,300	—	2,748	44	28,000	—	3,318	57								
1902	100,371	15	1,929	52	2,549	24	26,000	—	1,075	81								
1903	97,275	97	1,728	26	2,402	57	26,400	—	2,796	62								
1904	114,139	82	1,397	27	3,358	33	28,000	—	73	33								
Össze-sen	1,390,840	30	20,234	51	83,030	78	413,399	40	42,100	15								
VIII. Mária-nostrai kir. orsz. fegyintézet.						Mária-Nostra a nőfegyenczek ellátási díja czimén kapott.												
Év	Iroda átalány		Év	Iroda átalány		Év	Házi költség átalány		Év	Házi költség átalány		Év	Házi költség átalány		Év	Házi költség átalány		Év
	K	f		K	f		K	f		K	f		K	f		K	f	
1890	86	—	Áthozat	922	14	1890	103,582	36	Áthozat	898,420	96	1890	103,582	36	Áthozat	898,420	96	
1891	93	60	1898	90	48	1891	108,426	—	1898	117,627	76	1891	108,426	—	1898	117,627	76	
1892	108	82	1899	81	—	1892	117,285	72	1899	113,649	08	1892	117,285	72	1899	113,649	08	
1893	99	20	1900	87	—	1893	110,003	60	1900	111,965	40	1893	110,003	60	1900	111,965	40	
1894	159	98	1901	138	—	1894	107,101	36	1901	102,839	80	1894	107,101	36	1901	102,839	80	
1895	140	80	1902	123	—	1895	115,053	96	1902	96,747	68	1895	115,053	96	1902	96,747	68	
1896	53	74	1903	165	—	1896	119,888	76	1903	94,635	60	1896	119,888	76	1903	94,635	60	
1897	90	—	1904	100	—	1897	115,179	20	1904	90,828	96	1897	115,179	20	1904	90,828	96	
Átvitel	922	14	Össze-sen	1,607	22	Átvitel	898,420	96	Össze-sen	1,624,815	24	Átvitel	898,420	96	Össze-sen	1,624,815	24	

Év	Az átalányok megnevezése						Az iparüzleti pénzekből						A mezőgazdaságnál					
	Házi költség átalány		Iroda átalány		Állam-fogházi átalány		tisztá jövedelem-ként adó-hivatalba szállított		az év végén forgó tőke gyanánt visszatartott		tisztá jövedelem-ként beszál-lított		az év végén forgó tőke gyanánt visszatartott					
	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f				
IX. Hartai kir. közv. intézet.																		
1890	14,616	38	160	—							7,200	—	—	—				
1891	16,220	34	160	—							1,000	—	—	—				
1892	14,088	04	180	—							5,000	—	80	60				
1893	14,320	—	175	80							—	—	22	80				
1894	14,538	62	160	—							12,000	—	532	70				
1895	13,562	68	160	—							5,200	—	—	—				
1896	13,023	19	159	24							7,200	—	574	18				
1897	14,131	56	159	70							7,200	—	—	—				
1898	14,508	20	180	—							7,200	—	—	—				
1899	19,434	—	248	—							7,200	—	—	—				
1910	17,129	—	180	—							—	—	243	—				
1901	13,718	07	221	81							3,500	—	—	—				
1902	8,349	79	225	—							7,500	—	4,959	70				
1903	10,260	—	130	—							10,000	—	5,283	—				
1904	9,153	14	194	76							10,000	—	2,829	—				
Össze-sen	207,053	01	2,694	31							90,200	—	14,524	98				
X. Budapesti kir. orsz. gyűjtőfogház.																		
1890	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—				
1891	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—				
1892	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—				
1893	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—				
1894	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—				
1895	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—	—	—				
1896	32,028	—	44	40			—	—	—	—	—	—	—	—				
1897	209,190	94	1,080	—			14,000	—	5,434	20	—	—	—	—				
1898	264,852	70	1,278	—			24,000	—	4,482	68	—	—	—	—				
1899	185,771	28	1,176	—			24,000	—	8,118	26	—	—	—	—				
1900	194,031	91	1,260	—			34,000	—	10,289	77	—	—	—	—				
1901	199,639	28	1,260	—			34,000	—	10,244	87	—	—	—	—				
1902	208,710	—	1,260	—			35,000	—	11,683	22	—	—	—	—				
1903	119,154	72	1,596	86			22,000	—	10,770	95	—	—	—	—				
1904	217,900	—	1,700	—			22,000	—	9,872	87	—	—	—	—				
Össze-sen	1,631,278	83	10,655	26			209,000	—	70,896	82								

Intézetek összesítése 1890—1904-ig.

Az intézet megnevezése	Az átalányok megnevezése						Az iparüzleti pénzekből						A mezőgazdaságnál					
	Házi költség átalány		Iroda átalány		Államfogházi átalány		tisztja jövedelemként adóhivatalba szállítatott		az év végén forgó tőke gyanánt vissza-tartatott		tisztja jövedelemként beszál-lítatott		az év végén forgó tőke gyanánt vissza-tartatott		tisztja jövedelemként beszál-lítatott		az év végén forgó tőke gyanánt vissza-tartatott	
	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
Illava.....	1.623,722	38	8,501	98	—	—	547,626	50	90,585	98	—	—	—	—	—	—	—	—
Sopron.....	2.100,299	83	10,935	65	—	—	671,490	80	203,684	70	—	—	—	—	—	—	—	—
Szamosujvár.....	1.324,518	79	12,057	60	—	—	610,556	52	95,430	93	11,500	—	1,730	34	—	—	—	—
Vác.....	2.207,869	39	12,800	23	9,816	19	1.185,533	34	317,779	93	72,000	—	40,940	09	—	—	—	—
Nagyenyed.....	1.594,383	75	8,358	32	—	—	514,281	06	199,964	79	7,571	74	1,100	80	—	—	—	—
Lipótvár.....	2.125,837	20	10,892	44	—	—	767,205	46	71,300	26	71,060	—	24,470	20	—	—	—	—
Szeged.....	1.390,840	30	20,234	51	83,030	78	413,399	40	42,100	15	—	—	—	—	—	—	—	—
Mária-Nostra.....	—	—	1,607	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Harta.....	207,053	01	2,694	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Budapest.....	1.631,278	83	10,655	26	—	—	209,000	—	70,806	82	90,200	—	14,524	98	—	—	—	—
Összes.....	14,205,803	48	98,737	52	92,846	97	4,919,293	08	1,091,753	56	252,331	74	82,766	41				

Letartóztatási intézeti kiadások és bevételek az 1901. évben.

Az intézet megnevezése	K i a d á s o k						Bevétel		A bevétel levonása után marad tiszta kiadás	
	Személyi		Dologi		Összes		K		K	
	K	f	K	f	K	f				
Ullvai fegyrintézet	105,847	61	143,100	42	248,948	03	31,772	79	217,175	24
Lipótvári «	131,568	03	180,073	95	311,641	98	69,212	17	242,429	81
Mária-nostrai «	7,832	—	107,390	43	115,222	43	2,031	12	113,191	31
Nagyenyedi «	93,460	51	145,133	46	238,593	97	43,506	83	195,087	14
Soproni «	86,763	23	163,225	50	250,018	73	42,671	16	207,347	57
Szamosújvári «	98,396	22	147,504	16	245,900	38	67,767	45	178,132	93
Vácsi «	123,974	84	204,740	70	328,715	54	219,567	10	109,148	44
« államfogház	4,020	—	3,483	—	7,503	—	—	—	7,503	—
Szegedi ker. börtön	90,043	20	125,679	65	215,722	85	32,097	07	183,625	78
« államfogház	3,652	69	4,853	80	8,506	49	1,547	56	6,958	93
Budapesti Gyűjtőfogház	148,813	92	271,476	74	420,290	66	41,737	21	378,553	45
Hartai közvevítő intézet	8,975	61	22,454	40	31,430	01	3,531	12	27,898	89
Összes	903,347	86	1,519,146	21	2,422,494	07	555,441	58	1,867,052	49

Iktartóztatási intézeti kiadások és bevételek az 1902. évben.

Az intézet megnevezése	K i a d á s o k						Bevétel		A bevétel levonása után marad tiszta kiadás	
	Személyi		Dologi		Összes					
	K	f	K	f	K	f	K	f		
									K	f
Illavai fegyintézet	107,970	62	132,000	95	239,971	57	50,786	19	189,185	38
Lipótvári "	129,156	14	169,503	87	298,660	01	64,441	68	234,218	33
Mária-nostrai "	7,590	30	106,634	34	114,224	64	2,000	—	112,224	64
Nagyenvedi "	97,251	07	148,196	04	245,447	11	42,836	51	202,610	60
Soproni "	84,770	62	154,314	33	239,084	95	43,021	97	196,062	98
Szamosujvári "	98,158	44	117,540	66	215,699	10	56,896	48	158,802	62
Vácsi "	122,740	67	142,353	78	265,094	45	207,305	46	57,788	99
" államfogház	4,020	—	1,040	48	5,060	48	—	—	5,060	48
Szegedi ker. börtön	89,134	—	116,332	14	205,466	14	35,374	54	170,090	60
" államfogház	2,949	89	3,690	—	6,639	89	1,140	76	5,499	13
Budapesti gyűjtőfogház	148,788	38	256,951	65	405,740	03	68,122	88	337,617	15
Hartai közvetítő intézet	10,743	51	15,860	82	26,604	33	12,525	23	14,079	10
Összes	903,273	64	1,364,419	06	2,267,692	70	584,451	70	1,683,241	—

Letartóztatási intézeti kiadások és bevételek az 1903. évben.

Az intézet megnevezése	K i a d á s o k						Bevétel		A bevétel levonása után maradt tiszta kiadás	
	Személyi		Dologi		Összes		K	f	K	f
	K	f	K	f	K	f				
Illavai fegyintézet	103,122	97	137,104	59	240,227	56	51,898	72	188,398	84
Lipótvári „	128,058	54	167,133	01	295,191	55	76,298	73	218,892	82
Mária-nosztai „	7,843	26	107,549	22	115,392	48	2,000	—	113,392	48
Nagyenyedi „	36,396	06	162,200	21	258,536	27	45,584	77	212,951	50
Soproni „	83,923	49	161,309	07	245,232	56	46,566	29	198,666	27
Szamosújvári „	94,845	42	97,032	58	191,878	—	64,971	67	126,906	33
Vácsi „	123,060	43	143,074	04	266,134	47	182,008	12	84,126	35
„ államfogház	4,120	—	855	23	4,975	23	—	—	4,975	23
Szegedi ker. börtön	93,471	51	114,869	27	208,340	78	36,555	20	171,785	58
„ államfogház	2,745	37	3,530	—	6,275	37	—	—	6,275	37
Budapesti gyűjtőfogház	152,969	14	278,930	09	431,899	23	60,405	10	371,498	13
Hartai közveendő intézet	11,977	09	13,830	38	25,807	47	8,502	10	17,305	37
Összes	902,473	28	1.387,417	69	2.289,890	97	574,720	70	1.715,170	27

Kimutatás

a kir. ügyészségek felügyelete alatt álló kir. bírósági fogházakban
az 1904. év folyamán űzött rabipari munkák minőségéről, kezeléséről és
azon évi tiszta jövedelméről.

Királyi törvényszéki fogház	A munka neve	Hogyan kezeltetik?	Évi tiszta jövedelem	
			K	f
Aranyos-Maróth	Kosárkötés	házilag	39	92
Balassa-Gyarmat	Katonai egyenruha egybeállít- ás és mezei munka	bérben	2,726	—
Beregszász	Kosárfonás	házilag	611	06
	Mezei munka	bérben		
Beszterczebánya	Székgyártás	«	3,298	80
Budapest	Papirdoboz készítés	«	459	12
Brassó	Hajlitott bútór- és bőrönd- készítés	«	794	85
Csikszereda	Kosárkötés	házilag	501	11
Debreczen	Kosárkötés, seprükészítés, szalmatok fonás	«	2,237	14
Dés	Kosárkötés	«	587	65
Déva	Kosárkötés	«	192	35
Eger	Kosárkötés, asztalos munka	«	4,127	01
Eperjes	Kosárfonás	«	631	24
Erzsébetváros	Kosárkötés	«	119	94
Fehértemplom	Kerti bútorkészítés és kosár- kötés	«	3,393	25
Győr	Kefekötés	bérben	2,227	70
Gyula	Kosárkötés	házilag	1,706	74
Gyulafehérvár	Czipésmunka	«	1,230	42
Ipolyság	Kosárkötés	«	8	52
Kalocsa	Gombkötés	«	1,318	30
Kaposvár	Kosárfonás	«	5,700	32
Karánsebes	Kosárkötés	«	1,173	47
Kassa	Székek simítása és kosárkötés	bérben	5,236	70
Kecskemét	Kosárkötés	házilag	1,181	54
Kézdi-Vásárhely	Kosárfonás	«	721	83
Kolozsvár	Kefekötés	bérben	1,489	76
Komárom	Menyezet nádszövés és kefe- kötés	«	1,993	92
Lőcse	Vessző- és szalmafonás	házilag	23	34
Lugos	Kosárfonás	«	1,745	16
Maros-Vásárhely	Kosárfonás és asztalos munka	«	670	21
Máramaros-Sziget	Kosárkötés	«	1,110	39
Miskolcz	Asztalos munka, kosárkötés, és tollfosztás	«	1,612	06
Átvitel			48,869	82

Királyi törvényszéki fogház	A munka neve	Hogyan kezeltetik?	Évi tiszta jövedelem	
			K	f
	Áthozat — —		48,869	82
Nagybecskerek	Kosárkötés és konyhakertészet	házilag	661	11
Nagy-Kanizsa —	Asztalosipar — — — — —	«	1,052	60
Nagy-Kikinda —	Kosárkötés — — — — —	«	1,993	34
Nagy-Szeben —	Ácsmunka — — — — —	bérben	150	—
Nagyvárad — —	Asztalos munka — — — — —	«	2,370	—
Nyiregyháza —	Kertészet, tollfosztás — —	házilag	3,241	06
	Kosárkötés, esztergályos ipar	bérben		
Nyitra — — —	Kosárkötés — — — — —	«	2,164	73
Pancsova — —	Kosárfonás — — — — —	házilag	1,364	16
Pécs — — — —	Szalmatok készítés, kosár- fonás, kerti bútorkészítés —	«	1,514	42
Pestvidék — —	Katonai egyenruha egybe- állítása — — — — —	bérben	1,815	71
Pozsony — — —	Katonai egyenruha készítés és mezei munka — — — — —	«	4,694	23
Rimaszombat —	Mezei munka — — — — —	«	72	—
Rózsáhegy — —	Papírzacskókészítés — — —	«	1,088	43
Sátoraljaújhely	Szőlők felujítása, kosárkötés	házilag	17,171	21
Szabadka — — —	Kosárkötés — — — — —	«	1,241	38
Szatmár — — —	Kosárkötés — — — — —	«	1,678	46
Szekszárd — —	Kosárkötés, gyékényfonás —	«	1,034	98
Székelyudvarhely	Kosárfonás és asztalos munka	«	77	68
Székesfehérvár —	Gyékényfonás és kosárkötés	«	1,231	87
Szolnok (Jászberény)	Kosárkötés és katonai egyen- ruha — — — — —	bérben	8,883	13
Szombathely — —	Czipészet — — — — —	«	3,288	68
Temesvár — —	Kosárfonás — — — — —	házilag	2,211	07
	Nád- és szalmafonás, dobozok, seprők, nemezczipők — —	bérben		
Torda — — — —	Nád-munka — — — — —	házilag	297	50
Trencsén — — —	Kosárkötés — — — — —	«	3,905	89
Ujvidék — — —	Kosárkötés — — — — —	«	244	50
Veszprém — — —	Kosárkötés, szalmafonás, kerti- és külmunka — — —	«	1,531	96
Zala-Egerszeg —	Kosárkötés, szabó-, czipész- és kerti munka — — — — —	«	703	28
Zilah — — — —	Kosárkötés — — — — —	«	532	79
Zombor — — — —	Kosárkötés — — — — —	«	726	96
Összesen — —			115,812	95

Jegyzet. A fogházakban letartóztatottaknak a fogházrendtartás keretében való foglalkoztatása az illetékes kir. főügyészség hatáskörébe tartozik.

Kimutatás

a kir. bírósági fogházakban létező magánzárkák számáról.

(1905 május 20.)

Folyó- szám	A kir. főügyészség területén	Magán- zárkák
I.	Budapest — — — — —	489
II.	Debreczen — — — — —	244
III.	Győr — — — — —	235
IV.	Kassa — — — — —	155
V.	Kolozsvár — — — — —	130
VI.	Marosvásárhely — — — — —	98
VII.	Nagy-Várad — — — — —	1 7
VIII.	Pécs — — — — —	128
IX.	Pozsony — — — — —	190
X.	Szeged — — — — —	310
XI.	Temesvár — — — — —	81
	Főösszeg — —	2,217

Kimutatás

az országos fegyintézetekben 1904. év végéig letartóztatottak létszámáról

Az intézet neve	Befogadtatott	A letartóztatottak	
		létszáma	megnevezése
Szamosújvári fegyintézet — — —	1787 jan. 1-től	16,815	fegyencz
Váci „ — — — — —	1855 nov. 20-tól	16,436	„
Illavai „ — — — — —	1855 decz. 19-től	4,370	„
Lipótvári „ — — — — —	1854. évtől	15,720	„
Márianostrai „ — — — — —	1858. „	6,694	„
Nagyenyed-i intézet	1873-tól	7,812	„
Szegedi kerületi börtön — — —	1885 jan. 1-től	6,529	rab
Soproni fegyintézet	1886 nov. óta	4,318	fegyencz
Budapesti kir. crsz. gyűjtő- fogház — — — — —	1896 okt. 27-től {	5,419	rab
		1,818	fegyencz
	Összesen — — —	85,931	

A magyar nyelven megjelent börtönügyi művek jegyzéke.

Báró Eötvös József: Vélemény a fogházjavítás ügyében 1838.

Balla K.: Vélemény a büntetésmód javítása iránt. 1841.

Lukács Móricz és br. Eötvös József: Fogházjavítás. 1842.

Szemere: A büntetésről. 1842.

Réső Ensel Sándor: A külhoni fogházak börtönrendszerei. 1865.

Bozóky Alajos: A börtönügy legújabb haladásai. 1867.

Pulszky Ágost és Tauffer Emil: A börtönügy múltja, elmélete és jelen állása. 1867.

Réső Ensel Sándor: Fegyházi reform Magyarországon. 1868.

Dr. Székely Ferencz: A börtönügy állapota. (Magyar Igazságügy folyóiratban.) 1874.

Tóth Mór: Tanulmányok a börtönügy terén. 1874.

Dr. Schick Sándor: Eszmék a büntetés végrehajtásának reformjához. 1878.

Értesítvény a m. kir. orsz. fegyintézetek iparüzleti viszonyairól. 1879.

Tauffer Emil: A szabadságvesztés különféle nemeinek végrehajtása. 1880.

Fegyintézeti értesítvény. Havi folyóirat. 1880.

Varga János: Rabmunka. 1880.

Tóth Lőrincz: Az illavai fegyház. 1885.

Török Kálmán: Emlékirat a szegedi kir. kerületi börtön és kir. törvényszéki fogházzól. 1886.

Pauer Gyula: Adatok a kishartai kir. közvetítőintézet ismertetéséhez. 1886.

A budapesti és marosvásárhelyi kir. főügyészeknek jelentése a főfelügyeletük alá tartozó fogházak állapotáról. 1886—1887. (1887.)

Tóth Lőrincz: A rabmunka. 1888.

Dr. Balogh Jenő: Börtönügyi viszonyaink reformjaihoz. 1888.

Aczél Béla : Fegyházaink betegülési, halálozási és légűrtartalmi viszonyai. 1888.

Dr. Székely Ferencz : A magyar B. T. K. büntetései és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtása és eddigi eredményei 1889.

Kelemen Mór : A magyar büntetőtörvénykönyv büntetési és börtönrendszere. 1889.

Dr. Fayer László : Büntetési rendszerünk reformja. 1889., 1891.

Tóth Lőrincz : A visszaesés okairól és óvszereiről, 1889.

Dr. Illés Károly : A szabadságbüntetés reformja. 1891.

Staub Mór : Börtönügyi hivatalnokaink szakszerű kiképzetéséről. 1891.

Tóth M. és Kisfaludy László : Mezőgazdasági foglalkozások a letartóztatási intézetekben. 1891.

Fekete Gyula : A dologház és lakói. 1891.

Csiky Lajos : Képek a börtönügy történetéből. 1892.

Büntetési és börtönrendszerünk reformja. (A Magyar Jogász-egylet börtönügyi bizottságában lefolyt vita.) 1891.

Balkay István : A visszaesőkről. 1893.

Uhlyarik Albin : Elzárás nélküli kényszermunka. 1893.

Vargha Ferencz : A gyermekkorban levő bűnösök. 1895.

Bellyei Rickl Gyula : A fegyenczipar. 1885. (Hiv. jelentés az 1896. évi ezredéves kiállításról. VIII. kötet.)

Dr. Reiner Ignác : A büntető intézetek Magyarországon. 1898.

Dr. Vámbéry Rusztem : A relegáció eredményei és büntetési rendszerünk reformja. 1898.

Vajna Károly, Hodorean I., Szongott Kristóf : A szamosujvári vár. 1898.

Török Kálmán : A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek. Munkács. 1900.

Dr. Finkey Ferencz : Szabadságvesztés-büntetéseink reformjához. 1900.

Dr. Vámbéry Rusztem : Vélemény és tervezet a büntetőjogi visszaesés szabályozása tárgyában. 1900.

Gruber Lajos: A rabélelmezés. 1901.

Dr. Nagyiványi Fekete Gyula: A magánelzárás. 1903.

Vámbéry Rusztem: A német büntetőtörvénykönyv revíziója. Alapelv és büntetési rendszer. 1903.

Dr. Finkey Ferencz: A börtönügy jelen állapota és reformkérdései. 1904.

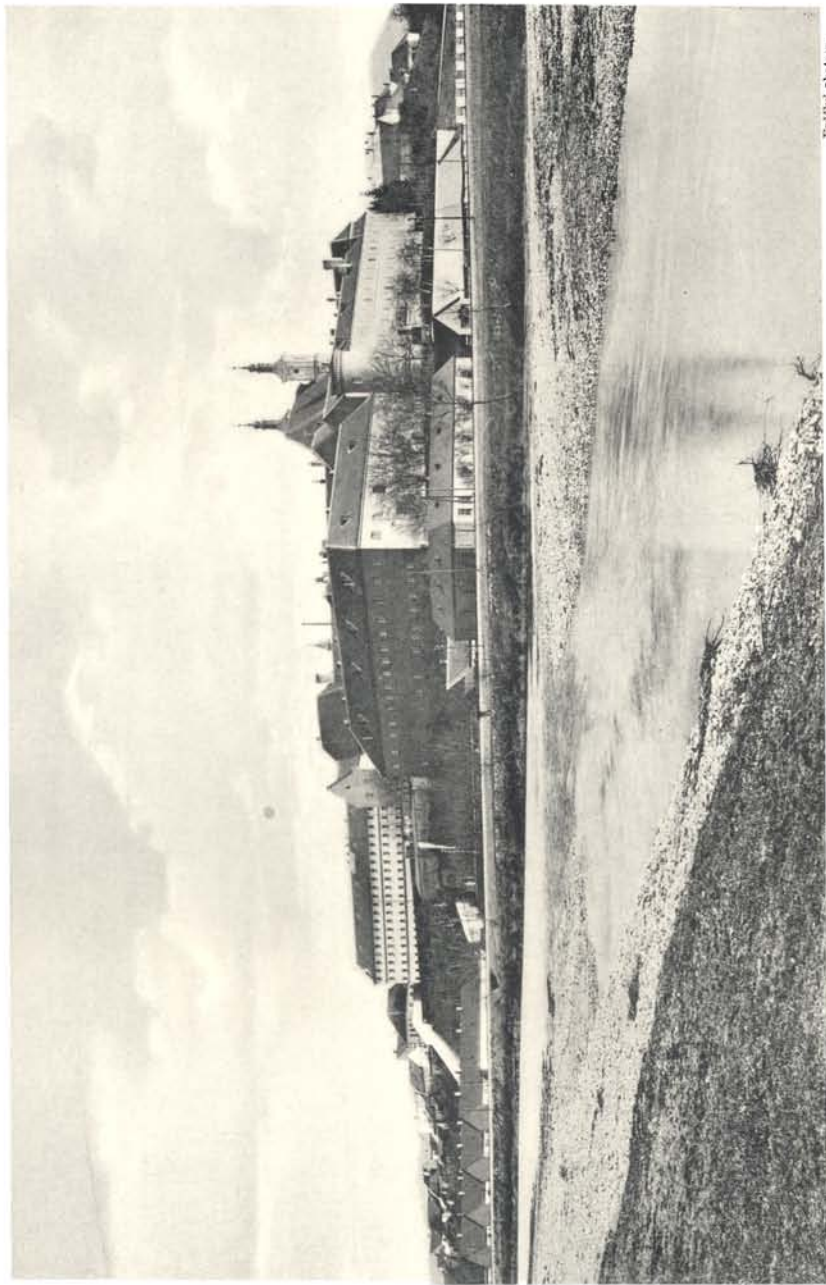
A kir. főügyészségek területe és népessége

az 1901. évi január hó 1-én befejezett népszámlás alapján.

Kir. főügyészség	Terület (kat. hold)	Népesség
Budapest	6.380,381	3.037,179
Debreczen	5.021,927	1.464,238
Győr	4.093,941	1.622,945
Kassa	5.622,627	1.714,210
Kolozsvár	5.627,318	1.452,761
Marosvásárhely.....	4.320,110	1.024,237
Nagy-Várad	3.470,921	1.217,997
Pécs	3.123,432	1.152,005
Pozsony	3.703,686	1.415,753
Szeged	3.999,190	1.659,348
Temesvár	3.695,445	1.077,582
Összesen	49.058,978	16.838,255

AZ ORSZÁGOS
LETARTÓZTATÁSI INTÉZETEK.

Illavai kir. fegyintézet
Maison de force d' Illava.



Enthelyi photogr.

Látkép.
Vue générale.

Az illavai kir. országos fegyintézet.

Az illavai kir. orsz. fegyintézet Trencsénmegye Illava községében a Vág folyó bal partján, mérsékelt magaslaton fekszik. A m. kir. államvasutak budapest—zsolnai vonalának Illava állomása a fegyintézettől északra mintegy 0.6 km. távolságra esik, a trencsén—zsolnai országút pedig az intézet mellett halad el. Talajának abszolút középmagassága 260 m.

A fegyintézet régen vár volt I. Ferdinánd ellenkirálya, Zápolya János birtokában (1526.). Zápolya János javai azonban elkoboztatván, I. Ferdinánd az illavai várat Macedoniai László pécsi prépost s utóbb nagyváradi püspöknek és testvéreinek ajándékozta, a kik azt 1533-ban a horvát eredetű Ostrozics családnak adták el. E családtól — melynek ősi czimerei a várfalakon ma is láthatók — a vár a Wesselényi-féle összeesküvésben való részvételük miatt elkoboztatott. A kir. kincstártól 1685-ben a várat gróf Brenner Siegfried Kristóf vette meg, a ki azt 1693-ban Széchenyi György primás, esztergomi érseknek elzálogosította. Széchenyi György a belső várat zárdává alakíttatta át a trinitárius szerzetesek számára, a kik abban 1783-ig laktak, a midőn II. József a szerzetet feloszlatta.

A XVIII. század közepén az illavai vár az aulendorfi gróf Königsseg családra szállott, a mely családtól az 1855-ik évben az osztrák kormány megvásárolta és fegyintézetté alakíttatta át.* Az építkezés, illetőleg az átalakítási munkálatok 1855-ben megkezdetvén: 3 év alatt fejeztettek be. Az épületek megvétele és átalakítása 928.000 frtba került. Az első fegyenczek 1855 decz. 19-ikén lettek ide szállítva, az 1849 után ideiglenesen berendezett szakolczai fegyházból.

A fegyintézet két szabálytalan alakú, és egymással összekötött épülettömbből és kilencz különálló épületből áll.

* Az eredeti szerződés a gróf Königsseg család pruszkai uradalmi levéltárában őriztetik.

Az épületek elhelyezését a közölt tervrajz tünteti fel. (Az intézet leírásához a fegyrintézet jelenlegi igazgatója és ellenőre szolgáltatott adatokat.)

A régi épületek falai kőből, az újabb épületek falai pedig téglá és terméskő vegyes anyagból készültek. A falak rendkívül vastagok, annyira, hogy vastagságuk némely helyen a 2 m.-t is meghaladja.

A legtöbb épület dongaboltozattal, vagy csapos gerenda mennyezettel van ellátva. A padozat puhafából készült, de több helyiség burkolatkővel van ellátva; a zárka-épület földszinti folyosója pedig granit-terazzó. A magánzárka-épület függő folyosói tölgyfapallókból készültek. Az összes épületek egyszerű homlokzatúak és csakis a legszükségesebb fő- és válaszpárkányokkal vannak ellátva.

A tetőzetek részben cseréppel, részben vaslemezzel fedettek. A helyiségek nagyobb része külső és belső ablakokkal van ellátva, az ablakok külső és belső szárnyai között erős vasrácsok vannak 25 cm. mélyen befalazva.

A főépületben levő munka és hálótermek ajtóí, nemkülönben az egyes osztályok folyosó-ajtóí kettősek: egy fa- és egy vasrács-ajtó.

A magánzárkák ajtóí 35 mm. erős puhafadeszkából készültek, tolózárral elzárható ételbeadó nyílással, kis asztallal és figyelő-nyílással vannak ellátva. Belső oldaluk erős vasbádoggal van bevonva és a szegélyek köröskörül szegletvassal lefoglalva. Ezen kívül két erős pánttal és erős, kilincs nélküli oly mutató-készülékkel ellátott csapózárral vannak felvasalva, mely a megtörtént bezárást jelzi. Azonkívül az ajtóí egy kulcscsal zárható tolólakattal, 2 db. csukókapocscsal, figyelő lyukszitával és fedővel vannak ellátva.

A magánzárka-épület helyiségei középnyomású forróvíz fűtésre rendeztetek be. A többi helyiségek cserép- és vas-kályhakkal fűttetnek.

Az intézetben házi vízvezeték van berendezve. A helyiségek és udvarok kőolajjal világíttatnak. Az intézet, tűzveszély ellen, megfelelő eszközökkel van ellátva.

A tisztalakban, az igazgató lakása: hét szobából s a mellék helyiségekből áll. Az igazgató lakásához tartozik az intézet bekerítő fala közt elterülő dísz-, konyha- és gyümölcsös kert.

Az intézet kórtermeiben 72 beteg nyerhet elhelyezést, egy betegre 30 kbm. légürtartalom esik. (1888-ban a kórház részére egy külön udvar készült.)

Az intézet téli és nyári fürdőhelyiséggel bir. A főzőkonyha, a sütőkemenczék, az ételmezési raktárak megfelelők.

A kétemeletes főépületben vannak elhelyezve: az üzleti raktárak, a műhelyek, több hálóterem és közös hálószoza; a főépület második emeletén van a r. kath. kápolna, a mely ide beépítettett.

Az 1889-ben épült magánzárka-épület egy 65 m. hosszú, 14.50 m. széles derékszögű négyszögalakú három emeletes épület, mely panoptikus rendszerű függőfolyosókkal van ellátva. A folyosók a végükön alkalmazott 2.50 m. széles, 9 m. magas idomvas-ablakokon és azonkívül egy felülvilágítón át nyerik a világosságot.

A folyosók mindkét oldalán magánzárkák vannak; a magánzárkák 24 m³ légürtartalommal birnak, mely az egészségügyi követelményeknek megfelel. Ezen épületben 186 magánzárka van, a melyeken kívül a földszinten két szoba van; egyik az osztályvezető által, a másik pedig raktárnak használtatik.

Az épület közepén van elhelyezve a lépcső, vörösmárványból készült lépcsőfokokkal.

A magánzárka-épület kettős bejárati-ajtókkal van ellátva és pedig: a főépület felőli oldalon egy 90 cm. széles, egyszárnyú puhafaajtóval és egy egyszárnyú vasrácsajtóval, ezzel szemben, a folyosó tulsó végén, egy 1.30 m. széles kétszárnyú puhafaajtóval és egy kétszárnyú, erős vasrácsajtóval, szögletvasrárával és két erős lakattal; végül a folyosó közepén, a lépcsőház alatt egy 95 cm. széles fa- és vasajtóval, szögletvasrárával és Wertheim-zárral. Az épületnek a főépület felőli oldalán egy ételfelvonó van elhelyezve, a tulsó végén pedig

kiöntővödrökkel ellátott árnyékszék-helyiségek vannak minden emeleten.

A magánzárka-épület középső része alatt pinczehelyiség van. E pinczében vannak elhelyezve a magánzárkák és folyósók fűtésére szolgáló fűtő kályhák, a melyek a középnyomású forróvízfűtés központját képezik.

A főépületben levő munkatermeken kívül egy emeletes és egy földszinti épületben vannak a többi munkatermek, a melyek gőzüzemre vannak berendezve, a melyhez a szükséges gőzerőt, a Fischer M. bécsi kereskedő cég, egyik munkabérlő által az emeletes munkaterem-épülethez csatolt gépház szolgáltatja.

A fegyőri lakok négy épületből állanak, s az intézet mellett fekszenek. A lakások egyenként egy szobát és egy konyhát foglalnak magukban.

Az intézet ingatlanainak 1902. év végén maradt érték álladéka: 994.948 korona. Az 1903-ik évben épült gépház építési költségével együtt pedig: 1,001.248 korona.

Az intézet szervezetét illetőleg megemlíjtük, hogy ezen fegyintézetben — kezdettől fogva — a legsúlyosabb fegyen-czek töltik büntetésüket.

A régi gyakorlat szerint, a 10 éven felüli büntetési időre ítélték, valamint a papírpénz s a közhitelű papír hamisítása miatt elítéltek szállíttattak az illavai fegyintézetbe.

Az 1866-ik évben az összes létszám 664-et tett ki, a mely számból volt: gyilkos 287, rabló 243, tolvaj 33, gyújtogató 22, emberölő 16, csaló 2, pénz- és közhitelpapírhamisító 61. A 664 számból 35 egyén életfogytig tartó börtönre volt ítélve.

Az intézetben kezdetben is, hosszú időn át csend és nyugalom uralkodott s e tapasztalás is azt bizonyította, hogy a nagy büntettek gyakran sokkal jobban hajlanak a javulásra, mint a kis büntettek. A véres tett, mely az illető gonoszságának képét egész iszonyában szem elé állítja, lelkiismeretének megrázása, nem ritkán önismeret, megbánás s a megkezdett út odahagyására indítják a bűnöst s így az gonosz-

ságának nemcsak legmagasabb, de fordulópontjává is válik. (Hiv. jelentés 1868.)

E csendet és nyugalmat — az 1871-ik évben — a hazai fegyházaikba áthelyeztetni kívánó, itt letartóztatott horvát és szerb ajkú fegyenczek elégtelensége annyira megzavarta, hogy csak a legnagyobb szigor használata mellett lehetett az egész fegyintézet rendjét fentartani. Fegyelmi büntetés ebben az évben 81 esetben alkalmaztatott. A horvát-szlavonországi bíróságok által elítéltek közül — az 1879-ik évben — 60 fegyencz a lepoglavai orsz. fegyintézetbe visszaszállított.

A büntető-törvénykönyv életbeléptekor az elbánás egyébként nagyban szigorított. A szabályok szerint kevesebb lett p. o. a munkás-fegyenczek jutaléka, megszorított a kiétkezés s megszűntek egyéb engedmények, a melyek az erkölcsi és lelki javításra kevesebb gondot fordító korszakból maradtak fenn.

Az 1881-ik évben az intézet egészségügye nem volt kedvező. Figyelmet érdemel, hogy a hosszan tartó elzárásnak természetes következményeként fellépett betegségek közt, a vérszegénység és a vér romlása folytán a csontszú nagyobb mértékben fordultak elő.

Az 1883-ik évben az intézetben új munkatermek épültek.

Az intézet rendje az 1888-ik évben lett még komolyan megzavarva, a mikor az intézet igazgatója ellen, hat fegyencz által gyilkossági merénylet kíséreltetett meg.

A trencsényi kir. törvényszék ezt sujtó ítéletének indoklásába felvette, hogy a fegyházak beléletében tapasztalt tünet az, hogy az életfogytiglan vagy hosszú rabságra ítélt fegyenczek a velük született szabadság utáni vágytól ösztönözve szabadulásukat tervezgetik, ismerik az intézetet, falait, kapuit, csatornáit és őrségét; szövetségesük: az éj sötétsége és elszántságuk rugója; kinos lét megszűnésének reménye nélkül; az egyesek ilyen tervezgetései azonban az illavai fegyintézet komor falain belől meg nem valósíthatók; ott ma a zárkák biztonságán, az épület szilárdságán és az őrség éberségén megdől minden terv, meghiusul minden szökési

kísérlet; jól tudják ezt a fegyenczek és tudták a vádlottak is; meggyőződésük szerint csak nagy erő kifejtése, szövetkezés, kitörés, tömeges kirohanás és ezzel szükségképeni összefüggésben az akadályok erőszakos leküzdése segíthetett volna; a fenforgó körülmények ezen kétségtelenül alapos megítélésből indulva, ők is ezen módot választották szabadságuk kieroszakolására.»

E helyütt felemlíthető, hogy a felügyeleti vizsgálatok alkalmával a fegyőrség fegyverei és lőszerei most is megvizsgáltatnak, s szabály szerint hetenként próbálövés is tartatnak, a mikor a fegyőrök a fegyverkezelésben gyakoroltatnak.

Az illavai fegyrintézet biztonságát a fegyházi őrszemélyzetten kívül, katonai őrség is védelmezte; 1894 július hó 1-én azonban, a fegyőri létszám szaporításával, a katonai őrség megszűnt.

A házi rend és személybiztonság érdekében már 1890-ben villamos jelzőkészülék rendeztetett be az intézetben s ugyanakkor a tűzbiztonság kedvéért vízvezetéki berendezés is készült.

Az intézetekben szervezett házi tanács ebben az intézetben is havonként tartja rendes ülését. Jegyzőkönyvei az igazságügyminisztériumhoz havonként felterjesztetnek. Ezek a jegyzőkönyvek magukban foglalják a kísérleti magánelzárás alól kikerült és a fegyrintézetből büntetésük kitöltése után szabadult fegyenczek jellemzését, az orvosnak az egészségügyi és a tanítónak a fegyrintézeti oktatás eredményéről szóló havi jelentését, valamint az iparüzlet havi munkaviszonyairól összeállított kimutatást.

Azonfelül a házi tanácsban megbeszélés tárgyát képezi a fegyházi élet körében felmerülő minden jelenség, különösen pedig a fegyenczeknél előforduló minden észlelhető változás.

A fegyrintézet iparüzletét a régebbi időből az alábbiakban ismertetjük:

Az 1878-ik évben a fegyrintézet iparüzlete a tisztviselők szabályszerű felelőssége alatt teljesen házilag kezeltetett, ennél-

fogva mindennemű iparághoz az anyag is az intézet által szereztetett be, kivéve a katona-ruhavarráshoz, — melylyel mintegy 70 fegyencz foglalkozott, — szükséges anyagokat, melyek kiszabott állapotban az illető consortium által szállítottak. A fegyintézet főiparát faipar-czikkek képezték, s gyártmányainak piacza kiterjedt Magyarországon felül Ausztriára, Cseh-, Morvaországra, Sziléziára, Galicziára s Poroszországra.

Az 1878. évben Budapesten 10,083 forint 50 kr., Bécsben 5883 frt 18 kr., Felső-Magyarországon 2596 frt 50 kr., Szilézia s Morvaországban 2390 frt 43 kr., Csehországban 1190 frt 51 kr., Szlavonországban 775 frt 36 kr., s Poroszországban 364 frt 58 kr. értékű iparczikkek árusítottak el.

A fegyintézeti ipariüzletnél a következő iparágak folytattak, melyekre megrendelések fogadtattak el, u. m. : a cipészeti, szabóság, asztalos, esztergályos, kádár, lakatos, bádogos, kovács, bognár, kapta és sámfa s kárpitos munkák, továbbá gőzerővel gyártott parafin-kenőcs dobozok, gyufamártórámák s gyufamártó lapok. A fegyintézet ezen gyártmányai közül, az alább megnevezettek, mint kereskedelmi árúk, a következő árakon szoktak a vidékre nagyobb mennyiségben megrendeltetni, u. m. :

1. Esztergályos iparczikkek: szekrénylábak, 1878-ban eladatott ezekből 44,515 darab és pedig a fényezetlenekből 65-től 95 cm. magasságig 100 darab 2 frttól — 3 frt 80 krig; a fényezettek közül pedig ugyanazon nagyságban 100 darab 2 frt 80 krtól — 4 frt 50 krig.

Reszelőnyelek, ezekből eladatott 1878-ban 11,277 darab, és pedig a fényezetlenekből 9—15½ cm. hosszúságig 100 drb 2 frt 10 krtól — 3 frt 10 krig; a fényezettek közül pedig, rézkarikával, ugyanazon nagyságban 2 frt 80 krtól — 4 frt 50 krig.

Vésőnyelek, ezekből eladatott 1878-ban 13,000 darab, egy vaskarikával, 10—15 cm. hosszúságban, 100 drb 2 frt 10 krtól — 3 frt 90 krig; két vaskarikával pedig 5 frtért.

Fiókgombok, ezekből eladatott 35,350 drb, a fényezetlenek 100 drbja 90 krért, s a fényezettek 1 frt 40 krért.

Rézlemezzel bevont kályhaajtó gombok, ezekből eladatott 135,167 darab, 100 drb 85 krtól — 2 frt 60 krig. Bevonatlan kályhagombok, ezekből eladatott 46,640 drb, a fényezett karika nélkül 1 frt 40 krral, karikával pedig 1 frt 90 krral.

Koporsólábak, ezekből eladatott 3033 drb 30—100 milliméter magasságban, 2 frttól — 3 frt 80 krig.

Varrógép-hajtófák, ezekből eladatott 6800 drb, 4 frttól — 5 frtig.

A fényezett vasalónyelek 100 darabja 4 frt 50 kron, a sarlónyelek 100 drbja 1 frton s a cipész-árnyelek 100 drbja 1 frt 60 krtól — 2 frt 10 krig adatott el.

2. Asztalos iparczikkek: fűrészkeret 1878-ban eladatott 12,220 pár, 10—15-től 26—35 cm. nagyságig, bükkfából, drbja 14 krtól — 17 krig; gyertyánfából pedig darabja 15 krtól — 24 krig.

Koporsókhoz való medvelábak, ezekből eladatott 4997 drb, 45—95 milliméter nagyságban, 100 drbja 2 frt 60 krtól — 8 frt 50 krig.

Sulytartó-dobozok, ezekből eladatott 2591 drb és pedig fényezettnek 100 drbja 5 frt 50 krtól — 8 frt 50 krig, s fedéllel 14 frttól — 18 forintig.

Kaptafák, ezekből eladatott 10,330 drb, és pedig gyermek kaptafáktól kezdve paraszt kaptafákig, 100 drbja 6 frttól — 35 frtig; a férfi ékes kaptafáknak gyertyánfából 100 drbja pedig eladatott 50 frton.

Sámfák, ezekből eladatott 2220 drb; topánka-sámfától kezdve egész a ránczos és a szabályozó két hátulsó részszel s két pár fejceskével bíró sámfákig, 100 darabja 27 frttól — 250 frtig.

Ványoló deszkák, félmagasak, magasak, csavarokkal, 30 frttól 60 frtig; továbbá vargacsiptetők, 30 frton; nemkülönbén martágítók, lábfejjéppel, darabja 2 frt, izomtágítók, lábfejjéppel, drbja szintén 2 forint.

Összezsukható festett kerti székek, drbja 1 frt 55 krért, szalma- és nádfonatu székek, drbja 1 frt 72 krért. — Vidacsféle jeles szerkezetű szelelő rosták. Ezeken felül az asztalos

iparüzletben készítették s gyári áron megrendelhetők voltak mindennemű festett, fényezett és faragott butorok, kárpitos munkák, házi s konyhai eszközök.

3. A gőzfűrés gyári üzletben készítették: gyufamártó-keretek, Seebolt-féle rendszer szerint, melyekből az 1878. évben 5305 drb adatott el, ára egészben 1 drb 65 kr. — Gyufamártó-lapok, ezekből eladatott 268,118 drb, ára 1000 drbnak 6 frt. — Perafin dobozok, ezekből eladatott 5741 rakasz, mely összesen 1.722,300 drb dobozt tartalmazott; ára egy rakasznak $\frac{1}{3}$ rész kilóstól — 1 kilósig 1 frttól — 2 forintig.

4. A czipész- és szabó-iparnál készítették a legdurvábbtól kezdve a legfinomabb katonai- s polgári lábbelik s öltönyök.

5. A kádár-iparnál mindenféle puha- és keményfa-edények készítették, melyek között a sörszállító 50 literes erős hordó drbjá 2 frt 55 kr.

6. A kovács- és lakatosságnál az ezen iparágakhoz tartozó mindennemű munkák a legfinomabbakig készítették; u. m. erdő tisztító-kések, jelző-balták, fa- és sövénynyeső ollók, tűzoltó-szekerczék, balták, kalapácsok; itt készítették a kir. ügyészségi börtönökben folytatott kosárkötési iparüzlethez szükségelt vasszerszámok is a legújabb berlini minta szerint, stb.

Végül a bognár iparnál készítették mindennemű szeke-
rek, a közönséges paraszt kocsitól kezdve a lackirozott s kárpitozott uri hintókig, a legjutányosabb gyári áron.

Tájékoztatásul az is megjegyeztetik, hogy a fönnebb érintett árak mellett a megrendelt árucikkek a trencsényi vagy a zsolnai vaspálya-állomásig az intézet iparüzlete által bérmentesen szállítottak el, s e szerint az árucikkek egységi áraiban már ezen szállítási díjak is betudvák.

A fegyrintézet igazgatója 1878-ban *Kovács* Ernő volt.

Az illavai kir. orsz. fegyrintézet 1904. évi állapotáról a következőket jegyezzük fel:

Az intézet tisztikara tizenegy személyből állott. Ezeken kívül az izraelita vallású fegyenczek vallási oktatására az illavai zsidó hitközségi rabbi alkalmaztatott.

Az intézet igazgatója a VIII. fizetési osztály 3-ik fokozatában van.

A fegyőrség összes létszáma: 113. Az összes fegyőrség szolgálata, beleértve az őrparancsnokét is, 41648 napot tett ki.

Az intézet iktató-könyvében 2563 ügyszerjegyzet be.

A tiszti-könyvtár 554 kötetből állott.

A felügyelő-bizottság a trencsényi kir. törvényszéki elnök elnöksége alatt 5 ülést tartott; feltételes szabadságra bocsátott 3 fegyencz, közvetítő-intézetbe áthelyeztetett 23.

A fegyencz-létszámot s a személyes viszonyokat az alább közölt statisztika tünteti fel.

Az intézet 670 fegyencz befogadására van berendezve.

Az 1904. évben 98 fegyenczen hajtatott végre a büntetés első foka: a kísérleti magánelzárás. A magánzárkából kikerült 41 fegyencz közül mindegyik kitöltötte a törvényszerű egy évi kísérleti magánelzárást.

A kísérleti magánelzárás alul kikerült 41 fegyencz közül büntetését beismerte 24, nem ismerte be 17.

A fegyenczek osztályozására, a mely a gyakorlat kivételében a letartóztatottaknak a hálószobák és munkatermekben való lehetőség szerinti elkülönítésében áll, állandóan kiváló figyelem fordított.

Az év folyamán a hozzátartozók 42 fegyenczet látogattak meg. A fegyenczek 1907 levelet irtak, részökre pedig 3144 levél érkezett.

A fegyencztulajdon pénztár állása 1904. év végén volt: Bevétel: 103.976 K 77 f. Kiadás: 68.120 K 55 f. Maradvány: 35.856 K 22 f.

Az 1904. évben a következő iparágak üzemeltettek s az iparos munkában eltöltött 84.280 munkanap, mely az összes letartóztatási napoknak 49,49%-át képezte, az egyes iparágak közt következőleg oszlott meg:

Folyó- szám	I p a r n e m	Munka- nap	%
1	Üzleti szabó	22,199	26·34
2	Foltozó szabó	1,016	1·20
3	Üzleti czipész	4,555	5·40
4	Foltozó czipész	397	0·47
5	Asztalos	2,831	3·36
6	Esztergályos	575	0·68
7	Favágó	1,635	1·94
8	Kovács, lakatos és bádogos...	1,272	1·50
9	Kőmives és ács	957	1·13
10	Kádár	624	0·74
11	Borbély	298	0·35
12	Kertész	839	1·00
13	Könyvkötő	263	0·31
14	Mázoló	424	0·53
15	T. M. vállalkozónál	46,395	55·05
	Összesen	84,280	—

Az említett iparágaknál foglalkozó fegyenczek által teljesített munkák az iparüzletnél öt különböző megrendelő-könyvben számoltattak el.

A fegyenczek 44·95 százaléka saját kezelésben volt foglalkoztatva.

Házi kezelésben üzetik: a czipészeti, szabósági, az asztalos, esztergályos, mázolási, kádársági, a lakatos, kovács és bádogos iparág.

A fegyenczek 55·05 százalékát T. M. kiviteli czég vállalkozó látta el munkával. E munkabérő különféle alaku és nagyságu tálcákat, kép- és tükörkereteket, tükröket, kefe-tartókat, esztergályozott fogasokat, kerti székeket és asztalokat állít elő s minden munkásfegyencz után fejenként és naponként 40 fillér napibért fizet.

A többi házilag foglalkoztatott munkaerőnek az egyes iparágak szerinti forgalmát a munkamegrendelő-könyvek mutatják. A faiparágon kívül vállalatban a szabóság is üzetik.

Az élelmezésnél az 1904-ik évben felhasznált czikkek értéke 80.840 K 06 f.-t tett ki. Egy-egy fegyencznek naponkinti teljes ellátása 63.40 f.-be került.

Az 1905. május 15-iki létszáma volt: 453, a mely számból 61 fegyencz részesült betegélelmezésben.

Az intézet igazgatója volt 1867-ben Adelburgi Abramovich József spielbergi igazgató, ellenőre Linczbauer Lajos. Az intézet mostani igazgatója: Grigár Róbert, ellenőre: Raidl Antal.

A váci kir. országos fegyintézet.

A fegyintézet a város északi részén, közvetlenül a Duna partján fekszik. Az intézet középső része 1755-ben Mária Terézia királynő rendelete folytán épült, a ki itt magyar nemes ifjak számára, a bécsi Theresianumnak megfelelő nevelőintézetet szándékozott létesíteni. Az épület eredeti rendeltetésére azonban fel nem használtatván: I. Ferencz király az 1808-ik évben a Ludovika királynő nevet viselő katonai akadémiának ajándékozta; az akadémiától az épületet gróf Nádasdy Ferencz váci püspök vette meg, majd később a «fegyintézeti alap» terhére megvásárolt épület 1855-ben országos fegyintézeté szerveztetett. Az első fegyencz 1855 november 20-án fogadtatott be az intézetbe.

1859-ben a fegyház a következőkép volt ismertetve: «Hivatalos személyzete az intézetnek: maga az intézeti főnök, egy ellenőr, három írnok s egy ügyvezető, a ki a munka kiosztását eszközli. Van saját lelkésze, orvosa s egy tanítója, a ki naponkint előadást tart a fegyenczeknek. A 900-at meghaladó fegyenczek napirendje a következő: reggeli 6 órakor felkelnek; megmosdván, ágyaikat megvetik s magukat tökéletesen rendbeszedvén, dolgozó termeikbe vezettetnek. Itt a reggeli imát áhitattal végezvén, napi munkájokhoz fognak, mely varrásból áll, t. i. a cs. kir. katonaság számára egyenruhákat készítenek, melyek közül különösen feltűnő az atilla és magyar nadrág varrása és zsinórozása, ezeket a legszabályosabban készítik el.

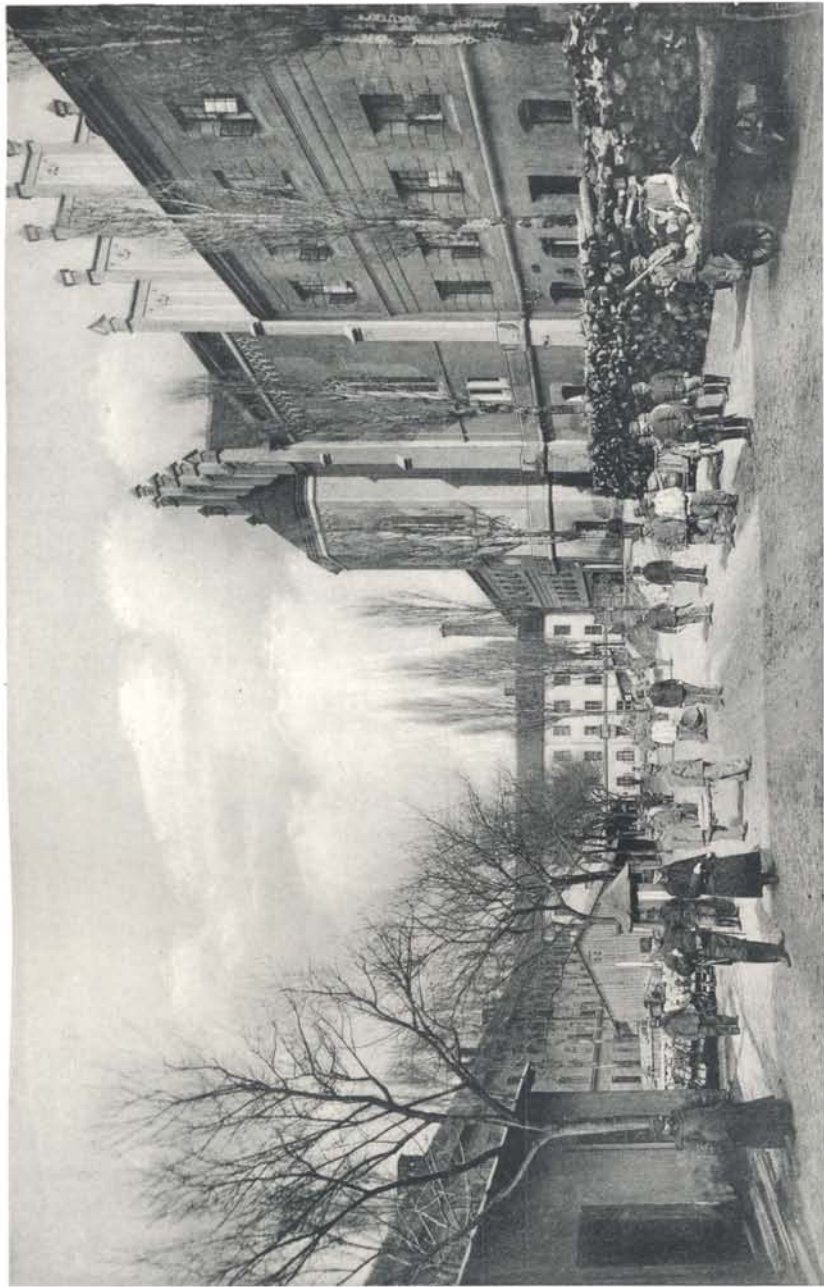
Váci kir. fegyintézet.
Maison de force de Vác.



Radányi fotográf.

Látkép.
Vue générale.

Vácsi kir. fegyintézet.
Maison de force de Vác.



Kerkelyi photogr.

Gazdasági udvar.
Cour de ferme.

A varrásért minden darab munkától megszabott díjt kapnak, melynek egy harmadát bent az igazgatóság által vezetett takarékpénztárban kell hagyniok, kétharmadát pedig engedményezett külön élelmezésre fordíthatják. Azonban a takarékosak megelégedvén rendes élelmezésükkel, pénzüket egészen benhagyják s szabadulásukkor az egész összeg minden hiány nélkül, pontosan kezükbe adatik.

Reggeli 7 és fél órakor a r. katolikusok ritka izlésű s valóban gyönyörű imaházukba seregelvén, áhítatos éneklés mellett hallgatják a szentmisét. A templom ritka szép szerkezetű: négy osztályból áll, két földszinti s két karzattól egyenlő nagyságban, fokozatosan padokkal, úgy, hogy a miséző, vagy a szónokló lelkészt mindegyik láthatja, mert az oltárhoz tíz lépcső vezet fel. A főoltárkép a szeplőtlen szűz anya képét ábrázolja, két-két oldalról egy-egy angyalal.

A diszes templomi öltözékek Bécsben készültek s csak nem rég érkeztek meg; van 8 változéku orgona, mennyezet s zászlók sem hiányzanak.

A templom hajójában csak néhány pad van a hivatalnokok számára.

A más vallásnak szintén rendszeren részesülnek egyházi oktatásban.

A fegyenczek egy éven felül egész 10 évig vannak ide ítélve s közülök 23 éves korig mindegyik tanköteles, habár bölcsészeti osztályokat végzett is.

A fegyház iskolájában naponkint 80 fegyencz nyer oktatást.

Délelőtti órákban a fegyenczek a belső udvarba egy órai sétára mennek, hogy egyedül az eget látva és saját lakásukat, jusson eszükbe bűnös voltuk s az ég igazságos ítélete!

Az étkezésre nézve a kiszolgáltatást egy bennlakó vendéglős teljesíti. Kenyerük igen jó, naponkint főtt ételt kapnak, levest és főzeléket, csütörtökön és vasárnap pedig húst is kapnak.

Egy szóval, ez intézet oly szerkezetű, hogy kevés javítást igényel, mert a ház igazgatója Margets Károly hosszú

évi tapasztalása után úgy kormányozza, hogy a rendet, tisztaságot fentartani, a javulást előmozdítania, a legszebben sikerül.

Előzőleg 1857-ben a «bűnhönczök» száma a váczi fenyítőházban 885-re ment.

Ezek közül fogságban volt:

gyilkosság miatt	35
erőszakotétel miatt	23
rablás miatt.....	86
tolvajlás miatt	525
súlyos testi bántalom miatt.....	40
csalás miatt	19
emberölés miatt	98
sikkasztás miatt.....	5
pénz- és hitelpapír-hamisítás miatt...	17
gyűjtogatás miatt	13
nyilvános erőszak miatt	16
megfertőztetés miatt	2
rágalom miatt.....	3
kéténejség miatt	1
Összesen	885

A büntetés tartama szerint ítélve voltak:

1—2 évi fogságra	303
2— 4 éven felül	215
4— 6 « «	248
6— 8 « «	54
8—10 « «	65
Összesen.....	885

Korra nézve volt:

14—20 éves	87
20—30 «	356
30—40 «	286
40—50 «	112
50—60 «	36
60—70 «	8
Összesen	885

1866. ápril 27-én 717. fegyencz őriztetett az intézetben. A belső őrizetet 64 fegyencz-őr, a külsőt 34 rendes katona végezte.

Az intézetnek összes bevétele 1864-ben 739 középszámítás szerinti ellátási nap után kitett: 14.398 frtot, kiadása pedig 119.967 frtot.

1866-ban a fegyintézet rendje nem volt megfelelő s e tekintetben az igazgatóság az orsz. fegyintézetekben működött házi bizottmány előtt azt a védekezést adta elő, hogy a Bécsből átvenni kellett fegyenczek rakonczátlankodása annyira fellázította az egész intézetet, hogy a letartóztatottakkal szemben a nagyobb szigor sem használt.

Az 1868-ik évben — a fennállott bérleti szerződés lejárta után — a házi kezelés behozatala tárgyában tettek meg az intézkedések, a mely kezelés — mint már említettük — ebben az intézetben lett először megkísérelve.

1874-ben Varga János bizatott meg az intézet vezetésével, a ki később 1880-ban — több szakférfiu közreműködése mellett, a magyar börtönügyi hivatalnokok szakközlönyeként a «Fegyintézeti Értesítő» című folyóiratot kezdte szerkeszteni.

Az intézetben, 1874-ben 798, 1875-ik évben pedig 885 fegyencz volt letartóztatva.

A fegyintézetben letartóztatottak erkölcsi és érdemosztályzatát az 1888-ik évről részletesen ismertetjük:

Az erkölcsi vagy alaposztályzat tünteti fel a fegyencznek előbbi erkölcsi életét a szerint, hogy minő előélettel birt büntettének elkövetése előtt, továbbá, hogy minő körülmények és indokokból követte el az elítéltetése okát képező büntettet. Ezek a körülmények szolgálnak aztán irányadóul az erkölcsi alaposztályzat meghatározására.

A kik először lettek büntetve, tehát nem visszaesők, kapják az I. alapjelzést.

A büntettbe visszaesők pedig a II. alapjelzést.

Továbbá az előbbi erkölcsi élet jellemzésére s a büntett elkövetése körülményeinek feltüntetésére kapják a fegyenczek az I. vagy II. alapjelzés mellé az *a)*, *b)*, *c)*, *d)* betűket.

Például az *a)* betű jelzi *I/a* a vissza nem esőnél az egészen jó és feddhetlen előéletű bűntevőt és az általa elkövetett

büntettnak legenyhébb körülmények közt történt elkövetését; vagy ha nem volt meg az illetőnél a büntett elkövetésének előre történt elhatározása, hanem ha az egyén csak is első felindulás vagy véletlenül kifejlődő körülmények behatása, vagy önvédelem érzetének kifolyása által jutott a bűncselekmény elkövetésére. A visszaesőknél a *II/a* jelzi az általok elkövetett és az elítélésre szolgáló büntettnak a legenyhébb körülmények közt történt elkövetését.

A *b*) betű jelzi már a rosszabb, rovott előéletű bűntevőt, vagy pedig, hogy az elkövetett büntett minősített volt s nem az előbb jelzett enyhítő körülmények kifolyásából következett el.

Az ilyen egyén kapja már a szerint a mint nem visszaeső az *I/b*, a visszaeső pedig a *II/b* jelzést.

A *c*) betű jelzi továbbá, hogy a büntettes különösen megrovott és rossz előéletű, vagy pedig, hogy a visszaesőknél már nem egyszer, de többször is büntetve volt, az elsőknél tehát *I/c*, az utóbbiaknál pedig *II/c* jelzés van.

A *d*) betű jelzi már a legrosszabb, megátalkodott s javíthatatlannak jelzettek, vagy az igen sokszor már büntetett egyéneket, e szerint kapják tehát az *I/d* vagy *II/d* jelzéseket.

Ezen jelzések minden újonnan beszállítottak okmányaira, az értesítő táblára, fejtáblára és szelvényekre feljegyeztetnek, hogy első látásra ismeretes legyen a fegyencz erkölcsi állapota.

Ezenkívül, hogy a fegyencz életkora is feltüntetessék, az I. és II. alapjelzés mellé felülről tétetett 1, 2, 3, 4, 5, 6 szám is s a szerint ha a fegyencz 20 éven aluli kapott 1, a 20 és 30 év közti 2, a 30 és 40 év közti 3-as számot. P. o. (*I/1/a*), (*I/2/a*), (*I/3/a*), (*I/4/a*), vagy a visszaesőknél (*II/1/a*), (*II/2/a*), (*II/3/a*), (*II/4/a*).

Az erkölcsi alaposztályzaton kívül van a fegyintézeti érdem-osztályzat, a melyben a fegyencz a fegyintézetben eltöltött huzamosabb idő múlva a jó magaviselet, a munkában való szorgalom s ezeknek folytán a jövőbeni erkölcsi javulás feltételezése mellett előlépttetetik.

Ez pedig áll az *A)* és *B)* vagyis a kitünő és jók osztályzatából.

Az illetők először a *B)* osztályzatba, vagyis a jóviseletűek osztályába soroztatnak. Ezek a kabátjuk felső balrészén egy keskeny kék posztócsíkot, vízszintesen felvarrva viselnek.

A *B)* osztályból a további jóviselet folytán előlépnek az *A)* osztályzatba, vagyis a kitünő viseletűek közé, a kik szintén bal mellükön piros csíkot viselnek.

Az érdem osztályzatnak az erkölcsi előnye mellett anyagi előnye: a nagyobb kiétkezés, jobb munkanembe való beosztás stb.

Az érdem-osztályzat --- a mennyiben a fegyencz nem bűnbe visszaeső --- a fokozati lépcsőt képezi, hogy a törvényes idő lejártával az illetők közvetítőintézetbe való áthelyezésre vagy föltételes szabadságra ajánltassanak.

Az érdem-osztályzatba való előléptetés az évben rendszerint kétszer történt: január és július hónapban.

1888. év utolsó napján a létszámot tevő 747 fegyencz a következőképen volt osztályozva.

Az *A)* vagy a felsőbb osztályban volt 87 fegyencz.

A *B)* vagyis a jók alsó osztályában volt 173 fegyencz.

A közös alsó osztályban volt 462 fegyencz.

A magánzárka osztályban elkülönítésben volt 25 fegyencz.

Előbb kellett volna említenünk, hogy az intézet országos fegyintézet jellegét 1880. évi szeptember hó 1-ig viselte, a mikor a már ismertetett 2106/1880. I. M. rendelet folytán kir. kerületi börtönné szerveztetett. Mint kerületi börtön négy évig állott fenn. Az 1884. évi 57.463. I. M. számú rendelettel 1885. évi január hó 1-vel újból országos fegyintézetté alakítatott át.

Mint kerületi börtönre vonatkozik az alábbi körrendelet, a melyből az is kitünik, hogy a bírósági fogházakban őrzött «rabok» elszállítása iránt a lehető intézkedések megtétek.

Körrendelet az összes királyi ügyészségekhez.

Miután a váczi, lipótvári és nagyenyedi kerületi börtönökben a rablétszám ujabban folytonos apadást tanúsít, ennél fogva alkalom nyílik arra, hogy az 1878. évi V. t. cz. ama rendelkezésének, mely szerint a börtönbüntetés a törvényszéki fogházak helyett kerületi börtönökben hajtandó végre, az eddiginél nagyobb mérvben tétessék elég.

Felhivom tehát kir. ügyész urat, hogy:

1. eltekintve a mult évi 2106. I. M. E. sz. alatt kibocsátott körrendelet azon részétől, mely csak is a két évnél hosszabb börtönbüntetésre ítéteknek a fentnevezett kerületi börtönökbe való szállítását rendeli el, ezentul minden másfél évi börtönbüntetésre ítélt férfirabnak elszállítása iránt tegyen ide előterjesztést; továbbá ezen a jövőre nézve zsinórmértékül szolgáló szabály foganatosításán felül;

2. mindazon férfiraboknak a kerületi börtönökbe való együttes átszállítása iránt tegyen még e hó végéig előterjesztést, kik jelenleg börtönbüntetésüket a felügyelete alatt álló törvényszéki fogházban vagy fiókfogházban töltik, a mennyiben büntetés idejükből még legalább egy év van hátra.

Budapesten, 1881. április hó 14-én.

Dr. PAULER TIVADAR.

Az 1892. évig a váczi kir. orsz. fegyintézetben is kevés magánzárka és munkaterem állott rendelkezésre.

E hiányok azonban, egyéb építkezésekkel együtt, 1894-ig pótolattak s a teljesített építkezések költségei ezen időről 234.452 frt 54 krt tettek ki.

Ebben az időben épült egy háromemeletes magánzárka épület, egy kétemeletes épület 45 munkateremmel, az őrpáncsnoki lakás, a kazánház és hozzá a nagy kéményépület.

Az építést egyik budapesti vállalkozó teljesítette. Erre az időre esik a Ganz és társa gépgyár részvénytársaság által

készített villanyvilágítási berendezés is. A magánzárka épületben a központi középnyomású forróviz-fűtési berendezés a vízvezetéki munkálatok a fentebb jelzett összköltségből teltek ki.

Az intézet igazgatója az 1890-ik évtől kezdve Balkay István, a ki előbb igazgatói minőségben a nagyenyedi, majd a soproni kir. fegyrintézetnél működött.

Az épületek elhelyezését az alább csatolt tervrajz tünteti fel. (Az intézet leírásához az igazgatóság felülvizsgálata mellett, Kováts Sándor tiszti irnok szolgáltatott adatokat.)

Az épületek falazatai, az alapfalakkal együtt, kellő biztonságú vastagsággal, téglából épültek.

A hol pincze nincsen, ott a szivárgó nedvesség ellen az alapfalak többnyire asphalt elszigetelő lemezekkel vannak befedve, különben pedig az összes alap és pinczefalak vízhatlan mészhabarccsal készültek.

A zárkaépületnek összes helyiségei, a munkaterem-épületnek földszinti és elsőemeleti helyiségei tűzbiztonsági, állandóság és takarékoság szempontjából vastartók között, lapos szelvényboltozattal vannak ellátva.

A kétemeletes főbejáratú épület földszintjén a kapuszoza, több őrszoza, s egy ruharaktár van elhelyezve. Az első emeleten vannak az igazgatósági irodai helyiségek is.

A főbejáratú épület második emeletén van a kórház, a gyógyszerház s egy tea-főzőkonyha. A kórház befogadó képessége, egy betegre 30 köbmétert számítva, 70 főre terjed.

A középső nagyépületben a raktárak, a mosóház, a konyha s a közös hálóterem (54) vannak elhelyezve. Az épület megfelelő részeiben a templomhelyiségek s tanteremk vannak.

A magánzárka-épületben 194 világos és 4 sötét magánzárka van, melyek 23—24 köbméternél is nagyobb légűrtartalommal birnak, tehát nagyság tekintetében teljesen megfelelnek az egészségi követelményeknek.

A kétemeletes, kitűnő berendezésű munkaterem-épület 45, átlag 65 □ méter nagyságu, 220 kbméter légűrtartalom-

mal bíró munkatermet foglal magában. A munkatermek befogadó képessége, egy főre 12 kbmrtt számítva : 809.

Egyik képünk az u. n. üzleti udvart tünteti fel.

A munkaterem nyugati szárnyához épített nagy gépház 27 méter magas kéménynyel van ellátva. A gépházban 3 drb dynamogép, a kazánházban pedig 2 drb gőzkazán van elhelyezve. Az összes építési költségek 1,154.841 koronában állapítottak meg.

Az intézet jelenlegi igazgatója a VII. fizetési osztály első fokozatába van sorozva. Vele együtt az intézet tisztikara az 1904. évben 15 személyből állott.

Az őrség tényleges létszáma volt: 1 őrparancsnok, 1 főfelügyelő, 14 főfegyőr és 97 fegyőr. Éjjeli szolgálatra esett minden éjjelre átlag 28 fegyőr.

Az igazgatósághoz az 1904. év folyamán 5696 ügydarab érkezett be.

Az 1904. év végén a fegyenczlétszám 787 volt.

Legtöbb beszállítás történt: a budapesti, szegedi, fehértemplomi, kecskeméti, szabadkai, miskolci, egri kir. törvényszékek fogházaiból.

A magánelzárás az ujonnan beszállított zárkaköteles fegyenczek mindegyikén végrehajtatott. A magánzárkások valamennyien foglalkoztak munkával.

A zárkásiparágak voltak: papírzacskókészítés, rostacsavarás, egyenruhaszabóság, házi szabóság, házi cipészeti, takácsság, tollfosztás, kötőszövézet és aranyozó iparág.

A munkanemek közül házi kezelés alatt volt: az asztalos, a kovács, a kosárkötő, szabó, takács, cipész, a könyvkötészeti s a kő- és könyvnyomdai iparágak. Vállalati üzemben volt: az asztalos, az aranyozó, az egyenruhaszabó, rostaszövő, bognár, fuvókészítő és papírzacskókészítő iparág.

A kir. orsz. fegyintézeti nyomda az igazságügyi hatóságok részére állítja elő a nyomtatványokat. Magánmegrendelések nem fogadtatnak el. Az összes nyomtatványok előállítására négy drb nagyobb s négy drb kisebb gyorsajtó, egy simítógép s a szükséges készülékek vannak beszerezve.

A nyomdának szakszerű vezetését a nyomdai művezető teljesíti. Egy évben mintegy 250.000 korona értékű nyomtatvány állíttatik elő.

A társas elzárásban levő fegyenczek, a következő öt főosztályba soroztatnak:

1. I/e. az élet elleni büntettek 24 éven aluli életkorban,
2. II/e. « « « 24 « felüli «
3. I/v. a vagyon elleni büntettek 24 éven aluli életkorb.
4. II/v. « « « 24 « felüli «
5. vv. a vagyon elleni visszaesők.

A letartóztatottakkal szemben, 1904-ben, 182 esetben alkalmaztatott fegyelmi büntetés.

Az intézet fegyelme egyébként biztos s e tekintetben az intézet igazgatója, a ki az 1900-ik évben Pospichil nevű lázadó fegyenczet sajátkezüleg megragadta és vasra verte, erélyesen intézkedik.

A vallásoktatás az 1904. év folyamán is rendes mederben folyt; a vizsgák június hó végén rendesen megtartattak s mindenütt kielégítő eredmény észleltetett.

A visszaesők statisztikáját illetőleg felemlítjük, hogy az 1903. év végén 180 olyan fegyencz maradt az intézetben, a kik már előbb büntett miatt elítélve voltak.

Az 1904-ik évben 160 visszaeső szállíttatott be az intézetbe. (Összesen tehát 340, apadás 79, maradt 1904. év végén: 261.)

Az 1904-ik évben 14 fegyencz bocsáttatott feltételes szabadságra.

Az intézetnek az igazságügyminiszterium számvevősége által összeállított budgetkimutatását már előzőleg a «Mellékletben» ismertettük. Az intézet jövedelmének évenkénti fokozása az igazgatóság érdeme.

A fegyrintézet befogadási képessége 1025 főre terjed.

A letartóztatottak létszáma 1905 május 15-én 790-et tett ki, a mely számból 53 fegyencz volt beteg.

1867-ben az intézet igazgatója Margets Károly, majd az ugyanazon évben Szamosujvárról áthelyezett Czóbel Pál volt.

1872-ben az intézet igazgatója: Kovács Ernő, ellenőre: Benkhárd Vilmos.

A kir. orsz. fegyintézet, közvetítő intézet és államfogház jelenlegi igazgatója: Balkay István. Ellenőr: Török Sámuel.

A soproni kir. országos fegyintézet.

Ő császári és apostoli királyi Felsége az 1883. márczius hó 23-án kelt legfelsőbb elhatározásával engedte meg, hogy a büntetőtörvénykönyv életbe lépte után, a fegyházbüntetésre elítélt egyének nagyobb számára tekintettel, az ország Dunántúli részében egy fegyintézet létesíttessék.

Igy jött létre az 1884. évi XX. t.-czikk, melynek alapján a soproni kir. orsz. fegyintézet létesült.

Építkezési helyül Sopron szab. királyi várostól északra, mintegy hat kilométer távolságra, a pozsony—varasdi államút mellett fekvő «Offermann és társa»-féle felhagyott czukorgyártelep vásároltatott meg 56.000 koronáért és ezenkívül még 4677 korona 08 fillér költséggel négy parcella szántó-föld sajátíttatott ki.

Az intézet összes földterülete 6 hektár, 18 ár és 97 □ méter.

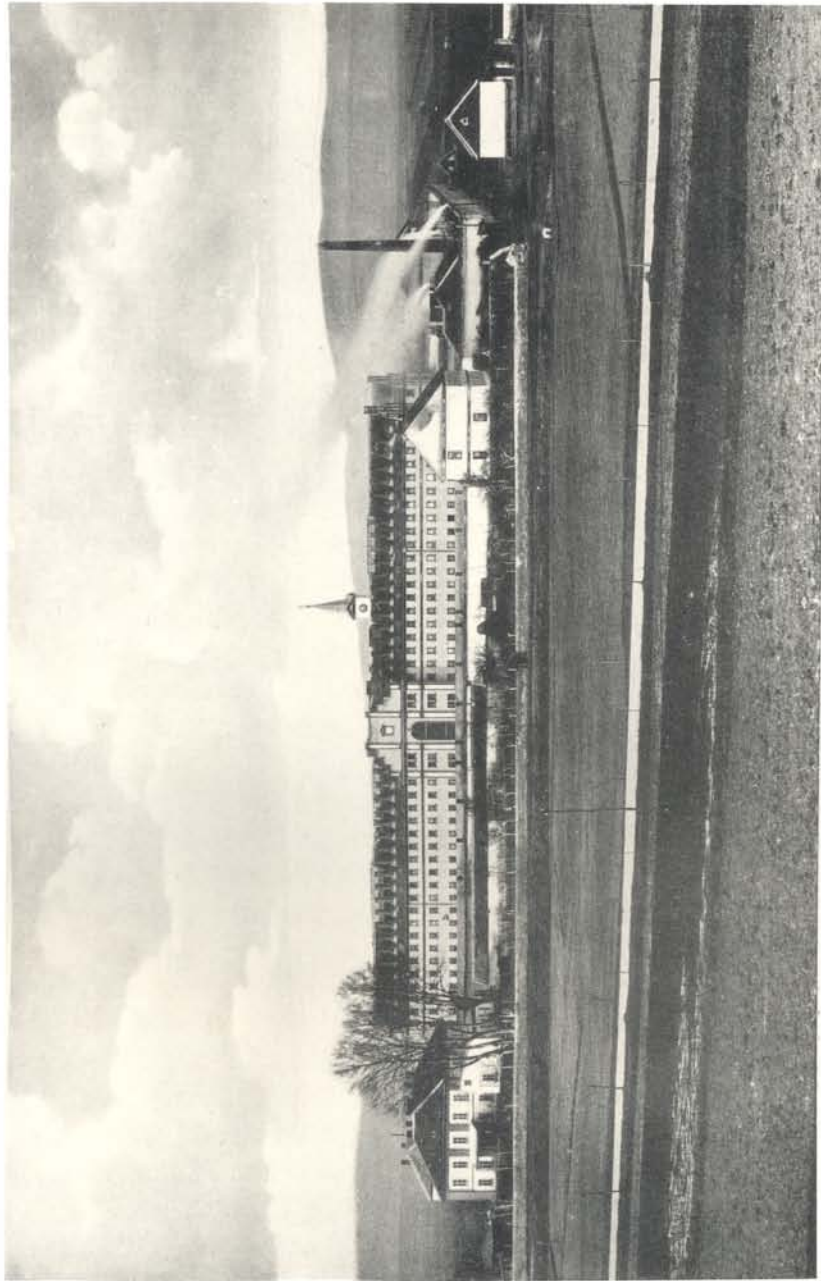
Az intézet tervét Wagner Gyula budapesti műépítész készítette; a szegedi kir. kerületi börtönt és a budapesti kir. orsz. gyűjtőfogházat is tervezte.

A feladat az volt, hogy a czukorgyári épület és az azokból nyerendő anyagok lehetőleg felhasználtassanak.

Az eredetileg 637.517 korona 94 f. költséggel tervezett munkálatot 560% árleengedéssel Schneider Márton soproni építész nyerte el.

Az árlejtési alapösszegeből a régi czukorgyári főépület részben való felhasználásával a zárka-épület, egészen új kórház, körfal és gazdasági épület volt emelendő, azonkívül a régi épületek akként voltak helyreállítandók, hogy a körfalon kívül eső régi munkáslakház: őri lakul; a régi czukorgyári igazgatósági lakház: irodák és tiszti lakul és végül a gyári czélokra szolgált egyik emeletes épület: munkaterekül és raktárakul használtassanak.

Soproni kir. fegyintézet.
Maison de force de Sopron.



Királyi fotogr.

Látkép.
Vue générale.

Az építkezés folyamán összesen 72.105 korona 26 fillér költség erejéig egy kazánház és gépház, új munkatermek és őrtanya építése engedélyeztetett.

Az építkezés vezetésével az említett műépítész, az ellenőri teendőkkel pedig Náday Antal, sopronmegyei államépítészeti mérnök voltak megbízva.

A munkálatokat 1884. évi július hó 13-ikán kezdték meg és 1886 aug. 31-én fejezték be.

Az igazságügyi kormány nevében a főfelügyeletet dr. László Zsigmond, a börtönügyi osztály vezetője teljesítette.

Az intézet első igazgatója volt: Balkay István, jelenleg váczai fegyintézeti igazgató (1886—1890), a ki az intézetet berendezte.

A déli vasut soproni állomása mintegy 7 kilométer, a győr—sopron—ébenfurti vasut soproni állomása pedig 6 és fél kilométer távolságra fekszik az intézettől.

A fegyintézet 33 épületét, azok elhelyezését a csatolt tervrajz tünteti föl.

Az intézetet a 4'30 és 7'55 méter között váltakozó fal-kerítés veszi körül.

A zárkaépület leírása.

A zárkaépületnek egészen szabályos H betű alakja van, két főszárnya egyenkint 97'32 méter, az összekötő szárny pedig 40'22 méter hosszú, a szárnyak 4 méter széles és egészen a tetőboltig 12'80 méter magasra nyílt felülvilágítókkal s a végén nagy ablakokkal ellátott terrassoval borított folyosóval birnak. A folyosókon két oldalt nyílnak a magánzárkák, a H betű belső és külső oldalaira néző ablakokkal.

Minden zárka mellett légvezető csatorna van a falban, mely a zárkával két vasbádoggal szerkezettel elzárt nyílás által közlekedik. A zárkák ablakai 1 méter magasak, s a déli szárnyon lévők 0'90 méter, a többiek 0'60 méter szélesek; egészen befelé nyithatók; négy darab 0'015 méter átméretű, végükön befalazott vasruddal rostélyozottak, a vasrudak két 0'02 méter széles és 0'006 méter vastag kétszeresen vett s

szintén elfalazott végű keresztvashoz vannak erősítve. Az ablakok a padlótól 2 méter magasságban kezdődnek.

A zárka ajtók 1'95 méter magasak, 0'75 méter szélesek s befelé nyíló. Az ajtókon 0'15 méter magas és 0'16 méter széles elzárható ételbeadó nyílás és bádogszítás figyelőnyílás van.

A szilárd vasalással ellátott ajtók kilincses «Wertheim» zárral vannak ellátva, a kilincs csak kívülről van, úgy hogy a becsapott ajtó belülről többé ki nem nyitható.

Az épület három emeletes; összesen 686, ezek között 11 sötét magánzárkát foglal magában, mivel pedig H alakra van építve, a benne foglalt 686 zárkát két őrszem megfigyelni képes. A déli szárnyba eső 252 magánzárka, melyek éjjelnappali elzárásra szolgálnak 26'624 kbmtr, a többiek csupán hálózárkaul szolgálván; az összekötő vonalba eső 142 zárka egyenkint 20'018 kbmtr, az északi szárnyban levő 292 zárka pedig egyenkint 18'890 kbmtr légürtartalommal birnak.

A 252 magánzárka 4 mtr hosszú 2'08 méter széles, a 142 zárka 4'01 mtr hosszú és 1'56 mtr széles és valamennyi 3'20 mtr magas.

A zárkák elvannak látva: 1 drb összecsucukható vaságygyal, a mely fel van szerelve; 1 drb összecsucukható szalmazsákkal, 1 drb szalmavánkossal, 1 drb lepedővel, nyáron 1, télen 2 drb pokrócczal és 1 drb ágydeszkával; továbbá 1 drb székkal, 1 drb lezárt csebertartóval, a melyben a horganybádogból készült fedeles ürcseber van elhelyezve, 1 drb vízkannával és 1 drb vizesdézsával és végül 1 drb a falhoz erősített kis szekrényvel, a melyben a fegyencz az ima- és iskolakönyveit, nemkülönben a saját keresetéből beszerzett tisztasági cikkeit helyezi el.

A H betű összekötő vonalán egymással szemben van a főépület két bejárata; azonban tisztán ételhordási czélokra az északi szárny nyugoti részében van még egy harmadik bejáró is.

Mindegyik főbejáró mellett vannak a vörösmárványból készült korlátos függőlépcsők, a melyek mindegyik emeleten

Soproni kir. fegyintézet.
Maison de force de Sopron.



Enlélyi photog.

Udvar és templom.
Cour et l'église.

1 mtr széles, vaskorlással ellátott, erkélyes körüljáróba vezetnek. Itt van két ételfelhúzó-készülék is és minden emeleten két öblögető helyiség, márvány medenczével, vízvezetékekkel és a csatornába vezető lefolyással.

A zárkaépület mindegyik emeletén van egy-egy szoba a lelkészek számára, egy-egy zárkahelyiség pedig az osztályok vezetésével megbízott főfegyőröknek van fentartva.

Megemlítjük, hogy a 11 sötét zárka közül négyet rakatárul használnak a fegyelmi büntetések végrehajtására, tehát 7 sötét zárka marad.

A gazdasági épületben a főzőkonyha, sütőde, dagasztóhelyiség, a kenyér- és lisztraktárak vannak elhelyezve.

A konyha Becker-féle főzőkészülékkel van ellátva.

A sütődében olyan kemenczék vannak felállítva, hogy azok mindegyikében egyszerre 70 darab 84 dekagrammos kenyér süthető.

A gazdasági épületben van a mosókonyha s a fürdőhelyiség, a mely zuhanynyal is el van látva.

A magas gyári kéménynyel bíró gép- és kazánházban Compound-gőzgép, három darab dynamo-gép, egy Cornwall-gőzkazán és két darab Worthington-féle gőzszivattyu van elhelyezve.

Egy másik épületben a munkatermekbe vezető transmissio van elhelyezve, a melynek segítségével a vállalatban üzött kapta- és sámfa készítésére szolgáló különféle gép hozatik működésbe.

A munkatermek három épületben vannak elhelyezve.

A kórház az intézetnek kitűnően berendezett épülete.

A kórszobák szellőztető készülékkel vannak ellátva és méretükhöz képest egy betegre több mint 72 köbméter levegő jut.

A kórháztól keletre esik a minden oldalról szabadon álló, 500 fegyencz befogadására berendezett róm. kath. kápolna, a mely 1890-ben fegyencz-munkaerővel épült.

A fegyintézet udvarának egész területe 15.000 négyszög méter.

Az udvaron vezető, 35 cmtr vastagságu kőalapzattal bíró közlekedési utat, a melynek hossza mintegy 500 mtr, fegyenczmunkaerővel az intézet jelenlegi igazgatója építtette.

Az egyemeletes igazgatósági épületben levő öt iroda-helyiségen kívül van az emeleten: az igazgató lakása 5, az egyik tanító lakása 3, az egyik tiszt. őrnök lakása 3 szobával; a földszinten: az ellenőr lakása 4, a róm. kath. lelkész lakása 3, a biztos szoba 1, a tiszt. társalgó 2 és egy díjnoki lakás 1 szobával.

Az új egyemeletes tisztalakban az emeleten van: a két tiszt. őrnök lakása 2—2 szobával;

a földszinten van: az ág. ev. lelkész lakása 3, a gondnok lakása 3 szobával.

Ezenkívül minden lakáshoz konyha, kamra, pincze és padláshely tartozik.

Az őrzőparancsnoki és gépész-lakások, a fegyőri lakások külön épületekben vannak elhelyezve.

A tiz fegyőri lakház összesen 80 család számára, egyenkint 1 szobából, 1 konyhából és 1 kis kamrából áll.

Uhlyarik Albin, jelenleg szamosujvári igazgató, itteni alkalmaztatása idejében épült, az intézeti alkalmazottak gyermekei számára, egy állami elemi népiskola, a mely két tanteremből, egy tanszerszobából, fedett folyosóból és mellék-helyiségekből áll. Az iskola-telket Sopron szab. királyi város ajándékozta.

Az iskola-épület egyik oldala mellett Erzsébet királyné emlékére, Erzsébet-liget létesített; az iskola másik oldalán pedig egy gyümölcsös-kert van.

A liget területén egy régi kőkereszt áll, a mely az iskola építése alkalmával talált több régi sírral van — valószínűleg — kapcsolatban. A kőkereszt F. \times E. 1797. bevésés látható.

A fegyház főépületében levő összes zárkák és mellék-helyiségek, a folyosók, központi középnyomású forróvízfűtésre rendezettek be.

A meleg az intézet zárkáiban 20 C°-ra, a folyosókon 15 C°-ra fokozható.

Az intézetben villanyvilágítás és házi vízvezeték van berendezve. Az intézet csatornázása megfelelő.

Az intézet távbeszélővel van összekötve Sopronban a rendőrséggel, a tűzoltói állomással és az összes kaszárnyákkal.

Az építkezési költségek, a telek és a régi épületek vételárát beleszámítva, a 74.040 korona 67 fillér értékcsökkenés levonása után, 1904. november 15-én 1,008.817 kor. 99 fillért tettek ki.

A teljesen magánrendszerű soproni fegyrintézetben — a mint jeleztük — a progressiv rendszer, a közvetítő intézetbe való elhelyezés kivételével, teljesen végre van hajtva. A progressiv rendszer harmadik része, a közvetítő intézetekben foganatosíttatik.

Az 1903. év végén zárkaköteles fegyencz maradt 93.

Az 1904. évben beszállítottak közül zárkaköteles volt 178 fegyencz.

Az intézet viszonyairól e helyütt az alábbi statisztikai adatokat közöljük:*

A tisztikar áll: 1 igazgató, 1 ellenőr, 1 gondnok, 1 orvos, 2 lelkész, 2 tanító, 2 tisztí őrnök s egy őrzparancsnokból. Az őri szolgálatot 7 főfegyőr és 80 fegyőr teljesíti.

Az intézet befogadási képessége 700 főre terjed.

1895. év végén a letartóztatottak létszáma volt	662
1896. " " " " " "	645
1897. " " " " " "	690
1898. " " " " " "	673
1899. " " " " " "	670
1900. " " " " " "	702
1901. " " " " " "	592
1902. " " " " " "	521
1903. " " " " " "	504
1904. " " " " " "	462
1905. máj. 15-én "	497

* Az intézet viszonyairól az 1887—1904. évekről Müller Mór intézeti ellenőr külön összeállítva statisztikai táblázatokat készített. A nevezett ellenőr, az igazgatóság felülvizsgálata mellett, az intézet külön leírását is teljesítette.

A letartóztatottak forgalmi számából, a fegyenczek elő-
életét illetőleg, a következő adatokat közöljük:

E l ő é l e t e								A fegyelmi kihágások száma
k o r á b b a n								
Év	soha- sem	kihágás miatt már	vétség miatt már	már egyszer		már többször		
				ugyan- azon	külön- nemű	ugyan- azon	külön- nemű	
				büntetett miatt				
v o l t e l i t é l t v e								
1895	404 45:54	38 4:28	159 17:93	80 9:02	49 5:53	154 13:98	33 3:72	221
1896	412 45:27	36 3:96	161 17:09	86 9:45	52 5:71	125 13:74	38 4:18	293
1897	368 41:72	30 3:40	147 16:67	92 10:43	53 6:01	145 16:44	47 5:33	276
1898	378 40:30	29 3:09	156 16:63	100 10:66	57 6:06	173 18:44	45 4:60	241
1899	372 40:22	31 3:35	147 16:69	111 12:—	60 6:49	161 17:40	43 4:66	175
1900	358 41:19	25 2:88	136 15:65	98 11:28	55 6:33	155 17:84	42 4:83	125
1901	314 41:70	22 2:92	112 14:68	83 11:02	50 6:64	139 18:46	33 4:38	109
1902	273 39:30	27 3:95	111 16:05	82 11:69	46 6:61	127 18:25	27 3:95	128
1903	235 37:07	29 4:58	92 14:51	75 11:82	42 6:62	137 21:61	24 3:79	96
1904	242 37:46	27 4:18	85 13:16	72 11:14	40 6:19	148 22:91	32 4:96	72

Az intézetben folytatott iparágak közül házikezelésben
űzetik: a cipészeti, a szabóság, az asztalos, a kovács, a laka-
tos, a takács-ipar és a könyvkötészet. Bérleti rendszer mel-
lett: a cipészeti, az asztalosággal kapcsolatos kapta és
sámfagyártás, vasbutor és sodronybetét készítés és szemüveg-
gyártás.

Accord-rendszer az intézetnél nincsen. A házikezelésben
folytatott iparágak egyedül az intézet céljaira vannak beren-
dezve. A takácsiparág évenként mintegy 30,000 méter nyers

Nagyenyed.



Város és fegyintézet.
La ville et la maison de force.

calicót gyárt, a melynek nagyobb részét a többi társintézetek rendelik meg.

Az említett intézeti igazgatókon kívül az intézetnél 1895—1902. Mecsér József, jelenleg szegedi kerületi börtön- és államfogházi igazgató működött, a ki a fegyőri temetkezési és fegyőri segélyegyletet alapította, a mely egylet hivatva van a fegyőröknek csekély kamat mellett hitelt és szükség esetén segélyt nyújtani.

Az intézet az 1903-ik év óta Gedeon Emil igazgatása alatt áll.

Az intézetnél mint ellenőr: Müller Mór van alkalmazva.

A nagyenyedi kir. országos fegyrintézet.

A kizárólag fegyházi célra készült intézet létesítése az 1857-ik évben vette kezdetét s az 1860-ik évben fejeztetett be. Épült: a város északkeleti részén volt egykori lovassági laktanya és katonai kóroda helyén, melyhez a körülfekvő földekből nagyobb terület sajátított ki. Az eredetileg kizárólag nők számára berendezett intézet befogadási képessége 210 főre terjedt. Az intézet felépítése, a telkek árával együtt 224,800 o. é. frtba került. A fegyháznak, a mely előbb Erdélyben Mártonfalván és Erzsébetvároson volt, az évi létszáma volt: 1857-ben 72, 1858-ban 88, 1859-ben 103, 1860-ban 102, 1861-ben 90, 1862-ben 58, 1863-ban 55 fegyencznő.

1866 augusztus 23-ikán a fegyenczlétszám 94-et tett ki. Ezek közt volt nemzetiségre nézve — a régi feljegyzések szerint — magyar 29, német 2, szász 7, román 25, cigány 29, izraelita 2.

Az elkövetett bűntény nemére nézve: gyilkos 15, gyermekgyilkos 24, rabló 2, gyújtogató 7, tolvaj 44, magzatelhajtó 1, csaló 1.

A büntetés tartamára nézve: 1—4 évre elítélt 44, 5—9 évre elítélt 34, 10—20 évre ítélt 16. Visszaeső 8, ezek közül 4 magyar, 3 cigány s 1 román nő.

Az intézetben a varrás, kis mérvben a cipésmunka s főképpen a vászongyártás űzetett. A vászongyár egy takács

vezetése alatt állott, a ki egyszersmind fegyenczóri szolgálót is végzett. A vászongyár 1863. május 1-től 1864. április végéig 2668 és fél rőf közép- és finomabb vásznat állított elő az ehhez felhasznált 22 mázsa kender megtisztítását és fonását is beleértve. A kiállított anyagot fegyenczöltözékekre ottan fel is dolgozták.

A munkák ára következőkép volt meghatározva: 1 font durva len vagy kender javítása 1 kr., 1 font finom len fonása 12 kr., kenderé 24 kr., egy bécsi rőf gyolcs szövése 4 kr., csinvat szövése 5 kr. Egy fegyenczkabát varrása 20 kr., egy zsák varrása 1 kr. stb.

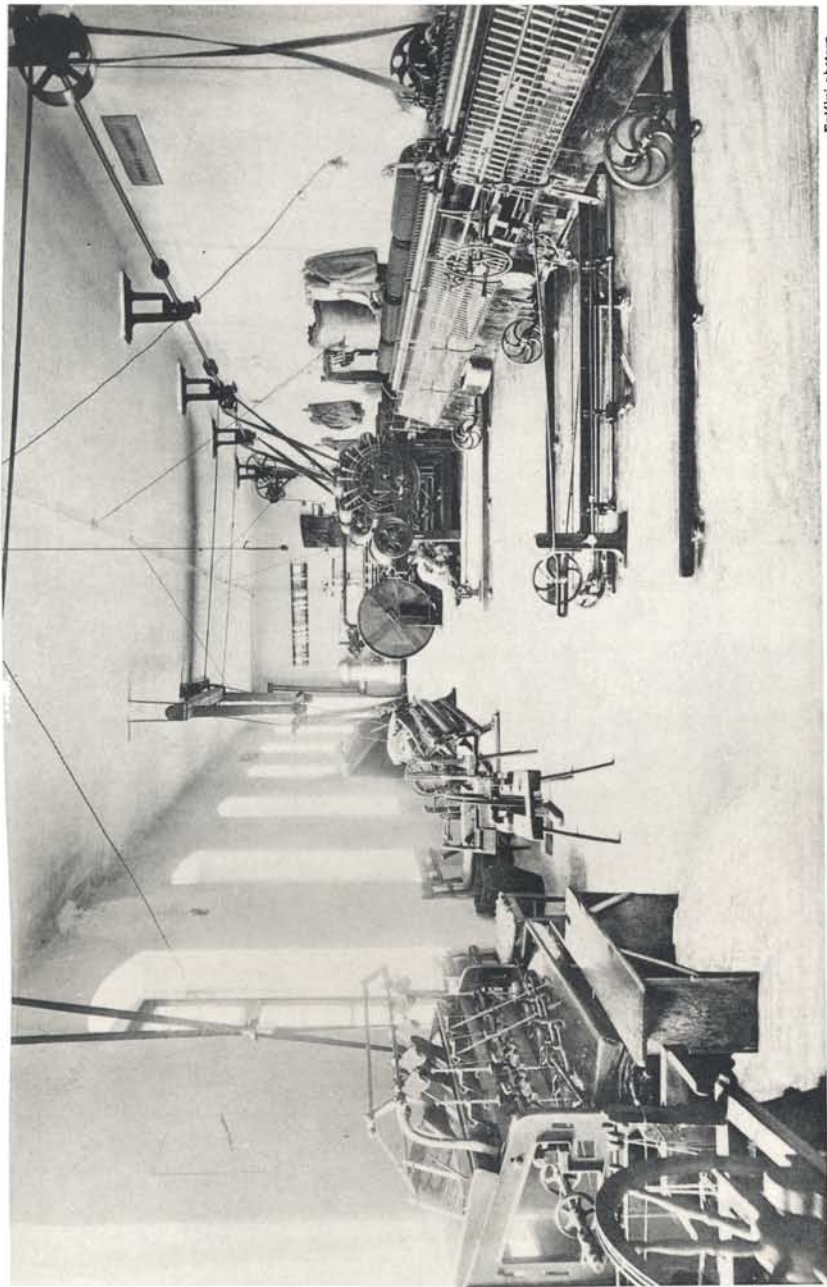
A munkadíjból háromnegyedrészt az állam, egynegyedrészt a fegyencznő javára iratott. Az egynegyedrészt munkadíj fele takarékpénztárba tétetett s a kinek betéte 10 frtot meghaladt, külön takarékpénztári könyvecskét kapott, a többi csekélyebb összegű munkadíjak pedig együttesen tétettek be s kamatjuk a vallásilag és erkölcsileg javultak jutalmazására fordítottatott.

Az intézet egészségügye kedvező volt. 1864-ben két halálozás volt. 1865-ben egy sem. Az egészségügyre a vidék tiszta levegőjén kívül a jó ételmezés gyakorolt befolyást. A fegyencznők 3-szor kaptak 8 lat húst hetenként. Az előfordult betegségek közt leggyakoribb volt a hideglelés.

Az intézet rendjét — 1866-ban rendkívül zavarta, hogy Alsó-Fehérmegye a foglyokat ugyanezen épületben tartotta s mivel ezek az intézeti igazgató hatalma alól ki voltak véve, a rend fentartása csaknem lehetetlen volt. E tárgyban, valamint a női felügyelet behozatala iránt az erdélyi kir. főkezmányszék intézkedett. Az utóbbi intézkedésről a főkezmányszék 1866. évi január 25-ről kelt felterjesztése tesz tanúságot.

A fegyencznők lelki oktatásáról az isteni tiszteletek által volt gondoskodva. Kápolna három volt az intézetben, egy a róm. kath., egy az ágostai s helvét s egy a görög egyesült s görög nem egyesült vallású fegyencznők számára. Igen díszes ma is a katolikus kápolna oltára, a mely Bécsben készült

Nagyenyedi kir. fegyvertézet.
Maison de force de Nagyenyed.



Enfelyi photogr.

Munkaterem.
Atelier.

s 1280 frtba került. Az iskolai tanítás a kir. főkormánysház által 1866 márczius óta engedélyeztetett.

Az intézet személyzetét 1866-ban egy igazgató, Zweier Ágost, egy helyettes ellenőr, Perndl Ignác, egy munkavezető s kilencz felügyelő képezte.

Az intézet összes költsége 1865-ben 10,058 frtot, 1866-ban 10,814 frtot tett ki. Az utóbbi évben egy fegyencznő tartása naponként 31 és fél krba került.

Az 1873-ik évi költségvetés összeállítása alkalmával — pénzügyi okokból — a nagyenyedi orsz. fegyintézet feloszlatása, illetőleg annak a mária-nostrai fegyintézetbe leendő beolvasztása határozatván el: 1872 deczember hó 31-ikével e női fegyintézet megszűnt. Megállapított, hogy a nagyenyedi fegyintézet feloszlatása 12,941 frt megtakarítást fog eredményezni. A feloszlatás iránt az igazságügyminiszterium az 1872-ik évi deczember hó 19-ikén 37,331. sz. alatt kelt rendeletében intézkedett s az intézet megszüntetését a törvényhozás is jóváhagyta.

A 62 főből álló létszámból 60 fegyencznő — s egy gyermek — 1872 decz. 31-én Czóbel Pál mária-nosztrai ügynök felvigyázata alatt a mária-nosztrai női országos fegyintézetbe szállítattott át, 2 beteg fegyencznő pedig ugyanakkor a nagyenyedi kir. törvényszék fogházában, illetve kóródájában helyeztetett el. Az 1872-ben szabadult fegyencznők — a hivatalos feljegyzések szerint — javulva bocsáttattak el, még azok is, a kik lopásért voltak elítélve (10 személy), mely bűntény «a legbajosabban javítható.»

A magánfogság az intézetben mint fegyelmi büntetés használtatott s a magánelzárás igen czélszerűnek is mutatkozott, de a sötét zárka a nőknél csakis rendkívüli esetekben alkalmazható, miután a sötét zárka a nőnemnél, a nő gyengébb idegrendszerénél fogva, nyavalyatörést vagy más idegkört idézhet elő. (Hiv. jelentés.)

A fegyintézet utolsó évéből megemlítendő még, hogy az 1872. évi bécsi világkiállításra a fegyencznők többféle munkát készítettek.

Az intézet igazgatója ebben az időben Inczedy László volt.

Az 1857—1872-ig terjedő intézeti hiv. iratok a m.-nostrai fegyintézetnek adattak át.

1873-tól 1880-ig a nagyenyedi fegyház mint kir. bírósági fogház kezeltetett férfi és női elítéltek számára, a kik fogásra és súlyos börtönre voltak elítélve. Ebben az időben 2559 egyén volt benne letartóztatva.

Az intézet 1880 szept. 1-én kerületi börtönné szerveztetett külön igazgatóság vezetése alatt. Mint ker. börtön 1885-ig állott fenn; a mikor fegyintézeti jellege visszaállítatván, csupán férfifegyenczek letartóztatására rendeltetett. Mint ker. börtönben 1037 rab volt letartóztatva.

1882-ben egy 64 magánzárkát tartalmazó új, egyemeletes épületszárny építtetett, a mely házi regieben előállítva, 41,569 frt 16 krba került s a mely most a régi épületcsoportnak egy második tágas udvarát határolja.

Mínthogy pedig a kolozsvári és marosvásárhelyi kir. ítélőtáblák területén a fegyházbüntetésre ítélték száma a megfelelő letartóztatási helyek szaporítását elkerülhetetlenül szükségessé tette s a nagy-enyedi intézetnél az állam igen nagy és alkalmas területtel birt: a kir. igazságügyminiszterium elhatározta, hogy ezen intézetet 700 fegyencz számára való befogadási képességig megfelelő munkatermekkel és magánzárkákkal kiépítteti.

Ezen nagymérvű építkezés az 1892-ik évben fejeztetett be és az intézet ugyanazon évben be is népesíttetett.

Létesíttetett pedig egy 311 magánzárkát magában foglaló új panoptikus háromemeletes épület, 8 új munkatermet magában foglaló és egy másik munkatermi épület, új tisztalak, irodák, kazánház, őrtanya és őri lak. A régi tisztalak pedig kórházzá alakíttatott át, valamint átalakíttatott a régi főépület is.

Ezekből házilag állíttatott elő:

1. a 8 munkatermi épület, mely 24.028 frt 14 krral volt előirányozva 15,759 frt 82 kr. kiadással;

2. a 21,221 frt 60 krral előirányzott másik munkatermi épület 15,300 frt kiadással;

Nagyenyedi kir. fegyintézet.
Maison de force de Nagyenyed.



Endreyi photogr.

Magánzárkaépület.
Bâtiment de cellules.

3. a csatornázás, kerítés és egyéb kapcsolatos munkák 4168 frt 73 kr. kiadással.

Vállalati úton eszközöltettek:

az új tiszti (igazgatósági) épület, a magánzárka épület, őrtanya, iparüzleti irodai épület, kazánház, őrlakház építése és átalakítások Antony, Schneider és Lux cég által az előirányzott 212,524 frt 85 kr. helyett 190,564 frt 45 kr. kiadással;

a zárkaépület központi forróvíz fűtési berendezése, főző mosókonyha és fürdők berendezése Zellerin Mátyás vállalkozó által, az előirányzott 26,992 frt 30 kr. helyett 19,704 frt 37 kr. kiadással;

a villamvilágítási berendezés Ganz és társa cég által 28,255 frt 43 kr. költséggel.

Ezen építési munkálatokkal kapcsolatban felszerelésekre s egyéb idevágó berendezésekre kiadatott még 6709 frt 75 kr., mihez képest az utóbbi években foganatosított azon bővítési munkálatok, melyek az eredetileg jelentéktelen nagyenyedi orsz. fegyintézetet egyikévé tették hazánk legnagyobb, mintaszerűen berendezett letartóztatási intézeteinek, összesen 280,462 frt 55 kr. kiadással jartak.

Mivel pedig a Királyhágón túl még közvetítő intézetünk nincs, egyelőre gondoskodás történt arra nézve is, hogy ily intézetnek létesítése a nagyenyedi fegyház mellett eszközölhető legyen. E célra — valamint őri lakások céljaira — a nagyenyedi fegyintézet tözsomszédságában fekvő Winkler-féle és Korbuly-féle telkek szereztettek meg. A Korbuly-féle 2645 □-ölet tevő telek 4278 frt 18 krért s a 100 frt kisajátítási költség betudásával 4378 frt 18 kr. kiadással az 1896. évben lett kisajátítva, míg később a Winkler-féle 2259 □-ölnyi térfogatú telek 3953 frt 25 krért vétetett meg.

Az egész telek, melyen a négy méter magas körfallal körülvett fegyintézet épült, 4,5 hektár területű, az intézet mellett levő kertek térfogata pedig 2,5 hektár.

Az intézeti épületek elhelyezését a csatolt tervrajz tünteti fel. Az épületek, különösen pedig az újabb épületek, a me-

lyek a már említett Wágner Gyula műépítész tervei szerint készültek, berendezés tekintetében hasonlóak a már ismertett fegyintézeti épületekhez.

Az új magánzárka-épületet s a posztógyár egyik munkatermének belsejét a közölt képek mutatják.

Az intézetben űzött iparágak közül házi kezelésben van: a posztógyártás, a szabóság, az asztalosság, a lakatosság s a cipészeti. Vállalati iparágak a könyvnyomda és papíráru gyár, az épület-lakatos árúgyár, a kötszövészet, a műlakatosság, az asztalosság s a kosárfonás.

Az 1904. évi december hó 15-én a letartóztatottak tényleges létszáma 679 főből állott.

Ezen létszám bűncselekmények, életkor, az illetők családi és vagyoni állapota, valamint előélete szerint a következőképen oszlott meg: (Az igazgatóságnak 1684/1904. sz. jelentése szerint.)

I. Bűncselekmények tekintetében:

1. Gyilkosság miatt	47	6'93 %
2. Halált okozott súlyos testi sértés miatt	128	18'85 "
3. Szándékos emberölés miatt	202	29'75 "
4. Súlyos testi sértés miatt	5	0'74 "
5. Erőszakos nemi közösülés miatt	20	2'95 "
6. Lopás miatt	181	26'66 "
7. Rablás miatt	53	7'81 "
8. Gyújtogatás miatt	29	4'27 "
9. Pénzhamisítás miatt	2	0'29 "
10. Okirat hamisítás miatt	10	1'47 "
11. Hivatali sikkasztás miatt	1	0'14 "
12. Hamis vád miatt	1	0'14 "
Összesen	679	—

II. Kor tekintetében:

20 éven aluli volt	54	7'95 %
20—30 éves volt	328	48'31 "
30—40 " "	174	25'63 "
40—50 " "	88	12'96 "
50—60 " "	30	4'41 "
60 éven felüli volt	5	0'74 "
Összesen	679	—

III. Családi állapot tekintetében :

Nőtlen volt	394	53'03 %
Házas, gyermekkel	193	28'42 «
Házas, gyermek nélkül	63	9'28 «
Özvegy, gyermekkel	24	3'53 «
Özvegy, gyermek nélkül	5	0'74 «
Összesen	679	—

Szülei éltek	374	55'08 %
Szülei nem éltek	305	44'92 «

IV. Vagyoni állapot tekintetében :

Vagyona volt	18	2'65 %
Némi vagyonnal birt	61	8'98 «
Szegény volt	600	88'37 «
Összesen	679	—

V. Előélet tekintetében :

Sohasem volt büntetve	315	46'39 %
Kihágás miatt már büntetve volt	22	3'26 «
Vétség miatt már büntetve volt	143	21'06 «
Ugyanazon büntett miatt már egyszer büntetve volt	72	10'60 «
Különnemű büntett miatt már egyszer büntetve volt	37	5'45 «
Ugyanazon büntett miatt már többször büntetve volt	67	9'86 «
Különnemű büntett miatt már többször büntetve volt	23	3'38 «
Összesen	679	—

A büntettekben a visszaesők létszáma 199 fegyencből állott.

Egyszer volt büntetve	106	53'27 %
Kétszer volt büntetve	45	22'62 «
Háromszor volt büntetve	22	11'05 «
Háromszornál többször volt büntetve	26	13'06 «
Összesen	199	—

A megelőző szabadságvesztés tartama volt:

6 hótól 3 évig	151	75'88 %
3 évtől 5 évig	34	17'09 "
5 évtől 10 évig	12	6'03 "
10 évtől 15 évig	1	0'50 "
15 éven felüli	1	0'50 "
Összesen	199	—

Halálra elítélve egy fegyencz sem volt s így legfelsőbb kegyelemben egy sem részesülhetett.

A megelőző büntetésének kiállása és mostani büntetettének elkövetése közt eltelt időköz:

6 hótól 3 évig	113	56'79 %
3 évtől 5 évig	33	16'58 "
5 évtől 10 évig	53	26'63 "
Összesen	199	—

Közvetlenül megelőző büntette:

Ugyanazon nemű volt	122	61'31 %
Másnemű volt	77	38'69 "
Összesen	199	—

Az 1904. évben december hó 15-ig 718 fegyenczen fogatosított a magánelzárás; és pedig:

1. Kísérleti magánelzárás a Btkv. 30. §-a alapján	397	55'29 %
2. Magánelzárás (nappali közös munkáltatással) a Btkv. 29. §-a alapján	260	36'21 "
3. Fegyelmi magánelzárás	58	8'08 "
4. Honvédbírósági ítélet alapján (a súlyos börtön szigorításképen)	3	0'42 "
Összesen	718	—

A fegyintézetben, a fent említett munkanemeken kívül az 1902-ik év óta, a házi ételmezés részére, házi regieben, igen szép eredménnyel kertészet is folytattatik.

Az intézet házi szükségleteinek ellátására mezei s kerti munkával foglalkoznak azok a fegyenczek, a kik a kísérleti

magánelzárást kitöltötték s az ipari foglalkoztatás közben elgyengültek. S a szabadban való foglalkoztatásnak kell tulajdonítanunk, hogy az intézetben a halálozási arányszám az 1903-ik évben 12-re szállott le. A kertészettel kapcsolatosan a műkertészetet és méhészetet is űzik.

A szabadban való munkáltatás az intézettől félórai járásra fekvő 13 hold bérelt területen történik. Van még az intézetnek két nagyobb területű belső kertje.

A fegyenczmunkát illetőleg megállapítható, hogy a nagyenyedi fegyintézetben a bérrendszer van túlsúlyban. Indokolja ezt — egyebek közt — hogy a nagy létszámot saját regieben alig lehetne szakszerűen foglalkoztatni s az előállított készárút itt értékesíteni. A vállalati rendszer nagyobb hátrányai azonban nem fordultak elő; valamint megállapítható, hogy a helybeli és környékbeli kisiparos hasonló irányú munkásságának verseny nem okoztatik. De kétségtelen, hogy a bérleti rendszerben a fegyenczmunkaerő itt is jobban kihasználtatik, mert a bérlő pl. a megengedett külön jutalom által még inkább munkára buzdítja a dolgozó fegyenczet. Ezen külön jutalom (szorgalom) díjak» fentartásának kérdése általános tárgyalás alatt áll.)

A munkaidőre nézve intézeteinkben a gyakorlat annyiban különböző, hogy az egyik fegyintézetben pl. nyáron a munka reggel 5 órakor veszi kezdetét és este $\frac{1}{2}$ 8-kor ér véget, másik helyen pedig $\frac{1}{2}$ 6-kor kezdődik és 8-kor végződik. E tekintetben az általános szabály alól (fegyházrendtartás 22. §-a) a helyi viszonyok miatt van kivétel, de elv, hogy a munkaórák mennyiségének betartása mellett lehetőleg az esti munkaidő csökkentendő s a reggeli idővel pótlendő.

Az intézet jelenlegi igazgatója a fegyintézet 1900. évi állapotáról szóló évi jelentésében a következő javaslatokat tette:

Hogy a visszaesők — mint ez a vélemény általában ismeretes — egy vagy két letartóztatási helyre vonassanak össze, hogy az először bűnösök megóvassanak a gonoszok megméltelyező társaságától.

Javasolta, hogy a gümőkóros letartóztatottak — a mint ez a vélemény ugyancsak ismeretes — szintén egy külön intézetbe vonatnának össze.

Ajánlotta továbbá az igazgatóság, hogy fegyelmi büntetésül a 24 óráig terjedő szigorú bört újra felvétessék, «mert a mostani szabályok szerint megengedett kétharmad étadag megszorítás mint fegyelmi büntetés nem hatályos, minthogy az éhség érzetét nem költi fel.

Megszüntetendőnek tartja a vállalkozóktól kapott pótkereseti pénzből (szorgalomdíj) a külön kiétkezést.

Szükségesnek tartja továbbá az igazgatóság az egészséges fegyenczek részére megállapított étlap revideálását olyképen, hogy a fegyenczek — vasárnap kivételével — az ú. n. húsnapokon (kedd, csütörtök) is kapjanak esti ételmezést, a 840 gr. napi kenyér pedig ennek fejében csökkentessék.

A gyakorlatban működő szakférfiú javaslatait helyén valónak tartottuk felemlíteni. (Az igazgató a vezetése alatt álló fegyintézetéről külön leírást szerkesztett, a melyben ezen munkához adatokat nyújtott.)

Az intézet tisztikara, az igazgatón kívül, az 1904-ik évben egy ellenőrből, egy gondnokból, két tiszti-írnokból, egy róm. kath., egy ref., egy gör. kel. s egy gör. kath. lelkészből állott. A tanítói teendőket, külön tiszteletdíjért, a lelkészek teljesítik. Az orvosi teendőket, tiszteletdíj mellett a városi főorvos, dr. Winkler Albert, végezte. Az unitárius vallású fegyenczeket a torockószentgyörgyi unitárius lelkész évenyenként egyszer látogatta. Az un. vall. fegyenczek egyébként a ref. lelkész által állandóan valláserkölcsei oktatásban részesültek. A lelkészi teendők az izr. vallású fegyenczek körül is megfelelőleg teljesíttetnek. A fegyőrség az őrpáncsokon kívül 8 főfelügyelőből s 84 fegyőrből állott.

1904 decz. 31-ikén a tényleges létszám 686 volt. A legtöbb fegyencz szállíttatott be: a gyulafehérvári, a marosvásárhelyi, a dévai, kézdivásárhelyi, tordai kir. törvényszéki fogházakból.

A letartóztatottak közt 234 fegyelmi kihágás fordult elő.

Lipótvári kir. fegyintézet.
Maison de force de Lipótvár.



Látkép.
Vue générale.

A kiszabott büntetések közt leggyakrabban a szigorított magánfogság 62·39%, a sötétfogság pedig 18·87%-al s a kurta-vas 12·39% alkalmaztatott.

Tömeges lázadás vagy ellenszegülés nem fordult elő.

Közvetítő intézetbe 12 fegyencz szállítottatott.

Feltételes szabadságra bocsáttatott 69 fegyencz (a 889 forgalmi szám 7·76%). Ezen 69 fegyencznek a 26·08%-a vagon elleni, 2·89% az erkölcs és szemérem elleni, 71·03% pedig élet vagy testi épség elleni büntett miatt volt elítélve. Feltételes szabadság egy esetben vonatott vissza.

1905 május 15-én a tényleges létszám 670 főre terjedt, a mely számból 623 fegyencz volt egészséges.

Az 1885. évtől kezdve 1904 decz. hó 31-ig 4216 fegyencz fogadtatott be az intézetbe.

Az intézet jelenlegi igazgatója: Uray László, ellenőre: Ludányi István.

A lipótvári kir. országos fegyintézet.

A 900 főnyi befogadási képességgel bíró lipótvári fegyintézet Nyitra vármegyében fekszik, a vágvölgyi vasut vonalán, kis távolságra a vasuti állomástól.

A várat I. Lipót király építtette az 1664-ben kötött vasvári béke ama pontja alapján, hogy a török kézben hagyott Érsekújvár helyett, a Vágvonat védelmére a király azon a környéken várat emeltethet.

A törököknek Lipót hadaival folytatott küzdelmei ismeretek. Montecuccoli osztrák hadvezér s tábornagnak a törökök felett nyert szentgotthardi győzelmének (1664 aug. 1.) eredménye volt a vasvári béke, a mely után az érsekújvári basa fenhatósága alatt állott Galgóc mezővárossal szemben, figyelőhelyül a vár építése 1665 szept. 24-én megkezdett, alapköve Szelepcsényi György érsek, m. kir. kancellár jelenlétében e napon tétetvén le. A négy év alatt felépült vár alapítójáról Lipótvárnak neveztetett el. Ettől az időtől kezdve egész 1854-ig az épület katonai erőd volt, s mint ilyen hadügyi kormányzat alatt állott.

Az 1848—49-iki szabadságharcban a várat Simunics császári tábornok 6 heti ostrom után Ordódy magyar tábornoktól elfoglalta (1849 II. 2.), a magyar tüzérség erős ellenállása után.

A vár 1854. év végén a polgári hatóságnak adatott át, a mely azt — átalakítás után — 1856-ban férfi fegyháznak rendezte be.

Az új fegyház a pozsonyi helytartótanács felügyelete alá helyeztetett.

Rendelve volt a pozsonyi és a soproni területen 1—10 évig elítélt bűnösök számára s 56 háló- és munkaterme 1000 fegyencz befogadására rendeztetett be.

A vár átalakítása 282.831 frt 53 kr.-ba került. Az átalakítás nagyrészt fegyencz-munkaerő felhasználásával történt. (430 fegyencz dolgozott naponkint.)

1858 szept. 29-től 1862 nov. 1-ig az intézet kezelése apáczáknak volt bérbe adva, az ájtatos nénék testvérülete, Baumgarten Friderika főnöksége alatt.

1862 nov.-tól Szekler Adolf vállalkozónak adatott bérbe, a munkáltatás azonban ebben az időben is házilag kezeltetett. Az általános házi kezelés 1875-ben hozatott be.

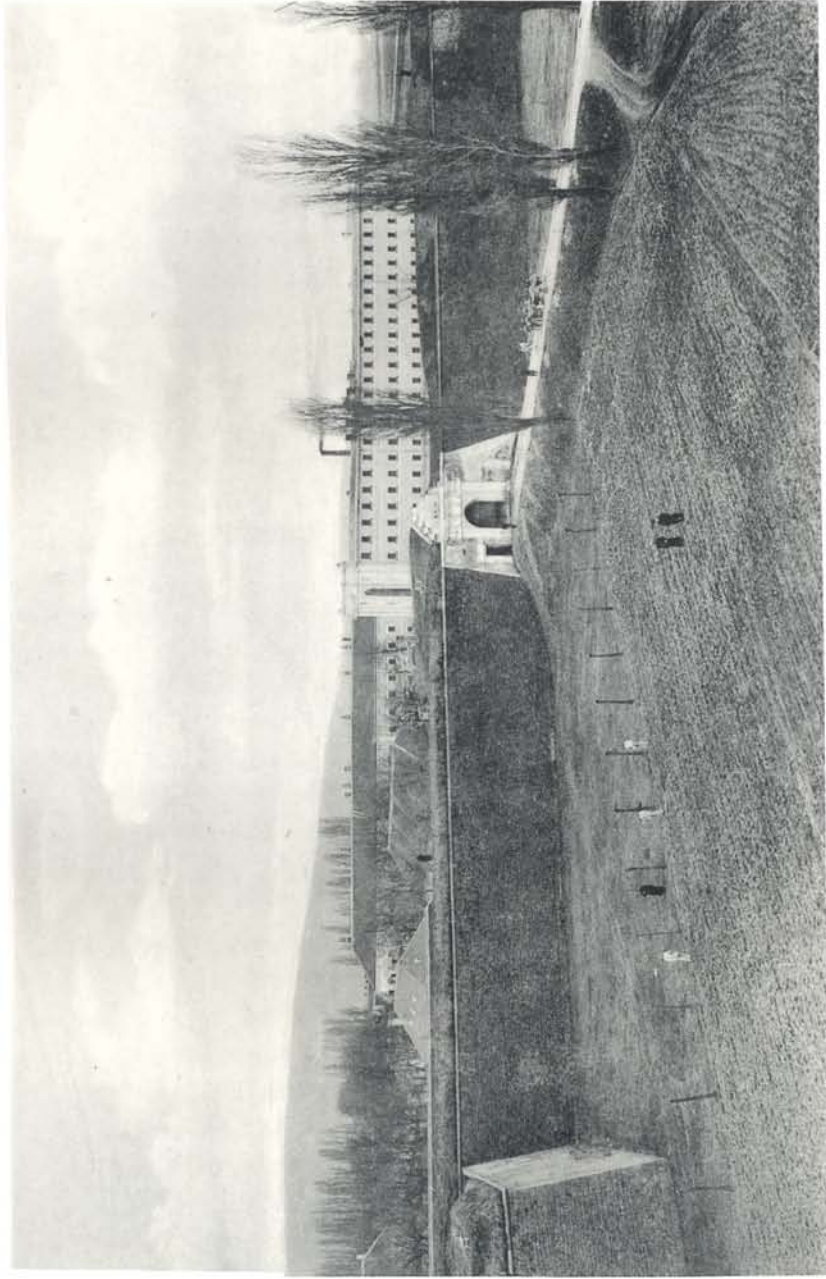
Az intézet régebbi viszonyait már több helyen ismertettük. Hírneves igazgatója 1872-ben Tauffer Emil volt, a ki később, mint a lepoglavai fegyintézet igazgatója, az 1878-iki stockholmi börtönügyi kongresszuson a horvát kormányt képviselte.

A régebbi idők bajait és hiányait nem soroljuk fel. Előttünk lévén azonban a «házi bizottmánynak» 1866. évi nov. 1-én kelt ama jelentése, hogy a steini fegyintézetből a váci és lipótvári fegyintézetbe befogadtatott «fékezhetlen lázadó fegyenczek az intézetet a legnagyobb zavarba hozták» — eme régi körülményt itt is megemlítjük.

A büntetés végrehajtását illetőleg hosszú ideig voltak itten is hiányok.

1899-ig csak 80 zárka volt a magánelzárás végrehajtására. Ezek a magánzárkák a legnagyobb részben 1881-ben,

Lipótvári kir. fegyintézet.
Maison de force de Lipótvár.



Erdélyi fotogr.

Magánzárkaépület.
Bâtiment de cellules.

fegyencz-munkaerővel állíttatott elő 22.653 frt 73 kr. költséggel. A magánzárkák elégtelenek lévén: a büntetést csak felületesen, «kaszárnyszerűen» lehetett végrehajtani.

Az igazságügyi kormány e bajon is segíteni akart. Később történt, hogy a magyar királyi pénzügyminiszterium az 1892: XXVII. t.-cz. 5. §-a értelmében letartóztatási intézeti építkezések céljaira, a büntetéspénzek országos alapja terhére, ezen alap évi jövedelméből az államkincstár külön megterhelhetése nélkül történendő kölcsön fejében 500.000 frtot bocsátott az igazságügyi kormány rendelkezésére.

Ebből az összegből fedeztettek a lipótvári fegyintézetnél szükséges új építkezések, — s miután Ő Császári és Apostoli királyi felsége az 1898. évi július hó 1-én kelt legf. elhatározásával a felhatalmazást megadta arra, hogy a nevezett fegyintézetben 109.610 frt 09 kr. előirányzat mellett, egy magánzárka-épület létesíttessék: 1899 augusztus havában ezen épület tényleg elő is állíttatott.

Ezen épület hossza 69 méter, szélessége 15 méter. A három emeletes épületben van: 184 zárka, továbbá 7 szoba: a lelkészek és felügyelők számára. Az építkezés Wagner Gyula műépítész tervei szerint történt; a zárka-épület hasonló a többi magánzárka-épületekhez. A zárkák 26 m³ nagyságúak, légűrtartalmuk tehát az egészségügyi követelményeknek teljesen megfelel. Fűtése központi középnyomású forróvíz-berendezéssel történik.

A lapályos sík völgyben fekvő fegyintézet csillagalakú magas földsánczaival, 10 méter magas várfalaival s ezekbe mélyített casemattáival és nagy várkapuival ma is katonai erődhöz hasonlít.

Az intézetet, a melyről a tervrajz s a fényképek közöltnak, a fegyintézet jelenlegi igazgatójának Schober Ernőnek részletes leírása nyomán, a következőkben ismertetjük:

A sánczokkal körülövezett vár két egyenlő részre van egymástól magas fallal elválasztva.

A főbejárat a keleti oldalon van, a másik kapu ezzel szemközt, a nyugati oldalon van elhelyezve.

A fegyintézetet képező részen a következő épületek vannak:

A fegyházba vezető keleti kaputól balra van a kórház.

A kórház áll: 6 magas és tágas 3—4 ablakos kórteremből.

Az egyik szárnynak ablakos oldala keletnek a váron keresztül vezető körútra néz.

A déli szárnyhoz szegődik befelé tompa szög alatt, egy kis rész, melyben a következő helyiségek vannak: a felügyelő szobája, a főápoló irodája, továbbá 2 szoba a házi gyógyszer-tár elhelyezésére, és ehhez egy főzőkonyha laboratóriummal.

A gyógyszer-tár céljaira rendelt két szoba jelenleg betegek elkülönítésére használtatik, míg a gyógyszer-tár egy teremben van elhelyezve, hol naponkint orvosi rendelés is történik a járó betegek részére.

A kórtermek ép olyan árnyékszékfülkékkel vannak ellátva, mint az egészséges fegyenczek háló-termei, és udvari oldalukon zárt folyosóval vannak összekötve, melynek éjszaki vége róm. kath. kápolnává van alakítva, a melyben vásár- és ünnepnapokat megelőző napokon a betegek számára isteni tisztelet tartatik.

A kórház udvarán egy farácscsal bekerített tágas kert van.

Ezen árnyékos helyen a betegek kedvező időjárás mellett — déli 2—3 óra kivételével — egész nap üdülést nyernek.

A kórház mögött van az 1886-ban 697 frt költséggel felépített halottas kamra.

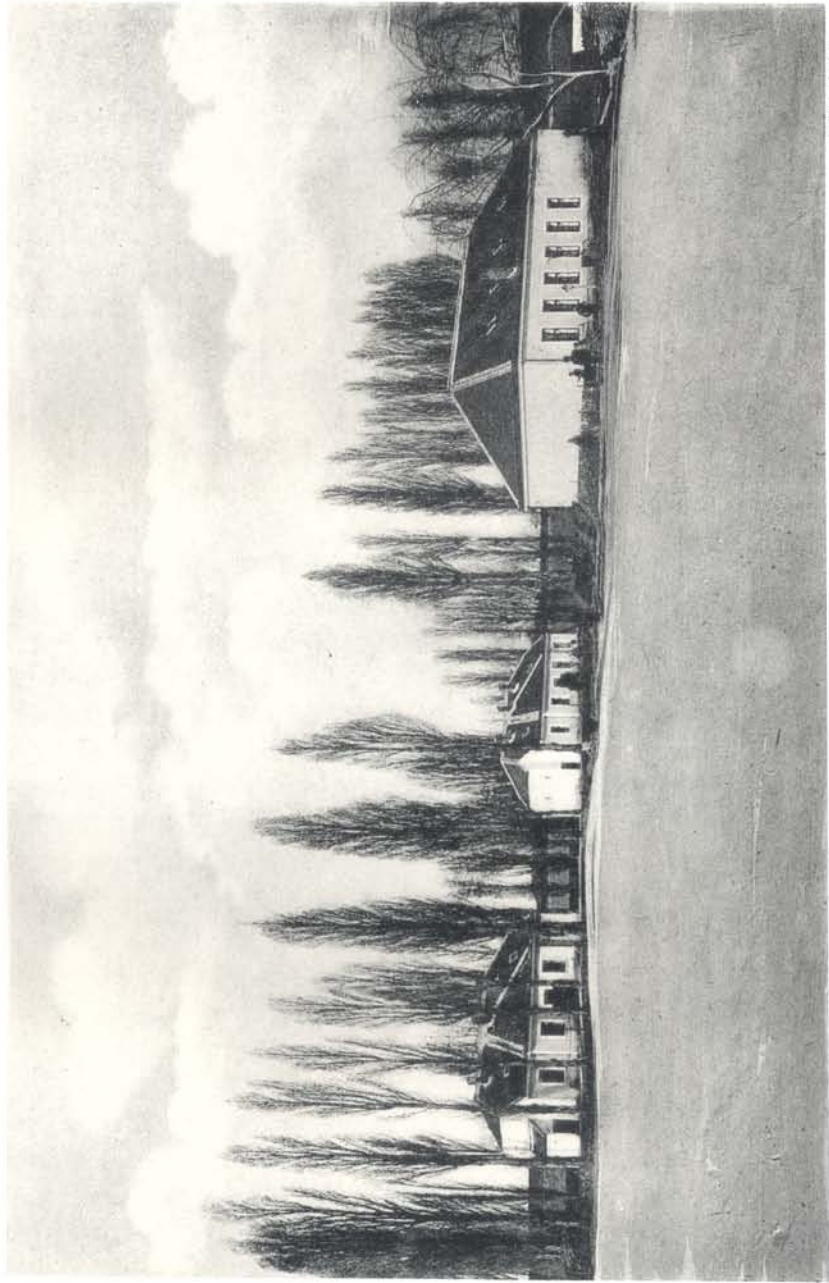
A bejáráttal szemközt áll az egy emeletes, trapez alaku 56 teremmel ellátott fegyház-épület.

Egyik földszinti terme protestáns-imaházzá lett átalakítva, az emeleten pedig az izraelita imaház helyeztetett el.

A termék legnagyobb része háló-terem, ezen felül a takács, cipész, szövő és könyvkötő iparágak sőt részben az áruraktárak is itt vannak elhelyezve.

A háló-termek összecusukható vaságyakkal, asztalok és a megfelelő mennyiségű padokkal vannak ellátva; minden ilyen teremben van egy fülszék az ürülékcső elhelyezésére.

Lipótvári kir. fegyintézet.
Maison de force de Lipótvár.



Prékelyi fotogr.

Közvetítő intézet.
Etablissement intermédiaire.

A fegyházzal párhuzamosan állanak a munka-termek, magas fallal bekerítve.

A szemben álló épületben van a konyha elhelyezve.

A konyha padozata vörös márványkő, falai fehérre vannak meszelve, a szennyes víz levezetésére pedig az épület alatt levő téglából épített csatorna szolgál.

Belső berendezése a konyhának áll:

Egy Becker-féle főzőkészülékből, 6 darab egyenkint 250 literes főzőüsttel, a melyben az egészséges fegyenczek számára gőzzel az ebédet és vacsorát főzik.

Egy takaréktűzhelyből, melyen a betegek összes ételeit főzik.

Két külön tűzhelybe befalazott rézüstből, egyenkint 250 liter őrirtalommal, a melyekben az egészséges fegyenczek reggeli leveise fő.

Van a konyhában vízvezeték is, mely a vizet az emeleten elhelyezett 80 hektoliteres rezervoirból kapja és gőzvezeték, mely a gőzt a szomszédos kazánházból a Becker-féle főzőkészülékbe vezeti.

Melegvíz gyűjtésére van külön felállítva egy gőzkon-densator.

A konyha felett az emeleten van a kézi raktár, melyből a padló elzárható nyílásán keresztül, közvetlenül adatik ki a szükséges élelmi cikk a konyhába.

A konyha mellett van a pékház, dagasztó helyiséggel és két nagy kemenczével.

Szomszédságában van a kazánház, a hol az intézeti konyhába, mosóházba, sütőházba és fürdőbe szükséges gőzt havonkint felváltva egy-egy gőzkazán szolgáltatja.

A kazánok össze vannak kötve egy víz-előmelegítővel.

A hideg vizet pedig az emeleten lévő közös vizztartály szolgáltatja, a melybe gőzgép húzza a vizet.

Ez a gőzgép szintén a kazánházban áll, 8 lóerővel dolgozik és transmissió útján hajt még naponkint egy kör-fűrészt és hetenkint egy napon át egy csinvatmangorló gépet.

A kazánház mellett van a fürdő, ebben van egy 40 hektoliteres víztartó vasból, azonkívül 6 db fürdőkád rézből. Ezenfelül gőz- és vízvezeték.

A fürdő berendezését egy külön, cementtel épített vízmedence és 3 zuhany egészíti ki.

Ezen épület végén van a mosoda, a mely egyenlő formájú a konyhával.

Padozata márvány; van csatornája, gőz- és vízvezetéke.

A mosoda mellett van egy ruhaszáritó kamra, melyben ki- és betolható mozgó állványokon a ruha felaggatható.

A kamra fűtésére egy téglából épített kemence szolgál.

A szárító kamra mellett áll egy mángorló s innen a ki-mosott ruha közvetlenül a szoba mennyezetén lévő nyíláson keresztül a raktárba huzatik fel.

A várfalon kívül van az új zárka-épület.

Az e mellett balra elterülő épületben van elhelyezve a kötélverő iparág, a kézi áru- és lisztraktár.

A várnak a szabad lakók által lakott területén vannak a keleti oldalon levő főkaputól jobbra, a félemeletes igazgatói lakás és az irodák.

Ettől jobbra van két pavillon, a megfelelő tisztviselői és fegyőri lakásokkal és kamarákkal.

E két nagy lakóház abból az időből való, a mikor a vár még katonaság által volt megszállva; az épületek régi állapotuk és hiányos voltak, különösen nyitott kéményeik miatt igen költséges tatarozást igényelnek; azonkívül a földszinti lakások sötétek és nedvesek, úgy hogy már többet nem is lehet használni.

Az említett pavillon mögött van egy 8 lakásból álló fegyőri lakóház.

Egyik félszerépületben a letartóztatottak zsineg-készítéssel foglalkoznak.

Egy másik épületszínben vannak elhelyezve a tűzoltó szerelvények.

E területen van az állami elemi népiskola, két nagy tanterem, szertár és tanácsteremmel és egy tanítói lakással.

Az iskolaépületet az állami alkalmazottak gyermekei számára az 1901. évben 16.118 kor. költséggel az igazságügyi kormány építtette.

Az oktatást a két fegyintézeti tanító végzi, a hit- és erkölcsant pedig a róm. kath. és reform. lelkész tanítja.

A szolgálatban álló örök elhelyezésére szolgál: az őrtanya-épület két nagy teremmel, konyhával és őrparancsnoki irodával.

Az őrtanyával szemközt áll a díszes és tágas róm. kath. templom, mely a sírkövek után ítélve a vár építése után rövid idő múlva épült.

A templom hajója a fegyenczek befogadására szolgál, a két szárny pedig az intézeti alkalmazottak részére van fentartva; mind a két szárny üvegajtókkal van a sanctuáriumtól elzárva.

A vár belső és külső területe valamint a munka és hálótermek kőolajlámpákkal vannak megvilágítva.

Az ivóvizet a vár területén lévő kutak adják.

A várfalon kívül a keleti főkaputól balra van a közvetítő intézet.

Ugyancsak a várfalon kívül van három, egyenkint 8 lakást magában foglaló ház a fegyőrök számára, mindegyikben van: egy szoba, egy fülke és egy konyha megfelelő kamarákkal és padlás-helyiséggel.

E három házban, valamint a vár területén 57 fegyőr bir természetben lakást, 84 fegyőr pedig 100—100 kor. lakpénzben részesül.

Az intézet igazgatása 1877 jul. 18-tól 1896 szeptemberig a budapesti kir. országos gyűjtőfogházhoz áthelyezett Szabó József igazgató alatt állott. Schober Ernő jelenlegi igazgató 1897 jan. 2-án vette át az intézet vezetését.

A fegyházrendtartást életbeléptető rendelet ismertetésénél már említettük, hogy 1880-ban a lipótvári intézet is ker. börtönné szerveztetett. Mint kerületi börtön csak két évig állott fenn.

A megszűnés és a fegyintézetté való átalakulásra vonatkozó rendeleteket alább közöljük, hogy a régebbi idők viszonyaira ez által is világot vessünk:

Valamennyi királyi ügyésznek.

A büntetőtörvénykönyv hatályba lépte óta szerzett tapasztalatok arról tesznek tanuságot, hogy a fegyházbüntetésre ítélt férfiak sokkal nagyobb számúak, sem hogy azok a létező három országos fegyintézetben elhelyezhetők lennének.

Nehogy tehát akkor, midőn a másfél évi időtartamon felüli börtönbüntetésre ítélt férfiakon a büntetésnek ezen neme a kerületi börtönökben szabályszerűen végrehajtatik, a szabadságvesztés-büntetések legsúlyosabb nemére, t. i. fegyházra ítélték az országos intézetekben való elhelyezés lehetlensége miatt a törvényszéki fogházakban továbbra is visszamaradjanak, ott a kelleténél enyhébb bánásmódban részesüljenek s esetleg a fogházak biztonságát is veszélyeztessék: elhatároztam, hogy ezentúl a lipótvári kerületi börtönbe ismét fegyházbüntetésre ítélték szállíttassanak s így a fentérintett visszas állapot fokozatosan orvosoltassék.

Ezen az 1880. évi 2106./I. M. E. sz. a. kelt intézkedésemet részben módosító elhatározást oly hozzáadással hozom kir. ügyész úr tudomására, hogy a mennyiben a felügyelete alatt álló fogházban létező fegyházbüntetésre ítélt férfiak elszállítását már eddig kérelmezte volna: ezen kérelmei iránt a lehetőség határai közt legközelebb veendi utasításomat.

Budapesten, 1882 július hó 20-án.

Dr. PAULER TIVADAR.

46,990/1882. I. M. sz.

A «fegyház»-büntetésre ítélték számának folytonos emelkedése és az országos fegyintézetek túltömöttsége folytán mellőzhetlenné vált, hogy a lipótvári kir. ker. börtön, a mely intézetben az 1878. évi V. törvényczikk életbeléptetése óta kizárólag «börtön-büntetésre» ítélt egyének helyeztetek el, ismét orsz. fegyintézetté alakuljon át.

Minthogy pedig ezen körülménynél fogva a nevezett intézet igazgatósága jövő évi január hó 1-étől kezdve ismét «kir. orsz. fegyintézeti igazgatóság» címet viselend, erről Czímedet 1880. évi augusztus hó 9-ikén 2106/I. M. E. szám alatt kelt körrendeletem kapcsán, tudomás és mihez tartás végett értesítem.

Budapesten, 1882 deczember 18-án.

Az igazságügyminister rendeletéből:

LÁSZLÓ ZSIGMOND.
ministeri tanácsos.

Említettük, hogy az orsz. letartóztatási intézetek évenkénti állapotáról az igazgatóságok (a fegyintézeti szabályzat és szolg. utas. II. R. 25. §-a alapján) részletes jelentést tesznek az igazságügyministeriumhoz. De naponként is jelentés érkezik be az igazságügyministeriumhoz az intézetek állapotáról.

E napi-jelentés az alábbi forma szerint állíttatik össze:

Napi-jelentés

a _____ kir. országos fegyintézet 190 _____ állapotáról.

Fegyencz-létszám.

Tegnap létszám	E z e k k ö z ü l						Összes fogyat- kozás	Befogad- tatott (növe- dék)	Mai lét- szám
	szaba- dult (bünte- tése kitelt)	inté- zetbe áthelyez- tetett	meg- kegyel- mez- tetett	fölté- telesen szabad- ságo- latott	meg- szökött	meg- halt			
498									498

Feltételes szabadságon van : _____

Közvetítő intézetben van : _____

Oktatás.

A fegyenczek közül	Kezdő	Haladó	Polgári	R. kath.	Gör. kath.	Ev. ref.	Gör. kel.	Unitarius	Izraelita	Ének	Rajz
	osztályban			felekezeti hitoktatáson						iskolában	
Az oktatáson megjelent											
Betegség miatt meg nem jelent											

..... által

tartott felolvasáson..... fegyencz jelent meg.

Fegyőri létszám.

Rendszeresített létszám					Tettleges létszám					Ezek közül beteg					Szolgálatban áll					Állam-fogházi				
															nappal					éjjel				

A fegyintézet 1904. évi állapotát az alábbiakban ismer-
tetjük:

Az intézet tisztikara 12 személyből állott. Fegyelmi eset
nem fordult elő. (A letartóztatási intézetek tiszti személyzeté-
nek tagjai, egy az igazságügyminiszterium kebeléből alakított
s az egyik államtitkár elnöklete alatt a rangidősebb négy
miniszteri tanácsosból álló bizottság fegyelmi hatásköre alatt
állanak). A tisztikar szakképzettségének fejlesztésére szolgál
a 461 kötetből álló tiszti könyvtár s a szaklapok közt a:
Blätter für Gefängnisskunde. A fegyőrség az őrparancsnok
felügyelete alatt, 141 személyből állott, köztük 10 főfegyőr
(altiszt).

Munkavezetői szolgálatot, a polgári munkavezetőkön ki-
vül 1 főfegyőr és 6 fegyőr teljesített.

Fegyelmi kihágásért 24 fegyőr 25 esetben volt büntetve.

Az őrség szellemi művelődésére az intézet egy megfelelő
folyóiratot is tart.

Az őrségnek rég idő óta temetkezési segélyegylete is
van, a melynek alapszabályait az igazságügyminiszterium
1869-ben 17054. sz. alatt hagyta jóvá.

Az intézeti irodák 1904. évi ügyforgalma 3211 darab volt.

A helyiségek befogadási képessége a következő: A 29
hálószoza befogadási képessége 607; a 254 magánzárkáé
254; a 6 kórházi helyisége 73 személyre terjedt; vagyis a
289 helyiség befogadási képessége 934. Mivel pedig az átlagos
napi létszám 491 volt, befogadható lett volna még 443 fegyencz.

Az intézet egész területe: 29 hold és 1525 □-öl. Épít-
kezésekre és épületjavításokra 1904-ben kiadatott: 13.001 kor.
73 fill.

A fegyintézetben az előző

1903. évről maradt.....	512 fegyencz
1904. évben beszállítottott	204 "
1904. évben közvetítő intézetből visszaszál- lítottott, illetve szökésből visszakerült	1 "
1904. évben feltételes szabadságról vissza- szállítottott.....	3 "

Tehát a forgalmi létszám volt 720 fegyencz.

Ebből :

1. büntetését kitöltötte	167	fegyencz
2. más fegyintézetbe átszállított	1	«
3. gyógyintézetbe	3	«
4. közvetítő intézetbe	30	«
5. feltételes szabadságra bocsáttatott	28	«
6. legfelsőbb kegyelemben részesült	1	«
7. meghalt	14	«
Összes apadás	244	fegyencz

Maradt 1904. év végén 476 fegyencz.

Élelmezési nap volt: 179.725.

Ebből 1 napra esik átlag 491 főnyi fegyencz-létszám, a mely az előző évi 544 szemben 53 kevesebb.

1904. év június hó végéig 186 olyan fegyencz testsúlya méretett meg, kik az intézetben már egy évet töltöttek. Ezek közül súlygyarapodás találtatott 125 fegyencznél összesen 548 kg., átlag tehát 4'38 kg., ellenben súlycsökkenés találtatott 48 fegyencznél összesen 120 kg. átlag tehát 2'50 kg.

Ha az apadást a gyarapodással összevetjük, — fejenként 2'30 kilogramm átlagos gyarapodás mutatkozik, a mely eredmény bizonyítéka a kedvező egészségügyi viszonyoknak, mint az élelmezés kielégítő voltának.

Erkölcsei osztályozás alá esett naponként 310 fegyencz, a mely létszám nappal 32 munkateremben, éjjel pedig 29 hálósobában a következő erkölcsi osztályozás szerint volt elhelyezve :

I. 24 évnél fiatalabbak ;

II. 24 « idősebbek ;

III. visszaesők.

Egyéb osztályozás keresztülvihető nem volt.

A vallás-erkölcsi és az iskolai oktatás a szabályok szerint teljesített. Vasárnapokon délután az isteni tisztelet végeztével a lelkészek és tanítók a fegyintézeti iskolateremben erkölcsnemesítő és oktató felolvasásokat tartottak, a melyekre egy alkalommal 70—80 fegyencz bocsáttatott. Az 1904. évben 187 fegyencz bocsáttatott ki a magánzárkából s ezek erkölcsi állapotát a házi tanács a következőkép jellemezte :

1. büntetést beismerte s azt töredelmesen megbánta.....	54	fegyencz
2. büntetést beismerte, azonban mentegődzik s csak kevés bánatot mutatott	10	«
3. bánat nélkül, könnyel ismerte be a tettet	99	«
4. nem ismerte be, de csak megátalkodottságából tagadott	24	«

Ugyanezen 187 fegyencz bűnözésének indító okai voltak :

1. elhanyagolt nevelés, munkakerülés, rossz társaság	57	fegyencznél,
2. munkahiány, nyomor	6	«
3. iszákosság.....	15	«
4. felhevült lelki állapot, harag, boszú	18	«
5. felbujtás	3	«
6. zilált családi viszonyok	3	«
7. megrögzött szokás (szokásos büntetése)	85	«

Az 1904. évben szabadult 242 fegyencz közül segélyben részesült 23 fegyencz, 425 koronában.

A letartóztatottak munkáltatásáról szólva, felemlítjük, hogy a lipótvári iparüzlet túlnyomóan nem vállalatokból, hanem házi iparból áll, mely állami hatóságok részére dolgozik és olyan árut termel, a melynél a fősúly arra esik, hogy az állam az árut minél olcsóbban kapja.

Ilyen áruk különösen a csinvat és mindenféle vászoneműek, továbbá a zsinag, irattári heveder és irattári tábla, melyeket az előtt az állam jóval drágábban vásárolt a gyáraktól, mint most a fegyintézetől.

Az 1904. évben a következő állami hatóságok voltak a legnagyobb megrendelők:

Az igazságügyminiszterium, a mely a letartóztatási intézetek 1904. évi házi ruha szükségletéhez való csinvatot, fehér és bélésvásznat, nemkülönben a calicó egy részét rendelte meg s ezért összesen 40.349 korona 51 fillért fizetett.

Továbbá ugyancsak ezen kir. orsz. fegyintézet iparüzlete állította elő a helybeli fegyőri személyzet 1904. évi ruha-illetményét, úgyszintén az ottani fegyenczek és foglyok összes ruhaneműit, bakancsait, csizmáit, valamint teljesítette

ezeknek javítását is. Mindezen munkálatokért fizetett az igazságügyi tárca 13.567 kor. 46 fillért.

Hasonlóan az igazságügyi tárca terhére készült az iparüzlet által különféle épületjavítási munka, melynek költsége volt: 10.895 kor. 41 fillér.

A megrendelők sorában nagyobb összeggel szerepelnek a hazai bíróságok, a melyeknek az 1904. évben 28.594 kor. 14 fill. értékű zsineget, irattári táblát és telekkönyvi bádogtáblát szállított az intézet.

Az intézetben a következő iparok üzettek: A) Házi-lag: Czipészet, szabóság, asztalosság, kádár, bognár ipar, kovács, bádogos, könyvkötő, kötélverő, takács ipar. (10) B) Vállalatban: vasbutor készítés, aranyozott kép- és tükörkeret készítés, katonai szabóság. (3)

A vállalkozó vasbutorgyáros, bécsi czég saját költségén állandóan alkalmazott munkavezetőt tart, a kinek felügyelete alatt a fegyenczmunkások különféle (kórházi és katonai) vaságyakat, sodronybetéteket s egyéb vasbutorokat készítenek; a munkaanyagot a vállalkozó szerzi be, saját műszereivel dolgozik, a melyek között 4 lóerejű gőzgépe is van.

E vállalatnak 1904. évben 20.927 munkanapja volt, melyből egy évet 300 munkanappal számítva, átlag egy napra 60.75—100 munkás esett.

A vállalkozó czég szerződés alapján a hozzá beosztott fegyenczmunkásokért, a szerint, a mint rövidebb vagy hosszabb ideig vannak azok a vállalatnál foglalkoztatva, naponként és fejenként 10, 42, 44, 46 és 50 fillér munkadíjat fizet.

Jövedelmezett ezen iparvállalat az 1904. évben: összesen 8912 kor. 68 fillért, melyből az államkincstárnak 7074 kor. 13 fill., a fegyenczmunkásoknak 1838 kor. 55 fill. jutott, s így naponként és fejenként esett: az állam javára $33\frac{80}{100}$ fillér, a fegyenczek javára pedig $8\frac{78}{100}$ fillér.

Az 1904. év végével a vállalkozó szerződése lejárván, az 1905—1914. évre újabb szerződést kötött, a mely a régitől abban tér el, hogy a fuvarozásért a vállalkozó 600 kor. évi díjat fizet az intézetnek.

Egyik galgóczi vállalkozó «Hungária aranyozott képkeretek gyára» czég alatt dolgoztat.

E vállalat fényezett egyszerű, továbbá diszesebb aranyozott kép- és tükörkereteket, tükör állványokat és szoba dísz tárgyakat készít, mely munkánál több munkavezetőt és egy 4 lóerejű gőzmotort alkalmaz.

Az 1904. évben volt e vállalatnak: összesen 17.134 munka napja, melyből egy évre 300 átlagos munkanapot számítva, naponként $57^{11/100}$ munkás esett.

A fizetett munkadíjak naponként és fejenként 10, 44 és 60 fillérben vannak megállapítva.

Jövedelmezett ezen iparvállalat az 1904. évben összesen: 7218 korona 88 fillért, melyből az államkicstárnak 5698 kor. 58 fill., a fegyenczmunkásoknak 1520 kor. 30 fill. jutott s így naponként és fejenként esett az állam javára $33^{25/100}$ fill., a fegyenczek javára pedig $8^{87/100}$ fillér.

A vállalati szabóság részére készült (Bausek Emil budapesti vállalkozó): 708 drb honvéd gyalogsági attila és 1000 drb zubbony; 2100 drb közös hadseregbeli gyalogsági köpeny és 999 drb nadrág.

Ezekért fizetett a vállalkozó összesen: 2117 kor. 76 f. munkadíjat.

A fegyenczkereset összehasonlítása.

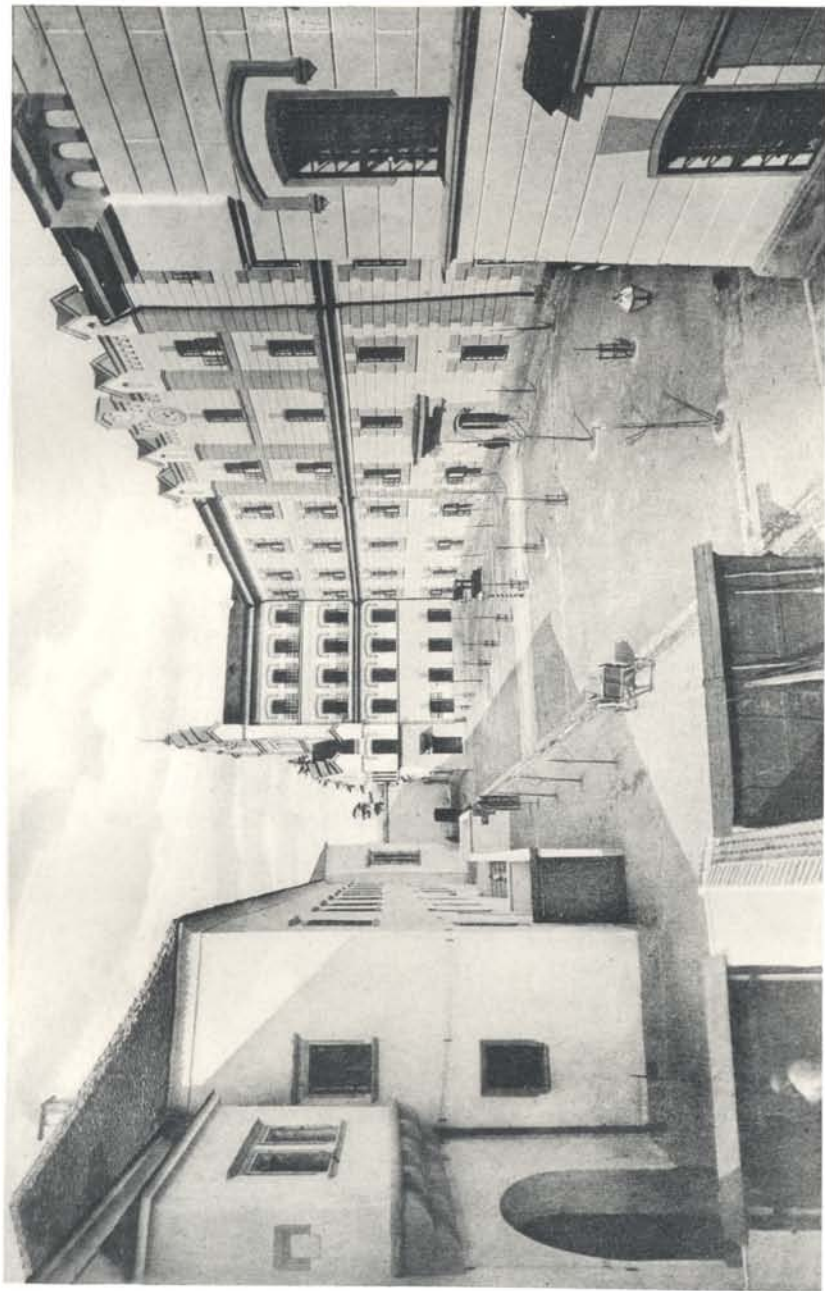
I p a r n e m	A napi keresetből jutott	
	az államnak	a fegyencz- nek
	fillér	fillér
Czipészeti — — — — —	53·69	17·40
Szabóság — — — — —	44·12	14·32
Asztalos, bognár, kovács, bádogos —	107·15	28·42
Vasbutor vállalkozó — — — — —	33·80	8·78
Képkeret gyár — — — — —	33·25	8·87
Kötélverő — — — — —	41·69	20·87
Könyvkötő — — — — —	258·59	65·17
Takács — — — — —	26·58	12·88

★ ★ ★

Az intézet igazgatója: Schober Ernő.

Ellenőre: Bukovics Lajos.

Szamosujvári kir. fegyintézet.
Maison de force de Szamosujvár.



Enlét, photogr.

Főépület.
L'édifice principal.

A szamosujvári kir. országos fegyintézet.

A szamosujvári kir. országos fegyintézet Szolnok-Doboka megyében, a dési kir. törvényszék területén, a Kis-Szamos jobb partján, Szamosujvár szabad kir. város észak-nyugati szélén fekszik.

Az intézet a régi Szamosujvárban van elhelyezve s ettől kapta a mellette fekvő város is a nevét. E várat, a mint ezt a ma is fennálló kapu felirata bizonyítja — Martinuzzi (Fráter) György váradi püspök, Szapolyai János király kincstárnoka építtette 1540 körül, olasz mesterekkel, hogy a lerombolt s s innen 20 km. távolságban feküdt Bálványos-vár helyébe a Szamosmentének bástyája legyen. Kőváry László történetíró szerint, Erdély legkésőbbén épült s a maga idejében leg szebb vára volt. (Erdély régiségei című műve). A fönmaradt műépítészeti emlékek is ezt bizonyítják. A fejedelmek közül különösen a Rákóczyak szerették. Tőlük maradt fön a «Rákóczy-ház»-nak nevezett épület. Hadászati szempontból a vár történelmi nevezetességre nem emelkedett: biztonsági szempontból azonban mindig nagy hirben állott. Gyászos emlékei közé tartoznak, hogy 1594 szept. 11-én itt fojtatott meg a gyanakodó Báthory Zsigmond fejedelem parancsára testvéröccse Báthory Boldizsár és Kovacsóczy Farkas kanczellár. Itt szenvedett fogságot 1621-ben Pécsi Simon erdélyi sabbatárius főúr. 1657. szept. 2-án pedig II. Rákóczy György, lengyelországi veresége után itt tartotta meg a «gyászos»-nak nevezett országgyűlést. A banderialis hadi szerkezet ideje alatt a vár, a róla nevezett uradalom (dominium) birtok feje volt. A tábori tüzéség tökéletesedése folytán, a 30 éves háborúk alatt s különösen a banderiális hadiszerkezet felbomlása után, hadászati jelentőségét egészen elvesztette s már 1706-ban a hadi várak sorából kitörölték. 1691—1786-ig a gróf Gyulay-féle ezred laktanyája volt. A II-ik határőrvidéki ezred felállítása után majdnem üresen maradt s eladását tervezték. Ezen időben merült fel azon eszme, hogy közbiztonsági szempontból a megyei börtönök fölé egy országos bör-

tönt állítsanak fel. II. József császár elfogadván az eszmét, 1785 okt. 20-án kelt udvari rendeletével a szamosújvári várat jelölte ki ezen czélra. Azonban — mint már említettük — meghagyta, hogy provinciális (tartományi) jelleggel birjon s határőrvidéki gonosztevőket ne szállítsanak ide. S miután katonai igazgatás alá sem akarta engedni; az erdélyi főkormányshéz felügyelete s igazgatása alatt, polgári — s lehetőleg kiszolgált katonaviselt (félrokkant katona) egyének kezelésébe került. Első berendezése II. Józsefnek 1787. április havában kihirdetett «Büntető törvénykönyé»-nek (Allgemeine Gesetz über Verbrechen und derselben Bestrafung) szabványaihoz volt mérve. Az 1790—1791. évi magyar alkotmányos törvények s különösen V. Ferdinánd királynak 1840. körüli udvari intézkedései enyhítettek ugyan az alkalmazott büntetések szigorán; humánusabb formát azonban csak az 1852 szept. 1-én életbeléptetett «Büntetőtörvénykönyv» folytán nyertek. Végre 1868-ban a magyar kormány vevén igazgatása alá, korszerű berendezésű fegyházat létesített belőle, a szabadságvesztés és javítás eszméit hagyván meg — mint irányadókat.

Így lett a fejedelmi várból fegyház s megnyitását tekintve, hazánkban a legrégibb fegyintézet. (Uhlyarik Albin jelenlegi fegyintézeti igazgató és Hodoreán János intézeti lelkész által szerkesztett leírásból.) A fegyintézet régi épületei három különböző korszakból erednek. Az egyik rész — a mint említettük — Martinuzzi György püspöknek 1542-ben épült vára, a másik rész II. Rákóczy Györgynek 1653-ban emelt épülete; a harmadik rész, a Martinuzzi-épülettel szemben, az 1856-tól 1860-ig államköltségen emelt, háromemeletes letartóztatási főépület. (Az intézet régebbi leírása: Hajós Zsigmondtól. Kolozsvári Nagy Naptár 1866. év 76. lap. Tauffer Emiltől, Kolozsvári Közlöny 1866. 114. s köv. szám.)

A vár falain a 16. és 17. század relíefjei s emlékiratai ma is nagy részben épek és oly számosak, hogy «ilynemű példányokból hazánkban egy vára sem bir». (Kőváry). A közölt képeken feltűnik az épületek régi volta. A vén épületek

Szamosujvári kir. fegyintézet.
Maison de force de Szamosujvár.



Bejárat a fegyintézet egyik udvarára.
(A régi püspöki palota egyik kapuja.)
Entrée d' une cour de la maison de force.
(Une porte de l' ancien palais épiscopal.)



Falrészlet.
Mur.

Erdélyi fotográf.

emlékein még kutathat a termékeny képzelet s az eltűnt időknek nem romjai állnak szemeink előtt.

Az egykori büszke vár jelmondatát, három kőbe vésett feliratot e helyütt is igyekszünk feljegyezni:

DOMINVS ADIVTOR ET PROTECTOR MEVS • QVEM TIMEBO

FRATER • GEORGIVS INFANS • CROVACIE •
EPISCOPVS • VARADNSIS • ET TESAVRARI
VS • ET CONSILIARIVS REGIE • MAIEST
ATIS • M • D • XX

PAVLVS • BANK • VNGA
RVS • DE • COMITAT V •
BACIENSIS • PROCVRAN
TE • HOC • OPVS • CEPTV
ET • PERFECTVM • 1540.

REGNANT EILSSO AC CILSSO
FRANNIE • PRINPE • GORGIO • RA
KOCI • D • DNO • NOBIS CEMENISSO
ANO 1633 • PRO • EMPORE • PROVVS • STEP
ANI • FABIAN • D • F • MAROS • X • IMREI

Az intézet régi viszonyairól már több helyen említést tettünk. Tauffer Emil 1876-ban azt írta az intézetről, hogy semmi sem képes börtönrendszerünk átalakulását, hazánkban a börtönügy terén tett haladásait élénkebben feltűntetni, mint a régi és a mai (1876) Szamosujvár összehasonlítása. A ki 15—20 év előtt látta ezen intézetet s megnézi ma, nem ismerne rá a régi Gyerla-ra. (Oláh elnevezés.) «Még jelenleg is szolgálatban állanak ezen intézetnél oly örök, kik suhancz korukban estenként a pricsekre fektetett fegyenczek lábbilincsein a hosszú lánczot átfűzők, mely láncznak vége a főörtanyán helyeztetett lakat alá.»

1868—1876-ig Boér János, (az 1848/49-iki forradalomban részt vett honvéd tiszt) volt az intézet igazgatója. Az ő igazgatósága alatt alakíttatott át a Martinuzzi-palota felső emelete kórházzá és épült egy 21 szobával ellátott magánzárka-épület (1874-ben).

1876—1886-ig Czóbel Pál volt a fegyház igazgatója, a ki már 1865—1867-ig mint igazgató itten alkalmaztatott.

1886-ban Perndl Ignác Imre, régi fegyintézeti tisztviselő vezetése alá jutott az intézet, a melynek belső fegyelme ebben az időben megerősödven, jelenleg is kifogástalan. A nevezett igazgató 45 évi közszolgálat után 1895-ben nyugdíjaztatván, buzgó szolgálata elismerésül a Ferencz József-rend lovagkeresztjével lett kitüntetve.

Az intézet viszonyai jelenben a következők:

Befogadási képessége 600 főre terjed. 1904 decz. 31-én 403, 1905 május 15-én pedig 422 fegyencz volt itten letartóztatva.

Az 1904. és 1905. évben nagyobb mérvű épület-javítások eszközöltettek.

Az intézet ingatlan vagyonának álladéka (épületek, $7 \frac{1160}{1600}$ hold 12,360 □ öl földterület) 1904 decz. 31-én, 1.216,770 koronában állapíttatott meg.

A tisztikar költségei az 1904. évben 24,440 koronát, a vallás-oktatás költségei pedig 11,160 koronát tettek ki.

Az irodai kezelés az említett évben 2702 ügydarabra terjedt.

A tiszti könyvtár az 1904. év végén 339 kötet műből állott.

Rendszeresített őrségi létszám volt 1904. év végén: 81. (e számban 9 főfegyőr).

Az ellenőr és az egyik tiszti-írnök a fegyőrségnek vásárnaponként a szolgálati szabályokból oktatást tartanak. A fegyőri könyvtár az 1904. év végén 155 darabból állott. Az átlagos napi fegyencz-létszám — az 1904. évben — 366, a forgalmi létszám pedig 543 volt. Az év folyamán egy szökés történt, a szökevény azonban elfogatott. Beszállíttatott — 1904-ben — 14 törvényszéktől 202 fegyencz, a kik közül 59 egyén volt olyan, a kik már előzőleg országos let. intézetben büntetve voltak.

A magánelzárás, a magánzárkák elégtelensége miatt, csak korlátolt mérvben alkalmazható. A magánelzárás alatt történt

megfigyelés nyomán — 1904-ben — 184 egyénnél javulás volt észlelhető.

A fegyenczek erkölcsi osztályozására megállapított alapelvek — ezen fegyintézetben — az alábbiak:

A fegyenczek erkölcsi osztályozása következőkép eszközöltetik:

Van négy főosztály ú. m.:

az első	mint a kitünők
a második	« « javultak
a harmadik	« « kísérleti és
a negyedik	« « visszaesők főosztálya.

Ezek közül:

I-ső vagy kitünő, a kor és minden más körülményre való tekintet nélkül egy egységes osztályt képez;

II-ik vagy javuló osztály a nem birvágys és birvágysból elkövetett büntettek szerint, két alosztályra;

III-ik vagy kísérleti; és

IV-ik vagy visszaesők főosztálya a kor szerinti osztályokon kívül két erkölcsi alosztályokra oszlanak.

A főosztályok I., II., III. és IV. számokkal, a korosztályok fiatal és idős F. és J. betűkkel, az erkölcsi osztályok pedig 1. és 2. számokkal, és a nem birvágys *a*; a birvágys *b* betűkkel jelöltenek.

A fegyenczek az elősorolt fő- illetőleg alosztályokba előéletük, büntettük és ezek elkövetésének körülményei, az intézetben tanúsított magatartásuk és részben életkorukra való tekintettel úgy osztatnak be, hogy az újonnan beszolgáltatott fegyenczek a magánelzárás alul kikerülve kivétel nélkül a III. vagy IV. főosztályok megfelelő alosztályaiba soroztatnak, és pedig:

A III. főosztály kor szerinti I. szám alatti alosztályaiba jönnek az olyanok, kik teljesen fedhetlen előéletűek s különben is romlatlan egyéneknek tekinthetők, s a büntényt felhevülés vagy meggondolatlanság folytán követték el.

A III. főosztály kor szerinti 2. szám alatti alosztályaiba soroztatnak az olyanok, kiknél úgy előéletükből, mint a bün-

tényből s annak elkövetése körülményeiből nagyobb erkölcsi súlyedést lehet feltételezni, tekintettel arra, hogy a büntet-
tet nem bírvány, vagy bírványból követték el.

A IV. fő- vagy visszaesők osztályába soroztatnak az olyanok, kik ugyanazon rugon alapuló büntettekért többször voltak büntetve. Ezen osztály korszerinti két alosztályra oszlik, tekintettel arra, hogy az illetők nem birvagy vagy birvagyból elkövetett büntetben visszaesők.

A III. és IV. főosztály minden egyes alosztályaiból az előlépés kitűnő jó magaviselet s az erkölcsi javulás jeleinek nyilvánulásai mellett közvetlen a II. főosztály megfelelő alosztályaiba történik, és pedig:

a) a III. főosztály 1-ső szám alatti alosztályaiból büntetési idejükből eltöltött $\frac{4}{12}$ része; és ugyancsak

b) a III. főosztály 2. szám alatti alosztályaiból $\frac{5}{12}$ -ed része után.

A IV. főosztályból:

a) Az első, vagy nem bírágéből elkövetett büntetttben visszaesők alosztályából büntetési idejökéből eltöltött $\frac{6}{12}$ -ed része ;

b) a második vagy bíróságból elkövetett büntetttben visszaesők alosztályából, büntetési idejükből eltöltött 7/12-ed része alatti jó magaviselet után.

Az életfogytiglan eliléltek:

a III. főosztályból 8 évi; a IV. főosztályból 10 évi jó
viselet után léptettetnek elő a II. főosztályba.

A II. főosztályból folytonosan tartó kitűnő magaviselet s a teljes erkölcsi javulás megbízható jeleinek nyilvánulása mellett az I-ső főosztályba juthatni be; hogy ezen osztály azonban kitűnő nevének teljesen megfelelhesen, abban csak oly egyének léptethetők elő, kik erkölcsileg nem voltak teljesen megromolva, vagy ha romlottak voltak is, fogságuk alatt teljesen megjavultak, s miután annak megítélésére, hogy valaki erkölcsileg romlatlan, illetőleg hogy teljesen megjavult-e

némelykor huzamosabb idő kivántatik, elvül lesz megállapítandó, miszerint:

a) nem birvágyból elkövetett bűntettekért elítélt fegyenczek büntetésökből eltöltött $\frac{6}{12}$ -ed és

b) a birvágytól elkövetett bűntettekért elítélt fegyenczek büntetési idejükből eltöltött $\frac{7}{12}$ -ed.

A visszaesők pedig:

a) A nem birvágyból elkövetett bűntetteknek büntetési idejüknél eltöltött $\frac{9}{12}$ -ed és

b) a birvágyból elkövetett bűntettekért elítéltek pedig: büntetési idejükből eltöltött $\frac{9}{12}$ -ed része után léptethetők elő.

Az életfogytig elítéltek pedig:

A kezdőleges III. főosztályból előléptetettek 10 évi, a IV. vagy visszaesők főosztályából előléptetett 12 évi kifogástalan jó magaviselet után léptethetők elő az I-ső főosztályba.

Azonban mind az első, mind a II. főosztályba való előléptetésre a megállapított időpontok minimumként tekintendők, s míg a fegyenczek azoknak eltelte után is csak a meghatározott tulajdonok mellett lesznek előléptethetők, ugyanazért az előléptetés az első ízbeni bűntevőknél rendkívüli figyelmet érdemlő esetekben ezen időpontok előtt is eszközölhető.

Fegyelmi büntetés (a megintést kivéve) az I. és II. főosztálybeli visszahelyezést is maga után vonja; a visszahelyezés azon osztályba történik, a melyikbe a fegyencz beszolgáltatása alkalmával sorozva volt, a honnan különös figyelmet érdemlő eseteket kivéve, egy évi jó magaviselet után lesz ismét fokanként előléptethető.

A II. (javultak) főosztályába soroltak kék és az I. (kitűnők) főosztályába előléptetettek pedig mellük jobb oldalán vízszintesen felvarrott 7 cm. hosszú és 2 cm. széles veres posztószalaggal vannak kitüntetve.

Elöléptetési kulcs

F. és I. mindkét korosztálynál; a büntetési idejükből eltöltött alább jegyzett 12-ed részek beszámításával és pedig:

A III-ik főosztályból		A IV-ik főosztályból	
a II-ik	az I-ső	a II-ik	az I-ső
főosztályba		főosztályba	
$\frac{4}{12}$	$\frac{6}{12}$	$\frac{6}{12}$	$\frac{8}{12}$
1 $\frac{a}{b}$ büntetlen		a) nem bírványg	
$\frac{5}{12}$	$\frac{7}{12}$	$\frac{7}{12}$	$\frac{9}{12}$
2 $\frac{a}{b}$ rovott		b) bírványg	

Az előléptetés minden két hónapban eszközöltetik.

A tényleg eszközölt «osztályozást» — részben — következőkép közöljük:

Elöléptetve lettek:

a javultak	II. osztályából	a kitünők	I. osztályába	52
a kísérletiek	III. «	a javultak	II. «	72
a visszaesők	IV. «	a «	II. «	4
Összesen				128

Visszahelyeztettek:

a kitünők	I. osztályából	a kísérletiek	III. osztályába	3
a javultak	II. «	a visszaesők	IV. «	2
Összesen				5

Az 1904. év folyamán ujonnan beszállított 202 fegyencz beosztása volt:

Jó előéletű:

fiatal	{	a) nem bírványgból elkövetett büntettes	29
	{	b) bírványgból « «	12
idős	{	a) nem bírványgból elkövetett büntettes	32
	{	b) bírványgból « «	11

Rovott előéletű:

fiatal	{ a) nem bírva	bírágyból elkövetett bűntettes	5
	{ b) bírva	bírágyból " "	2
idős	{ a) nem bírva	bírágyból elkövetett bűntettes	8
	{ b) bírva	bírágyból " "	6

Visszaeső:

fiatal	{ a) nem bírva	bírágyból elkövetett bűntettes	6
	{ b) bírva	bírágyból " "	22
idős	{ a) nem bírva	bírágyból elkövetett bűntettes	11
	{ b) bírva	bírágyból " "	58

A fegyencz munkaerő kizárólag házilag kezeltetik.

Üzemben levő iparágak: Czipészség, szabóság, faipar (asztalos, kádár, kerekes, esztergályos, fafaragászat) vasipar (kovács, lakatos) kefekötő, kosárkötő, könyvkötő, halina (darócz) és pokrócz-gyártás, vászonszövés.

Az 1904. év folyamán ipari munka közben súlyosabb sérülések nem történtek.

A fegyenczek élelmezéséhez szükséges kerti vetemények termesztése céljából az intézet kerti gazdaságot is folytat.

A régóta üzőtt halina és pokrócz-gyártásról, valamint a vászonszövésről feljegyezzük egyik év vonatkozó adatait:

A halina és pokrócz-szövő iparág az erdélyi szálás, szürke gyapjuból készíti gyártmányait.

1901-ben feldolgoztatott nyers mosott gyapju 56,873 K 70 f. értékben; a kincstárra esett munkadíj címén 10,098 K 43 f.; a kincstárra esett műszerkopás címén 1009 K 84 f.; a fegyenczek javára esett keresmény 2884 K 84 f.; a fegyenczek segélyalapja javára 99 K 55 f.

A gyártmányok nagyobb részét a letartóztatási intézetek használják, a másik kisebb részét pedig hazai uradalmak és magánfelek.

Ezen gyártmányból, az úgynevezett szürke halinából készül a letartóztatottak téli ruházata, a pokrócz pedig szintén a fogházak berendezésénél mint ágytakaró használtatik. Készült az 1901. évben 12,569 méter szürke halina (3 K

84 f.-ként), melynek értéke = 48,264 K 96 f. Készült továbbá 4025 drb pokrócz (drbja 10 K) = 40,250 K.

A nyers gyapju, míg kész gyártmány lesz belőle, a következő munkán megy keresztül:

I. Farkasolás.

(Tépés és tisztítás.)

Ennek összmunkadíja kilogrammonként 6 fillér.

II. Fonás.

a minek rész-munkái vannak:

1. fésülés	kg.-kint	3 fill.
2. fűrtölés, kétféle	«	7 és 5 «
3. gépfonás	«	8 és 5 «
4. fonósegítség	«	3 és 2 «
5. kézi fonás	«	18 «
6. motollázás	«	1 «

III. Szövés.

(Segéd munkák.)

1. csörlés, nagy és kicsi	kg.-kint	2 és 3 fill.
2. vetéllés,	«	« 10 «
3. szövés	«	« 6 «

A fennebbi munkálat alól előkerült gyapju-gyártmány ványolóba küldetik és ezt szerződéses ványoló malomtulajdonosok végzik kilogrammonként 10¹/₂ fillérért; és mint ványolt gyártmányt adják számba. A ványolás után a gyártmány a fészítő-rámára kerül, onnan pedig fölmérve raktároztatik.

A félfehér- és pakolóvásongyártmányokhoz a szövőfonal szállítása szerződésileg van biztosítva; 1901. évben, mint legjutányosabb külföldi gyártmány volt beszerezve. A félfehér vászon kizárólag a letartóztatási intézetek céljaira szolgál, a kisebb mérvű pakolóvászon a fegyintézeti iparüzlet céljaira használtatik.

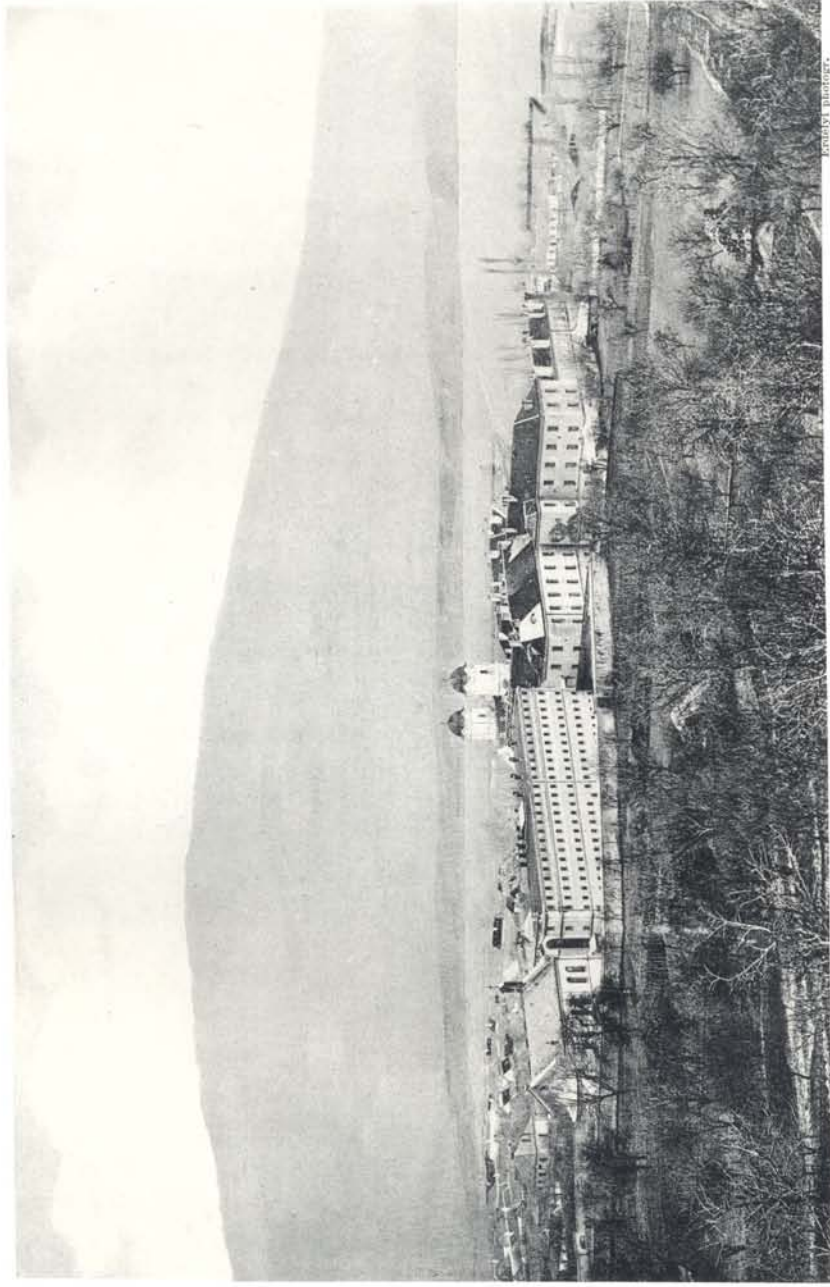
Mária Nostrai kir. fegyintézet.
Maison de force de Maria Nostra.



Erődyi phoinger.

Látkép.
Vue générale.

Mária Nostrai kir. fegyintézet.
Maison de force de Maria Nostra.



Magánzárkaépület.
Bâtiment de cellules.

Ezen iparág által felhasznált anyag értéke 1901-ben kitett 10,417 K 67 fillért.

A kincstárra esett munkadíj czímen 2952 K 29 f.; a kincstárra esett műszerkopás czímen 365 K 70 f.; a fegyenczek javára eső keresmény 719 K 57 f.

Félfehér vászon készült 26,118 méter (à 56 $\frac{1}{2}$ f.), összesen 14,756 K 67 f.; pakolóvászon készült 2321 méter (à 40 f.), összesen 928 K 40 f.

A munkáltatás áll:

a) nagy csörlésből, kg.-kint	12 fill.
b) kis csörlésből,	14 „
c) vetéllésből,	10 „
d) vászonszövésből, méterenkint	10 „

A posztó- és pokróczgyárat illetőleg felemlítjük, hogy a nyers gyapjunak a kincstár által való értékesítése nemzetgazdaságilag azért előnyös, mert a juhtenyésztést e vidéken nagyon előmozdítja.

Az intézeti épületek elhelyezését a csatolt tervrajz, a fegyintézet egyéb viszonyait pedig a statisztikai táblázatok tüntetik fel.

Az intézet igazgatója 1895 július hónaptól 1898 november 21-ig a börtönügyi irodalom terén működő Vajna Károly volt, a ki innen a szegedi ker. börtönhöz, majd onnan a budapesti kir. országos gyűjtőfogházhoz helyeztetett át.

Az intézet jelenlegi igazgatója: Uhlyarik Albin (1898 nov.), a ki «A börtönügyi tisztviselő Lexicon» című kétkötetes munkájában az érvényben levő börtönügyi szabályokat gondosan összeállította.

Intézeti ellenőr: Péterfy Gyula.

A mária-nostrai fegyintézet.

A mária-nostrai kir. orsz. fegyintézet Hont vármegye szobi járásában, a község északnyugati határán, a Visegrád és Esztergom közti regényes Dunaszakas közepén levő Szob községtől északnak mintegy 7 kilométerre egy, hegyek által

övezett, szép látképet nyújtó völgykatlanban fekszik — mintegy 200 méter magas tengerfelszínen.

Régen, a XIV. század második felében a Remete-Szent-Pálról elnevezett szerzetesek voltak e helynek első lakói, a kik itt az 1352. évben templomot és kolostort építettek. A kolostor tulajdonképen Nagy Lajos király uralkodásának 10 éves évfordulója alkalmából épült, s az akkori építészet remekműve volt. (A kolostorról, mint későbbben is remekműről Mátyás király híres olasz tudósa, Bonfini is megemlékezik feljegyzésében.)

A török hódítás idejében a szerzet itteni telepítvénye is elpusztult, de a későbbi időkben Széchényi György primás azt újból felépíttette s az említett rend (Pálosok rendje) noviciusait helyezte ide. — A szerzetet II. József törölte el; a szerzet vagyona világiasíttatott s a «vallás-alap» birtokához csatoltatott.

Ma is fennáll a régen épült, ma búcsújáró-helyül is szolgáló szép községi templom s a közvetlenül mellette épült kolostor, a melyet a kormány igazságügyi érdekből, a hozzátartozó külsőségekkel együtt az 1858-ik évtől kezdve — 40 évre — kibérelt s az 1858-ik évben fegyintézeté szervezett.

Az átalakítási munkálatok s az egyemeletes kolostor-épületnek egy második emelettel való kibővítése 1857-ben fejeztetett be s a munkálatok 150 ezer forintba kerültek.

Az intézet az 1858. év június hó 26-án kelt bécsi cs. k. belügyminiszterium 14297. számú rendelete folytán a paulai szt. Vinczéről nevezett irgalmas nővérek gráci Congregatiójának lett átadva, megbiztatván a Congregatio a szervezendő s csakis nők befogadására szolgáló letartóztatási intézet vezetésével.

Az ünnepélyes átadás 1858 okt. 17-én történt. Az egyház részéről az ünnepélyes actust, a kormány felhatalmazása folytán, dr. Scitovszky János, bibornok-primás, esztergomi érsek végezte. Ezen alkalommal a községi templomban 74 letartóztatott részesült a bérálás szentségében s ugyanakkor az egész intézet beszenteltetett. A bibornok-primás ez alka-

lommal mondotta beszédében «egyházmegyéim területén ezen fegyház az irgalmas nővérek vezetése alatt kedves és üdvös intézmény lesz, mert önfeláldozó munkásságuk által nem egy, hanem számtalan bűnös lelket fognak az igazság útjára terelni». Így nyílt meg a mária-nostrai fegyintézet Wágner Paula főnöknő vezetése s huszonegy irgalmas nővér szolgálata mellett.

Az első ízben megkötött szerződés a következő főbb pontokat foglalta magában:

1. Az intézetnek jól szervezett «Klösterliche Haftanstalt» zárdaszerű fegyintézetnek kell lennie.

2. A vezetés és igazgatás a főnöknőt illeti, a ki tartozik a pozsonyi helytartótanács rendeleteinek mindenben eleget tenni, s a többi letartóztatási intézetekre is érvényes utasításokat s szabályokat pontosan betartani.

3. Az első felszereléshez a kincstár 45.000 frtot ad.

4. Az intézet fenntartásáért, a letartóztatottak élelmezéséért s ruházásáért, tehát az összes szükséglet fedezéséért az irg. nővéreket illeti a letartóztatottak munkája után befolyt jövedelem s ezenfelül fizet az állam minden egyes letartóztatott után naponként és fejenként 23 pengő krajczár átalányösszeget.

Az intézet benépesítése a budapesti női letartóztatási intézet felosztatásával vette kezdetét, a honnan hetenként 50—50 letartóztatott nőt szállítottak Márianostrára s már az 1858. év végén az ország különböző részeiből beszállított letartóztatottakkal együtt az intézet létszáma 323 volt. 1858 okt. 8-án egyszerre 100 fegyencznő szállíttatott az intézetbe.

Az 1859—1861. években javítóhelyül is szolgált az intézet s a közigazgatási hatóságok által kényszermunkára ítélt nők is utaltattak be, (kényszeröncznők) ezek a többi elitéltektől külön az intézet földszinti részén, s az isteni tiszteletek alkalmával is mindenkor elkülönítve tartattak. Az utolsó ú. n. kényszeröncznők, 1862 márcz. hónapban szabadultak az intézetből.

A helytartótanács által kötött szerződést 1867-ben az

igazságügyminiszterium megújította; változtatás csak annyiban történt, hogy a letartóztatottak után az irgalmas nővéreknek egy napra és fejenként fizetett 23 pengő kr. helyett 36 o. é. kr. átalány köttetett ki. A szerződés 1869-ben ismét megújított.

Az 1870. évben az intézethez ügynöki állás szerveztetett. Az ügynök a kincstár érdekeinek képviselője céljából alkalmazott állami közeg; ellenőrzi, hogy az irgalmas nővérek az intézet igazgatását, kezelését és ellátását a szerződés szerint teljesítik-e? egyébként pedig a teendőkben az igazgatóságnak segédkezik.

Az 1873-ik évben dr. Pauler Tivadar, volt igazságügy-miniszter látogatta meg az intézetet.

Az 1876-ik évben Simor János, esztergomi bibornok érsek, Magyarország hercegprimása bérmlátást teljesített a fegyintézetben. Ugyanebben az évben az irgalmas nővérekkel kötött szerződés megújított s ekkor nyert részletes szabályozást az ügynöknek az intézethez való viszonya.

Az irg. nővérek s az igazságügyminiszterium nevében: Brandis Leopoldina testvér, Paulai szent Vinczéről nevezett keresztény szeretet leányainak vizsgáló főnöknője és Zambelly Lajos kir. orsz. fegyintézeti ügynök között 1876. év január 1-én aláírt s az igazságügyi kormány által a 29765/IM. 1876. sz. rendelettel jóváhagyott és jelenleg is érvényben lévő szerződésben foglaltak szerint, az irg. nővérek az egy évet túlhaladó börtön- és fegyházbüntetésre ítélt s büntetésök kiállása végett ezen intézetbe szállított s szállítandó rabnők s fegyencznők szabadságvesztés büntetésének végrehajtását, a letartóztatási intézetekre nézve fennálló szabályrendeletek s érvényben lévő törvények értelmében eszközlik s az intézetet a többi hasonló intézetek módjára kezelik s igazgatják.

Az irg. nővérek fedezik az intézet összes kiadásait és pedig az élelmezési s tisztogatási költségeket, ruházzák a letartóztatottakat, gondoskodnak a fűtő s világító anyagokról s a kórházi szükségletekről, fizetik a róm. kath. lelkészt s hozzá-

járulnak az intézeti orvos javadalmazásához; fizetik továbbá a fegyőröket, s viselik az épületfenntartási kisebb költségeket, s mindezek fejében rendelkezésükre áll, vagyis haszonélvezik az intézethez tartozó földeket s kerteket, élvezik a letartóztatottak munkáját, a mely után az előírt ú. n. kereseti összegeket szintén tartoznak viselni s minden egyes letartóztatott után kapnak az államtól naponként és fejenként 68 fillér átalányösszeget.

Az 1883-ik évben Trefort Ágoston, volt vallás- és közoktatásügyi miniszter látogatta meg az intézetet, melynek ügymenete fennakadás nélkül haladt érről-évre; majd az igazságügyi kormány az 1893. évi márcz. hó 30-án 10.031. sz. alatt jóváhagyott szerződés szerint a vallásalaptól 50.000 forintért megvette az addig csak bérelt telepet s az 1894. évben, a büntetőtörvénykönyvben lefektetett rendszernek megfelelő fegyintézetté szervezte. Ekkor épült: a háromemeletes magánzárka-épület 183 zárkával s két munkateremmel, egy egyemeletes kórházi épület s készült egy folyosó, a mely a régi és az új épületeket összekötötte. Az 1894. évi munkálatok 158.629 frt 62 kr.-ba kerültek, a mely költséghez 1895-ben a központi forróvíz-fűtés költségei s más beruházási költségek jöven: 1893—1895-ig összesen: 208.087 frt 62 kr. fordított az intézetre — a telep 50.000 frt vételárán kívül. Az 1904-ik évben 13.000 korona költséggel vízvezeték rendeztetett be az intézetben.

Az 1898. évben folyt le az intézet 40 éves fennállásának az ünnepélye, a mely alkalomból az intézet megnyitása óta az intézetben működő s 20 év óta igazgatófőnöknő, Schreiner Dominika irg. nővér a koronás arany érdemkereszttel tüntettetett ki.

Az intézet vezetésével megbizott irgalmas nővérek rendes száma: 42. Mint állami tisztviselők szolgálnak: az ügynök, az orvos s egy ref. lelkész. Tiszteletdíj mellett működik: négy különböző vallásfelekezeti lelkész. Az intézetben a felügyeletet az irg. nővérek teljesítvén, a jelenleg nyolcz számból álló fegyőrség csak a külső szolgálatot végzi.

Mindazok az eszmék, a melyek arra irányulnak, hogy a mária-nostrai fegyintézet igazgatása és kezelése reformáltassék: börtönügyi szempontból többször megvitattattak, mindenkor kiemeltetvén az intézetnek ma már 47 éves gondos és lelkiismeretes vezetése.

Az intézet helyiségeinek viszonyait a közölt megfelelő kimutatás, a letartóztatottak viszonyait az alábbi leírás tünteti fel:

Az 1904. év utolsó napján a létszám volt: 359.

Az 1904. évi átlagos létszám: 431.

Az intézet befogadási képessége: 500.

Az elítélésre szolgáló bűncselekmények voltak 1904-ben:

pénzhamisítás	2	0'40 %
hamis vád	1	0'20 "
erőszakos nemi közösülés	1	0'20 "
csábítás	1	0'20 "
kettős házasság	1	0'20 "
gyilkosság	89	17'23 "
gyilkosság kísérlete.....	15	2'99 "
szándékos emberölés	82	16'33 "
szándékos emberölés kísérlete.....	4	0'80 "
gyermekölés	21	4'18 "
magzatelhajtás.....	18	3'19 "
gyermekkitétel	3	0'60 "
halált okozott súlyos testi sértés	18	3'19 "
súlyos testi sértés	5	0'99 "
személyes szabadság megsértése	1	0'40 "
lopás	212	44'23' "
rablás	1	0'20 "
orgazdaság.....	2	0'40 "
csalás	1	0'20 "
okirathamisítás	5	0'99 "
gyujtogatás	23	4'58 "

E szerint a haszonlesésből elkövetett és vagyon elleni bűncselekmények száma: 254, vagyis 50'60%-ot, a testi épség elleni bűncselekmények száma: 248, vagyis 49'40%-ot mutat. (A letartóztatottak száma volt: 502.)

Szülőhelyük szerint volt:

belföldi	499	
ebből városi	82	16'33 %
" vidéki	417	83'07 "
ausztriai	3	0'60 "

Utolsó lakhelyük volt:

városban	119	23'71 %
vidéken	376	74'90 "
kóbor	7	1'39 "

Születésük és koruk volt:

törvényes születésű	454	90'44 %
törvénytelen "	48	9'56 "
20 éven aluli	20	3'98 %
20—30 éves	133	26'49 "
30—40 "	158	31'47 "
40—50 "	116	23'11 "
50—60 "	56	11'14 "
60 éven feüli	19	3'81 "

Hitvallásuk volt:

római katolikus	280	55'78 %
görög "	39	7'77 "
" keleti	57	11'35 "
ágostai	26	5'18 "
helvét	96	19'12 "
unitárius	2	0'40 "
mózeshitű	2	0'40 "

Anyanyelvük:

magyar	281	55'98 %
német	25	4'98 "
tót	101	20'12 "
ruthén	2	0'40 "
horvát	5	0'99 "
illyr, szerb	9	1'79 "
román	67	13'35 "
más	12	2'39 "

Családi állapotuk:

hajadon	205	40'84 %
férjes, gyermekkel	114	28'71 "
" gyermek nélkül	43	8'56 "
özvegy, gyermekkel	103	20'52 "
" gyermek nélkül	37	7'37 "

szülei élnek... — — — — —	166	33'07 %
szülei nem élnek — — — — —	336	66'83 «

Hivatás szerint volt:

határozott foglalkozás nélküli — — — — —	21	4'18 %
napszámos vagy cseléd — — — — —	363	72'31 «
iparossegéd vagy gyármunkás... — — — — —	47	9'36 «
földmives — — — — —	47	9'36 «
iparos vagy gyáros — — — — —	11	2'19 «
tisztviselő (szülésznő) — — — — —	5	1'00 «
földbirtokos vagy tőkepenzes — — — — —	4	0'80 «
az előbbi rovatok alá nem eső — — — — —	4	0'80 «

Vagyoni állapot:

vagyonos... — — — — —	2	0'40 %
némi vagyonnal bíró... — — — — —	35	6'97 «
szegény — — — — —	465	92'63 «

Műveltségi fokuk:

oktatás nélkül... — — — — —	292	58'17 %
csak olvasni tud — — — — —	32	6'37 «
írni-olvasni tud — — — — —	177	35'26 «
magasabb oktatásban részes — — — — —	1	0'20 «
kielégítő vallásismerettel bír — — — — —	202	40'24 %
hiányos « « — — — — —	300	59'76 «
egy nyelvet ért — — — — —	396	78'88 %
több « « — — — — —	106	21'12 «

Előéletük:

elítélve még nem volt... — — — — —	262	52'19 %
« volt kihágás miatt... — — — — —	4	0'80 «
« « vétség miatt — — — — —	50	9'96 «
már egyszer ugyanazon büntetett miatt — — — — —	51	10'16 «
« többször « « — — — — —	125	24'90 «
« egyszer különemű « « — — — — —	6	1'20 «
« többször « « — — — — —	4	0'79 «

Kiszabott büntetésük:

5 éven alul — — — — —	311	61'95 %
5—10 évig — — — — —	73	14'55 «
10—15 « — — — — —	70	13'94 «
életfogytig — — — — —	48	9'56 «

Egészségi állapotuk:

jó — — — — —	465	92'63 %
középszerű — — — — —	28	5'57 «
rossz — — — — —	6	1'20 «
elmebetegségre hajlandó — — — — —	3	0'60 «

Munkáltatás.

A fegyencznők munkáltatása az 1904. évben sem szenvedett akadályt. Az igazgatóság abban a helyzetben volt, hogy állandóan megfelelő munkával láthatta el a fegyencznőket.

Foglalkoztak pedig a letartóztatottak: finom és közönséges varrással, selyemhímzés, kötés, horgolás, csipkevarrás, vászonhímzés, ruha- és fehérneműfoltozás, kézimunkatanulás, czipészet, fonás, házi-, kerti-, mezei munkával és végre tollfosztással. Ezen utolsó munkanemhez csak olyan fegyencznők alkalmaztattak, a kik semmiféle más munkára nem voltak alkalmazhatók.

Már említettük, hogy a testvérülettel kötött szerződés értelmében a munkajövedelem a testvérületé; ebből azonban a fegyencznőknek szabályszerűen meghatározott keresmény jár. A mi a fegyintézetben folytatott munkanemek erkölcsnemesítő hatását illeti, e szempontból az igazgatóság mindig odatörekedett, hogy a fegyencznőkkel mindennemű munkát megkedveltessen, s hogy munka nélkül azok ne legyenek.

Testileg és erkölcsileg is kétségkívül legegészségesebb foglalkozásnak találattott a mezei és kerti munka, azért ültetés, kapálás szénagyűjtés és aratás alkalmával 30—40 himző- és varró-fegyencznő alkalmaztatik minden évben segítségképen a rendes mezei munkások mellé; oda is iparkodott hatni az igazgatóság, hogy a fegyencznők oly munkanemekben képezhessék ki magukat, a melynek folytatásával a szabadéletben megélhetésüket leginkább biztosíthatják.

Legtöbbet kerestek:

N. N. monogramm-munkáért.....	41 K 50 f
N. N. gépvarrásért	34 " 73 "
N. N. vászonhímzésért	33 " 32 "

★ ★ ★

Igazgatófőnöknő ez idő szerint: Wenszky Eugénia.

Ügynök: Dr. Gunda Antal.

Orvos: Dr. Büben László.

Ezen leíráshoz a nevezett két tisztviselő adatokat nyújtottak.

A budapesti kir. országos gyűjtőfogház.

A budapesti országos gyűjtőfogház rendeltetése: a büntetésnek a különböző nemű szabadságvesztés büntetésre ítélték irányában, ugyanegy igazgatás alatt, ugyanegy épületcsoportban, de egymástól elkülönített épületekben való végrehajtása.

Az országos gyűjtőfogházban őriztetnek: a budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek által fogházra, valamint az öt éven aluli börtönre és fegyházra ítélt mindkét nemű egyének; továbbá az intézet mellett felállított orsz. megfigyelő és elme-gyógyító intézetben elhelyeztetnek: a kétes elmeállapotú előzetesen letartóztatottak és vizsgálati foglyok, úgyszintén gyógyítás, illetőleg ápolás végett e helyütt őriztetnek az oly jogerejűleg szabadságvesztés büntetésre ítélt férfiak és nők, valamint javítóintézeti növendékek, a kiken az elmebetegség jelenségei vagy egyéb speciális elbánást igénylő izgalmi tünetek mutatkoznak. (Megjegyeztetik, hogy az egészségeseknek talált vagy az intézetben meggyógyult elítéltek az illető letartóztatási intézetbe visszaszállíttatnak, a gyógyulatlanok pedig a reájuk kiszabott büntetés leteltéig, az elme-gyógyintézetben őriztetnek, azután pedig állami elme-gyógyító intézetbe szállíttatnak.)

A gyűjtőfogház élén az igazgató áll.

Az elme-gyógyító és megfigyelő intézet szakszerű vezetésével egy specialista orvos és egyetemi tanár van megbízva.

Az igazgatóság és a megfigyelő és elme-gyógyító intézet vezetője között egymás mellé rendeltségi viszony áll fenn.

A gyűjtőfogház a Budapest székes főváros határában, — kőút és villamos vasút mentén — a várostól nyolcz kilométer távolságra fekszik. Építése 1895 márczius hónapban vette kezdetét és 1896 október hónapban fejeztetett be. Az építkezéshez megkivántató telket, a mely 6 h. 85 m. területű, a székes-főváros ingyen bocsátotta az igazságügyi kormány rendelkezésére. Az építési munkálatok vezetésével Wagner Gyula budapesti műépítész, a felügyelettel pedig egyik államépítészeti főmérnök bizattak meg.

Budapesti kir. gyűjtőfőgház.
Maison centrale de Budapest.



Erdélyi fotogr.

Látkép.
Vue générale.

Budapesti kir. gyűjtőfogház.
Maison centrale de Budapest.



Erőlyi photogr.

Magánzárka folyosó.
Corridor des cellules.

A fogház és a hozzátartozó épületek építési, berendezési és felszerelési költsége összesen 3,003.581 korona 53 fillér összeget tett ki, a mely összegben a csatornázási és mintegy 50.000 korona útépitési költség is befoglaltatik, de — a mint már jeleztetett — az említett kiadásban nem foglaltatik a főváros határában igen értékes telek ára.

A fogház összesen 23 épületből áll, a melyeknek elhelyezését a közölt alaprajz tünteti fel.

Az intézet 800 letartóztatott befogadására van berendezve.

A fogház 2, a börtön 3, a fegyház 3, a kórházépület 1 emeletes.

Munkaterem-épület 3 van.

A hivatali helyiségek megfelelőek. Ezen kívül 8 tisztviselő számára tisztalak és 64 őr számára 8 őrilak van építve és berendezve.

A fogházban közös és magánzárkák vannak, a melyeknek befogadási képessége 224 főre terjed. (156 egyén közös, 68 magánzárkában.)

Egy közös zárka térfogata 26.40 m³, 14 közös zárkái pedig 1575 m³ és így egy főre esik: 10 m³ levegő.

A fogház, valamint a börtön- és fegyházépületek panoptikus rendszerű függő folyosókkal vannak ellátva, a melyek egy pontról áttekinthetők. E folyosók a végükön alkalmazott nagy ablakokon és egy-egy felülvilágítón át nyerik a világosságot.

A börtönépületben 104 kisebb (20 m³) és 196 nagyobb (26 m³) zárka van; ugyanennyi magánzárka van a fegyházépületben is, vagyis a börtön és fegyházépület 600 magánzárkával bir.

Az épületszárnyak végén, mindegyik emeleten, ülésekkel és kiöntő vedrekkal ellátott árnyékszékek vannak elhelyezve.

A munkaterem-épületekben kisebb és nagyobb munkatermek vannak. A kisebb munkatermek száma 8 (ezeknek egyenkinti térfogata 200 m³), a nagyobb munkatermek száma pedig 17. 330 m³ egyenkinti légürtartalommal. A munkatermek befogadási képessége 400 főre terjed.

A gépház az egyik munkaterem-épület végén van elhelyezve. A gépház, a mely 30 m. magas kéménynyel van ellátva, három helyiségből áll: a gépházból, a kazánházból és egy kézi raktárból. A gépházban 3 drb dynamogép van elhelyezve, a melyeknek hajtására 3 fekvő gőzgép szolgál, a kazánházban pedig 3 drb gőzkazán nyert elhelyezést. A gépház alapterülete 216 m^2 , a kazánházé 144 m^2 .

Az imatermi épületben van a róm. kath. templom, a hova a letartóztatottak összekötő folyosón át, közvetlen a zárkaépületből járnak.

A templom 310 m^2 területű és 10'50 m. magas, a földszint és a karzaton levő padsorokban 500 üléssel bír.

Az ev. ref. az ág. evangélikus és az izraelita imaterem egyenkint 103 m^2 területű és 6 m. magas.

A kórház 63 férfi- és 42 nőbetegre van berendezve. A férfiak 7 közös és 6 egyes, a nők 4 közös és 2 egyes kór-szobában nyernek elhelyezést. Ezen 19 kórszoba térfogata 3360 m^3 és így egy betegre 32 m^3 esik.

A ragályos betegek részére egy egészen elkülönített osztály van az épület földszintjén, külön folyosóval és külön kijáratajtóval az udvarra, úgy, hogy az ezen osztályon levőknek a többi betegekkel való érintkezése teljesen ki van zárva. Ezen elkülönített osztály 2 kórteremmel s egyenkint 6 ágygyal van berendezve.

A kórszobákon kívül, a kórház a következő helyiségekkel bír: 1 orvosi rendelőszobával, 1 orvosi irodával, 1 laboratóriummal, egy betegfelvételi szobával, 1 gyógyszerházzal, 1 műtőhelyiséggel, 2 fürdőhelyiséggel, 2 konyhával és 1 ügyeleti szobával.

A megfigyelő és elmeorvosító intézet 140 egyén befogadására van berendezve.

Az összes épületek falai az alapfalakkal együtt, téglából épültek. Azon helyiségeknél, a melyek alatt pincze nincsen, a talajból felszivárgó nedvesség ellen való biztosítás céljából, az alapfalak szigetelő réteggel vannak lefedve, a fapadozatok alatt pedig csemmenthabarcsba rakott téglabur-

Budapesti kir. gyűjtőfőgház.
Maison centrale de Budapest.



Endrey photograph.

Magánzárkaépület és templom.
Bâtiments des cellules et l'église.

kolat van. Vastartók közé rakott téglaboltozatokkal birnak legnagyobb részben az épületek mennyezetei is.

A folyosók részben asphalt, részben gránit-terazzo burkolattal birnak. A munkatermek, a zárkák, a kórházi betegszobák deszkapadozattal vannak ellátva.

A lépcsők faragott kemény mészkőből készültek.

A fegyház- és börtönépület felett faczementtető alkalmaztatott, melynek alaprétege a harmadikemeleti zárkák boltozatai és a feltöltések felett lejtős irányban alkalmazott téglaburkolatra rakatott le, faalkatrész tehát nincs az egész tetőzeten, s így az teljesen tűzmentes. Ugyanilyen tetőzet van a kisebb munkatermeken is.

A letartóztatottak helyiségeinek ablakai 20 mm. átmérőjű, gömbölyű vasból készült vasrácsokkal láttattak el. A zárkaajtók 35 mm. erős deszkából készültek, ételbeadó kis ajtóval, kis asztallal és figyelő nyílással vannak ellátva. Belső oldaluk erős vaslemezrel van bevonva és a szegélyek körül szegletvassal befoglalva és erős kilincs nélküli oly mutatóval ellátott csapzárral vannak felvasalva, a mely a megtörtént bezárást mutatja. Azonkívül az ajtók kulcseszel csukható zárral, sarkuknál 2 db csukókapocscsal, továbbá figyelőnyílással, ezek pedig szitával és fedővel vannak ellátva.

Az intézet helyiségeiben központi középnyomású forróvízfűtés van berendezve.

A fűtőszervezetek akként vannak összállítva, hogy a kórtermek és a megfigyelő intézet zárkái 22° C.-ra, az összes többi helyiségek 20° C.-ra, a folyosók pedig 15° C.-ra legyenek fűthetők.

Az intézetben a fővárosi hálózatba kapcsolt vízvezeték van berendezve.

Ezenkívül a közegészségi, czélszerűségi, biztonsági és börtönügyi szempontok által követett, a modern igényeknek megfelelő egyéb szükségleteknek is elég van téve.

Az 1896 október 27-én megnyílt intézetben letartóztatott fegyenczek kilenczévi létszám forgalmáról az alábbi kiutatást közöljük:

Kimutatás a fegyencz-létszám forgalomról.

E b b ö i																																				
Sorszám		Mikor		Befogadtatott		Szabadult		Felételeesen szabadságolva		Meglalt		Illavára szállítatott		Lipótvárra		A soproni fegyintézetbe		Vácra		Mária-Noztrára		Elitételtett		Törvényszéki fogházba		Ideiglenes szabadságra		A megfigyelő intézetbe		Összes fogyatéék						
		év		fő		férfi nő		férfi nő		férfi nő		fő		fő		fő		fő		fő		fő		fő		fő		fő		fő						
1	1896	51	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1						
2	1897	235	2	4	—	6	1	5	—	6	22	22	21	34	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125						
3	1898	295	22	—	—	40	—	7	—	8	123	35	67	26	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	329						
4	1898	290	22	2	—	28	—	1	—	7	70	37	54	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	253						
5	1900	199	34	1	—	28	—	9	—	13	58	13	4	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175						
6	1901	167	31	1	—	32	1	6	1	—	29	20	—	8	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135						
7	1902	154	63	3	—	43	1	4	—	6	24	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152						
8	1903	201	77	6	—	23	1	5	—	4	31	—	29	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188						
9	1904	226	66	2	—	31	2	3	1	1	22	17	43	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	205						
Főösszeg:		1818	317	19	—	231	6	41	3	45	379	144	218	145	5	2	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1563						
Fogyatéék:		1563																																		
Marad :		255																																		

A rabok létszámforgalmát — a jelzett időről — az alábbi kimutatás tünteti fel:

Kimutatás a rab-létszám forgalomról.

Sorszám	Mikor	Be-fogad-tatott	Szabadult		Feltételesen szabadságoltatott		Meghalt	
	év	fő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
1	1896	163	11	2	—	—	—	—
2	1897	591	299	76	8	5	5	1
3	1898	693	200	81	22	1	5	1
4	1899	731	382	67	15	1	—	1
5	1900	620	365	52	14	1	5	—
6	1901	590	385	43	51	3	7	1
7	1902	617	473	53	31	1	5	1
8	1903	667	473	69	18	1	4	—
9	1904	747	478	64	10	—	2	1
Főösszeg:		5419	3266	507	169	13	33	6
Fogyadék:		5064						
Marad:		355						

Jegyzet. A befogadott rabok létszámának fogyatékánál a kir. törvényszéki fogházakba átszállított rabok száma is figyelembe vétetett.

A fogházra ítélt letartóztatottak létszáma 1904 deczember 31-én 65, a vizsgálati foglyok összes létszáma pedig 32 volt.

A letartóztatási intézet mellett létesített országos megfigyelő és elmeógyógyító-intézetben megfigyelés alatt volt személyek, továbbá a tébolydákából átszállított büntettes elmebeteg száma 99-et tett ki.

A megfigyelő és elmeógyógyintézetbe a befogadás az igazságügyminisztériumnak előlegesen kieszközölendő engedélyével és pedig az előzetesen letartóztatottaké és vizsgálati foglyoké csak a felvételt elrendelő bírósági határozat, az elítélteké és a javítóintézeti növendékeké pedig a fegyinté-

zeti-, börtön- vagy fogházorvos, illetve javítóintézeti orvos által szerkesztendő szabályszerű kórrajz és vélemény alapján történik.

Az intézet vezetője: Dr. Moravcsik Ernő Emil, egyetemi tanár, kir. udvari tanácsos.

A kir. orsz. gyűjtőfogház épületeit a csatolt tervrajz, a fogház 1904. évi részletesebb viszonyait a statisztikai táblázat tüntetik fel. Az intézetről Raidl Antal gondnok az 1903. évben az igazságügyministerium használatára külön leírást készített.

Az intézetben a következő iparágak üzetnek:

a) házilag: a cipészet, a szabóság, asztalosság, kovács és lakatos iparág;

b) vállalatban: egyenruha-szabóság, lámpagyári munka, nyomdászat és papírzacskó-gyártás.

Az intézetet érdeklő események közül megemlékezésre méltó körülmény, hogy a fegyőrök gyermekei részére iskola állítatott fel, melyben a tanítást az intézeti tanítók és lelkészek végzik; továbbá, hogy az őrség részére, önművelődés czéljából, fegyőri könyvtár létesített, a mely ez ideig 128 műből áll s 136 kötetet tartalmaz.

Az intézet igazgatója: Vajna Károly.

Ellenőre: Makovicska Ottó.

Miután az orsz. gyűjtőfogházban fogházbüntetésre ítélték is őriztetnek: ezen intézetnél említjük fel az 1880. évi 2106. I. M. számú utasításban foglalt fogházrendtartásnak lényegesebb rendelkezéseit.

Az említett utasításban foglalt fogházsabályok, valamint a már ismertetett 1874. évi 696. sz. a. kibocsátott szabályrendelet III. része, úgyszintén a fogház-büntetés végrehajtására vonatkozó egyéb rendeletek a gyűjtőfogházban elzárt foglyokkal szemben alkalmazást nyernek. Hasonlóképen alkalmaztatnak a börtönrendtartás szabályai az itt letartóztatott rabok irányában.

A fogházhelyiségek minőségéről.

20. §. A fogházhelyiségek berendezésénél lehetőség szerint arra kell ügyelni, hogy elegendő számú s térfogatú fogdák legyenek a letartóztatottak befogadására, hogy a közös hálótermeken s illetőleg munkatermeken kívül néhány magánzárka, s ezek között a fegyelmileg fenytettek számára egykét sötét-zárka is álljon rendelkezésre; hogy a betegek számára kórházul külön szobák rendeztessenek be, s halottaskamra is állíttassék fel. Továbbá, ha eszközölhető, legyen az épületben a fogházfelügyelőnek egy hivatalos szobája, fogadó szoba, őrtanya, a foglyok részére fürdőszoba, mosókonyha; a fogház leltári tárgyai tartására, valamint a letartóztatottaktól elvett tárgyak megőrzésére is egy külön kamra; kemenczével felszerelt külön helyiség a tisztátlan foglyok s ezek ruháinak a férgektől való megtisztítása végett; a padlás pedig ruhaszáritásra alkalmaztassék. Végül szükséges, hogy a fogház egy vagy több oly udvarral rendelkezze, hol a letartóztatottak a szabad levegőn testi mozgást végezhetnek, s ezen zárt udvarok kerítése, ha t. i. épületekkel nincsenek körülvéve, a biztonságnak megfelelő magas és minden nyilástól vagy oly hasadéktól, melyen át közlekedni vagy ki- s tekinteni lehetne, teljesen ment legyen.

22. §. A fogház egyes helyiségei tekintetében megjegyeztetik, hogy azok a biztonságnak és a fogoly egészségének lehetőleg megfelelők legyenek. Az egyes szobák oly térfogattal birjanak, hogy azokban mindenik letartóztatottra legalább 20 köbméter levegő jusson.

A fogházakban letartóztatottaknak orsz. letartóztatási intézetbe való szállításáról.

98. §. A börtön- vagy fegyházbüntetésre ítelt egyének az országos letartóztatási intézetekbe lévén szállítandók: e czélból a jogerőre emelkedett ítélet foganatosításától számítandó nyolcz nap alatt a kir. ügyész az igazságügyministeriumhoz jelentést tenni tartozik. E jelentéshez melléklendő a

szállítandó foglyoknak a törzskönyv alapján pontosan kitöltött s a kir. ügyész által aláírt értesítő-jegyzéke, a jogerőre emelkedett ítéletnek, — illetőleg közbevetett felebbezés esetében — a felebbviteli bíróságok által hozott ítéleteknek s ezek indokainak másolata (Fiuméből hiteles magyar fordítása), továbbá a mennyiben az ítélet kihirdetését s illetőleg jogerőre emelkedését tanusító záradék az ítéletre vezetve nem volna, a kihirdetésről felvett jegyzőkönyvnek másolata is, s végül a fogházi orvosnak a fogoly azon időbeli egészségi állapotára vonatkozó bizonyítványa, a mit egyébiránt az orvos az értesítő-jegyzék megfelelő rovatának sajátkezű kitöltése és aláírása által is pótolhat. A jelentésben egyszersmind az is megérintendő, hogy a szállítás minő örkiséret mellett fog eszközöltetni.

Ezen feljelentés megtörténte után az igazságügyminisztérium által mielőbb értesítetik az illető kir. ügyész, hogy a rab vagy fegyencz, mely kerületi börtönbe, illetőleg orsz. fegyintézetbe szállítandó.

Ezen értesítés vétele után, ha különös akadályok nem forognak fenn, minők lehetnek például: az illető egyénnek időközben bekövetkezett betegsége, veszélyes, ragályos kórok járványa, rendkívüli időjárás, az utak járhatatlansága, a szállítandók nagy száma stb., — a rab, illetőleg fegyencz biztos fedezet alatt a ker. börtönbe, illetőleg az orsz. fegyintézetbe mielőbb utnak indítandó.

A fönnebb említett okmányok az igazságügyminisztérium által a ker. börtön- vagy fegyintézet igazgatójának már eleve megküldetnek.

Ragályos betegségben szenvedők, vagy a terhesség két utolsó havában levő nőszemélyek, avagy oly betegek, kiknek egészségi állapota az elszállítás által súlyosbodnék, sem ker. börtönbe, sem országos fegyintézetbe nem szállíthatók.

99. §. Az átlagos tartási költség, további intézkedésig, naponként 52 fillérben állapíttatik meg.

A fogolynak a fogházba való felvételéről.

130. §. A fogoly fejszámául az elítéltekre nézve vezetett törzskönyvnek illető folyó számát kapja.

131. §. A fogházba ujan beszállított fogoly ruhái megmotozandók akkor: ha a fogoly kényszer alkalmazása mellett hozatott be; ha a fogoly egyéniségébe semmi bizalom sem helyezhető, s ha ok forogna fenn attól tartani, hogy oly tárgyakat rejthet magánál, melyekkel visszaélhet; ha elegendő helyiség hiányában azon rendkívüli eset állana be, hogy — habár csak ideiglenesen is — vizsgálati foglyok vagy elítélt rabok közé záratnék.

132. §. Az egy évnél hosszabb fogságbüntetésre ítélték ott, a hol azt a fogházi viszonyok megengedik, büntetésidejük első harmadrészét éjjel és nappal magánelzárásban töltik, mely azonban egy évet felül nem haladhat. Ezen időn túl csak éjjel helyezendők magánelzárásba, nappal pedig valamely alább feltüntetett osztályba sorozva őriztetnek.

Ha bármí okból a magánelzárás a büntetésidő kezdetén foganatosítható nem volna, úgy az csak a büntetés első felében lesz pótlólag alkalmazható, ezen időponton túl pedig a magánelzárás csak mint fegyelmi fenyték fordulhat elő.

Feltétlenül magánelzárásba helyezendők azok, kikre nézve a bíróság ezt a B. T. K. 42. §-a alapján különösen elrendeli.

A munka és séta alatt a lehetőséghez képest mind a férfiak, mind a nők a következő osztályok szerint különítendők el:

a) azok, kik a tizenhatodik évet még be nem töltötték, szabadságvesztés-büntetésük egész időtartama alatt a többi foglyoktól (B. T. K. 85. §. 3., és 86. §.);

b) a 20 éven aluli fiatalok az idősbektől;

c) a csekélyebb vétséggel terheltek a súlyosb vétséggel terheltek-, vagy rossz hirben álló egyénektől, s a visszaesőktől, végül:

d) a műveltebbek a műveletlenektől.

Munkajutalomról.

145. §. A dolgozó fogolynak munkájáért jutalmazásra igénye nincsen. Mindazonáltal munkája eredményének haszonvehetőségéhez, szerzett ügyességéhez, munkaszeretetéhez és jóviseletéhez képest, méltányossági tekinteteből és nagyobb ösztönzésül a munkásságra, munkája után a fogoly bizonyos díjazási kedvezményben részesíttetik. Ezen jutalomdíj nagysága azonban a fogoly munkája valódi értékének, vagyis tiszta jövedelmének egy harmadrészét meg nem haladhatja. E jutalomdíj tekintetében a foglyok két osztályba sorozandók. Az első osztályba tartoznak azok, kik az illető mesterségben már jártasak lévén, abban folyton haszonnal foglalkoztathatnak s ezenfelül magukat jó viselet által is kitüntetik: ezek munkájuk tiszta jövedelmének, illetőleg a bérlő által mindenik fogoly napi munkája után az államkincstár részére fizetett összegnek rendszerint $\frac{1}{3}$ és csak kivételesen $\frac{1}{4}$ részét kapják. A második osztályba pedig tartoznak azok, a kik az illető mesterségben még kezdők lévén, igen tökéletlenül dolgoznak, vagy viseletük miatt soroztattak ezen osztályba: ezek az általuk végzett munka értékének $\frac{1}{5}$ -ét kaphatják. Úgynevezett tulkeresetnek helye nincsen.

146. §. A házimunkások jutalomdíj fejében azon osztály szerint, melybe sorozvák, egy napra 10, illetőleg 8 fillért kaphatnak a tartási átalányból, vagy azon alapból, melynek javára házi munkát végeznek.

* * *

A szegedi kir. kerületi börtön.

Említettük, hogy a szegedi kir. törvényszék polgári és büntető osztálya, továbbá ugyanott egy kerületi börtön és fogház számára emelendő épületek költségeinek fedezése tárgyában az 1881-ik évben törvényhozási uton tétetett intézkedés.

Az a körülmény, hogy a törvényszék elhelyezésére szolgált bérépület czélszerűtlen- és elégtelennek bizonyult, más alkalmas bérépület pedig abban az időben nem létezett,



Keddy photograph.

Szegedi kerületi börtön.
Prison centrale de la circonscription de Szeged.

továbbá az az ok, hogy az 1879. évi nagy árvíz után Szegeden folyamatban volt szabályozási munkálatok alkalmával az addig börtönczélokra szolgált vár lebontandó volt: arra indították az igazságügyi kormányt, hogy a szükséges épületeknek állam költségén való építését határozta el, annál inkább, mert a szükséges telkeket a Szegeden működött kir. biztosság, kisajátítás útján, a kincstár minden további megterhelése nélkül, engedte át. Ehhez járult, hogy a büntető-törvénykönyv kötelességévé tette az igazságügyministernek, hogy új letartóztatási helyek előállításával, a törvényhozásilag megállapított börtönrendszernek megfelelő intézkedéseket hozzon létre (1878. V. t.-cz. 52. §.) s mert az igazságügy-ministerium Szeged egész vidékén nem rendelkezett oly nagyobb börtönépülettel, a mely kerületi börtönül lett volna használható, beállott annak szüksége, hogy Szegeden nagyobb mérvű börtönépítkezés történjék, miért is a szegedi kir. biztosság műszaki osztálya által készített tervezet kiindulási pontul elfogadtatott, oly feltétellel azonban, hogy a részletes kiviteli tervek, a nagyobb létszámra való tekintettel s oly módon készítettettek el, hogy a fogházbüntetésre ítélték és a vizsgálati foglyok számára a «börtön»-épületen kívül alkalmas «fogházhelyiségek» is építtettek.

Így létesült a kir. törvényszéki fogházat is magában foglaló intézet; építése 1883 május 28-án kezdetvén meg s 1884 szept. 3-án fejeztetvén be.

Az intézet 1885 január hó 1-én adatott át rendeltetésének.

E tárgyban az igazságügyminister által 57,463/1884. I. M. sz. alatt kiadott rendeletet már előbb közöltük.

A Wágner Gyula műépítész terve szerint felépült letartóztatási intézet a város IV. kerületében az úgynevezett Rókus városrészben levő Marstérre néző kir. büntető-törvényszék mögött fekszik, magas kőfallal körülvéve.

Az intézet fekvését, épületeit a csatolt tervrajz tünteti fel.

A börtönépület csillag-rendszerben épült s ezen alakjánál fogva az intézetet «csillag-börtön»-nek is nevezik.

A börtön három emeletes épület, közepén egy kúpalakú kimagasló vasszerkezetű üvegtetőzettel. Ezen épületnek négy szárnya van, a melyek 22'65 m., 28'50 m., 29'120 m. hosszúságúak.

A börtön befogadási képessége 500 főre terjed s mivel a magánzárkák s közös szobák (l. statisztikai táblázat) térfogata 7700 m³, egy letartóztatottra 15 m³ levegő esik. (Az 1905 máj. 15-iki rablétszám volt: 486.)

A börtönépület és munkatermek építési költségei: 479'656 korona összeget tettek ki.

Az intézet első igazgatója Török Kálmán volt, a ki a ker. börtön és fogház épületeit a szegedi kir. ügyésztől, mint az építkezést vezető bizottság alelnökétől 1884 aug. 27-én vette át.

Említettük, hogy a szegedi ker. börtön létesítése folytán a váczai és nagyenyedi kir. kerületi börtönök országos fegyintézetekké alakítottak át. Feljegyeztük már azt is, hogy a börtönbüntetés végrehajtását az 1880. évi 2106. I. M. E. számú utasítás szabályozza. Említettük, hogy a fegyház és a börtönbüntetés megkülönböztetésének czélszerűségét törvénykönyvünk szükségesnek tartotta. A fő-különbségek a büntető-törvénykönyv vonatkozó szakaszaiban felismerhetők. Igazgatás tekintetében a kerületi börtön szervezete hasonló a férfi fegyintézetek szervezetéhez. Az élelmezés és a rabmunkáltatás a ker. börtönben is házi kezelés alatt áll.

Azok az elítéltek, a kik kerületi börtönbe el nem szállíthatók, a kijelölt kir. bírósági fogházakban állják ki büntetésüket.

Ilyen czélra szolgál különösen a nagyobb befogadási képességgel bíró jászberényi kir. járásbírósági fogház, a hol 1905 márcz. 31-én a börtönre ítélt férfi-rabok száma 188, a nő-rabok száma pedig 13 volt.

Az 1904. évben a szegedi ker. börtönbe 394 rab szállított be a kir. törvényszéki fogházakból. Legtöbb rab szállított be a szegedi, dévai, kecskeméti és nagyvárad kir. törvényszéki fogházakból.

A magánelzárás az 1904. évben 448 rab irányában alkalmaztatott. Az egyéb statisztikai adatokat a közölt táblázat tünteti fel.

Az 1904. évben az intézetből feltételes szabadságra bocsátott 179 rab, a mely szám a 846 forgalmi létszámnak 21,15%-a.

A munkaviszonyokat az alábbiakban ismertetjük. Az intézetben házilag a következő iparágak üzetnek: asztalos-ság, mázólo, pintér, esztergályos, kovács, lakatos, bádogos, szabó, czipész-ipar, lytographia és gyékény-fonás. Vállalati-lag üzetik a kosárfonás és a szabóság, mely utóbbi iparnál csakis katonai egyenruha készül.

A büntető-törvénykönyv szabályainál említettük, hogy a kényszermunka úgy a fegyenczek, mint a rabok irányában törvény által van megállapítva; e tekintetben azonban különbséget képez, hogy a börtönre ítélt egyének a folytatott munkanemek közül szabadon választhatnak, ellenben a fegyenczek az igazgatóság által kijelölt munka teljesítésére szorítandók. Ennek daczára a fegyintézeti munkáltatásnál is figyelemmel van az igazgatóság a fegyencznek valamelyik munka iránt nyilvánuló hajlandóságára; annál inkább tekintetbe vétetik eme körülmény a raboknál, miután kétségtelen, hogy a munka csak akkor képes a letartóztatottban szorgalmat és jó erkölcsi érzést fejleszteni, ha az illető a munkát kedvvel teljesíti. A munkanemeknek ily módon való befolyását a letartóztatottak szellemi és testi tulajdonságai határozván meg: eme tulajdonságok a munka kijelölésénél valamennyi intézetünkben irányadók.

Az 1904. évben a szegedi ker. börtönben munkaképes letartóztatott volt 810.

A munkanapok száma 1904-ben 112,652 napot tett ki.

A letartóztatottak az intézet saját szükséglete számára munkában töltötték az 1904. évben 20,301 napot.

Kereset céljából munkában töltötték az 1904. évben 92,351 napot.

Esett fejenként minden egyes munkanapra az államkincstár javára 30'5 fillér.

Az állam részére adóhivatalba beszállított munkajövedelem kitett 26,000 koronát.

Saját javukra kerestek a rabok 1904. évben fejenként és naponként 8'77 fillért.

A szegedi kir. kerületi börtön iparüzletének forgalma 1904. évben a következő adatokat mutatja:

A feldolgozott anyag értéke 80,755 K 59 f. Műszerkopás raktározási százalék és megtakarítás értéke 4293 K 59 f. Munkadíj fejében befolyt 30,556 K 66 f. Az előállított iparcikkek értéke összesen 115,605 K 84 f.

A jövedelmet eredményező munkadíjból:

a) a raboké volt 7815 K 15 f., b) az államkincstáré 27174 K 42 f.

Az államkincstár javára eső bruttó-haszon, vagyis a munkadíj-hányad, műszerkopási és raktározási % s az anyag-megtakarítás 31,705 K 09 f.

Ebből levonva az államkincstár bruttó hasznát terhelő üzleti kiadásokat 4530 K 67 f. Mutatkozott tiszta haszon 27,174 K 42 f.

A ker. börtönt az 1904. évben 21 rab, megtakarítás nélkül, 289 rab 40 koronán alúl, 56 rab 40—100 koronáig, 4 rab 100—200 koronáig és 1 rab 200 koronán felül szerzett összeggel hagyta el.

Az intézet igazgatója: Mecsér József.

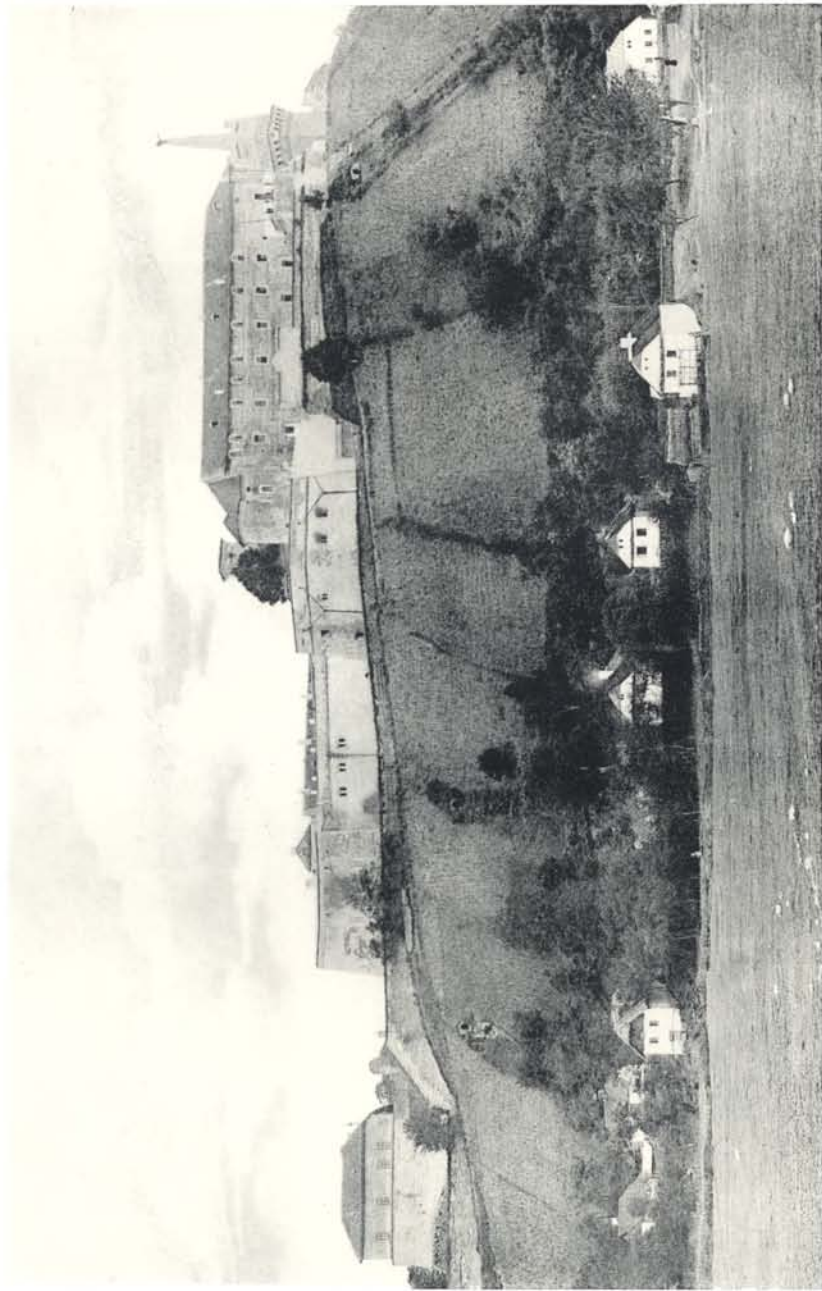
Ellenőre: Széky Ferencz.

A munkácsi volt kir. orsz. fegyintézet.

A munkácsi fegyintézet Munkács városától kissé távolabb, a Latorcza folyó völgyében egy magas dombon fekvő várerődben létezett.

A munkácsi vár történeti multunk egyik legszebb emléke. Multját a történelem örökítette meg.

A munkácsi volt kir. orsz. fegyintézet.
L' ancienne maison de force de Munkács.



Endéyi photographer.

Látkép.
Vue générale.

Mint fegyintézet 41 évig állott fenn. 1897 márczius hónapban oszlattatott fel, mivel a budapesti gyűjtőfogháznak 1896-ban történt megnyitása a letartóztatottak elhelyezésére nagyobb befogadási képességet biztosított s mert az intézet talajviszonyainál és épületeinek szerkezeténél, valamint a magánzárkák hiányánál fogva fegyintézeti célra alkalmatlannak bizonyult.

A fegyintézet létszámforgalma az 1889. és 1891. évben 705 fő volt. A munkanemek közt a cipészeti iparág nyert itt nagy lendületet. A fegyintézet iparüzlete 1881-től 1891-ig 117.358 frt 60 krt jövedelmezett az államkincstárnak.

Az intézet utolsó igazgatója Török Kálmán volt, a kinek a fegyintézet 1856—1897 évi korszakáról szerkesztett, az igazságügyminiszterium irattárában 38.009/1907. sz. alatt elhelyezett «Történelmi emlékirata» börtönügyünknek egyik becses anyaga.

Közvetítő intézetek.

A közvetítő intézetbe való áthelyezés törvényes feltételeit a Btk. 44. és 45. §-ai tartalmazzák.

Azok, a kik legalább három évi fegyházra vagy börtönre ítéltetvén, büntetésük kétharmadrészét kitöltötték és szorgalmuk, valamint jóviseletük által a javulásra alapos reményt nyújtottak: büntetésük hátralevő részének kitöltése végett, közvetítő intézetbe szállíttatnak, a hol szintén munkával foglalkoztatnak, azonban enyhébb bánásmódban részesülnek.

Az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélték, büntetésük tizedik évének eltelte után s az előbbi pontban meghatározott feltételek alatt, szintén a közvetítő intézetbe szállíttatnak.

Az elszállítás feltételeit s a közvetítő intézeti házszabályokat az alábbi rendeletek szabályozzák:

1884. márczius 11-én 11.203. sz. a. kelt IM. rendelet

a közvetítő intézetbe való elszállítás feltételeinek és az elszállítás mód-
zatainak megállapítása tárgyában.

(Alkalmi értesítések.)

Utasítom az igazgatóságot, hogy az 1878: V. t.-czikk 44—47-ik §-ait figyelemmel kísérve, a «felügyelő bizottság» legközelebbi ülésén tegye meg javaslatát azon, a vezetése alatt álló intézetben letartóztatottakra nézve, a kiknek közvetítő intézetbe leendő elszállítását a törvény megengedi s a kiknek elszállítása az említett helyre különben is indokoltnak látszik.

Ezen utóbbi tekintetben s figyelemmel a kezdet nehézségeire, különösen a következőket kívánom szem előtt tartani:

1. A közvetítő intézetbe való elszállításra ajánlandó egyének erkölcsi állapota és érzéke kiváló lelkiismeretességgel és szigorussággal bírálendő meg s csakis oly egyének ajánlandók a felügyelő bizottság előtt a törvény eme kedvezményére, a kik megbízhatóságuknak, önuralmuknak már félreismerhetlen jeleit adták. Uj lévén hazánkban maga az intézmény, s a szerzendő tapasztalatok fogván alapul szolgálni annak megítélésére, vajjon ezen intézmény hazánkban is bebizonyítja-e életrevalóságát vagy nem? — felette veszélyes és messze kiható következményeket vonhatna maga után, ha az elszállításra nem csupán csak a legmegbízhatóbb és legjavultabb elítéltek fognának az igazgatóság által javaslatba hozatni.

2. Minthogy a törvény rendelkezéséhez képest is jó viselet feltételezése mellett az elítéltek a közvetítő intézetben nem több időt, mint büntetésük egész tartamának egy tizenkettedrészét (kétharmad és háromnegyed közti részt) vagyis ugyanannyi hónapot töltenek, ahány évre vannak elítélve és sem az intézmény rendeltetése, sem pedig a hely távolsága nem indokolná, hogy az elítéltek aránytalanul rövid idő kitöltése végett szállíttassanak a közvetítő intézetbe: azért oda utasítom az igazgatóságot, hogy egyelőre csak oly elítélteknek elszállítását hozzák javaslatba a törvényszerű feltételek mellett

is, a kik legalább hatévi szabadságvesztés büntetésre lévén elítélve, előreláthatólag ugyanennyi hónapot fognak a közvetítő intézetben tölthetni. Ezen minimális büntetési tartamtól csak oly elítéltekre nézve volnék hajlandó eltekinteni, a kik a közvetítő intézetbe való szállítás által egyuttal illetőségi és jövőendő tartózkodási helyükhöz is közelebb hozatnak.

3. A kishartai közvetítő intézetben főképen földmivelési és a mezőgazdasággal kapcsolatos munkák fogván végeztetni, legalább az első időben e körülményre is figyelem lesz fordítandó, s leginkább oly elítéltek átszállítása javaslatba hozandó, a kik vagy előéletüknél fogva a földmivelésre alkalmasak, vagy oly iparnemekhez (bognárság, ács, kovácsmesterség stb.) értenek, a melyek a mezőgazdaságnál hasznosíthatók. Ugyanez okból az átszállítandók megválasztásánál a tökéletes egészségi állapotra is különös gond fordítandó.

4. A közvetítő intézetbe való befogadás iránti javaslatok az igazgatóság által ugyanazon módon terjesztendők fel, mint ez a feltételes szabadonbocsátási kérelmekkel történni szokott, csak hogy e javaslatokra vonatkozólag kérelmi jegyzőkönyv az elítélttel nem veendő fel. E helyett azonban elváróm az igazgatóságtól, hogy minden egyes egyénre vonatkozó javaslatát ugy a felügyelő bizottság előtt élő szóval, mind pedig ide juttatandó előterjesztéséhez mellékelendő egyénenkinti külön íven kimerítően indokolja, s az ajánlott egyén netáni sajátos tulajdonait, indulatait és hajlamait a lehető tüzetességgel megismertesse, mert ebbeli közleményei a közvetítő intézet igazgatójának e helyről megküldetvén, az illető egyénnel való bánásmódra nézve irányt adókul fognak szolgálhatni.

5. Az e helyről nyerendő engedély alapján az átszállítás akként eszközlendő, mint bármely más fegyintézetbe vagy börtönbe történni szokott. Ennélfogva az átszállítandó egyén munkakeresménye, egyéb tulajdona s főleg saját ruhája is a közvetítő intézet igazgatóságához átküldendők.

Egyelőre ezen utasításhoz tartsa magát az igazgatóság. A mennyiben idővel ennek kiegészítése fogna szükségessé válni, további utasításaimat később veendi.

1885. márczius 15-én 55.673 84. sz. a. kelt IM. rendelet

a közvetítő intézeti házszabályok megállapítása tárgyában.

A közvetítő intézetekben letartóztatottak részére az % alatt idemellékelte házszabályok állapíttatván meg, ezen házszabályokat oly felhívással küldöm meg igazgató urnak, hogy azt nyomassa ki s ennek megtörténte után ezen házszabályokat egy vasárnapon a letartóztatottak előtt olvassa fel és magyarázza meg s azok szoros megtartására őket figyelmeztetvén, illető helyeken azokból egy-egy példányt függesztessen ki...

Melléklet (%)

Házszabályok a kir. közvetítő intézeti letartóztatottak részére.

A kir. közvetítő intézetben letartóztatottaknak sohasem szabad megfélelkezniök arról, hogy itteni helyzetük még büntetésüknek folytatása, s hogy a ki azon bizalommal, mely benne helyezettett akkor, a midőn ide szállíttatott, bárminő módon is visszaél, újra fegyintézetbe szállíttatik, hol minden további kedvezménytől elesve, a feltételes szabadonbocsátás reménye nélkül fogja kiszenvedni büntetésének hátralevő idejét. Ugyanazért a foglyok a következőkhöz tartsák magukat, ugymint:

1. Mindenik fogoly köteles az itt behozott házirendhez és kiadott rendeletekhez szorosan alkalmazkodni s az intézet igazgatója, tisztjei, valamint a felügyelők és munkavezetők iránt is feltétlen engedelmességgel viseltetni.

2. Szabadságában áll minden fogolynak okszerű kérelmével vagy panaszával az igazgató elé járulni. Ha ezen kérelem vagy panasz nem sürgős, az igazgató vasárnapi napon délelőtt, ha pedig sürgős, bármely napon reggel fogja azt meghallgatni. A ki azonban a foglyok közül e végből az igazgató elé járulni kíván, tartozik ebbeli szándékát előző napon este a felügyelőnek bejelenteni. Mezőgazdasági, vagy bármely más munka közben az igazgató — fölöttébb sürgős

és fontos eseteket kivéve — kérelem vagy panasz előadása végett meg nem szólítható. Ha a foglyok közül valaki netalán komolyan megbetegednék, betegségéről a felügyelőt azonnal értesítse, vagy valamely fogolytársa által értesíttesse.

3. A foglyok egymással békességben éljenek; minden ingerkedéstől, háborgatástól egymás irányában, valamint az önbíráskodástól is tartózkodjanak. Egyik a másiknak szószólója nem lehet, sem egyik a másik felett semmi hatalmaskodást nem gyakorolhat.

4. A foglyok az intézeti ruhában lévén kötelesek járni, saját polgári ruhájukat nem viselhetik.

5. A foglyok sem a munkában s a munka kiszabott egymásutánjában, sem az ételekben nem válogathatnak. Mindenki köteles azon munkára, legyen az akár mezőgazdasági, akár kertészeti, akár iparüzleti, akár tisztogatási s egyéb ily házi munka, a melyre kirendeltetik, föltétlen készséggel vállalkozni, s a munkaidő alatt folyton és egészen odaadó szorgalommal legjobb igyekezete szerint komolyan dolgozni s azon lenni, hogy hasznos, becsületes munkát végezzen. A kijelölt munkahelyről engedelem nélkül senki el nem távozhatik. A szabadban végzett munka ideje alatt is tartózkodjanak a foglyok a lármázástól, káromkodástól, minden fölösleges és haszontalan, még inkább pedig az illetlen és erkölcstelen beszédétől.

6. A fogoly magánál semmi egyebet nem tarthat, mint azt, a mi főfelügyelő által neki átadatott, vagy a minek megtartása vagy használása neki határozottan megengedett. Készpénznek vagy más értékneműeknek tartása és rejtegetése tilos. Minden talált tárgy, bármi csekély értékű legyen is, a főfelügyelőnek átadandó.

7. A fogolynak nem szabad önkéntesen valamit sem vásárolni, sem kölcsönvenni vagy adni, sem cserélni, sem pedig ajándékot adni vagy elfogadni.

8. A fogoly azon idegenekkel, a kik az intézet területén akár mint látogatók, akár mint fuvarosok, munkások vagy napszámosok megjelennek, vagy bármi más dologban

járnak, legyenek azok férfiak, nők vagy gyermekek, nem érintkezhetik, azokat a fogoly tehát önkéntesen meg sem is szólíthatja, sem azokkal beszédbe nem állhat, azoktól semmit nem kérhet, sem pedig valamit el nem fogadhat, sem azoknak valamit át nem adhat. Tartózkodjék a fogoly az intézeti tisztek, felügyelők s egyéb alkalmazottak családtagjaival vagy azok cselédjeivel való önkéntes érintkezéstől is. Még rokonával is csak az igazgató engedelmével beszélhet a fogoly.

9. Levelet kiküldeni vagy elfogadni az igazgató tudta s engedélye nélkül nem szabad. — Levelet rendszerint csak vasárnap vagy ünnepnapon lehet írni, s azt a felügyelőnek kell átadni az igazgató elé terjesztés és elküldés végett.

10. A fogoly testére, ruháira és egyéb holmijaira, valamint a hálószobában levő tárgyra, úgy mezőgazdasági s egyéb foglalkozásoknál használt eszközökre és szerelvényekre és azok épségben, tisztán és rendben tartása tekintetében lehető gondot tartozik fordítani. Az intézeti tárgyakban gondatlanságból, hanyagságból vagy netalán szándékosan okozott károk az illető fogoly által megtérítendőek.

11. Az intézetben semminemű játéknak helye nincsen. A pálinkaivás, ugyszintén a dohányrágás és bagózás is tiltatnak. Ellenben a dohányzás a szabadban és csak a hol tűzveszélytől tartani nem lehet, mérsékelten megengedtetik. Tiltva van tehát a dohányzás még kupakos pipából is az intézet minden földött helyiségében, valamint a szénás és szérűs kertben, ugyszintén széna és gabonahordás és cséplés alkalmával mindazoknak, kik azzal vagy ily gyúlékony anyagok közelében foglalkoznak. A ki e tilalmat netalán megszegné, attól a dohányzás kedvezménye elvonható.

12. A foglyok munkajutalomdíjuk egy harmadát — a mennyiben azt is hasznosabb célra meg nem takaríthatnák — az igazgatóság által meg nem határozott és hetenkint kiadható külön kiétkelési cikkeknek, valamint pipadohálynak, esetleg szivarnak, s vasárnaponkint, valamint ő Felsége a király születése és szent István király ünnepe napján félliter

bornak beszerzésére fordíthatják, a beszerzést azonban az igazgatóság közvetíti.

13. Hétköznapi rend. Reggel az adott jelre mindenki tartozik azonnal felkelni, felső ruháit portól megtisztítani, jól megmosdani, megfésülködni, ágycát felvenni s azután munkára menni és szakadatlanul dolgozni reggeli fél 8 óráig, a midőn a reggeli elköltése végett félórára a munka félbeszakíttatik. Nyolcz órakor a munka ismét folytattatik déli 12 óráig; ekkor április hó 24-étől, vagyis szent-György napjától kezdve bezárólag szeptember hó 30-káig egy és fél órai munkaszünet áll be, mely idő alatt a foglyok megebédelnek s ha ebédjüket nem a szabadban költötték el, ételcsészéiket s evőeszközeiket tisztára mosni, kitörölni s helyeikre elhelyezni tartoznak, a többi időt pedig tetszésük szerint tölthetik el. Október hó 1-től bezárólag április hó 23-áig a déli munkaszünet egy óra hosszat tart. A déli munkaszünet elteltével a foglyok ismét dolguk után látnak és szakadatlanul tart a munka a fönnebb körülírt hosszabb napok időszakában délután 5 óráig, a midőn a munka az ozsonna elköltése végett félórára ismét félbeszakíttatik; fél 6 órakor a munka újra folytattatik egészen az esteli jeladásig; október hó 1-étől bezárólag április hó 23-áig azonban a munka délutáni 1 órától az esteli jeladásig szakadatlanul foly. Esteli jeladásakor a munka azon napra befejeztetvén, kiki hálósobájába vonul, ágycát megveti és legkésőbbben este 9 órakor az adott jelre mindenki csöndesen lefeküdni és egymást zajtalanul nyugodni hagyni tartozik. A hálósobában az éji lámpának egész éjen át kell égni.

Vasárnapokon és általános ünnepi napokon egy órával későbbben adatik jel a felkelésre. Ezen munkától ment napokat a foglyok a reggeli órákban tisztálkodásukra, ágyneműek kiporolására, bőrbakancsok megkenésére, ruházatuk rendbehozására, ez után pedig, ha isteni tisztelet tartatik, az abban való ájtatos részvételre, ha hasznos felolvasások tartatnak, azok figyelmes meghallgatására, egyébként pedig valláserkölcsi és szellemi épülésükre szolgáló foglalkozásra, hozzá-

tartozóikkal való levelezésre, s az igazgató által kijelölt helyen és időben a szabad lég élvezetére fordítsák.

14. A fönnebbi szabályoknak és házi rendnek lelkiismeretes, pontos megtartására a foglyok annál is inkább figyelmeztetnek, mert minden függelemsértés, engedetlenség, hanyagság és szabályellenes viselet által sorsukat csak önmaguk fognák megnehezíteni. A közvetítő intézetben minden fogolynak feladata és kötelessége jó magaviselet által a javulásába helyezett bizalmat megerősíteni. Ugyanazért elváratik a foglyoktól is, hogy minden netaláni szökés vagy szökési kísérlettől, ugyszintén újabb büntetésre méltó cselekmények jövődöbeli elkövetésére irányzott összebeszélésektől, s minden ilyes merényletek tervezgetésétől még gondolatban is tartózkodni fognak s ha netalán nem várva mégis akadnának közöttük oly rövidlátók s erkölcsileg annyira ingatagok és gyarlók, kik ily merényleteket kivinni szándékoznának: ezeket merényletük kivitelében a többiek alkalmas lebeszélés és minden lehető módon annál is inkább akadályozzák meg, mert mindazok, kikről kitudódik, hogy arról tudomással bírtak és azt meghiusítani vagy idejekorán feljelenteni elmulasztották, ugyanazon sorsban részesíttetnek, mint azok, kik a merényletet megkísérlették vagy elkövették; mert az igazságszolgáltatás keze előbb vagy utóbb mindenkit utólér!

Megjegyzés. (45,46o. IM. 189o.) Tekintettel arra, hogy a B. T. K. 49. §-ában foglalt korlátozások csak a feltételes szabadságra bocsátásra vonatkoznak, külföldiek és visszaesők is szállíthatók közvetítő intézetbe. A mennyiben azonban a közvetítő intézetekben elegendő hely nem lenne, elsőség adandó azoknak, a kiknek utóbb a feltételes szabadságra bocsátás is engedélyezhető lesz.

A kis-hartai kir. közvetítő intézet.

A hartai közvetítő intézet a Wagner Pál kis-hartai föld-birtokos által az államnak börtönügyi célra végrendeletileg hagyományozott birtokon, az 1883-ik évben létesült.

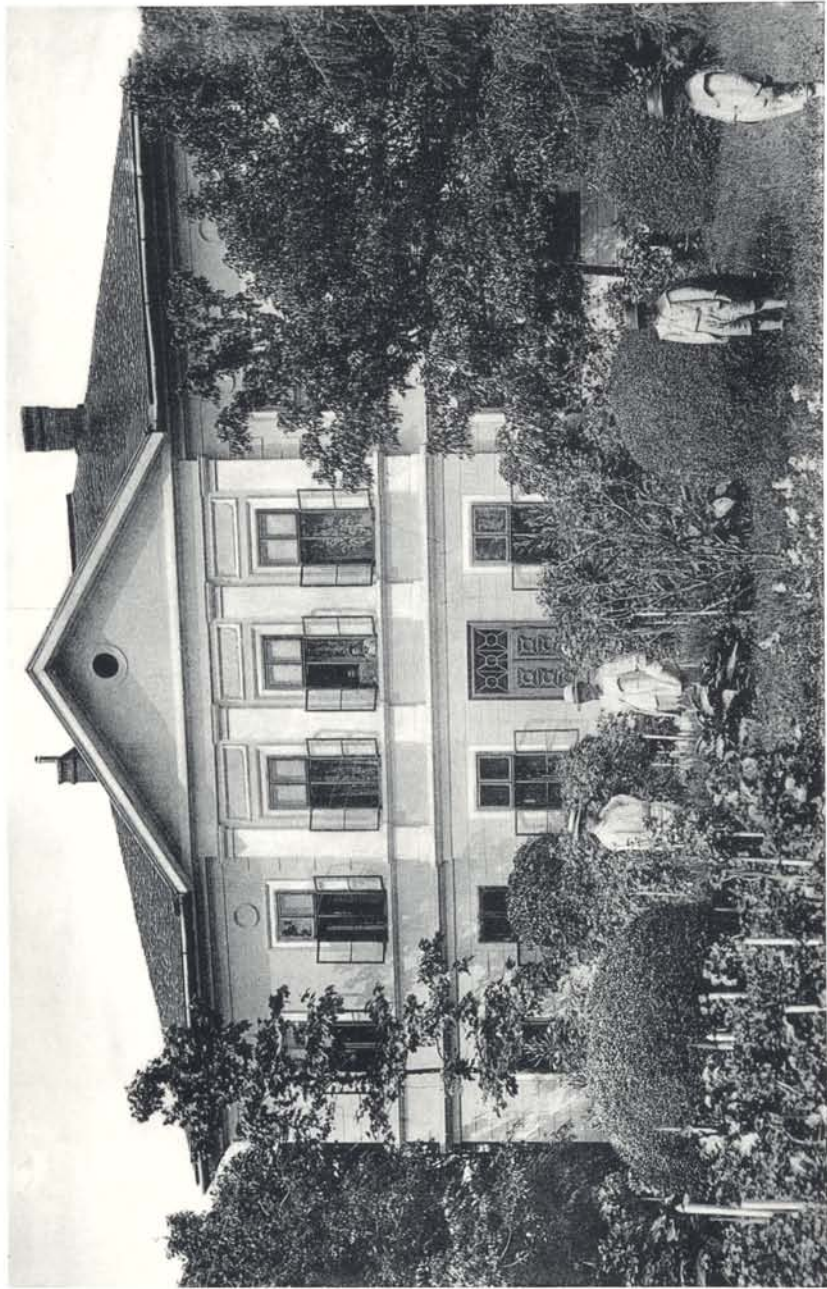
Hartai kir. közvetítő intézet.
Établissement intermédiaire de Harta.



Erdélyi fotogr.

Látkép.
Vue générale.

Hartai kir. közvetítő intézet.
Établissement intermédiaire de Harta.



Kendősi photogr.

Igazgatósági épület.
Bâtiment de la direction.

Az intézet Pest megyében, Kis-Harta község határában, a községtől félórai távolságban, vasuti állomás mellett fekszik. A foglyok elhelyezésére három egyforma nagyságú épület szolgál, a melyeknek befogadási képessége összesen 80 személyre terjed.

Mindegyik letartóztatási épület 3 szobát, 2 felügyelőszobát s a szobák előtt közös étkezési helyül szolgáló tágas folyosót foglal magában.

Az egyes fogoly-szobák légürtartalma 141 □ méter.

Az intézet épületének, 292 magyar hold 1010 □ öl földbirtokának mai értéke: 279,655 K 91 f.

A földbirtokból az intézeti díszkert, a gazdasági udvar, a felügyelői udvarok, a tiszti kertek és utak 6 hold 202 □ ölet, a szőlő 4 holdat, a gyümölcsös, konyhakert és faiskola 3 hold 262 □ ölet, a szérűskert 1 hold 669 □ ölet, a kaszáló és legelő 5 hold 865 □ öl területet foglalnak el. A földbirtok többi része szántóföld. Fekvése: alacsony, egyenletesen sík; földje: fekete homok és agyagkeverék kevés szikkel. Buzatermelésre igen alkalmas. Az intézet gazdasági célja, hogy a nagyobbbrészt földmives és napszámos elítélteket a földmives munkához újra hozzászoktassa és az okszerű, szorgalmas gazdálkodásra oktassa.

A letartóztatási épületek berendezése lényegesen különbözik a fegyház, börtön vagy fogház berendezésétől. Maga az intézet egészen nyitott helyen van, kerítés nélkül. A lakosztályokba üvegajtó vezet, a folyosó nagy ablakai vasrácsokat nélküliek s a fogolyszobákon az ajtók is vékonyak.

A hartai közvetítő intézetbe az első beszállítás 1884 jun. 5-én eszközöltetett, a midőn a lipótvári fegyintézetből 3, a szamos-ujváriból 4, a munkácsi fegyintézetből 2 fegyencz szállíttatott az intézetbe. A benépesítés rövid idő alatt megtörtént s azóta a beutalások állandók. A beutalásokat az igazságügyminiszterium eszközli.

Az intézet rendes tisztviselői: egy igazgató, egy tiszti őrnök s egy főfelügyelő. Tiszteletdíj mellett vannak alkalmazva: egy róm. kath. s egy ev. ref. lelkész, egy orvos és

egy állatorvos. Az őrség létszáma 6. (2—2—2. I., II., III. oszt. felügyelők.)

Az élelmezés házilag kezeltetik a fegyintézetekben érvényben levő étlapok és szabályok szerint azzal a különbséggel, hogy tekintettel a gazdasági nehezebb munkára, a rendes étkezés naponként nem kétszer, hanem háromszor engedélyeztetett — továbbá, hogy a kenyéradag 84 dkgrmmről 1 klgrmmra felemeltetett. (1905. évi május 14-én: vasárnapi étlap: reggel köménymagleves, délben gulyáshús burgonyával, este tej.)

A progressiv büntetőrendszernek végső alapfeltételét a közvetítő intézetből való feltételes szabadonbocsátást említjük még:

A Btk. 48. §-a szerint: a közvetítő intézetben letartóztatott egyéneket, ha jóviseletük és szorgalmuk által a javulás reményét megerősítettek, saját kérelmükre, a felügyelőbizottság ajánlatára, az igazságügyminiszterium feltételes szabadságra bocsáthatja, ha büntetésük háromnegyed részét, az életfogytiglani fegyházra ítélték pedig legalább tizenöt évet kitöltöttek.

Az első években 1885-ben a hartai kir. közvetítő intézetből feltételes szabadságra bocsáttatott 24, az 1886. évben 46 fogoly. (A közvetítő intézetbe áthelyezett fegyenczek szabály szerint «foglyoknak» neveztetnek.)

Az 1904. évben deczember 15-ig 34 fogoly szabadult föltételesen. Az intézet tényleges létszáma ebben az időben (1904 deczember 15.) 49 volt. Az 1904. évi részletesebb statisztikai adatok alább közöltetnek. Fennállása óta 1905 jan. 1-ig összesen 1066 fogoly fogadtatott be az intézetbe.

A foglyok — 8—10 házimunkás kivételével — a mint említettük, mezei munkával foglalkoznak. A téli időszakban házi szükségletre s részben eladásra vesszőkosarakat és szalma-lábtörőket fonnak.

Az intézet 1903. évi összes kiadása 22,995 korona, jövedelme pedig 14,408 korona volt, tehát a jövedelem által nem fedezett valóságos kiadás 8587 korona volt.

A foglyok vallás-erkölcsi oktatását a bejáró lelkészek teljesítik. Fegyelmi büntetés az 1904. évben egy esetben fordult elő.

Az intézet első igazgatója volt: Pauer Gyula. Ez idő szerinti igazgató: Dávid Benő, volt márianosztrai intézeti ügynök.

A váczi kir. közvetítő intézet.

A váczi kir. orsz. fegyintézettel kapcsolatos, ugyanazon tisztikar alatt álló kir. közvetítő intézet 1884. évi december hó 11-én vétetett használatba. Az intézet épülete a fegyház mellett fekszik s a fegyház kerti területétől egy utca által van elválasztva. Területe 422 □ öl.

A letartóztatási épületben 22 fogoly- és egy ételkiosztó-szoba van, minden egyes szoba légürtartalma 54,5 köbméter. Az intézet befogadási képessége 88 személyre terjed.

E közvetítő intézetnek földmivelésre alkalmas saját földterülete nincsen, hanem megnyitása óta a közelben egy 21 hold területű szántóföldet bérel főképen kerti használatra.

Az intézet 1904. évi 68-ik forgalmi létszámában csak egy fogoly volt munkaképtelen. A foglyok a földmives munkán kívül az intézetben asztalos munkával foglalkoztak. A mezei és kerti munkánál a foglyok napszámszerű munkadíjban részesülnek, a mely naponkinti 20 fillérre emelkedhetik.

Fegyelmi büntetés az 1904. évben nem fordult elő a közvetítő intézetben. Megbetegedés 5 fogolynál fordult elő. 1904. év végén 18 fogoly maradt az intézetben. Az 1905. évi május 15-iki létszám 22 volt. Fennállása óta 1905 január 1-ig összesen 1773 fogoly fogadtatott be az intézetbe.

A közvetítő intézetből 1904. évben 49 fogoly bocsáttatott feltételes szabadságra. A feltételes szabadság egy esetben vonatott vissza.

A lipótvári közvetítő intézet.

A lipótvári közvetítő intézet 1889. évi július hó 25 óta áll fenn s a várfalon kívül épített két letartóztatási és egy munkatermi épületet foglal magában.

Az intézet 58 fogoly befogadására épült. Az intézethez 62 hold gazdasági terület tartozik, melyet az intézet foglyai művelnek. A felügyeletet a fegyőrök létszámából kirendelt őrség teljesíti. Az intézet egész területe 44.2038 hektár.

Az intézet forgalmi létszáma volt 1904-ben 82. Ebből megszökött 1 fogoly, feltételes szabadságra bocsáttatott 38, a hartai közvetítő intézetbe szállíttatott 6, szabadult 1, maradt az év végén 36.

Az intézet fennállása óta, vagyis 1889 július hó 25-étől 1904 december 31-ig beszállíttatott összesen 1254 fogoly, ezek közül:

a) büntetését kitöltötte	48 fogoly
b) feltételes szabadságra bocsáttatott	1124 „
c) fegyrintézetbe visszahelyeztetett	18 „
d) meghalt	16 „
e) megszökött, de elfogtván, a fegyrintézetbe visszakerült	2 „
f) kegyelmet nyert	1 „
g) a vácsi közvetítő intézetbe átszállíttatott	3 „
h) a hartai „ „ „	6 „
i) 1904. év végén maradt	36 „
Összesen	1254 fogoly

A foglyok 82 forgalmi létszámából az 1904. évben beteg volt 7 fogoly. Az egyéb személyi viszonyokat a statisztikai táblák mutatják.

* * *

Államfogházak.

Az államfogházbüntetésre ítélt egyének vagy külön államfogházban, vagy — saját kérelmük folytán — oly királyi törvényszéki fogházban töltik ki szabadságvesztés-büntetésüket, a hol a másnemű szabadságvesztés-büntetésre ítélttől állandóan elkülöníthetők.

A büntetés végrehajtása a kir. törvényszéki fogházakban is a lehetőségig az alábbi általános utasítás szerint történik.

1895. márczius 14-én 1140. sz. a. kelt IME. rendelet

az államfogház-büntetés végrehajtása tárgyában új utasítás kibocsátása iránt.

1. §. A kir. bíróság által jogerejüleg államfogház-büntetésre ítélt egyének e szabadságvesztés-büntetésüket vagy külön államfogházban, vagy pedig befogadásuk elrendelése előtt előterjesztett saját kérelmük folytán oly kir. törvényszéki fogházban töltik ki, melyben a másnemű szabadságvesztés-büntetésre ítéltektől, valamint zárkájukban, úgy a séta idején is elkülöníthetők.

2. §. Az államfoglgyok irányában követendő elbánásra nézve általában véve irányadó az 1880. évi augusztus hó 9-én 2106. IME. sz. a. kibocsátott utasítás 5. §. alatti melléklete, a mennyiben a fogházbüntetésre ítélttel való bánásmódot szabályozza, mindazonáltal a következő §-okban foglalt eltérésekkel.

3. §. Államfogház-büntetésre elítélteknek a fogházba való befogadása csak az igazságügyi miniszterium rendelete alapján következhetik be. Ennélfogva a kir. ügyészek tartoznak minden oly ítéletet, mely jogerejüleg államfogház-büntetést állapít meg, teljes szövegével, lehetőleg a kihirdetés után nyomban, de legkésőbb 8 nap alatt megszerezni s felszerelni a netán létező alsóbb fokú bírósági ítéletekkel, valamint az elítélt személyleírásával, melyet két példányban kell kiállíttatni s az elítélt által sajátkezüleg aláíratni, esetleg kézjegyével elláttatni.

Ez iratok csatolása mellett a beutalás iránt az igazságügyi miniszteriumhoz azonnal jelentés teendő.

4. §. A mennyiben az elítélt a büntetésnek valamely általa megjelölt helyen való végrehajtását vagy a büntetés megkezdésének elhalasztását kérné: erről vele jegyzőkönyv veendő fel, melyben a kérelem okait is fel kell tüntetni s melyet a 3. §-ban említett jelentéssel együtt kell az igazságügyi miniszteriumhoz felterjeszteni.

5. §. Az igazságügyi miniszterium e jelentés alapján határozza meg a helyet és időpontot, hol és mikor veendő a

büntetés foganatba. Határozatáról a kir. ügyészt, ki a felterjesztést tette, abban az esetben pedig, ha a büntetés külön államfogházban, vagy más kir. törvényszéki fogházban hajtandó végre, az illető államfogházi igazgatót vagy kir. ügyészt is, a személyleírás egyik példányának megküldésével, az elítélt befogadása és a büntetés szabályszerű végrehajtása végett értesíti.

A kir. ügyész, ki a felterjesztést tette, a személyleírás hozzá visszajuttatott példányának hátlapjára vezetendő meghagyással felhívja az elítéltet, hogy a kijelölt helyen és időpontban pontosan jelenjen meg és hátirattal ellátott személyleírását adja át.

6. §. A mennyiben az államfogházra elítélt egyén már le van tartóztatva, az 5. §-ban említett rendelet vétele után fogházőri közeg által — ki azonban ily alkalommal csak oldalfegyverrel és revolverrel van ellátva — a büntetés végrehajtásának színhelyére kísérendő; ha pedig szabadlábon van, az 5. §-ban említett felhívást vele kézbesítő-iv mellett vagy jegyzőkönyv felvételével kell közölni. Utóbbi esetben az elítélt arra is figyelmeztetendő, hogy ha a kitűzött helyen és időben pontosan nem jelentkezik, minden további felszólítás nélkül elő lesz vezetve.

Ha az elítélt a most említett értesítés kézbesítését meg-hiusítja vagy meghiusítani törekszik s a kézbesítés iránt tett kísérlet ismétlés daczára 8 napon belül eredményre nem vezetne: e határidő elteltével az igazságügyi miniszteriumhoz a személyleírás újabb felterjesztése mellett, az országszerte leendő köröztetés iránti határozat végett sürgős jelentés teendő.

A végrehajtásra hivatott államfogházi igazgató (királyi ügyész) az elítéltnak a fogházba való befogadásáról, illetőleg a büntetés foganatba vételéről 24 óra alatt jelentést tesz az igazságügyi miniszteriumhoz s értesíti azt a kir. ügyészt, ki az elítéltet beutalta vagy hozzá kísértette; a jelentkezésre kitűzött idő elmulasztásáról pedig az igazságügyi miniszteriumhoz ugyancsak 24 óra alatt tesz jelentést.

7. §. Az államfogházba (kir. törvényszéki fogházba) való befogadás előtt az államfogoly személyazonossága pontosan megállapítandó s e végből más alkalmas eszközökön kívül az államfogoly arra is felszólítandó, hogy összehasonlítás céljából nevét az államfogház igazgatója (kir. ügyész) előtt személyleírásának egyik példányára ismételten írja alá.

8. §. A befogadást maga az államfogház igazgatója (kir. ügyész), vagy helyettese személyesen teljesíti, a ki az államfoglyot ugyanekkor a fogházi szabályok pontos megtartására figyelmezteti és a fogházban számára rendelt helyet meghatározza.

Az államfoglyot a befogadáskor csak az esetben szabad megmozdítani, ha alapos gyanu forog fenn arra nézve, hogy az államfogoly a fogházba tiltott tárgyakat akar becsempészni.

Az államfogolynak semminemű fegyvert sem szabad a fogházba bevinni.

9. §. Az államfogházbüntetés kitöltéséről és a fogoly szabadonbocsátásának időpontjáról az államfogház igazgatója (kir. ügyész) 24 óra alatt jelentést tesz az igazságügyi miniszteriumhoz s értesíti azt a kir. ügyészt, ki a büntetés fogantatását kérte.

10. §. Minden államfogoly zárkájában a házirend (a jelen szabályrendelet 10--34. §-ai) kifüggesztendő.

Ha az államfogolynak bármilyen panaszja van, azt a rendelkezésére bocsátandó panaszívre jegyezheti, mely panaszív alapján az államfogházi igazgató (kir. ügyész) vagy saját hatáskörében intézkedik, vagy ha az intézkedés hatáskörét túlhaladná, a panaszívet a maga észrevételeivel kiegészítve, az igazságügyi miniszterhez haladéknélkül felterjeszti.

11. §. Minden államfogoly egyaránt «Ön»-nek szólítandó.

12. §. Az államfogház-igazgatónak (kir. ügyésznek), valamint az őrszemélyzetnek az államfoglyokkal semmiféle magán-összeköttetésbe lépni nem szabad s a társalgás is csak a legszükségesebbre szorítandó.

13. §. Az államfoglyok zárkái csak a legszükségesebb butorokkal vannak ellátva. Szabadságukban áll azonban az

államfoglyoknak kényelmükről saját butoraiknak önköltségen való behozása útján gondoskodni, a mennyiben azok a rendet, tisztaságot és a hely komolyságát nem zavarják meg.

Butordarabokat vagy egyéb tárgyakat azokból a helyiségekből, melyeknek leltári jegyzékébe felvéve vannak, más-hová át- vagy kivinni tilos.

14. §. Minden államfogoly kivétel nélkül saját ruháját viselheti és saját ágyneműjét használhatja. Az államfoglyok zárkáinak és ruhájának takarításáról az államfogház igazgatósága (a kir. ügyészség) gondoskodik.

15. §. Az államfoglyok saját költségükön való élelmezésükről önmaguk gondoskodhatnak. A mennyiben ezt tenni nem akarnák, de a megfelelő pénzösszeget előlegesen leteszik, élelmezésükre naponként 95 kr. fordítható. Ha pedig sem élelmükről önmaguk gondoskodni, sem a naponkénti 95 krt előlegezni nem akarnák, vagy nem bírnák, a rendes fogházi beteg-élelmezésben részesítendőek. E legutóbbi esetben a tartás költsége gyanánt naponként 26 kr., ha pedig élelmezésükről saját költségükön gondoskodnak, naponként 10 kr. számítandó fel.

Az étkezések idején minden államfogoly saját zárkájában tartózkodik.

16. §. Az iránt, hogy élelmezésüket mily módon kívánják, az államfoglyok mindjárt a befogadás alkalmával megkérdezendők.

17. §. Az államfoglyok a szeszes italok közül csak bort és sört és pedig a déli és esti rendes étkezés alkalmával fogyaszthatnak. Annak mennyisége egy étkezésnél egyénenkint 0,5 liternél többet ki nem tehet.

Az államfogház (kir. törvényszéki fogház) orvosának javaslata alapján az igazgató (kir. ügyész) kivételesen megengedheti ugyan, hogy egyes államfogoly napjában többször vagy nagyobb mennyiségű szeszes italt fogyaszthasson, de a napi fogyasztás két literen túl ez esetben sem terjedhet. Visszaélés esetében e kedvezmény elvonandó.

Az államfogoly szeszes italt az államfogházba (kir. tör-

vényszéki fogházba) be nem vihet s ugyanott a megállapított egy napi szükségletet meghaladó mennyiségű szeszes italt tartania nem szabad. Az igazgatóság (kir. ügyészség) tartozik az államfogoly részére bármi úton érkező és az egy napi szükségletet meghaladó mennyiségű szeszes italnak az államfogházba (kir. törvényszéki fogházba) beszállítását megakadályozni. Ha ily nagyobb mennyiségű szeszes italok az államfogházba (kir. törvényszéki fogházba) becsempésztetnének, onnét azonnal eltávolítandók.

18. §. Dohányozni az államfoglyoknak meg van engedve, a mennyiben ezzel a fogház helyiségeit be nem szennyezik.

19. §. Olvasmányait az államfoglyok szabadon választhatják. Könyveket, folyóiratokat és hirlapokat saját költségükön hozathatnak. Csakis oly nyomtatványok olvasásától tilthatók el, a melyekben az általok elkövetett büntett vagy vétség vagy más ezzel kapcsolatos törvényellenesség felmásgasztalva van.

20. §. Az államfogolyhoz intézett postai küldemények rendszerint felbontva és csak akkor kézbesítendők, ha tartalmukat az államfogház igazgatója (kir. ügyész) átvizsgálta és nem találta aggodalomra okot adónak. Az államfogoly azonban büntetése megkezdése előtt (4. §.), kérheti, hogy a hozzá intézett postai küldeményeket felbontatlanul kézbesítsék s az igazságügyi miniszterium ezt a beutalás alkalmával (5. §.), esetleg később is, nyomatékos okokból, kivételesen megengedheti.

Az államfoglyok által írott levelek, okmányok vagy egyéb iratok azonban az igazgató (kir. ügyész) által láttamozva, csak akkor továbbítandók, ha az igazgató (kir. ügyész) által értett nyelven fogalmazvák és tartalmuk aggodalomra nem ad okot. Leveleknek vagy egyéb írott közleményeknek az államfogház igazgatója (kir. ügyész) tudtán kívül való be- és kicsempészése súlyos fegyelmi vétség.

21. §. Az államfoglyok, a mennyire a helyi viszonyok megengedik, éjjel egymástól elkülönítve, nappal pedig többen együtt őrizendők.

Ha azonban államellenes vagy a fogház rendjét veszélyeztető összebeszéléseiktől lehet tartani, az igazgató (kir. ügyész) velök szemben az ellenőrzést szigoríthatja.

22. §. Az államfoglyok munkára nem kényszeríthetők, szabadságukban áll azonban valamely a fogház viszonyainak megfelelő s a házi rendet nem zavaró munkával saját választásuk szerint foglalkozni.

23. §. Az államfoglyok nem kötelesek isteni tiszteletben vagy iskolai oktatásban részt venni.

Az államfogház (kir. törvényszéki fogház) kápolnájába kísérés és ott tartózkodás tartama alatt az igazgató (királyi ügyész) szükség esetében a 21. §. második bekezdése alapján intézkedjék.

24. §. Minden államfogoly kellő felügyelet alatt naponta két órát tölthet sétálva a fogház udvarán vagy kertjében. (Egészségi okokból orvosi javaslatra — 2 órát meghaladó időtartam engedélyeztetett. 15493 1905. IM. sz. r.)

Látogatást is naponta fogadhat, az államfogház igazgatója (kir. ügyész) által meghatározott időpontban, délelőtt és délután egy-egy órán át.

Minden látogató tartozik személyazonosságát igazolni és a látogatásra az államfogház igazgatójától (kir. ügyésztől) esetről-esetre kiállítandó írott engedélyt kérni. Ennek felmutatása nélkül senki sem bocsátható az államfoglyokhoz.

A látogatás az államfogoly rokonainak kivétel nélkül, nem rokonoknak csak akkor engedhető meg, ha az államfogollyal már korábban összekötötetésben állottak. Külföldieknek az államfogoly meglátogatása rendszerint nem engedhető meg. E szabály alól az államfogház igazgatója (kir. ügyész) nyomatékos okból kivételt tehet. Nem teljesen józan állapotban levő egyének és kéjnek az államfogházba be nem bocsáthatók. Ugyanaz az államfogoly ugyanegy időben rendszerint csak egy egyén látogatását fogadhatja, kivéve, ha a látogatók valamennyien az államfogoly rokonai vagy ha az igazgató (kir. ügyész) kivételesen megengedte több egyén együttes látogatásának fogadását.

A látogatás az államfogházi épületben rendszerint e célra kijelölt külön szobában, a mely fogházban pedig ily külön szoba nincs, az államfogoly zárkájában fogadható. Ha az államfogoly beteg és szobáját az orvos véleménye szerint el nem hagyhatja, a látogatást saját zárkájában fogadhatja. Az államfogház igazgatója (kir. ügyész), ha szükségesnek találja, elrendelheti, hogy az államfogoly a látogatást csakis felügyelő közeg jelenlétében fogadhassa s hogy a társalgás csak egy e közeg által is értett nyelven legyen folytatható.

A látogatás tartama alatt ételek vagy italok fogyasztása tilos.

Azoknak, kik az államfogházba komoly tanulmányozás végett nyerne beocsátást, az államfoglyokat nem szabad megszólítaniok.

25. §. Az államfoglyok május hó 1-étől október hó 1-éig esti 9 órakor, október hó 1-étől május hó 1-éig pedig este 7 órakor az adott csengetyűjelre zárkáikba menni s egymástól elkülönítve tartózkodni kötelesek. Ez időponttól fogva reggeli 6 óráig a zárkák ajtai kulccsal bezárva tartandók.

A ki a felügyelő személyzet felhívására a fennebb megjelölt időpontban azonnal zárkájába nem távozik, az államfogház igazgatójának (kir. ügyésznek) nyomban bejelentendő.

26. §. A beteg államfoglyot az államfogház (kir. törvényszéki fogház) orvosa ingyen kezeli. Ha azonban az államfogoly más orvos tanácsát óhajtja igénybe venni, ez az ő költségére nemcsak súlyos, de könnyű természetű betegség esetén is megengedendő.

A beteg államfogoly zárkájába ürszék helyezendő el, az ajtónál pedig csengetyű vagy más jeladó-készülék alkalmazandó, melyet azonban az államfogoly csak veszély vagy rögtönös baj esetén használhat, mire az ő az illető államfogolynál azonnal megjelenni s a szükséges segínyt nyújtani köteles.

A csengetyűnek vagy jeladó-készüléknek komoly ok nélkül való használása fegyelmi vétség, melynek elkövetése a

csengetyi vagy jeladó-készülék használásának elvonását eredményezheti.

27. §. Fürdőt különös orvosi rendelés nélkül is hetenkint kétszer vehetnek az államfoglyok az igazgató (királyi ügyész) által meghatározható időpontban és sorrendben.

28. §. Ha valamely államfogoly bűnvádi ügyben bírói idézést kap, melynek alapján vádlottként vagy szembesítés czéljából a fogháztól távol eső helyen személyesen föltétlenül meg kell jelennie, akkor az államfogház igazgatója (királyi ügyész), ha az elhalasztás kellő okok alapján kieszközölhető nem volna, az államfogolynak kérelme alapján a szükséghez mért, de legfőlebb három napra terjedhető szabadságot adhat, meghatározván az elutazás időpontját és utirányát, melyet az államfogoly valamint az el-, úgy a visszautazásnál követni tartozik. Visszatértekor az államfogoly az illető bíróság vezetőjétől bizonyítványt köteles felmutatni, mely a törvényszék előtt való tartózkodás időtartamát és a visszautazás legközelebb felhasználható módját megjelöli.

Kivételes esetekben, ha ezt az államfogház igazgatója (kir. ügyész) szükségesnek találja, vagy az igazságügyi miniszterium elrendeli, az államfogoly felügyelet alatt kísérendő ahhoz a bírósághoz, mely őt megidézte.

Az esetek különbözőségéhez és az államfogoly megbízhatóságához képest az államfogház igazgatója (kir. ügyész) határozza meg, hogy ez az elkísérés államfogházi (kir. ügyességi) tisztviselő vagy őr által történjék-e. Az őr ilyenkor is csak oldalfegyverrel és revolverrel látandó el. Bilincs az államfogolyra ily alkalomkor sem tehető.

Az ekként kíséret mellett a fogházon kívül töltött idő, melynek a bíróság előtt való megjelenésen felül eső része a megidéző bíróság fogházában töltendő, az államfogház-büntetés tartamába beszámítandó.

Ugyancsak beszámítandó az államfogház-büntetésbe az az idő is, a melyet valamely helyben levő bíróság előtt való megjelenés vett igénybe, és pedig tekintet nélkül arra, hogy ez a megjelenés kíséret mellett vagy szabadlábon történt-e.

Az az idő ellenben, a melyet az államfogoly valamely más vidéki bíróság előtt való megjelenés céljából szabadláb-ban töltött, az államfogház-büntetés tartamába be nem számítható.

Az ily ideiglenes szabadlábra-tételről vagy átkisértetésről, valamint az államfogoly visszaérkeztének meghagyásszerű avagy pontatlan bekövetkeztéről az államfogház igazgatója (kir. ügyész) minden egyes esetben 24 óra alatt jelentést tesz az igazságügyi miniszteriumhoz.

29. §. Az államfoglyok a fogház épületén vagy annak tartozékain és butorzatán szándékosan okozott károkat megtéríteni tartoznak és ennek megtörténtéig az államfogház igazgatója (kir. ügyész) az államfogoly által netalán behozott és tulajdonában levő tárgyakból a megfelelő értékűeket rövid uton visszatarthatja.

30. §. Az államfoglyoknak különös napirendjük nincs, tartoznak azonban magukat a következő házszabályokhoz tartani:

1. Mindegyik államfogoly köteles a fennálló szabályokhoz és a kiadott rendeletekhez pontosan alkalmazkodni s az államfogház tisztviselői (kir. ügyészség tagjai) és felügyelő (őr-) személyzete iránt kivétel nélkül feltétlen engedelmességet tanúsítani.

2. Az államfogoly okszerű kérdéseivel, kérelmével vagy panaszával az erre kijelölt időben az államfogház igazgatójához (kir. ügyészhez), az orvoshoz és a lelkészhez fordulhat, ezt a szándékát azonban köteles annak a felügyelőnek (a fogházi őrszemélyzet ama tagjának) bejelenteni, a kinek közvetlen felügyelete alatt áll. Sürgős esetekben az államfogoly az erre kijelölt időn kívül is előterjesztheti kérdését, kérelmét vagy panaszát.

3. Az államfogoly, valamint testére, ruháira és egyéb holmijára, úgy az államfogházban (kir. törvényszéki fogházban) levő egyéb tárgyakra nézve is mindig és mindenütt a rendre és tisztaságra tartozik ügyelni.

4. Az istentisztelet és az éjjeli nyugalom ideje alatt semmit sem szabad beszélni.

5. Az idegeneket, kik az államfogház (kir. törvényszéki fogház) helyiségeiben megfordulnak, az államfogoly nem szólíthatja meg, azoktól semmit nem kérhet, sem el nem fogadhat, sem nekik valamit át nem adhat.

6. Az ablakból való kinézegetés, kibeszélés vagy jeladás s egyébként is minden zajos és illetlen magaviselet, beszéd vagy cselekedet tilos.

7. Az államfoglyoknak békében kell élniök egymással. Minden gunyolódás, ingerkedés, sértegetés, szidalmazás, fenyegetőzés vagy önbiráskodás súlyos fegyelmi vétség gyanánt büntetendő. Egymást háborgatniok nem szabad.

8. Minden szerencsejáték tilos.

9. Az az államfogoly, a ki a felügyelet alól magát elvonni törekszik, szökési kísérlet vagy ahhoz előkészületeket tesz, vagy másokat arra ösztönöz, valamint az is, a ki államfogoly társának ilyen szándékáról tudomással bír s azt fel nem jelenti, súlyos fegyelmi vétség gyanánt büntetendők.

31. §. Az államfogolynak, elbocsátása (9. §.) alkalmával, a büntetés kitöltését tanusító igazolvány kézbesítendő.

Az 1890. évi XLIII. t.-cz. alapján kibocsátott 1891. évi 21.815. IM. számú rendelet hatálya az államfogház-büntetés végrehajtásából eredő tartási költségek lerovásának módozataira is kiterjedvén, az ezen rendelet 17. §-ában említett egyes beutalást az adóhivatalba az államfogház igazgatója is elrendelheti.

32. §. Az az államfogoly, a ki a fogházi szabályok ellen, vagy az államfogház igazgatója (kir. ügyész) iránt tartozó engedelmesség és tisztelet ellen vét, vagy végre az őrszemélyzet irányában ellentálló vagy sértő magaviseletet tanusít, fegyelmi vétséget követ el.

A fegyelmi hatalmat rendszerint az államfogház igazgatója (kir. ügyész) gyakorolja, csak ha a vétség az államfogház igazgatójának (kir. ügyésznek) személye ellen volt elkövetve, gyakorolja a fegyelmi hatalmat az igazságügyi miniszterium kijelölése alapján valamely helybeli kir. bíróság vezetője. Minden fegyelmi határozat ellen az államfogoly 24 óra

alatt felfolyamodással élhet s azt megokolhatja. A felfolyamodás a fegyelmi büntetés végrehajtását nem függeszti fel.

Ha az államfogoly felfolyamodással nem élt, a fegyelmi határozat, ellenkező esetben pedig az összes iratok 48 óra alatt felterjesztendőek az igazságügyi minisztériumhoz.

33. §. A fegyelmi hatalom kiterjed minden olyan cselekményre vagy mulasztásra, a mely a jelen szabályrendelet megelőző pontjaiba ütközik, vagy a mely a házirendet, a köteles engedelmességet, a hely komolyságához mért nyugalmat, csendet vagy tisztaságot sérti. Ha az államfogoly oly cselekményt vagy mulasztást követ el, a melynél a köztörvényekbe ütköző büntett vagy vétség jelenségei forognak fenn, erről az illetékes hatósághoz haladéck nélkül jelentés teendő és csak a mennyiben az illető hatóság hatáskörébe nem tartozó szabályellenesség fenforgását állapítja meg, veendő alkalmazásba a fegyelmi hatalom.

34. §. Fegyelmi fenyték gyanánt alkalmazható:

1. megintés;

2. megdorgálás négy szemközt vagy legfeljebb a fogházi ór jelenlétében. A megdorgálás legyen szabatos, rövid és komoly, de minden indulatos kifakadástól ment;

3. a jelen szabályrendeletben megállapított kivételes kedvezményeknek, nevezetesen a fogházba behozott kényelmi butoroknak megvonása, a dohányzásnak megtiltása, az élelmezésnek a beteg-élelmezésre, illetve bőjti étadagra való szorítása, szeszes italok teljes megvonása, látogatások fogadásának megszorítása vagy eltiltása, az olvasmányok szabad választásának elvonása, a levelezés megszorítása vagy eltiltása;

4. éjjeli és nappali magán-elzárás alkalmazása.

A kedvezmények megszorítása vagy megvonása egyenkint vagy csoportosítva s az elkövetett fegyelmi vétség mértékéhez képest megszabott időtartamon át alkalmazható; azonban a bőjti élelemre való szorítás megszakításokkal minden másodnapon alkalmazva egy hétnél, megszakítás nélkül pedig három napnál, a magánelzárás két hétnél tovább nem tarthat.

35. §. E fegyelmi büntetések alkalmazásánál egyébként az 1874. évi február 18-án 696. sz. alatt kibocsátott szabályrendelet 227—229. és 234. §-ainak meghagyásai is szem előtt tartandók.

1891. szeptember 21-én 13.931. sz. a. kelt IM. rendelet

törvényszéki fogházban végrehajtott államfogház-büntetés alkalmával felmerülő tartási költség felszámítása tárgyában.

Államfogház-büntetésre ítéltnek kérelmére különös méltánylást érdemlő körülmények fennforgása esetén e helyről néha kivételesen megengedtetik, hogy büntetésüket a szegedi kir. államfogház helyett esetenként kijelölt valamely kir. bírósági fogházban szenvedhessék el.

Ilyenkor minden egyes esetben meghagyatik, hogy a büntetés az államfogház-büntetés végrehajtása tárgyában kiadott utasítás szabványainak a lehetőségig való betartása mellett foganatosíttassék.

Minthogy — az eddigi tapasztalatok szerint — a kir. törvényszéki fogházak fölött felügyeletet gyakorló kir. ügyészek részéről ilyen esetekben az államfogoly élelmezése és az ily letartóztatott után fölmerült tartási költség felszámítása körül eltérő eljárás követtetik, a következőkre figyelmeztetem kir. ügyész urat, illetve a következőket rendelem:

Az államfogház-büntetésre ítélt egyén a fogházba való befogadásakor megkérdezendő, vajjon saját költségén (az élelemnek esetenként készpénz fizetésért való hozatala útján) kívánja-e magát élelmeztetni? vagy pedig — a költség utólagos megtérítésének kötelezettsége mellett — államköltségén-e? de már ekkor értésére adandó, hogy — a mennyiben nem saját költségén élelmeztetnék — a fogházban csak a rendes fogházi élelmezésben fog részesíttetni.

Előbbi esetben az államfogolynak az e részbeni engedély megadandó, s ilyenkor csak az előzendő meg, hogy a letartóztatott ellátása a közönséges életben szokásos rendes élelmezés korlátai között maradjon.

Ellenben, ha az államfogoly ezen engedélyt nem kívánná igénybe venni, a rendes fogházi ételmezésben részesítendő.

A tartási költségek előírásánál a következő eljárás követendő:

Saját költségén való ételmezés esetén az államfogoly után naponként és fejenként az ágyneműhasználat, fűtés és világításért meghatározott 10 krajczár, rendes fogházi ételmezen való részesítés esetén ellenben naponként és fejenként úgy az ételmezés, mint egyéb ellátás fejében együttesen a fogházrendtartás 99. §-ának megfelelőleg 26 krajczár számítandó fel.

A szegedi kir. államfogház.

A szegedi kir. államfogház a ker. börtön mögött, 848 □ öl területen az 1889. évben épült.

Az államfogház egy emeletes fogházépületből s egy földszintes felvigyázói lakból áll. A fogházépületben 25 egyenlő nagyságu 77 kbmtr területtel bíró helyiség van. A földszinten 12, az emeleten 13. Ezen 25 helyiségből 20 van az államfoglyok részére berendezve s így az államfogház befogadási képessége is 20. A többi 5 helyiség közül kettő látogató szobának, egy őrszobának, kettő pedig fürdőszobának használtatik.

A földszintes épület a főfelvigyázói lakást foglalja magában két szobával, konyhával és kamarával.

Az államfogháznak külön kinevezett tisztviselői nincsenek, hanem a szegedi ker. börtön vezetése alatt áll s így a ker. börtön igazgatója a kir. államfogház igazgatója is.

A felügyelő személyzet a főfelvigyázón kívül három felvigyázóból áll.

Az államfogház építési költsége 67.464 koronát tett ki. Az épületben levő zárt folyosók granit teraszó burkolattal bírnak. A világosságot a folyosók végében alkalmazott ablakokon át nyerik.

A szobaajtók 5 cm. vastag puhafából készültek s közönséges zárral bírnak. Az ablakok fehér üveggel vannak ellátva.

A helyiségek festve vannak. A fűtés cserépkályhával történik. Világításra légszesz van bevezetve.

A szegedi kir. államfogházba — fennállása óta — 1904. decz. 31-ig befogadtatott összesen: 1533 államfogoly. Büntetését kitöltötte 1526 s 1905 január 1-ig maradt 7.

Az 1902 évben befogadtatott	121 államfogoly
„ 1901. évről maradt „ „	1 „
Összesen	122 államfogoly.

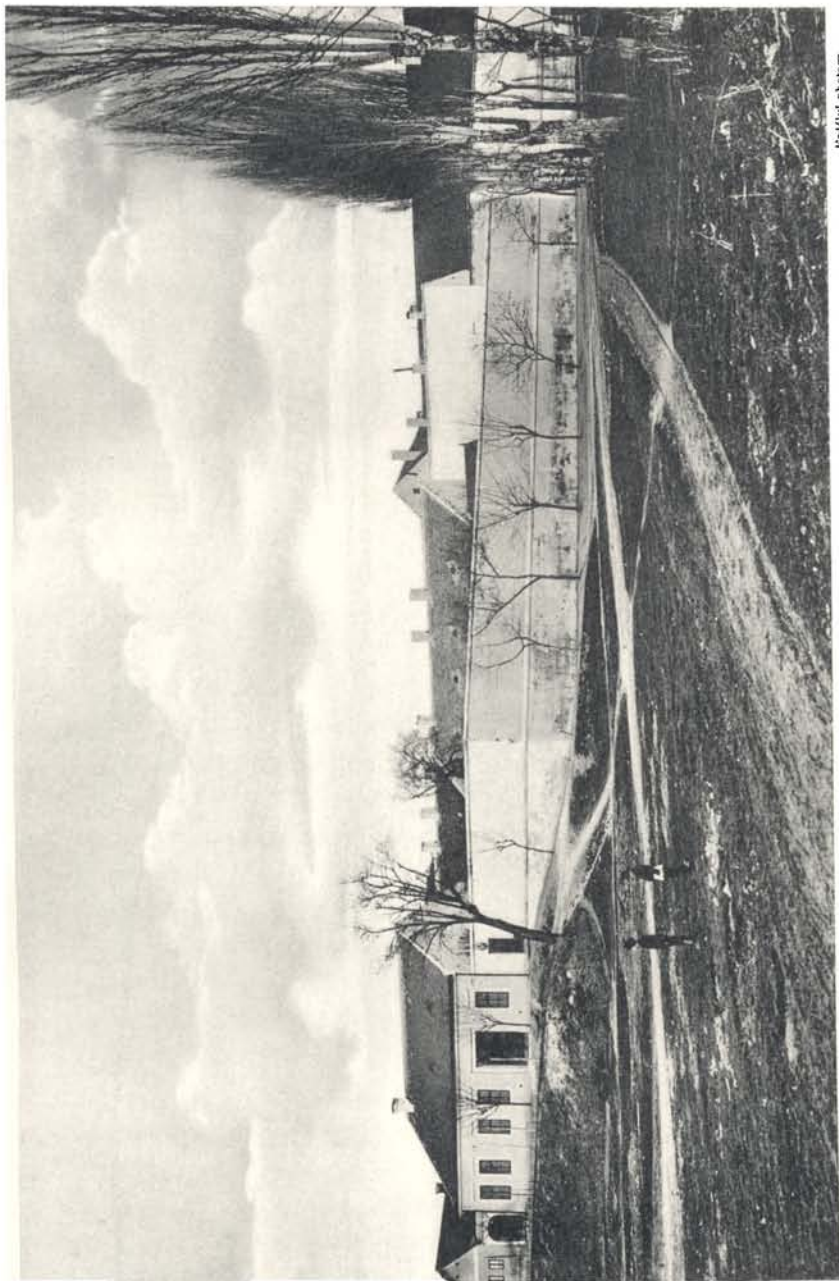
A 122 létszámból el volt ítélve izgatás vétsége miatt 4, párviadal vétsége miatt 118 államfogoly.

Elítéltetési idejük volt:

8 hónapra volt elítélve.....	1 államfogoly
3 „ „ „	1 „
2 „ „ „	2 „
1 „ „ „	1 „
6 hétre „ „	1 „
3 „ „ „	2 „
2 „ „ „	3 „
1 „ „ „	1 „
15 napra „ „	1 „
14 „ „ „	12 „
12 „ „ „	2 „
10 „ „ „	3 „
8 „ „ „	25 „
7 „ „ „	2 „
6 „ „ „	8 „
5 „ „ „	16 „
4 „ „ „	7 „
3 „ „ „	17 „
2 „ „ „	11 „
1 „ „ „	6 „
Összesen.....	122 államfogoly.

A vácsi kir. államfogház.

A vácsi kir. államfogház az 1895. év első felében létesült. Az épület helyiségei: 12 zárka az államfoglyok befogadására, 1 hivatalos, 1 felügyelői, 1 társalgó szoba, 1 fürdő, 1 konyha, 1 kamra, 1 pincze s a mellékhelyiség. Az intézet befogadási



Királyi fotogr.

Váci királyi államfogház.
Prison d' état de Vác.

képessége — a zárkáknak megfelelőleg — tizenkét személyre terjed.

Az összes helyiségek egy üvegfallal elzárt folyosóról nyílnak. A folyosó végén van egy nyitott kerti helyiség is. A kőfallal kerített tágas udvar fákkal van beültetve.

Az államfogháznak külön rendszeresített tisztikara nincsen; az igazgatói teendőket a fegyintézet igazgatója teljesíti.

Az őrség létszáma egy főfelvigyázó s két felvigyázóból áll.

Az államfogház értéke 32,120 korona. Az intézetbe — fennállása óta — 1904. december 31-ig befogadtatott 1090 államfogoly; a mely létszámból az összes apadás volt 1086, maradt tehát 1905 január 1-én 4 államfogoly.

Az 1904. évben összesen 88 államfogoly fogadtatott be, a kik közül párviadal vétsége miatt elítélt volt 80, párviadalra való kihívás vétsége miatt 4, izgatás vétsége miatt 4. — Húsz éven aluli 2; 20—30 éves 51; 30—40 éves 22; 40—50 éves 8; 50—60 éves 5.

Az államfoglyok — kevés kivétellel — saját költségükön élmeztek magukat és meg is fizették az államfogházi felszerelések használatáért járó napi 20 fl.-t.

Az államköltségen élmezett államfoglyok után felmerült 398 K 84 f.-t az államfogházi átalány a fegyintézeti házi költségátalánynak visszatérítette.

Az államfogházban a házimunkát közvetítő intézeti foglyok végzik.

Az államfoglyok személyes viszonyait — bővebben — a csatolt statisztikai táblázat tünteti fel.

STATISZTIKA.

Az orsz. letartóztatási intézetek létszáma és fegyelme.
(1904. évi állapot.)

	Létszám a múlt év utolsó napján	Létszám az 1904. évi utolsó napján	F e g y e l e m										
			A kiszabott fegyelmi büntetés										
			Az összes kihágások száma	dorgálás	kedvezmények megvonása	a munkaosztályban leszállítás	élelmezés megszorgitása	bőjtölés	egyszerű magánfogság	szigorított magánfogság	sötét magánzárka	billincs vagy kurtavas	kemény fekhely
Illavai fegyintézet	462	470	28	—	—	—	—	—	4	19	2	3	69
Váci	606	787	182	1	—	—	3	—	2	8	72	27	—
Soproni	462	469	72	3	30	—	—	—	7	6	9	17	—
Nagyenyedi	682	686	234	1	—	—	5	—	10	146	43	29	—
Lipótvári	512	476	178	—	6	—	—	7	25	44	70	26	—
Szamosújvári	332	403	60	—	—	—	2	—	2	46	9	1	—
Marianostrai	348	359	43	4	2	1	—	—	13	7	13	3	—
Budapesti gyűjtőfogház	529	610	183	—	—	—	2	—	107	56	7	11	—
Szegedi ker. börtön	445	475	49	—	—	—	—	—	11	10	3	25	—

Munka- és oktatási viszonyok az országos letart. intézetekben.
(1904. évi állapot.)

Letartóztatási hely	Előlemezési napok száma	Munkanapok száma	Munka nélkül töltött napok száma				Az intézet saját szükséglete számára eltöltött napok száma				Kereset céljából eltöltött napok száma		Oktatás																																																																																																																																																				
			vasár- és ünnepnapok miatt	betegség miatt	fegyelmi büntetés miatt és a befogadás után	összesen	házi munkával	kerti és mezői munkával	művelsességi munkával	irodai munkával	házon kívül	házon belül	Vallás																																																																																																																																																				
													olvasás, írás és számolás	kézi munka (házi munka)	kézműipar	mezőgazdaság más tárgyak p. o. kerteszet stb																																																																																																																																																	
Oktatás	oktatásban részesültek																																																																																																																																																																
																																																																	</																																																																																																

Az orsz. letartóztatási intézetek egészségügye az 1904. évben.

	Betegek száma a múlt év utolsó napján	Megbetegedett az 1904. év folyamán	Betegek összes száma	F o g l a l k o z o t t						Kórházban gyógykezelte	Még halt	Meggyógyult	Gyógykezelés alatt maradt az év utolsó napján
				Házi munkával	Kerti munkával	kézműves-séggel		Irodai munkával					
						Házon belül	Házon kívül						
Illavai fegyintézet	21	182	203	27	1	175	—	—	203	12	156	35	
Váczi "	25	393	418	—	—	418	—	—	418	23	365	30	
Soproni "	25	338	363	65	5	287	3	3	167	6	339	18	
Nagyenyedi "	31	664	695	35	58	600	—	2	695	14	652	29	
Lipótvári "	18	166	184	20	—	163	—	1	184	14	140	30	
Szamosújvári "	4	138	142	21	9	112	—	—	142	7	125	10	
Márianostrai "	18	138	156	16	14	126	—	—	—	7	133	16	
Budapesti gyűjtőfogház	21	315	336	—	—	—	—	—	255	7	314	15	
Szegedi ker. börtön	11	148	159	37	—	121	—	1	159	6	140	13	

Visszaeső büntettek a váci kir. orsz. fegyintézetben 1904-ben.

A büntett neve	Családi állapota				Foglalkozása							Vagyoni állapota		Előzőleg büntetve volt már büntett miatt										
	nőlen	házas		özvegy	szülei		határozott foglalkozás vagy mesterség nélküli	napszámos-cseled	iparos-, kereskedősegéd gyári munkás földművelő	iparos-, kereskedő v. gyáros	tudományos vagy művészeti foglalkozás	tisztviselő	az előbbi rovatok alá nem eső	vagyonos	némi vagyon birtokosa	szegény	egyszer	kétyszer	háromszor	többször				
		gyermekkel	gyermek nélkül		élnek	nem élnek																		
Összes visszaesők	2	6	9	7	1	1	1	1	2	21	3	—	—	—	2	22	1	1	3	1				
Gyilkosság büntette	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Szándékos emberölés büntette	5	4	1	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Eros felindulásban elkövetett szándékos emberölés	4	—	3	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Halált okozott súlyos testi sértés büntette	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Súlyos testi sértés	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Eroszakos nemi közösülés	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Lopás	268	173	54	22	15	4	105	163	20	172	56	5	5	5	1	10	1	74	92	64	38			
Rablás	8	4	3	1	—	1	3	3	3	3	—	—	—	—	—	8	4	4	3	1				
Pénzhamisítás	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	6	4	4	1	1				
Okirathamisítás	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	3	3	3	1	1				
Gyújtogatás	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	3	3	3	1	1				
Sikkasztás	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	3	3	3	1	1				
Csalás	2	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2	2	1	1				
Orgazdaság	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	1				
Rablás és gyilkosság	4	1	3	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	3	3	3	1	1				
Szökés	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	1	1	1				
Hamis tanuzás	3	3	—	—	—	2	1	1	—	3	—	—	—	—	—	3	3	3	1	1				
Zsarolás	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1				
Összesen	340	197	89	30	17	7	131	209	24	223	60	10	10	10	—	1	12	—	4	336	125	105	70	39

Viszzaeső büntetettek a soproni kir. orsz. fegyintéztetben 1904-ben.

A büntett neve	Családi állapota					Foglalkozása							Vagyoni állapot		Előzőleg büntetve volt már büntett miatt									
	nőlen	házas		özvegy	szülei		élnek	nem élnek	határozott foglalkozás vagy mesterség nélkül	napzámos-cseléd	iparos-, kereskedőség gyári munkás	földművelő	iparos-, kereskedő v. gyáros	tudományos vagy művészeti foglalkozás		tisztviselő	az előbbi rovatok alá nem eső	vagyonos	némi vagyon birtokosa	szegény				
Összes visszaesők	4	1	3	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	2	1
Pénzhamisítás	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Erőszakos nemi közösülés	6	2	3	1	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyilkosság	19	41	3	2	1	2	7	12	1	9	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szándékos emberölés	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ kisérlete	6	3	2	—	1	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Halált okozott súlyos testi sértés	233	167	42	15	3	6	92	141	11	99	80	6	7	1	—	29	2	2	229	79	64	41	49	—
Lopás	9	5	2	—	—	2	6	3	—	6	1	—	—	—	—	2	—	1	8	6	3	—	—	—
Rablás	5	4	1	—	—	—	4	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	5	2	—	—	—	—
Csalás	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Okirathamisítás	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyujtogatás	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hamis tanuzás	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	292	197	62	18	5	10	115	177	12	130	90	10	8	2	3	37	5	6	281	119	75	44	54	—

[illegible]

Visszaeső büntettek a lipótvári kir. orsz. fegyintézetben 1904-ben.

A büntett neve	Családi állapota						Foglalkozása								Vagyoni állapot		Előzőleg büntetve volt már büntett miatt					
	nőtlen	házas		özvegy		szülei		határozott foglalkozás vagy mesterség nélkül	napzámos-cseled	iparos-, kereskedőség	földmivelő	iparos-, kereskedő v. gyáros	tudományos vagy művészeti foglalkozás	tisztviselő	az előbbi rovato káld nem eső	vagyonos	némi vagyon birtokosa	szegény	egyszer	kétszer	háromszor	többször
		gyermekkel	gyermek nélkül	gyermekkel	gyermek nélkül	élnék	nem élnék															
Összes visszaesők	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Pénzhamisítás	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Erőszakos nemi közösülés	6	4	2	2	2	2	2	2	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szemérem elleni erőszak	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vértörzés	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Emberölés	9	2	6	4	4	4	7	2	1	8	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Halált okozott súlyos testi sértés	9	5	4	4	4	4	7	2	1	8	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Lopás	314	214	71	15	7	7	166	148	57	121	73	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3
Rablás	21	12	8	1	1	1	10	11	2	11	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Zsarolás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Okirathamisítás	4	1	3	1	1	1	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gyújtogatás	3	1	2	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Függelensértés (katonai büntett)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szökés (katonai büntett)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Összesen	371	242	97	17	8	9	193	180	63	155	79	4	7	7	4	7	7	7	7	7	7	7

Visszaeső büntettek a márianosztrai fegyintézetben 1904-ben.

A büntett neve	Összes visszaesők	Családi állapota				Foglalkozása						Vagyoni állapota		Előzőleg büntetve volt már büntett miatt											
		házas	özvegy	szülei	házas	özvegy	szülei	élnék	nem élnék	határozott foglalkozás vagy mesterség nélkül	napszámos-cseléd	iparos-, kereskedősejéid gyári munkás	földművelő		iparos-, kereskedő v. gyáros	tudományos vagy művészeti foglalkozás	tisztviselő	az előbbi rovatok alá nem eső	Vagyonos	némi vagyon birtokosa	szegény				
Pénzhamisítás	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Erőszakos nemi közösülés	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Gyilkosság —	3	2	1	—	—	—	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1	—	—
„ kísérlete	2	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—
Szándékos emberölés	4	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—
Gyermekölés	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Magzatelhajtás	3	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	2	3	—	—	—
Lopás	169	100	30	15	18	6	51	118	16	142	7	1	—	1	—	1	2	—	1	168	45	49	36	39	—
Orgazdaság	2	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Összesen	186	108	36	16	20	6	52	134	17	156	9	—	1	1	—	1	2	—	—	2	184	58	51	38	39

Visszaeső büntettek a budapesti kir. orsz. gyűjtőfogházban 1904-ben.

A büntett neve	Családi állapota					Foglalkozása							Vagyoni állapota			Előzőleg büntetve volt már büntett miatt									
	nőtlen	házas		özvegy	szülei	élnék	nem élnék	határozott foglalkozás vagy mesterség nélküli	napzámos-cseléd	ipar-, kereskedőség	gyári munkás	földmivelő	iparos-, kereskedő v. gyáros	tudományos vagy művészeti foglalkozás	tisztviselő	az előbbi rovatok alá nem eső	vagyonos	némi vagyon birtokosa	szegény	egyszer	kétszer	háromszor	többször		
		nőtlen	házas																						
			gyermekkel																					gyermek nélküli	
Összes visszaesők	374	88	28	12	3	292	213	39	199	197	31	12	3	24	2	4	199	227	16	85	77	egyszer	kétszer	háromszor	többször
Lopás	505	374	88	12	3	292	213	39	199	197	31	12	3	24	2	4	199	227	16	85	77	egyszer	kétszer	háromszor	többször
Rablás	7	6	1	2	—	5	2	—	4	3	2	1	—	—	—	—	—	7	3	2	—	—	—	—	—
Magánokirathamisítás	5	—	3	1	—	3	2	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	5	3	2	—	—	—	—	—
Pénzhamisítás	3	1	1	1	—	2	3	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	3	3	1	—	—	—	—	—
Erőszakos nemi közösülés	5	3	1	1	—	2	3	—	3	—	1	1	—	—	—	—	—	5	3	2	—	—	—	—	—
Halált okozott súlyos testi sértés	4	3	1	1	—	2	3	—	2	—	1	1	—	—	—	—	—	4	3	2	—	—	—	—	—
Csalás	17	6	7	3	2	7	10	1	1	1	8	1	—	3	—	—	—	17	8	3	2	—	—	—	—
Szándékos emberölés	3	1	1	2	—	1	1	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3	1	2	—	—	—	—	—
Gyermekek kitétele	1	1	—	—	—	2	7	1	1	4	1	3	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—
Orgazdaság	9	8	1	—	—	2	7	1	1	4	1	—	—	—	—	—	—	9	5	3	1	—	—	—	—
Súlyos testi sértés	1	1	—	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—
Hatóság elleni erőszak	3	2	1	—	—	—	3	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—
Sikkasztás	10	6	2	—	—	5	5	—	3	3	—	—	—	2	—	—	—	10	4	4	2	—	—	—	—
Hamis pénz forgalomba hozatala	4	2	1	1	—	1	3	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	4	2	2	—	—	—	—	—
büntetve	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Kettős házasság	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	578	414	102	37	22	338	255	44	225	219	39	18	—	8	25	2	4	572	265	139	93	81	—	—	—

Visszaeső büntettek a szegedi ker. börtönben 1904-ben.

A büntett neve	Családi állapota						Foglalkozása							Vagyoni állapota		Előzőleg büntetve volt már büntett miatt						
	házas			özvegy	szülei	élnék	nem élnek	határozott foglalkozás vagy mesterség nélkül	napszakos-cseled	iparos-, kereskedősegéd	iparos-, kereskedő v. gyáros	tudományos vagy művészeti foglalkozás	tisztviselő	az előbbi rovatok alá nem eső	vagyonos	némi vagyon birtokosa	szegény	egyszer	kétszer	háromszor	többször	
	nőtlen	gyermekkel	gyermek nélkül																			
Összes visszaesők	3	1	1	1	1	1	3	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1
Hatóság elleni erőszak	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hamis tanúzás	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szándékos emberölés	8	1	5	1	1	1	6	1	7	5	4	4	2	1	4	1	5	8	6	3	3	3
Súlyos testi sértés	26	6	12	7	2	1	18	3	15	3	5	4	2	1	1	1	5	20	16	16	3	4
Halált okozott súlyos testi sértés	23	8	7	5	1	1	13	10	8	16	3	4	—	—	—	—	1	18	18	2	—	—
Lopás	81	52	15	1	3	10	43	38	8	37	16	6	—	—	—	7	2	72	48	16	11	6
Sikkasztás	6	2	1	—	—	2	4	4	1	2	1	—	3	—	—	—	—	6	2	—	—	—
Orgazdaság	7	3	2	1	1	—	5	5	—	2	—	1	—	—	—	—	—	6	4	2	1	1
Okirathamisítás	5	—	4	1	—	1	4	1	—	2	—	1	1	—	—	1	—	4	4	2	—	—
Csalás	2	1	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	1	1	—	—
Pénzhamisítás	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—
Függetlensértés	8	5	1	2	—	—	6	2	—	—	—	8	—	—	—	—	3	1	1	5	3	—
Szökés	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
Szemérem elleni erőszak	3	—	1	1	1	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	3	—	—	—
Magánosok elleni erőszak	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Összesen	176	80	53	19	9	15	85	91	11	78	27	24	9	1	26	8	17	151	107	30	20	19

Létszám és munkaviszonyok a kir. közvetítő intézetekben.
(1904. évi állapot.)

A közvetítő intézet neve	Létszám		Munka-viszonyok																
	Létszám a múlt év utolsó napján	Létszám az 1904. év utolsó napján	Élelmezési napok száma		Munkanapok száma	Munkanélkül töltött napok száma				Az intézet saját szükséglete számára eltöltött napok száma					Kereset céljából eltöltött napok száma				
						vasár- és ünnepnap miatt	betegség miatt	fégyelmi büntetés miatt s a befogadás után	Összesen	házi munkával	kerti és mezői munkával	művelsességi munkával	irodai munkával	Összesen	házon kívül	házon belül	Összesen		
Harta.....	42	49	15941	13824	1819	298	—	2117	7149	5895	683	97	13824	—	—	—	—	—	—
Vác.....	27	18	8093	7186	683	230	—	913	1562	2988	—	—	4550	—	2630	2630	—	2630	2630
Lipótvár.....	35	36	12509	10227	1748	534	—	2282	1370	7518	—	—	8888	1339	—	—	1339	—	1339

Váczi kir. államfogház	Szegedi kir. államfogház	A bűncselekmény minősége
Párviadal ... Igaztás vét- sége ... Összesen ...	Párviadal ... Igaztás ... Királlyserítés vétsége ... Összesen ...	Foglyok száma
87	91	20 éven alól
259	446	20-tól 30-ig
22	30	30-tól 40-ig
9	8	40-től 50-ig
2	3	50-től 60-ig
1	1	60 éven felül
6	8	nőtlen vagy hajadon
1	4	gyermekkel házastárs nélkül
1	1	özvegy, gyermekkel élnek
3	1	nem élnek szülei
5	1	napzámos, cseléd
66	53	iparos-, kereskedősegéd, gyári munkás
19	26	földmívelő
8	10	iparos, kereskedő vagy gyáros
76	251	tudom. vagy művészeti foglalkozás
17	40	tisztviselő
—	—	földbirtokos vagy tőkepenzés
1	—	az előbbi rovatok alá nem eső
—	—	vagyonos
2	—	némi vagyon birtokában
—	—	szegény
4	3	oktatás nélküli
22	321	írni, olvasni tudó
39	35	magasabb oktatásban részes
5	3	vallási ismeretekkel bír
27	38	nyelv birtokában
4	53	kielégítő
62	17	hiányos
—	4	egy
61	3	több
32	1	schasem
93	1	hihágás miatt már
5	1	véttség miatt már
88	1	különnemű büntett miatt már
72	—	Egy hónapon alúli államfogháza itélt
21	—	Egy hónapon felüli államfogházra itélt
79	85	
14	6	

**A bírósági fogházak befogadási képessége, száma,
helyiségei és személyzete az 1904-ik évben.**

A befogadási képesség	Száma	Helyiségek			Személyzet				
		nappal és éjjel használt zárkák	éjjeli zárka	közös helyek	tiszti személyzet	orvos	lelkész és tanító	őrszemélyzet	munka-vezetők
25-ig	300	1474	14	368	8	75	27	475	—
50 „	21	151	1	65	4	11	21	65	—
100 „	20	455	11	169	17	18	52	273	7
200 „	26	1200	86	231	24	24	66	472	10
300 „	10	371	58	88	6	6	26	149	1
500 „	2	230	4	7	2	2	6	104	—
Összesen	379	3890	174	928	61	136	198	1538	18

Bírósági fogházak.

Az 1904. év utolsó napján letartóztatottakra vonatkozó adatok	A letartóztatás módja							
	Elkülönítésben				közös helyen		Összesen	
	nappal és éjjel		csak éjjel					
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
I. Még el nem ítélték	932	117	10	—	590	91	1532	208
II. Jogerősen elítéltek :								
1—3 havi szabadságvesztésre	254	43	28	3	2013	288	2295	334
3—6 „	125	6	40	5	1368	229	1533	240
6—12 „	138	12	72	7	1534	189	1744	208
1—2 évi	60	7	45	—	595	54	700	61
2 évnél hosszabb „	65	3	57	2	252	28	374	33
Összesen	642	71	242	17	5762	788	6644	876
III. Közigazgatási hatóságok rendelkezése folytán letartóztatottak, vagy azok által elítéltek					297	25	297	25

Létszám változásai az 1904. év folyamán	Férfiak		Nők	
	előz. letart. és vizsg. foglyok	elítéltek	előzet. letart. és vizsg. foglyok	elítéltek
<i>I. Létszám az év első napján :</i>	1,382	6,628	161	807
Együtt	8,010		968	
Főösszeg	8,978			
<i>II. Letartóztatásba került az év folyamán :</i>				
Szabadlábról	10,560	82,914	2,079	18,565
Más letartóztatási helyről	2,326	4,643	629	573
Együtt	12,886	87,557	2,708	19,138
Főösszeg	100,443		21,846	
<i>III. Szabadultak az év folyamán :</i>				
Felmentés az ügy megszüntetése stb. folytán	3,570	12	958	96
A büntetés kiállása folytán	4,540	84,216	887	18,381
A büntetés felfüggesztése folytán	28	44	42	6
Feltét. szabadságrabocsátás folytán	—	201	—	18
Más okból	1,729	164	296	16
Elszállítottak	2,847	2,841	474	546
Megszöktek	11	16	—	1
Meghaltak {	7	43	4	5
	4	2	—	—
	—	—	—	—
Együtt	12,735	87,539	2,661	19,069
Főösszeg	100,275		21,730	
<i>IV. Létszám az év utolsó napján :</i>	1,532	6,646	208	876
Együtt	8,178		1,084	
Főösszeg	9,262			
<i>V. Napok száma az év folyamán :</i>				
Munkanapok	77,693	1,085,172	12,414	108,081
Betegségben, megfigyelésben stb. töltött napok	35,694	108,434	7,920	21,326
Fegy. büntetésben töltött napok	1,019	7,931	22	340
Egyéb napok	477,001	881,697	98,752	174,329
Együtt	591,407	2,083,234	119,108	304,036
Főösszegek	2,674,741		423,144	
	7,305·38		1,156·33	

Az 1904. év utolsó napján letartóztatottakra vonatkozó adatok		Férfiak	Nők
I. Még el nem ítélték :			
14 éven aluli	12	—	
14—16 évesek	42	9	
16—18 "	97	21	
18—21 "	257	34	
21—25 "	315	38	
25—50 "	709	89	
50 évnél idősebbek	100	17	
Összesen	1,532	208	
Fogházban töltött az év végéig :			
3 hónapot	1,263	183	
6 "	202	24	
egy évet	49	1	
egy évnél többet	18	—	
Összesen	1,532	208	
II. Jogerősen elítéltek :			
14 éven aluli	49	4	
14—16 évesek	211	37	
16—18 "	589	78	
18—21 "	1,297	136	
21—25 "	1,665	183	
25—50 "	2,341	348	
50 évnél idősebbek	494	90	
Összesen	6,646	876	
III. Közigazgatási hatóságok rendelkezése folytán letartóztatottak, vagy azok által elítéltek :			
14 éven aluli	5	—	
14—16 évesek	10	2	
16—18 "	21	1	
18—21 "	64	—	
21—25 "	56	6	
25—50 "	117	14	
50 évnél idősebbek	24	2	
Összesen	297	25	

Az 1904. év utolsó napján letartóztatottakra vonatkozó adatok	A letartóztatás módja							
	Elkülönítve				közös helyen		összesen	
	éjjel és nappal		csak éjjel					
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Fegyházakban	774	79	605	37	1947	243	3326	359
A szegedi ker. börtönben	69	—	—	—	406	—	475	—
A közvetítő intézetekben	—	—	—	—	67	—	67	—
Budapesti országos gyűjtőfogházban	184	42	355	47	—	—	539	71
Összesen	1027	103	960	84	2420	243	4407	430

Az 1904. évben letartóztatásban volt fegyenczek és rabokra vonatkozó adatok	Férfiak	Nők
a) Kiszabott büntetések tartama.		
<i>A kerületi börtönben :</i>		
elszenvedett 6 havi 3 évi szabadságvesztés-büntetést	1555	119
„ 3—6 „ „ „	202	—
„ 6—10 „ „ „	3	—
<i>A fegyházakban :</i>		
elszenvedett 2 havi 5 évi szabadságvesztés-büntetést	2747	368
„ 5—10 „ „ „	1384	77
„ 10—15 „ „ „	627	70
Életfogytiglan elítéltek száma	216	48
Kegyelmi uton halálbüntetésük elengedtetett	17	—
Összesen	6751	682
b) Az elítéltek életkora :		
20 évnél fiatalabb elítélt	627	49
20—30 éves elítélt	3047	240
30—40 „ „	1652	190
40—50 „ „	919	125
50—60 „ „	397	59
60 évnél idősebb elítélt	107	19
Összesen	6749	582

Az 1904. évben letartóztatásban volt fegyenczek és rabokra vonatkozó adatok		Férfiak	Nők
c) Munkával töltött napok száma :			
Ipari munkával	835836	64846	
Mezőg. „	34058	8660	
Házi „	238830	30318	
Más „	5965	610	
Foglalkozás nélkül	387866	13243	
Összesen		1502555	117677
d) A munkáltatás helye :			
Az intézetben belül, házi munkával (napok)	471203	30932	
„ „ vállalkozó részére	499376	—	
„ „ kívül házimunkával	6329	—	
„ „ gyári vállalatnál	—	—	
„ „ szabadban az intézet részére	26153	8660	
„ „ „ vállalkozó „	14015	—	
Foglalkozás nélkül	267220	13243	
Összesen		1284405	52835
e) Előző büntetések :			
Első ízben voltak elítélve	2967	341	
Korábban már büntetve voltak	3540	241	
El nem ítélték	242	—	
Összesen		6749	582
f) Oktatás :			
Elemi oktatásban részesültek	2229	136	
Egyéb „ „	1579	—	
Összesen		3808	136
g) Fegyelmi büntetések :			
Az év folyamán büntetve lett	Dorgálással	13	4
	Kedvezmények elvonásával	102	2
	Munkajutalom leszállításával	—	1
	Étkezés leszállításával	8	1
	Bőjttel	7	—
	Magánelzárással	160	27
	Sulyosbitott elzárással	323	13
	Sötét zárkával	215	13
	Bilincsre veréssel	139	3
	Kényszerzubbonynyal	—	—
Összesen		967	94

Az 1904-ben elítéltekre vonatkozó adatok		Férfi	nő
I. Az elítélés alapjául szolgált bűncselekmény :			
Személyek elleni bűncselekményért	1070	67	
Vagyon « «	1901	168	
Más « «	84	7	
Összesen	3055	242	
II. A kiszabott büntetés neve :			
Börtönbüntetés	1059	119	
Fegyházbüntetés	1996	123	
Részen börtön, részben a márianostrai intézetben ..	—	—	
Összesen —	3055	242	
III. Az intézetbejutás módja :			
A letartóztatási intézetben megkezdette büntetését 1904-ben	2064	121	
Odaszállíttatott más letartóztatási helyről	511	120	
A törvényszéknél lefolyt újabb eljárás után az inté- zetbe visszakerült	43	—	
Szökésből visszakerült	2	—	
Ideiglenes szabadonlét után folytatta büntetését	4	—	
Közvetítő intézetből visszakerült	2	—	
Feltételes szabadság visszavonása folytán visszakerült	11	1	
Összesen	2637	242	
IV. Életkor :			
18 évnél kevesebb	49	1	
18—21 éves	376	35	
21—25 «	810	52	
25—50 «	1596	135	
50—70 «	219	18	
70 évnél idősebb	5	1	
Összesen	3055	242	
V. Visszaesés :			
Első ízben volt elítélve	1379	103	
Korábban is büntetve volt	1247	139	
Összesen	2626	242	

Az 1904. évben szabadultakra vonatkozó adatok	A büntetés kiállása folytán		A büntetés elengedése folytán		Feltételes szabadságra bocsátás folytán	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
I. Az elkövetett bűncselekmény :						
Személy ellen	249	16	2		413	40
Vagyon "	1363	174	1		85	13
Más bűncselekmény	28	5	1	—	14	—
Összesen	1640	195	4	—	512	53
II. A szabadságvesztés-büntetés neme :						
Fegyház	924	96	2	—	296	32
Börtön	779	99	1	—	179	21
Összesen	1703	195	3	—	475	53
III. A büntetés tartama volt :						
1 évnél kevesebb	548	83				
1—2 év	271	23			126	5
2—3 "	497	48			163	26
3—5 "	175	29	2		124	12
5—7 "	90	7	—		65	5
7—10 "	54	3	—		32	3
10—15 "	12	—		—	42	2
15 évnél több	—	—	—	—	—	—
Életfogytiglan	—	—	1	—	3	2
Összesen	1647	193	3	—	555	55
IV. A szabadulás módja :						
A büntetés kiállása	1232	149	1		130	52
Átszállítás más intézetbe	192	40	—	—	—	—
Ujabb eljárás végett a törvényszékhez szállítatott	50	—	—	—	—	1
Téboldyába vagy kórházba szállítatott	20	—	—	—	—	—
Megszökött	2	—	—	—	—	—
Közvetítő intézetbe szállítatott	123	—	—	—	—	—
Meghalt	87	2	—	7	—	—
Feltételes szabadság	3	—	—	—	—	—
Összesen	1706	191	1	7	130	53
V. A szabadlábrahelyezés alkalmával :						
Más hatóságnak átadatott	409	30	1	—	2	—
Szabadon bocsátatott	1130	163	2	—	283	53
Segélylyel bocsátatott el	140	29	1	—	158	18
Összesen	1679	222	4	—	443	71
VI. ViSSzaesés :						
Első ízben voltak elítélve	798	54	2		408	54
Korábban is büntetve voltak	906	139	1	—	107	1
Összesen	1704	193	3	—	515	55

Az 1904. évben feltételes szabadságra bocsátottakra vonatkozó adatok	Férfi	Nő
I. Az elkövetett bűncselekmény irányult:		
Személy ellen	405	32
Vagyron ellen	113	13
Más bűncselekmény	36	—
Összesen	554	55
II. A büntetés neve:		
Fegyház	365	34
Börtön	189	21
Összesen	554	55
III. A kiszabott büntetés megrövidítettett:		
3 hónap és kevesebb	7	1
3—6 hónappal	176	25
3—9 „	135	10
9—12 „	76	4
12—18 „	86	9
18 hótól 2 évig	27	1
2—2 1/2 évvel	25	2
2 1/2—3 évvel	16	—
3 évnél hosszabb idővel	6	3
Összesen	554	55
IV. A feltételes szabadságról visszakerültek:		
Újabb bűncselekmény elkövetése folytán	7	1
Rossz magaviselete folytán	—	—
Hatósági jelentkezés elmulasztása folytán	1	—
A kijelölt tartózkodási helynélküli elhagyása folytán	2	—
Szökés folytán	1	—
Összesen	11	1
V. Mennyi idő telt el a feltételes szabadonbocsátástól a feltételes szabadság visszavonásáig:		
3 hónál kevesebb	4	1
3—6 hó	4	—
6—12 hó	2	—
1—2 év	—	—
2—3 év és több	1	—
Összesen	11	1

Az 1904. évben feltételes szabadságra bocsátottakra vonatkozó adatok	Férfi	Nő
VI. Mennyi időt töltött el büntetéséből a feltételes szabadságra bocsátáskor : 2 évnél kevesebbet 231 28 2—3 évet..... 167 13 3—4 „ 40 4—5 „ 36 4 5—7 „ 27 4 7—10 „ 31 1 10—15 „ és ennél többet 22 5 Összesen 544 55		
VII. Életkor a feltételes szabadságra bocsátáskor : 21 évnél fiatalabb 35 21—25 éves..... 136 9 25—50 „ 336 28 50 éves és idősebb 47 18 Összesen..... 554 55		
VIII. Életkor a feltételes szabadság visszavonásakor : 21 évnél fiatalabb 21—25 éves 4 25—50 „ 7 1 50 éves és idősebb Összesen 11 1		
IX. A munkáltatás neve a feltételes szabadságra bocsátáskor : Ipari munkával foglalkozott 232 28 Mezőgazdasági „ 125 14 Házi „ 142 12 Egyéb „ 55 1 Összesen..... 554 55		
XI. A munkajutalom összege a feltételes szabadságra bocsátáskor : 40 koronánál kevesebb 372 46 40—100 korona 147 6 100 koronánál több 35 3 Összesen 554 55		

Az 1904. év folyamán meghalt elítéltekre vonatkozó adatok	Betegség folytán	
	férfi	nő
I. A bűncselekmény neme :		
Személy ellen	44	2
Vagyoni	41	7
Más bűncselekmény	2	—
Összesen	87	9
II. A kiszabott büntetés szolt :		
Fegyházra	79	8
Börtönre	8	1
Összesen	87	9
III. A büntetés tartama :		
2 évnél kevesebb	6	2
2—3 év	16	2
3—5 "	24	2
5—7 "	17	—
7—10 "	7	2
10—15 "	13	—
15—20 "	—	1
20 évnél több életfogytiglan	4	—
Összesen	87	9
IV. Életkor :		
18 évnél kevesebb	—	—
18—21 éves	3	—
21—25 "	16	—
25—50 "	42	7
50—70 "	25	2
70 évnél idősebb	1	—
Összesen	87	9
V. Az intézetben foglalkozott :		
Ipari munkával	62	2
Mezőgazdasági munkával	2	2
Belső házi	11	1
Egyéb	7	2
Összesen	82	7
VI. Visszaesés :		
Első ízben volt elítélve	34	4
Korábban már büntetve volt	53	5
Összesen	87	9

Az 1904. év folyamán meghalt elítéltekre vonatkozó adatok	Betegség folytán	
	férfi	nő
VII. Családi állapot :		
Nőtlen, (hajadon) vagy gyermektelen özvegy	45	3
Házas és gyermekkel bíró ..	27	2
„ gyermek nélkül	10	4
Özvegy, gyermekkel	5	—
Összesen ..	87	9
VIII. Az elhalálozáskor a szabadságvesztés- büntetésből elszenvedett idő :		
2 évnél kevesebb	38	4
2— 3 év ..	20	4
3— 4 „ ..	8	1
4— 5 „ ..	10	—
5— 6 „ ..	3	—
7—10 „ ..	7	—
10—15 „ ..	1	—
15 évnél több ..	—	—
Összesen ..	87	9
IX. Mily rendszerű letartóztatásban volt az elhunyt :		
Csak éjjeli elkülönítésben	14	1
Közös helyen ..	73	8
Összesen ..	87	9
X. Az öngyilkosság módja :		
Felakasztás ..	—	—
Magasból ugrás ..	—	—
Késsel vagy más szúró eszközzel ..	—	—
Összesen ..	—	—
XI. Elmebetegségre hajlóknak mutatkoztak-e ?		
Igen ..	—	—
Nem ..	87	9
Összesen ..	87	9
XII. Magaviseletük az intézetben :		
Jó ..	68	9
Közepes ..	10	—
Rossz ..	4	—
Összesen ..	87	9

Az 1904. év folyamán meghalt elítéltekre vonatkozó adatok	Betegség folytán	
	férfi	nő
A halált okozó betegség megnevezése :		
Nyakesigolyaszú	1	—
Hasi hagymáz	1	—
Agyvérömlény	1	—
Tüdővész	28	1
Csontszú és gümőkór	4	—
Bélrák	2	—
Hurutos tüdőgyulladás	2	—
Szívizom elfajulás	1	—
Gümőkóros hashártyagyulladás	1	—
Agyguta	1	—
Croupus tüdőlob	2	—
Veselob	3	1
Gerinczagysorvadás	1	—
Sárgaság	1	—
Szívbillentyű elégtelenség	3	1
Gerincz agyhártyalob csonthussal	1	—
Idült gyomorhurut	3	—
Tüdő gümőkór	3	—
Nyakszírtszövet lobosodás	1	—
Szívszélhűdés	1	1
Idült hörghurut	1	—
Idült Brigtkór	1	—
Hörgvérzés	1	—
Görvélykór	4	—
Tüdővérzés	1	—
Kéthegeyű billentyű elégtelenség	3	—
Szívtultengés	1	—
Lépdaganat	1	—
Gümös agyhártyalob	1	—
Csonthártyalob	1	—
Evés kötszöveti gyulladás	2	—
Agydaganat	2	—
Tüdő és billentyűk elégtelensége	1	—
Tüdőtágulás	1	—
Gümőkór	5	2
M.-Nostra :		
Hashártya bélgümőkór	—	2
Idült máj- és hélgysulladás	—	1
Összesen	87	9

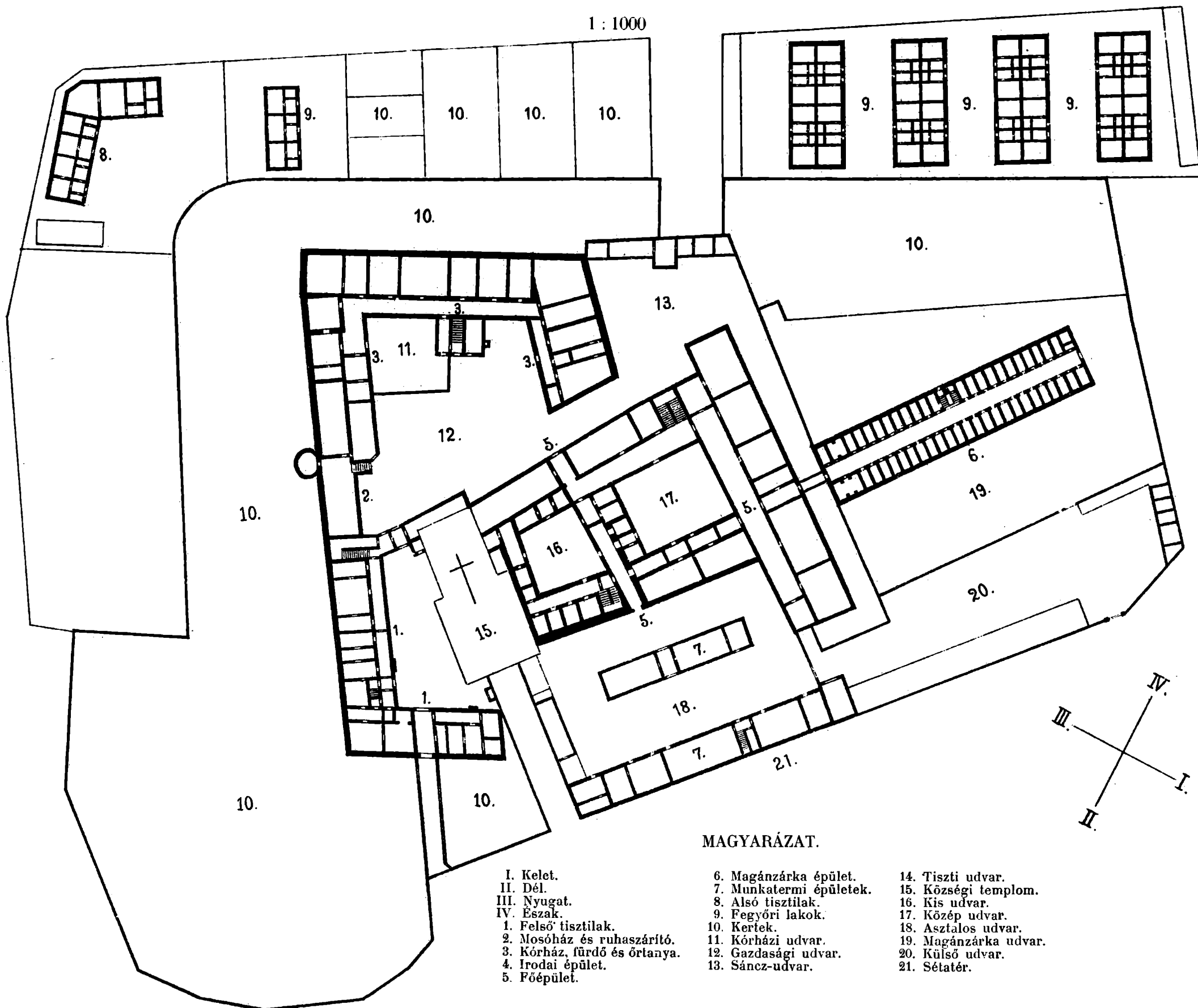
Országos letartóztatási intézetek.

	kor.	fill.
Az elítéltek munkáltatásának eredménye 1904. évben :		
a) 1904-ben befolyt az állampénztárba	434,781	40
b) Az elítélteknek jutott	90,091	75
c) A segélyalapra adatott	4,451	35
Az elítéltek munkáltatásának bruttó jövedelme	1.166,703	16
„ „ „ „ „ netto „	512,214	39
 Az elítéltek tartási költsége 1904. évben :		
Igazgatási személyzet ¹	135,175	
Irodai költség	5,674	13
Leltári tárgyak fenntartása	11,164	33
Épület fenntartása	62,280	48
Élelmezés	694,570	54
Ruházat	130,947	94
Utazási költségek	1,413	35
Bérletek	2,180	
Házi kiadások	437,644	84
Gyógyszerek	17,159	77
Oktatás költsége	27,994	95
Hitoktatás „	71,840	
Orvosi tiszteletdíjak	29,440	
Őrszemélyzet költsége	854,711	04
összesen ²	2.482,196	37
Élelmezési napok száma	1.621,582	
Egy-egy elítéltnak egy napra eső tartási költsége ³	1	53⁰⁸
<p>¹ Nem számíttató ide az ipari munkavezető személyzet költsége.</p> <p>² Csupán a letartóztatottak tartására fordított összegek vétettek számításba. Az elítéltek szállítása, a szabadultak részére nyújtott segélyek nem vétettek fel ezen táblázatba.</p> <p>³ Itt a bruttó költség szerepel a netán megtérülő kiadások figyelmen kívül hagyásával.</p>		

TERVRAJZOK.

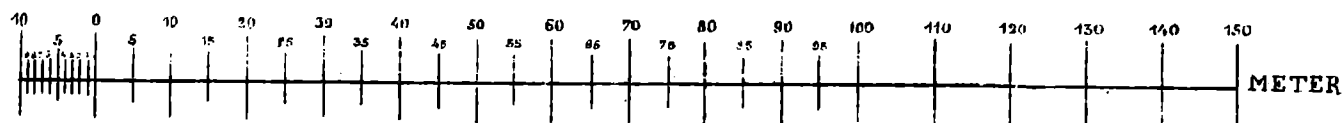
AZ ILLAVAI MAGYAR KIR. ORSZÁGOS FEGYINTÉZET TERVRAJZA.

1 : 1000



MAGYARÁZAT.

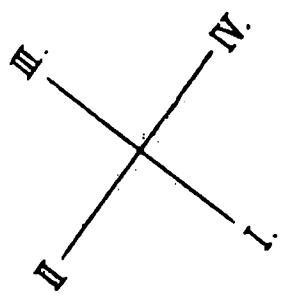
- | | | |
|-----------------------------|-------------------------|-----------------------|
| I. Kelet. | 6. Magánzárka épület. | 14. Tiszti udvar. |
| II. Dél. | 7. Munkatermi épületek. | 15. Községi templom. |
| III. Nyugat. | 8. Alsó tisztilak. | 16. Kis udvar. |
| IV. Észak. | 9. Fegyőri lakok. | 17. Közép udvar. |
| 1. Felső tisztilak. | 10. Kertek. | 18. Asztalos udvar. |
| 2. Mosóház és ruhaszáritó. | 11. Kórházi udvar. | 19. Magánzárka udvar. |
| 3. Kórház, fürdő és őranya. | 12. Gazdasági udvar. | 20. Külső udvar. |
| 4. Irodai épület. | 13. Sáncz-udvar. | 21. Sétatér. |
| 5. Főépület. | | |



A VÁCZI MAGYAR KIR. ORSZÁGOS FEGYINTÉZET TERVRAJZA.

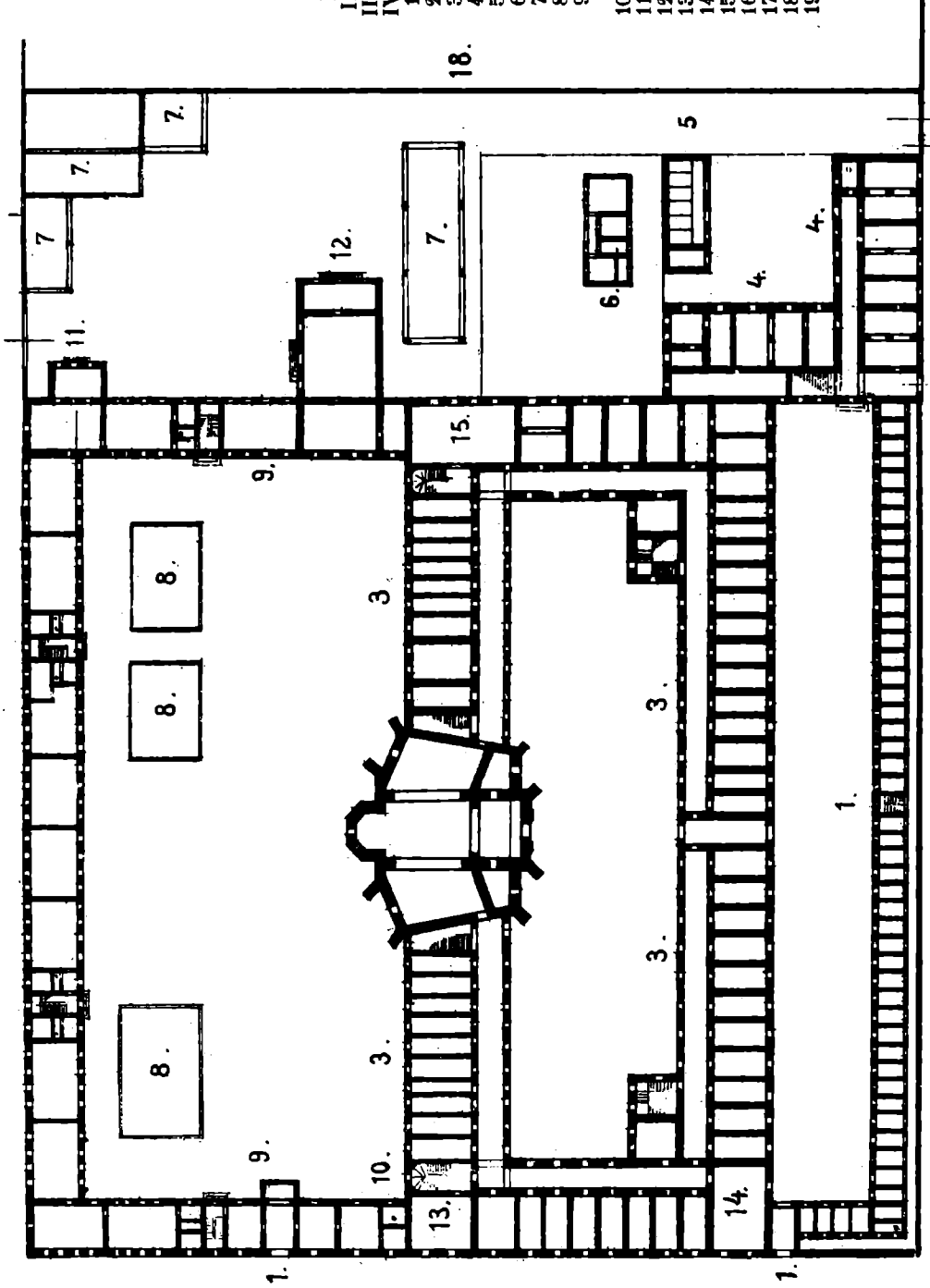
1 : 1000

17.



MAGYARÁZAT.

- I. Kelet.
- II. Dél.
- III. Nyugat.
- IV. Észak.
- 1. Bejáratok.
- 2. Magánzárkák.
- 3. Közös zárkák.
- 4. Örszobák és raktárak.
- 5. Istálló és kocsiszin.
- 6. Orparancsnoki lakás.
- 7. Fészek.
- 8. Anyagraktárak.
- 9. Nyomda, bognár és fuvókészítő műhelyek.
- 10. Irodahelyiségek.
- 11. Kis gépház.
- 12. Nagy gépház.
- 13. Izraelita imahely.
- 14. Tanterem.
- 15. Konyha.
- 16. Fegyház-utca.
- 17. Duna folyam.
- 18. Kert.
- 19. Középvárosi főút.



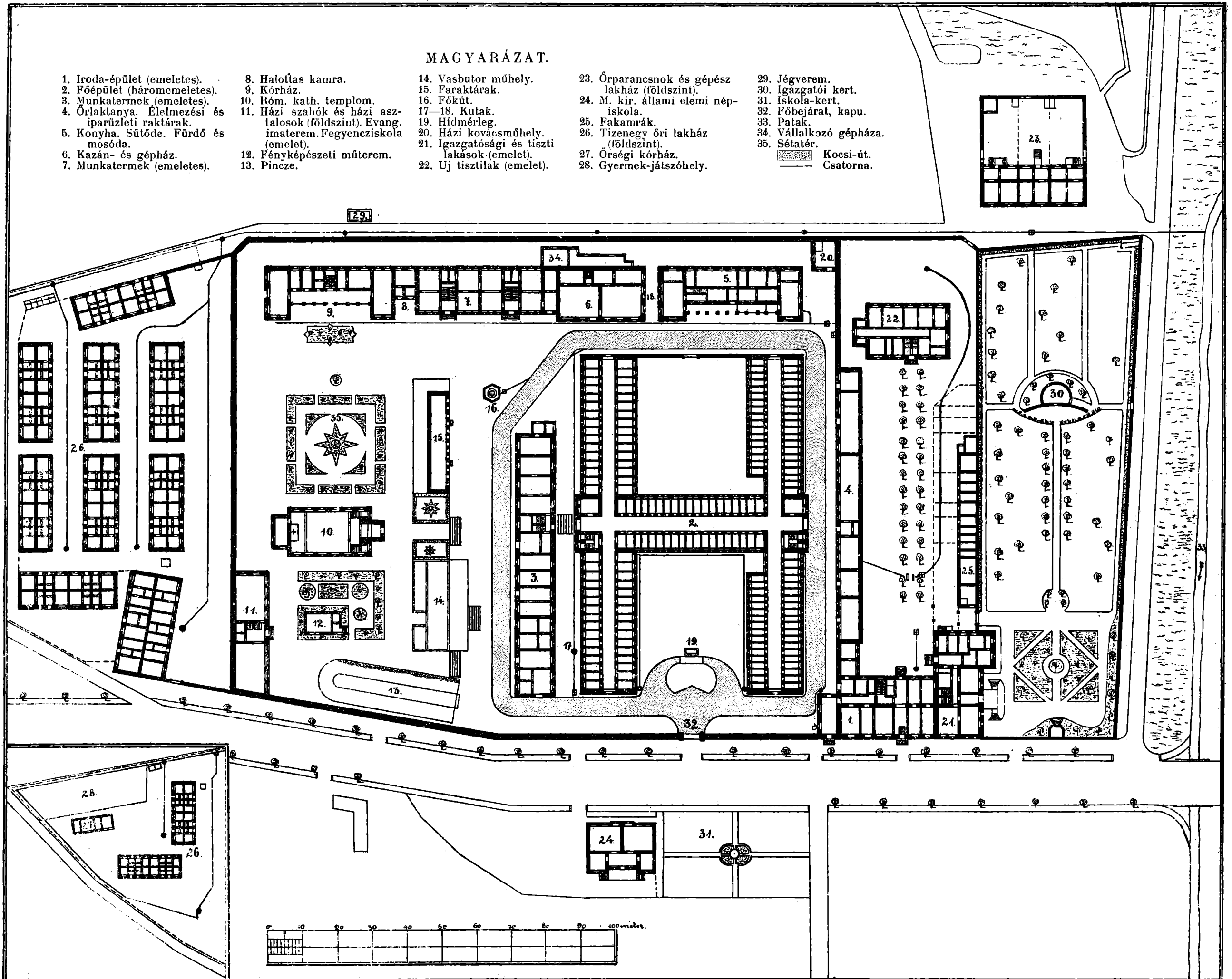
A SOPRONI MAGYAR KIR. ORSZÁGOS FEGYINTÉZET TERVRAJZA.

1 : 1000 26—28. = 1 : 1500

MAGYARÁZAT.

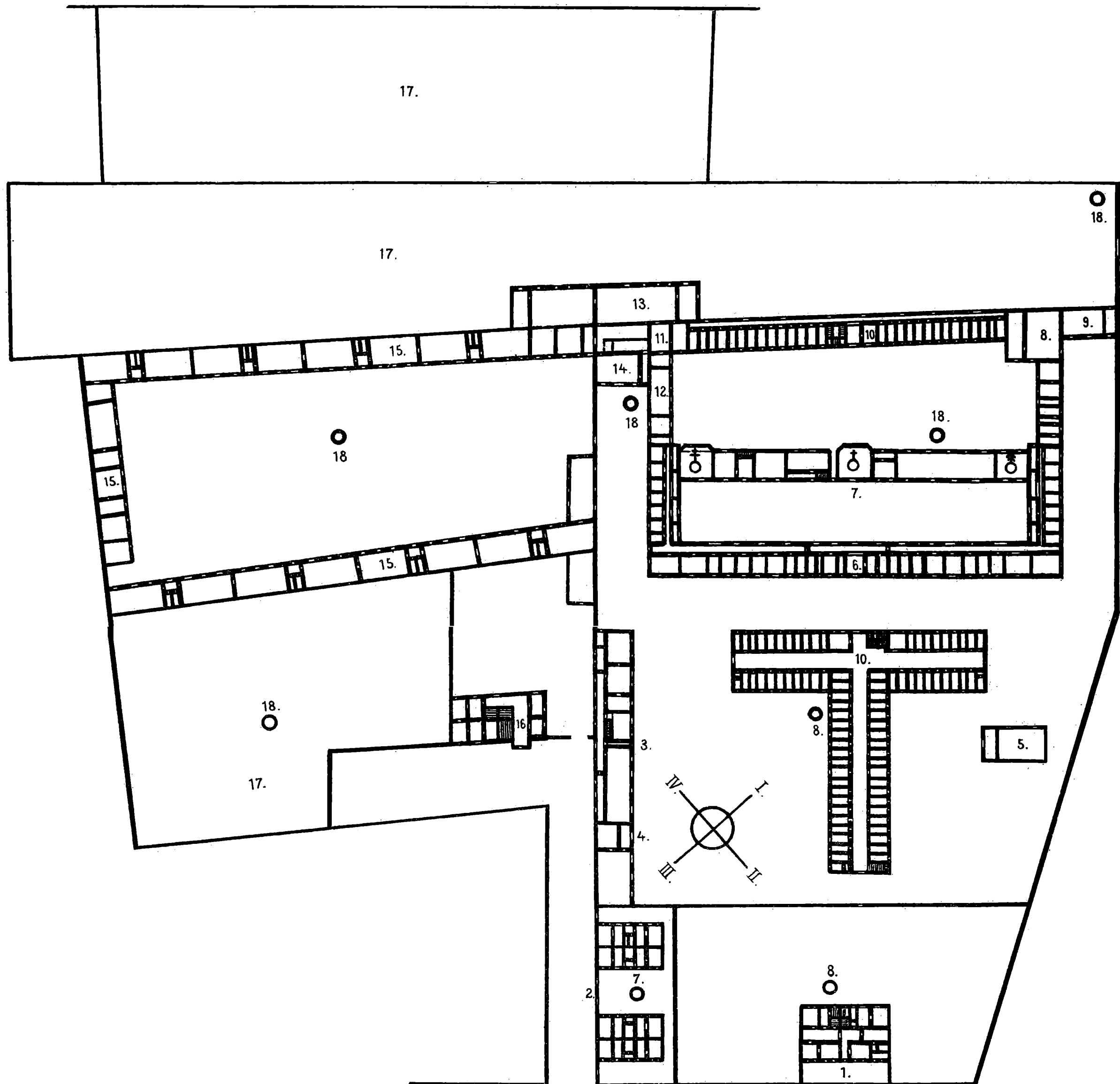
- | | | | | |
|------------------------------|------------------------------|----------------------------|-------------------------------|-------------------------|
| 1. Iroda-épület (emeletes). | 8. Halottas kamra. | 14. Vasbutor műhely. | 23. Őrparancsnok és gépész | 29. Jégverem. |
| 2. Főépület (háromemeletes). | 9. Kórház. | 15. Faraktárak. | lakház (földszint). | 30. Igazgatói kert. |
| 3. Munkatermek (emeletes). | 10. Róm. kath. templom. | 16. Főkút. | 24. M. kir. állami elemi nép- | 31. Iskola-kert. |
| 4. Őrlaktanya. Élelmezési és | 11. Házi szobák és házi asz- | 17—18. Kutak. | iskola. | 32. Főbejárat, kapu. |
| iparüzleti raktárak. | talosok (földszint). Evang. | 19. Hidmérleg. | 25. Fakamrák. | 33. Patak. |
| 5. Konyha. Sütőde. Fürdő és | imaterem. Fegyencziskola | 20. Házi kovácsműhely. | 26. Tizenegy őri lakház | 34. Vállalkozó gépháza. |
| mosóda. | (emelet). | 21. Igazgatósági és tiszti | (földszint). | 35. Sétatér. |
| 6. Kazán- és gépház. | 12. Fényképészeti műterem. | lakások (emelet). | 27. Őrségi kórház. | |
| 7. Munkatermek (emeletes). | 13. Pincze. | 22. Új tisztalak (emelet). | 28. Gyermek-játszóhely. | |

Kocsi-út.
Csatorna.



A NAGYENYEDI MAGYAR KIR. FEGYINTÉZET TERVRAJZA.

1 : 1000

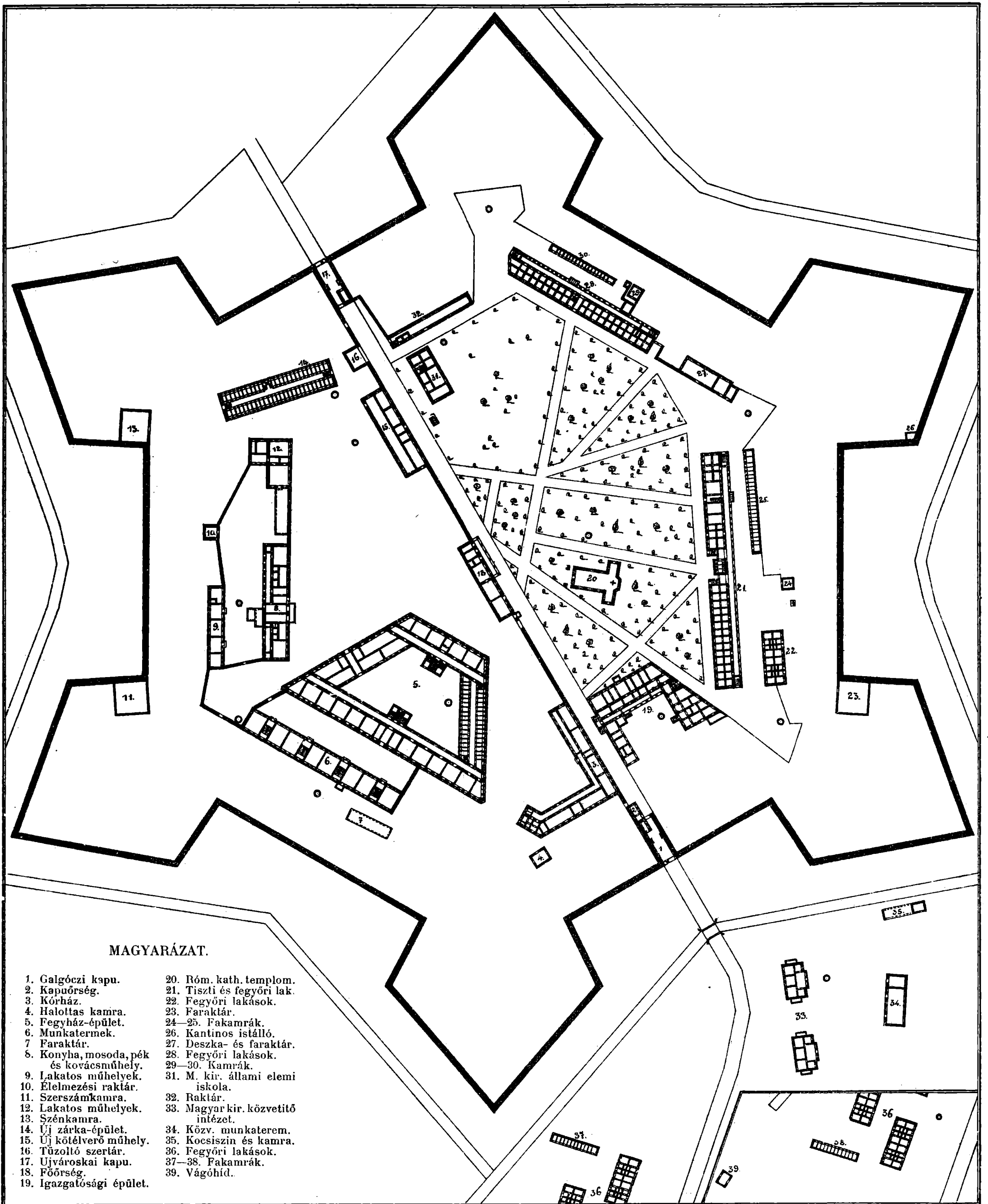


MAGYARÁZAT.

- | | | |
|------------------------------------|-----------------------------|-------------------------|
| I. Kelet. | 4. Fényképészeti műterem. | 12. Konyha. |
| II. Dél. | 5. Tűzfecskendő és istálló. | 13. Fegyőri posztógyár. |
| III. Nyugat. | 6. Közös hálóterem. | 14. Gépház. |
| IV. Észak. | 7. Templomok és raktárak. | 15. Munkatermek. |
| 1. Igazgatósági lak. | 8. Sütőde. | 16. Kórház. |
| 2. Főfegyőri lakások. | 9. Halottas kamra. | 17. Intézeti kertek. |
| 3. Főbejárat, irodák és főúrtanya. | 10. Magónzárkák. | 18. Kutak. |
| | 11. Fürdő. | |

A LIPÓTVÁRI MAGYAR KIR. ORSZÁGOS FEGYINTÉZET TERVRAJZA.

1 : 2000

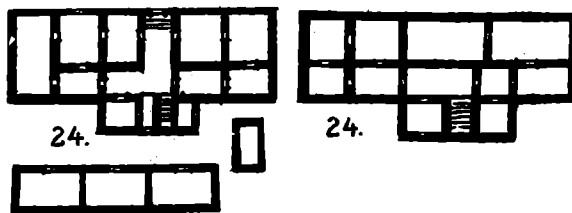
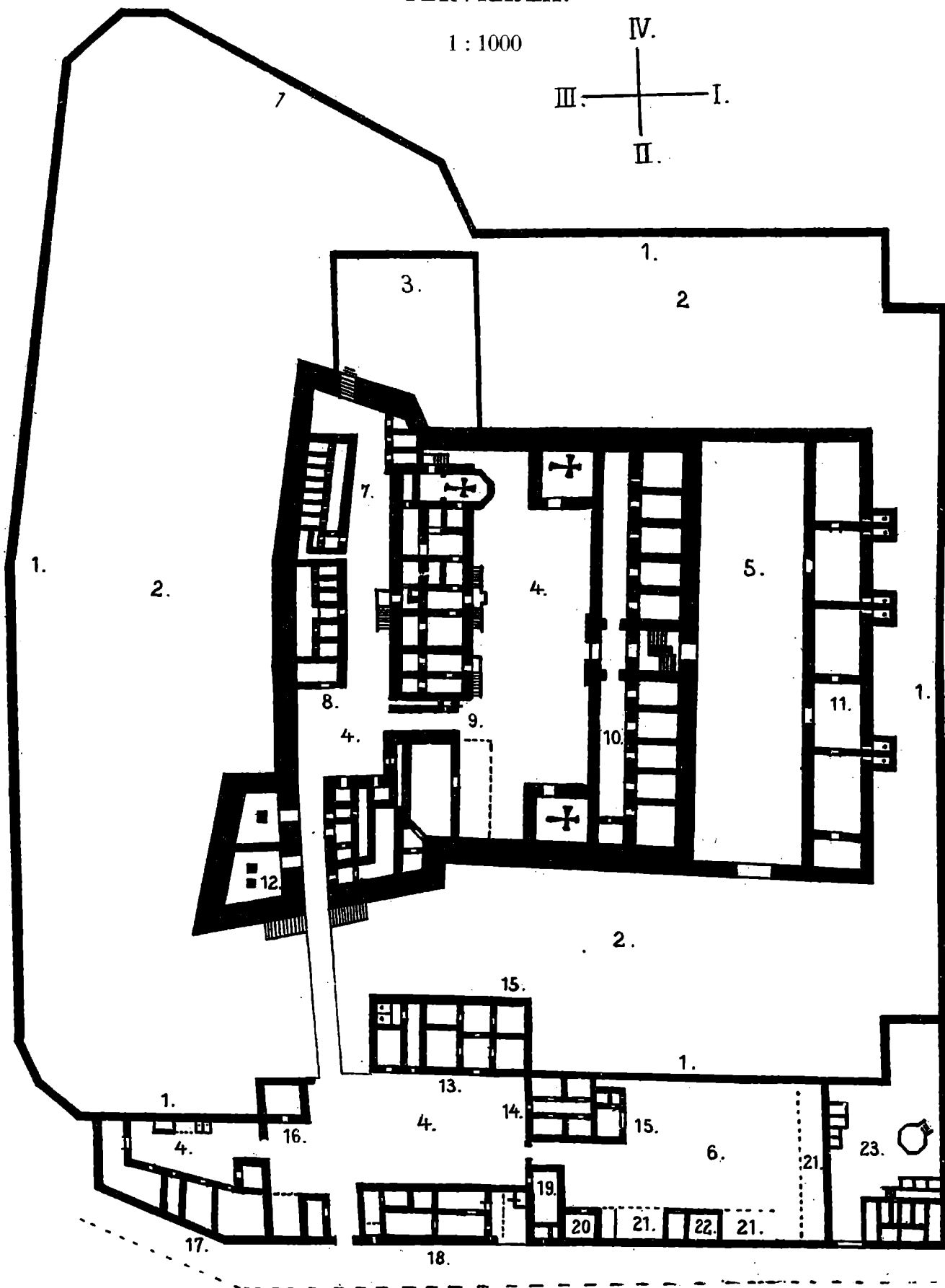
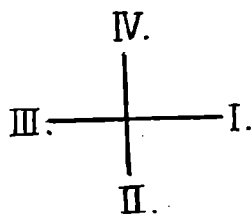


MAGYARÁZAT.

- | | |
|---|------------------------------------|
| 1. Galgóczi kapu. | 20. Róm. kath. templom. |
| 2. Kapuórség. | 21. Tiszti és fegyőri lak. |
| 3. Kórház. | 22. Fegyőri lakások. |
| 4. Halottas kamra. | 23. Faraktár. |
| 5. Fegyház-épület. | 24-25. Fakamrák. |
| 6. Munkatermek. | 26. Kantinos istálló. |
| 7. Faraktár. | 27. Deszka- és faraktár. |
| 8. Konyha, mosoda, pék és kovácsműhely. | 28. Fegyőri lakások. |
| 9. Lakatos műhelyek. | 29-30. Kamrák. |
| 10. Élelmezési raktár. | 31. M. kir. állami elemi iskola. |
| 11. Szerszámkamra. | 32. Raktár. |
| 12. Lakatos műhelyek. | 33. Magyar kir. közvetítő intézet. |
| 13. Szénkamra. | 34. Közv. munkaterem. |
| 14. Új zárka-épület. | 35. Kocsiszin és kamra. |
| 15. Új kötélverő műhely. | 36. Fegyőri lakások. |
| 16. Tűzoltó szertár. | 37-38. Fakamrák. |
| 17. Újvároskai kapu. | 39. Vágóhíd. |
| 18. Főőrség. | |
| 19. Igazgatósági épület. | |

A SZAMOSUJVÁRI MAGYAR KIR. ORSZÁGOS FEGYINTÉZET TERVRAJZA.

1 : 1000

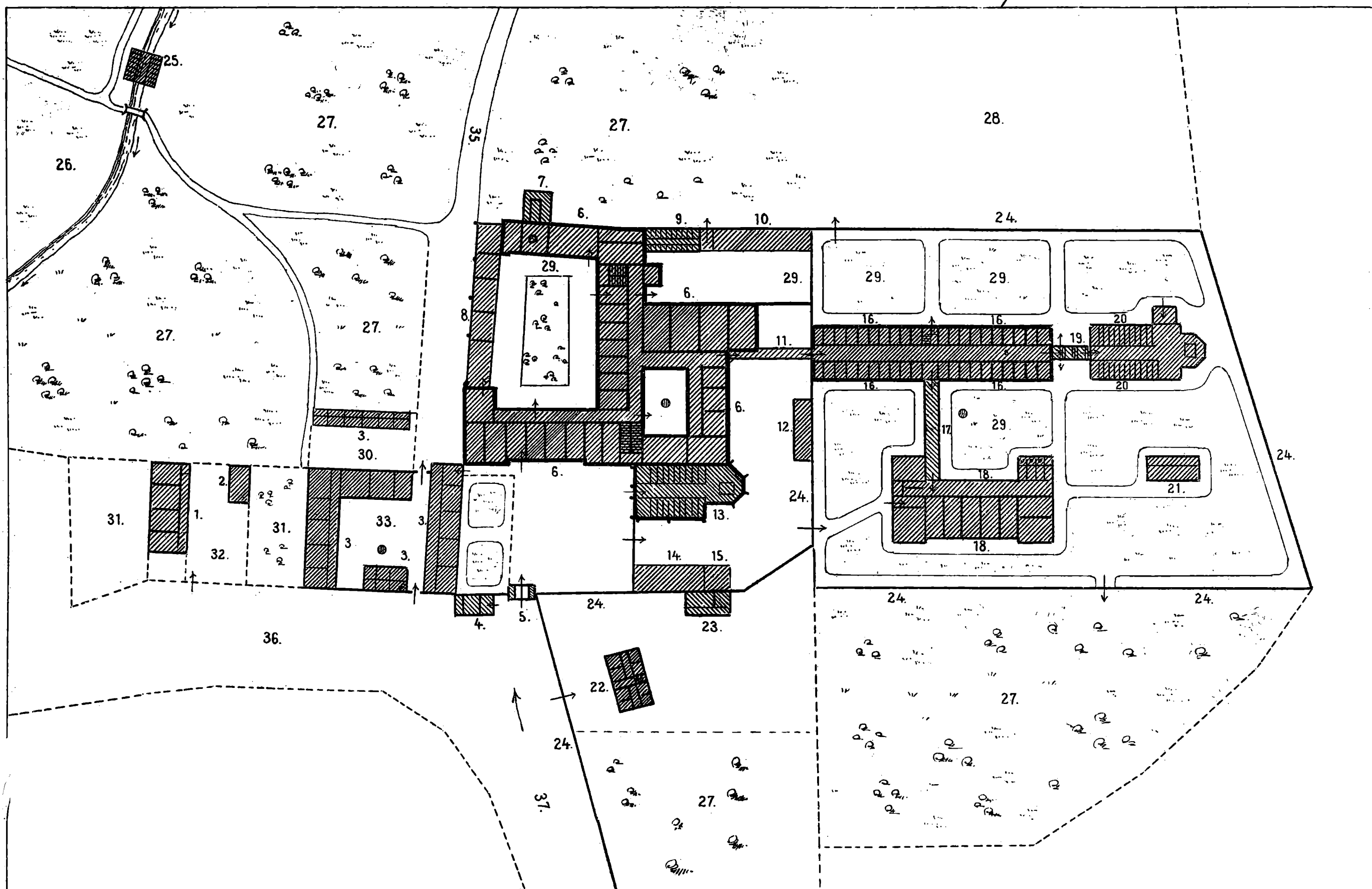


MAGYARÁZAT.

- | | | |
|---------------------|----------------------------------|-------------------------------------|
| I. Kelet. | 8. Rákóczi-épület. | 18. Üzleti, élelmezési iroda és ór- |
| II. Dél. | 9. Püspöki (Frater-féle) palota, | parancsnoki lakás. |
| III. Nyugot. | hozzá építve a konyha. | 19. Olvasóterem. |
| IV. Észak. | 10. Főépület. | 20. Kerekasműhely. |
| 1. Körfalak. | 11. Műhelyek épülete. | 21. Színek. |
| 2. Kert. | 12. Főörtanya. | 22. Istálló. |
| 3. Zárka-sétaudvar. | 13. Igazgatósági irodák. | 23. Lelkeszi lak két lelkész |
| 4. Udvar. | 14. Lelkeszi irodák. | számára. |
| 5. Sétaudvar. | 15. Fényképészeti műterem. | 24. Tisztalak négy tisztviselő |
| 6. Gazdasági udvar. | 16. Külső örtanya. | számára. |
| 7. Magánzárkák. | 17. Fürdő-mosóház és kovács- | |
| | műhely. | |

A MÁRIANOSZTRAI MAGYAR KIR. ORSZÁGOS NŐI-FEGYINTÉZET TERVRAJZA.

1 : 1000

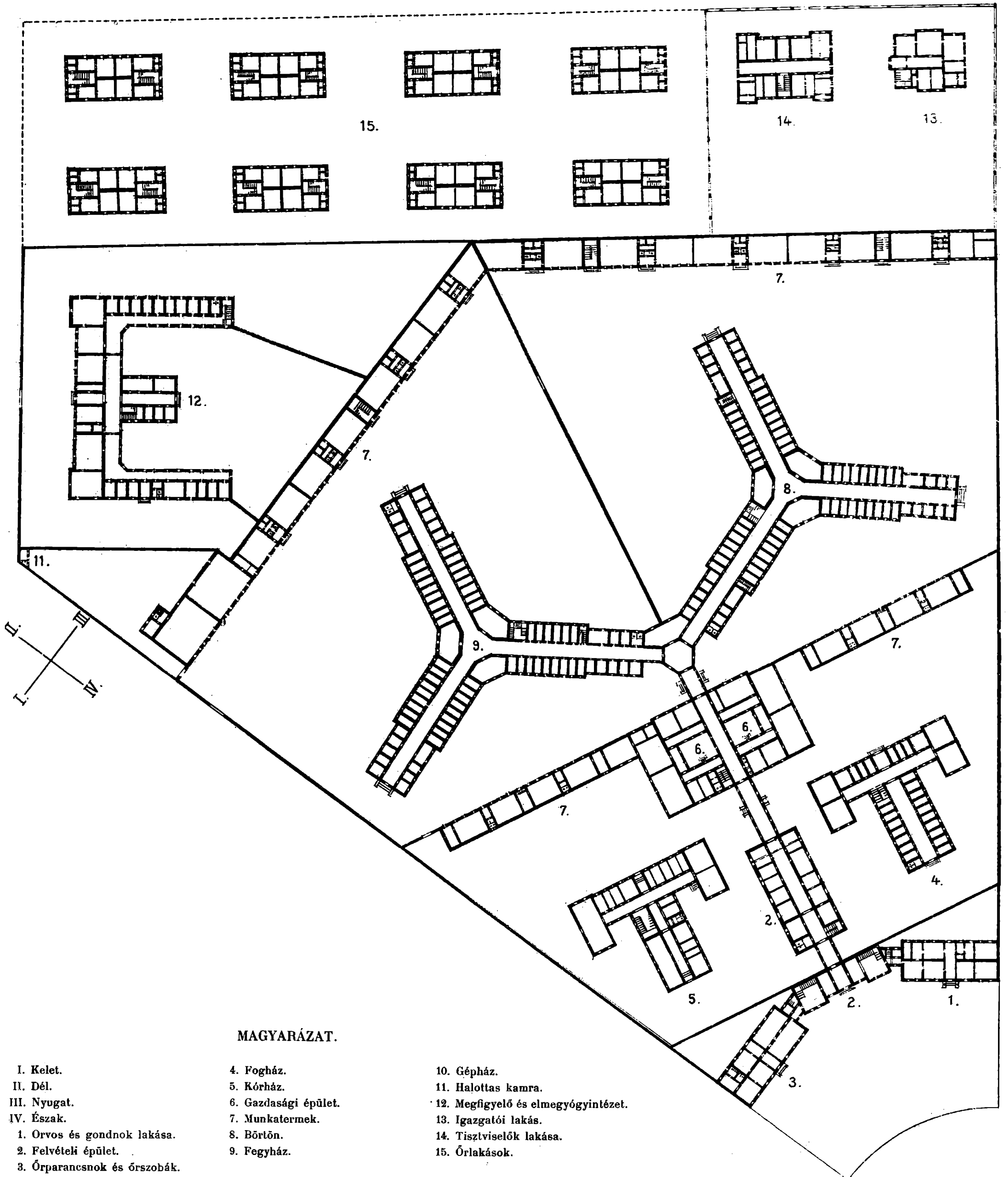


MAGYARÁZAT.

- | | | | |
|--|--|----------------------------|--------------------------------|
| I. Dél. | 9. Fürdőház. | 19. Átjáró a kápolnába. | 30. Sertéshizláló. |
| II. Észak. | 10. Fűszekház. | 20. Kápolna (róm. kath.) | 31. Kert. |
| 1. Ügynöki lakás. | 11. Hídszerű átjáró a magánzárka épületbe. | 21. Üvegkiosz. | 32. Udvar. |
| 2. Istálló ügynöki lakáshoz. | 12. Lisztraktár. | 22. Róm. kath. plebánia. | 33. Gazdasági udvar. |
| 3. Gazdasági épületek. | 13. Róm. kath. templom. | 23. Istálló a plebániához. | 34. Patak. |
| 4. Fegyőri lak. | 14. Fűszek. | 24. Kőfal kerítések. | 35. Mezei út. |
| 5. Főbejáró kapu. | 15. Kocsiszín. | 25. Nyári fürdő. | 36. Útcza. |
| 6. Régi fegyházépület (2 emeletes) | 16. Magánzárka épület (4 emeletes). | 26. Zöldes kert. | 37. Út Szob felől. |
| 7. Kazánház. | 17. Folyosó a kórházba. | 27. Gyümölcsös kert. | ● Kutak |
| 8. Földszintes rész (konyhák és testvérek ebédlője). | 18. Kórházépület (1 emeletes). | 28. Szántóföldek. | --- Léc- vagy deszkakerítések. |
| | | 29. Sétaudvar. | → Ki és bejáró ajtók és kapuk. |

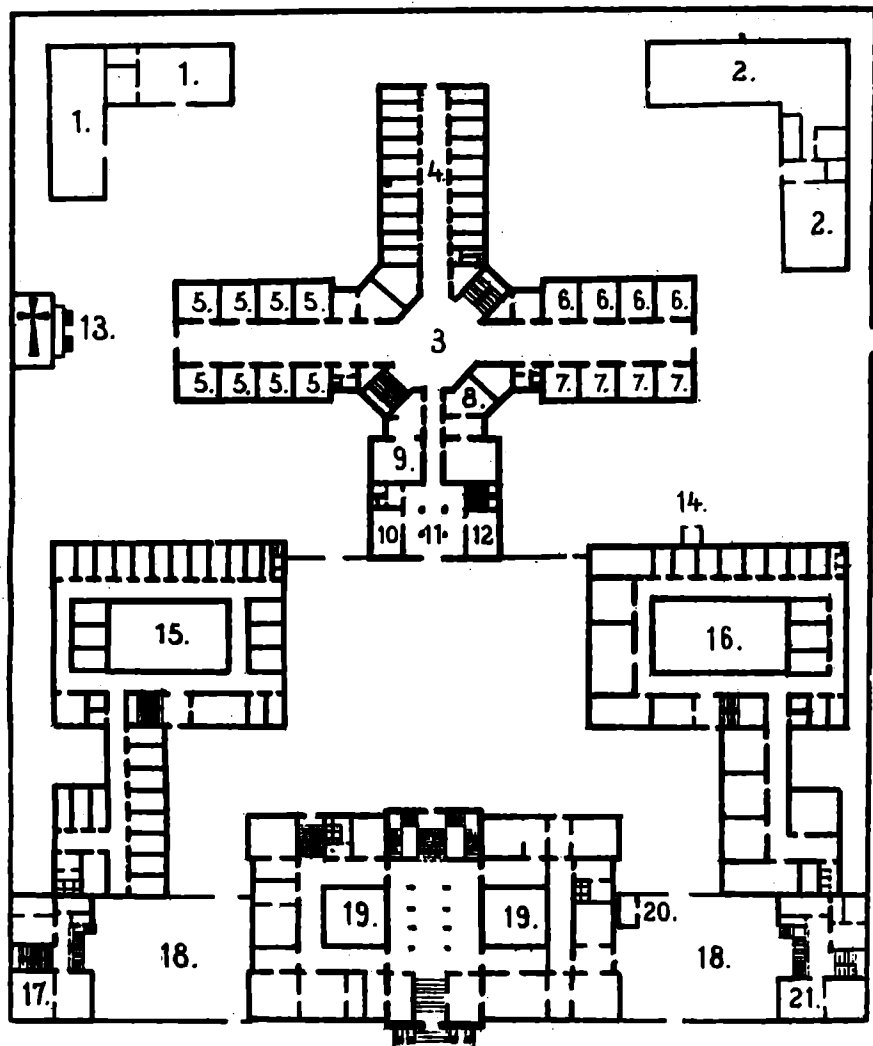
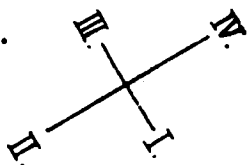
A BUDAPESTI MAGYAR KIR. ORSZÁGOS GYŰJTŐ-FOGHÁZ TERVRAJZA.

1:100



A SZEGEDI MAGYAR KIR. KERÜLETI BÖRTÖN ÉS FOGHÁZAK TERVRAJZA.

1 : 1000

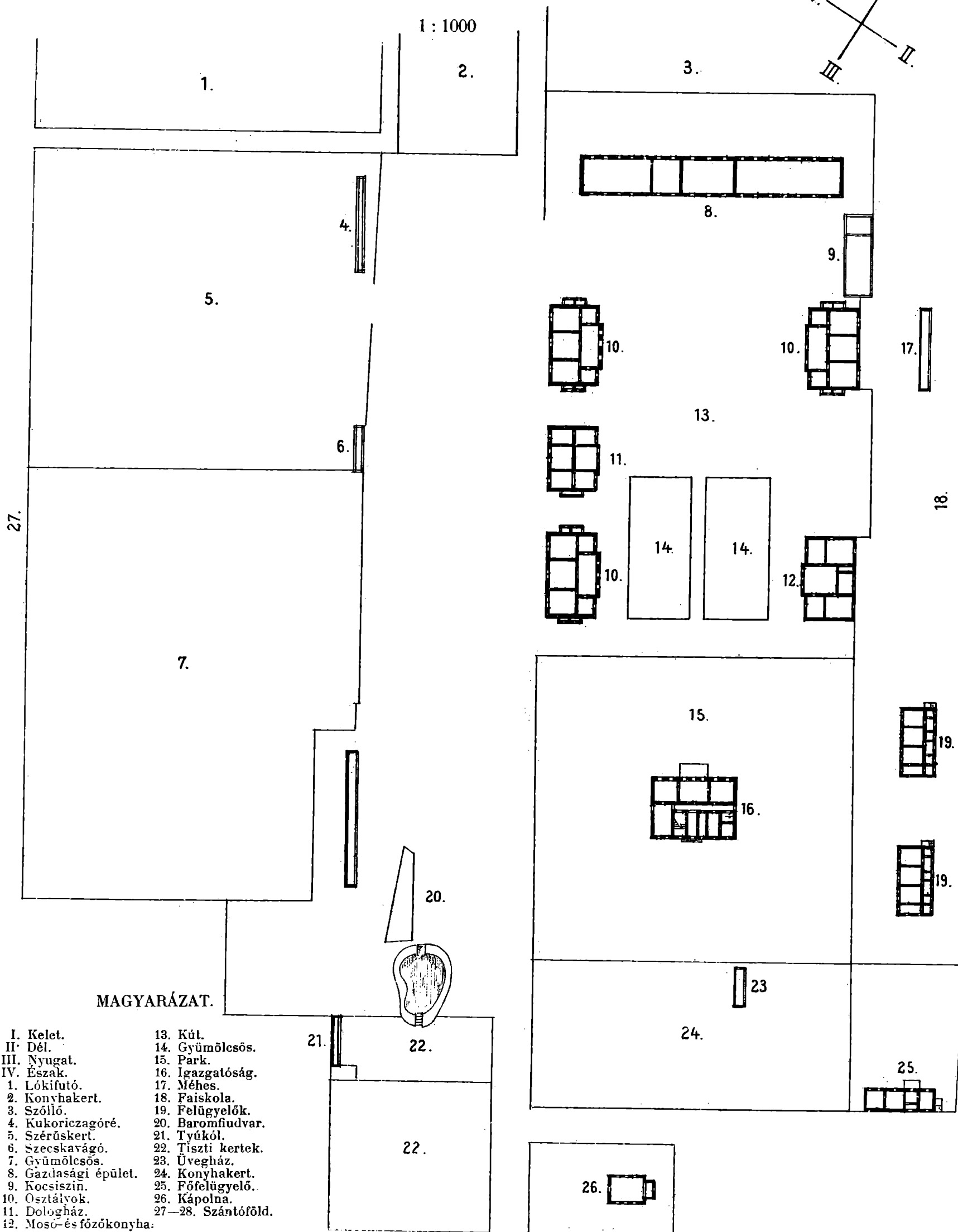
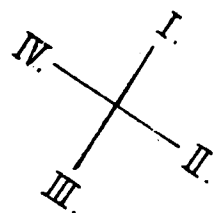


MAGYARÁZAT.

- | | |
|---|------------------------------------|
| I. Kelet. | 9. Örtanya. |
| II. Dél. | 10. Igazgatói iroda. |
| III. Nyugat. | 11. Főbejárat. |
| IV. Észak. | 12. Ellenőri iroda. |
| 1. Lakatos munkaterem és fa-
raktár. | 13. Halottas kamara. |
| 2. Asztalos munkatermek. | 14. Tűzoltó szerelvények raktára. |
| 3. Csillagbörtön. | 15. Vizsgálatiak fogháza. |
| 4. Magánzárkák. | 16. Elítéltek fogháza. |
| 5. Társas zárkák. | 17. Igazgatói lak. |
| 6. Fürdőhelyiségek. | 18. Előkertek. |
| 7. Munkatermek. | 19. Büntető törvényszék. |
| 8. Iktató-kiadó iroda. | 20. Kapuórség. |
| | 21. Ellenőri és őrparancsnoki lak. |

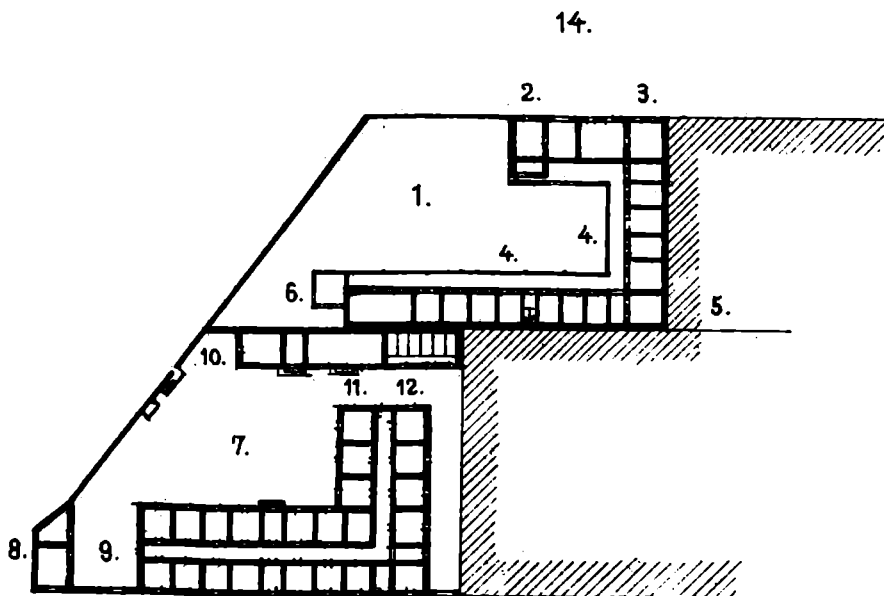
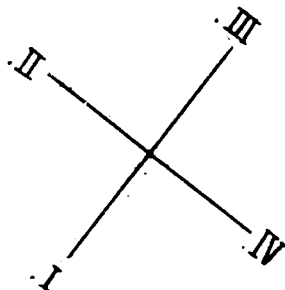
A HARTAI MAGYAR KIR. KÖZVETITŐ-INTÉZET TERVRAJZA.

1 : 1000



A VÁCZI MAGYAR KIR. ÁLLAMFOGHÁZ
ÉS KÖZVETITŐ INTÉZET TERVRAJZA.

1 : 1000



MAGYARÁZAT.

- | | |
|-----------------|-----------------------|
| I. Kelet. | 6. Társalgó. |
| II. Dél. | 7. Közvetítő intézet. |
| III. Nyugat. | 8. Fecskendő kamra. |
| IV. Észak. | 9. Főépület. |
| 1. Államfogház. | 10. Irodahelyiség. |
| 2. Konyha. | 11. Munkaterem. |
| 3. Órszobák. | 12. Istálló. |
| 4. Zárkák. | 13. Utcza. |
| 5. Fürdő. | 14. Duna folyam. |

